

TŪCIDIDS

PELOPONĒSIEŠU KARŠ

NO GRIEĶU VALODAS PĀRCĒLIS

FR. GARAIŠ

PIRMĀ DAĻA

RĪGĀ / 1930

AR KULTŪRAS FONDA PĀBALSTU IZDEVIS PĀRCĒLĒJS

Tūcidids

Peloponēsiešu karš

No grieķu valodas pārcēlis

Fr. Garais

Pirmā daļa

Rīgā, 1930

Ar Kultūras Fonda pabalstu izdevis pārcēlējs

Valtera un Rapas
akc. sab. grāmatspiestuve
Rīgā, Brīvības ielā 129/133

Ievads.

Tūcidids ieņem cienījamu vietu nevien seno grieķu, bet arī visas pasaules literatūrā. Viņš ir attēlojis grieķu lielo savstarpīgo cīņu, ko parasti sauc par peloponēsiešu karu; bet nevien tas padara viņa darbu vērtīgu, — vēl augstāki stādama viņa metode un māksla, ar kādu tas savu uzdevumu veicis. Viņš ir vēstures rakstniecībai jaunus ceļus rādījis, viņš ir pragmatiskās (pamācošās) vēstures nodibinātājs un spilgtākais priekšstāvis.

---

1. Tūcidida dzīve.

Tūcidids bij Atēnu pilsonis un piederēja pie Halimūnta iecirkņa. Drošu un neapšaubamu faktu no viņa dzīves nav daudz, nav pat skaidri zinams, kad viņš dzimis. Pamatojoties uz dažiem vērojumiem, var pieņemt, ka viņš dzimis starp 471. un 461. g. pr. Kr. Viņa tēvu sauca par Oloru un tam bija radniecīgas attiecības ar lielo karavadoni Miltiadu un tā dēlu Cimonu. Miltiads bij apprecējis kāda trākiešu kēniņa (virsaiša) Olorā meitu, un sakarā ar to arī Tūcidida tēvam bija dots Olorā vārds. Sabiedriskā stāvokļa ziņā Tūcidids piederēja pie augstākām šķirām un viņam bija tuvi sakari ar Atēnu slavenākām un dižciltīgākām dzimtām. Viņa ģimene bija laikiem arī ļoti turīga, jo viņš pats stāsta, ka Trāķijā, Amfipoles apvidū, viņš izmantojis zelta raktuvi (kuŗu laikiem nomāja no valsts); tādēļ arī minētajā apgabalā viņš ieņēma ievērojamu stāvokli.

Kā visi jaunie atēnieši, Tūcidids iepazinās vispirms ar Homēru, kuŗa dzejas var uzskatīt par grieķu kultūras sākumu. Kādi Tūcididam bijuši skolotāji, nav droši nosakams; starp tiem min filosofu Anaksāgoru, sofistu Gorgiju, rētoru Antifonu. Nav tomēr jāšaubās, ka viņš attīstījies krāšņās kultūras iespaidā, kas to laiku Atēnās bij uzplaukusi, ka filosofija, politika,

drāma, sofistika un rētorika dziļi iedarbojušās uz viņa garu. Var arī pieņemt, ka viņam kā dižciltīgas un turīgas dzimtas piederīgam bijusi personiska satiksme gan ar ievērojamiem sofistiem (Prōtagoru, Prodiku, Gorgiju, Antifōnu), gan ar tā laika valstsvīriem un dzejniekiem. Viņa biogrāfi srāstā par šādu atgadījumu. Savā jaunībā viņš reiz Olimpijā kopā ar savu tēvu klausījies Hērodotu, kurš lasījis priekšā gabalus no savas „Vēstures“; pie tam Tūcidīds aiz apbrīnošanas nevarējis atturēties no asarām. Hērodots tad sacījis uz viņa tēvu: „Olor, tava dēla dvēsele alkst pēc zinībām.“ Šis stāsts tomēr ir tikai anekdote.

Oiktāl Tūcidīds piedalījies politiskajā dzīvē, nav droši nosakams; skaidri zinams ir tikai, ka 424. g. viņu ievēlēja par stratēģi (karavadoni). Bet tā kā bija grūti ieņemt šādu amatu bez iepriekšējas praktiskas iepazīšanās ar kara darbību, tad jādomā, ka Tūcidīds bija jau piedalījies dažos kara gājienos. Var pat pieņemt, ka viņš savai tēvijai kalpojis galvenokārt ar ieročiem rokā, un ka pilnīgi neatsvešinādāmie no politiskās dzīves (šaurākā nozīmē), viņš tomēr ir drīzāk gribējis būt uzmanīgs novērotājs nekā aktīvs dalībnieks politiskajās cīņās. Viņš nepiederēja ne pie vienas partijas, kālab arī jāpieņem, ka Atēnu iekšējā dzīvē viņam nepiekrita nekāda ievērojama aktīva loma. Bet lai kā tas būtu, 424. g. viņu ievēlēja par stratēģi.

Šim faktam bija Tūcidīda dzīvē ļoti svarīga nozīme un tam mums arī jāpateicās, ka viņš savu slaveno darbu sarakstījis tik pilnīgā veidā. Kopā ar kādu citu stratēģi, Eikli, viņam bija jānododās uz Trāķiju, kur Eiklis uzņēmās Amfīpoles apsardzību, bet Tūcidīdam ar atēniešu floti bija jāuzturās pie Tasas salas, lai apsargātu Trāķijas piekrasti. Ka atēnieši šim uzdevumam izvēlējušies taisni viņu, izskaidrojās ar to, ka Trāķijā, kur viņš izmantoja zelta raktuvi, viņam bija liels iespaids, kālab atēnieši cerēja, ka turienes iedzīvotāji paliks viņiem joprojām draudzīgi un Tūcidīds varēs no tiem vajadzības gadījumā sastādīt karavīru nodaļas. Visas šīs izredzes tomēr izjauca lacedaimoņu karavadonis Brasīds, kurš 424. g. vasarā nogāja ar karaspēku caur Tesāliju un Macedoniju uz Chalcidiku (Trāķijas piekrastē), ieņemdam te dažas mazākas pilsētas. Ziemā viņš piepeši nonāca pie Amfīpoles un ieņēma pār Strīmonas upi celto tiltu,

bet tā kā pilsētā tūlīņ neiegāja, tad Eiklis sūtīja pie Tūcidida pēc palīdzības. Pēdejaīs bez kavēšanās devās ceļā un pēc viena cēliena brauciena nonāca Ēonā, ostas pilsētīņā pie Strīmonas grīvas, bet lai varētu izglābt Amfipoli, bija jau par vēlu, jo Brasids, izdzirdējis par Tūcidida tuvošanos, bija pasteidzies noslēgt ar iedzīvotājiem līgumu, uz kāda pamata tad ar savu karaspēku iegāja pilsētā. Tā Tūcidids izglāba vienīgi Ēonu. Šādā veidā viņš pats attēlo minētos notikumus, un ļoti var būt, ka patiesībā tā arī bija. Tomēr atēnieši (laikam Kleōna partija) apsūdzēja viņu par valsts nodevību un tiesa piesprieda viņam trimdu, lai gan likumā par valsts nodevību bija paredzēts nāves sods. Tūcidids atstāja dzimteni un pavadīja svešumā 20 gadus. Pa šo laiku viņš ir daudz ceļojis pa abu pretinieku zemēm, apmeklēdams vēsturiskas vietas, pētīdams notikumus un krādams materiālus savam darbam. Kā drošu faktu var pieņemt, ka viņš apmeklējis arī Dienvidus-Itāliju un Sicīliju, jo no viņa darba redzams, ka viņš ļoti labi pazīst Sirakūzu apkārtni, kur bija norisinājušies priekš atēniešiem tik liktenīgie notikumi. Pa lielākai daļai viņš tomēr būs uzturējies Trāķijā, kur viņa izmantošanā atradās zelta raktuve. Vēlāk Skaptehīlē („meža lidumā“) — mazā Trāķijas pilsētīņā iepretim Tasai — rādīja platanu, zem kuŗa viņš rakstījis savu darbu. Skaptehīlē viņš tomēr laikam nav uzturējies, jo tā atradās diezgan tālu no viņa zelta raktuves.

Kādiem apstākļiem valdot Tūcidids atgriezies dzimtenē, kad un kā viņš miris, par to noteiktu ziņu trūkst. 404. g. Atēnas padevās lacedaimoniem, kuŗi uzlika atēniešiem par pienākumu atsāukt atpakaļ izraidītos pilsoņus. Tā tad Tūcidids varēja atgriesties Atēnās drīz pēc miera noslēgšanas, vai nu uz vispārīgās amnestijas vai arī — kas drīzāk domājams — uz speciāla tautas lēmuma pamata. Kad īsti viņš atgriezies un vai viņš sava mūža beigās pavadījis Atēnās, uz šiem jautājumiem nekādu atbildi nevar dot. Miris viņš laikam ir 4. gadusimtena pirmajos gados, jo 396. g. Ētnas izverdumu, kā no viņa darba redzams, viņš vairs nav piedzīvojis. Vai viņš miris ar kādu slimību vai arī, kā stāsta, no laupītāja rokas, nav nosakams; tāpat nav arī zinams, kur viņš miris, jo ja aizrāda uz Atēnām vai Skaptehīli, tad tās ir tikai hipotēzes. Paglabāts viņš tika Cimona dzimtas kapos (dienvidrietumos no Atēnām)

un uz viņa pieminekļa bija lasams: Tūcidids Olorā dēls, halimūsiētis.

2. Tūcidida priekšteči vēstures rakstniecībā.

Grieķu literatūras laukā izveidojās vispirms e p o s s, kas skaistā dzejas tērpā sniedza ziņas par tautas pagātni. Īstā vēstures rakstniecība, pie tam prōzā, sākās tikai pēc persiešu kariem, kuri pacēla nacionālo sajūtu un modināja nacionālā spēka apziņu; tanī laikā bij arī jau sasniegta diezgan augsta garīgās attīstības pakāpe. Šīs rakstniecības sākumi meklējami gan jau p i r m s persiešu kariem, bet tie bija tikai vāji mēģinājumi, kas uz patieso vēstures literatūru nespēja atstāt paliekošu iespaidu. Šie sākumi ir pirmie l o g o g r ā f u darbi.

Ievērojamākie logogrāfi, kas prōzaīskā izteiksmes veidā attēloja vairāk vai mazāk pamatotas ziņas un tradīcijas, bija Hekatajs no Milētas, Ferecīds no Lēras, Ksants no Līdijas, Hellenīks no Mitilēnes. Viņu skaits nebija mazs, jo halikarnasiētis Dionīsījs min vārdā divpadsmit, piezīmēdams, ka bija vēl daudz citu.

Logogrāfi piederēja pie jōniešu cilts un rakstīja jōniešu dialektā. Viņu darbība sākās 6. gadusimtenī pr. Kr. un sniedzās līdz peloponēsiešu kara laikam. Maz-Āzijas piekrastē bij uzplaukušas pilsētas-republikas, kas 6. g. s. cita pēc citas nonāca zem persiešu varas. Pateicoties jūrniecībai un tirdzniecībai, šīm pilsētām, sevišķi Milētai un Mitilēnei, bija dzīva satiksme ar ārpusauli; biežie ceļojumi pa nepārredzamo persiešu valsti ar viņas dažādām tautām sniedza Jōnijas pilsētu iedzīvotājiem lielu daudzumu vēsturisku, ģeogrāfisku un etnogrāfisku ziņu, kurās tie jutās spiesti atzīmēt, tā sakot reģistrēt. Šīs ziņas viņi nēma galvėnokārt no ļaužu nostāstiem un pašu novērojumiem, bet bez tam viņi ir izlietojuši arī rakstu pieminekļus, t. i. uzrakstus uz pīlāriem, dokumentus tempļos, pilsētu arkīvos u. t. t. Ko viņi bija dabūjuši zināt, to viņi akurāti uzrakstīja lasītāju laika kavēklim un pamācībai, bez kritikas, nešķīrot mītu no patiesa notikuma, dzeju no īstenības. Ar lielu stāstīšanas prieku, episki plaši, bez mākslinieciskas iekārtas, viņi attēloja bagātīgi pieplūstošo vielu. Viņu naivie uzskati izpaudās viņu vienkāršā, nemākslotā valodā. Tā bija, pēc aug-

stāk minētā grieķu rakstnieka Dionīsija aizrādījuma, „skaidra, vienkārša, tīra, ar vienu vārdu — piemērota daudz, bez kaut kāda mākslinieciska izgreznojuma, tomēr svaidīta ar zināmu jaunības svaigumu un drīz lielāku drīz mazāku grāciju”.

Ar Hērodotu (dzim. Halikarnasā 484. g., mir. Tūrjos laikam 413. g.) iestājās noteikts progress vēstures rakstniecībā. Hērodotu ar pilnu tiesību var saukt par „vēstures tēvu”. Savu neizsakāmi bagāto materiālu viņš aplūko no vispārīgiem redzespunktiem un ar noteiktām vadošām domām, kurās var iedalīt divi galvenās grupās. Barbaru despotismam (patvarībai), kalpības garam un pārmērīgai greznībai viņš stāda pretim hellēņu brīvības mīlestību, veselīgo spēku un gara harmoniju. Bet bez tam viņš pastāvīgi aizrāda uz individu kā arī tautu likteņos izpaudošos dievišķo kārtību, kas soda katru pārkāpumu, necieš pat pārmērīgu varu un bagātību, nei cilvēku lepno iedomību; viņa tēlojumā dievība nereti tieši iejaucās cilvēcisko notikumu gaitā. Šādas vadošas idejas, pēc kurām Hērodots kārtu savu materiālu, padara viņu gan par vēsturnieku, gan par teoloģu un dzejnieku. Ja dievības griba vada vēstures gaitu, tad Hērodota uzdevums nevar būt — izskaidrot notikumus ar ārejiem apstākļiem un cilvēciskiem motīviem, mēģināt izprast cilvēku darbību no psiholoģiskiem redzespunktiem.

Valodas un kompozīcijas ziņā Hērodots atgādina episko dzeju. Kā Homēra dziesmas uzrakstītas jōniešu dialektā, tā arī Hērodots, lai gan dzimts dōrietis, raksta jōniešu dialektā ar tā stieptām galotnēm, kopotiem patskaņiem un daļi skanošām formām. Viņa valoda tek brīvi, viegli saistot vienu teikumu ar otru, atgādinot ikdienas runu un stāstījumu. Viņa darba īstais temats ir vēsturiskā cīņa starp hellēņiem un persiešiem, bet šo tematu viņš lielā mērā paplašina, attiecīgās vietās iepidams lielākas vai mazākas epizodes, kurās atstāsta visu, ko viņš zin par tanī laikā pazīstamām zemēm un tautām. Tā mēs viņa darbā lasam nevien neapšaubamus un apliecinātus vēsturiskus notikumus, bet arī dīvainus un brīnišķīgus stāstus, kas drīzāk pieder teiku valstij nekā reālai īstenībai. Lai kā šo faktu izskaidrojam, katrā ziņā mums jāatzīst, ka Hērodotam trūka k r i t i k a s a s ā s k a t a, kas patiesību šķir no fantazijas izdomām.

Kritiska vēstures aplūkošana sākās tikai ar Tūcidīdu — pirmo vēsturnieku, kas rakstīja atiešu dialektā.

3. Tūcidids kā vēsturnieks.

Tūcidida lielā nozīme vēstures rakstniecībā pastāv iekš tam, ka viņš šķīra vēsturi no teoloģijas un dzejas un uzstādīja jaunus vēstures pētīšanas principus, nodibinādams pragmatisko vēstures rakstniecību, kas notikumus apgaismo ar cilvēka prāta gaismu.

Vēsture jāšķir no reliģijas un dzejas, jo šinīs cilvēka gara darbības nozarēs izpaužās atsevišķas cilvēka gara prasības un funkcijas. Reliģijā izteicās cilvēka sirds tieksmes pēc visas esības pirmcēloņa, citiem vārdiem — dievības, kurās būtība cilvēka prātam nav pieejama un izzināma; vēsture turpretī kā zinātne grib ar cilvēka prātu izprast un izpētīt cilvēces un atsevišķu tautu pagājušo darbību un likteņus. Kad zēja i, kurā izpaužās galvenokārt fantāzijas darbība, vēstures pētīšanā nav vietas, protams pats no sevis. (Zināma nozīme minētās cilvēka gara darbības nozarēs pieder arī, lielākā vai mazākā mērā, intuīcijai — nojautai.)

Tūcidids tad nu izskaidro vēstures gaitu ar tīri cilvēciskiem motīviem, atzīst tikai notikumu savstarpīgos sakarus un cēloņus. Filofofu un sofistu iespaids dēļ Tūcidids bij atsvešinājies no tautas naivās ticības daudzajiem dieviem, lai gan jāpieņem, ka viņš atzinis dievišķas varas esamību. Vairāk vietās viņš runā arī par nepieciešamību un likteni, bet ko viņš īsti pie tam stādījis priekšā, citiem vārdiem — kas pēc viņa domām ir liktenis pēc savas būtības (augstāka valdoša vara vai akla nejaušība), tas viņa darbā nav redzams. — Viņa laikā tautas dzīvē un domās piederēja vēl liela loma orākuliem un mantikai (zilēšanai). Tūcidids šaubās par orākulu sludinājumu patiesību un visu mantiku, pat noliedz viņu nozīmi; tāpat arī neparastās dabas parādībās, kā zemestrīcēs, saules un mēness aptumšošanā, viņš neatzīst norādījumus uz nākotni. Ļoti zīmīga vieta viņa darbā ir atēniešu atbilde mēliešu padomes locekļiem (V, 103): „Nedariet tā, kā ļaužu vairums, kam sākumā gan vēl būtu iespējams izglābties ar cilvēka spēkiem, bet kas savās grūtībās, kad redzamās cerības viņus atstāj, piegriežās neredzamām — zilēšanai, orākuliem un citām tamlīdzīgām lietām, kas ar pastāvīgu cerību saistīdamās pazudina cilvēku.“ Nav jāšaubās, ka šinīs vārdos Tūcidids izteicis savu personisko pār-

liecību. No otras puses, viņš atzīst dievbijības lielo nozīmi cilvēku sadzīvē un zin, ka ļoti bieži viņa ir cieši vienota ar tikumību (II, 53; III, 82). Ja salīdzinām šīs vietas, tad varam spriest, ka dievbijību Tūcidids uzskata par cilvēku dzīvē nepieciešamu vajadzību, ciktāl viņa nemazina pašdarbību un gribas spēku, nenoved pie kvietisma (bezdarbības) un pašāvēības uz augstāku gādību tur, kur cilvēkiem pirmā kārtā pašiem jā rūpējās par savu labklājību.

Kā Tūcidids skatās uz vēsturi? Viņa acīs cilvēku dzīve ir notikumu kopa, kuŗi savstarpīgi saistās pēc neizbēgamiem likumiem, neizbēgamiem lietu sakariem. Ja nu mēs zinām pagātnes notikumu cēloņus un sekas, tad tiem pašiem cēloņiem atkārtojoties varam viegli paredzēt arī viņu sekas. Tā tad vēsture nav priekš tam, lai apmierinātu tukšu ziņkārību; viņa ir pamācība ar zinātnisku un praktisku nozīmi. Tādēļ arī Tūcidids par savu darbu saka, ka tas ir „mantojums visiem laikiem“, un šo viņa pretenziju vēlākās paaudzes gandrīz visnotaļ atzinušas par pilnīgi pamatotu.

Lai vēstures rakstnieks varētu savu uzdevumu veikt, viņam jāprot savs amats. Viņa pirmais pienākums ir — stāties pie darba ar kritisku garu, savāktās ziņas kontrolējot un pārbaudot, lai atklātu patiesību. Šī prasība, zināms, attiecināma nevien uz senās pagātnes, bet arī uz vēlāka laika un vispārī visiem vēsturiskiem dokumentiem un liecībām. Kur trūkst autentisku dokumentu un aktu (piem. miera vai sabiedrības līgumu tekstu), tur vēsturniekam pašam jāmeklē liecinieki un viņu liecības apzinīgi jāpārbauda. „Kaŗa patiesos notikumus, saka Tūcidids, es neturēju par iespējamu attēlot pēc kaut kuŗa man pasniegtām ziņām, nedz arī pēc paša patikas; es esmu katru notikumu pēc iespējas smalki izpētījis, nevien tos, kuŗu aculiecinieks es biju, bet arī tos, kuŗus no citiem esmu dzirdējis.“

Modernie vēsturnieki ar pilnu tiesību piegriež lielu vērību ģeogrāfijai — vēsturisko notikumu vietām. To darījis arī Tūcidids; apmeklēdams un novērodams vietas, kur norisinājās kuŗa notikumi. Ja viņa novērojumi šinī ziņā nav dažreiz pilnīgi pareizi, tad vaima tā, ka tos laikos ģeogrāfijas zinātne nebija vēl attīstījusies un attālumu nosakot netika piemērota ģeomētriskā metode, bez kuŗas precīza noteiktība nav sasniedzama.

Patieso faktu atklāšana ir tikai pirmais vēsturnieka darbs, sekojošais pastāv iekš tam, lai noteiktu šo faktu lōgisko sakarību, noskaidrojot cēloņus un sekas. Tē vēsturniekam jāzin kronolōģija — notikumu laiks, jo citādi nav iespējams izzināt viņu savstarpīgās attiecības. Tūcidids pastāvīgi un rūpīgi aizrāda uz notikumu laiku. Kalenders Helladā nebija visās vietās vienāds un bez tam tas vispāri, kā rādās, atradās lielā nekārtībā. Tādēļ Tūcidids neturās pie kalendera, bet pie citiem, visur saprotamiem laika apzīmējumiem. Vispirms, gadu viņš iedala divi daļās — vasarā un ziemā, pie kam vasara aptver apmēram 8 mēnešus, ziema 4; vasarā norisinās kara operācijas, ziema tiek veltīta atpūtai. (Vasarai Tūcidids pieskaita arī pavasari un rudens sākumu, tā tad vasara aptver, pēc mūsu rēķina, apmēram laiku no marta sākuma līdz oktobra beigām.) Savukārt vasaru Tūcidids iedala noteiktās sezonās, ievērojot galvenokārt labības augšanas un nogatavošanās vai arī ievākšanas laiku. Tā bieži vien viņa darbā sastopami šādi laika apzīmējumi: pavasara sākumā, labībai stiebras augot, kad labība bija jau nobriedusi, vēlā rudenī u. t. t. Šādi apzīmējumi atkārtojās katru gadu, bet atsevišķos gadus Tūcidids apzīmē kā pirmo, otru u. t. t. kara gadu.

Neatkarīgi no tam, vēsturniekam jāievēro vēl citi fakti, kuriem ir vispārīgāka un paliekamāka nozīme nekā atsevišķiem ārejiem notikumiem. Tādi fakti ir piem. kādas valsts materiālie līdzekļi, laba vai slikta viņas spēku organizācija, kareivju apmācība u. t. t. Šie fakti noteic vēsturisko notikumu gaitu un virzienu, viņi ir it kā notikumu pirmcēloņi. Vēsturniekam tie jāievēro un jānovērtē, un Tūcidids ierāda tiem savā darbā ievērojamu vietu; vairāk reizes viņš noteikti aprāda galveno kara vedēju materiālos un militāros līdzekļus.

Bet šiem materiāliem līdzekļiem ir nozīme tikai tad, ja intelekts (saprāts) un griba tos ierosina un ņem savā rīcībā; blakus materiāliem spēkiem vēsturniekam jāievēro arī darbojošos personu garīgie spēki. Pēdejiem Tūcidids piegriež lielu vērību, kas arī pilnīgi saprotams, ja ievērojam, ka viņa laikā sāk izveidoties psiholōģiski pētījumi, nevien drāmā un tiesas darīrunībā, bet arī sofistiskā (praktiskā zinātnē) un filosofijā, kur Sōkrats cenšās analizēt cilvēku darbības mo-

tīvus. Pēc Tūcidīda uzskata, galvenais vēstures faktors ir intelektuāls. „Saprāts — valdnieks“, un Tūcidīds ir daudz pūlējies, lai pierādītu viņa lomu vēstures notikumos. Bet viņš zin arī, ka ar aprēķinu vien nepietiek, ka ir vajadzīga arī griba un enerģija, lai ierosinātu attiecīgo darbību un realizētu nodomus.

Ja gars valda pasauli, tad vēsturnieka pienākums ir — pētīt to cilvēku raksturus, kas ar savām gara spējām, drošsirdību, gribu vai arī vienkārši ar savu izveicību izmantot vairākuma kaislības, spēlē politikā un vēsturē noteicošu lomu.

Zīmēdams ievērojamu vīru portretus, Tūcidīds iedziļinās viņu dvēselēs, uzmeklēdams un ar lielu precīziju attēlodams impulsus, kas sagatavojuši un ierosinājuši tēlojamo personu politisko darbību. Perikla politiskais ģēnijs, Kleōna varmācība, Nīcija godprātība, Alcibiāda pārdrošība — šīs īpašības neizdzēšami spilgtām krāsām attēlotas Tūcidīda darbā. Var nožēlot, ka viņa portretējām trūkst individuālo sīkumu; viņš rāda mums drīzāk savu varoņu filosofiju nekā viņus pašus. Tomēr jāatzīst, ka savu uzdevumu viņš veic ar meistera roku. Viņa lielie vīri dzīvo viņa grāmatā ar savām politiskajām domām, un lai viņa zīmētās ainas būtu vai cik vispārīgas, vai cik abstraktas, tās tomēr brīnišķā kārtā apgaismo vismaz vēstures lielās līnijas.

Vēl oriģinālāks viņš ir, zīmējot vēstures kolektīvu — nāciju, valstu, politisko partiju — garu. Te redzama metodiska un dziļa analīze, kur katra lieta ir savā vietā, kur attēlotas valdošās pamatīpašības, ap kurām tad lōģiski un skaidri grupējās pārējās, mazāk svarīgās iezīmes. Tūcidīda acīs Atēnām un Spartai ir savs īpatnejs gars, sava dvēsele, sava fizionomija, un šo garu viņš mums rāda dzīvās un skaidrās ainās. Tūcidīda darbā oratori varēja mācīties pazīt tautu, uz kuŗu tie runāja, varēja pavairot savas pieredzē iegūtās zināšanas. Ideju — zīmēt kolektīvu psihu, viņam devusi laikam atiešu drāma, kuŗas ražojumos var atrast atēniešu gara personificējumu konkrētos dzejas tēlos.

Tūcidīds augsti vērtējis pastāvošos valsts ētiskos pamatus. Tas skaidri redzams no viņa tēlojumiem, veltītiem gan sekām, kādas Atēnās izsauca mēris, gan ļaunam iespaidam, kādu uz iedzīvotājiem darīja partiju cīņas, kas izcēlās gandrīz

visās Helladas valstīs pa peloponēsiešu kara laiku. Bet viņš zin arī, ka bieži vien pašlabums un spēks vairāk ierosina vēsturiskos notikumus nekā absolūtā taisnība.

Politiskos jautājumos Tūcidids turējās pie mēreniem uzskatiem. Viņš nebija pretinieks tai iekārtai, kāda pastāvēja Atēnās pa 30-gadīgā miera laiku un peloponēsiešu kara sākumā, kad demokrātiskās valsts priekšgalā atradās „pirmais pilsonis“ — Periklis, kuŗa vadībā atiešu valsts sasniedza savu spožāko stāvokli. Atēnu sabrukuma cēloni turpretī Tūcidids saskatīja partiju cīņās un vadoņu demagoģiskā rīcībā, un ar to arī izskaidrojās, ka par labi pārvalditām valstīm viņš atzīst Lacedaimonu (Spartu) un Chiju, lai gai tur bij aristokrātiska iekārta. Vienīgā lieta, no kuŗas viņš ar īgnumu un nicināšanu novēršās, ir varmācība, lai tā nāktu no kuŗas puses nākdama. Kleōns viņa acīs ir smieklīgs un nīstams, bet arī 400 oligarchi (aristokrāti) neatrod pie viņa vairāk žēlastības. Nepiederēdams ne pie vienas partijas, viņš partijām pašām par sevi nepiešķīra absolūtu nozīmi un vērtību. Gandrīz visās Helladas valstīs stāvēja viena otram pretī divas galvenās partijas — demokrātiskā un aristokrātiskā, bet Tūcidids bija pārliecinājies, ka pa lielā kara laiku viņu vadoņi arvienu vairāk piegriezās tikai savām personiskām interesēm un ar skaisti skanošiem vārdiem maskoja savus savtīgos nolūkus. Valsts labklājību viņš ieraudzīja augstāko un zemāko šķiru saskaņotā kopdarbībā.

Viņa mērenie uzskati zīmējoties uz valsts iekārtas jautājumiem atbalstīja viņa cenšanos objektīvi attēlot politisko partiju un viņu vadoņu rīcību un izturēšanos; objektīvi viņš spriež arī par abām kara vedējām valstīm. Galvenokārt tomēr viņa stingrā bezpartejība atvasinama no viņa cēlā uzskata par vēsturnieka pienākumiem. Pilna objektivitāte, no subjektīvas izpratnes pilnīgi brīvs tēlojums gan nav nevienam vēsturniekam iespējams, it īpaši, ja viņš tēlo sava laika notikumus; bet Tūcidids ir pūlējies peloponēsiešu karu attēlot pēc iespējas objektīvi, un kā vispārī atzīst, tas viņam izdevies pietiekoši labi. Ļoti nelabā gaismā viņa darbā parādās Kleōns. Daudz ir rakstīts par jautājumu, vai Tūcidids par viņu spriedis taisnīgi vai nē. Visasākais izteiciens par Kleōnu atrodās kādā nodaļā (V, 16), kuŗa pēc kāda kritiķa domām nav paša Tūcidida rak-

stīta; ja nu šo vietu atstāj neievērotu, tad nav iemesla pārējam Tūcidida spriedumam par Kleōnu nepiekrīst.

Ciktāl Tūcidids izlietojis savu priekšgājēju darbus vēstures rakstniecībā, grūti nosakams. Iespējams, ka senākos notikumos tēlodams viņš izlietojis gan Hellanika un Hērodota, gan citu vēsturnieku rakstus; droši var pieņemt, ka ziņas par Sicīlijas senāko vēsturi viņš ņēmis no sirakūziešu vēsturnieka (logogrāfa) Antiocha darba.

Visu sacīto kopā saņemot var teikt, ka Tūcidids izprot vēsturi kā tīri cilvēciskas attīstības procesu, kā „cilvēcisko spēju un kaislību dabīgo rezultātu, lai tas arī būtu atkarīgs no ļoti daudz nosacījumiem; viņš rāda mums notikumu izcelšanos un viņu sekas. Viņš ir gan psiholoģisks un pragmatisks, gan kritisks un politisks vēsturnieks. Toreiz tie bija pavisam jauni redzespunkti“ (Widmann). Tiesa, šāds progress bij iespējams tikai pateicoties augstai prāta izglītībai pie atēniešiem, iepriekšējai politiskai attīstībai, paplašinātam politiskam skatam un filozofiskai domāšanai, ar vienu vārdu — krāšņai kultūrai, ko bija veidojuši filozofi, zinātnieki un dzejnieki. Ja šādi tā laika apstākļi arī bija jaunās vēsturesrakstniecības priekšnoteikumi, tad tomēr nevar noliegt Tūcidida lielo nopelnu, kas ar savu nopietno garu un dziļajām domām sasniedza jaunas atziņas un nosprauda jaunu ceļu vēstures rakstniecībai.

Savas metodes piemērošanai Tūcidids izvēlējies peloponēsiešu karu, kurš norisinājās viņa dzīves laikā. Savu izvēli viņš motivē ar to, ka šis karš bijis ievērojamākais no visiem, kādi jeb kad vesti. Tagad uz šo jautājumu skatās citādi un atzīst hellēņu karu ar persiešiem par nozīmīgāku, jo tas ne vien izglāba Helladas brīvību, bet nodrošināja arī hellēņu kultūras dziļo iesaisti uz visas Eiropas garīgās dzīves izveidošanos, kamēr peloponēsiešu karš ir mūsu acīs tikai hellēnisma dekadences (sabrukuma) sākums. Bet šis karš ierosinājis hellēņu dzīvē tādu politisku un militāru darbību, modinājis tik daudz kaislību, ka Tūcididam kā politikas filozofam viņš izlikās pievilcīgāks nekā kaut kurš cits temats.

4. Tūcidida vēsturiskā darba forma.

Ja runā par kāda literāriska darba formu, tad ar to ir domāti divējādi jēdzieni: vispirms kompozīcija, t. i. apstrā-

dājamās vielas iedalījums un iekārta, tad dikcija, t. i. izteiksmes veids.

Tūcidida oriģinālitate parādās nevien viņa pētišanas metodē, bet arī tēlošanas veidā. „Vispāri var teikt, ka Tūcidids vienkāršo, koncentrē, idealizē vēstures vielu ar tiešām dramātisku drosmi, ar paņēmieniem, kādus viņš aizņēmis kā no 5. g. s. drāmas, tā no rētorikas“ (Croiset). Kur viņš atstāsta notikumus — un tā ir viņa darba lielākā daļa — viņa metode saskan ar tagadejās vēstureszinātnes prasībām — noteiktību un atsevišķo daļu harmoniju (pareizu proporciju). Bet vienā citā ziņā viņš stipri atšķirās no tagadejiem uzskatiem. Viņa darbā ievērojamu vietu ieņem galveno darbojošos personu runas, pie tam direktā veidā, tā kā lasītājs dabū iespaidu, it kā dzirdētu patiesi sacītas runas. Īstenībā tomēr gluži tā nav. Tūcidids šīs runas gan nav vienkārši izdomājis — attiecīgos gadījumos runas ir sacītas, tomēr ne tādā veidā, kā mēs tās lasām viņa darbā. Te iepīto runu uzdevums ir — aprādīt darbības motīvus, attēlot attiecīgo personu uzskatus, kurus viņas pašas atstāsta un pamato. Ar šīm runām Tūcidids apgaismo situāciju, raksturodams nevien atsevišķas personas, bet arī zināma laikmeta politiskos apstākļus un ētiskos uzskatus. Viņa runām kā mākslas darbam ir vēl plašāka nozīme: kur patiesībā dažādos gadījumos sacītas vairāk runas, tur Tūcidids sastāda v i e n u tipisku runu, kurā koncentrē vairāk runātāju apmēram līdzīgas domas. Svarīgos gadījumos viņš ievieto divi runas, kurās savā starpā korespondē (atbilst viena otrai). No šādām runām redzams, cik viegli viņš iedziļinājies divu pretinieku vai preteju partiju uzskatos, attēlodams tos no pavisam pretejiem redzespunktiem, tā kā lasītājs dažreiz jautā sevi: kādas tad ir paša Tūcidida domas? Lielām personībām trūkstot, kad ievērojamam pasākumam ir drīzāk kolektīvs raksturs, viņš runātāju vārdā nemin, tas paliek nezināms.

Mākslu — runās attēlot situāciju, Tūcidids novērojis gan grieķu drāmā, gan pie rētora Antifōna, kurū viņš cienīja un apbrīnoja. Piektā gadusimteņa Atēnās bij izveidojusies māksla spilgti attēlot ideju vai kaislību konfliktus, un attiecīgus piemērus Tūcidids varēja visur savā apkārtnē novērot. Lai atdarinātu kāda momenta iekšejo saturu, viņš sastāda runas, līdzīgas tām, kādas pats dzirdēja atēniešu tautas sapulcē, kur „olim-

pietis" Periklīs ar savām runām valdzināja klausītājus. Tūcidida biogrāfs Marcellīns ar pilnu tiesību varēja teikt, ka viņš pirmais ievēdis vēstures rakstniecībā daiļrunību.

Piekrizdama Tūcididam pēc būtības, tagadejā vēstureszinātne tomēr neatzīst viņa izlietoto formu — runu metodi, sevišķi tur, kur minēts runātāja vārds, jo tad nav vairs zināms, ciktāl runā izteiktās domas pieder pašam runātājam un cik vēsturniekam. Neizlietodama runas formu, modernā vēstureszinātne patiesībā dara to pašu, ko Tūcidids: arī viņa analizē ievērojamo vēsturisku personu intimās domas un tieksmes, mēģina atminēt un izskaidrot viņu iekšējo dzīvi, lai darītu lasītājam saprotamus viņu darbus. Tā tad izšķirība starp Tūcididu un tagadejiem vēsturniekiem pastāv tikai formas ziņā. Tūcidida metodē, bez šaubām, ir apvienota zinātne un māksla, kas viņa vēsturisko darbu padara sevišķi dzīvu, tomēr modernā vēstureszinātne ir viņa tēlošanas veidu (iepitās runās) uz visiem laikiem atmetusi. Iemesls tas, ka Tūcidida pēcnācēji vēstures rakstniecībā, mazāk apdāvināti, pierādīja visas šīs metodes neērtības, bez tam tiro patiesību — patiesību saturu un formas ziņā — stāda tagad augstāki par Tūcidida kaut arī apbrīnojamo zinātnes un mākslas sakausējumu (Croiset).

Tūcidida darbs ir spēcīgas un koncentrētas kompozīcijas paraugs. Literāriskās kompozīcijas māksla pastāv iekš tam, ka darba atsevišķās daļas nogrupē tā, ka viņu dabiskie sakari top redzami. Gan grieķu drāmā, gan daiļrunībā apstākļi spieda autoru vai orātoru koncentrēt domas, attēlojot tās pie tam tā, ka viņu attiecības ar gala spriedumu skaidri nomanamas. Sevišķi aticisms, radīdams drāmu un daiļrunību, ir šo mākslas principu stingri ievērojis, un tas redzams arī Tūcidida darbā, kā visumā tā atsevišķās daļās. Hērodots tēlo cīņu starp diviem pretiniekiem — Helladu un Āziju; tā ir viņa darba vispārīgā un valdošā ideja, un tomēr viņš bij atradis par iespējamu iepīt stāstus par visu viņa laikā pazīstamo pasauli. Viņa darbā atrodamas neskaitamas epizodes, ar ko tas atgādina seno episko dzeju. Tūcidida tēlošanas veids turpretim ir īss un patētisks, līdzīgs traģēdijai vai daiļrunībai. Viņa sižets ir politiskā un militārā cīņa starp Atēnām un Spartu, un vairāk viņš arī neko negrib stāstīt. (Īsākas epizodes, kādas viņa darbā parētam atrodamas, attaisnojamas ar to, ka tās var uzskatīt par

visa darba nepieciešamiem papildinājumiem, kas motivē un apgaismo vēlāk izveidojušos apstākļus). Ari Tūcidids varēja, ja vien gribēja, sniegt pilnīgāku ainu par tā laika Helladu, it īpaši par Atēnu politisko dzīvi, sociālajiem apstākļiem, literatūru un mākslu 5. gadusimt. otrā pusē, bet stingri turēdamies pie savas metodes, viņš to nav darījis. Šo ziņu trūkumu var nožēlot, bet kādu gaismu viņš izlējis pār notikumiem, kurus attēlo!

Tūcidids ir meistars ainu zīmēšanā, kurū atsevišķās daļas stāv savstarpīgā sakarā un cita citu pastiprina. Dažus notikumus mēs lasām it kā drāmu, ar spēcīgu un vienādi augošu savilņojumu (apbrīnošanas cienīgs šini ziņā ir stāsts par atēniešu kaŗaspēka likteni Sicīlijā). Šādu izteiksmes spēku Tūcidids sasniedz galvenokārt ar sikumu izvēli, kompozīcijas stingru noteiktību, koncentrētu domu piemērošanu tēlojamam sižetam, ar visa stāsta pastāvīgu virzību. Saprotams, ne visas vietas ir tik interesantas: blakus dramātiskām vietām ir daudz nodaļu, kurās atstāsta ne visai svarīgus militārus notikumus sausā kronoloģiskā kārtībā. Šāda nevienādība Tūcidida darbā viegli izskaidrojama, jo kur notikumi paši par sevi ir interesanti, tur viņš veido no tiem apbrīnojamus stāstus, bet zīmējoties uz pārējām vietām, viņam vēl trūkst vijīgā stīla, ar kurū šādos gadījumos sauso vielu padara interesantu ar formas grācīju, ātrumu un vieglumu. Lai gan precīzs un spēcīgs, Tūcidids top šeit vienmuļīgs un nogurdinošs.

Runās turpretim un dažos plašākos tēlojumos viņa māksla parādās pilnā spožumā. Ar to tomēr nav teikts, ka Tūcidida runas būtu patiesas tribīnes runas: priekš tam viņas ir par smagām, tādēļ ka vispārīgā un filosōfiskā daļa ir pārsvarā. Filosōfija te neaprobežojās ar to, lai atbalstītu daiļrunību, — viņa ieņem pārāk plašu vietu, pie tam pārāk abstraktā formā. Tribīnei nolēmtā runā vajadzīgs, ka spēcīgas domas izteiktos konkrētos piemēros un dažreiz pieņemtu orātorisku kustību. — Runas iedalīšanas mākslā Tūcidids arī atšķirās no profesionāliem runātājiem — rētoriem, jo šo mākslu viņš neizlieto ar to pašu stingrību un izsmalcināto gaumi kā pēdejie. Un tomēr, ja Aristotelam sekodami mēs pieņemam, ka orātoriskās mākslas būtība pastāv argumentācijā, tad Tūcidida daiļrunība, skaidri uzstādīdama jautājumus un ar stingru lōģiku uz tiem atbil-

dēdama, ir jau ļoti tuvu pilnībai. No viņa daiļrunības daudz mācījies senātnes lielākais orātors Dēmostens, kas sākumā gājis grūtā dialektikas (lōģiskas domāšanas) skolā, lai vēlāk sasniegtu brīvās un vijīgas daiļrunības pilnību.

Ja beidzot gribam pareizi novērtēt Tūcidida dikciju (izteiksmes veidu), tad mums jāievēro vieta, kādu viņš laika ziņā ieņem grieķu literatūrā. Grieķu literatūras ražojumi uzrakstīti divos dialektos — jōniešu un atiešu. Eposs, kā piem. ģomēra dzejas, pirmo prōzaistu — logogrāfu darbi un tāpat ģērodota vēsturiskais darbs bija jau sarakstīti jōniešu dialektā, un atiešu dialektā bija jau parādījušies slavenie grieķu drāmas ražojumi, kad atiešu prōzā kā pirmie sāka rakstīt sofistī un rētori. Tanī pašā laikā pie sava darba strādāja arī Tūcidids, tā tad viņš ir viens no vecākiem atiešu prōzas rakstniekiem. Valodas un stīla ziņā viņš saņēmis iespaidus no Gorgija, Prōdika un Antifōna, gan personiskā satiksmē, gan viņu rakstus lasot. Līdzīgi viņiem, Tūcidids cenšās pirmā kārtā pēc precīzijas (noteiktības), spēka, cēluma, īsuma (domu koncentrācijas), skaidrības. Lai sasniegtu šo nolūku, viņš lieto tos pašus paņēmienus: antitēzes (atsevišķu jēdzienu kā arī veselu teicienu pretstatus), novecojušos, jaunradītus un arī dzejiskus vārdus, sinonīmu izšķirību. Un tomēr viņš patur un izveido savu īpatnību, jo savus nolūkus viņš realizē ar lielāku spēku, drosmi un brīvību vārdu izvēlē un teikumu iekārtā, nekā sofistī un rētori; šini ziņā viņš uzrāda tādu drosmi, kādu vēlāk neturēja vairs par iespējamu. Lai izteiktu jaunas domas, viņš vairāk pārveido valodu nekā viņa skolotāji; precīzijai viņš pievieno dziļumu, iedams līdz aplūkojamā jautājuma pamatiem.

Bet līdz ar viņa stīla labajām īpašībām parādās arī ļaunās. Tūcidids lūkojās ne tik daudz uz patīkamu skaidrību cik uz izteiksmes spēku un efektu. Viņa darbā netrūkst pleonasmu — izteiksmes pilnības: kādam jēdzienam tiek pievienots viņa pretstats nolieguma veidā, dažreiz apvienoti divi izteicieni ar apmēram līdzīgu nozīmi, bet bieži viņa stīls ir arī koncentrēts, t. i. ar nedaudz vārdiem viņš izsaka vairāk domu, ar dažiem teicieniem domu virkni. No šāda īsa izteiksmes veida viņa stīls paliek dažreiz neskaidrs. Tāda pati neskaidrība bieži sajūtama garās frāzēs, kuņās viņš ar galveno faktu apvieno visus blakus notikumus; šādās frāzēs trūkst atsevišķo teikumu sim-

metrijas. Viņa darbā redzama domu bagātība pastāvīgā cīņā ar valodas nepietiekošiem izteiksmes līdzekļiem, un tas viņa stilu diezgan bieži padara grūti saprotamu. Tam trūkst viegluma, grācības un harmonijas, kas sasniedzamas gan ar vārdu skaidrību, gan ar teikumu simetriju. „Tūcidids visur izvairās no gludas un tekošas valodas,“ saka kāds senātnes rakstnieks; viņš līdzinās cilvēkam, kas pa nelīdzieniem ceļiem iedams, vienmēr kaut kur piedurās.“ Tam par iemeslu ir nevien tā laika atiešu prōzas nepilnība, bet varbūt vēl lielākā mērā paša rakstnieka individuālitate — viņa nopietnība un dziļdomība, kas viņam neļāva rakstīt viegli saprotamā un tekošā stilā; bez tam, šķiet, viņš ir arī apzinīgi no šāda stila izvairījies. Varbūt iemesls meklējams arī tanī apstākļī, ka viņš nepaspēja savu darbu pilnīgi nobeigt un izstrādāt. Tā nu visu kopā saņemot var teikt, ka Tūcidida stils ir no vienas puses smags, skarbs, bieži grūti saprotams, bet no otras — cēls un spēcīgs, tam ir dziļums, precīzija, acīs krītošs īsums, vietām arī rētorikas pazīmes. (Latviešu pārcēlumā Tūcidida stila neskaidrība, smagums un negludums maz nomanāmi).

* * *

Lai atbildētu uz jautājumu, ka d un kā Tūcidids savu darbu rakstījis, mums vispirms jāatgādinās, ka viss laikmets, ko apzīmē ar nosaukumu „Peloponēsiešu karš“, sadalās trijos lielos posmos:

- 1) desmitgadīgais, tā sauc. Archidāma karš, no 431.—421. g.
  - 2) nemiera pilnais astoņgadīgais starplaiks līdz ar Sicīlijas ekspedīciju, no 421.—413. g.
  - 3) deviņgadīgais, tā sauc. Decelejas karš, no 413.—404. g.
- Tūcidida darbs ir iedalīts 8 grāmatās, pie kam pirmā grāmata aptver priekšvārdu šaurākā un ievadu plašākā nozīmē. Ievadam ir trīs galvenie nodalījumi:

- a) grieķu vēstures iepriekšējo notikumu salīdzinājums ar peloponēsiešu karu, lai pierādītu uzskatu, ka pēdejsais pārspēj agrākos pasākumus ar savu lielāko nozīmi un spēka patēriņu;
- b) šī kara iekšējā cēloņa aprādījums — Atēnu politiskās varas pieaugšana;
- c) kara ārejo iemeslu atstāstījums — iepriekšējās sadurmes un diplomātiskās sarunas.

Paša kara attēlojums sākās ar otru grāmatu, pie kam 2., 3. un 4. grāmata (līdz ar 5. gr. pirmo daļu) aptver kara pirmo posmu; 5., 6. un 7. otru, 8. grāmata turpretim attiecās uz kara trešo posmu, bet tikai līdz 411. g., kamēr pārejo laiku, t. i. no 411.—404. g., Tūcidids laikam būtu attēlojis vēl divās grāmatās, bet to viņš vairs nav paspējis.

Bez šī iedalījuma 8 grāmatās ir bijuši vēl divi mēģinājumi iedalīt Tūcidida darbu 9 resp. 13 grāmatās. Šis fakts norāda uz to, ka iedalījums 8 grāmatās nav paša autora, bet kāda mācīta vīra darbs vēlākā, tā sauc. Aleksandrijas laikmetā.

Kad Tūcidids savu darbu rakstījis, par to ir izteikti vairāki uzskati. Bez šaubām, viņš sākumā gribējis attēlot tikai 10-gadīgo karu un tā vēsturi sācis rakstīt jau sen pirms 404. g. (materiālus viņš sācis krāt tūlīt pēc kara izcelšanās). Tā ir viņa darba pirmā daļa, kura sniedzās laikam līdz 5. grāmatas 25. nodaļai. Pie otras daļas izstrādāšanas viņš stājies tikai pēc miera noslēgšanas (materiālus, zināms, viņš krājis arī pa kara laiku). Tā tad pēc 404. g. viņš sarakstījis otru pusi no 5. un 6., 7. un 8. grāmatu, papildinādams vai pārlabodams pie tam arī dažas vietas agrāk sarakstītās grāmatās (šādu uzskatu nodibinājis pa daļai Ullrich's).

8. grāmata gan stīla gan materiāla apstrādāšanas ziņā ir vājāka par pārējām, tādēļ senātnē to neturēja par Tūcidida darbu un kritiķi pierakstīja to citiem autoriem, piem. Ksenofōnam. Nav tomēr iemesla šaubīties, ka arī 8. grāmatu sarakstījis pats Tūcidids, jo viņam piemītošās raksturīgās pazīmes sastopamas te katrā lapas pusē. Ja te novērojama mazāka precīzija tēlojumā un mazāka skaidrība stilā, tad tas laikam izskaidrojams ar to, ka slimības un nāves dēļ autors nepaspēja šo grāmatu pilnīgi izstrādāt. (Viņa nāve bija par iemeslu arī tam, ka pirmajā daļā gan izdarīti daži pārgrozījumi, bet tā tomēr nav pēc noteikta plāna revidēta.) 8. grāmatā trūkst arī lielo runu direktajā izteiksmes veidā, no kam var vērot, ka pie sava darba strādādams, Tūcidids reizē ar faktu attēlojumu uzrakstījis sākumā tikai runu saturu, bet vēlāk to pārstrādājis direktās runās.

Tūcidids nomira, savu darbu pilnīgi nepabeidzis, jo kā jau minēts, tēlojums sniedzās tikai līdz 411. g. Viņa darbu ir turpinājis Ksenofōns savā „Hellēņu vēsturē“, kura aptver pelopo-

nēsiesu kara beidzamo posmu un sekojošos notikumus līdz kaujai pie Mantinejas (362. g. pr. Kr.). Ksenofons esot arī, kā vispāri pieņem, Tūcidida darbu publicējis. Tagad to sauc par „Peloponēsiešu karu“, kamēr sākumā to apzīmēja kā Tūcidida sarakstīto „Vēsturi“.

* * *

Mēs redzējām, ka formas ziņā Tūcidida darbā novērojami daži trūkumi — viņš nebija vēl sasniedzis vēlākās prōzas pilnību. Turpretī kā vēsturnieks viņš pārspēj nevien savus priekštečus un laika biedrus, bet arī pēcnācējus (vismaz starp senātnes rakstniekiem). Kā zinātniekam viņam ir tik cēlas īpašības, ka tās dažu reizi nav pat saprastas un pareizi novērtētas. Kad rētorā Isokrata iespaids dēļ vēstures rakstniecībā ieviesās daiļrunība, vēsturnieki novērsās no Tūcidida cēlā piemēra un kritiķi neredzēja dažus no viņa galveniem nopelniem. Pareizāki par viņu sprieda romieši Cēzara un Augusta laikā; Salusta darbā redzamas dažas Tūcididu atgādinošas īpatnības un Kvintiliāns novērtē viņu pienācīgi un taisnīgi. Bet pilnā mērā viņa lielā nozīme atzīta jaunākos laikos, gan no vēsturniekiem un politikas filsofjiem, gan vispāri no mācītājiem vīriem. Nav vēsturnieka, kas nepiebiedrotos K. O. Millera (Müller) spriedumam, ka nav varbūt neviena laikmeta pasaules vēsturē, kas būtu tikpat labi apgaismots kā peloponēsiešu kara 20 gadi, kurus attēlojis Tūcidids. Vēsturnieki, literāti, politiķi, visi apsvēic viņa gara ražojumu kā vienu no vispilnīgākajiem vēstures rakstniecības paraugiem, kurš vārda pilnā nozīmē ir reizē zinātnes un mākslas darbs.

5 Tagadejie uzskat par vēstures rakstniecību.

Modernā vēstureszinātne ir Tūcidida nodibinātos vēstures rakstniecības princīpus dažā ziņā paplašinājusi. Ja klasiskās senātnes visvairāk pazīstamie vēsturnieki Tūcidids, Polibijs un Tacits ir pragmatiskās vēstures*) spilgtākie priekšstāvji,

*) Pragmatiskā vēstures rakstniecība dabūjusi savu nosaukumu no tam, ka Polibijs (apm. 210—127. g. pr. Kr.) nosauca savu darbu par „pragmatisko vēsturi“, tādēļ ka tā attiecās uz valsts lietām (pragmatā). Šo vēstures rakstniecību sauc arī par pamācošo vēsturi, jo šī virziena rakstnieki

kas vēsturiskos notikumus mēģina izprast un izskaidrot ar darbojošos personu psiholoģiskiem motīviem, aprēķiniem un kaislībām, tad vēlākā laikā, 19. gadusimtenī, šīs vēstures rakstniecības vietā stājās ģenētiskā (attīstošā) vēsture, kas cilvēku dzīvei sabiedrībā un valstī piemēro attīstības jēdzienu, grib zināt, kā ikviena vēsturiska parādība par to tapusi, kas tā acumirkli ir. Šī rakstniecība grib izprast vēsturi kā īpatneju, kauzālā (cēloniskā) sakarībā stāvošu faktu kopu.

Tagadejo vēstures rakstniecības stāvokli, vismaz Vācijā, raksturo cīņa starp naturālisma un ideālisma virzienu, galvenokārt metodes laukā. Naturālisms, saka Eičens (Eucken), grib vēstures gaitu izprast pēc iespējas vairāk dabaszinātnes garā, izskaidrot to ne ar iekšējiem motīviem, bet ārejiem faktoriem; viņš tiecās pēc vispārīgiem jēdzieniem un mēģina atrast vēsturiskā dzīvē noteiktus (eksaktus) likumus. Viņš grib cilvēku saprast kā viņa apkārtnes produktu, tādēļ arī masu kustības top par galveno lietu un vēstures aplūkošanā tautu vai arī sabiedrisko šķiru psiholoģija ieņem ievērojamāku vietu nekā individuālā psiholoģija. Ideālisms turpretim uzsver visu vēsturisko parādību individuālītāti, ierauga vēsturiskās dzīves kodolu cilvēku darbībā un viņu mērķos, atzīst lielo personību nozīmi vēsturē. „Šīs personības nekad nevar būt vienīgi viņu sabiedriskās apkārtnes produkts vai visa tā sakopojums, kas šinī apkārtņē jau dots; viņās izpaužas pirmātnīgs un radošs dzīves spēks, un ar savu individuālītāti viņas uzspiež veselīem laikmetiem savu zīmogu“ (Eucken). Tiek izteiktas arī domas, ka vēsturē nekādi noteikti likumi, līdzīgi dabaszinātnes likumiem, nav atrodamā, jo tos dara neiespējamus gan darbojošos personu gribas brīvība, gan reālā dzīvē un līdz ar to vēsturē valdošā nejaušība, t. i. apstākļu sagādīšanās*); vēsturē pēc šī uzskata, ko aizstāv Meiers

grib, lai no pagātnes smelās praktisku pamācību līdzīgos nākotnes apstākļos. Vācu vēsturnieks Bernheims izšķir vispāri trīs pakāpes vēstures rakstniecībā: stāstošo (kuŗas priekšstāvji senajā Grieķijā bija logogrāfi un Hērodots), pragmatisko (pamācošo) un ģenētisko (attīstošo) vēsturi.

*) Nejausības jēdzienu mēdz paskaidrot ar šādu piemēru: Cilvēks iet no sava dzīvokļa, bet tanī brīdī, kad viņš iziet uz ielas, no jumta krīt ķieģelis un ievaino vai nosit viņu. Ka ķieģelis krīt no jumta, tam ir savi

(Ed. Meyer), var būt runa tikai par analoģijām — apmēram līdzīgiem apstākļiem un situācijām.

Visu kopā saņemot, vēro Eikens, var teikt, ka vēstures metodes un vēstures filosofijas ziņā tagadne atrodās nenoteiktā stāvoklī, jo pat pamata jautājumos vienošanās nav panākta.

Bet arī šis jautājums sāk arvienu vairāk noskaidroties. Tā starptautiskais vēsturnieku kongress Oslo pilsētā 1928. g. pieņēmis atzinumu, ka ar sāimnieciskiem faktoriem vien nav izskaidrojama visa komplicētā vēstures gaita, bet iemesli meklējami arī citur.

Aplūkojot starp naturalismu un ideālismu valdošās domu starpības un salīdzinot tās ar Tūcidida principiem, varam redzēt, ka par galvenajiem jautājumiem Tūcididam ir jau bijuši noteikti ieskati.

Lai gan vēstures rakstniecībā viņš ir pragmatiskā virziena priekšstāvis, ģenētiskā pētišanas metode viņam tomēr nebija sveša. To pierāda viņa koncentrētais, priekšzīmīgais tēlojums zīmējoties uz atēniešu varas pieaugšanu un atiešu valsts nodibināšanos (I, 89—118). Arī vēstures gaitas lielās līnijas viņš neatvasina vienīgi no atsevišķu cilvēku gribas, bet no plašākiem un dziļākiem iekšējiem cēloņiem. Tā piem. peloponēsiešu kara izcelšanos viņš izskaidro ar lacedaimoņu bailēm no atēniešu varas pieaugšanas, pie kam atsevišķie iepriekšie notikumi ir tikai ārejšais iemesls karā. Bet līdzās tam viņš atzīst arī vēsturē darbojošos personu lielo iespaidu uz notikumu gaitu. Tā piem. jautājumā par peloponēsiešu kara izcelšanos liela loma pieder lacedaimoņu eforam un tautas sapulces priekšsēdētājam Steneladam, kas uzstādamies pret ķēniņa Archidāma mērierīcībām, ar savu noteikto gribu un rīcību pamu-

---

iesli, piem. tas varēja būt vāji piestiprināts un vējš to nogrūda; tāpat arī cilvēks iziet no sava dzīvokļa uz zināmiem iemesliem. Te mums ir divas cēlonisko sakarību rindas, bet ka abas šīs rindas krustojās vienā punktā (laikā un telpā), tā ir nejaušība, jo no ķieģeļa cēloniskās rindas nebūt neizriet, ka kritot tam jāķer vai nu šis cilvēks vai vispāri kaut kas, un tāpat no cilvēka cēloniskās rindas neizriet, ka viņam vajaga tikt no ķieģeļa ķertam, ievainotam vai nosistam. Ja nu ķieģelis tomēr ķer cilvēku, tad tā ir nejaušība. Reālās dzīves notikumos, saka Meiers (Ed. Meyer), krustojās bezgalīgi daudz cēlonisko rindu; tā tad var teikt, ka visi notikumi, visas reālās dzīves parādības ir nevien nepieciešamas (cēloniski noteiktas), bet arī nejaušas.

dina lacedaimoņus pieņemt atēniešiem nelabvēlīgu atzinumu, kuŗa tālākās sekas bija karš. Un ja Tūcidida darbā lasam atēniešu valstsvīru Temistokļa un Perikļa raksturojumus, tad katram top skaidrs, cik liela nozīme ir izcilām personībām vēstures gaitā un tautas dzīvē. (Liela nozīme, tikai negatīvā ziņā, ir arī necīgām personām atbildīgās vietās.) Atgādināsimies arī (par ko jau agrāk bija runa), ka Tūcidids, piegriezdams lielu vērību ārejiem faktoriem un materiāliem apstākļiem, tomēr vislielāko nozīmi piešķir vēsturisko personu intelektam, gribai un enerģijai. Ja tagadējā naturālisma un ideālisma apgaisojumā šie faktori ir šķirti, tad Tūcidida uzskatos atspoguļojās viņu sintēze, jo viņš ievēro vienus kā otrs.

Piezīme. Tūcidida darba labākas izprašanas dēļ lasītājiem ieteicams iepriekš izlasīt otras daļas beigās ievietoto pārskatu par grieķu ciltim, atiešu valsti un peloponēsiešu savienību, valsts iekārtu Atēnās un Spartā.

F. R. G a r a i s.

Pirmā grāmata.

Tūcidids, Atēnu pilsonis, ir sarakstījis tā kara vēsturi, ko peloponēsieši kara ar atēniešiem. Viņš stājās pie darba tūlī pēc kara izcelšanās, nojauzdams, ka tas būs liels un vairāk ievērojams nekā visi iepriekšējie, ko viņš vēroja no tam, ka to uzsākot abas pretejās puses bija visādiem kara līdzekļiem teicami apgādātas, un bez tam viņš vēl redzēja, ka arī pārējās Helladas valstis vai nu tūlī pievienojās vienai vai otrai pusei, vai arī bija nodomājušas to darīt. Un tiešām, tas bija vislielākais satricinājums, kādu pārdzīvoja nevien hellēni, bet arī viena daļa barbaru tautu, gribētos pat teikt — ļoti liela daļa visas cilvēces. Jo kas attiecās uz notikumiem pirms šī kara un vēl tālākā pagātnē, tad gaŗo laikmetu dēļ gan nebija iespējams tos gluži skaidri izpētīt, tomēr ņemot vērā liecības, kurām es uz ļoti plašu pētījumu pamata nevaru neticēt, man rādās, ka tie nebija tik ievērojami ne kara, ne citādā ziņā.

2. Vecos laikos tai zemē, ko tagad sauc par Helladu, acimredzot nebija drošu un paliekamu dzīves vietu, bet gan bieži notika iedzīvotāju maiņas, jo atsevišķās ciltis, pārspēka spiestas, viegli atstāja savu zemi. Tirdzniecības nebija un savstarpīgā satiksme pa zemesceļiem un pa jūru nebija droša; ikviens saņēma no saviem piederumiem tikai dzīves uzturam vajadzīgo, neviens nepūlējās tikt pie turības nei apkopa rūpīgi zemi, jo nevarēja zināt, vai neatnāks kāds cits un visu nenolaupīs; tas arī viegli varēja notikt, tādēļ ka apdzīvotās vietas nebija nocietinātas. Un tā kā bez tam vēl ikviens cerēja, ka dienišķo uzturu varēs sev visur sagādāt, tad viņi bez grūtībām pārmaiņīja savas dzīves vietas un aiz šī iemesla viņiem nebija ne lielāku pilsētu ne cita kāda ierīkojuma, kas varēja spēku un varu dot. Jo auglīgāka kāda zeme bija, jo biežāki notika iedzīvotāju maiņas, piem. movados, kurus tagad sauc par Tesaliju un Boiōtiju, Peloponēsas lielākajā daļā, izņemot Arkadiju¹), un visur citur, kur ir labākā zeme. Zemes labuma dēļ daži ieguva

lielāku bagātību un varu, bet līdz ar to tika ierosināti iekšēji nemieri, kuri atstāja postošu iespaidu uz iedzīvotājiem, pie kam arī svešas ciltis tos vairāk apdraudēja. Vismaz Atikā, kur neauglīgās zemes dēļ nebij iekšēju nemieru, no vissenākiem laikiem vienmēr ir bijuši vieni un tie paši iedzīvotāji. Kā iedzīvotāju maiņas dēļ pārejie novadi nevarēja sevišķi uzplaukt, šim apgalvojumam par nopietnu pierādījumu noder sekošais fakts. Kad pārejā Helladā turīgākie cilvēki kara vai iekšēju nemieru dēļ bija spiesti izceļot, viņi meklēja patvērumu Atikā, uzskatdami to par drošu vietu. Te viņus tūlīt uzņēma pilsoņu kārtā un tā viņi jau no sākta gala pavairoja iedzīvotāju skaitu šinī valstī, tā kā vēlāk, kad Atika izrādījās par nepieciešošu, vajadzēja pat kolonistus uz Iōniju izsūtīt.

3. Ari šāds vērojums rāda mums diezgan gaiši seno notikumuniecīgo nozīmi. Acimredzot, pirms Trōjas kara Hellada nav kopīgiem spēkiem neko uzsākusi, un man rādās, visumā viņai pat šī nosaukuma vēl nebija. Priekš Deikalīona dēla Hellēna laikiem tas nepavisam netika lietots, jo atsevišķās tautības un visvairāk pelasgi²⁾ deva attiecīgiem novadiem nosaukumus savu cilšu vārdā. Bet kad Hellēns un viņa dēli bija Ftīōtidā³⁾ lielāku varu ieguvuši un citas ciltis aicināja viņus uz savām pilsētām sev palīgā, tad šo attiecību dēļ arī citas ciltis tika jau vairāk par hellēniem sauktas, tomēr pagāja vēl ilgs laiks, līdz šis nosaukums ieguva vispārīgu nozīmi. Par to vislabāki liecina Homērs, kas gan dzīvoja daudz vēlāk par Trōjas karu, tomēr ar hellēnu vārdu viņš nekur neapzīmē visus kara dalībniekus, bet tikai tos, kas kopā ar Achilleju nāca no Ftīōtidas un patiesībā arī bija pirmie hellēnu vārda nesēji; visumu turpreti viņš savās dziesmās sauc par danajiem, argosiešiem, achajiešiem. Viņš nelieto arī barbaru vārdu, pēc manām domām tamdēļ nē, ka arī hellēni nebija vēl vienā vārdā apvienoti un atšķirti. Tā nu tie, kurus pa atsevišķām valstīm un vēlāk vispāri, ciktāl tie runāja vienu un to pašu valodu, sauca par hellēniem, — nav pirms Trōjas kara, sava nespēka un vientuļības dēļ, neko vienotiem spēkiem uzsākuši, un arī šo kopīgo gājienu viņi uzsāka tikai tad, kad bija jau vairāk jūrniecībai nodevušies.

4. Pirmais, kas iegādājās floti, cik mēs no nostāstiem zinām, bija Mīnavs. Viņš pārvaldīja lielu daļu tagadējās hellēnu

jūras, tāpat arī Cikladu salas, kuŗas kā pirmais pa lielākai daļai kolonizēja, padzīdams kāriešus⁴⁾) un ieceldams savus dēlus par valdniekiem. Arī jūras laupīšanu, kā tas viegli saprotams, viņš centās pēc iespējas izskaust, lai pavairotu savus ienākumus⁵⁾).

5. Senie hellēņi, proti, kā arī tie no barbariem, kas dzīvoja uz cietzemes jūras piekrastē vai arī uz salām, tiklīdz bija nodibinājuši dzīvāku savstarpīgu satiksmi pa jūru, nodevās laupīšanai, pie kam vadību uzņēmas spējīgākie cilvēki, gribēdami nevien paši sev labumu gūt, bet arī mazāk turīgiem sagādāt uzтуру. Viņi nu uzbruka neapcietinātām un no atsevišķām sādžām sastāvošām pilsētām, kuŗas izlaupija. Galvenokārt šādā ceļā viņi sagādāja sev pārtiku, un šī nodarbošanās nebija vēl kauna lieta, drīzāk atnesa zināmu slavu. To vēl tagad var redzēt pie dažiem cietzemes apdzīvotājiem, kuŗi uzskata par godu, ja tamlīdzīgus pasākumus veikli izpilda, un arī senie dzejnieki liek visur bez izņēmuma uzdot piebraukušiem kuģiniekiem jautājumu, vai viņi nav laupītāji, — tādā nozīmē, ka jautātie šo darbību nemicina un arī jautātāji nekādu pārmetumu neizsaka. Tas pats bij uz cietzemes, kur notika savstarpīga aplaupīšana. Līdz pat šo baltu dien daudz vietās Helladā pastāv senā dzīves iekārta⁶⁾), piem. pie ozoļu lokriešiem, aitoliešiem, akarnāņiem un apkārtejiem cietzemes iedzīvotājiem, un arī ieroču nēsāšana ir pie viņiem uzglabājusies no senās laupītāju dzīves.

6. Vispāri visā Helladā nēsāja ieročus, jo apdzīvotās vietas nebija nocietinātas un satiksmes ceļi nebija droši; tādēļ, līdzīgi barbariem, pa laikiem gāja ar ieročiem pie sāniem. Ja Helladā augstāk minētās vietās vēl tagad pastāv šis ieradums, tad tas norāda uz to, ka senajos laikos tas valdīja vispāri. Kā vieni no pirmajiem atmeta ieroču nēsāšanu atēnieši, kuŗi līdz ar brīvāku iekārtu pārgāja uz vairāk izsmalcinātu dzīves veidu. Nav jau tik ilgi, kamēr pie viņiem vecākie vīrieši no turīgām dzimtām izbeidza līnu apakšdrānas valkā, kuŗas tie nēsāja, būdami izlutināti⁷⁾), — un uz galvas sapīt sev matu būkšķi, iespraužot zelta cikādes⁸⁾). Arī pie jōniešiem, kas ir atēniešu ciltsbrāļi, ilgu laiku uzglabājās minētā ieraša starp vecākiem ļaudīm. Vienkāršākas drānas turpretī, pēc tagadejās modes, sāka vispirms nēsāt lacedaimoņi, pie kuŗiem vispāri bagātākie, visvairāk pieskaņoja savu dzīves veidu ļaužu vairuma parašām. Viņi bij arī pirmie, kas pie vingrošanas uzstājās kaili, noģērbās ska-

titāju priekšā un svaidīja sevi ar eļļu, kamēr agrāk arī Olimpijas svētkos atlēti, uzsākot cīņas, apjozās jostām ap kaumuma vietu, un šī paraša nav jau tik sen kamēr atnesta. Pie dažām barbaru tautām, īpaši Āzijā, arī vēl tagad cīkstoņi apjozās, kad tiek sarīkotas dūru cīņas un laušanās (ar godalgām). Tā varētu vēl daudz citas parašas minēt, kas senajiem hellēņiem bijušas kopīgas ar tagadējiem barbariem.

7. Kad kuģniecība bija jau vairāk attīstījusies un daži bij arī pie lielākas bagātības tikuši, tad pilsētas viņi cēla pie pašiem jūras krastiem, nostiprināja tās vaļņiem un noslēdza arī zemes šaurumus — gan tirdzniecības labā, gan aizsardzības dēļ pret kaimiņiem. Tā tas bij ar beidzamā laikā nodibinātām pilsētām, vecās pilsētas turpretī, kā uz salām, tā uz cietzemes, cēla tālāk no jūras — ilgi pastāvošās laupīšanas dēļ, jo jūraslaupītāji aplaupīja nevien cits citu, bet arī visus tos, kas jūrnieki nebūdami dzīvoja pie jūras krastiem, — un tā vēl līdz šai dienai vecās pilsētas atrodās vairāk zemes vidienē.

8. Visvairāk jūraslaupīšanai nodevās salu apdzīvotāji, kuri bija galvenokārt kārieši un foinīcieši. Šīs ciltis bij ieņēmušas lielāko daļu salu, par ko varēja pārliecināties, kad atēnieši tagadējā kara laikā lika Dēlu šķīstīt⁹⁾. Jo kad visus šķīrstus šinī salā izraka, tad vairāk kā puse mirušo izrādījās par kāriešiem, kurus pazina pēc līdzīgi apraktiem ieročiem un tā veida, kā viņi vēl tagad savus miroņus apglabā.

Kad nu Mīnavs ar savu floti sāka jūru pārvaldīt, tad arī vairāk attīstījās satiksme pa ūdens ceļiem, jo viņš padzina laupītājus no salām, kuŗas pēc tam pa lielākai daļai kolonizēja. Jūrmallas apdzīvotāji, kuri ieguva jau lielāku bagātību, jutās savās dzīves vietās drošāki, un daži, pie lielākas turības tikuši, nostiprināja tās pat vaļņiem. Valdīja cenšanās pēc ieguvumiem, un tā mazāk turīgie sāka kalpot pie bagātākiem, bet varēnie un spēcīgie, kuriem mantas bija papildnam, padarīja vājākās pilsētas no sevīm atkarīgas, — un šādas attiecības valdīja jau pa lielākai daļai, kad labu laiku pēc tam tika sarīkots kara-gājiens pret Trōju¹⁰⁾.

9. Agamemnonis, man šķiet, varēja savu kara spēku sapulcināt nevis kā pirmais starp Helenas preciniekiem, kuri bija saistījušies ar Tindarejam doto zvērestu¹¹⁾, bet drīzāk tamdēļ, ka viņam bija lielāka vara nekā citiem tanī laikmetā. Kas no

tradīcijas vislabāk pazīst notikumus Peloponēsā, stāsta arī, ka pirmais, kas ieguvis lielāku varu, esot Pelops bijis, kuŗš ar lieliem naudas līdzekļiem atnācis no Āzijas pie trūcīgiem iedzīvotājiem; tādēļ viņš arī ticis pie goda, lai gan svešinieks, ka zeme nosaukta viņa vārdā. Vēl lielāku varu ieguvuši viņa pēcnācēji — pēc tam, kad Eiristeis miris Atikā, cīnoties ar hērakliediem¹²). Eiristeja mātes brālis bijis Atreis, un kuŗā dodamies pirmais uzticējis Micēnas un visu valdību, tuvās radniecības dēļ, Atrejam, kas toreiz bijis no sava tēva aizbēdzis, tādēļ ka nonāvējis Chrisipu, — un kad nu Eiristeis vairs neatgriezies, tad Atreis saņēmis valdību par Micēnām un visu valsti. Ar to esot bijuši mierā arī micēnieši, kas baidījušies no hērakliediem, bet viņu, Atreju, tie uzskatījuši par pietiekoši spēcīgu, un arī viņš pats pratis iegūt tautas labvēlību. Tā nu pelopīdi tikuši pie lielākas varas nekā Perseja pēcnācēji¹³). Kā šīs varas mantinieks, kuŗš arī ar savu floti pārspēja citus, ir Agamemmons, man šķiet, savu kuŗaspēku sapulcinājis un minēto gājienu uzsācis, pateicoties drīzāk bailēm, ko viņš iedvēsa, nekā labvēlībai, ko pret sevi varēja modināt. Jo kā redzams, viņam nevien pašam bija vislielākais kuŗu skaits, ar ko tas gājienu piedalījis, bet viņš ir tādus vēl arkadiešiem devis, kā to stāsta Homērs, ja vien pēdejo var kaut kādā ziņā par drošu liecinieku uzskatīt. Arī sceptera mantošanas gadījumā Homērs par viņu saka:

„Valda viņš par salām daudzām un Argosu visu.“

Ja viņam nebūtu cīk necīk pietiekošas flotes bijis, viņš kā cietzemes valdnieks, saprotams, nevarēja par salām valdīt, izņemot tuvākās, kādu gan nebija daudz. Arī no minētā kuŗagājiena varam vērot, kādi apstākļi valdīja agrākos laikos.

10. Micēnas bija¹⁴) maza pilsētiņa, un arī daļa cita no toreiz apdzīvotām vietām izliekās mums tagad pavisam niecīga, bet ja mēs vienīgi no šī fakta gribētu spriest, ka minētais kuŗagājiens nav tik ievērojams bijis, kā dzejnieki to apdzied un teika stāsta, tad šī neticība nebūtu pietiekoši pamatota. Pieņemsim piem., ka lacedaimoņu pilsēta tiktu nopostīta un nekas nepaliktu pāri kā tikai tempļi un celtnu kontūras: šādā gadījumā, pēc ilga laika, vēlākām paaudzēm gan būtu lielas šaubas par lacedaimoņu varu un viņu slavu, lai gan tiem pieder divi

piektdaļas Peloponēsas un virsvaldība par viņu visu, tāpat par lielu skaitu ārejo sabiedroto. Viņu vara tomēr izliktos diezgan niecīga, tādēļ ka viņu pilsēta nav vienkopus celta un nelepojās grezniem templiem un citiem celtniecības darbiem, bet pēc seno hellēņu parašas nodibināt pilsētas — sastāv no atsevišķām sādžām¹⁵). Turpretī, ja tas pats notiktu ar atēniešiem, tad pēc viņu pilsētas redzamām atliekām spriežot, viņu vara tiktu divkārt tik augsti vērtēta nekā tā patiesībā ir. Tādēļ nevajaga te neticīgam būt, nevajaga tikdaudz pēc pilsētu izskata cik pēc viņu patiesās varas spriest, — un tā mēs drīzāk pieņemsim, ka minētais kaņģājiens, lai gan nevar mēroties ar tagadejiem, tomēr ir lielāks bijis nekā visi iepriekšējie. Ja mēs arī šeit drīkstam cik necik Homēra dzejai ticēt, tad izrādās, ka šis gājiens, ko Homērs kā dzejnieks, protams, ir palielinājis un izpušķojis, patiesībā tomēr bijis diezgan niecīgs. Homērs lūk stāsta, ka no 1200 kuģu stiprās flotes uz boiōtiešu kuģiem atradušies ik pa 120 vīru, bet uz Filoktēta ik pa 50, ar ko viņš, man šķiet, grib atzīmēt kuģu komandu vislielāko un vismazāko sastāvu; vismaz par citu komandu stiprumu kuģu sarakstā nekas nav minēts. Bet ka visi kuģu ļaudis bijuši reizē airētāji un kareivji, tas redzams no tam, ko viņš saka par Filoktēta kuģiem, jo visus airētājus viņš te sauc par strēlniekiem. Pārejo līdzbraucēju gan nevarēja daudz būt, ja neskaita ķēniņus un citas augstākās personas; viņiem taču bija par jūru jāpārved arī kara mantas un viņu kuģiem nebija klāju, jo tie bija pēc veca paraduma būvēti un līdzinājās drīzāk laupītāju kuģiem¹⁶). Ja nu ņemam vidusmēru starp vislielākiem un vismazākiem kuģiem, tad izrādās, ka kaņģaspēks nebija pārāk liels, ņemot vērā, ka tas bija sanācis no visas Helladas.

11. Tam par iemeslu bija ne tikdaudz cilvēku cik līdzekļu trūkums, jo pārtikas grūtību dēļ viņi nevarēja pārāk lielu kaņģaspēku līdzī vest, bet tikai tikdaudz, ka tas pēc viņu aprēķina varēja turpat, neskatoties uz karu, sev uzturu sagādāt. Kad nu viņi bija tur nonākuši un kaujā uzvaru guvuši — tas neapšaubamā tā bija, jo citādi viņi nevarēja savu nometni ar valni nocietināt — arī tad, kā redzams, viņi nekad neizlietoja visus savus spēkus reizē, bet piegriezās zemkopībai Chersonēsā un nodevās laupīšanai, jau minēto pārtikas grūtību dēļ. Ievērojot viņu spēku saskaldīšanos, trōjieši arī varēja jo vieglāki zinamos

desmit gadus pretī turēties, nebūdami vājāki par ikreiz atlikušajiem ienaidniekiem. Bet ja pēdejiem būtu bijis pietiekoši daudz pārtikas līdzekļu un ja viņi, nenododamies laupīšanas gājieniem un zemkopībai, būtu pastāvīgi ar visiem saviem spēkiem karu turpinājuši, tad ar savu pārsvaru uz ciņas lauka tie būtu viegli arī viirsroku paturējuši; viņi taču, nebūdami pilnā sastāvā, tomēr sekmīgi turējās pretim ar ikreiz klātesošo daļu, un ja viņi būtu stājušies pie kārtīgas aplenkšanas, tad īsākā laikā un ar mazāk pūlēm būtu Trōju ieņēmuši. Bet kā agrākie pasākumi trūcības dēļ bija nenozīmīgi, tā arī šis karagājiena, lai gan daudz vairāk ievērojams nekā visi iepriekšējie, tomēr patiesībā neattaisno savu slavu un nesaskan ar tagad par viņu valdošo dzejisko teikumu.

12. Ari pēc Trōjas kara Helladā notika dzīves vietu maiņas un jaunu vietu nodibināšana, tā kā zeme nevarēja nomierināties un uzplaukt. Nevien hellēņu vēlā pārnākšana no Īlijas izsauca daudz pārgrozību, — pilsētās izcēlās arī pa lielākai daļai partiju ciņas, kādēļ viena iedzīvotāju daļa izceļoja, nodibinot zināmās pilsētas. Tā piem. boiōtieši, kuņus 60. gadā pēc Īlijas ieņemšanas tesalī padzina no Arnes, iekaroja tagadejo Boiōtiju, kuņus agrāk sauca par Kadma zemi. Viena viņu cilts dzīvoja gan jau iepriekš šinī zemē un pa daļai piedalījās arī gājienā pret Īliju. Tāpat dōrieši, apvienojušies ar hēraklīdiem, ieņēma 80. gadā Peloponēsu. Kad nu tā ar lielām grūtībām un pēc ilga laika Helladā nodibinājās miers un lielāka kārtība un viņai nebija vairs pārgrozības jāpiedzīvo, viņa varēja izsūtīt kolonistus, pie kam atēnieši kolonizēja Iōniju un vairumu salu, bet peloponēsieši lielāko daļu Itālijas¹⁷⁾ un Sicīlijas un dažas vietas Helladā. Visas šīs jaunās dzīves vietas tika pēc Trōjas kara nodibinātas.

13. Tagad Helladā pieauga labklājība, varēja arī vairāk naudas iegūt un vairojās vispārīgie ienākumi, bet līdz ar to pilsētās nodibinājās pa lielākai daļai tiranu valdības, kamēr agrāk valdīja dzimtskēniņi ar noteiktām priekšrocībām. Helladas iedzīvotāji iegādājās arī flotes un vairāk nodevās jūrniecībai. Pirmie, kas pārveidojuši kuņu būves mākslu un visvairāk tuvojušies tagadejam būves veidam, esot korintieši bijuši, un arī triēras¹⁸⁾ (kara kuģi) esot vispirms Korintā būvētas. Ir arī zināms, ka korintietis Ameinoklis, pazīstams kuņu būvētājs,

samiešiem būvējis četrus kuģus; bet no tā laika, kad viņš nonāca pie samiešiem, līdz šī kara beigām ir ap 300 gadu pagājuši. Vissenākā jūraskauja, cik mums zinams, notika starp korintiešiem un cercīriešiem, bet no tās līdz patlaban minētam laikam ir ap 260 gadu aiztecējuši.

Korintiešu pilsētai atrodoties uz zemesšauruma¹⁹⁾, tur jau no seniem laikiem bij uzplaukusi dzīva tirdzniecība, jo hellēņiem, kuŗu savstarpīgā satiksme notika agrākos laikos vairāk pa zemesceļiem nekā pa jūru, vajadzēja visiem caur Korintu iet — vai nu viņi nāca no Peloponēsas, vai arī no citām Helladas daļām. Tādēļ korintieši bija ļoti bagāti, kā tas redzams arī no senajiem dzejniekiem, kuŗi šo pilsētu sauc par „bagāto“. Kad nu hellēņi vairāk nodevās jūrniecībai, tad korintieši ar savu floti izskauda jūraslaupīšanu un viņu pilsēta, kā jau tirdzniecības vieta, palika arvienu bagātāka, jo nauda nāca pa diviem ceļiem (jūru un sauszemi).

Vēlāk, pirmā persiešu ķēniņa Cīra un viņa dēla Kambīsa valdības laikā, arī jōniešiem bija stipra flote, tā kā ar Cīru karodami viņi kādu laiku pārvaldīja apkārtejo jūru. Tāpat Polikrats, kas Kambīsa laikā bija tirans Samā, ieguva ar savu floti lielu varu; viņš iekaroja vairāk salu, to starpā arī Rēneju, kuŗu veltīja Dēlas Apollōnam. Beidzot fōkajieši, kolonizēdami un kultivēdami Masalījas novadu²⁰⁾, vairāk reizes uzvarēja kartāgiešus jūraskaujās.

14. Tās nu bija spēcīgākās jūrasvalstis, bet arī tām, lai gan viņas bija cēlušās daudz paaudzes vēlāk par Trōjas karu, bija tikai nedaudz triēru, jo viņu flote pastāvēja vēl, tāpat kā senajos laikos, pa lielākai daļai no piecdesmitairiniekiem un kara liellaivām. Bet neilgi priekš persiešu karjiem un Dāreja nāves, kuŗš pēc Kambīsa bija dižķēniņa troni ieņēmis, triēras lielā skaitā parādījās pie Sicīlijas tiraniem un cercīriešiem. Tās bija beidzamās visvairāk ievērojamās jūrasvalstis Helladā pirms Kserksa karagājiena, jo aiģīniešiem un atēniešiem, tāpat dažiem citiem, bija tikai nedaudz kuģu, pie tam pa lielākai daļai piecdesmitairinieki. Tikai vēlākā laikā, kad bija jākaro ar aiģīniešiem un bija sagaidams arī barbaru iebrukums, Temistoklis ierunāja atēniešiem būvēt kuģus, ar kuŗiem viņi arī piedalījās zināmās jūraskaujās²¹⁾; bet arī tiem vēl nebija visnotaļ klāju.

15. Tāds raksturs bija jūrniecībai pie hellēņiem kā agrākos tā vēlākos laikos, tās valstis tomēr, kas tai piegrieza vēribu, kļuva ievērojami spēcīgas, pateicoties kā ienākumiem tā savas varas paplašināšanai. Viņas proti uzbruka salām un iekaroja tās, īpaši tad, ja pašu zeme nebija vairs visai pietiekoša. Uz cietzemes turpretī nekādi karī netika vesti, ar ko savu varu varēja paplašināt, jo visus, kas vien atgādijās, veda atsevišķas valstis pret saviem kaimiņiem. Tālus karagājienus uz svešām zemēm, citu iekarošanas nolūkā, hellēņi neuzsāka, jo nebija pavalstnieku, kas būtu stāvējuši lielāku valstu ricībā, un arī labprātīgi, ar līdzīgām tiesībām, viņi neapvienojās uz kopīgiem pasākumiem; savā starpā gan viņi veda karus, t. i. katrs ar savu kaimiņu. Divas plašākas savienības nodibinājās tikai pa senā kara laiku starp chalcidiešiem un eretriešiem²²), kad arī pārejās Helladas valstis piebiedrojās vienai vai otrai pusei.

16. Hellēņu valstu uzplaukšanai stājās dažādi šķēršļi ceļā. Tā piem. jōnieši bija jau lielus panākumus sasnieguši, kad viņus traucēja persiešu vara ar Cīru, kuŗš gāza Kroisu²³), apkaroja visu zemi starp Haliju²⁴) un jūru un ieņēma pilsētas uz cietzemes; vēlāk Dārejs iekaroja arī salas ar foīnīciešu flotes palīdzību²⁵).

17. No otras puses tirani, lai cik viņu bija hellēņu pilsētās, rūpējās vienīgi par savām interesēm — par personisko drošību un sava nama labklājību; tādēļ arī pilsētu pārvaldīšanā viņi vislielāko vēribu piegrieza savas apsardzības jautājumiem. Nekādu cik necik ievērojamu pasākumu viņi nav veikuši, ja neskaita varbūt karus pret kaimiņiem, — kā piem. Sicīlijā, kur viņi ieguva ļoti lielu varu²⁶).

Tā nu visādi šķēršļi ilgu laiku nomāca Helladu, tā kā nedz kopīgi kāds spīdošs darbs tika padarīts, nedz arī atsevišķas valstis par sevi rādīja uzņēmības garu.

18. Beidzot tiranu valdības kā Atēnās tā daudzās citās hellēņu valstīs, kuŗas jau agrāk bija nonākušas zem tiranu varas, tika no lacedaimoniem gāstas, izņemot Sicīliju. Kad Lacedaimonu bij ieņēmuši viņas tagadejie iedzīvotāji — dōrieši, taņi ļoti ilgu laiku, cik mums zinams, valdīja iekšēji nemieri, un tomēr ir jau ļoti sen, kamēr viņa dabūjusi teicamus likumus²⁷), un nekad tā nav zem tiranu varas stāvējusi. Ir jau līdz šī

kaŗa beigām ap 400 gadu un druski vairāk pagājis, kopš pie lacedaimoņiem pastāv viena un tā pati valsts iekārta; tādēļ viņi arī bija pietiekoši stipri, lai uzstātos citās valstīs kā noteiktas kārtības ievēdēji.

Kad nu tirani bija no Helladas padzīti, nedaudz gadus vēlāk notika pazīstamā kauja pie Maratonas starp mēdiešiem²⁶) un atēniešiem. Bet desmitā gadā pēc tam nāca barbaru ķēniņš no jauna ar savu lielo karaspēku, lai kalpinātu Helladu. Kad nu draudēja šis lielās briesmas, tad lacedaimoņi kā spēcīgākie uzņēmās citu hellēņu — savu cīmas biedru vadību, bet atēnieši nolēma, mēdiešiem tuvojoties, atstāt pilsētu, devās ar savu mantu uz kuģiem un palika par jurniekiem. Kopīgiem spēkiem padzinuši barbaru, hellēņi neilgi pēc tam — gan no dižķēniņa atkritušie, gan agrākie cīņas biedri — sadalījās divi daļās, pievienodamies vai nu atēniešiem vai lacedaimoņiem, jo tās bija spēcīgākās valstis, viena uz cietzemes, otra uz jūras. Īsu laiku gan vēl pastāvēja ieroču brālība, bet pēc tam lacedaimoņi un atēnieši sanaidojās un savstarpīgi apkaŗojās, savu sabiedroto pabalstīti; un ja arī citās vietās starp hellēņiem valdīja kāds naidis, tad tie no šī brīža pievienojās vienai vai otrai no minētām valstīm. Tā nu pēdejās pastāvīgi, sākot no cīņām ar mēdiešiem līdz pat tagadejam kaŗam, atradās drīz pamiera, drīz kaŗa stāvokli, kaŗodamas vai nu savā starpā vai arī ar saviem atkritušajiem sabiedrotiem; tādēļ arī kaŗa lietas bija pie viņiem labi nokārtotas un šinī ziņā, starp briesmām mācoties, viņas ieguva arvien lielāku izveicību.

19. Savas virsvaldības laikā lacedaimoņi neuzlika sabiedrotiem nekādus nodokļus, rūpēdamies vienīgi par to, lai tie saskaņā ar viņu interesēm paliktu pie oligarchiskās iekārtas; atēnieši turpretim ar laiku paņēma sabiedroto kaŗakuģus, izņemot Chiju un Lesbu, un uzlika visiem nodevas naudā. Tādēļ arī viņu pašu bruņotie spēki, šim kaŗam sākoties, bija daudz lielāki nekā toreiz, kad netraucētā vienprātībā ar sabiedrotiem viņi piedzīvoja savas varas ziedu laikus.

20. Tādas nu ir manas atziņas par senajiem laikiem. Te gan bija grūti ticēt ikvienai liecībai bez izšķirības, jo nostāstus par senajiem notikumiem cilvēki klausās cits no cita un pieņem nepārbaudītus, pat ja tie attiecās uz viņu pašu tēviju. Tā piem. tauta Atēnās tic, ka Harmodījs un Aristogeitons nonāvējuši Hip-

archu tamdēļ, ka tas bijis tirans, bet viņa nezin, ka valdnieks bija Hipijs kā vecākais no Peisistrata dēliem, kamēr Hiparchs un Tesals bija tikai viņa brāļi. Bet tā kā noteiktā dienā un izšķirošā brīdī Harmodijam un Aristogeitonam cēlās aizdomas, ka citi dalībnieki Hipiju brīdinājuši, tad viņi to neaiztilka, jo tas jau visu zinot; tomēr grūbēdami arī kaut ko nodarīt, pirms viņus apcietina un soda, viņi nonāvēja Hiparchu, kuŗu nejauši sastapa, kad tas tā sauc. Leokōrija²⁰⁾ tuvumā kārtēja panatēnaju³⁰⁾ svētkugājieni. Bet arī pārejiem hellēņiem ir par daudz lietām nepareizi uzskati, pat par tādām, kas pieder vēl tagadnei un ko laika straumē nevar piemirst; tā piem. domā, ka balsojot abi lacedaimoņu ķēniņi nododot katrs divas un nevis vienu balsi; tiem esot arī kāds Pitanes pulks³¹⁾, kāda patiesībā nekad nav bijis. Tik vienaldzīgi izturās cilvēki pret patiesības izpētīšanu, — viņi drīzāk pieņem to, ko viņiem gatavā veidā sniedz.

21. Mēs tomēr nekļūdisimies, ja ievērojot minētos pierādījumus pieņemsim, ka attēlotie notikumi visdrīzāk tādi ir bijuši; mēs neticēsim tik daudz ne dzejniekiem, kas savās dziesmās ir tos palielinājuši un izpušķojuši, ne teiku rakstītājiem³²⁾, kas skatījušies vairāk uz ausu kairināšanu nekā uz patiesību un stāstījuši lietas, kuŗas nav pierādamas un pa lielāku daļu aiz laika iespaida pārveidojušās līdz neticamībai un teiksmainībai, — mēs ticēsim drīzāk, ka mans tēlojums saskan ar visvairāk skaidrām liecībām un ir tik paties, cik tas pie tik senām lietām iespējams. Bet kas attiecās uz tagadejo karu, tad no pašiem faktiem būs redzams, ka tas bija daudz vairāk ievērojams nekā visi iepriekšējie, lai gan cilvēki pa kara laiku vienmēr uzskata to par svarīgāko, kuŗa liecinieki viņi patlaban ir, bet tam izbeidzoties sāk atkal senos laikus aprīņot.

22. Zīmējoties uz runām, ko attiecīgās personas turējušas vai nu kara priekšvakarā vai arī pašā kara laikā, tad man un arī citiem bija grūti, skaidri atminēties patiesi sacītos vārdus: man attiecībā uz runām, ko es pats esmu dzirdējis, citiem atkal uz tām, ko tie kaut kur citur bija dzirdējuši un man tās atstāstīja; kā nu atsevišķie runātāji varēja pēc manām domām par ikreizejiem apstākļiem visvairāk piemēroti izteikties, tā es viņu runas esmu uzrakstījis, pēc iespējas tuvāki turēdamies pie patiesi sacīto runu galvenām domām. No otras puses, kara patiesos notikumus es neturēju par iespējamu attēlot pēc kaut

kuŗa man pasniegtām ziņām, nei pēc paŗa patikas: es esmu katru notikumu cik spēdams smalki izpētījis, nevien tos, kuŗu aculiecinieks es biju, bet ari tos, kuŗus no citiem esmu dzirdējis. Bija gan grūti patiesību izzināt, jo atsevišķo notikumu aculiecinieki nestāstīja vienādi par vienu un to paŗu gadījumu, bet bij atkarībā no savas labvēlības pret vienu vai otru pusi, vai ari no savas atmiņas. Ja nu manam darbam trūkst teiksmainā elementa, tad viņš laikam sagādās maz baudas ausim, bet pietiks, ja viņu atzīs par derīgu visi tie, kas vēlēšies skaidru patiesību zināt kā par pagātni tā par nākotni, kuŗa saskaņā ar cilvēku dzīves ritumu reizi būs atkal tāda pati vai līdzīga³³). Jo drīzāk kā mantojumu visiem laikiem un nevis kā skaistu runu, vienam mirklim ko klausīties, es savu darbu esmu uzrakstījis.

23. No agrākajiem notikumiem visvairāk ievērojams bija mēdieŗu karŗ, un tomēr tas drīz vien tika izšķirts ar divām kaujām uz jūŗas un divām uz cietzemes³⁴). Bet tagadejais karŗ turpinājās ļoti ilgi un viņa laikā nāca par Helladu tādas cieŗanas, kādas otras līdzīgā laika sprīdī nav atrodamas. Jo nekad nav tik daudz pilsētas tikuŗas ieņemtās un nopostītas kā tagad, kad to darīja pa daļai barbari³⁵), pa daļai paŗas kuŗa vedējas valstis (uz dažām ieņemtām pilsētām tika ari jauni iedzīvotāji nosūtīti); nekad nebija tik daudz cilvēkiem sava dzimtā zeme jāatstāj, nekad nenotika tāda asins izlieŗana kā tagad, gan paŗa kuŗa gan iekŗejo nemieru dēļ. Tad lietas, par kuŗām agrāk runāja tikai pēc nostāstiem un kuŗas patiesībā diezgan reti atgadījās, — tās tagad neapŗaubami apstiprinājās, piem. zemestrīces, kas piemeklēja ļoti daudz vietas zemes virsū un bija pie tam ārkārtīgi stipras; tad saules aptumŗoŗanās, kas notika bieŗāki nekā to stāsta par agrākjiem laikiem; dažās vietās liels sausums un kā tā sekas bads, un beidzot zināmā mērim līdzīgā sērga, kuŗa nodarīja ievērojamus zaudējumus un noveda kapā ļoti daudz cilvēku: visas ŗis nelaimes uzbruka reizē pa ŗi kuŗa laiku. — To iesāka atēnieŗi un peloponēsieŗi, lauŗdami trīsdesmitgadīgo miera līgumu³⁶), ko bija noslēguŗi pēc Eĩbojas ieņemŗanas.

Lai neviens reizi nejautātu, kamdēļ gan starp hellēņiem izcēlies tik liels karŗ, tad savā darbā es attēloju vispirms viņa iemeslus un pretinieku savstarpīgās ķildas, kuŗas noveda pie li-

guma laušanas. Par īsto cēloni, kas atklāti gan vismazāk tika minēts, es uzskatu to, ka atēniešu varas pieaugšana modināja lacedaimonos bailēs un piespieda tos karot; turpretī vienas kā otras puses atklāti izsacītie iemesli, kādēļ viņas lauzā līgumu un iesāka karu, bija šādi.

24. Epidamna³⁷⁾ ir pilsēta pa labai rokai, kad iebrauc Iona līci³⁸⁾; viņas apkārtnē dzīvo taulanti, illiriešu tautības barbari. Tā bija cercīriešu kolonija, bet to nodibināja korintietis — Falijs Eratokleida dēls, no hēraklīdu dzimtas, ko cercīrieši bija pēc veca paraduma ataicinājuši no savas tēvu pilsētas³⁹⁾. Uz jauno koloniju bija nākuši līdzī ari daži korintieši un vēl citi no dōriešu cilts. Ar laiku Epidamna izveidojās par lielu un stipri apdzīvotu pilsētu; bet tad, kā stāsta, ilgus gadus epidamniešu starpā valdīja partiju ķildas, kuŗu dēļ viņi kādā karā ar saviem barbaru kaīmiņiem cieta lielus zaudējumus, tā kā viņu vara sabruka. Beidzot, īsi pirms tagadējā kara, tauta padzina oligarchus, bet šie, apvienojušies ar barbariem, kopā ar tiem aplaupīja pilsētas iedzīvotājus gan uz cietzemes, gan uz jūras. Grūtību nomākti, pilsētā palikušie epidamnieši sūta uz savu tēvu pilsētu Cercīru sūtņus ar lūgumu nepielaist šo bojā iešanu, bet samierināt ar emigrantiem un izbeigt karu ar barbariem. Šādu lūgumu sūtņi izsacīja, nosēdušies Hēras templī kā aizsardzības meklētāji, bet cercīrieši lūgumu neievēroja un atlaida viņus bez kaut kāda panākuma.

25. Redzēdami, ka no Cercīras nekāda palīdzība nav gaidāma, epidamnieši bija lielā nezināšanā, kā pašreizējos apstākļos līdzēties. Viņi nu sūtīja uz Delfiem un jautāja dievam, vai nebūtu pilsēta jāatdod korintiešiem kā viņas dibinātājiem un jāmēģina no tiem dabūt kaut kāda palīdzība. Dievs viņiem atbildēja, lai atdodot un ņemot sev tos par vadoņiem. Epidamnieši tad nu nāca uz Korintu un pēc orākula padoma atdeva koloniju korintiešiem, atgādinādami, ka tās dibinātājs esot korintietis bijis; viņi darīja arī dieva atbildi zināmu un lūdza nepielaist šo bojā iešanu, bet sniegt palīdzību. Korintieši ari apņēmas palīdzību sniegt, pa daļai taisnības labad, būdami tais domās, ka kolonija pieder viņiem ne mazāk kā cercīriešiem, pa daļai ari aiz naida pret pēdejiem, tādēļ ka tie, lai gan viņu kolonisti, nepiegrīeza viņiem nekādu vērību. Cercīrieši lūk neparādīja viņiem kopīgos svētkos pienācīgo godu un nepiešķīra

ari pie upuriem pirmos ziedus korintietim⁴⁰), kā tas vispāri kolonijās bija parasts, bet izturējās pret viņiem augstprātīgi. Cercīrieši arī tiešām varēja tanī laikā nevien naudas ziņā mēroties ar visbagātākiem hellēņiem, bet arī ar saviem bruņotiem spēkiem ieņēma jo redzamu vietu; brīžiem viņi pat lielījās, ka ar savu floti esot citiem tālu priekšā, aizrādīdami arī uz to, ka agrāki Cercīrā dzīvojuši kuģniecībā tik slavenie faiāki⁴¹). Tādēļ viņi arī sevišķi nodevās kuģu būvei un viņu jūrasspēki bij ievērojami, jo kad viņi uzsāka karu, viņiem bija 120 triēru.

435 26. Ar visu to nemierā, korintieši labprāt sūtīja uz Epidamnu prasīto palīdzību: viņi uzaicināja, lai ikviens, kas vēlas, iet uz turieni kā kolonists, un deva arī amprakiešu, leikadiešu un savu pašu bruņotus spēkus līdzī. Tie tad gāja turpu pa zemesceļu un caur korintiešu koloniju Apollōniju⁴²), jo baidījās, ka pa jūru braucot viņiem cercīrieši neaizšķērsī ceļu. Pēdejie, izdzirdējuši par jauno kolonistu un bruņotu spēku pienākšanu Epidamnā un savas kolonijas padošanos korintiešiem, ļoti sašuta, parādījās tur drīz vien ar 25 kuģiem, kuņiem vēlāk sekoja otra eskadra, un pieprasīja krasā veidā, lai epidamnieši uzņem savus padzītos pilsoņus (jo epidamniešu emigranti bija Cercīrā nonākuši un lūguši, atsaukdami uz senču kapiem un cīlts radniecību, pārvest viņus atkal dzimtenē), bet korintiešu garnizonu un jaunus kolonistus — tā prasīja cercīrieši — vajagot sūtīt prom. Epidamnieši tomēr nepildīja nevienu no viņu prasībām. Tad cercīrieši nāca ar 40 kuģiem, līdzī vezdami emigrantus, kurus gribēja pārvest pilsētā; bez tam viņi bij arī ar ilīriešiem sabiedrojušies. Viņi nu bloķēja pilsētu, atļaudami pie tam epidamniešiem un arī svešiniekiem netraucēti aiziet, bet kas to nedarišot, ar tiem apiešoties kā ar ienaidniekiem. Kad epidamnieši arī tagad viņiem nepaklausīja, viņi sāka uz zemesšauruma esošo pilsētu ieslēgt ar valni.

27. Korintieši, kuņiem sūtīti no Epidamnas atnesa ziņu par pilsētas aplenkšanu, rikoja kaņagājienu, reizē izsludinādami arī kolonistu sūtīšanu uz Epidamnu. Pievienoties varot ikviens, kas vēlas, pie tam ar līdzīgām tiesībām⁴³); bet ja kāds negribētu tūlī līdzī braukt, lai gan vēlās kolonijas dibināšanā piedalīties, tas varot vēl palikt, iemaksādams 50 korintiešu drachmas⁴⁴). Tad nu atradās daudzi, kas brauca līdzī un kas iemaksāja naudu. Korintieši lūdza arī megariešus pavadīt viņus ar saviem ku-

giem, ja cercīrieši varbūt mēģinātu aizturēt braucienu; megārieši tad arī gatavojās pavadīt izcelotājus ar astoņi kuģiem, tāpat palieši⁴⁵⁾ no Cefallēnijas ar četri kuģiem. Korintieši griezās arī pie epidauriešiem, kas sūtīja piecus kuģus, tāpat hermionieši vienu un troizēnieši divus, leidakieši desmit un amprakieši astoņus. No tēbiešiem un filiasiešiem⁴⁶⁾ viņi lūdza naudu, no ēlejiešiem tukšus kuģus un arī naudu, bet paši viņi sarīkoja trīsdesmit kuģus un 3000 hoplitus.

28. Cercīrieši, izdzirdējuši par šādu bruņošanu, nāca uz Korintu lacedaimonu un sicīōniešu sūtņu pavadībā un pieprasīja, lai korintieši atsauc no Epidamnas savus bruņotos spēkus un jaunos kolonistus, jo uz šo pilsētu tiem neesot nekādu tiesību. Bet ja viņi tomēr gribētu kādas prasības celt, tad šie esot ar mieru likt jautājumu izšķirt tām Peloponēsas pilsētām, par kurām abas puses vienotos, un kurai kolonija tiktu piespriesta, tā lai to arī patīrot. Ari orākulam Delfos viņi gribēja uzticēt lietas izšķiršanu, tikai karu lai neuzsākot, — pretejā gadījumā, t. i. korintiešiem varu lietojot, arī šie būšot spiesti savas apsardzības labad un pašiem negribot iegūt tagadejo draugu vietā drīzāk citus⁴⁷⁾. Korintieši atbildēja: ja cercīrieši atsankšot no Epidamnas savus kuģus un barbarus, tad šie esot ar mieru iesākt sarunas, bet iepriekš gan nepieklājoties prāvas vest, kamēr tie tur esot ielenkti. Cercīrieši uz to sacīja, ka šie to darišot, ja arī korintieši atsaukšot no Epidamnas savus ļaudis; šie esot arī ar mieru, ka abas puses paliek ieņemtajās pozīcijās, līdz lietas izšķiršanai noslēdzot pamieru.

29. Korintieši nepieņēma nevienu no šiem priekšlikumiem, un kad kuģi bija gatavībā un arī sabiedrotie ieradušies, viņi nosūtīja vispirms hēroldu pieteikt cercīriešiem karu, un tad ar 75 kuģiem un 2000 hoplītiem⁴⁸⁾ devās ceļā uz Epidamnu, lai uzsāktu cīņu ar cercīriešiem. Par flotes pavēlniekiem bija: Aristēis Pellicha dēls, Kallikrats Kallija d. un Tīmanors Tīmanta d., bet kājnietu vadoni bij Archetīms Eiritīma d. un Isarchīds Isarcha d. Kad nu viņi bija nonākuši līdz Aktijam Anaktorijas novadā, kur pie ieejas Amprakijas jūraslīcī atrodās Apollōna templis, cercīrieši nosūtīja pie viņiem laivu ar hēroldu un uzāicināja tos tālāk pret šiem nebraukt; tai pašā laikā viņi lika komandām uziet uz kuģiem, jo veco kuģu sānus viņi bija pamatīgi remontējuši, tā kā kuģi bija jūras spējīgi, un arī pārejos

viņi bij izlabojuši. Kad hērolds nekādas miera vēstis no korintiešiem neatnesa un arī komandas bija jau uz flotes novietojušās (viņiem bija tikai 80 kuģu, jo ar 40 viņi bloķēja Epidamnu), tad viņi izbrauca jūrā, nostājās kaujas līnijā pretī korintiešiem, un kauja sākās. Tad nu cercīrieši guva noteiktu uzvaru un iznīcināja 15 korintiešu kuģus. Tanī pašā dienā arī Epidamnas aplencējiem izdevās pilsētu ieņemt, jo tā padevās ar nosacījumu, ka svešinieki tiek pārdoti, bet korintieši paturēti gūstā, līdz par viņiem pieņems kādu citu lēmumu.

30. Pēc jūraskaujas cercīrieši uzcēla uzvaras zīmi uz Leicimmes⁴⁹⁾, t. i. zemesraga Cercīrā, un nonāvēja saņemtos gūstekņus⁵⁰⁾, izņemot korintiešus, kuģus turēja apcietinātus. Vēlāk, kad pēc pazaudētas kaujas korintieši un to sabiedrotie bij ar saviem kuģiem aizbraukuši, cercīrieši pārvaldīja visu apkārtejo jūru. Viņi nobrauca uz korintiešu koloniju Leikadu un nopostīja daļu zemes; nodedzināja ēlejiešu ostas pilsētīņu Cīlēni, tādēļ ka tie bija korintiešiem kuģus un naudu devuši. Jūru viņi pārvaldīja ļoti ilgu laiku pēc minētās kaujas⁵¹⁾, piemeklēja ar saviem kuģiem korintiešu sabiedrotos un nodarīja tiem zaudējumus, līdz beidzot korintieši, ievērojot savu sabiedroto grūtības, nosūtīja uz turieni pret vasaras beigām kuģus ar kaŗaspēku, kas apmetās nometnē pie Aktija un ap Cheimerīju tesprōtiešu zemē, lai apsargātu Leikadu un pārējās draudzīgās pilsētas. Cercīrieši savukārt apmetās ar floti un cietzemes spēkiem pie Leicimmes. Tomēr ne viena ne otra puse kauju neiesāka, bet palika šo vasaru mierīgi savās nometnēs viena otrai pretim, un kad pienāca ziema, atgriezās mājās.

31. Korintieši, sanīknoti par savu neveiksmi kaŗā ar cercīriešiem, darbojās visu šo gadu pēc jūraskaujas un arī nākošajā ar kuģu būvi un cīk vien spēdami rīkoja floti. Airētājus viņi sameklēja gan Peloponēsā gan pārējā Helladā, nolīgdami tos par maksu. Cercīrieši, izdzirdējuši par šo bruņošanos, sāka baidīties, un tā kā nebija sabiedroti ne ar vienu hellēņu valsti un nebij arī iestājušies nedz atēniešu nedz lacedaimoņu savienībā, tad viņi nolēma griesties pie atēniešiem un palīkt par to sabiedrotiem, lai izgādātu sev no tiem kādu palīdzību. Bet arī korintieši, dabūjuši par to zināt, sūtīja uz Atēnām sūtņus, lai cercīriešu un atiešu flote neapvienotos un nebūtu viņiem par šķērslī izbeigt kaŗu tā, kā viņi vēlās. Kad nu bija sasaukta tau-

tas sapulce, sākās vienas un otras puses runa un pretruna. Cercīrieši runāja pie tam apmēram šādi:

32. „Kas nāk pie citiem, cienījamie atēnieši, palīdzību lūgt, lai gan nevar atsaukties uz agrākiem ievērojamiem labdarījumiem vai uz reizi bijušo ieroču brālību, — un taisni šādā stāvoklī esam mēs tagad, — tiem pienākās vispirms pierādīt, ka viņu lūgums ir lietderīgs, vai arī nav vismaz kaitīgs; bet pēc tam, ka par viņu pateicību nav ko šaubīties. Bet ja viņi ne par vienu no šīm prasībām nevar neko skaidri un gaiši teikt, tad arī lai nesūdzās, ka savu nolūku nesasniedz. Cercīrieši ir nu mūs šurpu sūtījuši lūgt jūsu sabiedrību, un viņi uzticējās, ka arī par minētām prasībām var jums visdrošāko garantiju dot. Tiesa gan, mūsu līdzīnējā izturēšanās ir tāda bijusi, kā tā nevar mūsu lūgumu pie jums atbalstīt, un mums pašiem tagadejos apstākļos tā izrādās maz noderīga. Jo iepriekš mēs vēl ne ar vienu neesam labprātīgi biedrojušies, bet tagad nākam pie citiem sabiedrību izlūgties, un tagadejā karā ar korintiešiem mēs esam vieni palikuši. Kas agrāk mums šķita gudri: neiestāties svešā sabiedrībā⁵²) un nedalīties ar citiem briesmās pēc viņu ieskatiem, — tas tagad, taisni otrādi, izrādās par acimredzamu neapdomību un vājību. Notikušajā jūraskaujā mēs gan esam korintiešus vieni paši atsituši, bet kad viņi nu nāk pret mums ar vēl lielākiem spēkiem, sapulcinātiem kā no Peloponēsas tā no pārejās Helladas, un mēs jūtamies par vājiem, lai vieni paši varētu virsroku paturēt, turklāt briesmas būs lielas, ja tiksīm pārspēti, tad mēs esam spiesti lūgt no jums un kaut kuŗa cita palīdzību; un ja mēs tagad uzsākam kaut ko, kas nesaskan ar mūsu agrāko neitralitātes politiku, tad par atvainojumu lai noder tas, ka mēs to nedaram aiz launprātības, bet iepriekšējā kļūdainā uzskata dēļ⁵³).

33. „Ja nu jūs mums paklausīsiet, tad šis gadījums, kur mēs nākam jūsu palīdzību lūgt, atnesīs jums daudzējādā ziņā labumu. Vispirms, jūs sniegsiet palīdzību cilvēkiem, kas netaisnību cieš un nevis citiem kaitējumus nodara; tad, uzņemdami tos, kas cīnās par savām augstākām mantām, jūs nodrošināsiet sev viņu pateicību, ko tie nekad nepiemirsīs; beidzot, mums ir flote, kas pārspēj kaut kuŗu citu, izņemot jusejo. Pielūkojiet nu, vai maz var būt kāds vēl retāks un jūsu ienaidniekiem nepatīkamāks laimes gadījums nekā tas, ja kāda vara, ko jūs ar lielu

naudu un daudz pateicības būtu gribējuši iegūt par sabiedroto, piedāvājās pati no sevis, bez kaut kāda riska un izdevumiem no jūsu puses, un turklāt pasaules priekšā nostāda vislabākā gaismā jūsu rakstura cēlumu, nodrošina jums pateicību no to puses, kam jūs sniegsiet palīdzību, beidzot vairo jūsu pašu spēkus. Reizē tīk daudz labuma ir pa visu laiku tikai retiem atgadījies, un maz ir tādu, kas sabiedrību meklēdami atnes tiem, pie kuriem viņi griežas, tikpat daudz drošības un goda, cik paši cer iegūt. Bet ja kāds no jums domā, ka tā kaŗa nebūs, kurā mēs jums varam noderīgi būt, tad tas maldās un neredz, ka lacedaimoni, no jums baidīdamies, karu vēlās, tāpat kā korintieši, kas ir jūsu ienaidnieki un kam pie pirmajiem ir liels svars: tie grib tagad, pirms uzbrukt jums, vispirms ar mums galā tikt, lai mēs kopīgā naidā pret viņiem neapvienojam savus spēkus, bet viņi paši jau iepriekš sasniegtu vienu no diviem — vai nu nodarītu mums zaudējumus, vai arī nostiprinātu savu varu. Mūsu pienākums tad nu ir — aizsteigties viņiem priekšā, tādā ziņā, ka mēs piedāvājam un jūs pieņemat mūsu sabiedrību, lai būtu uz visu ko sagatavoti labāk laikā nekā pēclaiķā.

34. „Bet ja viņi teiks, ka jūs nodariet netaisnību, uzņemdami vienu no viņu kolonijām, tad vispirms lai viņi zin, ka katra kolonija, pret ko izturās labvēlīgi, cieni savu tēvu pilsētu, bet ja viņai nodara pārestības, tad novēršās no tās. Jo kolonistus izsūta nevis tamdēļ, lai viņi būtu dzimtenē palikušo kalpi, bet lai būtu līdztiesīgi ar tiem. Ka korintieši mums nodarījuši netaisnību, tas ir skaidri redzams, jo lai gan mēs viņus uzaicinājām izbeigt strīdu Epidamnas dēļ tiesas ceļā, viņi tomēr ir gribējuši izšķirt savas sūdzības drīzāk ar karu nekā ar tiesu. Un kā viņi izturās pret mums, saviem ciltsbrāļiem, tas lai noder jums par brīdinājumu, ka jūs nelaujaties no viņiem ar viltu maldināties un nepaklausat arī, ja viņi atklāti lūdz. Jo visvairāk nodrošināts būs arvienu tās, kam vismazāk nāksies nožēlot, ka ir saviem ienaidniekiem kaut ko pa prātam darijis.

35. „Mūs uzņemdami jūs nelauzīsiet arī līgumu ar lacedaimoniem, jo mēs nepiederam nei pie vienas nei pie otras savienības. Līgumā ir taču teikts, ka hellēņu valstīm, kurās ne ar vienu nav sabiedrotas, ir tiesība pēc patikas piebiedroties vienai vai otrai pusei. Tā tiešām būtu ļauna lieta, ja viņiem būtu brīv līgt kuģu komandas nevien starp saviem sabiedrotiem, bet

ari pārejā Helladā un pirmā kārtā no jūsu pavalstniekiem, bet mums viņi gribēs noliegt nevien iestāšanos tuvākajā savienībā⁵⁹), bet ari palīdzības meklēšanu kaut kādā citā vietā, un pēc tam pierakstīs jums par noziegumu, ja paklausīsiet mūsu lūgumam. Daudz vairāk iemesla par jums sūdzēties būtu gan mums, ja jūs mums nepaklausītu, jo šādā gadījumā jūs atraidītu cilvēkus, kam briesmas draud un kās jums nav naidīgi; viņus turpretī, kas ir jūsu ienaidnieki un gatavojās jums uzbrukt, jūs nebūt netraucējat, bet atļaujat vēl no jūsu pašu zemes pavairot savus bruņotos spēkus. Tas nav pareizi, bet jums gan vajaga vai nu viņiem aizliegt jūsu zemē karaspēku līgt, vai ari mums sūtīt palīdzību, ar nosacījumiem, kādus jūs atzītu par izdevīgiem. Vislabākais būtu atklāta sabiedrība un ieroču brālība, jo tad jums celtos daudz labuma, kā mēs jau sākumā teicām. Lielākais labums ir tas, ka mums ir kopīgi ienaidnieki (kas ir visdrošākā vienības ķīla), pie tam nevis vāji, bet spējīgi sodīt atkritējus; nav jums ari vienalga, vai atraidiet sabiedrību ar jūras vai ar cietzemes valsti. Visdrīzāk jums gan vajadzētu mēģināt sasniegt to (ja tik vien spējat), ka nevienam citam flotes nepavisam nebūtu; bet ja tas nav iespējams, tad gādāiet vismaz, ka stiprākā jūrasvalsts stāv jūsu pusē.

36. „Ja nu kāds domā, ka mūsu priekšlikums ir gan derīgs, bet viņš baidās, ka to pieņemot nelauž līgumu, tas lai zin, ka šim bailēm pievienojot spēku un varu, viņš iedvesīs pretiniekiem jo lielākas bailes; bet ja viņa pašāvība pamatosies uz tam, ka viņš mūs nav uzņēmis, tad tā izrādīsies par vājību, un spēcīgiem ienaidniekiem viņš sagādās tamdēļ jo mazāk rūpes. Runa jau tagad ari ir ne tik daudz par Cercīras cik par Atēnu labklājību, un tas gan nedomā par šīs valsts svarīgākām interesēm, kas karam tuvojoties un gandrīz jau klāt esot negrib tālāk redzēt par šodienu un šaubām pieņemt valsti, kuŗas draudzība vai ienaidis visvairāk krīt svarā. Jo Cercīra atrodās ļoti izdevīgā vietā zīmējoties uz satiksmi ar Itāliju un Sicīliju; viņa var nevien no turienes nākošu floti aizkavēt nokļūt līdz Peloponēsai, bet ari kuŗus no šejienes aizvadīt līdz turīenei, un ari citādi var atnest lielu labumu. Ar vienu vārdu, visus atsevišķos un vispārīgos momentus kopā saņemot, mēs teiksim jums, kādēļ jūs nedrīkstat mūs atstāt bez palīdzības: Helladai ir trīs ievērojamas flotes — jūsejā, mūsejā un korintiešu, un ja jūs nu pie-

laidīsiet, ka divas no tām tiek apvienotas, t. i. ja korintieši mūs jau iepriekš pārvar, — tad jums vēlāk būs uz jūras jācinās gan pret cercīriešiem gan pret peloponēsiešiem; bet ja jūs pieņemsiet mūs par sabiedrotiem, tad jums būs iespējams apkarot peloponēsiešus ar floti, pastiprinātu ar mūsu jūrasspēkiem.“ Tā runāja cercīrieši, bet pēc viņiem uzstājās korintieši ar apmēram šādu runu:

37. „Šie cercīrieši ir nevien par savu uzņemšanu jūsu savienībā runājuši, bet arī apgalvojuši, ka mēs nodaram viņiem pārestību un pilnīgi netaisnā kārtā apdraudam viņus ar karu; tādēļ arī mums, pirms mēs pārejam uz galveno tematu, iepriekš jāaplūko abi šie punkti, lai jūs jau pašā sākumā skaidri redzētu, ko mēs no jums prasam, un jums būtu pamatots iemesls atraidīt viņu lūgumu.

Viņi saka, ka līdz šim gudrība esot viņiem liegusi iestāties kaut kādā sabiedrībā, bet to viņi ir ļaunā nolūkā un nevis aiz godprātības darījuši. Viņi nevēlējās nevienu sabiedroto un nevienu liecinieku saviem ļauniem darbiem, viņiem bij arī kauns citus pieaicināt. Ari vieta, kur atrodās viņu valsts, nodrošina viņiem neatkarību un dod iespēju pašiem it kā tiesnešiem lemt par zaudējumiem, kurus tie citiem nodara, — jo līgumi to gan tādā mērā nepieļautu. Paši viņi, lūk, ar saviem kuģiem gandrīz nevienu neapmeklē, kamēr citi bieži vien ir spiesti meklēt pie viņiem patvērumu⁵⁴). Tas nu ir viņu „skaistais“ neitralitātes iemesls: nevis, kā viņi saka, lai neņemtu daļību citu nodarāmās pārestībās, bet lai nodarītu tādas vieni paši uz savu roku, proti — kur viņiem ir pārsvars, lietotu varu; kur neviens nemana, citus piekrāptu, un lai nekaunīgā veidā kaut ko iegūtu. Un tomēr, ja viņi būtu krietni cilvēki, kā paši lielās, tad liekot tiesai un taisnībai valdīt, viņi varēja savu godprātību jo spožākā gaismā rādīt, jo vairāk nodrošināts ir viņu stāvoklis uz ārieni.

38. „Bet tā viņi neizturās ne pret citiem ne pret mums. Lai gan mūsu kolonisti, viņi vienmēr ir mums naidīgi bijuši un tagad pat apkaņo mūs un saka, šie neesot tamdēļ sūtīti, lai ciestu pārestības. Bet mēs sakam: Mēs neesam viņus kā kolonistus izsūtījuši, lai ciestu viņu pārgalvības, bet gan, lai būtu viņiem par vadoņiem un tiktu pienācīgi cienīti. Vismaz citas mūsu kolonijas parādā mums pienācīgu godu un kolonisti iztu-

rās pret mums ļoti draudzīgi, un ja nu lielākais vairums ir ar mums mierā, tad taču redzams, ka šiem vien nevar būt pietiekoša iemesla būt ar mums nemierā. Mēs jau arī neiesāktu tik ļoti acis krītošu karu, ja neciestu ārkārtīgas pārestības. Pat ja mēs patiesi nodarītu kādu kļūdu, tad viņiem gan vajadzēja piekāpties pret mūsu sašutumu, un mums tad būtu kauns pret viņu mērenību lietot spaidu līdzekļus; bet tai vietā viņi ir aiz pārgalvības un pašāvībā uz savas naudas varu nevien agrāki daudzējādā ziņā pret mums noziegušies, bet dara to arī tagad zīmējoties uz mums piederošo Epidamnu. Jo kamēr šai pilsētai bija grūtības jācieš, viņi sev to neprasija; bet kad mēs bijām tur nonākuši, lai sniegtu tai palīdzību, viņi ar varu to ieņēma un patur sev.

39. „Viņi gan saka, šie esot jau agrāki likuši priekšā nolīdzināt strīdu tiesas ceļā, bet šādu uzaicinājumu nevar nopietni ņemt, ja ar to nāk cilvēki, kas bauda priekšrocības un atrodās drošā vietā; nopietni ņemami ir tikai tie, kas jau pirms prāvas nostājās gan vārdos gan darbos līdzīgā stāvoklī ar pretejo pusi. Viņi turpretī nāca ar skaisto priekšlikumu iet tiesas ceļu — nevis pirms aplenca pilsētu, bet tikai tad, kad bija pārliecinājušies, ka mēs vairs mierā nepaliksim. Un tagad viņi nāk šurp un nav apmierināti, ka tur ir vieni paši grēkojuši, — nē, viņi grib jūs par saviem biedriem dabūt, t. i. par savu noziegumu biedriem, un vēlās, lai jūs ņemat viņus savā apsardzībā, pēc tam, kad viņi ar mums ir sanaidojušies. Viņiem gan vajadzēja jau agrāki pie jums griesties, kad viņu stāvoklis bija pilnīgi drošs, un nevis tagad, kad mums tie ir pārestību nodarījuši un viņiem pašiem draud briesmas. Jūs nu sniegtu viņiem tagad palīdzību, kur jums pašiem no viņu varas nekāds labums nav cēlies, bet mums būtu līdzīgā mērā arī par jums jāsūdzās, lai gan ar viņu noziegumiem jums nav nekādas daļas. Viņiem vajadzēja jau iepriekš savus spēkus apvienot ar jūsejiem, uzņemties arī kopīgu atbildību.

40. „Tagad ir nu skaidrs, ka mēs nākam ar pamatotām sūdzībām, bet viņi ir varmācīgi un mantkārigi cilvēki; mums tik vēl jāaižrāda, ka viņus par sabiedrotiem pieņemot jūs nodarītu netaisnību. Ja līgumā ir teikts, ka neitrālām valstīm ir tiesība pēc patikas iestāties vienā vai otrā savienībā, tad šo nosacījumu nedrīkst attiecināt uz tiem, kas pievienodamies vie-

nai savienībai, grib otrai zaudējumus nodarīt; to var attiecināt tikai uz tādiem, kas lūdz apsardzību, negribēdami pie tam izvairoties no saviem pienākumiem pret citiem, un ja viņi turklāt tiem, kas viņus uzņēmuši — ja citādi šie ir gudru prātu — neatnes miera vietā kaŗu. Bet šādā stāvoklī jūs varat tagad nonākt, ja nepaklausīsiet mums: jūs taču nevien sargāsiet šos, bet kļūsiet arī mums, pretī līgumam⁵⁵), par ienaidniekiem. Tas ir neizbēgams, jo jums ar viņiem kopā ejot mēs nevaram pret viņiem aizstāvēties, nevēršoties arī pret jums. Jūsu pienākums gan būtu — nestāties ceļā ne vienam ne otram, vai arī kopā ar mums iet pret viņiem; ar korintiešiem jūs taču saista līgums, kamēr ar cercīriešiem jūs nekad, pat uz īsāku laiku, neesat līgumu slēguši. Neievediet jaunu ierašu — uzņemt tos, kas atkrit no citiem; arī mēs nebalsojām pret jums, kad samieši bija no jums atkrituši⁵⁶) un citi peloponēsieši šaubījās, vai viņiem palīdzību sniegt vai nē: mēs atklāti izsacījāmies, ka ikvienam ir tiesība sodīt savus atkritušos sabiedrotos. Patiesi, ja jūs tagad uzņemsiet un aizstāvēsiet šos varmācīgos cilvēkus, tad jums drīz vien būs jāpiedzīvo, ka arī no jūsu sabiedrotiem dažs labs tāpat pārnāk mūsu pusē, un šādu paradumu jūs tad būsiet ievēduši drīzāk sev nekā mums par ļaunu.

41. „Tādi nu ir mūsu taisnības pamati, un pēc hellēņu uzskatiem tie ir nenoliedzami. Bet mēs gribam jums vēl mūsu labdarījumus atgādāt un pateicību prasīt, kuŗu jūs tagadejos apstākļos nedrīkstat mums liegt, jo mēs neesam jūsu ienaidnieki, kas gribētu jums kaitēt, nei tādi draugi, kam vienmēr būtu sirsnīga satiksmē ar jums. Kad reizī, ziniet, jums trūka pietiekoša skaita kuŗu kaŗam ar aiģīniešiem, — tas bija vēl pirms mēdiešu laikiem, — tad jūs saņēmtāt no korintiešiem 20 kuŗus, un šī palīdzība, tāpat kā tā zīmējoties uz samiešiem, kad pateicoties mums peloponēsieši atsacījās tiem palīgā iet, deva jums iespēju aiģīniešus uzvarēt un samiešus pārmācīt. Un tas notika tādos apstākļos, kad cilvēki, pret saviem ienaidniekiem kaŗā iedamī, ir aizņēmti ar domām par uzvaru un visu citu maz ievēro un piemirst. Jo tādos brīžos viņi uzskata par draugu to, kas ir palīdzīgs, ja tas arī agrāk bija ienaidnieks, un par ienaidnieku — kas stājās ceļā, ja tas arī būtu viņu draugs; pēc uzvaras cenzdamies viņi pat pašu interesēm piegriež tad mazāk vērības.

42. „Atceraties visu to, pie kam jaunākie lai uzklausās no vecākiem ļaudīm, un uzskatiet tad par savu pienākumu atmaksāt mums līdzīgu ar līdzīgu. Nedomājiet, ka tas, ko mēs sakam, ir gan taisnība, bet pašlabums prasa kara gadījumā kaut ko citu. Jo mazāk noziedzās, jo drīzāk rodās labums, un kara varbūtība, ar ko cercīrieši jūs baida, aicinādami uz ne-taisnību, ir vēl tumsā slēpta. Nebūtu tamdēļ pareizi, ja jūs šī lemesla dēļ jau tagad ieņemtu pret korintiešiem tik noteikti un neapšaubami naidīgu stāvokli; būtu gudrāki, drīzāk izklīdināt neuzticību, kāda pastāv pie mums no agrākiem laikiem Megaru dēļ⁵⁷), — jo īstā brīdī parādīta labvēlība, ja tā arī nebūtu diez vai cīk liela, var vēl beidzamā mirklī deldēt arī lielāku vaļņu. Neliekaties arī no tam viņināties, ka viņi sola jums lielu atbalstu flotes ziņā, jo sev līdzīgiem pārestību nenodarot, var savu varu ilgāki nodrošināt, nekā aizraujoties no spožā acumirkļa un iegūstot priekšrocības, vienotas ar briesmām.

43. „Mēs tagad esam tādos pašos apstākļos kā jūs toreiz, kad mēs Lacedaimonā deklarējām, ka ikvienam ir tiesība sodīt savus atkritušos sabiedrotos; tā tad mēs sagaidām tagad no jums līdzīgu izturēšanos pret mums, un nevis, ka jūs ar savu lēmumu mums kaitētu, kur mēs jums ar savejo esam labu darījuši. Atmaksājiet tad nu līdzīgu ar līdzīgu; apdomājiet, ka šis brīdis atkal ir tāds, ka tas, kas palīdzīgu roku sniedz, ir vislabākais draugs. bet kas stājās ceļā — vislielākais ienaidnieks. Neuzņemiet šos cercīriešus pret mūsu gribu par saviem sabiedrotiem un neatbalstiet viņu netaisno rīcību. Šāda jūsu izturēšanās būs pareiza un jūs pieņemsiet arī priekš sev pašiem vislabāko lēmumu.“

44. Tā runāja korintieši no savas puses. Atēnieši uzklusijās vienus kā otrus un noturēja pat divi reizes tautas sapulci. Pirmajā viņi drīzāk pievienojās korintiešu aizrādījumiem, bet otrā ņēma pārsvaru pretejās domas un viņi nolēma noslēgt ar cercīriešiem līgumu, tomēr ne aizsardzības un uzbrukuma līgumu, pēc kuŗa abām pusēm būtu kopīgi ienaidnieki un draugi, jo ja šādā gadījumā cercīrieši aicinātu viņus uz kopīgu kaŗagājienu pret Korintu, tad miera līgums ar peloponēsiešiem tiktu lausts; viņi noslēdza tikai aizstāvības līgumu savstarpīgai palīdzībai, ja kāds uzbruktu Cercīrai vai Atēnām, vai arī viņu sabiedrotiem. Atēnieši proti domāja, ka kaŗš ar pelo-

ponēsiešiem nāks viņiem tā kā tā, un viņi nevēlējās Cercīru ar viņas lielo floti atdot korintiešiem, tomēr gribēja, lai starp abām pusēm notiktu jo stiprāka sadursme, tādēļ ka viņiem pašiem kara gadījumā ar korintiešiem vai citu kādu jūrasvalsti būtu tad darišana ar jau novājinātiem ienaidniekiem. Bez tam arī sala likās viņiem ļoti parocīgā vietā pārbraukšanai uz Itāliju un Sicīliju.

45. Šādas izredzes pamudināja atēniešus noslēgt ar cercīriešiem līgumu, un korintiešiem aizejot viņi drīz pēc tam nosūtīja 10 kuģus cercīriešiem palīgā. Par eskadras vadoniem bija Lacedaimons Cimona dēls, Diotīms Strombicha d. un Prōtejs Epikļa d. Šiem viņi tomēr pavēlēja ar korintiešiem nekādā jūraskaujā neielasties, izņemot gadījumu, ja tie brauktu uz Cercīru un gribētu šeit vai citā kādā cercīriešiem piederošā vietā⁵⁸) izcelt desantu; tas viņiem bija visiem spēkiem jānovērš. Šādu pavēli viņiem deva, lai nelaustu miera līgumu ar peloponēsiešiem. Kuģi tad arī nonāca Cercīrā.

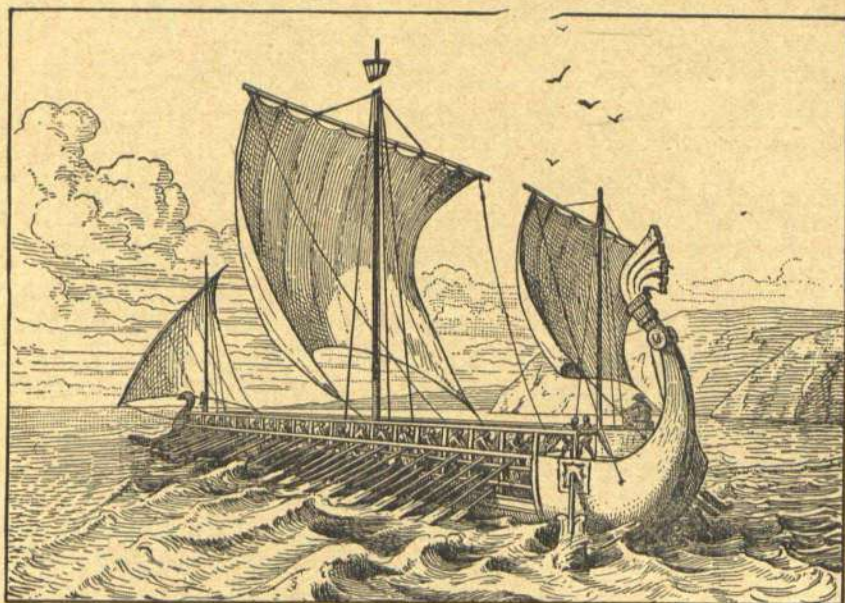
46. Korintieši, pabeiguši bruņošanos, devās uz Cercīru ar 150 kuģiem. Starp tiem bija 10 ēlejiešu kuģi, 12 megariešu un 10 leikadiešu, 27 amprakiešu un viens anaktoniešu, bet pašiem korintiešiem bija 90 kuģu. Katra atsevišķa valsts bij arī savu pavēlnieku sūtījusi, bet korintiešu pavēlnieks bija Ksenokleids Eitikļa d., kam brauca līdz četri amata biedri. Pienākuši cietzemes tuvumā preti Cercīrai un tad atstājuši Leikadu, viņi izmeta enkurus Cheimerijā tesprōtiešu zemē. Tā ir osta, un tai blakus, drusku tālāk no jūras, atrodās Efiras pilsēta, Elaiatīdas novadā Tesprōtijā. Tur tuvumā iztek jūrā Acherona ezers. Šinī ietek, caur Tesprōtiju nākdama, Acherona, no kam ezers arī dabūjis savu nosaukumu. Tur tek arī Tiamīdas upe, kas ir robeža starp Tesprōtiju un Cestrīni, un starp abām upēm paceļās Cheimerija rags. Tad nu šinī vietā korintieši noenkurēja savus kuģus un ierikoja noietni.

47. Cercīrieši, izdzirdējuši par korintiešu tuvošanos, novietoja komandas uz 110 kuģiem, par kuņu pavēlniekiem bija Miciads, Aisimīds un Eiribats, un nostājās pie vienas no tā sauc. Sibotu salām⁵⁹); pie viņiem atradās arī augstāk minētie 19 atēniešu kuģi. Viņu cietzemes spēki stāvēja uz Leicimmes raga, pastiprināti ar 1000 zacintiešu hoplītiem. Arī korintiešiem

bij uz cietzemes daudz barbaru pievienojušies, jo vietējie cietzemes apdzīvotāji ir viņiem jau no seniem laikiem draudzīgi.

48. Pienācīgi sagatavojušies un trim dienām uzturu līdzīgu paņēmuši, korintieši devās nakts laikā no Cheimerija jūrā, lai uzsāktu kauju, un gaismai austot ierauga uz atklātas jūras cercīriešu kuģus sev pretī braucam. Kad arī cercīrieši bija viņus pamanījuši, abas puses nostājās kaujas kārtībā. Cercīriešu labajā spārnā stāvēja atēniešu kuģi, bet pārejo līniju ieņēma viņu pašu flote, sadalīta trijās eskadrās, kuŗas komandēja viņu trīs pavēlnieki. Tāda bija cercīriešu ierinda. Korintiešu pusē labo spārnu ieņēma megariešu un amprakiešu kuģi, vidū stāvēja pēc kārtas pārējie sabiedrotie, bet kreisajā spārnā, pretim atēniešiem un cercīriešu labajam spārnam, atradās paši korintieši ar saviem labākajiem kuģiem.

49. Kad nu abās pusēs signāli bija doti, flotes devās cīņā. Abi pretinieki bija pēc veca paraduma un diezgan nepietiekoši bruņojušies; uz klājiem atradās daudz hoplītu, strēlnieku un šķēpnešu, un tā viņi arī cīnījās. Cīņa bija karsta, bet mazāk ievērojama izveicības ziņā, — viņa līdzinājās drīzāk kaujai uz cietzemes. Jo kad pretinieki viens otram uzbruka, viņi aiz kuģu daudzuma un sastrēguma nevarēja vairs tik viegli izšķirties, un uzvaru sagaidīja arī vairāk no hoplītiem, kas stāvēja uz klājiem un cīnījās, kamēr paši kuģi palika mierīgi uz vietas. Mēģinājumi pārraut pretinieka kaujas līniju⁶⁰) nenotika, jo personiskai drosmīgai un spēkam piederēja šai jūras cīņā lielāka loma nekā izveicībai un mākslai. Viscaur tad nu valdīja liels troksnis un uztraukta kliegšana. Kad cercīrieši nonāca kādā vietā spaidu stāvoklī, atēniešu kuģi piesteidzās tiem klāt un aizbaidēja pretiniekus, cīņā tomēr neielaidās, jo pavēlnieki baidījās pārkāpt atēniešu valdības priekšrakstu. Visvairāk bija jācieš korintiešu labajam spārnam, jo cercīrieši ar 20 kuģiem piespieda to atkāpties, un kad kuģi izklaidā bēga uz cietzemes pusi, tad dzinās tiem pakal. Viņi nobrauca līdz pat korintiešu nometnei un izkāpa arī malā, izlaupīdami un nodedzinādami neapsargātās teltis. Tā nu šinī vietā korintieši un viņu sabiedrotie cieta neveiksmi⁶¹) un cercīrieši paturēja virsroku, kreisajā spārnā turpretī, kur atradās paši korintieši, viņi izrādījās daudz pārāki, jo cercīriešiem, kuŗu kuģu skaits jau tā bija mazāks, trūka minēto 20 kuģu, kuŗi vajāja pretiniekus. Atēnieši, kā ša-

Grieķu triera.

cīts, sākumā izvairījās no sadursmes ar korintiešiem, bet kad cercīriešus redzēja spaidu stāvoklī, tad daudz vairs nekautrējās sniegt tiem palīdzību, un kad sākās noteikta bēgšana un korintieši dzinās pakal, tad ikviens no atēniešiem stājās pie darba un nedarīja vairs nekādu izšķirību, līdz beidzot lieta neizbēgami nonāca tik tālu, ka starp korintiešiem un atēniešiem izcēlās atklāta cīņa.

50. Pretiniekiem sākot bēgt, korintieši nevilka viņu sabojātos kuģus tauvām prom, bet vērtās pret cilvēkiem un starp kuģiem braukdami vairāk kāva nekā ņēma gūstā. Ka savā labajā spārnā viņi paši ir sakauti, tie nezināja, tādēļ atgadījās, ka viņi nogalināja arī savus draugus, jo juceklī nevarēja viegli izšķirt, kurš uzvarējis un kurš ticis uzvarēts; kuģu skaits lūk abās pusēs bija liels un tie plaši pārklāja jūru. Kuģu skaita ziņā šī kauja bija vairāk ievērojama nekā visas iepriekšējās, kādās hellēņi bij ar hellēņiem cīnījušies.

Cercīriešus līdz pat salai vajājuši, korintieši piegriezta pēc tam vērību savu kuģu drupām un saviem kritušiem un tos pa lielākai daļai arī uzlasīja, lai tad novestu uz Sibotām, kur stā-

vēja barbaru palīga spēki. (Šis Sibotas ir vientuļa osta Tesprōtijā.) Pēc tam viņi atkal sapulcējās un devās no jauna pret cercīriešiem. Šie arī no savas puses brauca viņiem pretim ar saviem vēl jūras spējīgiem un visiem pārejējiem⁶²) kuģiem, kuriem pievienojās arī atēnieši; cercīrieši proti baidījās, ka korintieši nemēģina izcelt desantu uz salas. Bija jau vēlu dienā un kaujas dziesma pirms uzbrukuma bija jau nodziedāta, kad korintieši, kuģus apkārt neapgriezdami, piepeši airēja atpakaļ⁶³). Viņi bij ieraudzījuši 20 atēniešu kuģus tuvojamies, kuģus atēnieši bij izsūtījuši augšā minēto 10 kuģu pastiprināšanai, baidīdamies, ka cercīrieši netiktu sakauti (kas patiesībā arī notika), un 10 kuģu nebūtu par maz, lai varētu līdzēt.

51. Šos kuģus nu bija korintieši no tālienes ieraudzījuši un nodomājuši, ka tie nāk no Atēnām un to ir vairāk, nekā pašureiz var saredzēt; tādēļ viņi arī brauca atpakaļ. Cercīrieši savukārt kuģus neredzēja, jo tie tuvojās no kādas vietas, kur viņi tik viegli nevarēja tos ieraudzīt; tādēļ viņi brīnījās, kamdēļ korintieši brauc atpakaļ, līdz beidzot daži kuģus pamanīja un par viņu tuvošanos pateica. Tad arī cercīrieši devās atpakaļ, jo metās jau tumšs, — un korintieši bija jau labu gabalu aizbraukuši. Tā abas pretejas puses izšķīrās un naktij iestājoties kauja bij izbeigta. Cercīrieši nostājās pie Leicimmes, bet minētie 20 atēniešu kuģi, kuģus vadīja Glaukons Leagra dēls un Andocids Leogora d., brauca starp līkiem un kuģu drupām un pienāca pie cercīriešu nometnes pēc tam, kad šie jau bija tos ieraudzījuši. Bija jau tumša nakts, un cercīrieši sākumā baidījās, vai tie nav ienaidnieku kuģi, bet pēc tam tos pazīna un tie izmeta enkurus.

52. Nākošā dienā 30 atēniešu un visi vēl derīgie cercīriešu kuģi izbrauca jūrā un devās uz Sibotu ostu, lai pielūkotu, vai tur apmetušies korintieši neielaidīsies jūraskaujā. Korintieši ar saviem kuģiem gan atstāja piekrasti un nostājās uz atklātas jūras kaujas līnijā, bet pēc tam palika mierā, nerādīdami no savas puses nekādu tieksmi uzsākt cīņu, jo viņi redzēja, ka no Atēnām pienākuši svaigi spēki; bez tam arī viņiem pašiem bija daudz grūtību cēlušās pa daļai gūstekņu apsardzības dēļ, kuri atradās uz viņu kuģiem, pa daļai arī tamdēļ, ka vientuļā vietā nebij iespējams kuģus izlabot. Daudz vairāk viņiem rūpēja jautājums, kā tikt atpakaļ uz mājām, — viņi lūk baidījās,

ka atēnieši neuzskata notikušās cīņas dēļ miera līgumu par laustu un nelauj viņiem aizbraukt.

53. Viņi nu nolēma sūtīt ar laivu dažus vīrus, bez hērolda ziļļa⁶⁴), pie atēniešiem, lai izzinātu pēdejo nodomus. Pie tam viņi lika tiem sekošo sacīt: „Jūs dariet nepareizi, cienijamie atēnieši, uzsākdami karu un lauздami līgumu, jo kad mēs gribam savus ienaidniekus sodīt, jūs stājaties mums ceļā ar ieročiem rokā. Ja nu jūs esat nodomājuši nelaut mums braukt uz Cercīru, vai citur, kur mēs vēlamies, un gribat laust līgumu, tad ņemiet vispirms mūs te cieti un apejaties kā ar ienaidniekiem.“ Tā runāja korintieši, bet cercīriešu karaspēks, ciktāl tas runu bija varējis dzirdēt, sauca, lai ņemot viņus tūlī cieti un padarot tiem gallu; atēnieši tomēr atbildēja apmēram šādi: „Mēs, cienijamie peloponēsieši, karu nesākam un nelaužam arī līgumu; mēs esam tikai cercīriešiem, saviem sabiedrotiem, palīgā nākuši. Ja nu jūs gribat kaut kur citur braukt, mēs ceļā nestājamies, bet ja jūs dosities pret Cercīru vai citu kādu viņai piederošu vietu, tad mēs, cik vien spēdami, to nepielaidīsim.“

54. Pēc šādas atēniešu atbildes korintieši gatavojās braukt mājās un uzcēla uzvaras zīmi uz cietzemes pie Sibotām. Cercīrieši savukārt uzlasīja kuģu drupas un liķus, kuģus vējš un viļņi bij uz krasta izmetuši, — jo naktī bija vētra sacēlusies un tās uz visām pusēm izsvaidījusi, — un pēc tam arī viņi uzcēla piemiņas zīmi uz Sibotu salas, it kā uzvara būtu viņu pusē bijusi. Ka abas pretejs puses pierakstīja katra sev uzvaru, tam bija šādi iemesli. Korintieši bija jūraskaujā līdz pat naktij virsroku paturējuši, kamdēļ arī varēja ļoti daudz kuģu drupu un liķu uzlasīt; tad viņi bij arī vairāk kā 1000 gūstekņu saņēmuši un ap 70 kuģu sabojājuši. Aiz šiem iemesliem viņi nu uzcēla uzvaras zīmi. Cercīrieši darīja to pašu tamdēļ, ka bij ap 30 kuģu iznīcinājuši un pēc atēniešu pienākšanas uzlasījuši savu kuģu drupas un savejo liķus; tad dienu iepriekš korintieši, ieraudzījuši atēniešu kuģus, bij atpakaļ airējuši un atkāpušies, bet pēc atēniešu pienākšanas nebija vairs no Sibotām uz kauju preti braukuši. Tā katra puse uzskatīja sevi par uzvarētāju.

55. Mājās braucot korintieši ieņēma ar viltu Anaktorijas pilsētu, pie ieejas Amprakijas jūraslicī; to viņi bij agrākos laikos kopā ar cercīriešiem nodibinājuši. Atstājuši te korintiešu kolonistus, viņi atgriezās mājās. No cercīriešiem viņi pārdeva 800,

kas bija vergi; 250 paturēja gūstā⁵⁵), bet apgājās ar tiem ļoti saudzīgi, lai tie mājās pārņakuši, nodotu viņu rokās Cercīru, — tie jau arī bija pa lielākaī daļai visvairāk ievērojamie vīri pilsētā.

Tā Cercīra pārvar šinī karā korintiešus, un atēniešu kuģi atgriezās mājās. Bet korintiešiem tas bija pirmais iemesls karam ar atēniešiem, jo šie bija, miera līgumam pastāvot, kopā ar cercīriešiem jūraskaujā pret viņiem cīnījušies.

56. Drīz pēc tam nāca klāt vēl sekošas nesaskaņas kā jauns iemesls karam starp atēniešiem un peloponēsiešiem. Korintieši domāja par atriebību, bet atēnieši, pieņemdami, ka tiem šādas naidīgas domas ir, pavēlēja poteidajiešiem, saviem sabiedrotiem un nodevu maksātājiem, — tie bija korintiešu kolonisti un dzīvoja uz Pallēnes zemesšauruma, — nojaukt savus vaļņus Pallēnes pusē⁵⁶) un dot ķilniekus, bez tam izraidīt un uz priekšu vairs nepieņemt pilsētas valdes uzraugus, kādus korintieši ikgadus sūtīja. Atēnieši lūk baidījās, ka poteidajieši neļaujās no Perdika un korintiešiem ierunāties un neatkrīt, ar savu piemēru pamudinādami uz atkrišanu arī pārejos sabiedrotos Trākijas piekrastē.

57. Šādus drošības līdzekļus pret poteidajiešiem piemēroja atēnieši tūlī pēc Cercīras kaujas, jo korintieši bija jau gandrīz atklāti ienaidnieki un arī macedonu ķēniņš Perdīks, Aleksandra dēls un atēniešu agrākais sabiedrotais un draugs, bija tagad par naidnieku palicis. Par tādu viņš palika tamdēļ, ka atēnieši bija sabiedrojušies ar viņa brāli Filīpu un ar Derdu, kuŗi kopīgi bija pret viņu sacēlušies⁵⁷). Savās izbailēs viņš nu sūtīja uz Lacedaīmonu sūtņus un mēģināja izsaukt karu starp peloponēsiešiem un atēniešiem, gribēja arī korintiešus sev par draugiem iegūt — Poteidajas atkrišanas dēļ⁵⁸). Viņš mēģināja arī Trākijas tuvumā dzīvojošos chalcidiešus un botiešus pamudināt uz atkrišanu, pieņemdams, ka kopā ar šiem kaimiņiem viņam būs vieglāki karu vest. Atēnieši, dabūjuši to zināt, gribēja šo pilsētu atkrišanu novērst, un tā kā patlaban sūtīja uz Perdika zemī 30 kuģus un 1000 hoplītus Archestrata Likomēda dēla un četru citu stratēģu vadībā, tad uzdeva šīs flotes pavēlniekiem ņemt no poteidajiešiem ķilniekus un nojaukt viņu valni, tāpat arī lūkoties uz to, ka apkārtējās pilsētas neatkrīt.

432 58. Poteidajieši tad sūtīja pie atēniešiem sūtņus, lai panāktu šo jauno rikojumu atcelšanu, bet kopā ar korintiešiem gāja arī uz Lacedaimonu, lai nodrošinātu sev palīdzību, ja tā izrādītos par vajadzīgu. Atēnās viņi, neskatoties uz ilgām pūlēm, neko nenasniedza, jo flote devās ceļā kā pret Macedoniju tā pret viņiem; Lacedaimonā turpretim efori apsoliņa iebrukt Atikā, ja atēnieši uzsāktu kaut ko pret Poteidaju. Tad nu šādā tik izdevīgā brīdī poteidajieši atkrit no Atēnām, kopā ar chalcidiešiem un botiešiem — saviem sabiedrotiem. Tanī pašā laikā Perdīks ieteic chalcidiešiem atstāt un nopostīt savas pilsētas jūras piekrastē, lai pēc tam apmestos vairāk zemes vidienē esošā Olintā, padarot šo vienu pilsētu varenu un spēcīgu. Izceļotājiem viņš deva lietošanā daļu savas zemes Migdonijas⁶⁰) novadā pie Bolbes ezera, tik ilgi, kamēr turpināsies karš ar atēniešiem. Chalcidieši tad arī nopostīja savas pilsētas, pārcēlās vairāk zemes vidienē un gatavojās uz karu.

59. Augstāk minētie 30 atēniešu kuģi nonāk Trāķijas⁷⁰) ūdeņos un atrod Poteidaju un pārejās pilsētas jau atkritušas. Stratēģi nu neturēja par iespējamu, ar viņu rīcībā esošiem spēkiem apkarot reizē Perdiku un atkritušās pilsētas, tādēļ viņi vērtās pret Macedoniju, kādam nolūkam arī no paša sākuma bija sūtīti. Ieņēmuši noteiktas pozīcijas, viņi uzsāka karu kopā ar Filipu un Derda brāļiem, kuri no zemes vidienes bij ar karaspēku iebrukuši piekrastes joslā.

60. Kad Poteidaja bij atkritusi un atēniešu flote atradās Macedonijas ūdeņos, korintieši baidījās par minēto pilsētu, un tai draudošās briesmas arī par savejām uzskatīdami sūta uz turieni gan savus brīvprātīgos, gan algotus spēkus no pārejās Peloponēsas, pavisam 1600 hoplītus un 400 viegli bruņotos. To vadonis bij Aristeis Adeimanta dēls, un galvenokārt viņam uzticēdamies bija pa lielākai daļai pievienojušies korintiešu brīvprātīgie, jo tam jau no seniem laikiem bija draudzīgas attiecības ar poteidajiešiem. Četrdesmit dienas pēc Poteidajas atkrišanas šis karaspēks arī nonāk Trāķijas piekrastē.

61. Atēniešiem drīz vien pienāca ziņas par minēto pilsētu atkrišanu, un kad viņi dzirdēja, ka uz turieni dodās arī Aristeis ar savu karaspēku, viņi sūta pret atkritējiem 2000 pašu hoplītus un 40 kuģus. Šī karaspēka pavēlnieks bija Kallijs Kalliada dēls kopā ar četriem amata biedriem. Tie nonāk vis-

pirms Macedonijā un atrod, ka iepriekšējie 1000 hopliti nesen ieņēmuši Termu⁷¹) un patlaban aplenc Pidnu. Tad arī viņi apmetās turpat un palīdzēja Pidnu aplenkt, bet pēc tam bija spiesti vienoties ar Perdiku un noslēgt ar viņu sabiedrību, kas tiem tiešām bija nepieciešami jādara, ievērojot Poteidajas atkrišanu un Aristeja pienākšanu. Viņi tā tad atstāja Macedoniju un nobrauca ar kuģiem līdz Berojai un no šejienes līdz Strepsai⁷²). Šo vietu viņi mēģināja vispirms ieņemt, bet kad tas neizdevās, tad gāja pa zemesceļu uz Poteidaju ar 3000 pašu hoplītiem, lielu pulku sabiedroto un 600 macedoņu jātniekiem Filipa un Pausanija⁷³) vadībā; reizē brauca gar piekrasti 70 kuģus stipra flote⁷⁴). Lēnām uz priekšu iedami viņi trešajā dienā nonāca Gigonē, kur apmetās nometnē.

62. Poteidajieši un Aristeja vadītie peloponēsieši, gaidot atēniešus, bij apmetušies uz zemesšauruma pret Olintu vērstaajā pilsētas pusē; te, ārpus pilsētas, viņi bij arī tirgu ierīkojuši pārtikas vielu pārdošanai⁷⁵). Par pavēlnieku visiem kājnieku spēkiem sabiedrotie bij ievēlējuši Aristeju, bet par jātnieku vadoni Perdiku, kurš tūlīt bija no atēniešiem atkal atkritis un poteidajiešiem palīgā nācis, savā vietā ieceldams Iolāju par pavaldnieku. Aristeja plāns bija nu šāds: viņš ar savu nodaļu gribēja uz zemesšauruma nogaidīt atēniešu uzbrukumu, bet chalcidiešiem un sabiedrotiem ārpus zemesšauruma, tāpat arī Perdika 200 jātniekiem bija jāpaliek Olintā, lai tad, kad atēnieši uzbruktu Aristejam, nonāktu viņu aizmugurē un ielenktu ienaidniekus. No otras puses atēniešu vadonis Kallijs līdz ar saviem amata biedriem nosūta macedoņu jātniekus un nelielu skaitu sabiedroto pret Olintu, lai atturētu pretiniekus nākt no turienes savejiem palīgā; bet paši viņi ar pārejo karaspēku atstāj nometni un iet pret Poteidaju. Nonākuši pie zemesšauruma un redzēdami ienaidniekus nostājoties kaujas kārtībā, arī viņi ieņēma kaujas līniju un mazliet vēlāk notika sadursme. Tad nu Aristeja vadītais spārns līdz ar izlasītām nodaļām, sastāvošām no korintiešiem un citiem, piespieda sev pretī stāvošos spēkus bēgt un vajāja tos lielu gabalu, bet pārejamais karaspēks — poteidajieši un peloponēsieši — tika no atēniešiem sakauts un iebēga pilsētā. 432

63. Aristeis, atgriezies no vajāšanas un redzēdams savu pārejo karaspēku sakautu, bija lielā nežināšanā, uz kuņu pusi

mēģināt izlausties cauri — vai doties uz Olintu, vai arī ietiet Poteidajā; beidzot viņš tomēr nolēma cieši sakopot savu nodaļu un tad pa visisāko ceļu ātriem soļiem ielausties Poteidajā, un tā gar ostas dambi pa jūru ejot, apšaudīts un ar lielām grūtībām, viņš nonāk pilsētā, pazaudēdams dažus no savejiem, lielāko daļu tomēr izglābdams⁷⁶). Kas attiecās uz tām nodaļām, kurām no Olintas vajadzēja nākt poteidajiešiem palīgā — Olinta bij ap 60 stādijas⁷⁷) tālu un klajums starp abām pilsētām ir pārredzams — tad kaujai sākoties un signāliem paceļoties⁷⁸) tās gan nogāja nelielu gabalu, lai sniegtu palīdzību, un arī macedoņu jātnieki nostājās tām pretī, lai viņas aizturētu, bet kad drīz pēc tam atēnieši guva uzvaru un signāli tika nolaisti, tad tās atgriezās atkal pilsētā: macedoņi savukārt aizjāja pie atēniešu karaspēka un tā kavalērija nepiedalījās kaujā ne no vienas nei otras puses. Pēc kaujas atēnieši uzcēla uzvaras zīmi⁷⁹) un izdeva poteidajiešiem uz vienošanās pamata viņu kritušos⁸⁰). Tiem nu un viņu sabiedrotiem bija krituši drusku mazāk par 300 vīru, atēniešiem atkal — no viņu pašu pilsoņiem — 150, to starpā arī stratēģis Kallijs.

64. Pret zemes šaurumu vērsto pilsētas pusi līdz ar valni atēnieši tūlī nostādza ar aplencamo valni, uz kura nostādāja sargus; pret Pallēni vērsta puse turpretī palika nenoslēgta, jo viņi neturēja sevi par pietiekoši stipriem, lai apsargātu nevien zemesšaurumu, bet pārceltos arī uz Pallēni un celtu tur nocietinājumus; viņi baidījās, ka pēc šādas spēku sadalīšanas viņiem neuzbrūk poteidajieši ar saviem sabiedrotiem⁸¹). Kad mājās palikušie atēnieši dabūja zināt, ka Pallēne nav ar valni noslēgta, viņi drīz pēc tam nosūtīja uz turieni 1600 hoplītus no pašu pilsoņiem, stratēģa Formiōna Asōpija dēla vadībā. Nonācis Pallēnē, tas veda no Afītijas savu karaspēku pret Poteidaju, lēnām uz priekšu virzīdamies un zemi postīdams. Tā kā no pilsētas neviens viņam pretī uz kauju neiznāca, viņš nostādza ar valni pret Pallēni vērsto pilsētas pusi, un tā Poteidaja bija tagad no abām pusēm cieši ielenkta, kamēr no jūras puses to bloķēja flote.

65. Aristejam pēc pilsētas ielenkšanas nebija vairs nekādas cerības uz glābiņu, izņemot gadījumu, ja no Peloponēsas vai citas kādas vietas nāktu kāda necerēta palīdzība; tādēļ viņš ieteica, lai visi, izņemot 500 vīrus, nogaida izdevīgu vēju

un brauc no pilsētas projām, jo pārtikas līdzekļu pietiktu tad ilgākam laikam: viņš pats gribēja būt palicēju starpā. Bet kad viņam neizdevās savu nolūku sasniegt un viņš tomēr vēlējās pašreizejos apstākļos vajadzīgos soļus spert un arī pielūkot, lai lietas ārpus pilsētas ņemtu jo labvēlīgāku virzienu, tad viņš aizbrauca, atēniešu sargposteniem nemanot. Palikdams Chalcidikā, viņš karoja te kopā ar vietējiem sabiedrotiem un starp citu nomaitāja sermiliešiem daudz kaņavīru, ierīkodams viņu pilsētas tuvumā paslēptuvi. Tanī pašā laikā viņš veda arī sarunas ar Peloponēsu, lai no turienes sniegtu kaut kādu palīdzību. No otras puses Formiōns ar saviem 1600 vīriem pūstīja pēc Poteidajas ielenkšanas Chalcidiku un Botiku, ieņemdams arī dažas mazākas pilsētiņas.

66. Tā nu atēniešu un peloponēsiešu savstarpīgās attiecībās bija vēl šādi naida iemesli klāt nākuši: korintieši sūdzējās par atēniešiem, ka tie aplencot šo koloniju Poteidaju līdz ar tur esošiem korintiešiem un peloponēsiešiem; atēnieši atkal pārmeta peloponēsiešiem, ka tie esot ar šiem sabiedrotu pilsētu, nodevu maksātāju, uz atkrišanu pamudinājuši un tad nākuši un kopā ar poteidajiešiem atklāti pret šiem cīnījušies. Tomēr karš vēl nebija formāli sācies, — vēl pastāvēja miera līgums, jo korintieši bija līdz šim vienīgi uz savu roku rīkojušies.

67. Bet kad nu Poteidaja bij aplenkta, korintieši nepalika vairs mierā, jo tur atradās zinams skaits viņu pilsoņu un viņi baidījās arī par savas kolonijas likteni. Tādēļ viņi nekavējoties saaicināja sabiedrotos uz Lacedaimonu un sūdzējās šeit par atēniešiem, ka tie esot līgumu laužuši un nodarot peloponēsiešiem pārestības. Līdz ar viņiem aigīnieši centās visiem spēkiem izsaukt karu. Aiz bailēm no atēniešiem tie gan nebij atklāti, bet tikai slepeni savus priekštāvjus sūtījuši un sūdzējās nu, ka preti līgumiem atēnieši liedzot šiem neatkarību⁸²). Lacedaimoni tad pieaicināja klāt vēl pārejos sabiedrotos un visus citus, kas žēlojās par pārestībām no atēniešu puses, sasauca pēc tam savu parasto tautas sapulci⁸³) un lika uzstāties ar runām. Tad nu starp citiem, kas pēc kārtas nāca ar savām sūdzībām, uzstājās arī megarieši⁸⁴), kuŗi bez daudz citām lietām cēla galvenokārt to priekšā, ka šie, preti līguma nosacījumiem, esot izslēgti no ostām atiešu valstī un no atēniešu tirgus⁸⁵). Pašās

beigās, ļāvuši papriekšu citiem sakūdit lacedaimoņus, uzstājās korintieši ar apmēram šādu runu:

68. „Jūsu godīgums valsts lietās un privātā satiksmē padara jūs, cienījamie lacedaimoņi, neuzticīgus, kad mēs par citiem sakam kaut ko nepatīkamu, un tā jūs gan variet ar savu mērenību lepoties⁸⁶⁾, bet esiet par ārejām attiecībām toties sliktāk informēti. Mēs esam jums jau daudz reizes aizrādījuši, kāds ļaunums jums draud no atēniešiem, bet jūs mekad neesat gribējuši pārliecināties par mūsu vārdu patiesību, drizāk jums ir bijušas aizdomas, ka mēs runājam tikai sava personiskā labuma dēļ, un tā jūs arī tagad esat šeit sabiedrotos sapulcinājuši nevis pirms nelaime nāca, bet kad tā ir jau klāt. No sabiedrotiem jums gan pienākās visvairāk runāt, jo no atēniešu pārgalvības un jūsu vienaldzības jums arī visvairāk jācieš. Ja nu atēnieši nodarītu Helladai pārestību kaut kur slepenībā, tad jūs to nezinātu un pamācība būtu jums vajadzīga; bet kam gan tagad gaŗas runas turēt, kad vienī no tiem, kurus jūs savā priekšā redzat, ir jau kalpināti, bet citiem, un it īpaši mūsu (dabiskiem) sabiedrotiem, draud tāds pats liktenis?⁸⁷⁾ Jūs zināt arī, ka atēnieši jau sen ir sagatavojušies gadījumam, ja reiz ar viņiem uzsāktu karu; citādi viņi gan nebūtu pret mūsu gribu Cercīru piesavinājušies un neaplenktu arī Poteidaju — pilsētas, no kurām viena, atrazdamās ļoti izdevīgā vietā, dod iespēju labi izmantot Trāķijas piekrasti, bet otra būtu peloponēsiešiem stipru floti devusi.

69. „Vainīgi pie tam esat jūs, atļaudami atēniešiem pēc mēdiešu kara nocietināt vispirms pilsētu un vēlāk uzcelt gaŗas vaļņus, un tā jūs līdz pat šo baltu dien esat lieguši brīvību nevien viņu kalpinātām vilstim, bet arī jau saviem sabiedrotiem; jo patiesībā vairāk vainīgs ir nevis tas, kas kalpina, bet kas varētu to novērst un tomēr pieļauj, it īpaši, ja viņš bauda Helladas atbrīvotāja cieņu un godu⁸⁸⁾. Beidzot ar pūlēm kopā sanākuši, mēs arī tagad vēl neesam skaidrībā par lietas stāvokli; citādi nevajadzētu vairs ilgi spriest, vai jums netaisnību nodara vai nē, bet gan, kā mēs pret to aizstāvēsimies, jo tās darītāji, cieši noņēmušies, iet bez runas un vilcināšanās pret tiem, kas pie noteikta lēmuma vēl nav nākuši. Mēs taču zinām, pa kādiem ceļiem un soli pa soli atēnieši pret citiem vēršās. Kamēr jūs vienaldzības un nevērības dēļ viņi palaujās uz to, ka viņu rī-

cība paliek nezinama, viņi vēl nav pārāk droši; bet ja redzēs, ka jūs visu zināt un tomēr ciešat klusu, viņi uzstāsies jau ar daudz lielāku sparū. No hellēņiem vienīgi jūs, lacedaimoņi, nododaties mieram, it kā pret ienaidnieku varētu aizstāvēties ne ar noteiktu un stingru uzstāšanos, bet ar nenoteiktu vilcīnāšanos, un vienīgi jūs gribat ienaidnieka varu apspiest nevis tās sākumā, bet kad viņas spēki ir jau divkārt vairojušies. Jūs gan uzskatīja par cilvēkiem ar noteiktu gribu, bet jūsu darbi nesasniedz jūsu slavu. Mēs taču vel paši zinām, ka mēdīetis, kas nāca no pasaules malām, parādījās Peloponēsas priekšā, iekām jūs paspējāt pienācīgi sagatavoties, lai stātos viņam pretī; un tikpat vienaldzīgi jūs izturaties tagad pret atēniešiem, kas nedzīvo tik tālu kā tas, bet tepat tuvumā. Jūs drīzāk vēlaties pret viņu uzbrukumiem aizstāvēties nekā paši uzbrukumā iet; daudz stiprākiem ienaidniekiem pretī jūs gribat paļauties uz laimes labvēlību, lai gan zināt, ka barbārs cieta neveiksmi pa lielākai daļai paša vainas dēļ, un arī par atēniešiem mēs esam jau daudz reizes virsroku paturējuši drīzāk pateicoties viņu pašu kļūdām nekā jūsu palīdzībai. Patiesi, uz jums liktās cerības ir jau dažus pat nelaimē grūdušas tādēļ ka uz jums paļaudamies tie nebija pietiekoši par sevi gādājuši⁹⁰). Neviens no jums lai tomēr nedomā, ka visu to mēs sakām drīzāk aiz naida pret jums nekā pārmetuma nolūkā; jo draugiem, kas kļūdās, izsaka pārmetumus, bet pret ienaidniekiem un netaisnības darītājiem ceļ sūdzības⁹⁰).

70. „Bez tam, kā mums šķiet, mums ir arī vairāk nekā kaut kuram citam tiesība saviem tuvākiem pārmetumus izsacīt, jo te ir jārūnā par ļoti svarīgām interesēm. Bet jūs, mums domāt, neko no tā nemanāt un neesat arī nekad pārdomājuši, kas par cilvēkiem ir atēnieši, ar kuriem jums būs jācinās, — cik ļoti un visnotaļ viņi no jums atšķirās. Viņi vienmēr cenšās pēc kaut kā jauna, ātri izdomā plānus un ko nodomājuši, to arī izpilda; jūsu dabā turpretim ir, sargāt un glabāt pastāvošo un no jauna neko klāt neizdomāt, — pat to, kas vajadzīgs, jūs tik viegli neievedat dzīvē. Tālāk, viņi ir pāri saviem spēkiem uzņēmīgi, pāri savai labākai atziņai droši un briesmās labu cerību pilni, kamēr jūsu raksturā ir — darīt mazāk par savām spējām, nepaļauties pat uz drošām prāta atziņām un nelaimē nekad uz glābiņu necerēt. Viņi ir pastāvīgi darbā, jūs vilcī-

naties; viņi ir allaž svešumā, jūs mājās vien tik sēdiat; jo viņi cer svešumā savus piederumus pavairot, bet jūs baidaties, ka ar ārejiem pasākumiem nekaitējat vēl pašu valdījumam⁹¹). Kad viņi cīņā ar ienaidniekiem gūst uzvaru, tad pilnīgi to izmanto, bet kad piedzīvo neveiksmi, tad atkāpjas cik spēdami mazāk. Savas miesas viņi atdod valstij, it kā tās viņiem būtu gluži vienaldzīgas, bet garu, ciktāl ar to var viņas labā kaut ko darīt, tie uzskata par visvērtīgāko īpašumu. Ja kādu savu plānu viņi nevar izpildīt, tad domā kaut ko no savas mantas zaudējuši; bet ja ar kādu pasākumu kaut ko iegūst — ka šoreiz ir vēl par maz sasnieguši salīdzinot ar to, kas stāv vēl priekšā. Ja reizi kāds mēģinājums viņiem neizdodās, tad iztrūkumu viņi pilda ar jaunām cerībām, jo viņi ir vienīgi, kam cerības nozīmē to pašu, ko nodomu sasniegšana, tādēļ ka pieņemtam lēmumam ātri seko darbs. Un tā viņi visu savu mūžu pavada vienās pūlēs un riskantos pasākumos un ļoti maz bauda sasniegtos labumus, jo vienmēr cenšas pēc jauniem ieguvumiem un par svētku dienu uzskata vienīgi savu pienākumu pildīšanu. Bezdarba miers viņiem šķiet ne mazāks ļaunums par pūļu pilnu darbu, un tā viņus īsi raksturojot varētu ar pilnu tiesību teikt, ka viņi ir radīti priekš tam, lai nei paši baudītu mieru nei citiem dotu mieru.

71. „Lai nu gan jums, lacedaimoniem, naidīgi stāv preti šāda valsts, jūs tomēr vēl vilcinaties un negribat ticēt, ka tikai tie bauda visilgāki mieru, kas cīņas gatavībā būdami gan izturās pret citiem taisnīgi, bet neslēpj arī savu apņēmību neciest citu pārestības; jūs savā taisnības politikā lūkojaties uz to, ka nevien citiem nedarītu ļauni, bet arī paši neciestu zaudējumus aizstāvības karā. Jums būtu grūti to sasniegt pat tad, ja par kaimiņu jums būtu valsts ar līdzīgu raksturu, kamēr patiesībā jūsu principi, salīdzinot ar jūsu pretiniekiem, pieder vecajiem laikiem, kā mēs to patlaban aprādijām. Bet kā mākslā un rūpniecībā jaunie paņēmieni allaž ņem pārsvaru, tā tas neizbēgami ir arī šeit. Ja valsts var mierā dzīvot, tad ir gan vislabāki viņas paradumus un likumus negrozīt, bet ja apstākļi piespiež daudz ko uzsākt, tad arī pārļobojumi ir daudzkārt vajadzīgi. Tamdēļ arī atēniešu dzīves iekārta, viņu daudzo pasākumu dēļ, ir vairāk pārveidojusies nekā jūsejā.

Tagad lai nu izbeidzās jūsu vilcināšanās, un ātri iebrūkot

Atikā sniedziet solīto palīdzību kā citiem tā arī poteidajiem, lai draugi un ciltsbrāļi jums nebūtu jāatstāj viņu nīkņāko ienaidnieku rokās un mēs citi izmisumā nepievienojamies kaut kādai citai sabiedrībai. Ar to mēs nekādu netaisnību nedarītu nei dievu priekšā, kas bija mūsu zvēresta liecinieki, nei saprātīgu cilvēku acīs, jo līgumu lauž nevis tie, kas vieni palikuši griežās pie citiem, bet gan tie, kas pārējiem zvēresta dalībniekiem nesniedz palīdzību. Bet ja jūs gribat mums paklausīt, tad mēs paliksim pie jums, jo mēs nedarītu dieviem patīkamu darbu, pāriedami pie citiem, un neatrastu arī sabiedrotos, kas stāvētu mums tik tuvu. Visu to nu pārdomājiet labi un pielūkojiet, ka Peloponēsa jūsu vadībā netop vājāka nekā jūs to no tēviem esat saņēmuši.“

72. Tā runāja korintieši. Kad par šīm runām izdzirdēja atēniešu sūtni, kas jau agrāk atradās Lacedaimonā pa citām darīšanām, tie uzskatīja par savu pienākumu uzstāties lacedaimoņu priekšā ar runu, nevis lai aizstāvētos pret apsūdzībām, kādas cēla minētās valstis, bet lai vispāri aprādītu, ka lacedaimoņiem nav ar lēmumu jāsteidzās, bet ilgāku laiku der pārdomāt. Bez tam viņi gribēja savas valsts varenību attēlot — vecākiem cilvēkiem atgādināt, ko tie jau zināja, un jauniekiem pastāstīt, kas tiem bija svešs; viņi bija pārliecināti, ka šādi aizrādījumi pamudinās tos drīzāk domāt par mieru nekā par karu. Viņi tad nu griežās pie lacedaimoņiem un sacīja, ka arī šie gribot tautas sapulcē uzstāties ar runu, ja nekas tam preti neesot. Lacedaimoņi atvēlēja viņiem iet uz tautas sapulci, un tad atēnieši uzstājās ar apmēram šādu runu:

73. „Mēs neesam tai nolūkā sūtīti, lai atspēkotu jūsu sabiedroto runas, bet lai nokārtotu jautājumus, kādus mūsu valsts mums uzticējusi; bet kad mēs dzirdējām par šīm lielām un mums nelabvēlīgām valodām, tad mēs esam te uzstājušies, nevis lai atbildētu uz zināmo valstu sūdzībām, — jūs jau neesat arī tiesneši, kuŗu priekšā mums un viņiem būtu jārunā, — bet lai jūs tik svarīgās lietās neticētu tik viegli saviem sabiedrotiem un nepieņemtu nederīgu lēmumu. Reizē ar to un sakarā ar visām šīm pret mums vērstām runām mēs gribam rādīt, ka savus piederumus neesam nelikumīgi ieguvuši un ka mūsu valsts pelnī lielāku ievērību.

Sirmo senātni — kamdēļ to lai saucam atmiņā, kad par viņu liecina vairāk teiksmaini nostāsti nekā pašu klausītāju vērojumi? Bet mēdiešu kari un ko jūs paši esat piedzīvojuši — par to mums gan jārunā, lai gan tas būs mums diezgan apgrūtinoši, tādēļ ka šie notikumi mums pie katra gadījuma jāatgādina. Kad mēs pastrādājām zinamos darbus, mēs uzņēmāmies briesmas vispārīgā labuma dēļ, no kuŗa īstenībā arī jūs esat savu daļu saņēmuši, bet mums tad lai nu nebūtu vismaz katra iespēja nēmta par to runāt, ja tas var mums kaut kādā ziņā ko labu darīt. Mēs tomēr runāsim par to nevis tamdēļ, lai it kā lūgdamies iegūtu jūsu labvēlību, bet drīzāk, lai rādītu jums ar piemēriem un liecībām, ar kādu valsti jums būs darīšana, ja nepieņemsiet pareizu lēmumu. Patiesi, pie Maratonas mēs bijām vienīgie⁹²), kas cīnījāmies ar barbaru citu labā; un kad viņš vēlāk nāca otru lāgu un mēs nebijām pietiekoši stipri, lai varētu viņam uz cietzemes pretī stāties, tad mēs visi devāmies uz kuģiem, lai cinitos līdzī pie Salamīnas, un taisni tas aizkavēja mēdiešus braukāt no vienas pilsētas uz otru un postīt Peloponēsu, jo ja tāds daudzums kuģu būtu uzbrucis, tad peloponēsieši gan vairs nevarēja cits citam palīdzību sniegt. Vislabāko pierādījumu sacītam deva pats barbarš, jo jūraskaujā uzvarēts, viņš ar sava karaspēka lielāko daļu ātri aizgāja, pārliecināts, ka nespēj vairs pretī turēties.

74. „Šāda notikumu gaita rāda gaiši, ka hellēņu nākotne atkarājās no flotes, un šinī ziņā mēs paši devām trīs visnoderīgākās lietas: vislielāko skaitu kuģu, vissaprātīgāko karavadoni un visneatmaidīgāko uzcītību. Jo no 400 kuģiem mēs devām ne daudz mazāk par divi trešdaļām⁹³) un kā vadoni Temistokli, kuŗš visvairāk iestājās par to, lai kauja notiktu jūras šaurumā, kas neapšaubami izglāba mūsu lietu; tādēļ arī no svešiniekiem, kādi vien pie mums nonākuši, jūs viņam parādījāt vislielāko godu. Bet mēs esam devuši arī visvairāk noteiktās uzpurēšarās piemēru. Jo kad uz cietzemes neviens mums palīgā nenāca un visi citi līdz pat mūsu valsts robežām bija jau padevušies, mēs bez vārda runas atstājām pilsētu un pametām savu iedzīvi likteņa varā; bet lai nepaliktu neuzticīgi pārejo sabiedroto kopīgai lietai un izklīdzdami neizrādītos viņiem par nederīgiem, tad ar saviem kuģiem devāmies riskantā cīņā, neļauņdamies, ka jūs nebijāt mums istā brīdi palīdzību snieguši.

Tādēļ mēs arī sakām, ka esam jums vairāk labuma darījuši nekā no jums saņēmuši. Jo jūs nācāt palīgā no apdzīvotām pilsētām, tai nolūkā, lai arī turpmāk varētu tās apdzīvot, un nācāt tikai tad, kad baidījāties jau vairāk par sevi nekā par mums; vismaz kamēr Atēnas vēl nebija nopostītas, jūs nebijāt redzami. Bet mēs iznācām no pilsētas, kuŗas mums vairs nebija un kuŗu atgūt atpakaļ bija tikai vāja cerība, un tomēr mēs viņas dēļ gājām cīņā un esam, cik tas no mums atkarājās, nevien sevi, bet arī jūs līdz izglābuši. Ja mēs turpretī, par savu zemi baidīdamies, būtu pie mēdiešiem pārgājuši, tāpat kā citi, vai arī vēlāk būtu uzskatījuši savu lietu par zaudētu un nebūtu uzdrošinājušies uz kuģiem iet, tad jums gan nebija vairs par jūras kauju ko domāt, jo jums bija par maz kuģu, un barbari tad būtu netraucēti savus nodomus sasniedzis.

75. „Vai tad nu mēs, cienījamie lacedaimoņi, ar savu toreizejo uzcītību un gudro lēmumu neesam pelnījuši, ka hellēņi izturētos pret mums ar daudz mazāk skaudības mūsu tagadejās valdības dēļ? Mēs taču neesam to ar varu piesavinājušies, bet saņēmuši tamdēļ, ka jūs negribējāt ilgāki piedalīties cīņā ar barbara varas atliekām un sabiedrotie nāca pie mums un paši iūdza uzņemties viņu vadību. Pie tam apstākļi piespieda mūs pacelt saņemto varu līdz tagadejai pakāpei: pirmā kārtā rūpes par mūsu drošību, tad cenšanās nemazināt godu, un beidzot pašlabums. Kad pēc tam sabiedroto lielākā daļa mūs jau ienīda, daži bij arī atkrituši un tika ar varu atkal pievienoti, arī jūs vairs neizturējāties pret mums tikpat draudzīgi kā agrāk, bet neizticība un nesaskaņas bija mūsu starpā iestājušās, — tad mēs savas drošības dēļ neturējām vairs par iespējamu atsācīties no valdības un sagādāt sev briesmas, jo citādi mūsu sabiedrotie būtu no mums atkrituši un pie jums pārgājuši. Nevienam gan nevar laurā ņemt, kas vislielākām briesmām draudot mēģina sev labvēlīgu stāvokli nodrošināt.

76. „Arī jūs, lacedaimoņi, esat savas virsvaldības laikā ievēduši Peloponēsas pilsētās iekārtu, atbilstošu jūsu interesēm⁹⁴), un ja jūs toreiz būtu izturējuši līdz galam un savā virsvadībā tikuši ienīsti tāpat kā mēs, tad jūs neapšaubami būtu saviem sabiedrotiem ne mazāk grūtību nodarījuši kā mēs, un jums būtu tikai izvēle bijusi vai nu valdīt stingri, vai arī pašiem iet briesmām pretī. Tā tad arī mēs neesam neko dīvainu

vai necilvēcīgu nodarījuši, pieņemdami piedāvāto valdību un no tās vairs neatsacidamies, ļaudamies vadīties no tik nopietniem motīviem, kā goda, bailēm un pašlabuma. Mēs neesam arī pirmie, kas šādu piemēru rāda, jo pastāvīgi tā ir bijis, ka stiprākais ierobežo vājāko. Pie tam mēs, šķiet, esam arī valdības cienīgi, un tā līdz šim domājāt arī jūs, bet tagad, savu labumu aprēķinot, jūs atsaucaties uz taisnības principu, kuram gan neviens vēl nav priekšroku devis un no savu piederumu pavairošanas līcī atbaidīties, ja bij izdevība kaut ko ar varu iegūt⁹⁵). Tad nu uzslavas cienīgi ir tie, kas gan paklausa cilvēka tieksmei un iegūst valdību par citiem, bet ievēro pie tam tiesu un taisnību vairāk, nekā to no viņu varas varēja sagaidīt. Katrā ziņā mēs esam pārliecināti, ka ja citi būtu mūsu vietā, tie skaidri pierādītu, vai mēs izturamies mēreni vai nē; bet mums no mūsu lēnprātības ir netaisnā kārtā drīzāk ļauna nekā laba slava cēlusies.

77. „Lai gan mēs zināmā mērā esam atsacījušies no savas varas zīmējoties uz tām prāvām ar sabiedrotiem, kuŗas saskaņā ar noslēgtiem līgumiem tiek šķirējtiesā iztiesātas, un lai gan mūsu pašu tiesās sabiedrotie bauda pilnīgi līdzīgas tiesības ar mums, tad tomēr tiek apgalvots, ka mēs esot strīdīgi cilvēki un prāvu mīlotāji. Bet neviens nedomā jautāt, kādēļ gan citiem neceļ neslavu, kuŗiem arī ir āreji piederumi un kuŗi pret saviem pavalstniekiem izturās ar daudz mazāk mērenības nekā mēs? Tas jau ir arī saprotams, jo kas varu drīkst lietot, tam tiesa nav vajadzīga. Bet mūsu sabiedrotie savā satīksmē ar mums ir pieraduši pie līdzīgām tiesībām, un ja viņiem ar tiesas lēmumu vai kādu varas soli nodara mūsu valdības labā kaut visniecīgāko zaudējumu, ko viņi negrib saprast, tad viņi nav vis pateicīgi par to, ka galvenās tiesības viņiem palikušas, — nē, par niecīgo iztrūkumu viņi ir vairāk sašutuši, nekā kad mēs no sākta gala būtu tiesību viedokli atmetuši un atklāti tikai savu labumu meklējuši. Un ja mēs tā būtu darijuši, tad arī viņi ne-teiktu, ka vājākam nevajaga spēcīgākā priekšā piekāpties. Tā nu, kā rādās, cilvēki vairāk ļaunojās par savu tiesību pamazināšanu nekā par atklātas varas lietošanu, jo pirmajā gadījumā viņi domā, ka cieš zaudējumus no līdztiesīgiem, bet otrā — ka ir piespiesti padoties stiprākam. Vismaz no mēdieša mūsu sabiedrotie piedzīvoja daudz ļaunākas lietas nekā no mums, un

panesa to, bet mūsu valdība izliekās pārāk smaga. Tur nav arī ko brīnīties, jo pavalstniekiem viņu stāvoklis vienmēr šķiet grūts. Katrā ziņā arī jūs, ja jums varbūt izdotos mūsu varu laust un mūsu vietā saņemt valdību, drīz vien zaudēsiet to labvēlību, kādu hellēņi, no mums baidīdamies, jums tagad parāda, — un tas notiks jo drīzāki, ja vien arī nākotnē jūs turēsities pie tādiem pašiem uzskatiem, kādi jums bija toreiz jūsu isā virsvadības laikā pret mēdieti. Jo kas pie jums ir paradums un likums, tas pie citiem tāds nav, un klāt nāk vēl, ka svešumā jūs neviens neievērojat nei savus likumus nei tos, kas pieņemti pārejā Helladā.

78. „Pārdomājiet tad nu visu lēnā garā, kā lietas nopietnība to prasa, neklausaties uz citu padomiem un sūdzībām un neuzņematies paši tiek lielu nastu. Apdomājiet arī, pirms kara sāciet, cik neapbrēķināma ir viņa gaita. Ja viņš ieiet ilgumā, tad pa lielākai daļai mēdz pārvērsties par laimes spēli, kurai jūs un mēs stāvam vienlīdz tuvu, un kā tur ies, nav vēl zināms. Karā iedami, cilvēki pa laikam uzsāk vispirms naidīgu rīcību, lai gan tas bija vēlāk darāms, un tikai, kad piedzīvo jau nepatīkamus pārsteigumus, tad nododās pārdomām. Mēs nu, kas vēl nekādu tamlīdzīgu kļūdu neesam nodarījuši un arī jūs neredzam tādu darām, uzaicinām jūs, kamēr vēl abām pusēm ir laiks labāko lēmumu pieņemt: nelauziet līgumu un nepārkāpiet zvērestu, bet nesaskaņas lieciet nolīdzināt šķirējtiesā, kā tas līgumā paredzēts. Preteļā gadījumā mēs piesauksim par lieciniekiem zvēresta sargātājus dievus un mēģināsim aizstāvēties pret jums, kara sācējiem, tādā pašā ceļā, kādu jūs pirmie būsiet gājuši.“

79. Tā runāja atēnieši. Lacedaimoņi, uzklausījušies gan savu sabiedroto sūdzības par atēniešiem, gan atēniešu runu, lika visiem atstāt sapulci, lai tad paši savā starpā apspriestos par jautājumu. Te nu vairākums bija vienās domās, t. i. ka atēniešu pārestība ir jau skaidri redzama un drīzi vien jāiesāk karš. Bet tad uzstājās viņu ķēniņš Archidāms, kas bija pazīstams kā gudrs un apdomīgs cilvēks, un runāja apmēram šādā kārtā:

80. „Nevien es pats, cienījamie lacedaimoņi, esmu jau daudz karus piedzīvojis, bet arī tie no jums, kurus es redzu

vienā vecumā ar mani; tā tad neviens no mums nevar piedzīvojumu trūkuma dēļ karu vēlēties (kā tas var notikt ar ļaužu vairumu), jo neviens no mums to neuzskata par labu un drošu lietu. Kas nu attiecās uz to karu, par kuŗu mēs tagad spriežam, tad visus apstākļus labi apsverot jūs atradīsiet, ka tas var iznākt ļoti liels. Ar saviem bruņotiem spēkiem mēs gan varam mēroties ar mūsu kaimiņiem peloponēsiešiem, un šeit mums ir arī iespējams pret katru punktu ātri vērsties; bet zīmējoties uz cilvēkiem, kuŗu zeme atrodās tālu, kuŗiem kuģniecībā ir tik daudz piedzīvojumu un kas arī ar visiem citiem līdzekļiem ir teicami apgādāti — ar atsevišķo pilsoņu bagātību un valsts mantu, ar kuģiem un zirgiem, ar ieročiem un tādu daudzumu cilvēku, kādu nevienā citā hellēņu valstī nevar atrast, kuŗiem turklāt ir daudz sabiedroto — nodevu maksātāju, — kā gan pret tādiem mēs drīkstam vieglā prātā karu sākt? Un uz ko tad mēs lai paļaujamies, ja pienācīgi nesagatavojušies gribam tā steigties? Vai gan uz savu floti? Bet te mēs esam vājāki par viņiem, un ja sāksim par floti domāt un arī no savas puses bruņoties, tad paies laiks. Varbūt uz saviem naudas līdzekļiem? Bet šī ziņa mēs esam vēl daudz vājāki, jo to mums nav nei valsts kasē, nei mēs tos labprāt dodam no pašu ietaupījumiem.

81. „Varbūt dažs paļaujās uz to, ka mēs pārspējam viņus ieročiem un bruņotiem spēkiem un varam tamdēļ viņu zemi piemeklēt un postīt. Bet viņiem ir vēl daudz citas zemes, par kuŗu tie ir kungji, un kas tiem ir vajadzīgs, to viņi pievedis pa jūru. Un ja mēs mēģinātu viņu sabiedrotos uz atkrišinu pārunādināt, tad arī tiem mums būtu ar floti jāiet palīgā, jo pa lielāku daļu tie ir salu apdzīvotāji. Kas tad tas nu mums būs par karu? Droši vien: ja mēs neuzvaram ar savu floti vai arī neatņemam viņiem ienākumus, ar kuŗiem tie uztur savus jūras spēkus, tad mēs cietīsim pa lielāku daļu zaudējumus. Šādā gadījumā pat izlīgšanas mēģinājums neatnesīs mums vairs godu, tādēļ ka mūs uzskatīs par galveniem nemiēra cēlējiem. Neceriet taču, ka karš drīz vien izbeigsies, ja mēs nopostīsim viņu zemi. Drīzāk es baidos, ka neatstājām to arī saviem bērniem kā mantojumu; tik droši ir sagaidāms, ka atēnieši ar savu pašlepnumu nepalikīs uz savas zemes par citu kalpiem un nebaidīsies arī kara it kā nepiedzīvojuši cilvēki.

82. „Nedomājiet tomēr, ka es ieteicu jums palikt vienaldzīgiem, atļaut viņiem nodarīt zaudējumus mūsu sabiedrotiem un nepiegriest vērību viņu ļauniem nolūkiem; nē, es tikai dodu padomu nekerties tūlīn pie ieročiem, bet sūtīt pie atēniešiem sūtņus un celt sūdžības, pie tam pārāk nezvadzīnot ieročiem un nemodinot arī domas, ka mēs viņu rīcību pielaidīsim. Pa to laiku bruņosimies nevien paši, bet mēģināsim arī sabiedrotos iegūt; pielūkosim, vai nevaram kaut kur starp hellēņiem vai barbariem savai flotei vai kasei kādu atbalstu sagādāt. Nevar taču ļaunā ņemt, ja mēs un visi citi, ko atēnieši apdraud, mēģinām izglābties nevien ar hellēņu, bet arī ar barbaru palīdzību; tā tad reizē ar s a v u bruņošanas nodrošināsim sev arī v i ņ u atbalstu. Ja nu atēnieši mūsu priekšlikumus pieņem, tad tā ir vislabākā izeja; pretežā gadījumā mēs varam pēc diviem vai trim gadiem, kad būsim jau labāk bruņojušies, uzsākt ar viņiem karu, ja atzīsim to vēl par vajadzīgu. Var jau arī būt, ka mūsu bruņošanas redzēdami un no mūsu runām tamlīdzīgu nodomu nojauzdami, viņi drīzāk piekāpjās, kamēr viņu zeme vēl nav nopostīta, un pieņem lēmumu attiecībā uz vēl pastāvošu un nevis zaudētu labklājību. Neuzskatiet taču viņu zemi par kaut ko citu kā par ķīlu, jo vairāk tamdēļ, ka tā ir labi kultivēta. Tā jums ir pēc iespējas jāsaudz, lai nedzītu viņus izmisumā un nepadarītu vēl mazāk pieejamus. Ja mēs savu sabiedroto sūdžību dēļ pārsteigsimies un nesagatavoti, kādi esam, nopostīsim atēniešu zemi, tad pielūkojiet, ka paši nepiedzīvojam Peloponēsā vēl lielāku kaunu un grūtības. Pilsētu un atsevišķu pilsonu savstarpīgās sūdžības var nolidzināt, bet karu, ko uzsāk visa savienība dažu sabiedroto personisku interešu labā un kuŗa iznākums nav paredzams, — to nav viegli godam izbeigt.

83. „Neviens lai nedomājās, ka tā būtu glēvība, ja tik daudzi vilcinās uzbrukt vienai vienīgai pilsētai. Jo arī viņiem nav mazāks skaits sabiedroto, pie tam tādu, kas maksā nodevas naudā, un karš tiek taču ne tik daudz ar ieročiem cik ar naudu vests, jo tikai tā padara ieročus par derīgiem, sevišķi karā starp cietzemes un jūras valsti. Gādāsim tad nu vispirms par naudas līdzekļiem un nepārsteigsimies sabiedroto runu dēļ, jo tā kā galvenā atbildība par vienādu vai otrādu iznākumu katrā ziņā kritīs uz mums, tad mums arī pienākās pilnā mērā visu vajadzīgo iepriekš apsvērt.

84. „No mūsu lēnās dabas un vilcināšanās, ko mums visvairāk pārmet, jums nav jākaunās, jo ar steigu sākdami jūs toties vēlāk sasniegsiet beigas, nesagatavoti stādamies pie darba; mēs esam arī brīvas valsts pilsoņi, kurai visu laiku ir vislabākā slava bijusi. Šādu mūsu izturēšanos var visdrīzāk par pārdomātu gudrību saukt, jo šī iemesla dēļ vienīgi mēs netopam laimē pārgalvīgi un vairāk par citiem turamies nelaimei pretī; un ja mūs mēģina ar slavas dziesmām pamudināt uz nedrošiem pasākumiem, tad mēs šādas baudas dēļ, pretī savai labākai atziņai, nemēdzam pārsteigties; bet ja kāds reizi grib ar pārmetumiem mūs uzkūdit, arī tad mēs nedz uztraucamies nedz piekāpjamies. Padodamies labai disciplīnai, mēs esam nevien kareivīgi, bet arī saprātīgi: kareivīgi tamdēļ, ka apdomībai ļoti tuvu stāv godprātība, bet godprātībai drošsirdība; saprātīgi atkal tamdēļ, ka netiekam tik smalki audzināti, lai nicinātu likumus, bet gan tik stingri un pieklājīgi, ka nedrīkstam tiem nepaklausīt⁹⁷). Nevajadzīgās lietās mēs esam par maz mācīti, lai ar skaistiem vārdiem, kuriem tomēr neseko pieskaņoti darbi, varētu nosodīt savu pretinieku bruņošanās; bet mēs gan domājam, ka citiem ir tikpat gudri plāni un ka laimes maiņas nav vārdiem noteicamas. Tādēļ īstenībā rīkosimies arvienu tā, it kā mūsu pretiniekiem viss būtu labi apsvērts; mēs nedrīkstam arī uz viņu varbūtejam kļūdām savas cerības likt, bet gan uz mūsu pašu drošiem aprēķiniem. Nevajaga domāt, ka cilvēki stipri atšķirās cits no cita, bet gan, ka pārākais ir tas, kam māca dzīvē visnepieciešamās zināšanas.

85. „Neatmetisim tad nu šos principus, kurus mūsu tēvi ir mums kā mantojumu atstājuši un kurus ievērošana mums visu laiku ir par labu nākusi; nepārsteigsimies un nelemsim īsā dienas laikā par tik daudz cilvēku dzīvībām un mantas, tik daudz pilsētām un viņu godu, — darīsim to lēnā garā. To mēs, pateicoties savam spēkam, drīkstam vairāk nekā citi. Sūtiēt tad nu pie atēniešiem sūtņus Poteidajas dēļ, sūtiēt pārestību dēļ, par kurām sūdzās sabiedrotie. Atēnieši taču paši ir ar mieru nolīdzināt strīdus jautājumus tiesas ceļā, bet kas liek priekšā iet tiesas ceļu, pret to nedrīkst tūlīt karu sākt it kā pret netaisnības darītāju. Tanī pašā laikā gatavojaties arī uz

karu. Šāds lēmums būs priekš jums vislabākais, bet ienaidniekiem visvairāk bīstamais.“

Tā runāja Archidāms, bet beigās uzstājās Stenelads, kas toreiz bija viens no lacedaimoņu eforiem, un runāja apmēram šādi:

86. „Atēniešu garās runas es nesaprotu, jo savai uzslavai daudz vārdus veltīdami viņi tomēr nekur nav teikuši, ka nodara mūsu sabiedrotiem un Peloponēasai pārestību. Un ja viņi toreiz pret mēdiešiem turējās labi, bet tagad pret mums izturās slikti, tad viņi ir divkārtīgu sodu pelnījuši, tādēļ ka no labiem cilvēkiem ir par sliktiem tapuši. Mēs turpretī, kādi bijām toreiz, tādi esam arī tagad, un ja būsīm gudri, tad nepieļaidīsim pārestību pret saviem sabiedrotiem un nekavēsimies palīdzību sniegt jo arī pārestības darītāji neliek sevis gaidīt. Ja citiem ir daudz naudas, kuģu un zirgu, tad mums ir teicami sabiedrotie, kurus nedrīkstam nodot atēniešu rokās; mums šī lieta nav arī ar prāvām un vārdiem jāizšķir, jo arī pašiem mums ne ar vārdiem tiek pāri darīts, — tā tad mums jāuzstājās ātri un ar visiem spēkiem. Neviens lai mūs nemāca, ka mums, kas pārestību ciešam, pienākās vēl pārdomāt; drīzāk tiem, kas citiem grib pārestību darīt, pienākās ilgu laiku apdomāties. Nollemiet, lacedaimoņi, tad nu karu, kā Spartas gods to prasa; neļaujiet atēniešu varai vēl vairāk pieaugt un nepametiet savus sabiedrotos, bet ar dievu palīgu iesim pret ļauna darītājiem.“

87. Pēc šādiem vārdiem viņš lika nobalsot, jo viņš bij arī lacedaimoņu tautas sapulces priekšsēdētājs. Bet tā kā nobalsošana notika ar saucieniem un ne ar balss akmentiņiem, tad viņš paskaidroja, ka nevarot izšķirt, kurš sauciens esot stiprāks; viņš lūk gribēja ar pilnīgi atklātu nobalsošanu vēl vairāk pamudināt uz karu un sauca tamdēļ: „Kas no jums, lacedaimoņi, ir tais domās, ka līgums lausts un atēnieši nodara pārestību, tas lai nostājās šeit, — pie tam viņš rādīja uz kādu vietu, — bet kas ir pretejas domās, lai nostājās tur, otrā pusē.“ Tie tad cēlās⁹⁸⁾ un sadalījās divās grupās, un to, kas uzskatīja līgumu par laustu, bija daudz vairāk. Lacedaimoņi tad pieaicināja atkal savus sabiedrotos un sacīja, ka esot gan tais domās, ka atēnieši nodara netaisnību, bet šie gribot sasaukt visu sabiedroto padomi un likt par jautājumu nobalsot, lai pēc ko-

pīga lēmuma pieņemšanas uzsāktu karu, ja tas izrādītos par vajadzīgu. Pēc šāda rezultāta sabiedrotie aizgāja katrs uz savu dzimteni, un vēlāk, savas darīšanas nokārtojuši, atgriezās mājās arī atēniešu sūtņi. Šis tautas sapulces atzinums, ka miera līgums lausts, notika 14. gadā pēc trīsdesmitgadīgā miera sākuma, kas bija noslēgts pēc Eibojas ieņemšanas.

88. Ka līgums lausts un karš jāiesāk, šādu atzinumu lacedaimoņi pieņēma ne tik daudz aiz piekāpības pret sabiedroto runām, bet gan baidīdamies, ka atēniešu vara nepieaug vēl vairāk; jo viņi redzēja, ka lielākā daļa Helladas ir jau no tiem atkarīga.

89. Atēniešu vara bija nu šādu apstākļu dēļ pieaugusi. Kad mēdieši, uz jūras un uz cietzemes hellēņu pārspēti, bija no Eirovas aizgājuši un arī tie no viņiem, kas ar savu floti aizbēga uz Mikali, bij iznīcināti, tad lacedaimoņu ķēniņš Leotichīds, kurš pie Mikales bija hellēņu vadonis, kopā ar sabiedrotiem no Peloponēsas atgriezās mājās; bet atēnieši un sabiedrotie no lōnijas un Hellesponta, kuri no dižķēniņa bija jau atkrituši, turpināja karu un aplenca mēdiešiem piederušo Sēstu. Pavadijuši te ziemu, viņi ieņēma pilsētu, ko barbari bija jau atstājuši, un aizbrauca tad no Hellesponta, atgriezdamies katrs savā dzimtenē. — Pēc barbaru aiziešanas no Atikas atēniešu valdība lika tūlīn no patvēruma vietām pārvest mājās sievas un bērnus un atlikušo mantu; viņa gatavojās arī atjaunot pilsētu un valņus, jo no riņķa valņa bija palikušas tikai nelielas daļas un nami bija pa lielākai daļai sagrauti, izņemot nedaudzus, kuros bija apmetušies persiešu augstmaņi.

90. Kad lacedaimoņiem šis nodoms nāca zinams, tie nosūtīja uz Atēnām sūtņus, pa daļai tamdēļ, ka viņiem būtu labāk paticis, ja nedz atēniešiem, nedz kādam citam būtu apcietinātas pilsētas, galvenokārt tomēr tamdēļ, ka viņus skubināja sabiedrotie, kas baidījās gan no atēniešu lielās flotes, kādas agrāk nebija, gan no viņu mēdiešu karā pierādītā uzņēmības gara un drosmes. Lacedaimoņi tad nu prasīja, lai atēnieši valņus necel, drīzāk lai palīdzot šiem nojaukt riņķa valņus tām pilsētām ārpus Peloponēsas, kurām tādi vēl būtu palikuši. Savu īsto nolūku un aizdomas viņi atēniešiem neatklāja, aizrādīja tikai uz to, ka ja barbari no jauna iebruktu, tad tam nebūtu apcietināta punkta, uz ko atbalstīties, kā beidzamo reiz uz Tē-

479

478. g.
pavasari

bām; Peloponēsa, viņi teica, esot pietiekoša visiem hellēņiem kā patvēruma vieta un bāze kara operācijām. Atēnieši, paklausot Temistokļa padomam, lacedaimonus tūlīn atlaida, atbildēdami, ka minētā jautājumā paši sūtišot pie viņiem sūtņus. Pēc tam Temistoklis pieprasīja, lai viņu pašu atēnieši jo ātrāki sūta uz Lacedaimonu, turpreti pārejos, vēl ievēlamos sūtņus viņam tūlīn līdzī nesūta, bet nogaida tik ilgi, kamēr valnis būs tādā augstumā, ka piepešas vajadzības gadījumā no tā var aizstāvēties. Būvēt lai palīdzot visi un ikviens, kas atrodās pilsētā, gan vīrieši, gan sievas un bērni, nesaudzot ne privātus namus ne valsts ēkas, ja tas darbu kaut kādā ziņā var sekmet, -- visu lai nojaucot. Pēc tam viņš aizceļoja, kad tā bij ieteicis un licis saprast, ka par visu citu, kas tur (Spartā) vajadzīgs, gādāšot šis pats. Nonācis Lacedaimonā, viņš negriezās pie attiecīgās iestādes, bet vilcinājās un izvairījās, un ja kāda amata persona viņam vaicāja, kādēļ viņš neiet pie valdības, tad atbildēja, ka gaidot savus biedrus, kas kāda kavēkļa dēļ vēl neesot ieradušies; šis tomēr katru brīdi sagaidot viņus pienākam un brīnoties ļoti, ka tie vēl šeit neesot.

91. Lacedaimoni klausījās, ko Temistoklis stāstīja, un savā labvēlībā pret viņu tam arī ticēja; bet kad pienāca citi un noteikti apgalvoja, ka valņi tomēr tiek celti un ir jau zināmu augstumu sasnieguši, tad viņi nevarēja vairs šaubīties. Dabūjis to zināt, Temistoklis uzaicināja viņus, lai nelaujās no baumām maldināties, bet drīzāk sūta uzticamus cilvēkus no sava vidus, kas pašu acīm pārliicinātos un atnestu drošas ziņas. Lacedaimoni tādus arī nosūtīja, bet Temistoklis deva atēniešiem slepenu padomu, lai tos cik iespējams nemanāmi aizkavē un neatlaiž agrāk, pirms šie paši nebūšot pārnākuši; pa to laiku, proti, bija pienākuši arī viņa biedri, Habrōnīchs Lisikļa dēls un Aristēids Lisimacha dēls, ar ziņu, ka valņi ir jau pietiekošu augstumu sasnieguši. Savu rīkojumu atēniešiem viņš deva tamdēļ, ka baidījās, vai lacedaimoni, dabūjuši patiesību zināt, ļaus viņam un viņa biedriem aizceļot. Atēnieši tad arī aizturēja sūtņus, kā bija vēlēts, bet Temistoklis uzstājās tagad lacedaimonu priekšā un skaidri un gaiši sacīja, ka atēniešu pilsēta ir jau nocietināta un valņi spēj iedzīvotājus aizsargāt. Ja lacedaimoni vai to sabiedrotie grib vēl uz priekšu pie viņiem sūtņus sūtīt, tad lai apdomā, ka nāk pie cilvēkiem, kas ļoti labi prot izšķirt,

ko prasa gan viņu pašu gan vispārīgais labums. Kad viņi atzina par derīgu atstāt pilsētu un sakāpt kuģos, tad viņi tā nolēma un darija bez lacedaimoņu ziņas, un arī kopīgās apspriedēs izrādījās gudrāki par citiem. Tā arī tagad viņiem rādoties derīgi, ka viņu pilsēta ir ar valni nocietināta, un tas nāksot nevien viņu pašu pilsoņiem, bet arī visiem sabiedrotiem par labu. Jo kam nav vienādu kara līdzekļu ar citiem, tas arī nevar vispārības labā tādu pašu padomu dot kā citi un ar pienācīgu autoritāti uzstāties. Tā tad vai nu nevienam no sabiedrotiem nedrīkst nocietinātu vietu būt, vai arī notikušais fakts jāatzīst par pareizu.

92. To noklausījušies, lacedaimoņi gan atklāti uz atēniešiem nedusmojās, — viņi jau arī nebija, kā paši teica, tamdēļ sūtņus sūtījuši, lai aizkavētu valņu ceļšanu, bet tikai gribēdami savus uzskatus šīnī jautājumā ieteikt atēniešu valdībai; bez tam viņi tanī laikā vēl izturējās pret atēniešiem ļoti labvēlīgi, karā ar mēdieti pierādītās uzcītības dēļ, — klusumā tomēr bija sašutuši par sava nodoma neizdošanos. Abejo sūtņi tad nu netraucēti pārnāca mājās.

93. Šādā kārtā atēnieši īsā laikā nocietināja savu pilsētu, un vēl tagad ir redzams, ka būves darbi veikti lielā steigā. Valņu pamatos likti dažādi akmeņi, vietām pat pilnīgi neap-tēsti, kā kurais tos piegādāja klāt; ir iebūvēti arī daudz stabu no kapu pieminekļiem un tāpat tēlnieku apstrādāti akmeņi. Jo tā kā pilsētas riņķa valni viscaur izvirzīja vairāk uz ārieni, tad arī lielā steigā piegādāja visus materiālus bez izšķirības. Joprojām Temistoklis ieteica atēniešiem pabeigt arī Peirajas izbūvi, kāda bij iesākta jau agrāki, kad viņš vienu gadu ieņēma archonta amatu Atēnās⁹⁹); viņš proti bija pārliecinājies, ka šī vieta ar savām trim dabiskām ostām¹⁰⁰) ir ļoti izdevīga, un ja atēnieši paliktu par jūrniekiem, tad viņiem būtu lielas priekš-rocības spēka un varas iegūšanā (Temistoklis bija taču pirmais, kas iedrošinājās teikt, ka pie jūras jaturās), un viņš pats arī tūliņ palīdzēja iekārtot būves darbus. Pēc viņa padoma atēnieši cēla valņus ap Peiraju ļoti platus, kā tas vēl tagad redzams, jo akmeņus uzveda ar divejiem ratiem, kas pretejos virzienos braucot varēja viens otram garām pabraukt. Starpās nelietoja ne kaļķus ne javu, bet lielus un taisnā leņķī ap-tēstus akmeņus sakrāva blakus un citu uz cita, saistot tos no

ārpuses ar dzelzs iekavām un svinu¹⁰¹). Pie tam tomēr sasniedza apmēram tikai pusi no tā augstuma, kādu Temistoklis bija nodomājis; viņš lūk gribēja pret ienaidnieku uzbrukumiem aizstāvēties pirmā kārtā ar vaļņu augstumu un platumu, jo apsardzībai tad pietiktu neliels skaits kara dienestam vismazāk noderīgo cilvēku¹⁰²), kamēr visi citi dotos uz kuģiem. Flotei viņš piegriezta vislielāko vēribu, saprazdams, man šķiet, ka dižkēniņa karaspēks var no jūras puses vieglāk uzbrukt nekā pa cietzemi. Peirajai viņš tādēļ piešķīra lielāku nozīmi nekā pilsētai zemes vidienē¹⁰³), un daudz reizes viņš runāja uz atēniešiem, ja viņi kādreiz uz cietzemes tiktu pārspēti, tad lai ejot uz Peiraju un ar savu floti aizstāvoties pret visu pasauli. Tad nu šādā kārtā atēnieši nocietināja savu pilsētu un nokārtoja arī citas vajadzības tūlī pēc mēdiešu aiziešanas.

94. Lacedaimoņi nosūtīja toreiz uz kara lauku, kā hellēņu vadoni, Pausaniju Kleombrota dēlu līdz ar 20 kuģiem no Peloponēsas; gājienā piedalījās arī atēnieši ar 30 kuģiem un liels skaits pārejo sabiedroto. Viņi nobrauca uz Cipru un iekaroja salas lielāko daļu, bet pēc tam devās uz Bizantiju, kas piederēja mēdiešiem, aplenca un ieņēma to šīs virspavēlniecības laikā. 478

95. Bet Pausanijs, sākdam patvarīgi rīkoties, sarūgtināja visus hellēņus, pirmā kārtā jōniešus un citus, kas neilgi atpakaļ bija no dižkēniņa neatkarīgi tapuši¹⁰⁴). Šie tad griezās pie atēniešiem un lūdza tos, ievērojot ciltis radniecību, uzņemties viņu vadību un nepieļaut, ja Pausanijs gribētu patvarīgi rīkoties. Atēnieši šādam aicinājumam labprāt paklausīja un centās nevien nepieļaut Pausanija patvarības, bet arī visas citas lietas iekārtot tā, kā tas vislabāk saskanēja ar viņu interesēm.

Pa to laiku laicedaimoņi nosūtīja Pausanijam pavēli atgriesties dzimtenē, lai sauktu viņu pie atbildības par to, kas viņiem bija zināms nācis, jo arī tie hellēņi, kas no kara lauka pārnāca Spartā, pārmeta viņam lielu netaisnību, tā kā viņa virspavēlniecība atgādīnāja drīzāk tiraniju. Šī viņa atsaukšana notika tanī pašā laikā, kad sabiedrotie aiz naida pret viņu pārgāja pie atēniešiem (izņemot karaspēku no Peloponēsas). Kad viņš nu nonāca Lacedaimonā, tad par dažiē privāta rakstura pārkāpumiem viņu gan sodīja, bet galvenā lietā atzina par nevainīgu; vissvarīgākais apsūdzības punkts, proti, bija drau- 477

dzība ar mēdiešiem, un par to, kā likās, nevarēja nemaz šaubīties. Lacedaimoņi viņam virspavēlniecību vairs neuzticēja, bet sūtīja viņa vietā Dorci un dažus citus ar nelielu karaspēku; sabiedrotie tomēr pēdējo virsvadību vairs neatzina. To redzēdami, tie atgriezās mājās, un lacedaimoņi pēc tam citus vairs nesūtīja, baidīdamies, ka svešumā viņu piederīgie nezaudē savas labās īpašības, ko viņi gadījumā ar Pausaniju bija jau piedzīvojuši; bez tam viņi vēlējās arī atsvabināties no kara ar mēdiešiem, pieņemdami, ka atēnieši, ar kuņiem tanī laikā viņiem bija draudzīgas attiecības, ir pietiekoši spējīgi uzņemties kara vadību.

96. Tā nu atēnieši bij ar sabiedroto piekrišanu, kuņi ienāda
477 Pausaniju, pie virspavēlniecības tikuši, un tagad viņi noteica, kādām valstīm jāmaksā nauda un kādām jādod kuņi, lai varētu turpināt karu ar barbariem; tam par iemeslu viņi minēja, ka par nodarīto pārestību vajagot atmaksāt, nopostot dižkēniņa zemi. Toreiz atēnieši ieveda arī jaunu amatu, ieceldami „hellēņu kases pārziņus“, kuņiem bija jāsaņem mesli, — tā proti sauca nodevas naudā. Pirmās nodevas bija nosacītas 460 talantu¹⁰⁶) lielumā, bet kase atradās Dēlā, un vietejā svētnīcā sapulcējās sabiedroto padome¹⁰⁶).

97. Saņēmuši virspavēlniecību par sabiedrotiem, kuņi sākumā bija patstāvīgi un kopīgās sapulcēs sprieda līdzi, atēnieši veica, laikmetā starp tagadejo un mēdiešu karu, sekošus pasākumus kā uz kara lauka tā valsts pārvaldes ziņā — gan pret barbaru, gan pret pašu atkritušajiem sabiedrotiem un tiem peloponēsiešiem, kas katrā atsevišķā gadījumā bija līdz iepīti. Šos notikumus es esmu atzīmējis un no sava īstā priekšmeta novirzījies tamdēļ, ka visi mani priekšgājēji šai nodaļai nav piegriezuši vērību un ir attēlojuši tikai hellēņu vēsturi pirms mēdiešu kuņiem, vai arī šos karus pašus, un ja Hellanīks savā „Atiešu vēsturē“ arī uzkavējās pie šiem notikumiem, tad viņš tomēr ieminās tikai īsi par tiem un pieved ne visai pareizus laika datus. Bez tam mans tēlojums dos mums priekšstatu par to, kādā kārtā nodibinājās atiešu valsts.

98. Vispirms atēnieši, Cimona Miltiada dēla vadībā, ap-
475 lenca mēdiešiem piederošo Ēonu pie Strimonas upes, ieņēma to un pārdeva iedzīvotājus verdzībā. Pēc tam viņi ieņēma Aigaja jūrā Sciras salu, ko apdzīvoja dolopi; arī tos viņi pār-

101. Tasiēši, kaujās pārspēti un tad aplenkti, griezās pie lacedaimoņiem pēc palīdzības: viņi lūdza tos iebrukt Atikā un šādā veidā viņus atbalstīt. Atēniešiem nezinot lacedaimoņi to ari apsolīja un patlaban grībēja savu nodomu pildīt, kad viņus aizkavēja zemestrīce, ko izlietoja heilōti un no periokiem tū-
 464 rījieši un aitajieši, lai saceltos un ieņemtu Itōmes cietoksni. Heilōti bija pa lielākai daļai šeno, pēc iekarošanas savu brīvību zaudējušo mesēniešu pēcnācēji, kālab ari vispāri viņus sauca par mesēniešiem. Tā nu lacedaimoņiem bija jākaro ar
 463 itōmiešiem, bet tasiēši padevās atēniešiem trešajā gadā pēc aplenkšanas, apņēdamies nojaukt valūus, atdot kuģus, tūlī samaksāt noteiktu summu naudas un uz priekšu maksāt nodevas; viņi atsacījās ari no cietzemes un zelta raktuvēm.

102. Kad lacedaimoņiem karš ar itōmiešiem gāja ilgumā¹⁰⁸), viņi sauca sabiedrotos palīgā, to starpā ari atēniešus; pēdejie ari nāca ar ievērojamiem spēkiem Cimona vadībā. Lacedaimoņi bija viņus galvenokārt tamdēļ saukuši, ka tie bija pazīstami ar savu mākslu ieņemt nocietinātas vietas; bet aplenkšanai ielgstot, viņu mākslai acimredzot bija savi trūkumi, jo citādi viņi būtu šo nocietināto vietu ar ļoti ieņēmuši. Šī kara dēļ pirmo reiz! gaiši uzliesmoja naidš starp lacedaimoņiem un atēniešiem, jo kad minēto vietu ar ļoti neieņēma, lacedaimoņi sāka baidīties no atēniešu drosmes un uzņēmības gara, ņemot ari vērā, ka tie bija citas cilts piederīgie: viņiem cēlās aizdomas, ka tie, vēl ilgāki palikdami un itōmiešu ierosināti, varētu kaut kādu nepatīkamu lietu izdarīt; tādēļ viņi tos atlaida, kamēr citi sabiedrotie palika. Savās aizdomas viņi tomēr atklāti neizsacīja, paskaidrodami tikai, ka tie neesot šiem vairs vajadzīgi. Atēnieši saprata, ka viņus atlaiž ne minētā iemesla, bet kādu aizdomu dēļ, un mājās pārņakuši, saniknoti par lacedaimoņu izturēšanos un negribdami to ciest, tūlī atcēla ar tiem noslēgto kara sabiedrību pret mēdieti un apvienojās ar argosiešiem, lacedaimoņu ienaidniekiem. Pēc tam abas šīs valstis uzņēma savā savienībā ari tesaļus.

103. Itōmē ieslēgtie, nespēdami vairs ilgāki pretoties, padevās lacedaimoņiem ceturtajā gadā pēc aplenkšanas, ar nosacījumu, ka liguma apsardzībā aizies no Peloponēsas un nekad vairs atpakaļ nenāks; bet ja tomēr kādu pie tam piespētu, tad tas būs par vergu tam, kas viņu saķers. Bija jau ari lace-

daimoņiem no agrākiem laikiem kāds Pītōjā mītošā dieva¹⁰⁹) sludinājums, lai Itōmes Zeva apsardzībā esošo lūdzēju viņi atlaiž brīvā. Tā tad itōmieši aizgāja ar sievām un bērniem, bet atēnieši tos uzņēma aiz naida pret lacedaimoņiem, ierādidami viņiem par dzīves vietu Naupaktu, ko neilgi atpakaļ bij atņēmuši ozoļu lokriešiem. Toreiz atkrita no lacedaimoņiem arī megarieši, tādēļ ka korintieši tos apkaŗoja zemes robežu dēļ. Viņi iestājās atēniešu savienībā, kurī ieņēma Megaras un Pēgas un uzcēla megariešiem garos vaļņus no viņu pilsētas līdz Nisajai, uzņemdamies arī šo vaļņu apsardzību¹¹⁰). Bet galvenokārt šī iemesla dēļ sākās korintiešu niknais naids pret atēniešiem.

459

460

104. Libietis Inars, Psammiticha dēls un Ēģiptes kaimiņzemes Lībijas ķēniņš, atbrīvoja lielāko daļu Ēģiptes no dižķēniņa Artakserksa varas, izlietodams Marejas pilsētu, pretī Farai, par savu operāciju bāzi. Pats par valdnieku ticis, viņš sauca atēniešus palīgā, un šie arī nāca, atstādami Cipru, kur patlaban bij ieradušies ar 200 pašu un sabiedroto kuģiem. No jūras viņi iebruca Nīlā, ieņēma upi līdz ar divi trešdaļām Memfidas un aplenca pārejo daļu — tā sauc. Balto cietoksni¹¹¹), kurā bij iebēguši persieši un mēdieši līdz ar tiem ēģiptiešiem, kas nebij atkrituši.

105. Atēnieši nobrauca ar kuģiem uz halijiešu zemi¹¹²), izcēla desantu un cīnījās ar korintiešiem un epidauriešiem, bet uzvaru guva korintieši. Mazliet vēlāk notika jūraskauja pie Cekrifalējas¹¹³) starp atēniešu un peloponēsiešu floti, un te uzvaru panāca atēnieši. Kad pēc tam izcēlās karš ar aiģiniešiem, tad pie Aiģīnas notika liela jūraskauja starp atēniešiem un aiģiniešiem, kurā piedalījās arī abejo sabiedrotie. Uzvaru ieguva atēnieši, kas atņēma pretiniekiem 70 kuģus, izcēla desantu un aplenca pilsētu, Leokrata Stroiba dēla vadībā. Pēc tam peloponēsieši, gribēdami aiģiniešiem palīdzēt, pārcēla uz Aiģīnu 300 hoplītus, kas agrāk stāvēja pie korintiešiem un epidauriešiem kā palīga spēki, — bet korintieši ar saviem sabiedrotiem ieņēma Ģeranejas kalnus un nonāca megariešu zemē, pārliecināti, ka atēnieši nespēs megariešiem palīgā nākt, tādēļ ka ievērojami viņu spēki atradās gan Aiģīnā, gan Ēģiptē, un ja viņi tomēr nāktu palīgā, tad viņiem būtu no Aiģīnas jāaiziet. Bet atēnieši karaspēku no Aiģīnas neatsauca un uz

Megarām devās, Mironīda vadībā, tikai visvecākie un visjaunākie pilsētā palikušie karavīri. Pēc kaujas ar korintiešiem, kura palika neizšķirta, abas pretejs puses atstāja ciņas lauku un katra domāja, ka viņa bijusi uzvarētāja. Uzvara tomēr bija vairāk atēniešu pusē, un korintiešiem aizejot viņi arī uzcēla piemiņas zīmi. Bet korintiešiem mājās palikušie vecākie pilsoņi pārmeta glēvulību, kālab viņi sagatavojās no jauna un pēc dienām divpadsmit nāca atpakaļ, lai arī no savas puses uzceltu piemiņas zīmi kā uzvarētāji. Tad atēnieši iznāca piepeši no Megarām, nogalināja piemiņas zīmes cēlējus un pārejos uzvarēja kaujā.

106. Piedzīvojuši neveiksmi, korintieši atkāpās, pie kam viena diezgan liela nodaļa, stipri vajāta un nomaldījies no ceļa, uznāca uz kāda pilsoņa zemesgabala, ko no visām pusēm ieslēdza liels grāvis, tā kā nebija nekādas izejas. Atēnieši, to pamanījuši, noslēdza ieeju ar saviem hoplītiem, bet visapkārt nostādīja viegli bruņotos un tad akmējiem nomētāja visus, kas bij iegājuši. Korintiešiem tas bija sāpīgs zaudējums, tomēr viņu karaspēka lielākā daļa pārnāca mājās.

458 107. Tanī laikā atēnieši sāka arī savus garos līdz jūrai vedošos vaļņus celt, t. i. uz Falēru un Peiraju¹¹⁴). — Kad fōkiesi iebruka lacedaimoņu pirmdzimtenē Dōridā, kur atrodās Boja, Citinija un Erineja, un vienu no šīm pilsētīņām arī ieņēma, tad lacedaimoņi nāca dōriešiem palīgā ar 1500 pašu hoplītiem un 10.000 vīriem sabiedroto, Nikomēda Kleombrota dēla vadībā, kurš bija nepilngadīgā ķēniņa Pleistoanakta, Pausanija dēla, vietnieks¹¹⁵). Viņi piespieda fōkiešus noslēgt līgumu un atdot minēto pilsētu, pēc kam devās atpakaļ. Ja nu viņi gribēja pa jūru, t. i. pa Krīsas līci braukt, tad bija sagaidāms, ka atēnieši, kas te braukāja ar saviem kuģiem, aizšķērsīs viņiem ceļu; bet iet pār Ģeraneju likās nedroši, jo Megarās un Pēgās stāvēja atēniešu nodaļas. Pār Ģeraneju nebija labu ceļu un šos kalnus pastāvīgi apsargāja atēnieši, — tā arī tagad lacedaimoņi dzirdēja, ka atēnieši nodomājuši arī šeit aizšķērsīt viņiem ceļu. Viņi tā tad nolēma palikt Boiōtījā un pielūkot, kā visdrošāki varētu izlausties cauri; pa daļai viņus slepeni uz to skubināja arī daži atēniešu aristokrāti, kas cerēja, ka varēs atcelt demokrātisko iekārtu un izbeigt gaŗo vaļņu būvi. Atēnieši tad nu devās pret lacedaimoņiem ar visiem saviem spēkiem¹¹⁶), kuriem pievienojās

vēl 1000 argosiešu un attiecīgie pārējo sabiedroto kontingenti, kopā 14.000 viru. Šo gājienu viņi uzsāka tai pārliedzībā, ka lacedaimoņi nezin, kā izlausties cauri; pa daļai viņi baidījās arī, ka demokrātiskā iekārta netiek atcelta. Atēniešiem piebiedrojās, saskaņā ar sabiedrības līgumu, arī tesalu jātnieki, kuri tomēr pa kaujas laiku pārgāja pie lacedaimoņiem.

108. Pie Tanagras Boiōtijā notika kauja, kuŗā uzvaru 457 guva lacedaimoņi ar saviem sabiedrotiem, pie kam abās pusēs bija daudz kritušo. Lacedaimoņi pēc tam iegāja megariešu zemē, nopostīja koku stādījumus un atgriezās tad mājās pār Ģeraneju un zemes šaurumu. Atēnieši atkal, Mironīda vadībā, iegāja Boiōtijā 62. dienā pēc mīnētās kaujas, sakāva boiōtiešus pie Oinofītām, ieņēma visu Boiōtiju un Fōkīdu, nojauca tanagriešu valņus un paņēma no Opuntas lokriešiem 100 ķilniekus — bagatākos pilsoņus; drīz viņi pabeidza arī savu gaŗo valņu būvi. Pēc tam padevās atēniešiem arī aigīnieši, apņemdamijs nojaukt savus valņus, atdot kuŗus un uz priekšu maksāt nodevas. Atēnieši braukāja arī, Tolmīda Tolmāja dēla vadībā, pa Peloponēsas ūdeņiem, nodedzināja lacedaimoņu kuŗu būvētavu, ieņēma korintiešu pilsētu Chalcīdu¹¹⁷), izcēla desantu siciōniešu zemē un uzvarēja pēdejos kaujā. 457

109. Ēģiptē atēnieši un viņu sabiedrotie piedzīvoja dažādas kara laimes maiņas. Sākumā Ēģipte atradās atēniešu rokās, un diŗķēniņš sūtīja tamdēļ uz Lacedaimonu persieti Megabazu ar zinamu summu naudas, lai tas pamudinātu peloponēsiešus iebrukt Atikā un tā panāktu atēniešu aiziešanu no Ēģiptes. Bet kad Megabazs neko nevarēja sasniegt un nauda tika veltī izdota, tad ar vēl atlikušo summu viņš atgriezās uz Āziju, un diŗķēniņš sūta tagad uz Ēģipti persieti Megabīzu Zōpīra dēlu ar lielu karaspēku. Tas nonāk tur pa zemesceļu, uzvar ēģiptiešus un to sabiedrotos kādā kaujā, izdzen hellēņus no Memfīdas un beidzot ieslēdz tos uz Prosopītīdas salas. Te viņš aplenca tos vienu gadu un sešus mēnešus, līdz beidzot nosusināja kanāli, novadīdams ūdeni. Tā kuŗi palika uz sēkļa un sala stāvēja sakarā ar cietzemi, kālab Megabīzs ar saviem kājnieku spēkiem varēja uz tās nonākt un to ieņemt.

110. Tik bēdīgi beidzās šis hellēņu pasākums pēc sešgadīga kara, un tikai nedaudzi no lielā karaspēka izglābās caur Libiju uz Cīrēni, kamēr lielākā daļa gāja bojā. Ēģipte nāca

atkal zem dižkēniņa varas, izņemot kēniņu Amirtaju, kas valdīja par zemajām vietām upes lejgalā, jo šo plašo vietu dēļ viņu nevarēja pārspēt, un arī turienes iedzīvotāji ir kareivīgāki par citiem ēģiptiešiem. Libiešu kēniņš Inars turpretī, visu šo Ēģiptes notikumu ierosinātājs, tika pateicoties nodevībai sagūstīts un krustā sists. Pa to laiku bij uz Ēģipti nosūtīti, pārmijas dēļ, 50 atēniešu un pārejo sabiedroto kuģi, kas no notikušā neko nezinādami piestājās pie Mendēta raga, bet te viņiem uzbruka no cietzemes kājnīeki un no jūras foiniciešu flote, kas iznīcināja kuģu lielāko daļu, tā kā tikai nedaudzi paspēja aizbēgt. Tā izbeidzās atēniešu un viņu sabiedroto lielais kara-gājiens uz Ēģipti.

111. Tesāļu virsaiša Echekratida dēls Orests, no Tesalijas padzīts, nonāca pie atēniešiem un ierunāja tiem pārvest viņu atkal dzimtenē, un tā atēniešu karaspēks, pastiprināts ar sabiedroto boiōtiešu un fōkiešu kontingentiem, devās uz Farsālu Tesalijā. Apkārtējo zemi viņi gan ieņēma, cik tas bij iespējams, daudz neāttāl'noties no nometnes (jo tesāļu jātnieki viņus traucēja), bet pilsētu viņi nevarēja ieņemt un arī citādi viņiem nekas no tā neveicās, kādēļ bija karagājienu sākuši; tā tad neko neizdarījuši, viņi kopā ar Orestu atgriezās atpakaļ. Neilgi pēc tam 1000 atēniešu, Perikļa Ksantipa dēla vadībā, nobrauca ar Pēgās esošiem kuģiem (jo Pēgas piederēja atēniešiem) uz Siciōni, izkāpa te malā un kādā kaujā uzvarēja siciōniešus, kas viņiem bija pretī stājušies. Tūlīņ pēc tam viņi kopā ar achajiešu palīga spēkiem pārbrauca par Krīsas līci un devās pret Oiniadiem Akarnānijā. Šo pilsētu viņi gan aplenca, bet nespēja ieņemt, kālab atgriezās atkal mājās.

450/49

112. Trīs gadus vēlāk peloponēsieši un atēnieši noslēdza piecgadīgu mieru. Tad nu no kara ar hellēņiem atēnieši atturējās, bet tai vietā devās pret Cipru ar 200 pašu un sabiedroto kuģiem, Cimona vadībā. Sešdesmit no šiem kuģiem aizbrauca uz Ēģipti, jo Amirtajs, upes lejgala zemo vietu kēniņš, bija tos sev palīgā saucis, bet pārejie aplenca Citiju. Pēc Cimona nāves, kad bez tam iestājās arī pārtikas trūkums, atēnieši atstāja Citiju, nobrauca līdz Cipras pilsētai Salamīnai, cīnījās te kā uz cietzemes tā uz jūras ar foiniciešiem, cipriešiem un cilīkiešiem, ieguva abās vietās uzvaru un atgriezās tad mājās, kopā ar tiem kuģiem, kas bij atbraukuši atpakaļ no Ēģiptes.

— Lacedaimoņi uzsāka pēc tam tā sauc. svēto karu, ieņēma Delfu svētnīcu un atdeva to delfiešiem, bet vēlāk, kad viņi bij aizgājuši, atēnieši savukārt devās turp, ieņēma svētnīcu un atdeva to atkal fōkiešiem¹¹⁰). 448

113. Pēc kāda laika, kad boiōtiešu emigranti bij ieņēmuši Orchomenu, Chairōneju un dažas citas vietas Boiōtijā, atēnieši uzsāka, Tolmida Tolmaja dēla vadībā, ar 1000 pašu hoplītiem un attiecīgiem sabiedroto kontingentiem, karagājieni pret šīm ienaidnieka ieņemtajām pilsētām. Viņi ieņēma Chairōneju, atstāja te garnizonu un griezās tad atpakaļ, bet ceļā esot viņiem uzbruka pie Korōnejas boiōtiešu emigranti no Orchomenas, kopā ar lokriešiem, emigrantiem no Eibojas un citiem, kam bija līdzīgi politiski uzskati. Kaujā tie uzvarēja un atēniešus pa daļai iznīcināja, pa daļai saņēma gūstā. Atēnieši tad noslēdza līgumu, ar nosacījumu, ka gūstekņi tiek viņiem atdoti, pēc kam atstāja visu Boiōtijū. Boiōtiešu emigranti tagad atgriezās dzimtenē un viņi, tāpat kā visi citi, tapa atkal neatkarīgi. 447

114. Neilgi pēc tam atkrita no Atēnām Eiboja, un Periklis bija jau ar atēniešu karaspēku uz turieni pārcēlies, kad viņam tika ziņots, ka atkritušas Megaras un peloponēsieši taisās iebrukt Atikā; megarieši esot iznīcinājuši arī atēniešu garnizonu, izņemot karavīrus, kas aizbēguši uz Nisaju. Megarieši bij atkrituši, nodrošinot sev korintiešu, siciōniešu un epidauriešu palīdzību. Periklis tad tūlīņ atstāja Eiboju un atgriezās ar savu karaspēku mājās. Peloponēsieši pēc tam arī iebruka Atikā, lacedaimoņu ķēniņa Pleistoanakta Pausanija dēla vadībā, nopostīja Eleisīnas novadu un Trijas lidzenumu, bet tālāk vairs negāja un atgriezās uz savu zemi. Tad atēnieši Perikļa vadībā no jauna pārcēlās uz Eiboju un iekaroja visu salu. Vienodamies ar iedzīvotājiem, viņi ieveda te savām interesēm piemērotu iekārtu, izraidīdami tikai hestījiešus un paši ieņēdami viņu zemi¹²⁰). 446

115. Atgriezušies no Eibojas, atēnieši mazliet vēlāk noslēdza ar lacedaimoņiem un to sabiedrotiem trīsdesmitgadīgu mieru¹²¹), atdodami pie tam Nisaju, Pēgas, Troizēnu un Achaju, jo tie bija Peloponēsas novadi, kurus viņi bij ieņēmuši. 445

Sestajā gadā pēc tam izcēlās karš starp samiešiem un milētiešiem Priēnes¹²²) dēļ, un kad milētieši cieta neveiksni,

Tūcidids, Peloponēsiešu karš.

viņi griezās pie atēniešiem un apsūdzēja samiešus. Viņus pie tam atbalstīja daži Samas pilsoņi, kuri centās pēc apvērsuma¹²³). Atēnieši tad arī devās uz Samu ar 40 kuģiem, ievēda demokrātisku iekārtu un paņēma no samiešiem kā ķīlniekus 50 jaunekļus un tikpat daudz pieaugušus, kuņus novietoja uz Lēmnas. Atstājuši Samā garnizonu, viņi atgriezās mājās. Daži no samiešiem nebija atēniešu pienākšanu nogaidījuši, bet aizbēguši uz cietzemi, un tie nu vienojās ar pilsētas visievērojamākiem iedzīvotājiem un noslēdza arī sabiedrību ar toreizejo Sardu pārvaldnieku Pitūtņi Histaspas dēlu, pēc kam salasīja palīga spēkus, sastāvošus no apmēram 100 vīriem, un tad nakts laikā pārcēlās uz Samu. Vispirms viņi uzbruka demokrātiskās valdības locekļiem un tos pa lielākaļ daļai sagūstīja, pēc tam pārveda no Lēmnas ķīlniekus — savus piederīgos un tad atklāti sacēlās, izdodami Pitūtņim atēniešu garnizonu un pie samiešiem atstātās amata personas. Tūlīņ pēc tam viņi sāka gatavoties uz karagājienu pret Milētu. Reizē ar viņiem bija arī bizantieši atkrituši.

116. Dabūjuši to zināt, atēnieši devās pret Samu ar 60 kuģiem. Sešpadsmit no tiem viņu rīcībā neatradās, jo tie aizbrauca pa daļai uz Kāriju izlūkot foinīciešu flotī, pa daļai uz Chiju un Lesbu, lai pieprasītu palīga spēkus; bet ar 44 kuģiem viņi uzsāka, Perikļa un 9 citu stratēģu vadībā, jūraskauju pie Traģijas salas pret 70 samiešu kuģiem, no kuņiem 20 bija karēivju transporta kuģi (visa šī flote nāca patlaban no Milētas), un uzvaru ieguva atēnieši. Vēlāk, kad no Atēnām pienāca 40 un no chijiešiem un lesbiešiem 25 kuģi, viņi izcēla uz Samas desantu un ar cietzemes spēkiem pārsvarā būdami, ieslēdza pilsētu no trim pusēm ar valni, bez tam bloķēja to arī no jūras puses. Pa to laiku Periklis ar 60 blokādes kuģiem steigšus aizbrauca uz Kamu un Kārijas piekrasti, jo viņam bija ziņots, ka foinīciešu kuģi nāk pret atēniešiem; Stēsagors proti un daži citi bija ar pieci kuģiem, nevienam nemanot, no Samas aizbraukuši, lai sauktu foinīciešu flotī palīgā.

114. Pa to laiku samieši negaidot atstāja ar savu flotī ostu un uzbruka atēniešu kuģu nometnei, kuņa nebija ar žogu aizsargāta¹²⁴); kuņus viņi nogremdēja un cīnā pārvarēja arī pārejos, kas brauca viņiem pretī. Pēc šīs kaujas viņi apmēram 14 dienu laikā pārvaldīja apkārtejo jūru un ievēda un izvēda.

ko vien vēlējās, bet kad atgriezās Periklis, tas ar savu floti ieslēdza viņus no jauna. Vēlāk no Atēnām pienāca palīga spēki — 40 kuģi Tucidīda¹²⁵), Hagnona un Formiōna vadībā, kamēr 20 citus vadīja Tlēpolems un Antiklis; bez tam ieradās vēl 30 kuģi no Chijas un Lesbās. Samieši gan mēģināja cīnīties uz jūras, bet tad, nespēdami vairs ilgāki pretoties, bija spiesti padoties devītā mēnesī pēc ielenkšanas, apņemdamiem nojaukt pilsētas valni, dot ķīlniekus, atdot kuģus un zinamos termiņos samaksāt kara izdevumus. Padevās arī bizantieši ar nosacījumu, ka paliks tāpat kā agrāk atēniešu pavalstnieki.

439

118. Pēc tam nāk, dažus gadus vēlāk, jau atzīmētie notikumi ar cercīriešiem un poteidajiešiem un viss cits, kas bija par iemeslu tagadejam karā. Visi šie pasākumi, ko hellēņi veica gan cits pret citu gan pret barbaru, ietilpst apmēram 50 gadu ilgajā laikmetā starp Kserksa aiziešanu un tagadejā kara sākumu, un atēniešiem šinī laikā izdevās nostiprināt savu valdību uz ārieni un pašiem iegūt lielu varu. Lacedaimoņi to gan redzēja, bet ceļā nestājās, izņemot vājus mēģinājumus to darīt¹²⁶); ilgus gadus viņi mierīgi noskatījās, pa daļai tamdēļ, ka arī agrāki ne tik viegli uzsāka karu, ja netika pie tam piespiesti, pa daļai viņus aizturēja arī kari pašu zemē¹²⁷), līdz beidzot atēniešu vara skaidri pacēlās viņu priekšā un aizkāra jau viņu sabiedrotos. Tad viņi neturēja vairs par iespējamu mierīgi noskatīties, bet domāja, ka visā nopietnībā jāstājās pie darba un ar tagadejo karu, ja vien iespējams, jāsalauž atēniešu vara.

480—432

Lai gan lacedaimoņi bija jau paši pieņēmuši atzīmumu, ka miera līgums lausts un atēnieši nodarījuši pārestību¹²⁸), viņi tomēr sūtīja vēl uz Delfiem un jautāja dievam, vai karš atnesīs viņiem kādu labumu. Tas, kā stāsta, atbildējis, ka visiem spēkiem karu vedot viņi panāks uzvaru, un šis pats, lūgts vai nelūgts, iešot viņiem palīgā¹²⁹).

119. Tad lacedaimoņi sasauca atkal¹³⁰) savus sabiedrotos, lai tie nobalsotu, vai karu sākt vai nē. Kad nu sūtņi no visas savienības bij ieradušies un sanākuši uz sapulci, tie izsacīja savas domas, pa lielākai daļai apsūdzot atēniešus un pieprasot kara sākšanu. Korintieši, kas jau priekš tam bija privātā kārtā katru valsti atsevišķi lūguši balsot par karu, baidīdamies, ka Poteidaja neiet viņiem jau iepriekš bojā, — piedalījās arī tagad

sapulcē, uzstājās pašās beigās ar runu un sacīja apmēram sekošo:

120. „Lacedaimoniem, cienījamie sabiedrotie, mēs gan nedrīkstam vairs pārnest, ka viņi nebūtu vēl karu nolēmuši, jo taisni tamdēļ viņi ir mūs tagad šeit sapulcinājuši. Tiešām, vadoņiem arī pienākās, pašu intereses apsverot no vienlīdzības viedokļa, galveno vērību veltīt sabiedroto kopīgām vajadzībām; viņi taču arī citos gadījumos bauda lielāku cieņu un godu nekā visi pārējie¹³¹). Kas nu attiecās uz mums, tad visi tie, kam ar atēniešiem ir jau darišanas bijušas, nav vairs brīdināmi, lai no viņiem piesargās; bet kas dzīvo vairāk zemes vidienē un ne pie jūras, tie lai zin, ka zemes produktu izvešana un to mantu iemaiņa, kuras cietzeme saņem no jūras, būs stipri apgrūtināta, ja viņi tagad nepalīdzēs piekrastes apdzīvotājiem. Lai viņi apsver labi un nedomā, ka tas, ko mēs te sakam, uz viņiem neattiecas, — drīzāk lai sagaida, ka ļaunums reizī pie-meklēs arī viņus, ja piekrasti viņi pametīs likteņa varā; viņiem vajaga zināt, ka tagad mēs ne mazāk spriežam par viņu pašu labklājību, un tamdēļ viņi arī nedrīkst kavēties pārmaiņīt mieru pret karu. Jo saprātīgi cilvēki gan izturās mierīgi, kamēr necieš pārestību, bet kas ir drošsirdīgi, tie pāriet no miera uz karu, ja viņiem nodara netaisnību; izdevīgā brīdī tie tad atkal salīgst mieru un kara laimei smaidot netop augstprātīgi, tāpat kā netraucētu un ērtu miera dzīvi viņi nepērk, pielaižot pārestības pret sevi. Jo kas šādas bandas dēļ kavējās, tas ar savu mierīgo izturēšanos ļoti viegli var pievilties sava ērtā miera priekā, kas viņu uz kavēšanos pamudina. Bet kas kara laimei smaidot top pārgalvīgs, tas neapdomā, cik nedroša ir paļāvība, uz kuras viņa pārgalvība pamatojās. Jo dažs labs labi neapsvērts plāns ir jau tamdēļ vien izdevies, kā ienaidniekiem nejauši bija vēl sliktāks padoms, un vēl biežāk atgadās, ka neapšaubami skaisti nodomi noved pie pretejiem, kauna pilniem rezultātiem, — jo pie darba neviens nestājās ar to pašu paļāvību, ar kādu pieņem padomu (lēmumu): padoms lūk nāk ar drosmi, bet darbs ar mazdūšību un nepilnību.

121. „Mēs nu uzsākam tagad karu, tādēļ ka mums nodarīta pārestība un mūsu sūdzības tiešām ir pamatotas, un kad būsim atēniešus pārmācījuši, tad istā brīdī noslēgsim atkal mieru. Bet ka uzvara būs mūsu pusē, to varam aiz daudz ie-

mesliem sagaidīt: vispirms, mēs pārspējam viņus skaita un kara mākslas ziņā, un tad visi vienlīdz esam gatavi klausīt pavēlēm. Ari floti, uz kuras pamatojās viņu spēks, mēs varēsim iegādāties pa daļai ar līdzekļiem, kādi atrodās atsevišķo sabiedroto rīcībā, pa daļai ar tempļu dārgumiem Delfos un Olimpijā. Šeit izdarot aizņēmumus, mums būs iespējams ar lielāku algu dabūt savā pusē viņu svešos jūrniekus, jo atēniešu spēki sastāv vairāk no algotiem svešiniekiem nekā no pašu ļaudīm. Mums turpretī tas nevarētu tik viegli atgadīties, tādēļ ka mūsu vara pamatojās drīzāk uz pašu cilvēkiem nekā uz naudas līdzekļiem. Pēc visas varbūtības pietiks ar vienu vienīgu uzvaru jūraskaujā, lai laustu atēniešu varu; bet ja viņi tomēr vēl ilgāki gribētu pretoties, tad arī mēs toties ilgāki vingrināsimies jūrniecības mākslā, un ja sasniegsim tādu pašu izveicību kā viņi, tad ar savu drosmi katrā ziņā būsīm pārāki par viņiem. Jo mums iedzimto priekšrocību viņi gan nevarēs ar mācīšanos iegūt¹²²), bet ja izveicības ziņā viņi ir mums priekšā, tad šo viņu priekšrocību mums vajag ar vingrināšanos atcelt. Nepieciešamos naudas līdzekļus mēs sagādāsim, jo citādi tiešām būtu ļauna lieta, ja atēniešu sabiedrotie gan pastāvīgi maksā nodevas pašu kalpināšanas nostiprināšanai, bet mēs žēlosim savu naudu, kur iet runa par mūsu ienaidnieku sodīšanu un pašu glābību, un kur ir svarīgi, ka šo pašu naudu viņi mums neatņem un neizlieto mums par ļaunu.

122. „Mums atliek arī vēl citi kara vešanas veidi: viņu sabiedroto pamudināšana uz atkrišanu, kas visvairāk var pamazināt viņu ienākumus, uz kuriem pamatojās viņu spēks; cietokšņu celšana viņu zemē un vēl citi līdzekļi, kādus tagad visus paredzēt nav iespējams. Jo karš vismazāk iet pa priekšā rakstītu līniju, bet gan pa lielākai daļai pats atrod sev ceļu, piemērodamies ikreizejiem apstākļiem. — un ja nu tā, tad uzvara ir vairāk nodrošināta tam, kas mierīgā garā viņam tuvojas, bet kas kaislīgi viņam nododās, tas jo drīzāk piedzīvo neveiksmi. Ievērosim joprojām vēl vienu lietu. Ja vienam vai otram no mums būtu robežstrīdi ar līdzīgi stipru pretinieku, tad tur nebūtu daudz ko runāt; bet atēnieši ir tikpat stipri kā mēs visi kopā un daudz stiprāki par katru mūsu valsti atsevišķi. Ja nu mūsu savienībā, katrā cilti un katrā pilsētā, nevaldis pilnīga vienprātība un mēs nestāsimies viņiem preti kā viens vīrs, bet

dosim savā starpā nesaskaņām vietu, tad viņi bez kaut kādām grūtībām mūs pārvarēs. Bet mūsu neveiksme — tas gan skan briesmīgi, tomēr to vajag zināt — neatnesīs mums neko citu kā tikai kalpību. To pat iedomāties būtu Peloponēasai kauns, t. i. ka tik daudz valstīm būtu jāzemojās vienas citas priekšā. Tad jau būtu jādomā, ka mēs to tiešām esam pelnījuši, vai arī pielaižam aiz glēvības, un šādā gadījumā mēs izrādītos mazāk vērtīgi par saviem tēviem, kas Helladai brīvību nesuši, kamēr mēs nespējam to pat sev nodrošināt un atļaujam nodibināties vienas pilsētas tiranijai, tai pašā laikā uzskatīdami par savu pienākumu gāst tiranus atsevišķās pilsētās. Mēs nezinam, kā gan šāda izturēšanās būtu brīva no trim vislielākām kļūdām — vai nu neprātības, vai glēvības, vai arī nolaidības. Patiesi, šīm kļūdām jūs neesat pratuši izbēgt un esat tamdēļ augstprātībai padevušies, kas jau ļoti daudziem nodarījusi zaudējumus un ir preteībā vārdā par vieglprātību nosaukta, tādēļ ka dažs labs ir jau viņas dēļ nelaimē kritis.

123. „Bet kamdēļ gan ar pārmetumiem ilgāki kavēties pie pagātnes, nekā tas tagadnei derīgi? Drīzāk vajaga nākotnes labā jaunās pūles uzņemties un tagadnes launumus novērst, jo no tēvu laikiem jūs zināt, ka ar grūtībām nāk pie pilnības. Šo principu jums nevajag atmet, ja arī bagātības un varas ziņā esat tagad drusku uz priekšu tikuši: nebūtu taču glīti, trūcībā iegūto bagātībā zaudēt. Aiz daudz iemesliem jūs varat droši karu sākt, jo arī dievs jums tā ir vēlējis un apsoliļies pats par palīgu nākt, un arī visa pārejā Hellada cīnīsies jūsu pusē, vai un aiz bailēm no atēniešiem, vai arī sava labuma dēļ. Jūs arī nelauzīsiet kā pirmie miera līgumu, ko pats dievs, vēlēdamis jums karot, uzskata jau par laustu; drīzāk jūs izrādīsities par pārkāptā līguma aizstāvjiem, jo lauž viņu nevis tie, kas ienaidniekam stājās preti, bet kas pirmie uzbrūk.

124. „Tā kā visi apstākļi runā par labu un mēs visi jūs uz to aicinam, un ja turklāt valstu un atsevišķo pilsoņu kopīgās intereses ir visdrošākā ķīla, — nekavējaties tad nu sniegt palīdzību poteidajiešiem, — viņi ir taču dōrieši, ko aplenc jōnieši, kamēr agrāk atgadījās otrādi, — un nodrošiniet arī citiem brīvību! Nav vairs iespējams ilgāki gaidīt, jo vieni no mums cieš jau zaudējumus un citiem klāsies drusku vēlāk tāpat, tiklīdz taps zinams, ka mēs gan esam te kopā sanākuši, bet neuz-

drošinamies ķerties pie ieročiem. Esiet pārliecināti, cienījamie sabiedrotie, ka stāvoklis nav vairs panesams un mūsu padoms ir vislabākais, un nolemiet karu. Nebaidaties no acunirkliģām briesmām, bet paturiet acīs ilgstošu mieru, ko atnesīs mums karš. Jo no kara miers smelās jaunus spēkus, kamēr izvairīšanās no kara aiz miermīlības — nedod tādu pašu drošību. Nedomājiet, ka valsts, kas Helladā uzmetusies par tiranu, neapdraud visus vienlīdz, jo ja vienu viņa pārvalda jau tagad, tad citiem cenšās sagādāt tādu pašu likteni nākotnē. Uzbruksim tā tad ienaidniekam un pazemosim viņu, lai nevien paši dzīvotu turpmāk mierā un drošībā, bet atbrīvotu arī tos hellēņus, kas tagad ir kalpināti.“ Tā runāja korintieši.

125. Lacedaimoņi, visu domas uzklāusījušies, lika visiem klātesošiem sabiedrotiem, gan lielai gan mazai valstij, pēc kārtas nodot savu balsi, pie kam izrādījās, ka lielākais vairums balsoja par karu. Lai gan lēmums nu bija pieņemts, tomēr bez iepriekšējas sagatavošanās nebij iespējams tūlīņ kara darbus sākt; tādēļ tika vēl nolemts, ka katrai valstij jāsagādā viss nepieciešamais un neviens nedrīkst kavēties un vilcināties. Tomēr visu nepieciešamo sagādājot pagāja gandrīz vesels gads, līdz varēja Atikā iebrukt un atklāti karu sākt.

126. Pa to laiku lacedaimoņi sūtīja pie atēniešiem sūtņus un cēla sūdžības, lai pēdejo nenolidzināšanas gadījumā būtu jo lielāks iemesls karā¹³³). Vispirms viņi pieprasīja ar sūtņiem, lai atēnieši šķīstās no nozieguma pret savu pašu dievieti¹³⁴). Lieta ar noziegumu bija nu šāda¹³⁵). Agrākos laikos dzīvoja Atēnās viens pilsonis vārdā Cilons, uzvarētājs Olimpijas svētkos, dižciltīgs un bagāts; viņš bij apprecējis megarieša Teaģena meitu, kurš tanī laikā valdīja par Megarām kā tirans. Cilons nu griezās pie orākula Delfos, un dievs atbildēja viņam, lai Zeva vislielākos svētkos ieņemot atēniešu akropoli (nocietināto pili). Viņš tad dabūja palīga spēkus no Teaģena, ierunāja arī saviem draugiem, un kad bija nākuši Peloponēsā svinamie Olimpijas svētki, ieņēma akropoli, lai palīktu par tiranu¹³⁶), jo bija pārliecināts, ka tie ir Zeva vislielākie svētki un viņam, kā uzvarētājam Olimpijā, ir ar tiem kaut kādas attiecības. Bet vai nebija domāti vislielākie svētki Atikā vai citā kādā vietā, par to nei viņš bija pārdomājis, nei orākuls bija kaut ko sacījis. (Ir jau arī atēniešiem Zeva svētki, kurus sauc par Žēlsirdīgā Zeva vis-

lielākiem svētkiem; tos svin ārpus pilsētas un visa tauta tur ziedo, pie tam daudzi ne upura dzīvniekus, bet parastos upura raušus¹³⁷⁾). Nešaubīdamies, ka orākulu pareizi sapratis, Cīlons stājās pie sava nodoma pildīšanas, bet atēnieši, dabūjuši to zināt, steigzās lielā skaitā no saviem lauku īpašumiem uz pilsētu, apmetās pils priekšā un aplenca viņu ar viņa piekritējiem. Tomēr pēc kāda laika atēniešiem aplenkšana apnīka un tie pa lielākai daļai aizgāja, uzdodot saviem 9 archontiem, kas toreiz pārzināja lielāko daļu valsts jautājumu, nokārtot pils apsardzību un visu šo lietu pēc saviem ieskatiem. Tad nu ielenktie Cīlona piekritēji nonāca spaidu stāvoklī pārtikas un ūdens trūkuma dēļ. Cīlonam un viņa brālim gan izdevās aizbēgt, bet kad pārējiem bija lielas grūtības jācieš un daži pat mira badā, tad viņi nosēdās kā aizsardzības lūdzēji pie Atēnas altāra akropolē¹³⁸⁾. Kad atēnieši, kam bij uzticēta pils aplenkšana, redzēja tos svētnīcā mirstam, viņi ierunāja tiem piecelties un aiziet, apsolidami neko ļaunu nedarīt; tomēr pēc tam tos aizveda un nogalināja. Viņi nonāvēja arī dažus, kas garām ejot bija nosēdušies cēlo dieviešu svētnīcā¹³⁹⁾, un no tam kā viņus tā viņu pēcnācējus sauca par noziedzniekiem un grēciniekiem dievietes priekšā. Atēnieši gan padzina šos noziedzniekus un pēc tam darīja tāpat lacedaimonis Kleomens ar sacēlušos atēniešu palīdzību: dzīvos viņi padzina, bet mirušo trūdus lika izrakt un aizgādāt prom; vēlāk tomēr padzītie atgriezās atpakaļ un viņu pēcnācēji dzīvo vēl tagad pilsētā.

127. Tā nu šķīstīšanos no šī nozieguma pieprasīja lacedaimoni, it kā gribēdami par visām lietām dieviem godu dot, kamēr patiesībā viņi zināja, ka Periklim Ksantipa dēlam ir no mātes puses radniecīgas attiecības ar vienu no minēto noziedznieku dzimtām¹⁴⁰⁾, pie kam sagaidīja, ka viņa izraidīšanas gadījumā tiks vieglāk ar atēniešiem galā. Viņi gan mazāk cerēja uz viņa izraidīšanu, drīzāk gribēja pilsētā sacelt naidu pret viņu, it kā pa daļai arī viņam piemītošās vainas¹⁴¹⁾ dēļ izcelsies karš. Jo kā iespaidīgākais starp saviem laika biedriem un kā valsts vadonis viņš visās lietās pretojās lacedaimoniem un neļāva piekāpties, bet mudināja atēniešus uz karu.

128. Atēnieši savukārt pieprasīja no lacedaimoniem, lai tie šķīstās no sakarā ar Tainaru stāvošā nozieguma. Agrākos laikos, proti, lacedaimoni bija no Poseidona tempļa Tainarā izvili-

nājuši heilētus, kas te bija nosēdušies kā aizsardzības lūdzēji, bija tos aizveduši un nogalinājuši, kālab viņus pašus, kā viņi tic, piemeklēja lielā zemestrīce Spartā. Joprojām atēnieši pieprasīja, lai viņi šķīstās arī no nozieguma, nodarīta pret vara templi mītošo dievieti¹⁴¹). Lieta ar šo noziegumu bija nu šāda. Kad spartieši bija lacedaimoni Pausaniju pirmo reizi no virspavēlniecības Hellespontā atsaukuši un tiesai nodevuši, kuŗa viņu attaisnoja, tad no valsts puses viņu gan turpu vairs nesūtīja, bet viņš pats uz savu roku, bez lacedaimoņu gribas un ziņas, nonāk Chersonēsā ar hermioniešu kuģi, uzdodams par iemeslu, ka gribot palīdzēt hellēņiem viņu karā ar mēdiešiem, bet patiesībā, lai turpinātu sarunas ar dižkēniņu, kuŗas jau iepriekš bij uzsācis, cenzdamies pēc valdības par Helladu¹⁴²). Viņš bija vispirms sekošā gadījumā dižkēniņam savu labvēlību parādījis un līdz ar to visu lietu ievadījis. Kad atstājis Cipru viņš pirmo reizi nonāca Hellespontā un ieņēma Bizantiju¹⁴³), kas atradās mēdiešu, to starpā dažu dižkēniņa piederīgo un tuvāko radnieku rokās, kuŗi tika tur sagūstīti, tad šos gūstekņus viņš nosūta, sabiedrotiem nezinot, pie dižkēniņa¹⁴⁴), paskaidrodams, ka tie esot šim izbēguši. To viņš darīja ar eretrieša Gongila palīdzību, kuŗam bija Bizantiju un minētos gūstekņus uzticējis. Šo Gongilu viņš nu nosūtīja pie dižkēniņa ar rakstu, kuŗam, kā vēlāk izrādījās, bija šāds saturs: „Pausanijs, Spartas karavadonis, nosūta tev šos gūstekņus, lai rādītu tev savu labprātību; un man ir nodoms, ja tu tam piekrīti, tavu meitu par sievu ņemt un kā Spartu tā arī visu pārejo Helladu tavai varai padot. Domāju, ka ar tevi sazinoties būšu arī spējīgs to panākt. Ja tu nu esi ar šiem priekšlikumiem mierā, tad sūti uz jūras piekrasti kādu uzticamu cilvēku, ar kuŗa starpniecību mēs varētu par turpmākiem soļiem apspriesties.“

129. Šāds saturs bija rakstam. Kserksis ļoti priecājās par to un sūta uz piekrasti Artabazu Farnaka dēlu ar pavēli, uzņemties Dascilejas satrapijas (provinces) pārvaldību, agrākā pārvaldnieka Megabata vietā; bez tam viņš uzdod tam nosūtīt visdrīzākā laikā Pausanijam uz Bizantiju atbildes rakstu un uzrādīt raksta zīmogu, un pa Pausanijs dotu viņam šā darišanās kaut kādu pavēli, tad izpildīt to pēc iespējas labi un apzinīgi. Nonācis piekrastē, Artabazs darīja, kā bija pavēlēts, un nosūtīja arī atbildes rakstu, kam bija šāds saturs: „Tā saka dižkēniņš

Kserksis Pausanijam: ka tu esi manus laudis no Bizantijas pāri jūrai izglābis, tad šī labdarība paliks tev uz visiem laikiem manā namā pierakstīta¹⁴⁰), un arī ar taviem priekšliikumiem es esmu mierā. Tad nu ne diena ne nakts lai tevi nekavē mēģināt pildīt tavu solījumu, un nebaudies arī no nepieciešamības izdot zeltu un sudrabu un lietot lai cik lielu karaspēku, ja tas kaut kādā vietā būtu vajadzīgs; saziņā ar Artabazu — krietnu vīru, ko es tev sūtu — stājies droši pie manu un tavu plānu izpildīšanas, lai tie mums abiem izdodās jo skaistāki un labāki.“

130. Saņēmis šādu rakstu, Pausanijs, ko jau iepriekš helēni augsti cienīja viņa virspavēlniecības dēļ pie Platajas, palika tagad vēl daudz augstprātīgāks un nevarēja vairs pēc veca paraduma dzīvot: no Bizantijas izejot viņš tērpās mēdiešu drānās, un kad ceļoja caur Trāķiju, tad kā miesas sargi viņu pavadīja mēdiešu un ēģiptiešu šķēpneši; uz viņa galda parādījās persiešu ēdieni, un savus nodomus viņš nespēja noslēpt, bet jau niecīgās lietās rādīja, ka savā garā lolo lielākus nākotnes plānus. Viņš arī nebija tik viegli pieejams un pret visiem bez izņēmuma izturējās tik kundziski, ka neviens neuzdrošinājās viņam tuvoties; tas arī bija galvenais iemesls, kādēļ sabiedrotie pārgāja pie atēniešiem.

131. Tamdēļ arī lacedaimoņi, dabūjuši to zināt, bija viņu jau pirmo reizi saukuši atpakaļ, bet pēc tam viņš aizbrauca pret viņu gribu no jauna uz turieni ar hermioniešu kuģi un acimredzot gribēja rīkoties tāpat kā agrāk. Atēnieši tad ar varu padzina viņu no Bizantijas, pēc kam viņš neatgriezās vis uz Spartu, bet apmetās Kolonās, Trōjas novadā. Kad nu lacedaimoņi saņēma ziņas, ka viņam ir sakari ar barbariem un viņš uzturās tur launprātīgā nolūkā, tad viņi negribēja to vēl ilgāki ciest, un efori nosūtīja pie viņa hēroldu ar slepenu pavēli¹⁴¹) atgriesties uz dzimteni kopā ar hēroldu; bet ja viņš nepaklausītu, tad spartieši uzskatīšot viņu par savu ienaidnieku. Nevēlēdami dot iemeslu vēl stiprākām aizdomām un uzticēdami, ka ar naudu varēs panākt apsūdzības izbeigšanu, viņš otru reiz atgriezās Spartā. Efori tad lika viņu vispirms novest uz cietumu (jo eforiem ir tiesība šādu līdzekli ķēniņam piemērot), bet pēc tam viņš panāca savu atsvabināšanu un solījās stāties tiesas priekšā, ja tik kāds vēlās viņam kādu vainu pierādīt.

132. Tad nu spartiešiem, vai tie būtu viņa ienaidnieki vai arī visa valsts, nebija nekāda skaidra pierādījuma, kam varēja droši ticēt, lai sauktu pie atbildības cilvēku, kas bija ķēniņa dzimuma un tai laikā ieņēma augstu amatu, jo kā nepilngadīgā ķēniņa Pleistarcha, Leonīda dēla, brālēns viņš bija tā aizbildnis. Bet neievērodams valdošās parašas un piemērodamies barbaru dzīves veidam, viņš aizdomas sacēla stipras, ka pastāvošo kārtību nevēlās atzīt. Pie tam pārbaudīja gan citus gadījumus, kur viņš kaut kādā ziņā bija no pastāvošām parašām atkāpies, gan arī to faktu, ka reizi uz trijkāja Delfos, kurū hellēņi uzstādīja kā ziedojumu no mēdiešiem atņemtām mantām¹⁴⁸), viņš bij uzdrošinājies pats par sevi likt uzrakstīt sekošo distichu:

Hellēņu vadonis, kas salauza mēdiešu spēkus,
Pausanijs, Foibam tas dāvanu veltījis šo.

Šos pantīņus lacedaimoņi bija tūlīņ pēc trijkāja uzstādīšanas izdzēsuši un visu to valstu vārdus ierakstījuši, kuras kopīgiem spēkiem bija barbaru pārvarējušas un šo ziedojumu uzstādījušas. Šo gadījumu tomēr uzskatīja kā pārkāpumu no Pausanija puses, un tagadejos apstākļos tas vēl daudz vairāk likās saskaņots ar viņa patlabanejo nodomu. Joprojām nāca zinams, ka arī ar heilōtiem viņš ved kādas sarunas, un tiešām tā arī bija, jo viņš bija tiem brīvību un pilsoņu tiesības apsolijs, ja tie līdz ar viņu sacelšoties un palīdzēšot visu viņa plānu dzīvē izvest. Bet arī tagad vēl, neuzticēdamies dažiem nodevējiem no heilōtu vidus, spartieši neuzdrošinājās piemērot viņam kaut kādu ārkārtīgu līdzekli, jo viņi turējās pie pašu starpā parastā principa — attiecībā pret spartietī nepārsteigties un nepieņemt bez neapšaubamiem pierādījumiem nekādu neizlabojamu lēmumu¹⁴⁹). Beidzot, kā stāsta, viņiem visu atklāj kāds argilietis¹⁵⁰), Pausanija visvairāk uzticamais cilvēks, kuram beidzamo dižķēniņam sūtamo rakstu vajadzēja nonest Artabazam. Kaut kā novērojis, ka vēl neviens no iepriekšējiem vēstnešiem nav atpakaļ pārnācis, viņš bija sācis baidīties un apgādājies ar pakaldarinātu zīmogu, lai nekas nebūtu manams, ja viņa aizdomas būtu nepamatotas, vai arī ja Pausanijs, gribēdams kaut ko pārgrozīt, atrāšītu rakstu atpakaļ; pēc tam viņš pēdejo bij atvēris un atradis, ko sagaidīja, jo tur bij ierakstīts blakus uzdevums, viņu pašu nogalināt.

133. Kad viņš šo rakstu uzrādīja eforiem, tad tie gan vairāk ticēja, tomēr vēlējās vēl paši kaut ko no Pausanija mutes dzirdēt. Tad nu uz viņu ierosinājumu šis cilvēks nogāja kā aizsardzības lūdzējs uz Tainaru un uztaisīja tur būdu, nodalīdams to ar šķērssienu divi daļās. Te viņš paslēpa dažus no eforiem, un kad pēc tam pie viņa nonāca Pausanijs un jautāja, kādēļ viņš izturās kā aizsardzības lūdzējs, tad tie visu skaidri dzirdēja, kā šis cilvēks nevien sūdzējās par to, kas par viņu bija rakstīts, bet runāja arī pēc kārtas par visām citām lietām: ka darišanās ar dižkēniņu šis nekad neesot šo kompromitējis, bet tagad šim tiekot atmaksāts ar „lielo godu“ — mirt tāpat, kā lielākā daļa viņam pakalpīgo cilvēku. Pausanijs visam tam piekrita, bet lūdza par beidzamo atgadījumu neļauties, galvoja par viņa drošību, ja viņš aiziešot no svētās vietas, un uzaicināja pēc iespējas ātrāki doties ceļā, lai sarunas netiktu pārtrauktas.

134. Visu to uzmanīgi noklausījušies, efori aizgāja, un tā kā tagad bija par viņa vainu cieši pārliecināti, tad nolēma viņu pilsētā apcietināt. Kad viņu nu gribēja uz ielas ņemt cieti, tad viņš, kā stāsta, ieraudzījis vienu no eforiem tuvojamies un no tā sejas izteiksmes visu sapratis; un kad viens cits efors devis viņam aiz draudzības slepenu mājienu, viņš sācis skriet uz Atēnas vara templi un paspējis arī izbēgt, jo svētā vieta nebija tālu. Lai nebūtu zem klajas debess jāpaliek un grūtības jācieš, viņš iegāja nelielā pie svētnicas piederošā namā un palika te mierīgi gaidot. Efori, kas vajājot nebija viņu panākuši, lika tagad nama juntu nojaukt, bet pēc tam, pārliecinājušies, ka viņš atrodās tur iekšā un ir ieslēgts, aizmūrēja durvis, aplenca viņu un pārvarēja ar badu. Kad viņš nu šādos apstākļos gribēja minētā namā mirt un efori to pamanīja, tie izveda viņu no svētās vietas vēl dzīvu, bet ārpus tās viņš arī tulīņ nomira. Vispirms viņu gribēja Kaiadā¹⁵¹) mest, kur pa laikam met laundarus, bet pēc tam nolēma aprakt kaut kur tuvumā. Vēlāk tomēr Delfos mītošais dievs pavēlēja lacedaimoņiem pārceļt viņa kapu taisni uz to vietu, kur viņš bija miris, un tā viņš tagad atdusās laukumā svētnicas priekšā, kā par to liecina uzraksts uz kapa akmeņiem. Joprojām dievs pavēlēja viņiem atdot vara templi mītošai dievietei viena cilvēka vietā divus, jo viņu rīcība bijusi noziedzīga. Viņi tad lika divus vara tēlus pagatavot un uzstādīja tos kā ziedojumu, it kā Pausanija vietā.

135. Tā nu atēnieši no savas puses pieprasīja, lai lacedaimoņi šķīstās no nozieguma, ko arī dievs par tādu atzinis.

Pēc Pausanija nāves lacedaimoņi sūtīja pie atēniešiem sūtņus un apsūdzēja arī Temistokli, ka tas, līdzīgi Pausanijam, esot mēdiešu draugs, par ko šie pārliccinājušies, izmeklējot Pausanija lietu; pie tam viņi pieprasīja, lai arī viņam piemērojot nāves sodu. Atēnieši ļāvās no viņiem ierunāties, un tā kā Temistoklis, ar šķēpeļu tiesas lēmumu izraidīts¹⁵²), dzīvoja tanī laikā Argosā, bieži apmeklēdams arī pārejo Peloponēsu, tad viņi kopā ar lacedaimoņiem, kuri bij ar mieru piedalīties vajāšanā, izsūtīja dažus cilvēkus ar pavēli, saņemt viņu cietī, kur vien to atrastu.

136. Temistoklis, dabūjis to laikā zināt, bēga no Peloponēsas uz Cercīru, kuŗas iedzīvotājiem viņš bija daudz laba darījis¹⁵³). Bet cercīrieši aizrādīja, ka baidoties viņu pie sevīm paturēt, lai nesanaidotos ar lacedaimoņiem un atēniešiem, kālab pārved viņu uz pretejo cietzemī. Kad nu vajātāji, uzzinājuši, uz kurieni viņš dodās, neatlaidīgi tam seko, tad kāda kavēkļa dēļ viņš ir piespiests iegriesties pie molosu ķēniņa Admētā, lai gan tas nebija viņa draugs¹⁵⁴). Admētam patlabam mājās neesot, viņš griežās ar lūgumu pēc aizsardzības pie tā sievas, kas viņu pamāca nosēsties kopā ar viņas bērnu uz pavārda. Kad mazliet vēlāk atnāk Admēts, viņš atklāj tam, kas viņš ir, un lūdz to neatriebties viņam bēgļa gaitās esot, ja šis arī uzstājies pret to, kad tas ar kādu lūgumu griezies pie atēniešiem. Atriebdamies tas atdarītu šim tādā bridī, kad šis esot daudz vājāks, kamēr pieklājīgi esot tikai, prasīt atmaksu no sev līdzīgiem un līdzīgos apstākļos. Turklāt šis esot tam kaut kādās darīšanās pretojies un nevis jautājumā par dzīvību un nāvi, kamēr tas, šo izdodams, atņemšot šim katru cerību uz glābību; pie tam viņš paskaidro, kas un kādēļ viņu vajā.

137. To dzirdot, Admēts liek viņam ar dēlu piecelties (jo tā viņš sēdēja, tā dēlu uz rokām, tādēļ ka tas bija visnopietnākais aizsardzības lūguma veids¹⁵⁵), un kad mazliet vēlāk pienāk lacedaimoņi un atēnieši un daudz rumādami prasa viņa izdošanu, tad tas viņu neizdod, bet liek pa zemesceļu pavadīt līdz pretejai jūrai¹⁵⁶) — līdz Aleksandra pilsētai Pidnai¹⁵⁷), no kurienes viņš gribēja pie dižķēniņa ceļot. Temistoklis te atrod kādu preču kuģi, kuŗš gatavojās braukt uz Iōniju, bet kad viņš uz tā bij uz-

nemts, tad vētra aizdzen to līdz atēniešu flotei, kas aplenca Naksu. No atēniešiem baidīdamies, Temistoklis paskaidro kuģa īpašniekam, kas viņš ir (jo kuģa laudis viņu nepazīna) un kādēļ bēg, un ja tas šo neglābšot, tad uzdošot, ka tas licies par naudu nopirkties un tādēļ šo uzņēmis; šā drošības labad neviens nedrīkstot kuģi atstāt, līdz iestājās izdevīgs ceļa vējš, un ja viņš šim paklausīšot, tad šis atmaksāšot ar pieklājīgu pateicību. Kuģa īpašnieks tā arī dara un pavada dienu un nakti uz atklātas jūras pretim atēniešu nometnei, bet vēlāk nonāk Efesā. Temistoklis pateicās tam, izmaksādams kādu summu naudas, jo naudu viņš saņēma gan no saviem draugiem Atēnās, gan no Argosas, kur to bija nodevis glabāšanā. Pēc tam viņš kopā ar kādu persieti aizceļo no piekrastes uz zemes vidieni un nosūta Artakserksim, Kserksa dēlam, kas neilgi atpakaļ bija dižkēniņa troni ieņēmis, sekoša satura rakstu: „Es, Temistoklis, nāku pie tevīm, kas no visiem hellēņiem esmu tavam namam visvairāk ļauna nodarījis, kamēr tavs tēvs mācās mums virsū un es biju spiests aizstāvēties, — bet vēl daudz vairāk laba, kad es biju drošībā un viņš, briesmu apdraudēts, devās uz mājām. Tā nu es esmu jau par savu labdarījumu pateicību pelnījis (te viņš atsaucās gan uz savu ziņojumu no Saļamīnas, kurā dižkēniņam ieteica aiziet, gan uz to, ka pateicoties šim tilti toreiz netikuši nojaukti, ko viņš nepareizi pierakstīja sev par nopelnu), un arī tagad es varu tev lielu labumu darīt, kad esmu šurpu mācis, hellēņu vajāts manas draudzības dēļ pret tevi. Pēc gada laika es pats gribu tev atklāt, kādēļ esmu nācis.“

138. Dižkēniņš, kā stāsta, brīnījies par viņa nodomu un vēlējies tā darīt. Noteiktā laikā Temistoklis iepazinās, cik tas bij iespējams, ar persiešu valodu un zemes ierašām, un kad pēc gada laika ieradās pie dižkēniņa, tad ieņēma pie viņa ievērojamu stāvokli, kādu vēl neviens no hellēņiem nebij ieņēmis, — gan savas iepriekšējās slavas dēļ, gan arī tamdēļ, ka iedvēsa dižkēniņam cerību iekarot Helladu, visvairāk tomēr, izrādīdamies viņa priekšā par gudru cilvēku. Un tiešām, Temistokļa personā atklājās ārkārtīgas gara spējas, tā kā šimī ziņā viņš bija vairāk nekā kaut kurš cits apbrīnošanas cienīgs. Ar savu iedzimto saprātu, ko ne agrāki ne vēlāki nebij ar mācīšanos trinis un asinājis, viņš pēc visai īsas pārdomāšanas nevien teicami apsvēra acumirkliņo stāvokli, bet arī pareizi nojauta ļoti

tālas nākotnes gaitu. Savus nodomus viņš prata arī runā at-
tēlot, un kur viņam trūka piedzīvojumu, tur tomēr bija pareizs
spriedums pie rokas; tāpat viņš pa lielākai daļai paredzēja, kas
labs, kas ļauns, ja arī pati lieta vēl bija tumsā slēpta. Īsi sakot,
ar savu iedzimto asprātību un apķērību viņš ļoti labi mācēja
tūlīņ atrast vajadzīgo padomu. Viņš mira ar kādu slimību, lai 458
gan daži stāsta, viņš esot labprātīgi nāveszāles ieņēmis pēc
tam, kad pārliecinājies, ka savu dižkēniņam doto solījumu nespēj
pildīt. Viņa kapa piemineklis atrodās uz atklāta laukuma Āzi-
jas pilsētā Magnēsijā, jo viņš bija vietejās provinces pārvald-
nieks. Dižkēniņš proti bija viņam Magnēsiju maizei devis, un
tā ienesa viņam 50 talantus gadā, — Lampsaku viņam (šis ap-
vidus bija toreiz pazīstams kā visbagātākais viņa ziņā), bet
Miūntu aizdaram (galai)¹⁵⁸). Viņa mirstīgās atliekas, kā viņa
piederīgie stāsta, esot pēc viņa vēlēšanās uz dzimteni pārvestas
un Atikā apglabātas, tomēr atēniešiem nezinot, jo atklāti viņu
nedrīkstēja apglabāt, tadēļ ka svešumā viņš bija dzīvojis node-
vības dēļ. Tā beidza savu dzīvi divi visspožākās slavas ap-
staroti hellēņi tanī laikmetā — lacedaimonis Pausanijs un atē-
nietis Temistoklis.

139. Tā nu ar pirmajiem sūtņiem lacedaimoņi pieprasīja
šķīstīšanos no nozieguma, saņemdami tādu pašu pretprasību¹⁵⁹);
bet vēlāk viņi no jauna un vairāk reizes griezās pie atēniešiem 432/31
un prasīja, lai tie aizejot no Poteidajas un dāvinot Aigīnai brī-
vību, par visām lietām tomēr pilnīgi noteikti paskaidroja, ka
kaŗa nebūs, ja atēnieši atcels savu lēmumu par megariešiem,
ar ko pēdejie bij izslēgti no ostām atiešu valstī un atēniešu tir-
gus. Atēnieši nepildīja nevienu no šīm prasībām un neatcēla
arī minēto lēmumu, pārmezdami megariešiem, ka tie apstrā-
dājuši svētu laukumu un nesadalītu zemi¹⁶⁰) un dodot patvē-
rumu šo aizbēgušajiem vergiem. Beidzot atnāca no Lacedai-
monas pēdejie sūtņi — Ramfijs, Melēsips un Agēsandrs, kuŗi
neko vairs nerunāja par iepriekšējām parastajām prasībām, bet
sacīja tikai: „Lacedaimoņi vēlās mieru, un tas būs, ja jūs dā-
vināsiet hellēņiem brīvību.“ Atēnieši tad sasauca savu tautas
sapulci, lai uzklausītos starp viņiem valdošās domas, nolēmdami
pie tam — pēc vispusīgas apspriešanās dot galīgu atbildi. Tad
nu uzstājās ar runām daudzi, izsacīdami pretejas domas — no
vienas puses, ka vajaga karot, bet no otras, ka lēmums par

megariešiem nedrīkst būt mieram par kavēkli un tas ir jāatceļ. Starp citiem uzstājās arī Periklis, Ksantipa dēls, pirmais atēniešu pilsonis tanī laikā, vārdos un darbos ļoti spējīgs; tas tad deva apmēram šādu padomu:

140. „Pie savām domām, cienījamie atēnieši, ka mēs nedrīkstam peloponēsiešu priekšā piekāpties, es palieku vēl arvienu, lai gan zinu, ka darba īstenībā cilvēki nav vairs tik dedzīgi kā sākumā, kad viņus viegli var uz karu pamudināt, — jo viņu uzskati mainās līdz ar laimi. Tomēr arī tagad es nezinu citu padomu un atgādinu tiem no jums, kas ar mani ir vienos prātos, neatkāpties no mūsu kopīgā lēmuma arī tad, ja mums reizi atgadītos kāda nelaime, bet laimei smaidot nedīžoties ar savu gudrību. Ir taču iespējams, ka notikumu gaita iet tikpat neapreķinamus ceļus kā cilvēku domas, un tamdēļ mēs arī esam paraduši vainot likteni, ja atgadās kaut kas negaidīts un nevēlams.

Ka lacedaimoņi grib mums jaunu nodarīt, tas bija jau agrāk zināms, bet visskaidrāki to var tagad redzēt. Jo ligumā ir teikts, ka savstarpīgas nesaskaņas jānolīdzina šķīrējtiesā, un ja viena puse nāk ar šādu priekšlikumu, tad otra nedrīkst to atraidīt; ir arī teikts, ka katra puse patur to, kas tai pieder, — bet viņi vēl nekad nav šķīrējtiesu pieprasījuši, un kad mēs to liekam priekšā, tad to nepieņem, vēlēdamies izšķirt lietu drīzāk ar karu nekā nolīdzināt sūdzības ar runām tiesas priekšā. Tagad viņi uzstājās jau ar pavēlēm un nenāk vairs ar sūdzībām vien, jo viņi pavēl mums aiziet no Poteidajas, dot Aigīnai brīvību un atcelt lēmumu par megariešiem, bet beigās nāk vēl šie un prasa, lai mēs dāvinām hellēņiem neatkarību. Neviena no jums lai nedomā, ka mēs sākam karu niecīga iemesla dēļ, neatceldami lēmumu par megariešiem, lai gan viņi visvairāk uzsver taisni to, ka kara nebūšot, ja minētais lēmums tikšot atcelts. Nedariet sev arī nekādus pārmetumus, it kā niecīga iemesla dēļ esat karu sākuši, jo šī niecīgā lieta gaiši rādīs, cik stiprs ir jūsu gars un vai viņš iztur pārbaudījumu. Ja jūs šīnī jautājumā piekāpsitīties, viņi nāks tūlīn ar kādu citu daudz nopietnāku prasību, pieņemdami, ka arī šo jūs esat aiz bailēm pildījuši; bet ja jūs viņus stingri noraidīsiet, tad līdz ar to dosiet viņiem nepārprotamu mācību uzskatīt jūs vairāk par tādiem pašiem, kādi ir viņi.

141. „Jums tādēļ vajag uz vietas izšķirties, vai gribat paklausīt, iekām vēl neesat kādu zaudējumu cietuši, vai arī — kā man vismaz šķiet labāki — vedīsim karu un nepiekāpsimies nekādā jautājumā, vai tas būtu liels vai mazs, bet bez bailēm aizstāvēsim savus piederumus. Jo kā vislielākā, tā arī vismazākā prasība, ko kāds uzstāda sev līdzīgiem, negribēdams iet tiesas ceļu, atnes vienu un to pašu kalpību. Bet ka kara un kara līdzekļu ziņā, kādi atrodās vienas un otras puses rīcībā, mēs būsim stiprāki par viņiem, to es gribu jums tagad tuvāk aprādīt, — tā tad uzklausaties¹⁴¹). Peloponēsieši ir zemkopji, kas paši apstrādā savu zemi, un naudas nav nedz atsevišķiem iedzīvotājiem nedz valsts kasei. Viņi nav arī pieraduši pie ilgstošiem kariem ārpus dzimtenes, naudas trūkuma dēļ karodami tikai savā starpā un pie tam īsu laiku. Šādos apstākļos viņi nu nespēj bieži sūtīt uz kara lauku nei komandām apgādātus kuģus nei cietzemes spēkus, jo tad viņiem jāatstāj sava iedzīve un tomēr jādzīvo no pašu līdzekļiem; bez tam arī jūra ir viņiem nekā piespiedu nodokļus maksājot, un cilvēki, kas dzīvo no savu noslēgta. Tomēr karus var drīzāk izturēt, ja ir veci krājumi, roku darba, ir arī drīzāk ar mieru personiski vest karu, nekā šim nolūkam izdot naudu, paļaudamies, ka no briesmām var arī izglābties, kamēr par naudu nav droši, vai neizdos to jau pirms kara beigām, it īpaši, ja viņiem necerot tas ieiet ilgumā, kā to šoreiz var sagaidīt.

„Tiesa gan, peloponēsieši un viņu sabiedrotie var vienā vienīgā kaujā visiem pārejiem hellēņiem pretī stāties, bet karot ilgāku laiku ar labi bruņotu pretinieku viņi nav spējīgi, jo v i e n a i, t. i. kopīgai padomei trūkstot, viņi neko nevar tūlīt uz vietas uzsākt un ātri izpildīt; un tā kā viņiem visiem ir vienādas balsstiesības, bet viņi nav vienas cilts, tad katrs skatās uz savu labumu. Šādos apstākļos pa laikam nekas labs neiznāk, jo vieni vēlas nodarīt pretiniekam iespējami lielus zaudējumus, citi atkal cenšās, cik vien spējami, saudzēt savus īpašumus. Kamēr viņi sanāk kopā, paiet ilgs laiks, un arī tad viņi rūpējās pirmā kārtā par savām atsevišķām interesēm, vispārīgās vajadzības apsprieždami tikai īsi. Pie tam neviens nedomā, ka ar savu vienaldzību nodarīs kādu zaudējumu, jo katrs paļaujās uz to, ka viņa vietā parūpēsies kāds cits, un tā kā šādām personiskām iedomām

padodās visi vienlīdz, tad viss kopīgais labums iet nemanot zudumā¹⁶²).

142. „Galvenais tomēr ir tas, ka viņus traucēs naudas trūkums, jo grūti sūri to sagādājot viņi nokavēs laiku; bet izdevīgie briži kārā ātri aizsteidzās. Mums nav arī no viņu cietokšņu būves un viņu flotes jābaidās. Zīmējoties uz cietokšņu būvi, pat miera laikā ir grūti nodibināt pilsētu, spējīgu pret mums uzstāties, — kur tad nu vēl ienaidnieka zemē, kad mēs turklāt esam pret viņiem ne mazāk robežu cietokšņu cēluši. Bet ja viņi uzcelš kādu vienkāršu nocietinājumu, tad ir gan iespējams, ka ar saviem iebrukumiem viņi nodara zaudējumus kādam mūsu novadam un uzņem arī pārbēdzējus¹⁶³), tomēr viņi nespēs mūs aizkavēt nobraukt uz viņu zemi, celt tur nocietinājumus un turpināt karu ar flotes palīdzību, uz kuņas pamatojās mūsu spēks. Jo no jūrniecības mēs esam cietzemes karā vairāk piedzīvojumu ieguvuši nekā viņi no cietzemes kara cīņai uz jūras. Bet iepazīties ar jūrniecību viņiem nenāksies viegli, jo arī jūs, kas esat tai lūlīņ pēc mēdiešu kariem nodevušies, nepazīstat to vēl pilnīgi. Kā lai nu cilvēki, kas nodarbojās ar zemkopību un ne ar jūrniecību, sasniedz šeit kādus ievērojamus panākumus, ja mēs turklāt nedosim viņiem iespēju ievingrināties, pastāvīgi noslēdzot tiem jūru ar lielu skaitu kuģu? Ar nedaudz blokādes kuģiem viņi varbūt ielaistos cīņā, izveicības vietā paļaudamies uz savu kuģu skaitu, bet ja viņus ieslēgs ievērojama flote, tad viņiem būs jāizturās mierīgi, un tā kā nebūs iespējams ievingrināties, tad viņi būs jo neizveicīgāki un tamdēļ arī bailīgāki. Jūrniecība ir vairāk nekā kaut kuņa cita lieta — māksla, un viņai nevar tikai šad un tad, kā kādai blakus lietai nodoties; taisni otrādi, viņai blakus nedrīkst ne ar ko citu nodarboties.

143. „Ja viņi aizmiktu Olimpijas un Delfu dārgumus un mēģinātu ar lielāku algu dabūt savā pusē mūsu svešos jūrniekus, tad tā būtu ļauna lieta tikai tad, ja mēs nespētu savus kuģus apgādāt ar komandām gan no pašu pilsoņu gan no ārinieku vidus. Bet patiesībā mēs to spējam, un galvenais ir vēl tas, ka stūrmaņi ir mūsu pašu pilsoņi, tāpat arī pārejais jūrnieku sastāvs ir mums lielāks un labāks nekā citās vietās visā Hellādā. Neatkarīgi no briesmām, kādas saistītas ar aiziešanu, neviens no mūsu svešajiem jūrniekiem nevēlēsies arī atstāt

savu tēviju¹⁶⁴), lai ar vāju cerību uz uzvaru cīnītos viņu pusē, saņemot lielāku algu tikai nedaudz dienu laikā.

„Apmēram tāds man nu šķiet peloponēsiešu stāvoklis, mēs turpretim esam nevien no tiem trūkumiem brīvi, kādus es viņiem pārmetu, — mums ir arī vēl citas, lielas un nesalīdzināmas priekšrocības. Ja viņi iebruks mūsu zemē ar kājnieku spēkiem, tad mēs dosimies pret viņu tēviju ar floti, un ja no vienas puses tiks nopostīta kaut kāda Peloponēsas daļa, bet no otras pat visa Atika, tad tam nebūt nebūs vienādas sekas, jo viņiem bez cīņas nebūs iespējams iegūt citu zemi, kamēr mums ir vēl daudz īpašumu gan uz salām gan uz cietzemes¹⁶⁵). Jūras spēks ir tiešām liels. Iedomājaties tikai: ja mēs būtu salu apdzīvotāji, kas tad gan būtu vairāk par mums nodrošināts? Tādēļ mums arī tagad vajaga mēģināt pēc iespējas tuvoties šādam stāvoklim, vajag atstāt zemi un lauku mājas un turēties tikai pie jūras un pilsētas. Mēs nedrīkstam arī, savu lauku īpašumu dēļ iekarsēdamies, ielaisties ar peloponēsiešiem izšķirošā cīņā, jo skaita ziņā viņiem ir liels pārsvars. Ja mēs arī uzvaram, mums tomēr vajadzētu atkal no jauna ar tikpat lieliem ienaidnieka spēkiem cīnīties; bet ja piedzivojam neveiksmi, tad zaudēsim arī sabiedrotos, uz kuriem pamatojās mūsu vara, jo tie nepaliks mierā, kad mēs nebūsim vairs spējīgi uzstāties pret viņiem ar ieročiem rokā. Neraudiet pār lauku mājām un zemes īpašumiem, raudiet drīzāk par cilvēku dzīvībām; jo nevis manta valda par cilvēkiem, bet cilvēki par mantu. Un ja man būtu kaut kāda izredze jūs pārliecināt, es uzaicinātu jūs iziet no pilsētas un pašiem nopostīt savus lauku īpašumus, lai peloponēsieši redz, ka šādas lietas dēļ jūs viņu priekšā nezemosities.

144. „Es varētu vēl daudz ko citu minēt, kas stiprina mūsu cerības uz galīgu uzvaru, ja tik jūs, karu vedot, necentīsities pēc jauniem ieguvumiem un paši neizsauksiet jaunas briesmas. Tiešām, daudz vairāk es baidos no mūsu pašu kļūdām nekā no ienaidnieku plāniem. Bet par to es gribu citā reizē runāt, sakarā ar kara darbiem un notikumiem; tagad turpretim atļaidīsim sūtņus ar šādu atbildi: „Megariešus mēs pielaidīsim pie mūsu tirgiem un ostām ja lacedaimoņi no savas puses atsacīsies no svešinieku izraidīšanas¹⁶⁶), vai nu tā attiektos uz mums vai uz mūsu sabiedrotiem (jo ne mūsu ne viņu izturēšanās šī-

nīs jautājumos nerunā pretī līgumam); pilsētām mēs dāvāsim neatkarību, ja līguma slēgšanas laikā¹⁰⁷⁾ tās bija neatkarīgas, un ja arī lacedaimoņi atļaus savām pilsētām pārvaldīt sevi nevis tā, kā tas viņiem izdevīgi, bet kā katra vēlās; šķirējtiesas lēmumiem mēs padosimies, kā līgums to nosaka. Karu mēs neiesāksim, bet uzbrucējiem stāsimies pretī.“ Šāda atbilde ir nevien taisnīga, bet arī mūsu valsts cienīga. Vajaga tomēr paturēt prātā, ka karš ir neizbēgams, un jo labprātīgāki mēs to uzņemsimies, jo mazāk cietīsim no ienaidnieku uzbrukumiem. Bez tam, no vislielākām briesmām rodās arī vislielākais gods kā valstij tā atsevišķiem cilvēkiem. Vismaz mūsu tēvi ir mēdiešiem pretī stājušies, un lai gan viņiem nebija tādu līdzekļu, kādi ir mums, bet bija pat visa iedzīve jāatstāj, — viņi tomēr ir vairāk ar gudrību nekā laimi, vairāk ar drosmi nekā lieliem spēkiem barbaru aizdzinuši un valsti līdz tagadejai varenībai pacēlušī. Mēs nu nedrīkstam par viņiem vājāki izrādīties, bet mums gan vajaga katrā ziņā pret ienaidniekiem aizstāvēties un censties atstāt pēcnācējiem nemazinātu varu.“

145. Tā runāja Periklis. Atēnieši bija pārliecināti, ka viņa padoms ir vislabākais, pieņēma viņa priekšlikumu un atbildēja lacedaimoņiem pēc viņa gribas, kā viņš punktu pa punktu bij aprādījis. Galvenokārt viņi sacīja, ka nedaris neko uz pavēli, bet ir ar mieru, paliekot pie vienlīdzības principa, nokārtot atsevišķas sūdzības šķirēju tiesā, kā līgums to nosaka. Šūtni tad atgriezās mājās un lacedaimoņi pēc tam nekādas sarunas vairs neveda.

146. Tādas nu bij abpusīgās sūdzības un nesaskaņas pirms kara, kuŗas sākās tūlī pēc Epidamnas un Cerciras notikumiem. Pa visu šo laiku pretinieki tomēr nepārtrauca satiksmi un nāca un gāja viens pie otra, — lai gan bez hēroldu pavadības, tomēr ar lielu neuzticību, jo ar minētiem notikumiem miera līgums bija pārkāpts un iemesls karaam dots.

Otra grāmata.

Tagad, ar sekošo notikumu, sākās atklāts karš starp atēniešiem un peloponēsiešiem līdz ar viņu sabiedrotiem, un pa šo laiku satiksmē viņu starpā notika vienīgi ar hēroldu pavadītiem sūtņiem, jo no pirmās dienas sākot karš tika vests bez pārtraukuma¹⁾. Te nu ir pēc kārtas attēlots, kā norisinājās notikumi vasarā un ziemā.

2. Četrpadsmit gadus bija pastāvējis pēc Eibojas iekarošanas noslēgtais trīsdesmitgadīgais miera līgums bet piecpadsmitā gadā, — kad Chrīsida Argosā bija jau 48. gadu par priesterieni, kad Ainēsijs bija efors Spartā un no archonta Pitodōra valdīšanas laika Atēnās bija vēl četri mēneši pāri palikuši²⁾, sestajā mēnesī pēc Poteidajas kaujas, — pavasara sākumā notikās, ka Boiōtijas pilsētā Platajā, kas piederēja pie atēniešu savienības, ienāca pirmajā nakts cēlienā drusku vairāk par 300 bruņotu tēbiešu³⁾, boiōtarcha⁴⁾ Pitangela Fileida dēla un Diempora Anetorīda d. vadībā. Viņus bij aicinājuši un pilsētas vārtus atvēruši platajieši — Naukleids ar saviem piekritējiem⁵⁾, kas savus pretiniekus no pārejo pilsoņu vidus gribēja nodabūt pie malas un pilsētu nodot tēbiešiem, lai paši tad tiktu pie varas. Šo lietu viņi bij ievadījuši ar tēbieša Eirimacha Leontiāda dēla palīdzību, kuram viņa dzimtpilsētā bija ļoti liels iespajds. Tēbieši, proti, karu paredzēdami, gribēja vēl miera laikā, kamēr karš nav atklāti sācies, ieņemt Plataju, kas pret viņiem vienmēr bija naidīgi izturējusies. Viņi varēja arī diezgan viegli nepamanīti ienākt, jo sargi nebija vārtu priekšā nostādīti. Tēbieši nu nostājās uz tirgus laukuma, nepaklausīja tomēr saviem draugiem, kas tos aicināja tūlīt ķerties pie darba un ielausties pretinieku namos; viņi nolēma ar miermīlīgu rīcību drīzāk panākt izlīgšanu un draudzību ar pilsētu. Tā tad hērolds uzaicināja, lai ikviens, kas pēc sentēvu paraduma grib piedalīties visboiōtiešu savienībā, pievienojās viņiem, tēbie-

šiem, ar ieročiem rokā. Tā viņi cerēja viegli sasniegt to, ka pilsēta pārņāk viņu pusē.

3. Izdzirdējuši par tēbiešu ienākšanu un pilsētas negaidītu ieņemšanu, platajieši iztrūkās, un tā kā bija pārlicināti, ka ienācis ir daudz lielāks skaits, — jo nakts tumsā nevarēja labi saredzēt, — tad viņi bij ar mieru izlīgt, pieņēma priekšlikumu un izturējās mierīgi, it īpaši, kad neviens pret viņiem neko ļaunu neuzsāka. Šādos apstākļos viņi tomēr nomanīja, ka tēbiešu nav daudz, kālab domāja, ka uzbūkot varēs tos viegli pārspēt, — platajiešu lielākai daļai lūk nebija patikami atkrist no atēniešiem. Viņi tā tad nolēma uzbrukt un sāka pulcēties, izlaužot namu starpsienas, lai viņus neredzētu pa ielām ejam; uz pēdejām viņi cēla barikādes, nostādot tur savus smagos ratus, un apgādājās arī ar visu citu, kas pašreizējos apstākļos varēja lieki derēt. Kad nu viss bija pēc iespējas sagatavots, viņi iznāca no namiem un devās pret tēbiešiem, izlietodami vēl nakts laiku un pašu rīta krēslu, lai nebūtu jāuzbrūk dienā, kad pretinieki būs jau drošāki un apstākļi būs abām pusēm vienlīdz labvēlīgi, kamēr nakts tumsā tēbieši būs bailīgāki un tiks pārspēti, nepazīdami pilsētu tik labi, kā viņi paši. Tā tad viņi tūlīt uzbruka un drīz iesākās cīņa.

4. Redzēdami, ka ir pievilti, tēbieši cieši apvienojās un atsita uzbrukumus, kur tādi tika izdarīti. Divas vai trīs reizes tas viņiem arī izdevās, bet kad pēc tam platajieši ar lielu troksni uzbruka no jauna un arī viņu sievas un saime kļiedzot un brēcot svieda no namiem ar akmeņiem un ķieģeļiem, turklāt vēl naktī bija stiprs lietus uznācis, tad tēbieši izbijās, sāka bēgt un skrēja caur pilsētu. Bet tā kā tumsā — jo viss tas notika vecā mēnesī — un pa dubļiem ejot viņi pa lielākai daļai nezināja izejas, pa kurām glābties, kamēr viņu vajātāji ļoti labi zināja, ka tie nespēs izbēgt, — tad viņi pa lielum lielai daļai gāja bojā. Vienīgos vaļejos vārtus, pa kuriem viņi bij ienākuši, kāds platajietis bij aizslēdzis, iedzīdams šķērskokā šķēpa apakšgalu bulks vietā⁶⁾, tā kā arī te vaīrs nebij izejas. Pa pilsētu vajāti, daži no viņiem uzkāpa uz vaļņa un lēca uz ārieni, pie kam pa lielākai daļai nositās; citi pārcirta ar cirvi, ko kāda sieviete viņiem bij iedevusi, kādu neapsargātu vārtu šķērskoku un nepamanīti izgāja laukā, bet tas izdevās tikai nedaudziem, jo drīz vien viņus pamanīja; vēl citi, izklīduši pa pilsētu, gāja bojā

drīz vienā drīz otrā vietā. Vislielākā daļa tomēr, kas visciešāki turējās kopā, ieiet kādā lielā pie pilsētas valņa piederošā namā, kura tuvākās durvis nejauši bij atvērtas, — jo tās viņi noturēja par vārtiem, caur kuriem tieši var iziet uz ārieni. Kad platajieši redzēja, ka tie ir ieslēgti, viņi apspriedās savā starpā, vai uz vietas tos sadedzināt, aizdedzinot namu, vai arī citu ko ar tiem iesākt. Beidzot tomēr gan šie gan visi citi tēbieši, kas pa pilsētu maldīdamies bija dzīvi palikuši, padevās platajiesiem ar nosacījumu, ka atdod savus ieročus un paši paļaujās uz viņu zēlastību. Tā klājās šiem cilvēkiem Platajā.

5. Pārejie tēbieši, kam vēl tanī pašā naktī vajadzēja ar visiem saviem spēkiem ierasties, lai sniegtu palīdzību, ja iepriekš ienākušajiem varbūt labi neveiktos, saņēma ziņu par augstāk minētiem notikumiem, patlaban ceļā esot. Viņi gan steigšus devās uz priekšu, bet Plataja ir no Tēbām 70 stādijas tālu, un naktī uznākušais lietus traucēja viņu gaitu, jo Asōpā ūdens bija stipri cēlies un upe nebija viegli pārejama. Tā pa lietu ejot un ar grūtībām pārgājuši par upi, viņi nonāk par vēlu, kad viņu pilsoņi bija jau pa daļai gājuši bojā, pa daļai sagūstīti. Kad tēbieši saprata, kas noticis, viņi gribēja uzbrukt tiem platajiesiem, kas bij ārpus pilsētas, — jo uz laukiem atradās gan cilvēki gan saimniecību inventārs, tādēļ ka iebrukums bija noticis miera laikā un pavisam negaidot. Tēbieši tagad vēlējās dabūt kādus ķīlniekus savu piederīgo vietā, ja varbūt kādī no tiem, kas bija pilsētā, būtu sagūstīti. Tāds nu bija viņu nodoms, bet kamēr viņi vēl par to apspriedās, platajiesiem cēlās aizdomas, ka kaut kas tamlīdzīgs sagaidams; tā tad baidīdamies par savejiem, kas atradās uz laukiem, viņi nosūtīja pie tēbiešiem hēroldu un lika sacīt, ka tie nodarījuši grēka darbu, miera laikā mēģinādami ieņemt viņu pilsētu; viņu piederīgos un īpašumus uz laukiem tie lai neaiztiekot, citādi arī šie nonāvēšot gūstā saņemtos tēbiešu pilsoņus, bet ja tēbieši no šo zemes atkal aiziešot, tad gūstekņus atdošot. Tā vismaz stāsta tēbieši un apgalvo arī, ka platajieši esot attiecīgu zvērestu devuši, bet platajieši noliedz, ka būtu solījušies gūstekņus tūlī atdot, viņi gribējuši to darīt pēc iepriekšējām sarunām un vienošanās gadījumā; viņi neatzīstās arī, ka būtu saistījušies ar zvērestu. Lai tas būtu kā būdams, tēbieši aizgāja no viņu zemes, neko ļaunu nedarīdami, bet platajieši steidzīgi ievada

savus piederīgos un mantu no laukiem pilsētā un tad tūlīt nogalināja gūstekņus, pavisam 180 vīru, kuŗu starpā bij arī Eirimachs, ar ko nodevēji bija sarunas veduši.

6. Pēc tam platajieši nosūtīja uz Atēnām vēstnesi, izdeva tēbiešiem uz vienošanās pamata viņu kritušos un nokārtoja pilsētas pārvaldes jautājumus pēc saviem ieskatiem, ņemot vērā pašreizējos apstākļus. Tiklīdz atēnieši saņēma vēsti par notikumiem Platajā, viņi bez kavēšanās apcietināja visus Atikā esošos boiōtiešus un nosūtīja uz Plataju hēroldu ar uzaicinājumu neko neiesākt ar sagūstītiem tēbiešiem, iekām šie paši nebūšot par tiem kaut ko nolēmuši; viņiem proti nebija ziņots, ka tie ir jau nogalināti. Jo pirmo vēstnesi platajieši nosūtīja pa tēbiešu iebrukuma laiku, otru — kad tie patlaban bija pārspēti un saņemti gūstā, bet par vēlākiem notikumiem atēnieši neko nezināja. Tā nu savu priekšrakstu viņi deva aiz nezināšanas, un kad hērolds nonāca Platajā, tas atrada tēbiešus jau beigtus. Pēc tam atēnieši devās ar karaspēku uz Plataju, ieveda pilsētā pārtiku un atstāja te garnizonu, aizvezdami projām karadienestam vismazāk noderīgos vīriešus, tāpat arī sievietes un bērņus.

7. Pēc notikumiem Platajā, kad miera līgums bija tik rupjā kārtā lausts, atēnieši gatavojās uz karu, gatavojās arī lacedaimoņi ar saviem sabiedrotiem. Kā vieni tā otri grībēja sūtņus pie dižkēniņa sūtīt, tāpat arī pie citiem barbariem, kur vien tik varēja uz kādu palīdzību cerēt; viņi noslēdza arī sabiedrības līgumus ar visām tām pilsētām, kas vēl neatradās zem viņu varas. Lai pavairotu Peloponēsas kuģu skaitu, lacedaimoņi lika Itālijas un Sicīlijas pilsētām, kuŗas bija viņiem pievienojušās, ik pēc katras spējām sarīkot kuģus, ar tādu aprēķinu, ka visa viņu flote sastāvētu no 500 kuģiem⁷⁾; viņi lika arī noteiktu summu naudas sagādāt, bet citādi izturēties mierīgi, un kamēr bruņošanās nav vēl pabeigta, pieņemt atēniešus, ja tie piebrauc tikai ar vienu kuģi. Atēnieši no savas puses pārliecinājās par apstākļiem pie saviem sabiedrotiem un it īpaši sūtīja sūtņus uz valstīm, kas atradās Peloponēsas apkārtnē, — uz Cērcīru, Cefallēniju, Akarnāniju un Zacintu, jo viņi saprata labi, ka varēs Peloponēsu no visām pusēm sparīgi apkarot, ja par minēto valstu uzticību nebūs jāšaubās.

8. Abiem pretiniekiem bija lieli plāni un ir pilnīgi saprotams, ka viņi ļoti sparīgi gatavojās uz karu, jo sākumā visi stājās pie darba ar lielāku dedzību. Toreiz bij arī kā Peloponēsā tā Atēnās daudz jaunātnes, kas savā nezināšanā labprāt gribēja izmēģināt kara laimi; savīļņojās arī visa pārejā Hellada, kad divas pirmās valstis cēlās viena pret otru. Notika daudz pravietojumu un daudz lietas sludināja zilmieki nevien tajās valstīs, kas gatavojās uz karu, bet arī citās. Neilgi priekš tam notika arī zemestrīce Dēlā, kas agrāk, ciktāl hellēņi atminās, nekad vēl nebija no zemestrīcēm cietusi. Pie tam runāja, ka tā esot zīme nākamām lietām, un to arī ticēja; un ja arī cits kas tam līdzīgs bij atgadījies, tad visu to atcerējās. Laužu labvēlība vērtās daudz vairāk uz lacedaimoņu pusi, it īpaši, kad tie izsludināja, ka gribot Helladu atbrīvot. Tā tad ikviens, vai tas būtu privātcilvēks vai valsts, centās viņiem, kur vien spēdams, ar vārdiem un darbiem palīdzēt; katram šķita, ka tur, kur viņš pats nav klāt, lieta neveiksies. Tāds naidis pret atēniešiem bija pārņēmis lauzu vairumu, jo vieni gribēja no viņu virsvaldības atsvabināties, citi baidījās nonākt zem viņu varas.

9. Tāda bija bruņošanās un tādi plāni, kuriem nodevās abas pretejamās puses, bet valstis, kas kaņam sākoties bij ar vienu vai otru pusi sabiedrotas, bija šādas. Ar lacedaimoņiem bija sabiedroti: Visi peloponēsieši viņpus zemesšauruma, izņemot argosiešus un achajiešus (šie dzīvoja mierā ar abām pretejam pusēm; no achajiešiem vienīgi pellēnieši piedalījās karā no paša sākuma, bet vēlāk arī visi citi); ārpus Peloponēsas megarieši, fōkieši, lokrieši⁸⁾, boiōtieši, amprakieši, leukadieši, anaktorieši. Kuģus no viņiem deva korintieši, megarieši, siciōnieši, pellēnieši, ēlejieši, amprakieši un leukadieši; jātniekus boiōtieši, fōkieši un lokrieši, bet pārejās valstīs deva kājniekus. Tie nu bija lacedaimoņu sabiedrotie, bet atēniešiem bija šādi: chijieši, lesbieši, platajieši, mesēnieši Naupaktā, lielākā daļa akarnāņu, cercīrieši, zacintieši, bez tam vēl nodevu maksātājas pilsētas sekošos apvidos: Kārijas piekrastē, kāriešu kaimiņu — dōriešu zemē, Iōnijā, Hellespontā, Trāķijas piekrastē; tad visas salas uz austrumiem, t. i. starp Peloponēsu un Krētu, izņemot Mēlu un Tēru⁹⁾). Kuģus no viņiem deva chijieši, lesbieši un cercīrieši, visi pārejie kājniekus un

naudu. Tādi bija vienas kā otras puses sabiedrotie un bruņotie spēki.

10. Tūlīn pēc notikumiem Platajā lacedaimoni izsūtīja uzaicinājumu Peloponēsas valstīm un sabiedrotiem ārpus tās — sagatavot karaspēku un vajadzīgo proviantu karagājienam ārpus zemes robežām, jo esot nodomājuši ieiet Atikā. Kad noteiktā laikā visi bija sagatavojušies, tad divi trešdaļas karaspējīgo vīriešu no katras valsts devās uz zemes šaurumu, un kad viss karaspēks bija sapulcējies, tad lacedaimonu ķēniņš Archidāms, kas šo gājieni vadīja, sasauca visu valstu pavēlniekus, augstākos virsniekus un citus vairāk ievērojamos vīrus un uzrunāja tos apmēram šādā kārtā:

11. „Cienījamie peloponēsieši un sabiedrotie. Mūsu tēvi ir daudz karagājienu piedalījušies gan Peloponēsā gan ārpus tās, un arī vecākiem vīriem no mūsu pašu vidus karī nav sveši, un tomēr mēs vēl nekad neesam ar tik lieliem spēkiem kara gaitas sākuši, kā tagad¹⁰⁾. Mēs jau arī ejam pret ļoti spēcīgu valsti un tamdēļ arī mūsu pašu spēki ir tik lieli un mēs esam teicami bruņojušies. Mēs nu nedrīkstam par saviem tēviem vājāki izrādīties, un mūsu pienākums ir arī — attaisnot uz mums pašiem liktās cerības. Jo visa Hellada uztraukti skatās uz šo pasākumu, aiz naida pret atēniešiem turēdama uz mums labu prātu un vēlēdamās, lai mūsu nodoms izdotos. Ja nu dažam arī šķiet, ka ar tik lieliem spēkiem ejot mēs varam pilnīgi droši būt, ka pretinieki ar mums cīņā neielaidīsies, tad tomēr mēs nedrīkstam tamdēļ ar mazāku kaujas gatavību uz priekšu iet; nē, katras valsts karavadoņim un tāpat katram karavīram vajaga vienmēr sagaidīt, ka iet kaut kādām briesmām pretī. Jo kara laime ir nezinama, un pasākumi tiek pa lielākai daļai piepeši un kaislīgā iedvēsmē izpildīti; bieži vien mazāki spēki, rūpīgi uzmanīdamies, labi aizstāvās pret lielāku skaitu ienaidnieku, kas savā pārgalvībā nebij uz visu sagatavojušies. Ienaidnieka zemē gan vajaga vienmēr drošu prātu uz cīņu iet, bet savā rīcībā ar rūpīgu uzmanību uz visu būt gatavam, jo tad var ienadniekam ar vislielāko drosmi uzbrukt un pret viņa uzbrukumiem vislabāk aizstāvēties. Mēs nu ejam tagad pret valsti, kas nebūt nav tik nespējīga pretī stāties, taisni otrādi — tā ir visādā ziņā teicami sagatavojusies, tā kā pilnīgi jādomā, ka viņi uzsāks ar mums cīņu, un ja viņi arī

nav mums tagad pretī nākuši, kād mēs vēl neesam gluži klāt, tad darīs to tad, kad redzēs mūs viņu zemi postījam un iedzīvi bojājam. Jo visus pārņem dusmas, pašu acū priekšā piedzīvojot kādu ārkārtīgu ļaunumu, un jo mazāk kāds aukstasinīgi aprēķina, jo kaislīgāki tas stājas pie darba. Atēnieši, zinams, darīs to vēl vairāk nekā citi, jo viņi, gribēdami par citiem valdīt, drīzāk iebrūk citu īpašumos un postī tos, nekā redz savu zemi postījam. Tā kā jūs nu ejat pret tik spēcīgu valsti un sagādāsiēt gan saviem senčiem gan sev pašiem vislielāko slavu vai neslavu, atkarībā no vienāda vai otrāda iznākuma, — sekojiet tad, kurp jūs vedīs, ievērojiet viscaur kārtību, esiet uzmanīgi un pavēles izpildiet apzinīgi! Jo tā ir skaistākā rota un lielākā drošības ķīla, ja lielāks vairums ietur vienu noteiktu kārtību.“

12. Pēc šādas runas atlaidis sapulci, Archidāms nosūta vispirms spartieti Melēsīpu, Diakrita dēlu, uz Atēnām, pielūkot, vai atēnieši, redzēdami ienaidniekus jau tuvojamies, nebūs varbūt piekāpīgāki. Bet atēnieši nemaz neielaida Melēsīpu pilsētā un neatļāva uzstāties tautas sapulcē, jo uz Perikļa priekšlikumu bija jau nolemts, — kad lacedaimoņi būs karagājienu sākuši, nepieņemt vairs viņu hēroldu un sūtņus. Tā tad sūtni neuzklausīdamies viņi to atlaiž un pavēl, tai pašā dienā atstāt zemes robežas, un ja lacedaimoņi varbūt vēl reiz vēlētos sūtņus sūtīt, tad vispirms lai aizejot atpakaļ uz savu zemi. Pie tam viņi dod Melēsīpam pavadoņus līdzī, lai tas ne ar vienu nevarētu sarunāties. Pie robežas nonācis, tas šķiroties sacīja tikai šos vārdus: „Šī diena atnesīs hellēņiem daudz nelaimes,“ pēc kam aizgāja. Kad viņš bija pārnācis nometnē un Archidāms pārlicinājās, ka atēnieši nebūt vēl negrib piekāpties, tas devās ar savu karaspēku uz priekšu un iegāja Atikā. Pie tam boiōtieši nosūtīja pie peloponēsiešiem attiecīgo daļu sava karaspēka līdz ar jātniekiem, lai tie piedalītos gājienā, bet ar pārejiem spēkiem iebruka Platajas novadā un postīja zemi.

13. Kad peloponēsieši pirms iebrukuma Atikā vēl pulcējās uz zemes šauruma un bija ceļā uz turieni, Periklis Ksantīpa dēls, viens no atēniešu desmit stratēģiem, redzēdams, ka iebrukums notiks, nāca uz domām, ka Archidāms, kas bija viņa viesmīlis, atstās varbūt viņa lauku īpašumus nenopostītus, vai nu pats no sevis gribēdams viņam savu labvēlību parādīt, vai

ari paklausīdams lacedaimoņu pavēlei — lai celtu viņam neslavu tāpat kā toreiz, kad viņa dēļ lacedaimoņi pieprasīja šķīstīšanos no nozieguma. Tādēļ viņš paskaidroja atēniešu tautas sapulcē, ka Archidāms ir gan viņa viesmīlis, tomēr tas nav par tādu ticis, lai pilsētai no tam celtos kāds ļaunums; ja ienaidnieki varbūt nenopostītu viņa laukus un ēkas līdzīgi citu īpašumiem, tad viņš atdodot tās valstij, kālab šinī ziņā lai nebūtu nekādas aizdomas. Zīmējoties uz pašreizejiem apstākļiem viņš deva tādu pašu padomu kā agrāk: gatavoties uz karu un pārvest no laukiem pilsētā piederīgos un mantu; uz kauju pretī neiziet, bet ieslēgties pilsētā un sargāt to, rīkot arī floti, savas varas pamatu. Sabiedrotos lai tura stingri, jo atēniešu spēks, kā viņš teica, pamatojās uz tiem, t. i. uz viņu maksājāmām nodevām, bet kara sekmes atkarājās pa lielākaļ daļai no gudra aprēķina un pilna maka. Viņš uzaicināja atēniešus turēt drošu prātu, ņemot vērā, ka pilsētas ienākumi nodevu veidā no sabiedrotiem līdzinās cāurmērā 600 talantiem gadā, neskaitot pārējos ieņēmumus; bez tam toreiz vēl atradās akropolē 6000 talantu skaidrā naudā (ši fonda augstākā summa bija 9700 talantu, bet no tās bija segti izdevumi akropoles propilaju¹¹) un citu celtņu būvei, tāpat arī Poteidajas aplenkšanai). Neatkarīgi no tam bija vēl zelts un sudrabs nekaltā veidā, t. i. dievnamos esošās dāvanas, gan privātpersonu gan no valsts puses ziedotas; visi svētie rīki, kādus lieto svētku gājienos un sacensībās; mēdiešiem atņemtās mantas un visi citi tam līdzīgi dārgumi, vērtībā ne mazāk par 500 talantiem. Visam tam viņi vēl pievienoja citās svētnīcās esošās dārglietas, kuru nebija mazums un kurās viņi varēšot lietot; bet ja rastos kāda ārkārtīga vajadzība, tad varēšot lietot arī pašas dievietes zelta pārvilkumu. Pie tam viņš aizrādīja, ka statujai¹²) ir pēc svara 40 talantu tīra zelta¹³) un viss tas ir noņemams; bet ja viņi sava glābīņa labā būšot to izlietojuši, tad vajadzēšot atkal tikpat daudz atdot. Tā viņš drošināja atēniešus, noskaidrodams viņu naudas līdzekļus, bet kas attiecās uz hoplītiem, tad to esot 13.000, neskaitot cietokšņu garnizonus un 16.000 vīrus, kas sadalīti pa vaļņiem, — jo pirmajā laikā, kad notika ienaidnieku iebrukumi, vaļņu sargu skaits bija tik liels, un tas sastāvēja no visvecākiem un visjaunākiem pilsoņiem un visiem tiem āriniekiem, kas pildīja karadienestu kā hoplīti. Falēras valnim, proti, līdz pilsētas riņķa

valnim bija 35 stādijas garumā un paša riņķa vaļņa apsargājamā daļa 43 stādijas (viena daļa, t. i. starp garo un Falēras valni, nebija jāapsargā); garie vaļņi līdz Peirajai smiedzās 40 stādijas tālu un apsargāts tika ārejs valnis, bet viss Peirajas riņķa valnis, Mūnichiju līdzī skaitot, bija 60 stādijas garš, un puse no tā tika apsargāta. — Jātņieku bija pēc Perikļa aizrādījuma 1200, ieskaitot arī strēlnieku jātņiekus; strēlnieku kājnieku bija 1600, bez tam jūras spējīgu karakuģu 300. Tādi bija atēniešu bruņotie spēki, un neviena ieroču šķira nebija mazāka par šeit minētiem skaitļiem, t. i. tanī laikā, kad bija sagaidāms pirmais peloponēsiešu iebrukums un viņi (atēnieši) bija ciņas gatavībā. Bet arī vēl par citām lietām runāja Periklis, kā viņš pa laikam mēdza darīt, lai pierādītu, ka atēnieši izies no kara kā uzvarētāji.

14. Atēnieši paklausīja viņa padomam un ieveda no laukiem pilsētā sīvas un bērņus, tāpat arī saimniecības piederumus un namu koka daļas, kuņas nojauca; aitas un jūdzamos dzīvņiekus turpretim aizveda uz Eiboju un citām tuvejām salām. Grūti gan viņiem nācās šī pārceļšanās, jo viņi bija pa lielākai daļai paraduši vienmēr uz laukiem dzīvot.

15. Sākot no sirmās senātnes un vairāk nekā pie citiem valdīja šāds paradums pie atēniešiem. Jo Cekropa un pirmo ķēņiņu laikā līdz pat Tēseja valdīšanas sākumam Atīkā viscaur dzīvoja pa atsevišķām valstīm (draudzēm), kuņām bija savi valsts nami un sava valdība; un ja nekas sevišķs nedraudēja, tad arī negāja pie ķēņiņa, lai kopā apspriestos, bet katra draudze valdīja un apspriedās par sevi; reizēm pat atgadījās, ka dažas savā starpā apkaņojās, — tā piem. eleisīnieši Eimolpa vadībā kaņoja pret Erechteju. Bet kad par ķēņiņu nāca Tēsejs, kas ar savu gudro prātu ieguva arī varu, tad tas noorganizēja zemes iekārtu un starp citu atcēla arī pārejo draudžu valdības namus un valdes un apvienoja visas zemes pārvaldi tagadejā pilsētā (Atēnās), nosakot vienu vienīgu padomi un valsts namu. Atstādams iedzīvotāju brīvā rīcībā viņu agrākos īpašumus, viņš piespieda viņus turēties vienīgi pie šīs pilsētas, un kad nu tagad te satecēja visi maksājumi un nodokļi, tā tapa liela un ievērojama un kā tādu Tēsejs atstāja to saviem pēcnācējiem. No tā laika atēnieši vēl tagad svin dievīetei par godu vispārīgos apvienības svētkus¹⁴). Iepriekš pilsēta sastāvēja no tagadejās

Atėnu akropole (rekonstrukcija).

akropoles (augšpilsētas) un viņas tuvākās apkārtnes, galvenokārt dienvidu pusē. Pierādījums tam ir šāds: Pašā augšpilsētā atrodās arī citu dievu templis¹⁵), bet svētnicas ārpus tās ir vairāk šīs pilsētas daļas tuvumā celtas, par piem. Olimpa Zeva templis, Pītijs (Apollōna templis), Zemes svētnica un Dionīsa templis Limmās. (Šim dievam par godu svin antestēriōna mēneša¹⁶) 12. dienā senseos Dionīsa svētkus, kādus vēl tagad svin arī atēniešu kolonisti jōnieši). Te ir vēl citas vecas svētnicas un turpat tuvumā atrodās avots, ko tagad, pēc tiranu izdarītā ierīkojuma, sauc par Devīnavotiem¹⁷), bet agrāk, kad iztekas bija vēl redzamas, sauca par Skaistteci; tā ūdeni lietoja sevišķi svinīgos gadījumos, un sasķaņā ar šo seno parašu vēl tagad tic, ka tas jālieto pirms kāzām un citās svinīgās ceremonijās. Sakarā ar šiem senās dzīves apstākļiem atēnieši vēl līdz šo baltu dien sauc akropoli par „pilsētu“.

16. Tā nu viņi, būdami neatkarīgi, bij ilgu laiku uz laukiem dzīvojuši, un arī pēc apvienošanās lielākais vairums dzīvoja pēc vecas parašas ar visiem piederīgiem uz saviem lauku īpašumiem; tā tas bija gan agrāki gan vēlāki līdz pat tagadējam kaŗam. Tādēļ viņiem nenācās viegli pārcelties uz jaunu dzīves vietu, ņemot īpaši vērā, ka nebija vēl tik sen, kamēr pēc mēdiešu kaŗa beigām viņi bija savas saimniecības atjaunojuši. Grūti viņiem nācās atstāt mājas un svētās vietas, pie kuŗām bija cieši pieraduši kā pie mantojuma no senās dzīves laikiem; viņiem bija jāpāriet uz citu dzīves veidu un ikvienam šķita, ka tam jāatstāj, tā sakot, sava tēvu pilsēta.

17. Kad nu viņi sanāca pilsētā, tad tikai nedaudzi atrada dzīvokli vai patvērumu pie draugiem vai radiem, lielākais vairums turpretim ieņēma pilsētas laukumu un visas svētnicas un hēroju¹⁸) tempļus, izņemot akropoli, eleisīniju un citas cieši noslēgtas vietas. Ievērojot pašreizejās grūtības, tika ieņemts arī tā sauc. pelargu laukums („starku ligzda“) akropoles pakājē, lai gan ar lāstu bija noliegts to apdzīvot un no tam atturēja arī beigu pantīņš Delfu orākula sludinājumā, kas skanēja, ka „labāk ir, pelargu laukums brīvs kad paliek“. Man nu šķiet, ka orākula sludinājums piepildījās pavisam citādā nozīmē, nekā to parasti saprata: pēc manām domām nelaieme¹⁹) nāca pār pilsētu nevis šīs pretlikumīgās apdzīvošanas dēļ, bet apdzīvošanas nepieciešamību izsauca kaŗš. Orākuls to gan ne-

bija taisni pieminējis, zinādams jau iepriekš, ka tikai nebaltā dienā laukums var reizi tikt apdzīvots. Daudzi ierīkojās arī pilsētas vaļņu torņos un citur, kur vien varēja, jo pilsētā nebija visiem ienācējiem vietas; vēlāk viņi apdzīvoja arī gašos vaļņus, sadalīdami tos savā starpā, tāpat arī Peirajas lielāko daļu.

Tanī pašā laikā atēnieši uzsāka nepieciešamos kara priekšdarbus, pulcinot savu sabiedroto karaspēku un rīkojot 100 kuģu lielu eskadru, ar ko uzbrukt Peloponēnai. Tā bruņojās Atēnas.

18. Peloponēsiešu karaspēks, uz priekšu iedams, nonāca vispirms līdz Oinojai Atikā, kur bija nodomāts iebrukums. Apmetušies te nometnē, viņi gatavojās uzbrukt pilsētas vaļņiem ar kara mašīnām (vaļņu grāvējiem) un citādā veidā, jo Oinoja, atrazdamās uz Atikas un Boiōtijas robežām, bija nocietināta, un kara laikā atēnieši turēja te garnizonu. Tā nu gatavojoties uz uzbrukumu, kā arī aiz citiem iemesliem peloponēsieši palika te ilgāku laiku, un Archidāmam to pierakstīja par lielu vainu. Ja jau īsi pirms kara, kad viņš noteikti par to neiestājās, viņa izturēšanās likās glēva un atēniešiem labvēlīga, tad tagad, pēc karaspēka sapulcēšanās, viņam nāca par ļaunu nevien nogaidošā vilcināšanās uz zemesšauruma un tālākā gājiena lēnā gaita, bet arī — un galvenokārt — kavēšanās pie Oinojas. Jo pa šo laiku atēnieši pārcēlās uz pilsētu un likās, ka peloponēsieši, ātri uz priekšu iedami, būtu visus viņus vēl ārpus pilsētas pārsteiguši, ja Archidāms ar savu vilcināšanos nebūtu to aizkavējis. Tā nu karaspēks stipri ļaunojās uz Archidāmu šīs vilcināšanās dēļ, bet Archidāms, kā stāsta, kavējās cerēdams, vai atēnieši cik necik nepiekāpsies, kamēr viņu zeme vēl nav aiztikta, jo viņš domāja, ka tie negribēs pieļaut viņas nopostīšanu.

19. Kad uzbrukums Oinojai un visādi mēģinājumi to ieņemt neizdevās un arī atēnieši nekādās sarunās neielaidās, tad peloponēsieši no šejienes aizgāja un apmēram 80. dienā pēc tēbiešu iebrukuma Platajā, visskaistākā vasaras laikā, kad labība bija jau nogatavojusies, iegāja Atikā lacedaīmoņu ķēniņa Archidāma, Zeiksidāma dēla, vadībā. Apmetušies nometnē, viņi postīja vispirms Eleisīnas novadu un Trijas līdzenumu, paturēdami arī virsroku par atēniešu jātniekiem tā sauc. Reitu²⁰⁾ tuvumā. Pēc tam viņi gāja caur Krōpijas iecirkni vēl tālāk uz priekšu, atstādami pa labi Aigaleja kalnus, līdz nonāca

Acharnās, kas ir vislielākais starp Atikas iecirkņiem. Te apstājušies, viņi ierīkoja apcietinātu nometni un kad bija tā nodrošinājušies, tad ilgu laiku postīja zemi.

20, Ja Archidāms, ieņēmis kaujas stāvokli, palika Acharnās un pa šī iebrukuma laiku neiegāja līdzenumā, tad viņam, kā stāsta, esot šāds nolūks bijis: viņš cerējis, ka atēnieši, kuŗiem bija liels skaits jaunu karavīru un kuŗi bij uz kaŗu sagatavoti kā vēl nekad iepriekš, laikam iznāks no pilsētas un neļaus savu zemi postīt. Tā kā Eleisinas novadā un Trījas līdzenumā tie nebija viņam pretī nākuši, tad viņš tagad, nostiprinādamies Acharnās, mēģināja viņus no pilsētas izviliņāt. Jo nevien šī vieta likās viņam izdevīga nometnes ierīkošanai, viņš bij arī tais domās, ka acharnieši, kas sastādīja lielu daļu pilsētas iedzīvotāju, — hoplītu skaits no viņu vidus bija 3000 vīru liels, — nepielaidīs savu īpašumu nopostīšanu un pamudinās arī visus citus uz kauju. Bet ja arī atēnieši šī iebrukuma laikā pretim neiznāktu, tad uz priekšu varēs jo drošāki postīt līdzenumu un nonākt līdz pat pilsētai, tādēļ ka acharniešiem pēc savu īpašumu zaudēšanas nebūs vairs lielas patikas citu zemes dēļ uzņemties briesmas, un tā atēniešu starpā izcelsies nevienprātība. Šāds aprēķins bij Archidāmam, kad viņš palika Acharnās.

21. Kamēr peloponēsiešu kaŗaspēks atradās Eleisīnā un Trījas līdzenumā, atēniešiem bija vēl kaut kāda cerība, ka tas tuvāk nenāks, jo viņi atcerējās, ka arī lacedaimoņu ķēniņš Pleistoanaks, Pausanija dēls, četrpadsmit gadus pirms šī kaŗa iebrukdams ar peloponēsiešu kaŗaspēku Atikā — Eleisīnā un Trījas līdzenumā, tālāk vairs negāja, bet atgriezās atpakaļ (tam dēļ viņu arī no Spartas izraidīja, kad pret viņu cēlās aizdomas, ka viņš bijis uzpirkts, kad nolēmis atgriesties). Bet kad nu atēnieši redzēja kaŗaspēku Acharnās, 60 stādījas no pilsētas, viņi to vairs negribēja ciest; viņiem protams likās šausmīgi, ka viņu acu priekšā zeme tiek postīta, ko jaunākie ļaudis nekad vēl nebija piedzīvojuši un arī vecākie tikai mēdiešu laikos; kā citi tā it īpaši jaunieši uzskatīja par labāku iziet ienaidniekiem pretim un mierīgi nenoskatīties. Viņi pulcējās un stipri strīdējās, jo daži iestājās par to, ka no pilsētas jāiziet, kamēr citi negribēja to pieļaut. Pie tam zilnieki sludināja visādas nākamās lietas un ikviens karsti vēlējās tās dzirdēt. Visvairāk uz izbrukumu skubināja acharnieši, kuŗu zeme tika postīta un kuŗi apzinājās, ka

viņi sastāda ievērojamu daļu atēniešu. Tā pilsētā valdīja vispārīgs uztraukums, iedzīvotāji ļaunojās uz Perikli un piemīrsa pavisam, ko viņš iepriekš bija tiem teicis. Viņi pārmeta tam, ka tas kā stratēģis neejot ienaidniekiem pretim, un uzskatīja viņu par visas savas nelaimes cēloni.

22. Periklis redzēja, ka viņi ir sašutuši par pašreizejo stāvokli, bet viņu nodomi nav vislabākie; viņš bija pārliecināts, ka viņa domas par izbrukumumu ir pareizas, un nesaauca tamdēļ ne tautas sapulci ne citu kādu apspriedi, lai sapulcējušies, kas varēja drīzāk kaislīgi aizrauties nekā mierīgi apsvērt, nepieņemtu kādu klūmīgu lēmumu. Pilsētu viņš lika labi apsargāt un cik vien spēdams gādāja par mieru. Jātniekus viņš tomēr allaž izsūtīja, lai ienaidnieku priekšpulki neiebruktu lauku īpašumos pilsētas tuvumā un nenopostītu tos. Pie Frigijām notika arī sadursme starp atēniešu eskadronu, kurā atradās arī tesāļi, un boiōtiešu kavalēriju; virsroku paturēja atēnieši un tesāļi, kuriem tomēr vajadzēja atkāpties, kad boiōtiešiem pienāca hoplīti palīgā. Pie tam krita neliels skaits tesāļu un atēniešu, kurus vēl tai pašā dienā un bez iepriekšējas vienošanās uzlasīja un aizveda²¹). Nākošā dienā peloponēsieši uzcēla uzvaras zīmi. — Tesāļi bij atēniešiem palīga spēkus sūtījuši saskaņā ar agrākos laikos noslēgto sabiedrības līgumu, un nākuši bija lārisieši, farsālieši, kranōnieši, pirasieši, ģirtōnieši un ferieši. Par vadoniem viņiem bija: no Lārisas Polimēds un Arīstonavs — katrs no savas partijas²²); no Farsālas Menons, un tāpat arī pārejiem bija savi paāēlnieki, katram no savas pilsētas.

23. Kad atēnieši uz kauju preti neiznāca, peloponēsieši aizgāja no Acharnām un postīja dažus citus iecirkņus starp Parnēta un Brilēsa²³) kalniem. Kamēr viņi vēl atradās Atikā, atēnieši nosūtīja uz Peloponēsas ūdeņiem savus 100 sarīkotos kuģus līdz ar 1000 hoplītiem un 400 strēlniekiem, stratēģu Karcina Ksenotīma dēla, Prōteja Epikla d. un Sōkrata Antīģena d. vadībā. Ar šiem bruņotiem spēkiem flote devās jūrā un brauca ap Peloponēsu. — Palikuši Atikā tik ilgi, kamēr vēl bija pārtikas līdzekļi, peloponēsieši pēc tam atgriezās mājās caur Boiōtiju un ne vairs pa to ceļu, pa kādu bij ienākuši. Pa ceļam viņi nopostīja Orōpu, tā sauc. Grajas zemi²⁴), ko apdzīvo atēniešu pavaslnieki orōpieši, un kad karaspēks bija nonācis Peloponēsā, tad to atlaida, pēc kam katrs aizgāja uz savu pilsētu.

24. Pēc ienaidnieku aiziešanas atēnieši nostādīja uz cietzemes un uz jūras sargposteņus tanīs vietās, kurās bija nodomājuši pa visu kara laiku apsargāt. Bez tam viņi izņēma no fonda akropolē 1000 talantus, nolēmdami tos atlikt pie malas un netērēt, kara izdevumus sedzot no pārējās summas; bet ja kāds ieteiktu vai liktu nobalsot, lai šo naudu izlieto kādam citam nolūkam nekā vienīgi tanī gadījumā, ja pilsētai tuvotos ienaidnieku flote un rastos vajadzība aizstāvēties, — tad tam noteica nāves sodu. Viņi nostādīja izņēmuma stāvokli arī 100 triēras līdz ar to pavēlniekiem, katru gadu vislabākās, ar nosacījumu, ka nevienu no tām nedrīkst citam nolūkam lietot kā tikai — vajadzības gadījumā — jau aprādīto briesmu novēršanai, reizē ar ziņamo naudas summu.

25. Atēniešiem, kas ar augstāk minētiem 100 kuģiem bij ieradušies Peloponēsas ūdeņos, pievienojās cercīrieši ar 50 kuģiem un daži citi sabiedrotie tanī apvidū. Gar piekrasti braucot viņi nodarīja vairāk vietās zaudējumus un starp citu izcēla desantu arī pie Metones Lakonijā, uzbrūkdami šai vāji nojētinātai un nepietiekošiem spēkiem apsargātai pilsētai. Tuvumā nu atradās spartietis Brasīds, Tellida dēls, ar aizsargu nodaļu, un kad viņš dzirdēja, kas notiek, tad steigās ar 100 hoplītiem pilsētas aizstāvētājiem palīgā. Ātriem soļiem izlauzies caur atēniešu karaspēku, kas pa daļai bija pa apkārtni izklīdis, pa daļai pret cietoksni vērties, viņš iegāja Metonē un izglāba pilsētu, pazaudēdams ielaužoties tikai nedaudzus no savejiem. Šī drošsirdīgā pasākuma dēļ viņš bij arī pirmais no tiem, kas šī kara laikā tika Spartā atklāti godināti. Atēnieši tagad atstāja Metoni, nobrauca līdz Fejai Ēlidā un postīja divu dienu laikā apkārtni; te viņi kaujā uzvarēja arī 300 labākos ēlejiešu karavīrus, kas bija piesteigušies palīgā gan no Lejas-Ēlidas gan no apkārtejā novada. Bet kad pēc tam sacēlās vētra un viņiem šim bezostas piekrastē bija no negaisa jācieš, tad lielākā daļa sakāpa atkal kuģos un brauca gar tā sauc. Zivsragu uz Fejas ostu, kamēr mesēnieši un daži citi, kas nespēja kuģus sasniegt, gāja pa zemesceļu un ieņēma arī Feju. Vēlāk viņus uzņem piebraukušie kuģi, kas tad atstāj Feju un izbrauc atklātā jūrā, bet tūlī pienāk arī ēlejiešu karaspēka lielākā daļa. Atēnieši apbraukāja pēc tam vēl citas vietas un postīja piekrasti.

26. Ap to pašu laiku atēnieši nosūtīja uz Lokridu 30 kuģus, ar kuriem gribēja reizē arī Eiboju apsargāt. Flotes pavēlnieks bija Kleopomps Kleinija dēls, kas izcēla malā desantus un nopostīja dažas vietas piekrastē. Viņš ieņēma arī Troniju, paņēma no iedzīvotājiem ķilniekus un sakāva pie Alopes kādu nodaļu palīgā piesteigušos lokriešu.

431 27. Tani pašā vasarā atēnieši izraidīja aigīniešus no viņu salas, līdz ar sievietēm un bērniem. Viņi pārmeta tiem, ka tie pa lielai daļai esot pie šī kara vainīgi; bez tam viņiem likās arī drošāki, Peloponēsas tuvumā esošo salu ieņemt ar pašu kolonistiem. Tā tad mazliet vēlāk viņi nosūtīja uz turieni jaunus iedzīvotājus, bet izraidītiem aigīniešiem lacedaimoni ierādīja par dzīves vietu Tireju, atdodot viņu lietošanā arī apkārtejo zemi; to viņi darīja nevien aiz naida pret atēniešiem, bet arī tamdēļ, ka zemestrīces un heilōtu sacelšanās laikā aigīnieši bija viņiem palīdzību snieguši. Tirejas novads atrodās starp Argosu un Lacedaimonu un sniedzās līdz pat jūrai. Viena daļa aigīniešu tur arī apmetās, kamēr pārējie izklīda pa Helladu²⁵).

28. Tai pašā vasarā, jaunā mēnesī, — kad arī vienīgi, kā rādās, šāds notikums ir iespējams, — aptumšojās saule pēc pusdienas laika, pieņemdama mēness sirpja izskatu, pēc kam parādījās atkal pilnā veidā; pie tam atspīdēja arī dažas zvaigznes²⁶).

29. Tani pašā vasarā atēnieši iecēla par savu konsulu²⁷) abdērieti Nimfodōru Piteja dēlu, kuŗa māsa bija Sitalkam par sievieti un kuŗam pie pēdejā bija liels svars. Agrāk viņi to uzskatīja par savu ienaidnieku, bet tagad aicināja uz Atēnām, gribēdami ar trākiešu ķēniņu Sitalku, Tērēsa dēlu, sabiedrību noslēgt. Šis Tērēss, Sitalka tēvs, pirmais nodibināja odrisiešu lielo ķēniņvalsti, kas aptver Trāķijas lielāko daļu (prāva daļa Trāķijas ir arī neatkarīga). Ar Tēreju, kas bij apprecējis Pandiōna meitu Prokni no Atēnām, šis Tērēss nestāv nekādā sakarā, un viņi nedzīvoja arī vienā un taj pašā trākiešu zemē, jo Tērejs dzīvoja Daulijā, tagadejās Fōķidas novadā, kuŗa toreiz bija trākiešu apdzīvota. Šinī zemē zināmās sievietes izdarīja arī nedarbu ar Itiju²⁸), un daudzi dzejnieki, runādami par lakstīgalu, sauc šo putnu par daulieti. Ir arī saprotams, ka Pandiōns, abpusēgo labumu ievērodams, ir drīzāk šādā tuvumā savu meitu pie vīra izdevis, nekā pie odrisiešiem, uz kuriem bija daudz dienu ko ceļot. Tērēss turpretī, kuŗa vārds pat neskan līdzīgi,

bija pirmais odrisiešu ķēniņš, kas ieguva lielu varu. Ar viņa dēlu Sitalku atēnieši nu vēlējās noslēgt sabiedrību, jo viņi griebēja, lai tas palīdz viņiem iekarot Trāķijas kaimiņu novadus, bez tam palīdz arī pārvarēt Perdiku. Nimfodōrs tad arī nonāca Atēnās un palīdzēja noslēgt sabiedrību ar Sitalku; viņš panāca arī tā dēla Sadoka uzņemšanu atēniešu godapilsoņos un apsolījās gādāt par kara izbeigšanu Trāķijas piekrastē, jo ierunāšot Sitalkam sūtīt atēniešiem palīgā trāķiešu karaspēku, sastāvošu no jātniekiem un šķēpnešiem. Viņš samierināja arī Perdiku ar atēniešiem un ieteica tiem atdot Perdikam Termu. Pēdējais tad arī tūlī pievienojās atēniešiem un Formiōnam, lai apkarotu chalcidiešus. Tādā kārtā nevien trāķiešu ķēniņš Sitalks, Tērēsa dēls, bet arī macedoņu ķēniņš Perdiks, Aleksandra dēls, palika par atēniešu sabiedrotiem.

30. Atēnieši, kas ar 100 kuģiem atradās vēl Peloponēsas ūdeņos, ieņēma korintiešu pilsētīņu Sollīju un ierādīja gan pilsētu gan zemi no visām akarnāņu ciltīm vienīgi palairiešiem. Viņi ieņēma arī joni arī Astaku, kur kā tirans valdīja Evarchs, padzina to un pievienoja pilsētu savai savienībai. Pēc tam viņi nobrauca uz Cefallēnijas salu un ieņēma to bez kaujas. Cefallēnija atrodās iepretim Akarnānijai un Leikadai un tur ir četras pilsētas, ko apdzīvo palieši, kranieši, samieši un pronnieši. Mazliet vēlāk flote atgriezās uz Atēnām.

31. Tai pašā gadā, vēlā rudenī, atēnieši iegāja ar visu savu karaspēku — gan pilsoņi gan ārinieki — megariešu novadā, stratēģa Perikļa, Ksantipa dēla, vadībā. Ar 100 kuģiem uz Peloponēsu nobraukušie atēnieši bija pa to laiku, uz mājām braucot, līdz Aigīnai nonākuši, un kad tie dzirdēja, ka no pilsētas viss karaspēks iegājis megariešu zemē, tad arī viņi nobrauca turp un apvienojās ar tur esošiem spēkiem. Tā nu šeit bija sapulcējies vislielākais karaspēks, kāds bij atēniešiem, kad pilsēta bija vēl ziedoša spēka pilna un nebija no slīmības cietusi. Jo no pašu atēniešu vidus te bija ne mazāk par 10.000 hoplītiem, bez tam vēl pie Poteidajas viņiem stāvēja 3000 vīru; bet no āriniekiem iebrukumā piedalījās ne mazāk par 3000 hoplītiem, un klāt nāca vēl liels skaits viegli bruņoto. Kad nu viņi bija zemi pa lielākai daļai nopostījuši, tad atgriezās mājās. Arī vēlāk — ikgadus pa šī kara laiku — atēnieši iebruka megariešu

zemē, pa daļai ar jātniekiem, pa daļai ar visu savu karaspēku, līdz beidzot ieņēma Nīsaju.

32. Šīs vasaras beigās atēnieši nostiprināja agrāk neapsargāto Atalantes salu, kas atrodās pretīm Opuntas lokriešu zemei. Te viņi uzcēla cietoksni, lai aizkavētu laupītājus no Opuntas un pārejās Lokrīdas izbraukt jūrā un nodarīt zaudējumus Eībojai. Viss tas notika šīnī vasarā, pēc peloponēsiešu aiziešanas no Atikas.

33. Nākošā ziemā akarnānis Evarchs, vēlēdamies atgriesties Astakā, ierunā korintiešiem pārvest šo atpakaļ, sarīkojot karagājieni ar 40 kuģiem un 1500 hoplītiem; pie tam arī viņš pats bija kaut kādus palīga spēkus salīdzis. Šo gājieni vadīja Fifamīds Aristōnima dēls, Tīmoksens Tīmokrata d. un Eimachs Chrīsida d., kuŗi ar savu floti pārveda arī Evarchu atpakaļ. Pēc tam viņi gribēja ieņemt vēl dažas citas vietas Akarnānijas piekrastē, bet kad mēģinājumi neizdevās, tad brauca uz mājām. Cefallēnijai garām braucot viņi pietājās šeit, izkāpa malā kraniešu novadā un noslēdza ar tiem kaut kādu līgumu. Ar to viņi tomēr tika pievilti, jo kranieši uzbruka viņiem negaidot un nogalināja dažus no viņu vīriem. Tā diezgan lielas grūtības ciešot, korintieši izbrauca atklātā jūrā un devās tad uz mājām.

34. Tai pašā ziemā atēnieši, sekodami sentēvu paradumam, svinīgi apglabāja no valsts puses pirmos šīnī karā kritušos²⁹). Tas nu notiek šādā veidā. Trīs dienas iepriekš uzceltelti un novieto tanī aizgājušo mirstīgās atliekas, pie kam ikviens, kas vēlas, atnes savejam kaut kādu ziedu³⁰). Kad pienāk apglabāšanas diena, tad uz ratiem ved cipresu zārkus, pa vienam no katras filas (novada), un zārkos atrodās kritušie, pēc ikviena piederības pie attiecīgās filas. Vienu atpūtas vietu ved tukšu — bez vēsts pazudušiem, kuŗus nevarēja atrast un uzlasīt. Izvadīšanā var piedalīties ikviens, kas vēllās, gan pilsonis gan svešinieks, un arī sievietes — radniecīces vaimanādamas piedalās apglabāšanā. Tad viņus gulda atklātos kapos, kas atrodās Atēnu visskaistākās priekšpilsētās³¹) tuvumā; te aizvien apglabā kara upuŗus³²), izņemot Maratonas kaujā kritušos, jo pēdejo drosmi par priekšzīmīgu uzskatīdami, atēnieši tos turpat uz ciņas lauka arī apglabāja. Kad nu smiltis ir viņus segušas, tad kāds saprātīgs un ievērojams vīrs, ko pilsēta ievēlējusi, saka viņiem par godu pienācīgu cildināšanas runu, pēc

kam visi aiziet. Tādā veidā notiek apglabāšana, un pa visu kara laiku atēnieši sekoja attiecīgos gadījumos šim paradumam. Šoreiz nu bij ievēlēts Periklis Ksantīpa dēls, lai ar runu godinātu pirmos kritušos, un kad bija pienācis īstais brīdis, viņš atstāja kapu, uzkāpa uz augstas tribīnes, uzceltas tai nolūkā, lai jo lielāka daļa sapulcēto varētu viņu dzirdēt, un runāja apmēram šādi³³):

35. „Vairums agrāko runātāju ir slavējuši likuma devēju, kas pastāvošam paradumam³⁴) pievienojis šāda veida runu: viņi ir tai pārliecībā, ka ir skaisti, apglabājamiem kara upuriem par godu šādu runu sacīt. Es nu gan būtu turējis par pietiekošu, cilvēkiem, kas darbā par krietniem izrādījušies, arī darbā vien parādīt pienācīgo godu³⁵), kā jūs to arī tagad redzat zīmējoties uz šīm no valsts puses sarīkotām bērēm. Nebūtu vēlams, ka ticība daudz drosmei tiek no viena vienīga cilvēka labas vai arī vājākas runas atkarīga darīta; nav jau arī viegli atrast īsto toni, ar ko, lai gan ar grūtībām, var radīt ciešu pārliecību par patiesību. Jo cīņu dalībnieks, kas turklāt ir labvēlīgs, viegli var nākt uz domām, ka runa nesniedz visu to, ko viņš vēlas un ko zin, bet nezinātājs — ka viņa dažā vietā pārspīlē; tā viņš domā aiz skaudības, ja dzird kaut ko, kas pārsniedz viņa paša spēkus. Jo cildinošas runas par citiem cilvēki cieš tikai tiktāl, cik katrs klausītājs tur arī sevi par spējīgu darīt kaut ko no tā, ko ir dzirdējis; visu ārkārtīgo turpretī viņi jau apskauž un arī vairs netic. Bet tā kā mūsu tēvu tēvi ir šādu runu par labu atzinuši, tad arī man jāseko likumam un jāmēģina pēc iespējas saskaņot mana runa ar jūsu vēlēšanos un uzskatiem.

36. „Es nu sākšu vispirms ar mūsu senčiem, jo mūsu pieņēmums un arī gods prasa — šinī brīdī viņus godam pieminēt. Šo zemi pastāvīgi, no paaudzes uz paaudzi, paši apdzīvodami, viņi ir to ar savu drosmi līdz šim laikam brīvu un neatkarīgu uzturējuši un kā tādu saviem pēcnācējiem atstājuši. Kā viņi tā vēl vairāk mūsu tēvi ir uzslavas cienīgi, jo pēdejie ir savu mantojumu grūtās gaitās pavairojuši un tagadejo lielo valsti mums, šā laika cilvēkiem, atstājuši. Mēs paši, kas tagad atrodamies vislabākos gados, esam to galvenos punktus vēl vairāk nostiprinājuši, bet pilsētu esam katrā ziņā ar visu vajadzīgo apgādājuši un kā kara tā miera laikam nodrošinājuši. Es nu nekavēšos pie pazīstamām lietām un nerumāšu par viņu

un mūsu kara darbiem, ar ko valsts atsevišķās daļas tika iegūtas, nei par drosmi, ar kādu mēs vai arī mūsu tēvi esam pret naidīgo barbaru vai hēllēņu uzbrukumiem aizstāvējušies; es aprādīšu turpretī — vispirms, ar kādiem paradumiem mēs esam pie visa tā tikuši un ar kādu dzīves iekārtu un kādiem principiem mūsu valsts ir liela tapusi, pēc kam pāriešu uz šeit apglabāto cildināšanu. Es esmu tai pārliecībā, ka tagadejos apstākļos pienākās par to runāt un visai sapulcei, kā pilsoņiem tā svešiniekiem, būs derīgi to dzirdēt.

37. „Savā atklātā dzīvē mēs necenšamies ievest svešu valstu likumus, drīzāk esam paši citiem par paraugu nekā ņemam citus par priekšzīmi. Un tā kā valsts vara pieder nevis nelielam skaitam cilvēku, bet tautas vairākumam, tad mūsu valsts iekārtu sauc par demokrātiju (tautas valdību), jo personiskās lietās visi ir likuma priekšā līdzīgi, bet valsts vadībā priekšroka tiek dota ikvienam pēc viņa nopelniem, ņemot vērā viņa spējas kaut kādā nozarē — nelūkojoties tik daudz uz viņa piederību pie kādas šķiras, cik uz teicamām īpašībām; tāpat, zīmējoties uz nabadzību, nevienam viņa zemā kārtā nav par kavēkli, ja tik vien viņš valstij var kaut kādā ziņā derīgs būt. Brīvības gars valda mūsu atklātā dzīvē, un arī privātā satiksmē mēs esam brīvi no savstarpīgām aizdomām; mēs nei dusmām ļaujām vaļu, ja cits dara kaut ko pēc savas patikas, nei ar ģimja vaiBSTiem izsakam citādi gan nekaitīgus, tomēr sāpīgus pārmetumus. Privātā satiksmē cits citu neapgrūtinot, mēs arī valsts dzīvē nenoziedzamies, pateicoties galvenokārt tikumiskai bijībai: mēs paklausam pastāvošai valdībai un likumiem, pirmā kārtā tiem, kas izdoti apspiesto apsardzībai, tāpat nerakstītiem likumiem, kurus pārķāpt ikviens uzskata par kaunu³⁶).

38. „Arī par atpūtu pēc darba gaitām mēs esam sava gara labā lielā mērā gādājuši, jo augu gadu rīkojam sacensības un svīnam upuŗa svētkus³⁷); tāpat arī savu privāto dzīvi esam skaisti iekārtojuši, tā kā tā ikdienas sagādā mums baudu un aizden drūmas domas. Pateicoties pilsētas lielumam, no visām zemēm mums ievēd itin visu, un ārzemju ražojumus mēs baudam tikpat labi kā savas paŗu zemes produktus.

39. „Tāpat kara mākslas ziņā mēs atšķiramies no saviem pretiniekiem, proti šādos punktos. Mūsu pilsēta ir visiem pieejama un nekad nav noticis, ka svešiniekus izraidoŗ mēs būtu

Partenons.

kādam ņēmuši iespēju mācīties vai skatīties lietas, ko mūsu ienaidnieki, tās netraucēti redzēdami, varēja sev par labu izlietot, jo mēs paļaujamies ne tik daudz uz mākslīgām ierīcēm un viltus plāniem, cik uz savu pašu uzņēmību un drosmi. Savā audzināšanā mūsu pretinieki cenšās jau no pašas jaunības ar

grūtu vingrināšanos iegūt vīrišķību, mēs turpreti dzīvojam daudz vieglāki un tomēr droši dodamies riskantās cīņās pret līdzīgi spēcīgiem ienaidniekiem. Pierādījums sacītam ir šāds. Kamēr lacedaimoņi uzsāk karagājienu uz mūsu zemi ne ar atsevišķiem, bet ar visiem saviem sabiedrotiem, mēs vieni paši izejam citu zemē, un lai gan svešumā, tomēr bez grūtībām parasti uzvaram pretiniekus, kas aizstāv savu mantu un īpašumus. Pie tam vēl neviens ienaidnieks nav visus mūsu spēkus vienkop sev pretī redzējis, tādēļ ka mēs reizē uzturam arī floti un uz cietzemes izsūtām savus karavīrus uz daudz pasākumiem; bet ja nu mūsu ienaidniekiem iznāk kaut kur sadursme ar kādu mūsu nodaļu, tad uzvaras gadījumā viņi dižojās, ka esot mūs visus sakāvuši, bet kad piedzīvo neveiksmi, tad saka, ka mēs visi esot viņus pārspējuši. Ja nu mēs arī ejam cīņā drīzāk ar vieglu sirdi nekā ar grūtībām apmācīti, drīzāk ar jēdzimtu nekā priekšā rakstītu drošsirdību, tad tomēr mums ceļās tas labums, ka sagaidāmo pārbaudījumu dēļ mēs priekšlaik nezaudējam palāvību un uzsāktā cīņā izrādamies par tikpat drošsirdīgiem kā tie, kas visu savu mūžu nopūlās. Bet ne tikai šinī ziņā, arī vēl citādi mūsu pilsēta ir apbrīnošanas cienīga.

40. „Mēs mīlam vienkāršu skaistumu un māksla nedara mūsu raksturus vājus. Bagātība mums ir drīzāk līdzeklis darbam nekā lielības priekšmets, un atzīties nabadzībā nav kauns; daudz lielāks kauns ir — to ar darbu nenovērst. Vieni no mums rūpējās gan par savu privāto gan par valsts dzīvi, citi atkal, kas nodarbojās ar zemkopību un rūpniecību, labi saprot arī valsts jautājumus, jo vienīgi mēs uzskatām cilvēku, kas par tiem nemaz neinteresējās, nevis par bezpartejīgu, bet par nederīgu, un paši mēs darām patiesi pareizi, apspriedzamies par valsts lietām vai arī izstrādādami projektus, jo nedomājam, ka apspriešanās ir darbiem kaitīga, bet drīzāk kaitīgi ir — stāties pie darba bez iepriekšējas apspriedes un atziņas. Tiešām, lielā mērā mums piemīt arī tā īpašība, ka mēs nevien rādām vislielāko drosmi, bet arī pamatīgi apsvešam savus nodomus, kamēr pie citiem drosmi modina nezināšana, bet skaidra atziņa bailes. Ar pilnu tiesību vislielāko gara stiprumu var nu pierakstīt tiem, kas gan skaidri redz kā priekus tā bēdas un tomēr tamdēļ nebēg no briesmām.

Ari dvēseles cēluma ziņā mēs esam pretstats citiem, jo draugus iegūstam nevis labdarību saņemdami, bet rādīdami. Kas labdarību parādījis, tas ir pastāvīgāks tai ziņā, ka ar labvēlīgu izturēšanos pret to, kam viņš to rādījis, cenšās uzturēt dzīvu viņam pienācīgo pateicību, kamēr parādnieks ir jau vienaldzīgāks, apzinādamies, ka labdarība viņam jāparāda ne aiz paša labvēlības, bet kā parāda samaksa. Mēs esam vienīgie, kas ne tik daudz savu labumu aprēķinot, cik aiz uzticības, brīviem cilvēkiem piemītošas, — bez bailēm sniedzam citiem palīdzīgu roku.

41. „Ar vienu vārdu es saku, ka nevien visa mūsu pilsēta ir Helladas skola, bet arī katrs atsevišķs cilvēks — man domāt — var pie mums par pilnīgu personību izveidoties, ar vislielāko daudzpusību, piemilību un izveicību. Un ka viss tas nav acumirkliņa dižošanās, bet ir patiesa īstenība, to pierāda mūsu pilsētas varenums, ko mēs ar minētām rakstura īpašībām esam sasnieguši. Jo viņa ir vienīgā starp tagadnes pilsētām, kas nedzirdēti spēcīga būdama iet pārbaudījumam pretī, un vienīgi viņa nedod uzbrucējam ienaidniekam iemeslu sirdīties, ka viņu pārspētu mazvērtīgi pretinieki; tāpat pavalstniekiem nav iemesla ar nicināšanu domāt, ka atrastos zem necienīgas valdības. Šīs varas iegūšana, saistīta ar lielām piemiņas zīmēm un neapšaubami apliecināta, sagādās mums tagad un nākotnē apbrīnošanu, un mūsu sumināšanai nebūt nav nei Homērs vajadzīgs nei cits kāds dzejnieks, kas ar savām dziesmām gan var uz vienu mirkli prieku sagādāt, kamēr patiesība smeļ par faktu nepareizo apgaismojumu³⁸), — mē, visu jūru un zemi mēs esam ar savu uzņēmīgo drosmi sev pieejamu padarījuši un visur neiznīcīgas piemiņas zīmes saviem sekmīgiem darbiem cēluši. Negribēdami šādu pilsētu zaudēt, ir nu drošsirdīgi cīnījušies un nāvē gājuši šeit kapā guldītie, un arī no dzīvajiem — man šķiet — ikviens labprāt uzņemsies viņas labā pūles un grūtības.

42. „Tālab es arī esmu ilgāku laiku par mūsu pilsētu runājis, gribēdams rādīt, ka mēs cīnāmies par augstākām mantām nekā tie, kam nekā tamlīdzīga nav; reizē ar to es vēlējos arī ar gaišiem pierādījumiem apliecināt, ka tie, par kuriem es tagad runāju, ir tiešām uzslavas cienīgi. Galvenos punktus es esmu viņus jau suminājis, jo ko es cildinošu par mūsu pilsētu

teicu, tad šo rotu ir tai viņi un viņiem līdzīgi ar savām teicamām īpašībām sagādājuši, un starp hellēņiem gan nebūs daudz tādu, pie kuriem viņu slava saskanētu ar darbiem tāpat, kā pie šiem. Man nu šķiet, šis viņu tagadejās beigas atklāj mums viņu vīrišķību — kā viņas pirmais norādījums un pēdeļais apliecinājums. Taisnība prasa, ka arī pie tiem, kas citādā ziņā nav tik teicami bijuši, mēs vairāk par visu citu ievērojam viņu droširdību, pierādītu cīņās par tēviju, jo ļaunu ar labu deldēdami viņi ir vispārībai (valstij) lielāku labumu nesuši, nekā ar savām atsevišķām kļūdām ļaunumu. Neviens no viņiem nav savas bagātības dēļ glēvs izrādījies, nepadodamies vilināšanai, ka varēs to arī turpmāk baudīt; neviens nav arī aiz cerības, ka nabadzībai izbēgdams tiks vēl pie bagātības, no briesmām vairījies; vairāk par visu citu viņi ir kārojuši pārmācīt ienaidniekus un ar to saistītās briesmas par visskaistākām uzskatījuši — tālab viņi ir gribējuši kopā ar tām gan ienaidniekus sodīt, gan pēc minētiem labumiem censties, cerībai novēlēdami uzvaras nezināmību, bet īstenībā, zīmējoties uz to, ko jau acu priekšā redz³⁹), gribēdami palauties vienīgi uz savu pašu spēku. Pie tam pa pašas cīņas laiku viņi ir drīzāk domājuši par aizstāvēšanos un ciešanu, nekā par atkāpšanos un glābību, un tā viņi ir neslavai izbēguši, savu dzīvību darbam ziedojuši un isā likteņa brīdī drīzāk ar visskaistāko cerību nekā ar bailēm no šejienes aizgājuši.

43. „Tā nu šie ir par tik krietniem izrādījušies, kā to viņu pienākums pret pilsētu prasīja; bet kas attiecās uz dzīvajiem, tad tie lai izlūdzās no dieviem, ka viņu dzīvības būtu vairāk aizsargātas, tomēr lai nepielaiž, ka viņu cīņas gars būtu mazāk mošs. Neaplūkosi vienīgi runās aizstāvēšanās lielos labumus, kurus varētu jums plaši attēlot, lai gan jūs paši zināt tos ne mazāk labi, — vērosim drīzāk īstenībā katru dien pilsētas varenību un sāksim to mīlēt, un ja viņa šķitīs jums liela, tad apdomāsim, ka visu to ir ieguvuši droširdīgi cilvēki, kas zinājuši savu pienākumu un darbos pierādījuši savu goda prātu, un ja viņiem kāds pasākums arī nav izdevies, tad tomēr viņi nav gribējuši pilsētai savu labvēlību liegt, bet ir tai visskaistāko mīlestības ziedu nesuši. Vispārībai savas dzīvības ziedodami, viņi ir nevīstošu slavu mantojuši un visskaistāko atdusas vietu, ne tik daudz, kur viņi tagad gul, cik tur, kur viņu slava ikkatrā

izdevīgā gadījumā, vai nu runa vai darbs būtu tam par iemeslu, allaž tiek pieminēta un mūžam uzglabāta. Jo teicamiem cilvēkiem katra zeme ir kapa vieta, un par viņiem liecina nevien pieminekļu uzraksti dzimtenē, bet arī svešā zemē dzīvo ikviena cilvēka krūtīs nerakstīta piemiņa, ne tik daudz viņa darbam cik viņu garam. Tagad nu cenšaties viņiem līdzīgi būt, meklējiet īsto laimi brīvībā, bet brīvību savu pašu drošsirdībā, un neuzskatiet no ienaidniekiem draudošās briesmas par nieka lietu. Nelaimīgiem, kas neko labu vairs nevar cerēt, ir mazāk iemesla likt savu dzīvību uz spēli, nekā tiem, kas savā dzīvē var vēl nepatīkamu pārmaiņu sagaidīt un pie kuriem starpība ir ārkārtīgi liela, ja kāda nelaime viņus piemeklē. Glēvības izsaukta pazemošana ir pašapzinīgam cilvēkam sāpīgāka nekā nejūtama nāve, vienoša ar gara stiprumu un uzvaras cerību.

44. „Tālab arī jūs, viņu vecākus, kas šeit esat klāt, es tagad gribu ne tik daudz nožēlot, cik iepriecināt. Kas savā mūžā pieredzējuši dažādas likteņa maiņas, tie zin, ka laime pastāv iekš tam, iegūt visskaistākās beigas (kā tagad šie te, kamēr jūs iegūstiet visskaistākās bēdas), — ka laimīgi ir tie, kam ir piešķirts savas dzīves laimē atrast arī savas beigas. Es nu gan zinu, ka ir grūti jūs par to pārliecināt, jo par viņiem jums bieži vien atgādinās citu laime, par kādu jūs paši reiz priecājāties; bēdas jau arī nepastāv tādu labumu zaudēšanā, kurus neesam baudījuši, bet gan pierasta labuma atņemšanā. Tomēr cerība uz citiem bērniem lai stiprina to prātus, kas vēl ir attiecīgā vecumā, jo klātpienākušie liks nevien pašu namā aizmirst sāpes par aizgājējiem, bet atnesīs arī pilsētai divkārtīgu labumu, tādēļ ka nemazināsies viņas iedzīvotāju skaits un pieņemsies viņas drošība. Jo kam par bērnu likteni nav jābaldās, kā citiem, tie nespēj arī kopīgās apspriedēs kaut kādu pienācīgu vai lietderīgu padomu dot. Bet visi tie, kam labākie gadi jau pāri, ņemiet vērā, ka dzīves lielākā daļa, laimē pavadīta, bija jūsu mantojums, un ka atlikušais sprīdis nebūs vairs garš, pie kam par iepriecinājumu lai noder jums šeit kapā guldīto slava. Jo vienīgi gods nenovīst, un dzīves nespēka gados prieku sagādā ne tik daudz ieguvumi, kā daži saka, bet cieņa un gods.

45. „Jums, te klāt esošiem aizgājēju dēliem vai brāļiem, kā es redzu, stāv grūta sacensība priekšā; jo kā vairs nav starp

dzīvajiem, to ikviens slavē, bet jums pat ar drosmes pārpilnību būs grūti sasniegt to, ka jūs atzīst par līdzīgiem, — jūs vienmēr noturēs par mazliet vājākiem. Skaudība pret sāncenšiem valda starp dzīvajiem; bet kas nevienam vairs ceļā nestāv un netraucē ar savu sacensību, tam parāda labvēlību un godu. — Ja nu man arī sievietu teicamās īpašības vēl jāpiemin — to sievietu, kas tagad būs atraitņu kārtā, tad isā iepriecinājumā viss būs sacīts. Liela būs jūsu slava, ja jūs attaisnosiet savu iedzimto spēju (panest ciešanas) un ja vīriešu starpā par ikvienu no jums būs vismazāk runas, vai nu uzslavas vai nopelšanas ziņā.

46. „Tā nu arī es esmu, sekodams likumam, runā aprādījis, ko turēju par vajadzīgu; bet kas attiecās uz darbiem, tad no vienas puses — apglabātie ir jau godināti, bet no otras — viņu bērnu audzināšanu no šī brīža līdz jaunības laikam⁴⁰⁾ uzņemsies valsts uz sava rēķina, tā pasniegdama nevien kritušajiem, bet arī viņu piederīgiem lietderīgu vainagu par cīņām un pūlēm. Jo kur par drošsirdību izsola visaugstākās godalgas, tur pilsoņu starpā radīsies arī viskrietnākie vīri. Tagad nu ikviens lai apraud to, ko pienākās, un tad ejiet mājā⁴¹⁾.“

430 47. Šādus kāpa svētkus nosvinēja šinī ziemā, un tai aizējot beidzās arī pirmais gads šim karā. Tūliņ vasaras sākumā peloponēsieši un viņu sabiedrotie, tāpat kā pirmo reizi, iebruka Atikā ar divi trešdaļām sava karaspēka, lacedaimoņu ķēniņa Archidāma Zeiksidāma dēla vadībā. Apmetušies no metnē, viņi postīja zemi. Nebija vēl daudz dienu pagājis, kopš viņi bij Atikā, kad pie atēniešiem pirmo reizi parādījās zināmā slimība, kuŗa, kā stāsta, bija jau agrāk daudz apvidus piemeklējusi, piem. Lēmnu un citas vietas; tomēr, ciktāl cilvēki atminās, mēris nekur nebija tik stipri plosījies un tik daudz cilvēku upuru prasījis. Jo nevarēja nedz ārsti līdzēt nei cita kāda cilvēku māksla: ārsti sākumā slimību nepazina, un jo vairāk nāca ar slimniekiem sakarā, jo vairāk mira paši. Lūgšanas dievnamos, palīdzības meklēšana pie orākuliem un citi šādi līdzekļi nekādu labumu neatnesa, līdz beidzot cilvēki, nelaiemes nomākti, visam tam atmēta ar roku.

48. Visupirms, kā stāsta, slimība esot parādījusies Aitio-pijā, viņpus Ēģiptes, bet pēc tam tā nonāca Ēģiptē, Libijā un daudzās dižķēniņa zemēs. Atēniešu pilsētai viņa uzbruka piepeši, vispirms piemeklēdama Peiraju, kālab iedzīvotāji runāja,

ka peloponēsieši esot viņu akās nāveszāles iemetuši (mākslīgi ierīkotu avotu⁴²) tur toreiz vēl nebija). Vēlāk viņa nonāca arī pašā pilsētā (Atēnās), kur mirstība pieņēma jau daudz plašākus apmērus. Lai nu ikviens, vai tas būtu ārsts vai profāns, izsaka par viņu savas domas, no kam gan tā varēja rasties un kādi cēloņi, pēc viņu uzskata, spēja tik lielu pārgrozību izsaukt, — es no savas puses teikšu tikai, kādā veidā viņa parādījās, un aprakstīšu pazīmes, kas visdrīzāk varēs dot iespēju būt sagatavotiem un nepalikāt nezināšanā, ja viņa atkal reiz uzbruktu; es taču pats esmu šo slimību pārcietis un citus redzējis ar to slimojam.

49. Taisni šis gads bija, kā visi vienbalsīgi apliecināja, vislielākā mērā no citām slimībām brīvs, bet ja kāds arī iepriekš ar kaut ko slimoja, tad viss izvērtās par minēto slimību. Citus, veselus cilvēkus, piepeši un bez kāda redzama iemesla pārņēma vispirms stiprs galvas karstums un acu sarkanums un iekaisums, pēc kam iekšējās daļas — rikle un mēle — tūlī pilnībā asiņin un no mutes nāca savāda un nelaba dvaša. Pēc tam sekoja šķaudas un aizsmakums, un neilgā laikā slimība nonāca krūtīs, stipra klepus pavadīta; bet kad ķēra vēderu, tad satricināja to, pēc kam nāca visāda veida žults izmetumi, kādi vien no ārstiem tiek minēti; tie notika ar lielām sāpēm un grūtībām. Lielākai daļai slimnieku uznāca arī tukša vemšana, izsaukdama stipru krampi, kas pie dažiem izbeidzās drīzi, pie citiem atkal pēc ilgāka laika. No ārienes miesas nebija, ja pie tām pieskārs, pārāk siltas, nei bālas, bet gan iesarkanas un zilganas, pūtītēm un vātēm pārklātas; iekšas turpretī tā dega, ka slimnieki necieta pat vismalkākās vilnas vai lina drānas apsegu, bet gribēja vienīgi kaili būt; vismīlāk viņi būtu aukstā ūdenī metušies. Un tiešām, daudzi no tiem, kas bija bez uzraudzības un kopšanas palikuši, to arī darīja, mezdamiēs akās nedzēšamu slāpju pārņemti, jo bija vienalga, vai dzēra lielāku vai mazāku ūdens malku. Pie tam pastāvīgi mocija vēl nemiers un miega trūkums. Lai cik ilgi pastāvēja slimības augstākā stādija, miesas tomēr galīgi nenovājēja, bet necerēti turējās grūtībām pretī, tā kā slimnieki mira pa lielākai daļai devītā vai arī septītā dienā no iekšēja karstuma, vēl drusku spēka uzglābājuši; bet kas šoreiz pārcieta, tie beidzās pa lielākai daļai vēlāk aiz nespēka, kad slimība nonāca pavēderē, izsaukdama

te stipru pūžpošanu un reizē arī neapturamu caureju. Jo slimība, iemetusies vispirms galvā, pārņēma pēc tam visu miesu, un ja kāds arī pārcieta viņas visasākās formas, tad tomēr ārejo locekļu saslimšana atstāja paliekamas pēdas; slimība proti ķēragan dzimuma daļas gan roku un kāju pirkstus, un daudzi, kas palika dzīvi, pazaudēja tos, bet daži zaudēja arī acis. Dažiem zuda tūlī pēc piecelšanās visa atmiņa un tie nepazina vairs ne sevi pašus, ne savus piederīgos.

50. Slimības aina bija tiešām neizsakami grūta, un kā viņa vispārī piemeklēja ikvienu smagāki, nekā cilvēka daba spēj panest, tā arī sekošā ziņā visgaišāki rādīja, ka ir kaut kas ārkārtīgi neparasts: visi tie putni un četrkājainie dzīvnieki, kas cilvēku miesas aiztiek, vai nu nepavisam netuvojās neapglabātiem liķiem, kādu bija daudz, vai arī pēc baudīšanas nobeidzās. Par to liecina tas, ka šādi putni neapšaubami nozuda, jo tie nebija redzami nei vispārī nei liķu tuvumā; suņi turpretī, pie cilvēkiem dzīvodami, drīzāk deva iespēju novērot slimības iedarbību.

51. Tādi nu bija slimības vispārīgie simptomi, nerunājot par daudz citām savādām pazīmēm, kādas pie ikviena slimnieka parādījās citādā veidā. Nekāda cita no parastām slimībām tanī laikā cilvēkus nepiemeklēja, un ja kāda arī uznāca, tad tā izvērtās par patlaban minēto. No slimniekiem mira nevien tie, kas palika bez apkopšanas, bet arī tādi, kas ļoti rūpīgi tika kopti. Nebij arī, vārdu sakot, neviena speciāla līdzekļa, ko varēja ar neapšaubamiem panākumiem pielietot, jo kas vienam bija derīgs, tas otram izrādījās kaitīgs. Neviena cilvēka ķermenis, vai tas bija stiprs vai vājš, nespēja slimībai pretoties, jo tā nobeidza visus, pat ar vislielāko rūpību koptos. Visbriesmīgākais pie tam bija mazdūšība saslimšanas gadījumos, jo cilvēki tad tūlī zaudēja cerību uz izveseļošanas, daudz vairāk padevās slimībai un neturējās tai pretī. Ne mazāk briesmīgi bij arī tas, ka tā pielīpa kopējiem, kālab cilvēki mira kā aitu bars; pielīšana tad arī bija par iemeslu vislielākam skaitam nāves gadījumumu. Ja aiz bailēm neuzdrošinājās slimniekiem tuvojoties, tie gāja bojā atstāti vieni paši, kādēļ arī daudz namu pavisam izmira kopēju trūkuma dēļ; bet ja kādi tuvojās, tad gāja bojā viņi, — visvairāk tādi, kas gribēja par krietniem cilvēkiem izrādīties: aiz godjūtības tie sevi nesaudzēja un ap-

meklēja savus draugus, kamēr piederīgie, neizsakamas nelai-
mes nomākti, beidzot aiz noguruma atsacījās pat apraudāt aiz-
gājējus. Gan mirējus gan slimniekus tomēr vairāk nožēloja tie,
kas paši bija nāvei izbēguši, tādēļ ka tie pazina slimību no pie-
dzīvojamiem un paši jutās jau drošībā (jo divi reizes vienu un
to pašu cilvēku slimība nekāra, tā kā būtu varējusi to nobeigt).
Citi tos nu turēja par laimīgiem, un acumirklīgā lielā priekā arī
viņiem pašiem bija kaut kāda nepamatota cerība, ka nākotnē arī
nekāda cita slimība viņiem nav vairs bīstama⁴³).

52. Grūtības, kas cēlās no slimības, pavairoja vēl cilvēku
pieplūdums no laukiem pilsētā, ko visvairāk sajuta paši ienā-
cēji. Dzīvokļu trūkuma dēļ tiem bija jāuzturās būdās, kas va-
saras laikā bija tik karstas, ka varēja nosmakt, un nāve pie-
uāca viņiem nepieklājīgos apstākļos: viņi mira cits pie cita un
viņu izdzisušās miesas palika tā gulot; pusdzīvi viņi valstījās
pa ielām un ap visiem avotiem, ūdens kārodami. Dievnamī,
kuŗos ienācēji bij apmetušies, bija liķu pilni, jo slimnieki turpat
arī mira; pārmērīgā nelaimē cilvēki, nezinādami ko iesākt, ne-
piegriezta vairs vērību ne reliģijai ne bijībai. Visas līdz šim
pie apglabāšanas ievērotās parašas tika atmestas un katrs ap-
glabāja kā spēja. Vajadzīgo līdzekļu trūkuma dēļ — vairāki
piederīgie proti bija jau iepriekš miruši — daudzi sāka apgla-
bāt nekāumīgā veidā: daži novietoja savu mironi uz sveša
sārta⁴⁴), aizsteigdamies tā pagatavošanai priekšā, pēc kam
sārtu aizdedzināja; citi, redzot kaut kādu sārtu degam, atveda
savu mironi, uzsvieda to virsū un tad aizgāja.

53. Arī citādā ziņā slimība bija par iemeslu nelikumības
pieaugšanai pilsētā. Ja agrāki dažs labs bija sargājies padoties
baudu kārei, tad tagad jo vieglāk iedrošinājās to darīt, kad red-
dzēja, cik ātri iestājās laimes maiņa, cik negaidīti mira bagātie,
bet tādi, kam agrāki nekā nebija, tūliņ saņēma pirmajo mantu
un piederumus. Tā nu cilvēki steidzās ātrāki baudīt un iekāres
apmierināt, kā dzīvību tā mantu uzskatīdami par kaut ko ātri
pārejošu. Nopūlēties agrāk atzīto ideālu dēļ nevienam nebija
patikas, jo neviens nezināja, vai pirms mērķa sasniegšanas ne-
ies bojā; turpretī viss, kas jau tūliņ bija patikams, tāpat viss,
kas kaut kādā ziņā noderēja baudījuma sasniegšanai, šķita arī
labs un derīgs. Nelīdzēja ne bailes no dieviem ne cilvēku li-
kums, jo tā kā visus redzēja vienlīdz bojā ejam, tad sprieda,

ka ir vienalga, vai dievus būties vai nē; neviens arī nedomāja, ka dzīvos tik ilgi, kamēr viņu sauks tiesas priekšā un viņš par saviem noziegumiem saņems sodu, — turpreti visi ticēja, ka viņiem ir jau daudz lielāks sods piespriests un tas karājās pār viņu galvām, bet pirms to saņemt, vajagot arī kaut ko no dzīves baudīt.

54. Tāds nu bija posts, no kā smagi cieta atēnieši: pilsētā mira cilvēki un uz laukiem tika viņu īpašumi bojāti. Šādā nelaimē, kā tas viegli saprotams, atminējās arī sekošo zīlējumu, kurš, kā vecākie cilvēki teica, jau sen ticis sludināts: „Reizi nāks dōriešu karš un mēris tam līdzī.” Tad izcēlās strīdus, vai senlaiku sludinājumā minēts mēris (loimos) vai bads (limos); pašreizejos apstākļos tomēr gluži dabīgi ņēma pārsvaru uzskats, ka minēts esot mēris, jo cilvēku atmiņa pieskaņojās viņu ciešanām. Un man rādās, ja vēlāk reiz izceltos cits dōriešu karš un pie tam uznāktu bads, tad laikam gan piemēroti skanētu arī zīlējums. Zinātājiem nāca atmiņā arī orākula sludinājums lacedaimoņiem, kad uz jautājumu, vai karu sākt vai nē, dievs tiem atbildēja, ka visiem spēkiem karu vedot viņi gūs uzvaru, pie kam arī pats solījās palīgā nākt; tagad nu vēroja, ka notikumi saskan ar sludinājumu⁴⁵). — Slimība sākās tūlīt pēc peloponēsiešu iebrukuma, pie kam Peloponēsu viņa kaut cik ievērojamā mērā nepiemeklēja, plosīdamās galvenokārt Atēnās, pēc tam arī citās visvairāk apdzīvotās vietās. Tas nu bija par slimību sakams.

55. Peloponēsieši, nopostījuši līdzenumu, nonāca tā sauc. Piejūras joslā līdz pat Laurijam, kur atrodās atēniešu sudraba raktuves. Te viņi postīja vispirms apvidu preti Peloponēsai, tad pret Eiboju un Andru vērsto daļu. Periklis, kas arī tagad bija stratēģis, turējās pie tām pašām domām kā pirmā iebrukuma laikā, t. i. ka atēnieši nedrīkst iziet no pilsētas ienaidniekiem preti.

56. Kamēr pēdejie vēl stāvēja līdzenumā un nebija piejūras joslā nonākuši, Periklis rīkoja 100 kuģu stipru floti, ar ko uzbrukt Peloponēsai, nu kad viss bija kārtībā, tad devās ceļā. Uz kuģiem atradās 4000 atēniešu hoplītu, bez tam vēl 300 jātnieku uz zirgu transporta kuģiem, kādus atēnieši pirmo reiz sarīkoja⁴⁶), pārtaisot vecus kara kuģus. Gājienā piedalījās arī chijieši un lesbieži ar 50 kuģiem. Aizbraucot šie atēniešu spēki

atstāja peloponēsiešus Atikas piekrastē. Nonākuši Peloponēsā, viņi izkāpa malā Epidauras novadā un tāli un plaši postīja zemi, uzbruka arī pilsētai un likās, ka to ieņems, bet tas viņiem tomēr neizdevās. Aizbraukuši no Epidauras, viņi postīja Haliadu un Troizēnas un Hermiōnes novadu, kas visi atrodās Peloponēsas piekrastē. Atstājuši šīs vietas, atēnieši nobrauca līdz Lakōnijas jūrmalas pilsētiņai Prasijām, postīja zemi, ieņēma pilsētiņu un nopostīja arī to. Pēc tam viņi atgriezās mājās, bet peloponēsiešus Atikā vairs neatrada, jo tie bij aizgājuši.

57. Visu šo laiku, kamēr peloponēsieši atradās Atikā un atēnieši uz flotes, slimība darīja savu posta darbu gan atēniešu karaspēkā gan pilsētā, kālab runāja, ka peloponēsieši ātrāk aizgājuši no Atikas, baidīdamies no slimības, par kuŗas izcelšanos dabūja zināt no pārbēdzējiem⁴⁷), lai gan arī paši varēja novērot mirušo apglabāšanu⁴⁸). Šī iebrukuma laikā viņi bija te ļoti ilgi palikuši un visu zemi nopostījuši, pavadīdami Atikā apmēram 40 dienas.

58. Vēl tanī pašā vasarā Perikļa amata biedri — stratēģi Hagnons Nīcija dēls un Kleopomps Kleinija d., saņēmuši floti, ar kuŗu Periklis bija savas kuŗa operācijas veicis, devās tūlīt uz Trākijas piekrasti pret chalcidiešiem un Poteidaju, kas vēl arvienu bij aplenkta. Te nonākuši, viņi laida pret Poteidaju vaļņu grāvējus darbā un visādi mēģināja to ieņemt. Viņiem tomēr neizdevās nei pilsētu ieņemt nei citu ko panākt, kas ar viņu bruņotiem spēkiem būtu saskaņā stāvējis, jo arī te parādījās slimība, nodarīdama atēniešiem ārkārtīgas grūtības; tā plosījās nevien Hagnona karaspēkā, bet pārgāja arī uz agrāk atbraukušiem atēniešu kuŗavīriem, kas iepriekš bija veseli. Formiōns ar saviem 1600 vīriem gan vairs neatradās chalcidiešu zemē. Tā tad Hagnons atgriezās ar floti uz Atēnām, slimības dēļ pazaudējis apmēram 40 dienu laikā 1500 cilvēkus no 4000 hoplītiem; agrāk atbraukušās nodaļas turpretī palika Chalcidikā, joprojām aplencot Poteidaju.

59. Peloponēsiešiem otrreiz iebrūkot Atikā, kad zeme jau otru lāgu bija nopostīta un bija jācieš kā no slimības tā no kuŗa, atēniešu prāti grozījās un viņi pārmeta Periklim, ka tas viņiem ierunājis kuŗu sākt un viņa vainas dēļ pār viņiem nācis tik daudz nelaiimes; ar lacedaimoņiem turpretī viņi labprāt būtu izlīguši. Viņi arī nosūtīja pie tiem sūtņus, tomēr neko nepa-

nāca. Tā nu katrā ziņā zaudējuši visu pašlāvību, viņi nemitējās apvainot Perikli. Redzēdams, cik grūti viņi panesa pašreizejo stāvokli un darija visu to, no kā viņš baidījās, Periklis sasauca tautas sapulci (jo viņš bija vēl stratēģis⁴¹), lai stiprinātu viņu pašlāvību, remdētu viņu dusmas, mierinātu un drošinātu uztrauktos prātus. Viņš tā tad uzstājās ar apmēram šādu runu:

60. „Jūsu dusmas uz mani nav man negaidot nākušas, jo es zinu viņu iemeslus, un tamdēļ es arī esmu tautas sapulci sasaucis, lai pamācītu un brīdinātu jūs, ja jūs varbūt bez pamata uz mani dusmotos, vai arī padotos nelaimei. Es tuos pie uzskata, ka valsts, kuŗai visumā labi klājās, var iedzīvotājiem daudz vairāk labuma darīt nekā tāda, kuŗas atsevišķiem pilsoņiem gan iet labi, bet kuŗa visumā ir apdraudēta. Lai cik laimīgs kāds būtu savā personiskā dzīvē, viņš tēvijai bojā ejot tomēr ir līdzīgi pazudis, kamēr laimīgā valstī nelaimīgs cilvēks var drīzāk atkal uz cīni tikt. Ja nu tiešām valsts ir spējīga iedzīvotāju personisko nelaimi panest, kamēr atsevišķi iedzīvotāji nespēj viņas nelaimi pārciest, vai tad gan visiem nevajaga par viņu iestāties un nevis tā darīt kā jūs tagad, kas personiskas nelaimes uztraukti nedomājat vairs par vispārīgo labumu un sirdaties gan uz mani, kas uz kuŗu pamudinājis, gan paši uz sevi, kas kopā ar mani kuŗu nolēmuši. Un tomēr jūs ļaunojaties uz cilvēku, kas labāki par kaut kuŗu citu, man šķiet, saprot, kas vajadzīgs, un spēj to arī paskaidrot, — kas tēviju mīl un mantkārībai nav pieejams. Ja kāds gan saprot, kas vajadzīgs, bet nespēj to pārliecinoši paskaidrot, tad tas ir tāpat, kā kad viņš nebūtu sapratis; kam ir viena kā otra spēja, bet tēviju viņš nemīl, tas arī nevar pareizo un īsto ceļu rādīt; kam, beidzot, ir arī šī trešā īpašība (tēvijas mīlestība), bet to pārspēj mantkārība, tad šīs vienas lietas dēļ visa valsts var tikt pārdota. Ja nu jūs paklausījāt manam aicinājumam uz kuŗu tai pārliecībā, ka minēto īpašību man ir kaut drusku vairāk par citiem, tad jums tagad gan nebūtu tiesības man pārvest, ka es darījis nepareizi.

61. „Ja citādi labvēlīgiem apstākļiem valdot ir brīva izvēle, tad ir gan liela neprātība izvēlēties kuŗu; bet ja nebija citas izejas kā tikai uz vietas piekāpties un padoties svešai valstij, vai arī riskantā cīņā meklēt uzvaru, — tad vairāk vainojams ir tas, kas no briesmām izvairās, un nevis, kas iet tām

pretim. Es nu palieku pie saviem uzskatiem un tos nemainu, kamēr jūs savas domas grozat, jo kad jums labi klājās, jūs man paklausījāt, bet kad esat zaudējumus cietuši, tad nožēlojat; un tā jums ar jūsu uzskatu nepastāvību mans padoms izliekās nepareizs, jo zaudējumus ikviens sajūt jau tūlī, kamēr sagaidamā labuma vīspārīgās atziņas vēl trūkst. Lielai pārmaiņai iestājoties, pie tam vēl piepeši, jūsu gars nav tik cēls, lai paliktu pie tā, ko esat par labu atzinuši. Jo nelaime, piepeši, negaidot un pret katru aprēķinu uzbrukdama, nomāc drošo pašāvību, un tas ir ar jums, nerunājot par citām lietām, visvairāk gadījumā ar slimību noticis. Un tomēr kā lielas pilsētas iedzīvotājiem, kas audzināti viņai piemērotos uzskatos, jums vajadzētu arī vislielākai nelaimei droši pretī stāties un nemazināt savu cieņu, — jo kā cilvēki ienīst to, kas pārgalvīgi sniedzās pēc viņam nepienācīga gēda, tā viņi dara arī pārmetumus katram, kas aiz glēvības neattaisno mantoto slavu. Jums tā tad vajadzētu piemirst sāpes par personisko nelaimi un mēģināt glābt valsti.

62. „Ja nu jūs baidaties, ka pūles kaŗa labā var izrādīties pārāk lielas un mēs varbūt tomēr tiekam pārspēti, tad lai pietiek ar to, ko es jau agrāk jums daudz reizes esmu aprādījis, t. i. ka jūs velti baidaties. Tomēr es gribu jums vēl to paskaidrot, kāda liela vara ir jūsu rokās, ko jūs, man rādās, vēl nekad nesat tuvāk apcerējuši, nei es esmu savās iepriekšējās runās uzsvēris; un arī tagad es nesāktu runāt par jautājumu, kam ir drusku lielīga nokrāsa, ja neredzētu jūs pārāk uztrauktus. Jūs domājat, ka valdat vienīgi par sabiedrotiem, bet es saku, ka no diviem cilvēku lietošanā dotiem novadiem — zemes un jūras — par vienu jums pieder neaprobežota vara, ciktāl jūs šo novadu tagad pārvaldat un varat, ja vien vēlaties, to arī uz priekšu darīt; nav taču šimbrīžam neviena, vai tas būtu dižkēniņš vai cita kāda tauta⁶⁰⁾, kas varētu jums liegt apbraukāt jūru ar jūsu flotes bruņotiem spēkiem. Tā tad ar šo varu nemaz nevar salīdzināt jums piederošo namu un lauka īpašumu lietošanu, kuŗas zaudēšanai jūs piešķīrat tik lielu nozīmi. Nav pareizi, ka jūs tos tik daudz nožēlojat; uzskatiet tos drīzāk — salīdzinot ar savu varu — par greznuma priekšmetiem un bagātībai piemītošu rotu, un nepiegrieziet visam tam vērību. Atzīstiet, ka brīvība, ja mēs to sargāsim un glabāsim, var mums viegli visu to atkal atdot, bet ja nāksim zem citu varas, tad arī agrākie

ieguvumi pa laikam zaudē savu vērtību. Mēs nedrīkstam par saviem tēviem vājāki izrādīties, kas nevien ar pūlēm un grūtībām ir sev tos izcīnījuši (nevis no citiem mantojuši), bet ir tos arī pasargājuši un mums kā mantojumu atstājuši. Zaudēt savus īpašumus ir gan lielāks kauns nekā piedzīvot neveiksmi, mēģinot tos iegūt. Cīņā ar pretiniekiem mums jāiet nevien ar pašapzinīgu palāvību, bet arī ar nicināšanu. Dižoties var arī kāds bailīgs cilvēks, kas varbūtīgās briesmas nezinādams ir kādu panākumu sasniedzis; bet nicināt tikai tas, kas tic, ka pārspēj ienaidniekus ar savu apzinīgo drosmi, — un tā tas ir ar mums. Saprāts un lepnā pašapziņa stiprina arī uzņēmības garu, pat līdzīgai laimei valdot; uz cerību, kuŗas nozīme parādās tikai izmisumā, sāprāts palaujās mazāk, bet jo vairāk uz pašreizejo atstākļu pareizu izpratni, kuŗas aprēķini ir drošāki.

63. „Jūs vajag arī pilsētas cieņu un godu sargāt, kas tai ceļās no valdīšanas, ar kuŗu jūs tik ļoti lepojaties; jūs nedrīkstat no pūlēm bēgt, ja vien arī turpmāk gribat pēc goda censties. Nedomājiet arī, ka cīņa te iet tikai par vienu lietu — jūsu atkarību vai neatkarību; nē, jūs cīnāties arī tamdēļ, lai nezaudētu valdību par citiem un izbēgtu briesmām no to puses, kuŗu ienaidu jūs pa savas valdīšanas laiku esat mantojuši. No valdīšanas jūs nevarat vairs atsācīties, ja arī dažs labs, padodamies bezdarbībai un tagadejos apstākļos baidīdamies, izturās tā, it kā tas būtu krietna pilsoņa pienākums; jūs to nevarat tamdēļ, ka jūsu valdība ir jau tiranijā pārgājusi, kuŗas piesavināšanās, man domāt, ir gan netaisna, bet atkāpšanās no tās saistīta ar briesmām. Ja tamlīdzīgiem cilvēkiem pašiem būtu kaut kur sava neatkarīga valsts, tad viņi ar savām mācībām drīz vien novestu postā kā valsti tā arī citus pilsoņus. Jo šāda bezdarbība, ja tai līdzās nestāv rosīga enerģija, nespēj brīvību nodrošināt, un valditāju pilsētā viņa nav derīga, bet gan pavalstnieku zemē, lai varētu netraucētā kalpībā dzīvot.

64. „Jūs nu nelauļāties no šādiem pilsoņiem pievilties un nedusmojāties uz mani, kam jūs paši ļautājumā par kuŗa sāksānu esat pievienojušies; nedariet tā, lai gan pretinieki, kad jūs negribējāt tiem paklausīt, ir iebrukuši un darijuši visu, kas bija sagaidāms, — bez tam vēl, pilnīgi negaidot, ir šī slimība klātnākusi, kas tiešām no visiem pārbaudījumiem ir necerēti ļauna. Es zinu, ka pa daļai viņas dēļ mani ienīst vēl daudz

vairāk, bet tas nav pareizi, jo citādi arī kaut kāda necerēta laime jums būtu jāpieraksta man par labu. Kas no dieviem nāk, to vajaga nest ar padevību, kas no ienaidniekiem — ar vīrišķīgu pacietību. Šāds tikums bija mūsu pilsētai agrāk, un tagad jūs to neatmetiet. Apdomājiet taču, ka viņai visā pasaulē ir vislielākā slava, tādēļ ka viņa nepadodās nelaiemei, kara gaitās ir ļoti daudz cilvēku dzīvības ziedojusi un no pūlēm nav izvairījusies. Līdz šo baltu dien viņai pieder ļoti liela vara, kas uz visiem laikiem paliks pēcnācēju atmiņā, ja arī tagad mums taču reiz būtu drusku jāiet atpakaļ, jo visam, kas cēlies, jāiet arī zudumā; atmiņā tomēr paliks tas, ka mēs kā hellēņi esam par ļoti daudziem hellēņiem valdījuši un visgrūtākās cīņās gan atsevišķām valstīm gan viņiem visiem kopā pretī stājušies, esam ļoti lielā un visiem līdzekļiem teicami apgādātā pilsētā dzīvojuši. Zinams, kas rosību un darbību necienī, visu to varbūt nicinās, bet ikviens, kas arī pats grib ko darīt, ņems mūs par priekšzīmi, bet kam ieguvumu nav — mūs apskaudīs. Bet ja mums tagad ir naids un īgnums jāpanes, tad tas ir bijis visiem jāpiedzīvo, kas vien tik gribējuši par citiem valdīt. Un tomēr, kas vislielāko labumu dēļ manto naidu, tas iet pareizu ceļu, jo naids ilgi nepastāv, kamēr acumirkļīgais spožums un nākamā slava mūžam dzīvo cilvēku atmiņā. Domājiet tad nu par nākotnes slavu un acumirkļīgo godu un mēģiniet ar vislielāko uzcītību tūlīt iegūt vienu kā otru; nestājaties ar lacedaimoņiem sarunās un nelieciet manīt, ka tagadejās grūtības jūs nospiež, — jo kas savā garā par nelaimi vismazāk skumst, bet darbos visvairāk stājās tai pretī, tie ir gan atklātā gan privātā dzīvē viskrietnākie.“

65. Šādiem vārdiem mēģināja Periklis pret viņu sašutušos atēniešus mierināt un viņu domas no pašreizejām grūtībām novērst. Atklātībā tie arī paklausīja viņa padomam, pārtrauca sarunas ar lacedaimoņiem un cītīgāki gatavojās uz karu, bet personiski katrs skuma par savu nelaimi: tauta tamdēļ, ka mazāk līdzekļiem apveltīta, viņa arī tos bija zaudējusi, augstāko šķiru piederīgie — ka uz laukiem viņiem bija skaisti īpašumi, nami un dārgs inventārs bojā gājuši, galvenokārt tomēr tamdēļ, ka miera vietā bija stājies karš. Visi viņi arī nemitējās par Perikli sirdities, līdz beidzot piesprieda tam naudas sodu. Bet mazliet vēlāk, kā jau pa laikam ļaužu vairums mēdz darīt, viņi

no jauna ievēlēja viņu par stratēģi un uzticēja tam visu valsts vadību, jo sāpes par personisko nelaimi bija pie viņiem savu asumu jau zaudējušas, kamēr visas valsts vajadzību apmierināšanai viņi uzskatīja Perikli par vislielākā mērā noderīgu. Un tiešām, kamēr vien miera laikā viņš stāvēja valsts priekšgalā, viņš vadīja to teicami un sargāja ar drošu roku, tā kā viņa laikā tā sasniedza savas varas augstumus, un kad izcēlās karš, tad izrādījās, ka arī par valsts militāro spēku viņam bija pareizi ieskatīti. Bet viņš nedzīvoja vairs ilgāk kā divus gadus un sešus mēnešus (no kara sākuma), un kad bija miris, tad viņa saprātība kara jautājumos nāca vēl vairāk redzama. Viņš proti teica, ja atēnieši citādi izturēsies mierīgi un rūpēsies par floti; ja kara laikā necentīsies pavairot valsti ar jauniem ieguvumiem un neuzsāks neko, kas pilsētu varētu apdraudēt, — ka tad viņi paturēs virsroku. Bet viņi darīja visu otrādi, personiskas godkāribas un pašlabuma dēļ uzsākdami citas lietas, kas ar kara mērķi, šķiet, nestāvēja sakarā un kā viņiem pašiem tā arī sabiedrotiem nāca par ļaunu, — lietas, kas vislabākā gadījumā gan varēja atsevišķu personu godu un labklājību vairot, bet neizdošanās nāca valstij kara ziņā par ļaunu. Augstāk sacītam par iemeslu bija tas, ka Periklis, ar savu autoritāti un gudro prātu ieņemdamas ievērojamu stāvokli un nesavtīgs kā neviens cits, pārvaldīja tautu patstāvīgi, tomēr brīvības garā. Viņš nelikās no viņas vadītā, drīzāk vadīja to pats, jo pie varas viņš nebija nācis ar neatļautiem līdzekļiem un viņam nebija arī vajadzīgs tautai pēc patikas runāt, taisni otrādi — viņš bija spējīgs lepnumā un dūsmās arī kaut ko pretī sacīt. Vismaz redzot viņus aiz pārgalvības kaut kādā ziņā pārāk drošus, viņš ar savām runām tos savaldīja un piespieda baidīties, un kad tie bez iemesla baidījās, tad iedvēsa viņiem palāvību. Vārda pēc tā bija tautas valdība (demokrātija), patiesībā pirmā pilsoņa valdīšana. Viņa pēcnācēji, kas drīzāk līdzinājās cits citam un katrs centās ieņemt pirmo vietu, sāka tautai izpatikt un piekāpties tās priekšā pat valsts politikas jautājumos. No tam nu, kā tas lieļā un valdošā pilsētā saprotams, tika nodarītas daudz kļūdas, it īpaši sakarā ar Sicīlijas ekspedīciju. Te kļūda pastāvēja ne tik daudz nolūka ziņā zīmējoties uz tiem, pret kuriem šis pasākums bija vērst⁵¹⁾, bet drīzāk gan iekš tam, ka ekspedīcijas rīkotāji vēlāk nerūpējās par aizbraukušā kara-

spēka vajadzībām; nododamies personiskām intrīgām, lai ienemtu pirmo vietu tautas priekšā, viņi nevien traucēja kara-spēka enerģiju, bet arī valsts dzīvē sacēla pirmo reizi iekšējas tukas. Lai nu gan atēnieši pazaudēja Sicīlijā kā pārejos bruņotos spēkus tā arī lielāko daļu flotes, un mājās viņu starpā valdīja jau ķildas, viņi tomēr vēl 10 gadus turējās pretī nevien iepriekšējiem ienaidniekiem, bet turklāt vēl sicīliešiem un saviem pa lielākai daļai atkritušiem sabiedrotiem, tāpat arī dižkēniņa dēlam Cīram, kas vēlāk pievienojās viņu ienaidniekiem, pabalstīdams peloponēsiešus ar naudas līdzekļiem flotes vajadzībām; viņi turējās tik ilgi, līdz beidzot, savās personiskās ķildās sapinušies, paši sevi sabruka. — Tik bagātīgi līdzekļi atradās toreiz Perikļa ricībā, kad viņš aprēķināja, ka ar tiem gluži viegli varēs peloponēsiešus vienus pašus, t. i. bez viņu vēlākiem sabiedrotiem, karā pārspēt.

66. Tani pašā vasarā lacedaimoņi un viņu sabiedrotie nobrauca ar 100 kuģiem uz Zacintas salu, pretim Ēlīdai. Zacin tieši ir Peloponēsā dzīvojošo achajiešu kolonisti un piederēja toreiz pie atēniešu savienības. Šini karagājienā piedalījās 1000 lacedaimoņu hoplitu, flotes pavēlnieka — spartieša Knēma vadībā. Izkāpuši malā, viņi nopostīja zemes lielāko daļu, bet kad iedzīvotāji nepadevās, tad atgriezās mājās.

67. Tās pašas vasaras beigās korintietis Aristels, lacedaimoņu sūtņi Anērists, Nikolajs un Stratodēms, teģejietis Timagors un argosietis Pollids — pēdējais privātā kārtā⁵²) — ceļo uz Āziju pie dižkēniņa, lai kaut kā tam ierunātu dot naudu un piedalīties karā. Viņi nonāk vispirms Trāķijā pie Tērēsa dēla Sitalka, gribēdami to, ja vien iespējams, pamudināt uz atsacīšanos no sabiedrības ar atēniešiem un sūtīt karaspēku uz Poteidaju, kur stāvēja pilsētu aplencējas atēniešu nodaļas. Tālāk ceļojot viņi vēlējās ar Sitalka palīdzību pārcelties par Hellespontu un nonākt pie Farnabaza dēla Farnaka, kas tad liktu viņus aizvest pie dižkēniņa. Pie Sitalka pašulaik atradās arī atēniešu sūtņi Learchs Kallimacha dēls un Ameiniāds Filemona d., kuŗi ierunāja atēniešu godapilsoņu kārtā ieceltajam Sadokam, Sitalka dēlam, izdot viņiem minētos cilvēkus, lai tie nenonāktu pie dižkēniņa un nenodarītu viņa (Sadoka) pilsētai kaitējumus, cik tas no tiem atkarājās. Sadoks arī paklausīja, un kad tie caur Trāķiju ceļojot devās uz kuģi, ar kuŗu gribēja par Helles-

pontu pārcelties, tad viņš liek tos saņemt cieti, pirms tie paspēja uz kuģa uzkāpt; viņš proti bija Learcham un Ameiniadam cilvēkus līdzī devis, pēdejiem pavēlējams izdot viņiem peloponēsiešu sūtņus. Saņēmuši gūstekņus, viņi aizveda tos uz Atēnām. Kad tie bija te pienākuši, atēnieši baidījās, ka Aristeis, pie dzīvības palikdams, nenodara viņiem vēl lielāku ļaunumu, jo iepriekšējie notikumi bij acimredzot viņa ierosināti, t. i. Poteidajas atkrišana un viss cits, kas Trāķijas piekrastē bij atgadījies. Tā tad vēl tai pašā dienā viņi visus tos nogalināja — bez tiesas un izmeklēšanas, lai gan tie gribēja kaut ko sacīt; pēc tam tos iemeta gravā. Šādā kārtā atēnieši vēlējās atmaksāt lacedaimoniem ar to pašu, ko tie kā pirmie bija sākuši, saģūstīdami, nomaitādami un bedrēs iemezdami atēniešu un viņu sabiedroto tirgotājus, kas ar saviem kuģiem brauca pa Peloponēsas ūdeņiem. Tiešām, kara sākumā lacedaimoni bija it kā ienaidniekus nomaitājuši visus, ko uz jūras saņēma cieti, vai tie bij atēniešu sabiedrotie, vai arī neitrālo valstu piederīgie.

68. Ap to pašu laiku, vasarai beidzoties, amprakieši uzsāka karagājieni pret Amfilocha Argosu un pārejo Amfilochiju, lielus barbaru pulkus līdzī vezdami. Naids ar argosiešiem bija viņiem šāda iemesla dēļ cēlies. Amfilochijas valsti, kas atrodās Amprakijas jūraslīča tuvumā, nodibināja, no Trōjas pārnācis, Amfiarāja dēls Amfilochs, nebūdams mierā ar apstākļiem Argosā. Pilsētu viņš nosauca savas dzimtenes vārdā par Argosu, un tā bija vislielākā visā Amfolochijā un viņas iedzīvotāji bija ļoti turīgi. Daudz paaudzes vēlāk viņi nelaiimes gadījumu dēļ nonāca spaidu stāvoklī un uzaicināja tamdēļ Amfilochijas kaimiņus amprakiešus apmesties viņu starpā; no amprakiešiem, kas pārnāca pie viņiem uz dzīvi, viņi iemācījās toreiz arī hellēņu valodu, ko lieto tagad, kamēr citi amfilochieši ir barbari. Pēc kāda laika amprakieši padzen argosiešus un paši ieņem visu pilsētu. Amfilochieši tad apvienojās ar akarnāņiem, un abas šīs ciltis sauca palīgā atēniešus, kas arī sūta pie viņiem stratēģi Formiōnu ar 30 kuģiem. Pēc Formiōna pienākšanas viņi ar joni ieņem Argosu, pārdod amprakiešus verdzībā un paši, t. i. amfilochieši un akarnāņi, kopā apmetās uz dzīvi pilsētā. Tad arī nodibinājās sabiedrība starp atēniešiem un akarnāņiem, bet amprakiešiem cēlās vispirms naids pret argosiešiem — viņu ciltsbrāļu pārdošanas dēļ verdzībā, un vēlāk, šī

kaŗa laikā, viņi uzsāk minēto gājienu kopā ar chaoniešiem un daŗiem citiem apkārtejiem barbariem. Nonākuši līdz Argosai, viņi ieņēma zemi un uzbruka arī pilsētai, bet nevarēdami to ieņemt devās atkal atpakaļ un katra cilts aizgāja uz savu zemi. Tādi bija šīs vasaras notikumi.

69. Nākošā ziemā atēnieši nosūtīja uz Peloponēsas ūdeņiem 20 kuŗus stratēģa Formiōna vadībā, kuŗš, izlietodams Nau-paktu kā bāzi, lūkojās uz to, ka neviens nedz izbrauktu nedz iebrauktu Korintā un Krīsas līcī⁶⁹). Sešus citus kuŗus, stratēģa Melēsandra vadībā, atēnieši nosūtīja uz Kāriju un Liciju, lai tie piedzītu šim apgabalā nodevu parādu un neļautu peloponēsiešu laupītājiem izlietot šo apvidu kā atbalsta punktu saviem uzbrukumiem preču kuŗiem, kas nāca no Faselīdas, Foinīkas (Feniģijas) un apkārtejās cietzemes. Ar atēniešu flotes spēkiem un sabiedroto nodaļām Melēsandrs iegāja Licijā, bet tika te kaujā uzvarēts, krita pats un pazaudēja arī daļu sava kaŗaspēka.

70. Tai pašā ziemā poteidajieši nevarēja vairs ilgāk aplenkšanu izturēt, jo peloponēsiešu iebrukumi Atikā nebūt nepiespieda atēniešus aiziet. Poteidajiešiem bij iestājies pārtikas trūkums un daudz kas bija te jau noticies zīmējoties uz bada grūtumos lietotām vielām; daŗi bija pat cilvēka gaļu ēduši. Šādos apstākļos viņi uzsāka sarunas par padošanos ar pilsētas aplencējiem — atēniešu stratēģiem Ksenofōnu Eiripīda dēlu, Hestiodōru Aristokleīda d. un Fanomachu Kallimacha d. Stratēģi, kas redzēja kaŗaspēka grūtības nemīļgajā klimatā un zināja arī, ka aplenkšanas vajadzībām valsts izdevusi jau 2000 talantus, pieņēma priekšlikumu par sarunām, un tā notika vienošanās ar nosacījumu, ka poteidajieši ar sievām un bērniem atstāj pilsētu, tāpat arī viņu sabiedroto palīgspēķi, — līdzī ņemot pa vienam mētelim, sievietes pa divi mēteļiem, un arī noteiktu summu naudas viņi drikstēja līdzī ņemt ceļa tēriņam. Šāda līguma apsardzībā viņi tad atstāja pilsētu, aiziedami uz Chalcidiku un kur kuŗais varēja. Bet atēnieši pārmeta stratēģiem, ka tie bez viņu ziņas noslēguši līgumu, jo viņi domāja, ka varēs pilsētu ieņemt bez kaut kādiem nosacījumiem. Vēlāk viņi nosūtīja uz Poteidaju kolonistus no savu pilsoņu vidus un atjaunoja pilsētu. — Tas nu ir viss, kas

šīnī ziemā notika, un līdz ar to beidzās otrs gads šim Tūcidida aprakstītam karām.

429 71. Nākošā vasarā peloponēsieši un viņu sabiedrotie Atikā neiebruka, bet devās ar karaspēku pret Plataju, lacedaimonu ķēniņa Archidāma Zeiksidāma dēla vadībā. Tas lika ierīkot nometni un gribēja postīt zemi, bet platajieši tūlī nosūtīja pie viņa sūtņus un lika sacīt: „Archidām un lacedaimoni! Jūs nodarat netaisnu darbu, kas nedara godu ne jums pašiem ne jūsu tēviem, iebrukdami ar karaspēku platajiešu zemē. Jo kad lacedaimonis Pausanijs, Kleombrota dēls, bija Helladu no mēdiešiem atbrīvojis, kopā ar tiem hellēņiem, kas līdz ar viņu gribēja uzņemties tās cīņas briesmas, kuŗa notika mūsu zemē, — viņš nesa ziedus uz platajiešu pilsētas laukuma brīvības sargam Zevam, pie kam visu sabiedroto klātbūtnē noteica, ka platajieši patur savu zemi un pilsētu un dzīvo te brīvi un neatkarīgi; ka neviens nekad nedrīkst uzsākt pret viņiem netaisnā kārtā un kalpināšanas nolūkā karagājienu, — pretejā gadījumā klātesošiem sabiedrotiem jānāk pēc iespējas palīgā. Šo priekšrocību jūsu tēvi ir mums devuši aiz pateicības par mūsu drosmi un uzcītību, ko mēs parādījām minētā briesmu pilnā cīņā; jūs turpretī darat taisni otrādi, jo esat kopā ar tēbiešiem, mūsu niknākiem ienaidniekiem, kalpināšanas nolūkā šurpu nākuši. Piesaukdami tos dievus, kas toreiz bija svinīgā solījuma liecinieki, kas pie jums tiek godināti no tēvu tēvu laikiem un ir arī mūsu dzimtenes dievi⁶⁴), mēs uzaicinām jūs neaiztikt platajiešu zemi un nepārkāpt zvērestus, bet ļaut mums dzīvot neatkarībā, kā Pausanijs mums ir vēlējis. “

72. Uz šo platajiešu runu Archidāms atbildēja sekošiem vārdiem: „Jums taisnība, cienījamie platajieši, ja tik jūsu darbi saskanēs ar jūsu vārdiem. Dzīvojiet, kā Pausanijs jums ir vēlējis, brīvi un neatkarīgi, bet palīdziet arī visus citus atbrīvot, kas bija toreizejo cīņu un kopīgā zvēresta dalībnieki, bet tagad atrodās zem atēniešu varas. Jo šī lielā bruņošanās ir notikusi un karš tiek vests, lai atbrīvotu gan viņus gan citus. Ja nu jums tik lielā mērā brīvība ir dota, tad pildiet zvērestus arī no savas puses; dariet vismaz to, ko mēs jums jau agrāk esam ieteikuši: valdiet paši par sevi, bet izturaties mierīgi; nenostājaties ne vienā ne otrā pusē un uzņemiet vienus kā otrs, ja viņi nāk kā draugi, bet kara nolūkā nevienam. Ari ar to mēs

būsim mierā.“ Tā sacīja Archidāms, bet platajiešu sūtņi, viņa runā noklausījušies, atgriezās pilsētā, atstāstīja tautai viņa vārdus un pēc tam atbildēja, ka bez atēniešu ziņas, pie kuŗiem atrodās viņu sievas un bērni, platajiešiem nav iespējams viņa uzaicinājumam paklausīt; bez tam viņi baidoties arī par pašu pilsētu — vai tik pēc lacedaimoņu aiziešanas neatnāk atēnieši un nav nemierā ar viņiem, vai arī tēbieši no jauna nemēģina ieņemt pilsētu, atsaukdami uz savām tiesībām, kādas izriet no platajiešu pienākuma uzņemt pie sevis abas pretejās puses. Gribēdams viņus šinī ziņā apmierināt, Archidāms sacīja: „Atdodiet mums, lacedaimoņiem, lauku mājas un pilsētu, parādiet zemes robežas un uzdodiet pēc skaita savus kokus un visu citu, ko ar skaitu var noteikt, bet paši aizejiet pa visu kara laiku, uz kuŗiem vēlaties; pēc kara beigām mēs jums atkal atdosim, ko būsim saņēmuši. Līdz tam laikam mēs visu to paturēsim ķīlā, apstrādāsim jūsu zemi un maksāsim jums nodevas, pietiekošas jūsu uzturam⁵⁹).“

73. To noklausījušies, sūtņi atgriezās atkal pilsētā, apspriedās ar tautu un tad atbildēja, ka gribot viņa priekšlikumu vispirms atēniešiem zināmu darīt, un ja tie tam piekritīšot, tad to arī pieņemšot; līdz tam laikam viņi lūdza atstāt viņus mierā un zemi nepostīt. Archidāms arī deva viņiem tik daudz dienas laika, ka sūtņi varēja no Atēnām atkal pārnākt, un zemi nepostīja. Platajiešu sūtņi tad nogāja pie atēniešiem, apspriedās ar tiem, un mājās atgriezušies pasludināja pilsētas iedzīvotājiem sekošo: „Nei agrāki — saka atēnieši, — kamēr pastāv mūsu sabiedrība, mēs esam pielaiduši, ka jums, cienījamie platajieši, tiek kaut kādā ziņā pārestība nodarīta, nei pielaidīsim to arī tagad, bet sniegsim pēc iespējas palīdzību. Atsaukdami uz tēvu zvērestiem, mēs lūdzam jūs neatkāpties no sabiedrības līguma.“

74. Pēc šāda sūtņu ziņojuma platajieši nolēma atēniešus neatstāt, bet drīzāk paciesties un pieredzēt nevien savas zemes nopostīšanu, ja tam nevar izbēgt, bet arī citas grūtības, kādas var atgadīties; no pilsētas vairs neiziet, bet no valņiem dot atbildi, ka viņiem nav iespējams lacedaimoņu prasības izpildīt. Kad viņi šādu atbildi bija devuši, tad ķēniņš Archidāms piesauca vispirms vietejos dievus un hērojus par lieciniekiem, sacīdams: „Jūs dievi, kas valdat par platajiešu zemi, un hēroji,

ziniet, ka viņi ir kā pirmie no apzvērētā līguma atkāpušies, bet mēs jau no sākta gala neesam nekādu pārestību nodarījuši, ienākdami šini zemē, kuŗā mūsu tēvi, jūs pielūgdami, ir mēdiešus uzvarējuši; kuŗu jūs devāt hellēņiem kā laimīgu ciņas lauku, — un ari tagad, kaut ko uzsākdami, mēs nenodarīsim netaisnību, jo ko mēs vairākkārt un pēc taisnības esam priekšā likuši, to nevaram panākt. Atļaujiet tad nu, ka netaisnības sācēji saņem pelnīto sodu, bet kas likumīgi grib sodīt, savu nodomu ari sašņiedz.“

75. Šādiem vārdiem piesaucis dievus, Archidāms stājās ar savu kaŗaspēku pie darba. Vispirms viņi cirta kokus un ieslēdza pilsētu ar stabu žogu, lai neviens vairs no tās nevarētu iznākt; pēc tam bēra smilšu valni pret pilsētu, cerēdami, ka ar tik lieliem spēkiem strādājot, visdrīzākā laikā varēs to ieņemt. Tad viņi cirta kokus Citaironā un aizbūvēja ar tiem abas uzbēruma puses, salikdami tos krusteniski it kā sienu, lai smiltis daudz neizplūstu. Pēc tam nesa un meta virsū zarus, akmeņus, zemi un visu citu, ar ko vien darbu varēja sekmēt. Tā viņi bez pārtraukuma strādāja pie vaļņa būves 70 dienas un naktis, sadalīti pa maiņām, tā kā viena daļa nesa materiālus, kamēr otra atdusējās vai ari baudīja maltīti. Darbu uzraudzīja un pie tā spieda katras valsts kaŗavadoni kopā ar lacedaimoņu sūtiņiem pavēlniekiem⁵⁶). Kad nu platajieši redzēja valni arvien augstāki pacelamies, tad ari viņi pagatavoja koka sienas un novietoja tās uz sava vaļņa tanī vietā, kur pretī pacēlās ienaidnieku uzbērums, pēc kam šinis sienās iebūvēja ķieģeļus, kuŗus dabūja, nojaucot apkārtejos namus. Koka sienas cieši saturēja būvi, tā kā tā, lai gan augsti paceldamās, tomēr bija pietiekoši stipra. Savai aizsardzībai viņi izlietoja jēlas un ari gatavas ādas, tā kā strādnieki un būves koka daļas bija drošībā un degošas bultas nevarēja tos ķert. Tā valnis pacēlās augsti, bet tik pat ātri tam pretī cēlās ienaidnieku uzbērums. Tad platajieši izdomā šādu viltību: viņi izlauž savam valnim caurumu tanī vietā, kur tam pieskārās ienaidnieku uzbērums⁵⁷), un sanes pēdejā smiltis pie sevis pilsētā.

76. Peloponēsieši, to pamanījuši, saspieda niedru grozos mālus un meta tos sabojātā vietā, lai tie neizplūstu līdzīgi smiltīm un netiktu aiznesti. Tā traucēti, platajieši no līdzšīņejā pasākuma atsacījās, bet tai vietā raka no pilsētas puses apakš-

zemes eju, un kad pēc aprēķina atradās jau zem ienaidnieku uzbēruma, tad nesa tā smiltis atkal pie sevis. Ārpusē esošie peloponēsieši ilgu laiku neko no tam nemanīja, tā kā uzbēršana tiem maz līdzēja, jo smiltis tika no apakšas aiznestas un uzbērumus ikreizes nogulās uz tukšās vietas. Bet neskatoties uz to, platajieši tomēr baidījās, ka sava nelielā skaita dēļ nevarēs pārspēkam pretī turēties, kālab izgudroja vēl šādu plānu: ap savu lielo virsbūvi, pretim ienaidnieku valnim, viņi vairs nestrādāja, bet sāka no zemā (pirmātneajā) vaļņa, virsbūves abejos galos, celt uz pilsētas pusi jaunu valni pusemēnēša veidā, lai tas noderētu aizsardzībai, ja lielais valnis tiktu ieņemts, jo ienaidniekiem vajadzētu tad atkal jaunu uzbērumu mest un tā, pilsētā ielaužoties, tiem būtu nevien divkāršas pūles, bet tos varētu arī drīzāk no vairāk pusēm apšaudīt. Pa to laiku peloponēsieši nevien strādāja ap savu uzbērumu, bet laida pret pilsētu darbā arī kara mašīnas (vaļņu grāvējus, avenus). Vienu no tām viņi uzstādīja uz sava uzbēruma un sabojāja labu daļu no platajiešu lielās virsbūves, saceldami pēdejos izbailes; citas bija nostādītas citās vietās pretī pilsētas valnim, bet platajieši apmeta ap tām virves un lieca uz augšu. Viņi piekāra arī pie diviem uz vaļņa novietotiem krānbalkšiem, kas sniedzās tam pāri, citus šķērsām uzvilktus lielus balkšus, piestiprinādami to galus stiprām dzelžu ķēdēm, un kad nu kādā vietā mašīna gatavojās uzbrukt, tad atraisīja ķēdes vaļā, izlaida tās no rokām un ļāva balkšim krist, bet tas ar lielu sparū uzkrīta uz avena galvas smaila un to nolauza.

77. Kad mašīnas neko nelīdzēja un smilšu uzbērumus ierosināja pretnocietinājumu, peloponēsieši redzēja, ka šādiem līdzekļiem nav iespējams pilsētu ieņemt; tādēļ viņi gatavojās ieslēgt to ar parasto aplencamo valni. Iepriekš tomēr viņi grībēja vēl ar uguni izmēģināt, vai nevarētu pilsētu, kas nebija pārāk liela, izdevīgam vējam saceloties nodedzināt; tā viņi izgudroja visādus plānus, lai ieņemtu to, bez lieliem izdevumiem un kārtīgas aplenkšanas. Viņi tad nesa sausus zarus un meta tos no uzbēruma augšas vispirms starptelpā starp pilsētas valni un uzbērumu, un kad daudziem rokas pieliekot tā drīz bij aizpildīta, tad iemeta arī vēl pilsētā gar valni, cik tālu no uzbēruma varēja aizsniegt; pēc tam uzsvieda virsū degošas pagales ar sēru un piķi un aizdedzināja zarus. Tad izcēlās tāda

uguns, kādu līdz šim, vismaz cilvēku rokas pieliktu, vēl neviens nebija redzējis (jo pašas no sevis ir gan jau uguns un liesmas cēlušās, kad uz kalniem vējš berzē kokus vienu pret otru⁹⁸). Šī uguns bija briesmīga un daudz netrūka, ka platajieši, visam citam laimīgi izbēguši, būtu aiz viņas bojā gājuši. Pilsētā tai varēja tikai no liela attāluma tuvoties, un ja būtu vēl vējš sacēlies, kas liesmas nestu pilsētā, uz ko ienaidnieki cerēja, — tad pilsētas aizstāvētāji nebūtu dzīvi palikuši. Bet tas nu nenotika, turpretī, kā stāsta, esot negaiss ar stipru lietu uznācis, kas nodzēsis uguni un novērtis briesmas.

78. Kad peloponēsiešiem arī šis plāns neizdevās, viņi atlaida mājās karaspēka lielāko daļu, bet ar pārejo stājās pie pilsētas aplenkšanas ar riņķa valni, sadalīdami visu riņķa līniju starp atsevišķām pilsētām. Kā iekš- tā ārpus šīs līnijas atradās grāvis, no kura viņi ņēma mālus ķieģeļiem. Kad nu ap to laiku, kad arktūrs uzlec rīta agrumā⁹⁹), visi darbi bija pabeigti, peloponēsieši atstāja šeit vienu nodaļu, kas lai sargātu pusi valņa (otru pusi sargāja boiōtieši), un aizgāja tad ar savu karaspēku, izklīdzdami pa atsevišķām pilsētām. Kas attiecās uz platajiešiem, tad tie bija jau iepriekš sievas un bērņus, visvecākos vīriešus un visu vairumu kara dienestam nederīgo iedzīvotāju aizveduši uz Atēnām, bet paši viņi, skaitā 400, palika pilsētā un tika aplenkti, bez tam vēl 80 atēnieši un 110 sievietes — ēdiena pagatavotājas. Tāds bij aplenkšanas sākumā viss viņu skaits, un vairāk neviens pilsētā neatradās, ne vergs ne brīvs cilvēks. Tādi bija Platajas aplenkšanas priekšdarbi.

79. Tai pašā vasarā, kad labība bija jau nobriedusi, un reizē ar peloponēsiešu karagājieni pret platajiešiem, devās atēnieši ar 2000 pašu hoplītiem un 200 jātniekiem pret chalcidiešiem (Trāķijas piekrastē) un botiešiem. Karaspēka pavēlnieks bija stratēģis Ksenofons Eiripida dēls, kopā ar diviem amata biedriem. Nonākuši līdz Spartōlai Botikā, viņi sāka postīt labības laukus un likās arī, ka kāda partija pilsētā nodos to viņu rokās; tomēr tie, kas tam nepiekrīta, griezās pie Olintas pēc palīdzības, no kurienes tad arī pienāca hoplīti un citas ieroču šķiras, lai apsargātu pilsētu. Šim karaspēkam iznākot no Spartōlas uz kauju, arī atēnieši nostājās kaujas līnijā pašas pilsētas tuvumā. Te nu chalcidiešu hoplīti līdz ar dažiem palīga spēkiem tika no atēniešiem uzvarēti un atgriezās Spartōlā, bet viņu jātnieki un

viegli bruņotie uzvar atēniešu jātniekus un viegli bruņotos. Chalcidiešiem bij arī neliels skaits šķēpnešu no tā sauc. Krūsidas zemes, un tūlīņ pēc kaujas viņiem pienāk vēl šķēpneši no Olintas. To redzot, spartōliešu viegli bruņotie mata jaunu drosmi — nevien no palīga spēku pienākšanas, bet arī no tam, ka iepriekš bija sekmīgi cīnījušies, un tā viņi kopā ar chalcidiešu jātniekiem un pienākušajiem palīga spēkiem uzbrūk no jauna atēniešiem. Pēdejie atkāpās pie savām divi nodaļām, kuŗas bij atstājuši pie vezumu nometnes, un katru reiz nu, kad uzbruka atēnieši, chalcidieši atkāpās, bet kad atēnieši griezās atpakaļ, tad sekoja tiem uz pēdām un meta ar šķēpiem. Uzbruka arī chalcidiešu jātnieki, piejādami klāt, kur tas likās izdevīgi, un galvenokārt viņi uztrauca atēniešus, piespieda tos bēgt un vajāja lielu gabalu. Atēnieši iebēga Poteidajā, aizveda vēlāk uz vienošanās pamata savus kritušos un atgriezās tad ar pāri palikušajiem spēkiem uz Atēnām. Krituši viņiem bija 430 vīri, to starpā arī visi stratēģi. Chalcidieši un botieši uzcēla uzvaras zīmi, uzlasīja savus kritušos un aizgāja tad uz savām pilsētām.

80. Tai pašā vasarā, mazliet vēlāk par minētiem notikumiem, amprakieši un chaonieši, gribēdami visu Akarnāniju iekarot un no atēniešu savienības atšķelt, ierunā lacedaimoņiem sarīkot floti no sabiedroto kuģiem un sūtīt to uz Akarnāniju līdz ar 1000 hoplītiem, apgalvodami, ja viņi (lacedaimoņi) uzbrukšot reizē ar floti un cietzemes spēkiem un kopā ar šiem, tad viegli ieņemšot Akarnāniju, jo piekrastes apdzīvotājiem akarnāņiem nebūšot iespējams doties savejiem palīgā; pēc tam varēšot ieņemt arī Zacintu un Cefallēniju, un atēnieši tad nevarēšot vairs kā līdz šim braukāt ar savu floti pa Peloponēsas ūdeņiem; esot cerība ieņemt arī Naupaktu. Lacedaimoņi arī ļaujās ierunāties un sūta tūlīņ ar nedaudz kuģiem pieprasītos hoplītus Knēma vadībā, kuŗš bija vēl admirālis; bet sabiedrotiem viņi pāvēlēja pēc iespējas ātrāki sarīkot floti un doties uz Leikadu. Vislielāko uzcītību savu kolonistu amprakiešu labā rādīja korintieši. Tad nu korintiešu, sicīōniešu un apkārtejo pilsētu flote vēl gatavojās, kamēr leikadiešu, anaktoriešu un amprakiešu kuģi bija jau Leikadā nonākuši, paliekot te gaidam. Knēms atkal ar saviem 1000 hoplītiem sasniedza ceļa mērķi, Formiōna nepamanīts, kā rīcībā atradās 20 atēniešu kuģi, ar

kuŗiem tas sargāja jūru ap Naupaktu; tūliņ Knēms arī gatavojās uz kaŗagājienu cietzemes vidienē. No hellēņiem viņa rīcībā atradās amprakieši, leikadieši, anaktorieši un 1000 peloponēsiešu, ar kuŗiem viņš pats bij atbraucis: no barbariem 1000 chaoniešu Fōtija un Nīkanora vadībā, kuŗi kā valdošās dzimtas piederīgie bij uz vienu gadu par vadoņiem ievēlēti, jo chaoniešiem nebija dzimtskēniņu valdības. Kopā ar chaoniešiem piedalījās gāģienā tesprōti, kas tāpat nestāvēja zem kēniņa varas. Molosus un atintānus vadīja Sabilints — nepilngadīgā kēniņa Taripa aizbildnis, bet paraviešus kēniņš Oroids. Kopā ar paraviešiem piedalījās 1000 orestiešu, par kuŗiem gan valdīja kēniņš Antiochs, bet tas uzticēja tos Oroida vadībai. Atēniešiem nemanot arī Perdiks bija 1000 macedoņus palīgā sūtījis, kuŗi pieņāca vēlāk. Ar šiem spēkiem Knēms devās ceļā, nenogaidīdams flotes ierašanos no Korintas, pie kam caur Amfilochā Argosas novadu ejot nopostīja Limnaju, neapcietinātu sādžu. Tad viņi nonāk līdz Stratai, Akarnānijas lielākai pilsētai, pārliecināti, ja to papriekšu ieņemšot, tad pārejā Akarnānija viegli pa-došoties.

81. Redzēdami, ka pa cietzemi iebrukuši lieli spēki un arī no jūras puses ienaidnieki nāks ar floti, akarnāņi nepulcējās vienuviet, bet katrs novads sargāja savus piederumus; bez tam viņi sūtīja arī pie Formiōna pēc palīdzības, tas tomēr atbildēja, ka nevarot Naupaktu bez apsardzības atstāt, jo no Korintas drīz vien izbraukšot ienaidnieku flote. Peloponēsieši un viņu sabiedrotie, sadalījušies trijās daļās, devās uz stratiešu pilsētu, kuŗas tuvumā gribēja apmesties nometnē, lai tad vai nu ierunātu iedzīvotājiem padoties vai arī, ja tas neizdotos, mēģinātu ar joni ieņemt pilsētas valni. Viņi tuvojās tai tādā kārtā, ka centrā atradās chaonieši un pārejie barbari, tiem pa labi leikadieši un anaktorieši ar viņiem padotām ciltīm, bet pa kreisi Knēms ar peloponēsiešiem un amprakiešiem; pie tam viņi bija lielā tālumā viens no otra, tā kā dažreiz nevarēja pat saredzēties. Hellēņi tuvojās noteiktā kārtībā un uzmanīdamies, līdz ieņēma parocīgu vietu nometnei; chaonieši turpretī, kuŗi paši sev uzticējās un kuŗus arī apkārtejie cietzemes iedzīvotāji turēja par ļoti kareivīgiem, nemaz neapstājās, lai ieņemtu vietu nometnei, bet devās kopā ar pārejiem barbariem steidzīgi uz priekšu, cerēdami, ka varēs pilsētu ar pirmo joni ieņemt un šo

panākumu sev pierakstīt. Bet stratieši, izdzirdējuši par viņu tuvošanos, pārdomāja: ja šie tos sakautu atsevišķi, tad hellēņi šiem vairs tā neuzbruktu; viņi tā tad novieto paslēptuvēs pilsētas apkārtnē kaļaspēku, un ienaidniekiem jau tuvumā esot, uzbrūk tiem gan no pilsētas gan no paslēptuvēm. Pārsteigti, daudzi no chaoniešiem dabūja galu, un kad pārējie barbari redzēja tos atkāpjamius, tad arī viņi vairs neturējās preti, bet sāka bēgt. Ne viena ne otra hellēņu kaļaspēka nodaļa neko par kauju nezināja, jo barbari bija tālu uz priekšu aizgājuši un hellēņi domāja, ka tie steidzās ieņemt vietu nometnei. Bet kad tagad barbari bēga un steigšus nāca klāt, tad viņi tos uzņēma, apvienoja nometnes un palika šo dienu mierīgi uz vietas. Stratieši roku cīņā ar viņiem neielaidās, tādēļ ka pārējie akarnāņi nebija vēl pienākuši; tie apšaudīja viņus tikai no tālienes ar lingām, nodarīdami lielas grūtības, jo bez vairogiem nevarēja ne no vietas kustēties. Akarnāņus jau arī uzskata par ļoti labiem lingu strēlniekiem.

82. Naktij iestājoties, Knēms steigšus aizved savu kaļaspēku uz Anāpu⁶⁰), apmēram 80 stādijas no Stratas. Nākošā dienā viņš liek uz vienošanās pamata pārvest kritušos un tad, pirms stratiešiem paspēja pienākt palīga spēki, aiziet uz oimīadu zemi, kurī bija viņam draudzīgi piebiedrojušies. No šejienes katrs aizgāja uz savu dzimteni, bet stratieši uzcēla uzvaras zīmi par piemiņu kaujai ar barbariem.

83. Korintiešu un pārējo ap Krīsas jūraslīci dzīvojošo sabiedroto flotei vajadzēja pievienoties Knēmam, lai akarnāņi no piekrastes nesteigtos palīgā uz zemes vīļieni; flote tomēr nepienāca, jo tā bija piespiesta tanis pašās dienās, kad notika kauja pie Stratas, cīnīties ar Formiōna vadītiem 20 atēniešu kuģiem, kas izpildīja sarga dienestu pie Naupaktas. Formiōns proti gribēja uzbrukt korintiešu flotei plašā vietā un gaidīja tādēļ, līdz tā, gar piekrasti braucot, iznāks ārā no līča⁶¹). Korintieši līdz ar sabiedrotiem nu nebrauca kā uz jūraskauju, jo bija drīzāk uz ekspedīciju Akarnānijas vidienē gatavojušies; viņi nedomāja arī, ka atēnieši ar saviem 20 kuģiem uzdrošināsies uzsākt kauju ar viņu 47 kuģiem. Bet tad, gar piekrasti braucot, viņi pamanīja atēniešus pie pretejā krasta, un kad no Patrām Achajā viņi devās pāri uz pretejo cietzemi — Akarnāniju, tad ieraudzīja tos no Chalcidas un Evēnas upes puses sev

pretim airējam, lai gan naktī bija tos redzējuši ostā iebraucam, un tā viņi tika piespiesti pieņemt kauju pašā zunda vidū. Atsevišķo valstu eskadrām bija savi pavēlnieki, tā piem. no Korintas bija Machaōns, Isokrats un Agatarchīds. Peloponēsieši tad nu nostādīja savus kuģus iespējami plašā rinkī, tomēr tā, ka pretinieki nevarētu viņu līniju pārraut; pie tam kuģu priekšgali bija vērsti uz ārieni, pakālejie gali uz iekšpusi, bet vidū viņi ieņēma līdzatbraukušos vieglos transporta kuģus un arī piecus vislabākos ātri braucējus karakuģus, lai tie, ja ienaidnieks kaut kādā pusē uzbruktu, tūlī ierastos no neliela attāluma un izbrauktu preti.

84. Atēnieši ar savu floti, pa vienam kuģim rindā, brauca viņiem rinkī apkārt un pamazām piespieda tos koncentrēties uz neliela laukuma, braukdami tiem aizvien cieši blakus un saceldami aizdomas, ka tūlī uzbruks, kamēr patiesībā viņi bija no Formiōna saņēmuši pavēli neuzbrukt agrāk, pirms viņš pats nebūs signālu devis. Viņš proti cerēja, ka pretinieki nevarēs noteiktu kārtību ieturēt, kā kājnieku pulki uz cietzemes, bet kaujaskuģi sadursies savā starpā un transporta kuģi radīs sajukumu, un ja no liča puses sacelsies vējš, uz ko viņš rinkī braukdams gaidīja un kas pret rīta pusi parasti iestājās, tad tie nevienu brīdi nevarēs vairs mieru un kārtību ieturēt; viņš bija pārliecināts, ka neviens uzbrukuma sākums atkarājās no viņa, tādēļ ka viņa kuģi brauca ātrāki, bet arī, ka vējam saceloties uzbrukums izdosies teicami. Kad nu vējš arī sacēlās un kaujaskuģi, atrazdamies jau uz neliela laukuma, cieta grūtības gan no vēja gan no transporta kuģiem, zaudēdami pie tam noteiktu kārtību; kad kuģi sadūrās cits ar citu un tos nevarēja citādi izšķirt, kā tikai atgrūžoties kārtim; kad kuģu komandas kliecda un viena otrai sauca, lai uzmanās, pie tam arī lamājās un nepavisam vairs neklausījās nedz uz pavēlēm, nedz uz airētāju uzraugiem, turklāt airētāji kā jau cilvēki bez piedzīvojumiem nebija spējīgi jūras viļņos cilāt aires, kālab kuģi jo mazāk klausīja stūrmaņiem, — tagad nu, šādā tik izdevīgā brīdī, Formiōns dod signālu un atēnieši pāriet uzbrukumā, nogremdēdami vispirms vienu no admirāļu kuģiem un sabojādami tad arī citus, kam vien tik uzbrūka; tā viņi panāca to, ka sajukumā neviens no pretiniekiem nedomāja aizstāvēties, bet bēga uz Patrām un Dimu Achajā. Atēnieši vajāja tos, saņēma 12

kuģus, sagūstīja komandu lielāko daļu un aizbrauca tad uz Molikreju. Uz Riona zemesraga viņi uzcēla uzvaras zīmi un ziedoja Poseidonam kuģi, pēc kam atgriezās Naupaktā. Ari peloponēsieši ar saviem pāri palikušiem kuģiem devās tūlīn no Dimas un Patrām uz ēlejiešu kuģu būvētavu Cillēni; tāpat Knēms ar savu Leikadā esošo floti, kuņai vajadzēja ar patlaban minētiem kuģiem apvienoties, nonāk pēc kaujas pie Stratas Cillēnē.

85. Pēc tam lacedaimoņi nosūta pie Knēma kā flotes padomniekus Tīmokratu, Brasidu un Likofrōnu ar pavēli sagatavoties uz citu, labāku jūraskauju un nepieļaut, ka neliela ie-naidnieku flote noslēdz viņiem jūru. Gan aiz citiem iemesliem gan arī tamdēļ, ka viņi pirmo reiz⁹²⁾ izmēģinājās jūraskaujā, piedzīvotā neveiksme likās viņiem neticama; viņi domāja, ka viņu flote nemaz nav tik vāja, bet ir kaut kādā ziņā glēva bijusi; savai īsā laikā izdarītai apmācībai viņi nestādīja pretim atēniešu ilgos gados iegūto izveicību. Tā nu sašutumā viņi sūtīja minētos padomniekus. Pēdejie, nonākuši pie Knēma, kopā ar to pavēlējā attiecīgām pilsētām sagatavot kuģus, bet viņu rīcībā jau esošos saveda kārtībā jūraskaujai. Formiōns no savas puses sūta uz Atēnām ziņu kā par lacedaimoņu bruņošanās tā arī par savu uzvaru jūraskaujā un lūdz sūtīt viņam bez kavēšanās iespējami vairāk kuģu, jo katru dienu un katru brīdi esot sagaidama kauja. Atēnieši tad arī sūta viņam 20 kuģus, bet pavēl pie tam flotes vadonim doties vīspirms uz Krētu, jo Nicijs, viņu konsuls Krētas pilsētā Gortinā, bija viņiem ieteicis sūtīt floti uz Cidoniju, apsolidamies nodot viņu rokās šo viņiem naidīgo pilsētu, kamēr patiesībā tas aicināja viņus, iztapdams cidoniešu kaimiņiem polichnītiem. Flotes vadonis tad arī nobrauca uz Krētu un kopā ar polichnītiem postīja cidoniešu zemi; te viņš palika ilgāku laiku, kavēdamies gan preteju vēju gan jūras rāmuma dēļ.

86. Atēniešiem Krētā kavējoties, peloponēsieši Cillēnē sagatavojās uz jūraskauju un nobrauca tad uz Panormu Achajā, kur viņu atbalstīšanai bija jau pienākuši peloponēsiešu cietzemes spēki. Ari Formiōns aizbrauca uz Molikreja Rionu un nostājās tā priekšā ar 20 kuģiem — tiem pašiem, ar kuriem bija jūraskaujā piedalījies. Šis Rions bija atēniešiem draudzīgs, kamēr otrs atrodās taisni pretī, Peloponēsā; attālums starp abiem punktiem līdzinās pa jūras līniju apmēram 7 stādijām,

un šī vieta ir ieeja Krīsas līcī. Tad nu pie Riona Achajā, netālu no Panormas, kur atradās viņu kājnieku pulki, noenkurējās peloponēsieši ar 57 kuģiem, pēc tam kad bija pamanijuši, ka atēnieši nostājušies pretejā pusē (pie Molikreja Riona). Sešas vai septiņas dienas viņi stāvēja viens otram pretī, vingrinādamies un gatavodamies uz kauju, pie kam vieni, ar bailēm atcerēdamies iepriekšējo neveiksmi, nevēlējās atstāt Rionu un iebraukt plašā vietā, otri turpretī negribēja ieiet jūras šaurumā, zinādami, ka kauja šaurā vietā ir pretiniekiem parocīga. Pēc tam Knēms, Brasids un pārējie peloponēsiešu pavēlnieki, vēlēdamies drīzā laikā izsaukt kauju, pirms atēniešiem pienāk kādi palīga spēki, sasauca papriekšu karavīru sapulci, un kad redzēja, ka iepriekšējās neveiksmes dēļ tie ir pa lielākaļ daļai bailīgi un atturīgi, tad iedrošināja tos apmēram šādiem vārdiem:

87. „Ja notikušās jūraskaujas dēļ kāds no jums, peloponēsiešu vīri, varbūt baidās no priekšā stāvošās, tad vajag ievērot, ka bijušā kauja nedod iemeslu kaut kādam noteiktam spriedumam. Jo kā jūs zināt, mūsu bruņošanās nebija pietiekoša un mēs nebraucām arī tikdaudz uz jūraskauju sagatavotī, cik uz karagājienu zemes vīdienē; pie tam arī daudzi liktenīgi apstākļi nebija mums labvēlīgi un laikam arī piedzīvojumu trūkums bija mūsu neveiksmes cēlonis, jo uz jūras mēs cīnījāmies pirmo reizi. Tā tad neveiksmi mēs piedzīvojām ne aiz glēvības, un mūsu palāvībai, ciktāl tā nav no ienaidnieka drosmes lausta, bet viņai ir pašai sevī kaut kāds pamats, nevajaga nejauša iznākuma dēļ pagurt; mums vajaga ticēt, ka likteņa nelabvēlības dēļ cilvēki var gan neveiksmi ciest, bet kas savā garā (savās domās un jūtās) ir sev allaž uzticīgi, tie ir patiesi drošsirdīgi; mēs nedrīkstam arī, mums piemītošai drošsirdībai par spīti, aizbildināties ar piedzīvojumu trūkumu un tamdēļ varbūt kaut kādā ziņā par glēviem izrādīties. Ja nu piedzīvojumu jums ir arī mazāk, tad drosmes jums ir toties vairāk; bet kas attiecās uz viņu izveicību, no kuŗas jūs tik ļoti baidāties, tad tā, ar drošsirdību un apķēribu vienota, var gan briesmu pilnā brīdī rādīt, ko tā spēj, bet drosmēi trūkstot neviena māksla nav spējīga briesmām pretī turēties. Jo bailes liek apķēribai izjust, un māksla bez drosmes nekādu labumu neatnes. Stādiet tad nu viņu lielākaļ izveicībai savu lielāko drosmi pretī,

un ja iepriekšējās neveiksmes dēļ baidaties, tad ievērojiet, ka toreiz jūs nebijāt bruņojušies. Jums par labu nāk nevien lielais kuģu skaits, bet arī tas apstāklis, ka kauja notiks jūsu pašu zemes tuvumā un hoplītu klātbūtnē; kam nu ir lielāki spēki un kas ir labāki bruņojies, tam pa lielākai daļai pieder arī uzvara. Mēs tā tad neatrodam nevienu iemeslu, kadēļ mums būtu neveiksme sagaidāma, un ja mēs agrāk pielaidām kļūdas, tad taisni tās noderēs mums tagad par mācību. Esiet tad nu, stūrmaņi un kuģu ļaudis, no savas puses droši un izpildiet savu pienākumu, neatstājot vietu, kur katrs nostādīts. Mēs savukārt vadīsim uzbrukumu labāk nekā iepriekšējie pavēlnieki un nedosim nevienam iemeslu būt glēvam, bet ja kāds varbūt tomēr to gribētu, tas pelnītam sodam neizbēgs, drošsirdīgie turpretī saņems pienācīgās godalgas par savu uzcītību.“

88. Šādiem vārdiem drošināja peloponēsiešus viņu pavēlnieki. Ari Formiōns baidījās savu kareivju mazdūšības dēļ, jo zināja, ka tie savā starpā sapulcēdamies uztraukti runāja par ienaidnieka kuģu lielo skaitu; tādēļ arī viņš vēlējās sasaukt viņus uz sapulci un pašreizējos apstākļos iedrošināt un uzmudināt. Viņš gan bija jau agrāk allaž uz viņiem runājis, mēģinādams tos pārliecināt, ka nav tik liela kuģu skaita, kuģu uzbrukumam viņi nevarētu pretoties, un karavīri bija jau sen paļāvību guvuši, ka viņi kā atēnieši neatkāpsies peloponēsiešu kuģu priekšā, lai to būtu cik būdams; bet kad viņš tagad nomanīja, ka pretinieka floti redzot viņi ir mazdūšīgi, tad viņš gribēja tos iedrošināt, sasauca uz sapulci un runāja apmēram šādi:

89. „Es esmu jūs, godātie karavīri, sapulcinājis, redzot jūs no pretinieka lielā skaita baidāties, jo nevēlos, ka jūs baidītos tur, kur briesmas nedraud. Vispirms, viņi ir taču savu kuģu lielo skaitu — nevis līdzīgu mūsu flotei — tamdēļ sarīkojuši, ka ir jau iepriekš neveiksmi cietuši un arī paši netur sevi par spējīgiem mums pretoties; bez tam, ja viņi mums pretī stādāties paļaujās galvenokārt uz to, ka šie, lūk, esot drošsirdīgi, tad šī viņu paļāvība ceļās tikai no tam, ka ar savu izveicību cietzemes karā viņi te pa lielākai daļai patur virsroku, kālab arī jūras karā domā sasniegt tādus pašus panākumus. Patiesībā tagad drīzāk mums pienākās uzvara (ja jau viņiem tā pienākās cietzemes karā), jo drosmes ziņā viņi nebūt

nav pārākī par mums, kamēr mums ir lielāka pašpaļāvība, tādēļ ka vienai kā otrai pusei ir vienā ziņā lielāka izveicība⁸⁸). Pie tam lacedaimoni, kā savu sabiedroto virspavēlnieki, ved tos — savas slavas labā — pa lielākai daļai pret viņu pašu gribu cīņā, jo citādi tie pēc savas lielās neveiksmes nekad nebūtu uzdrošinājušies no jauna uzsākt jūraskauju. Tā tad nebaidaties no viņu pārdošības. Daudz lielākas un vairāk pamatotas bailes jūs iedvesīsiet viņiem, gan savas iepriekšējās uzvaras gan arī tamdēļ, ka pēc viņu domām jūs nestātos viņiem pretī, ja necerētu sasniegt jūsu lielās uzvaras cienīgus panākumus. Jo lielais vairums, tāpat kā šie te, iet cīņā tad, ja ir pietiekoši spēki, paļaudamies vairāk uz ārejo varu nekā uz savu garu; bet kas iet cīņā daudz vājākiem spēkiem un pie tam no brīva prāta, tiem par drošības ķīlu viņu riskantajā pasākumā noder viņu stiprais gars. Ņemot to vērā, peloponēsieši vairāk baidās no mūsu negaidītās pretošanās, nekā no bruņotiem spēkiem, kas saskanētu ar viņu aprēķiniem. Jau dažs labs karaspēks ir savas neizveicības dēļ no vājākiem pretiniekiem, ticis pārspēts, dažs arī glēvības dēļ, bet mums no šīm kļūdām nepiemīt tagad ne viena ne otra. Cīņu es nu labprātīgi jūraslīcī neiesākšu un ar floti tanī neiebraukšu; es taču zinu, ka nelielam skaitam izveicīgu un ātri braucošu kuģu, kuģam stāv pretī liels skaits neizveicīgu, šaura vieta nav parocīga. Jo ja ienaidnieki nav no tālienes pārrēdzami, tad viņiem nevar pienācīgi tuvojies, lai uzbruktu ar grūžamo rīku; nevar arī vajadzīgā brīdī, ja pats nonāci spaidu stāvoklī, doties atpakaļ; nevar ne ienaidnieku līniju pārraut nei pēc pārraušanas apgriesties apkārt (šādus paņēmienus pa laikam pielieto ar ātri braucējiem kuģiem), — tai vietā jūraskauja neizbēgami pieņemtu cietzemes kaujas raksturu, bet šādā gadījumā flote ar lielāku skaitu kuģu ņem pārsvaru. Es nu rūpēšos par visu to cik spēdams, bet jūs palieciet pilnā kārtībā pie kuģiem un uzmanīgi ievērojiet pavēles, it īpaši, kad ienaidnieku vērotava atrodās tuvumā; cīņā ieturiet vislielāko kārtību un klusuciešanu, kas kara darbos ir visnotaļ noderīga, visvairāk tomēr jūraskaujā; aizstāvaties pret šiem pretiniekiem mūsu iepriekšējo darbu cienīgā veidā. Jūsu cīņai ir liela nozīme, jo vai nu jūs izgaisināsiet peloponēsiešu cerības uz floti, vai arī sacelsiet atēniešiem bailes par jūras valdību. Vēl reiz es jums

atgādinu, ka šo pretinieku lielāko daļu jūs esat jau iepriekš uzvarējuši, bet ja cilvēki ir neveiksmīgi cietuši, tad viņi nemēdz tādās pašās cīņās iet ar iepriekšējo drosmi un pašāvību.“

90. Tā mudināja Formiōns no savas puses. Kad nu atēnieši ar savu floti jūrslīcī un šaurumā negāja, peloponēsieši vēlējās viņus pret pašu gribu tur ievilcināt, tādēļ rīta blāzmai austot brauca ar savu floti, ik pa 4 kuģiem rindā, līcī iekšā — uz savas pašu zemes pusi⁹⁴), ar labo spārnu priekšgalā, tāpat kā uz reidas bija stāvējuši; pie tam šinī spārnā viņi bija novietojuši 20 visātrāki braucošos kuģus, ar šādu aprēķinu: ja Formiōns varbūt iedomātos viņus uz Naupaktu braucam un arī pats, palīgā steigdamies, brauktu viņiem šinī vietā garām, tad atēnieši nevarētu no viņu labā spārna izbēgt un no flotes uzbrukuma izvairīties, jo minētie kuģi tos ieslēgtu. Ko viņi sagaidīja, taisni to Formiōns arī darīja: redzot viņus līcī ie braucam un baidīdamies par Naupaktu, kas bija palikusi neapsargāta, viņš lika pret paša gribu kuģu komandām steidzīgi uziet uz kuģiem un brauca tad gar piekrasti, pie kam tanī pašā laikā mesēniešu cietzemes spēki gāja viņam līdzās. Kad peloponēsieši redzēja tos garā līnijā braucam, pa vienam kuģim rindā, un tie atradās jau līcī, pie tam cietzemes tuvumā, ko viņi visvairāk vēlējās, tad viņi piepeši, tikai vienam signālam paceļoties, pagrieza savus kuģus, ieņēma frontes stāvokli un devās, cik ātri katrs spēja, pret atēniešiem, cerēdami visus viņu kuģus ieslēgt. Tad 11 atēniešu kuģi, kas brauca priekšgalā, izbēg no peloponēsiešu flotes spārna, izvairās no uzbrukuma un ie brauc plašā vietā, bet pārējos kuģus peloponēsieši panāca, vajāja un piespieda uzskriet uz sēkļa, pēc kam tos sabojāja, nogalinādami turklāt visus atēniešus, kas nepaspēja izglābties peldus. Dažus no šiem kuģiem viņi vilka ar tauvām tukšus projām (vienu viņi bija jau iepriekš ar visiem laudim sagūstījuši), dažus citus turpretī, kas arī jau tika projām vilkti, viņiem atņēma piestieģušies mesēnieši, kas ar saviem smagajiem ieročiem iebrida jūrā, uzkāpa uz kuģiem un uz klājiem cīnīdamies kuģus atsva-bināja.

91. Tā nu šinī vietā peloponēsieši ņēma virsroku un iznīcināja atēniešu kuģus, kamēr viņu labā spārna 20 kuģi vajāja atēniešu 11 kuģus, kas no uzbrukuma izvairīdamies bij ie braukuši plašā vietā. Šie arī paspēj izbēgt, izņemot vienu,

un laikā nonākt Naupaktā, kur izmet enkurus Apollōna templim pretī, ar fronti pret ienaidnieku. Pēc tam atēnieši gatavojās uz aizstāvēšanos, ja peloponēsieši brauktu pret viņiem uz cietzemes pusi. Vēlāk pēdejie arī piebrauca, kā uzvarētāji dziedādami paiānu⁶⁹), bet minēto atpakaļ palikušo atēniešu kuģi vajāja viens leikadietis, aizbraukdamš tālu priekšā pārējiem peloponēsiešu kuģiem. Tad nu atgadījās, ka uz reidas bija noenkurējies kāds preču kuģis, pie kura atēnietis nonāk pirmais un tad uzbrūk vajātājam leikadietim no sāniem, to arī nogremdēdams. Šāds negaidīts un necerēts notikums uztrauca peloponēsiešus, un tā kā savas uzvaras dēļ tie vajājot neievēroja arī noteiktu kārtību, tad daži viņu kuģi, gribēdami nogaidīt flotes lielāko daļu, nolaida aires un apturēja braucienu, kas bija kaitīgs paņēmieni, jo šādā gadījumā ienaidnieks varēja ieskrejoties uzbrukt no neliela attāluma; daži kuģi, nepazīdami vietojos apstākļus, uzskrēja arī uz sēkļa.

92. To redzot, atēniešiem radās jauna drosme, un pēc pirmā signāla viņi kliegdami devās pret peloponēsiešiem. Pēdejie, ievērojot nodarītās kļūdas un valdošo nekārtību, turējās tikai īsu laiku pretī, bet tad bēga uz Panormu, no kurienes bij izbraukuši. Atēnieši viņus vajāja, sagūstīja sešus tuvākos kuģus un atņēma savejos, ko peloponēsieši bija papriekšu pie jūras krasta sabojājuši un tad ar tauvām vilka sev līdzī; cilvēkus viņi pa daļai nogalināja, dažus saņēma arī gūstā. Uz leikadieša, kas nogrima preču kuģa tuvumā, atradās lacedaimonis Timokrats, un kad tas redzēja kuģi grimstam, tad padarīja sev galu, bet viņa liķi jūras viļņi izmeta uz krasta Naupaktas ostā. Atgriezušies atpakaļ, atēnieši uzcēla piemiņas zīmi tanī vietā, no kurienes bij izbraukuši, lai gūtu uzvaru; pēc tam viņi uzlasīja savus kritušos un kuģu drupas piekrastes joslā, izdeva arī ienaidniekiem uz vienošanās pamata viņu kritušos. Peloponēsieši no savas puses uzcēla piemiņas zīmi savai uzvarai par tiem kuģiem, ko pie krasta bija sabojājuši, bet sagūstīto kuģi uzstādīja (kā ziedojumu Poseidonam) blakus uzvaras zīmei uz Riona Achajā. Pēc tam, baidīdamies no atēniešu palīga spēku pienākšanas, viņi visi, izņemot leikadiešus, iebrauca pa nakti Krišas jūraslīcī un Korintas ostā, — un tiešām, šiem kuģiem aizbraucot mazliet vēlāk pienāk Naupaktā zināmie 20 atēniešu kuģi no Krētas, kuriem vajadzēja jau pirms

jūraskaujas apvienoties ar Formiōnu. Līdz ar to beidzās vasara.

93. Pirms atlaist Korintas ostā un Krīsas jūraslicī iegājušo floti, Knēms, Brasīds un pārējie peloponēsiešu karavadoņi gribeja ziemas sākumā, paklausot megariešu padomam, izdarīt uzbrukumu atēniešu ostai Peirajai, kas atēniešu flotes lielā pārsvara dēļ, kā viegli saprotams, nebij apsargāta un noslēgta. Tā nu tika nolemts, ka ikvienam jūraskareivim jāņem sava aire, sola spilvēns un aires piesienamais un jāiet kājām no Korintas uz atiešu jūru; steidzīgi nonākot Megarās, no megariešu kuģubūvētavas Nīsajas jāievelk jūrā 40 tur esošie kuģi un tad tūlīņ jādodās uz Peiraju, kur nestāvēja nekāda eskadra ostas apsardzībai, jo atēnieši nebaidījās, ka ienaidnieki varētu tik piepeši uzbrukt, tādēļ ka atklāti tie nevarētu to netraucēti izdarīt, bet ja viņiem tiešām šāds nodoms būtu, tad šie dabūtu to laikā zināt. Pieņēmuši minēto lēmumu, peloponēsieši devās arī tūlīņ ceļā, bet kad naktī bija nonākuši Nīsajā un kuģus ievilkuši jūrā, tad nebrauca vairs uz Peiraju, kā bija nodomājuši, jo baidījās no šāda riskanta pasākuma (stāsta arī, ka vējš esot viņus no tam atturējis); viņi nobrauca uz Salamīnas ragu pretī Megarām, kur bija cietoksnis un stāvēja trīs sarga kuģi, lai neviens nevarētu pie megariešiem nedz iebraukt nedz izbraukt. Te viņi uzbruka cietoksnim un ievilka jūrā kuģus, zināms tukšus; pēc tam, iedzīvotājiem negaidot, uzbruka pārējai Salamīnai un postīja to.

94. Uz Atēnām tad tika uguns signāli doti par ienaidnieka uzbrukumu, un te nu sacēlās tādas izbailes, kādas pa visu kara laiku lielākas netika piedzīvotas. Pilsētas iedzīvotāji domāja, ka ienaidnieki jau iebraukuši Peirajā, bet peirajieši bija pārliecināti, ka tie ieņēmuši nevien Salamīnu, bet tūlīņ piebrauks arī pie šiem; tas arī viegli būtu noticis, ja peloponēsieši nebūtu baidījušies, jo vējš gan nebūtu traucējis. Dienai austot atēnieši devās ar visu savu karaspēku uz Peiraju, ievilka kuģus jūrā, steigšus un ar lielu troksni tajos sakāpa un brauca tad ar floti uz Salamīnu, kamēr kājnieki ieņēma Peiraju. Peloponēsieši bija jau Salamīnu pa lielākai daļai nopostījuši, un kad izdzirdēja par atēniešu tuvošanos, tad steidzīgi aizbrauca uz Nisaju, līdzī ņemdami cilvēkus, salaupīto mantu un minētos trīs kuģus

no Būdora cietošņa; pa daļai viņi baidījās arī par saviem kuģiem, kas bij ielaisti jūrā pēc ilgas stāvēšanas uz krasta un nebūt nebija droši pret sūci. Nonākuši Megarās, viņi kājām devās atpakaļ uz Korintu, un arī atēnieši, pie Salamīnas viņus vairs nesastapuši, aizbrauca projām. Pēc tam atēnieši gan vairāk rūpējās par Peirajas apsardzību, noslēgdami ostas un arī citādi pār viņas drošību gādādami.

95. Ap to pašu laiku, šīs ziemas sākumā, odrisietis Sitalks, Tērēsa dēls un trākiešu ķēniņš, uzsāka kaņģagājienu gan pret macedoņu ķēniņu Perdiku, Aleksandra dēlu, gan pret trākiešu kaimiņiem chalcidiešiem, gribēdams no diviem solījumiem panākt viena pildīšanu un otru pats pildīt. No vienas puses, Perdiks nepildīja to, ko bija viņam solījis, ja viņš to samierinātu ar atēniešiem, kad ar tiem kaņģojot viņam sākumā klājās grūti, un nepārvestu arī dzimtenē un neuzceltu uz ķēniņa troni viņa brāli Filipu, ar kuŗu tas bij ienaidā; no otras puses, noslēdzot ar atēniešiem sabiedrību, viņš pats — Sitalks — bija tiem solījis gādāt par kaņģa izbeigšanu Chalcidikā. Abu šo iemeslu dēļ viņš nu uzsāka savu kaņģagājienu, līdzīgi nedams Filīpa dēlu Amintu⁶⁶), lai uzceltu to uz macedoņu ķēniņa troni, tāpat arī jau minētā jautājuma dēļ pie viņa nonākušos atēniešu sūtņus līdz ar kaņģavadoni Hagonu (jo arī atēniešiem vajadzēja ar floti un iespējami lieliem cietzemes spēkiem piedalīties kaņģā pret chalcidiešiem).

96. Tad nu izlietodams odrisietu zemi kā bāzi, Sitalks sauc kaņģā vispirms visus zem viņa varas esošos trākiešus starp Haimā un Rodopes kalniem līdz pat jūrai, t. i. līdz Melnajai jūrai un Hellespontam, tad viņpus Haima ģetus un visas citas ciltis, kas dzīvo šaipus Istras⁶⁷) vairāk uz Melnās jūras pusi; ģeti un apkārteņās ciltis ir kaimiņi skutiem un līdzīgi tiem bruņojušies, jo visi viņi ir jātņieku strēļņieki. Joprojām viņš aicināja daudzus no neatkarīgajiem kalnu trākiešiem — zobenešiem, kuŗus sauc par dijiem un kuŗi apdzīvo galvenokārt Rodopi; pa daļai viņš tos salīga par maksu, pa daļai tie sekoja brīvprātīgi. Viņš sauca arī agriāņus, lajiešus un visas citas zem viņa varas esošās paionu ciltis, kas dzīvoja pie viņa valsts robežām, jo viņa valsts sniedzās līdz paionu lajiešu ciltij un Strīmonas upei⁶⁸), kas no Skomija kalna nākdama tek caur agriāņu un lajiešu novadiem, aiz kuŗiem sākās jau neatkarīgo

paionu zeme. Pretī triballiešiem, kas arī bija neatkarīgi, par valsts robežu bija trēriešu un tilatiešu zeme; tie dzīvo uz ziemeļiem no Skomija kalna un viņu novadi sniedzās rietumu virzienā līdz Oscijai. Šī upe nāk no tā paša kalna kā Nesta un Hebra⁶⁰), un šis kalns ir neapdzīvots un liels un stāv sakarā ar Rodopes kalnāju.

97. Kas attiecās uz odrisiešu valsts apjomu, tad jūrasrobeža sniedzās no Abdēru pilsētas līdz Melnajai jūrai un Istrai. Šo gabalu var ar preču kuģi⁷⁰), labam ceļa vējam pūšot, pa visīsāko ceļu četru dienu un tikpat daudz nakšu laikā nobraukt, bet īsāko zemesceļu no Abdērām līdz Istrai var labs gājējs vienpadsmit dienās noiet. No jūras puses valstij bija šāds apjoms, bet cietzemes virzienā, skaitot no Bizantijas līdz lajiešiem un Strīmonai (kādā līnijā valsts sniedzās 110 jūras vistālāk zemes vidienē) labam gājējam bija trīspadsmit dienas koiet. Nodokļu vērtība, kuņus maksāja zeltā un sudrabā nevien visa barbaru zeme, bet arī Seita laikā pie valsts piederušās hellēņu pilsētas, līdzinājās apmēram 400 sudraba talantiem. (Seits valdīja pie Sitalka un visaugstāk pacēla nodokļu summu.) Bez tam maksāja vēl zeltā un sudrabā labprātīgas dāvanas, kuņām bija ne mazāka vērtība par nodokļiem, joprojām sekoja nodevas rakstītos un vienkāršos audumos un citos saimniecības piederumos, pie tam nevien ķēniņam, bet arī viņa līdzvaldniekiem un odrisiešu dižvīriem. Preteji persiešu ķēniņvalstij tie bij ievēduši paradumu drīzāk ņemt nekā dot (pie tam lūgumam nepaklausīt un nedot bija lielāks kauns nekā lūgt un nesāņemt). Šāds paradums gan pastāvēja arī pie pārejiem trāķiešiem, tomēr ievērojot savu varu, odrisieši turējās pie tā lielākā mērā, jo bez dāvanām neko nevarēja sasniegt. — Tā nu šī ķēniņvalsts bija ļoti spēcīga, jo no visām Eiropas valstīm, kas atrodās starp Iona līci un Melno jūru, tā bija pirmā ienākumu un vispārī labklājības ziņā, bet zīmējoties uz cīņas sparū un karaspēka daudzumu, tā bija gan otra pēc skutu valsts, tomēr daudz vājāka par pēdejo. Jo šai nevar līdzināties neviena valsts Eiropā, un arī Āzijā nav nevienas tautas, kas būtu spējīga viena pati visiem skutiem, ja tie ir vienprātīgi, pretī stāties. Tomēr kas attiecās uz pārejo labierīcību un dzīves vajadzību izpratni, tad viņi (skuti) nav citiem līdzīgi.

98. Tā nu Sitalks, tik plašas zemes valdnieks, rikoja savu karaspēku, un kad visu bija sagatavojis, tad uzsāka gājienu uz Macedoniju, iedams vispirms caur paša valsti, pēc tam pār neapdzīvoto Cercīnas kalnāju, kas ir robeža starp sintiešiem un paioniem. Viņš gāja pie tam pa ceļu, ko agrāk, pret paioniem karā dodamies, pats bija līcis taisīt, izcērtot mežu. No odrisiešu zemes pār kalnāju ejot, viņiem palūka pa labai rokai paioni, pa kreisai sintieši un maldieši; pārgājuši pār kalnu, viņi nonāca Dobērā, paionu zemē. Ceļā esot, Sitalkam no karaspēka nekā negāja zudumā, izņemot kaut kādus zaudējumus no slimības, turpretī viņa pulki vēl pieauga, jo daudzi no neatkarīgajiem trākiešiem pievienojās viņam bez aicinājuma — laupīšanas nolūkā, tā kā viss viņa karaspēks, kā stāsta, bijis ne mazāks par 150.000 cilvēkiem. Lielākā daļa no tiem bija kājnīeki, apmēram trešā daļa — jātnīeki, kuŗus deva galvenokārt paši odrisieši, pēc tam ģeti. No kājnīekiem bija viskareivīgākie no Rodesopes kalna nonākušie neatkarīgie zobenmeši, kamēr pārejā līdz ejošā jauktā masa varēja visdrīzāk ar savu lielo skaitu bailes iedvest.

99. Visi tad sapulcējās Dobērā, gatavodamies nokāpt no kalnāja, lai iebruktu Lejas-Macedonijā, par kuŗu valdīja Perdiks. Pie macedoniem proti pieder arī lincēsti, elimieši un citas ciltis augšzemē (zemes vidienē); tās ir gan ar lejas-macedoniem sabiedrotas un to pavalstnieces, bet viņām ir pašām savi ķēniņi par valdniekiem. Zīmējoties uz tagadejo Macedoniju — piekrastes joslā, tad to ieguva vispirms un sāka kā ķēniņi valdīt Perdika tēvs Aleksandrs un tā priekšteči temenīdi, kas cēlušies no Argosas. Kaujā paturējuši virsroku, viņi padzina no Pīrijas pīriešus, kas vēlāk apmetās Fagrētā un citās vietās viņpus Strīmonas — pie Pangaja kalna (tādēļ arī vēl tagad apvidu Pangaja pakājē uz jūras pusi sauc par pīriešu ieleju); no tā sauc. Botikas temenīdi padzina botiešus, kas tagad dzīvo kaimiņos chalcidiešiem. Paionijā viņi ieguva gar Aksijas upi⁷¹⁾ šauru joslu, kas no augšzemes sniedzās līdz Pellai un jūrai, tāpat viņpus Aksijas līdz pat Strīmonai viņiem pieder Migdonija, no kuŗas tie padzina ēdoniešus. No tagadejās Eordijas viņi padzina eordiešus, kas pa lielākai daļai gāja bojā, tikai kāds neliels skaits apmetās Viskas apkārtnē; viņi padzina arī almōpus no Almōpijas. Šie macedoni iekaroja vēl no citām

tautībām novadus, par kuriem tagad valda — Antemūntu, Grestoniju, Bizaltiju un lielu daļu pašu macedoņu zemes. Visu šo apgabalu sauc vienā vārdā par Macedoniju, un kad Sitalks nāca ar savu karaspēku, tad kā ķēniņš te valdīja Aleksandra dēls Perdiks.

100. Nespēdami tiek liela karaspēka uzbrukumam pretošies, šie macedoņi ieslēdzās pilīs un apcietinātās vietās, cik to viņu zemē bija. To nu gan nebija daudz, jo tikai vēlāk Perdika dēls Archelāvs⁷²⁾, ieņēmis ķēniņa troni, uzcēla savā zemē tagadejos cietokšņus, ierīkoja taisnus ceļus un nokārtoja arī citus uz karu attiecīgos jautājumus, rūpēdamies par zirgiem, ieročiem un citiem kara līdzekļiem labāk, nekā visi citi astoņi ķēniņi priekš viņa. — Trāķiešu karaspēks, no Dobēras nākdams, iebruka vispirms agrākajā Filipa valstī, kur ar joni ieņēma Eidomeni, kamēr Gortīnija, Atalante un dažas citas apdzīvotas vietas padevās labprātīgi — aiz labvēlības pret Filipa dēlu Amintu, kas atradās pie trāķiešu karaspēka; turpretim Eiropu Sitalks gan aplenca, bet nevarēja ieņemt. Pēc tam viņš iegāja arī pārejā Macedonijā, pa kreisi no Pellas un Cirras. Neiebrukdams apgabalā šaipus minētām vietām, t. i. Botikā un Pīerijā, viņš postīja Migdoniju, Grestoniju un Antemūntu. Macedoņi no savas puses nemaz nedomāja aizstāvēties ar kājnieku spēkiem, bet pieprasīja no saviem sabiedrotiem augšzemē jātniekus, kas tad izdevīgos gadījumos ar savu nelielo skaitu iedrāzās trāķiešu lielajā karaspēkā, un kur viņi uzbruka, tur gan neviens nevarēja šiem izveicīgiem un krūšu bruņās tērptiem jātniekiem pretī turēties; viņiem tomēr draudēja briesmas no daudzkārtīgā pārspēka, jo pretinieku lielā masa varēja viņus no visām pusēm ieslēgt. Tā tad beidzot viņi palika mierā, neuzskatīdami sevi par pietiekoši stipriem, lai varētu cīnīties pret pārāk lieliem spēkiem.

101. Sitalks stājās pēc tam sarunās ar Perdiku par jautājumu, kurā dēļ bija karu sācis, un tā kā bez tam neieradās arī atēnieši ar savu flotī, neticēdami, ka viņš nāks (lai gan bija pie viņa sūtņus ar dāvanām sūtījuši), tad vienu daļu sava karaspēka viņš aizsūta uz chalcīdiešiem un botiešiem, piespiežot tos ieslēgties pilsētās un postīt viņu zemi. Kamēr viņš vēl uzturējās iepriekš minētos novados, uz dienvidiem dzīvojošie tesalji, magnētieši un pārejīe tesalu pavalstnieki, kā arī līdz Ter-

mopilām dzīvojošie hellēni sāka baidīties, ka šis karaspēks neuzbrūk arī viņiem, kālab uzsāka bruņoties. Baidījās arī tie trāķieši, kas viņpus Strimonas apdzīvoja līdzenumus pret ziemeļiem — panieši, odomanti, drōjieši un dertieši; visi tie ir neatkarīgi un patstāvīgi. Tāpat atēniešu ienaidniekiem hellēņiem cēlās bažas, ka uz atēniešu uzaicinājumu — saskaņā ar sabiedrības līgumu — trāķieši neuzbrūk arī viņiem. Savukārt Sitalks, ieņēmis Chalcidiku, Botiku un Macedoniju, postīja šīs zemes, bet kad viņš neko no tā nevarēja sasniegt, kā dēļ bij iebrucis, turklāt karaspēkam aprūka pārtikas līdzekļu un tam bij arī no aukstuma jācieš, tad viņa brāļa Sparadoka dēls Seits, kam pēc viņa piederēja vislielākā vara, ieteica viņam steigšus aiziet projām. Bet Seitu bija Perdiks slepeni uz savu pusi dabūjis, apsolīdams tam savu māsu par sievu līdz ar bagātu pūru. Sitalks arī paklausa un steidzīgi aiziet ar savu karaspēku uz dzimteni, svešumā pavadījis pavisam 30 dienas, to starpā 8 chalcidiešu zemē. Bet Perdiks, kā bija solījis, vēlāk arī izdod savu māsu Stratonīku Seitam par sievu. Tā izbeidzās Sitalka karagājiens.

102. Naupaktā esošie atēnieši nobrauca tanī pašā ziemā, pēc peloponēsiešu flotes izklišanas, līdz Astakai, izkāpa te malā un iegāja tad, Formiōna vadībā, Akarnānijas augšzemē; viņu bija 400 hoplītu no pašu flotes un 400 mesēmiešu. No Stratas, Korontām un citām pilsētām viņi padzina tos iedzīvotājus, kurus uzskatīja par neuzticamiem, pārveda atpakaļ uz Korontām Cinētu Teolīta dēlu, un tad atgriezās uz saviem kuģiem. Doties ziemas laikā ar karaspēku pret oiniadiem, kas vienīgie no akarnāņiem izturējās pret viņiem jau no seniem laikiem naidīgi, viņi neturēja par iespējamu, jo Achelōjas upe, kas no Pinda kalnāja nākdama tek caur Dolopiju, agrajiešu un amfilochiešu novadu un Akarnānijas līdzenumu, pie tam augšgalā gar Stratu, — ietek jūrā oiniadu apvidū un applūdinā viņu pilsētu no visām pusēm, tā kā ūdens dēļ ziemu nav iespējams iet turp ar karaspēku. Taisni pretīm Oiniadiem⁷⁹) un pie pašām upes ietekām atrodās arī lielākā daļa Echinādu salu, un tā kā upe ir liela un pastāvīgi pienes smiltis, tad dažas salas ir jau ar cietzemi savienotas un neilgā laikā, domājams, notiks tas pats ar viņām visām, jo upes plūsma ir strauja, bagātīga un dūņaina, bet vienkopus esošās salas savstarpīgi saista sanestās smiltis,

jo viņas atrodās nevis vienā rindā, bet pamišu, kālab arī ūdens nevar pa taisnām gatvēm ieplūst jūrā. Salas nav apdzīvotas un nav arī lielas. Teika stāsta, ka Amfiarāja dēlam Alkmeōnam, kad tas pēc savas mātes nonāvēšanas maldījies apkārt, Apollōns devis ar orākulu padomu apdzīvot šo zemi, paskaīdrodams, ka no izballēm tas neatsvabināšoties, iekām neatradišot un neapdzīvošot šo vietu, ko viņa mātes nonāvēšanas laikā saule vēl neredzēja un tā nebija vēl zeme; visa pārējā zeme turpreti bija viņam aptraipīta. Tas nu savā nesaprašānā, kā stāsta, tikko pamanīja šīs Achelōjas sanestās smiltis, bet tad šīs smilšu sēre likās tam pietiekoša dzīves vieta, pēc tam kad viņš pēc mātes nonāvēšanas ilgu laiku bij apkārt maldījies. Tā viņš nometās oīniadu apvidū un palika par valdnieku, bet apkārteajā zeme tika viņa dēla Akarnāna vārdā nosaukta. Šāda teika ir mums par Alkmeōnu uzglabājusies.

103. Atstājuši Akarnāniju, atēnieši kopā ar Formiōnu nonāca Naupaktā, bet pavasara sākumā aizbrauca uz Atēnām, līdzī vezdami kā brīvos pilsoņus no jūraskaujās saņemto gūstekņu skaita⁷⁴), kuri vēlāk tika vīrs pret vīru apmainīti, tā arī sagūstītos kuģus. Ziema tad gāja uz beigām un līdz ar to beidzās arī trešais gads šim Tūcidida aprakstītam kaņam.

Trešā grāmata.

Nākošā vasarā, kad labība bija jau nobriedusi¹⁾, peloponē-
428 sieši un viņu sabiedrotie iegāja ar karaspēku Atikā, lacedaimoņu ķēniņa Archidāma Zeiksidāma dēla vadībā. Apmetušies nometnē, viņi postīja zemi, bet atēniešu jātnieki, kā jau pa laīkam, uzbruka viņiem, kur tas bij iespējams, kavēdami tā vismaz lielo vairumu viegli bruņoto atstāt nometni un nodarīt zaudējumus pilsētas tuvākai apkārtnēi. Palikuši te tik ilgi, kamēr bija vēl pārtikas līdzekļi, peloponēsieši pēc tam aizgāja un izklīda pa savām valstīm.

2. Tūlīņ pēc peloponēsiešu iebrukuma atkrita no atēniešiem Lesba, izņemot Mētīmu²⁾). Lesbieši gribēja to jau pirms kara darīt, bet lacedaimoņi viņus nepieņēma, un arī tagad viņi bija piespiesti sacelties agrāki nekā domāja. Viņi gan gribēja nogaidīt, kamēr ostas būs ar dambi noslēgtas, būs pabeigta vaļņu un kuģu būve, no Melnās jūras būs pienākuši strēlnieki, pārtikas līdzekļi un viss cits, pēc kā viņi gribēja sūtīt. Bet viņiem naidīgie tēnedieši, tāpat arī mētīmieši un daži no pašiem mitilēniešiem — atēniešu goda konsuli — atklāj atēniešiem savas partijas labā, ka mitilēnieši piespiež Lesbu pārvaldes ziņā apvienoties ar Mitilēni un visu savu steidzīgo bruņošanas izdara sacelšanās nolūkā, saziņā ar lacedaimoņiem un saviem ciltsbrāļiem boiōtiešiem³⁾), un ja atēnieši tūlīņ nepielietos vajadzīgos aizsardzības līdzekļus, tad zaudēs Lesbu.

3. Atēnieši, slimības un kara nomākti, kurš tikai tagad īsti sākās un bija pilnā gaitā, turēja Lesbas sacelšanos — ar viņas floti un svaigajiem spēkiem — par lielu nelaimi. Sākumā viņi neklausījās uz apsūdzībām, negribēdami īsti ticēt, ka viss tas būtu tiesa, tomēr pēc sūtņu nosūtīšanas un veltīgiem mēģinājumiem ierunāt mitilēniešiem izbeigt pārvaldes koncentrēšanu un bruņošanas, viņi sāka baidīties un vēlējās nodrošinā-

ties; tādēļ viņi bez kavēšanās sūta uz turieni, Kleipida Deinija dēla un divu citu stratēģu vadībā, 40 kuģus, kas pašulaik bija sagatavojušies braukt uz Peloponēsu. Viņiem lūk bija ziņots, ka drīzumā būs Apollōna Maloenta⁴⁾ svētki ārpus pilsētas, kurus parasti svin visi mitilēnieši; tā tad steidzīgi turpu dodoties esot cerība viņus piepeši pārsteigt, un ja mēģinājums izdodās, tad labi, bet pretejā gadījumā vajagot mitilēniešus uzaicināt atdot kuģus un nojaukt vaļņus, un ja viņi neklausā, uzsākt karu. Flote tad arī ātri aizbrauca, bet mitilēniešu 10 triēras, kuŗas saskaņā ar sabiedrības līgumu atradās kā palīga spēki pie atēniešiem, pēdejie paturēja pie sevis, apcietinādami pie tam kuģu ļaudis. Bet mitilēniešiem par flotes tuvošanos paziņo kāds cilvēks, kas no Atēnām bija pārcēlies uz Eiboju, kājām nogājis līdz Ģeraistai, atradis te kādu preču kuģi, kas patlaban devās jūrā, un labam ceļa vējam pūšot bija trešā dienā no Atēnām nonācis Mitilēnē. Mitilēnieši tad nu neizgāja no pilsētas uz Apollōna svētkiem un vispāri bija nomodā par vaļņiem un ostām, aizsprostodami nenoslēgtās vietas.

4. Kad mazliet vēlāk atbrauca atēnieši un visu to redzēja, viņu stratēģi pasludināja doto pavēli, un kad mitilēnieši nepaklausīja, uzsāka kara darbību. Nesagatavoti un piepeši piespiesti karot, mitilēnieši gan izbrauca ar savu floti jūrā, netālu no ostas, it kā uz kauju, bet kad atēniešu kuģi aizdzina viņus atpakaļ, viņi uzaicināja stratēģus uz sarunām, vēlēdamies, ja vien iespējams, ar kādu pieklājīgu līgumu jo ātrāk atsvabināties no atēniešu flotes. Stratēģi bij ar mieru sarunas sākt, arī no savas puses baidīdamies, vai būs spējīgi pret visu Lesbu karu vest. Pēc pamiera noslēgšanas mitilēnieši sūta uz Atēnām sūtņus, to starpā arī vienu no saviem apsūdzētājiem, kuŗš tagad šo soli nožēloja; tiem vajadzēja atēniešiem kaut kā ierunāt atsaukt savu floti, jo mitilēnieši neko ļaunu neiesākšot. Bet pa to laiku viņi sūta ar triēru sūtņus arī uz Lacedaimonu — atēniešu flotei nemanot, kas bij izmetusi enkurus pie Malejas, uz ziemeļiem no pilsētas; viņi lūk neticēja, ka sarunām ar atēniešiem būs kaut kādi panākumi. Ar lielām grūtībām pārbraukuši par jūru un nonākuši Lacedaimonā, sūtņi rūpējās, lai mitilēniešiem tiktu kaut kāda palīdzība sniegta.

5. Kad no Atēnām sūtņi atgriezās bez kaut kādiem panākumiem, mitilēnieši un arī pārejie lesbieši, izņemot Mētimmu,

uzsāka karu; mētimnieši turpretī pievienojās ar saviem spēkiem atēniešiem, tāpat kā imbrieši, lēmnieši un neliels skaits dažu citu sabiedroto. Mitilēnieši tad izdarīja ar visu savu karaspēku kaut kādu uzbrukumu atēniešu nometnei, pie kam notika kauja, kurā mitilēnieši gan netika atsisti, tomēr nakti nepavadīja ienaidnieku tuvumā, bet paši sev neuzticēdami atgriezās pilsētā. Pēc tam viņi izturējās mierīgi, gribēdami uzsākt cīņu kopā ar citiem bruņotiem spēkiem, kurus gaidīja pienākam no Peloponēsas (pie viņiem proti nonāk lacedaimonis Melejs un tēbietis Hermaiōnds, kuri gan bija jau pirms sacelšanās šurpu sūtīti, bet nespēja priekš atēniešu atbraukšanas pienākt; tie tad nu vēlāk, pēc kaujas, nepamanīti piebrauc ar triēru un uzaicina sūtīt vēl citu kuģi un sūtņus kopā ar šiem, ko mitilēnieši arī dara).

6. Atēnieši, mitilēniešu mierīgās izturēšanās dēļ stipri iedrošināti, sauca sabiedrotos palīgā, kas no lesbiešu puses nekādu nopietnu pretošanos neredzēdami nāca jo drīzāk; un kad nu viņi ar kuģiem bija noenkurējušies arī dienvidos no pilsētas, tad viņas abās (no jūras pieejamās) pusēs ierīkoja pa apcietinātai nometnei, bloķēdami arī abas ostas. Tā viņi noslēdza mitilēniešus no jūras, kamēr cietzeme atradās mitilēniešu un citu jau palīgā pienākušu lesbiešu rokās; atēniešiem piederēja tikai neliela zemes josla viņu nometņu tuvumā, kālab par preču kuģu un pārtikas vielu staciju viņiem noderēja drīzāk Maleja. Tādā veidā veda karu pie Mitilēnes.

7. Ap to pašu laiku šinī vasarā atēnieši nosūtīja arī uz Peloponēsu 30 kuģus stratēģa Asōpija Formiōna dēla vadībā, jo akarnāņi bija lūguši sūtīt pie viņiem kā pavēlnieku kādu no Formiōna piederīgiem, vai nu dēlu vai radnieku. Braukādami pa Lacedaimonas ūdeņiem, šie kuģi postīja piekrasti. Pēc tam viņu lielāko daļu Asōpijs nosūta atpakaļ uz mājām, bet pats ar 12 kuģiem nonāk Naupaktā. Vēlāk, akarnāņus palīgā saukdams, viņš ar visu savu karaspēku dodās pret oiniadiem, pie kam flote apbraukāja Achelōju, bet cietzemes spēki postīja zemi. Kad oiniadi nepadevās, viņš kājniekus atlaiž, bet pats ar kuģiem aizbrauc uz Leikadu un izceļ desantu pie Nērikas⁹⁾, bet kad nāca atpakaļ, tad viņš pats un daļa karaspēka gāja bojā, jo viņiem uzbruka vietejie iedzīvotāji un neliels (korin-

tiešu) garnizons. Vēlāk, no krasta attālinājušies, atēnieši lika uz vienošanās pamata pārvest no leikadiešiem savus kritušos.

8. Ar pirmo kuģi atbraukušiem mitilēniešu sūtņiem lacedaimoņi lika ierasties Olimpijā, lai arī sabiedrotie viņos noklausītos un tad pieņemtu pienācīgu lēmumu. Sūtņi tad arī nonāk Olimpijā, kur svinēja tos svētkus, kuņos rodietis Dōrieis⁹⁾ otru lāgu guva uzvaru sacīkstēs. Kad nu svētkiem beidzoties sākās apspriede, sūtņi uzstājās ar apmēram šādu runu:

9. „Pie hellēņiem pastāvošo uzskatu, cienījamie lacedaimoņi un sabiedrotie, mēs zinām: par atkritējiem kara laikā un iepriekšējās sabiedrības atstājējiem tie, kas viņus pieņem, gan priecājās, ciktāl viņi atnes labumu, tomēr uzskata viņus par nodevējiem un par mazāk vērtīgiem nekā savus iepriekšējos draugus. Šāds uzskats nav nepareizs, ja starp atkritējiem un tiem, no kuriem viņi atkrīt, valda vienprātība un labvēlība un bruņotu spēku un varas ziņā viņi ir vienlīdzīgi, tā tad atkrišanai nav nekāda nopietna iemesla; bet mūsu attiecības ar atēniešiem nav tādas bijušas, un neviens lai netur mūs par mazvērtīgiem, ja mēs, miera laikā no viņiem cienīti¹⁰⁾, pārbaudivuma brīdī atkritam.

10. „Mēs nu runāsim vispirms par mūsu taisnību un godīgumu, it īpaši, kad lūdzam sabiedrību; mēs taču zinām, ka nekāda cieša draudzība starp atsevišķiem cilvēkiem un nekāda sabiedrība starp valstīm nevar nodibināties, ja nevalda acimredzama savstarpīga uzticība un arī citādā ziņā nepastāv raksturu vienādība, jo no uzskatu dažādības ceļās arī darbu nevienādība. Mums nu nodibinājās ar atēniešiem sabiedrība vispirms tad, kad jūs karu ar mēdiešiem vairs neturpinājāt, bet viņi piedalījās vēl atlikušajos kara darbos. Mēs tomēr nepalikām par atēniešu sabiedrotiem, lai nodotu viņu kalpībā hellēņus, bet gan par hellēņu sabiedrotiem, lai atbrīvotu tos no mēdiešiem. Un kamēr atēnieši savā vadībā ievēroja vienlīdzības principu, mēs labprāt viņiem sekojām, bet kad redzējām, ka viņu naids pret mēdiešiem aprīma un tai vietā stājās cenšanās kalpināt sabiedrotos, tad mēs sākām baidīties. Uzskatu dažādības dēļ nespēdami apvienoties un aizstāvēties, sabiedrotie nonāca kalpībā, izņemot mūs un chijiešus, jo vārda pēc mēs palikām brīvi un neatkarīgi cīņas biedri. Tomēr ņemot vērā iepriekšējos piemērus, mēs atēniešu vadībai vairs neuzticējā-

mies, jo nebija domājams, ka viņi būtu vienīgi mūsu līdzsabledrotos par pavalstniekiem pārvērtuši, bet ar pārejiem, ja vien būtu bijis iespējams, nebūtu tāpat darījuši.

11. „Ja mēs visi vēl būtu brīvi, tad mums būtu vairāk garantijas, ka viņi nekādus pārgrozījumus neievedīs, bet kad lielākais vairums atradās zem viņu varas, kamēr pret mums viņiem bija jāizturās kā pret līdztiesīgiem⁶⁾, tad šādu stāvokli viņi, saprotams, atzina priekš sevis par apgrūtinošu⁹⁾, sevišķi, jo vairāk viņu vara auga, bet mēs palikām vientuļāki. Bailes no līdzīgi stipra pretinieka ir vienīgi drošā sabiedrības garantija, jo to, kas kādu pārestību grib nodarīt, no tam attur domas, ka uzbrūkot viņam nebūs pārsvara. Savu neatkarību mēs tad nu paturējām tikai tamdēļ, ka savu mērķi — iegūt virsvaldību — atēnieši cerēja drīzāk sasniegt ar skaistiem taisnības iemesliem un gudrību nekā ar varu. Līdz ar to viņiem bij arī savas taisnības pierādījums rokā, jo viņi varēja teikt, ka vismaz līdztiesīgie sabiedrotie nepiedalītos pret pašu gribu viņu karagājienos, ja tie, pret kuriem viņi tos uzsāka, nebūtu kaut kādu netaisnību nodarījuši. Tai pašā laikā viņi piespieda mūs, kā visstiprākos, kopā ar viņiem uzbrukt vispirms vājākiem, un kad nu visapkārt visi citi bija jau iekaroti, tad mēs palikām kā beidzāmie un bijām, zināms, viņiem pretī daudz vājāki. Bet ja viņi būtu no mums sākuši, kad visiem sabiedrotiem bija vēl nevien pašiem savs spēks, bet arī valsts, kuras pusē vajadzēja nostāties, tad apspiešana viņiem nebūtu tik viegli izdevusies. Zināmā mērā viņi baidījās arī, ka mūsu flote izdevīgā gadījumā neapvienojās pilnā sastāvā vai nu ar jūsejo vai ar citas kādas valsts floti un neapdraud viņu stāvokli. Pa daļai viņi mūs saudzēja arī tamdēļ, ka viņu valsts varai un priekšgalā stāvošām personām mēs vienmēr parādījām cieņu un godu. Un tomēr, ja nebūtu šis karš uznācis, mēs gan nebūtu varējuši, vismaz uz ilgu laiku, savu neatkarību nosargāt; to mēs varējām vērot no iepriekšējiem piemēriem, t. i. no atēniešu izturēšanās pret pārejiem sabiedrotiem.

12. „Kas tad tā nu bija par draudzību un cik nodrošināta bija brīvība, kas negaidot mūsu starpā valdīja, ja kara laikā viņi, no mums baidīdamies, mūs cienīja, bet mieram pastāvot mēs izturējāmies pret viņiem tāpat? Ja pie citiem uzticību nodrošina pirmā kārtā labvēlība, tad pie mums par uz-

ticības ķīlu bija bailes, jo sabiedroti mēs bijām vairāk aiz bailēm nekā aiz draudzības, pie kam bija sagaidāms, ka tā puse, kurai viņas nodrošinātais stāvoklis visdrīzāk iedvesīs drosmi, kā pirmā sāks kādu pārestību darīt. Ja nu ievērojot viņu vilcināšanos uzsākt pret mums kādu naidīgu rīcību, kāds domā, ka mēs nepareizi darām, jau iepriekš atkrīzdami, nenogaidot pilnīgas skaidrības, vai mums patiesi kādas briesmas draud, — tad šāds uzskats ir nevietā. Jo ja mēs līdzīgi viņiem būtu arī no savas puses spējīgi nodarīt kādu pārestību, tad mums vajadzētu līdzīgā mērā arī cik necik nogaidīt, bet ja viņiem ir dota iespēja mums katru brīdi uzbrukt, tad arī mums ir tiesība jau laikā rūpēties par savu aizstāvību.

13. „Tā tad aiz šiem cēloņiem un iemesliem, cienījamie lacedaimoņi un sabiedrotie, mēs esam atkrituši. Klausītājus tie gan spēj pārliecināt, ka mēs esam pareizi darījuši, bet mūs tie piespiež baidīties un meklēt kaut kādu drošības garantiju. To mēs gribējām jau toreiz darīt, kad vēl miera laikā sūtījām pie jums sūtņus atkrišanas dēļ, bet tā kā jūs mūs atraidījāt, tad mēs savu nolūku nerasniedzām; tagad turpretī mēs tūlīt paklausījām boiētiešu aicinājumam un domājām, ka atkritīsīm divejādā ziņā — vispirms no hellēņiem¹⁹), lai kopā ar atēniešiem nedarītu viņiem pāri, bet gan palīdzētu tos atbrīvot; tad no atēniešiem, lai viņi mūs vēlāk nepazudinātu, bet jau iepriekš mēs pazudinātu viņus. Mūsu atkrišana ir gan par agru notikusi un bez pietiekošas sagatavošanās, bet tādēļ jums vajaga mūs jo drīzāk savā sabiedrībā uzņemt un steidzīgi palīdzību sūtīt, lai būtu redzams, ka jūs aizstāvat tos, kam aizstāvība vajadzīga, reizē nodarīdami zaudējumus ienaidniekiem. Šī ziņa tagad ir tik izdevīgs brīdis kā vēl nekad iepriekš, jo sliktība un naudas izdevumi ir atēniešus novājinājuši, viņu flote atrodās pa daļai jūsu zemes ūdeņos, pa daļai stāv mums pretī; tā tad nav domājams, ka viņiem būtu pietiekoši daudz kuģu, ja jūs šovasar otru lāgu uzbrukt Atikai gan ar cietzemes gan ar jūras spēkiem. Viņi tad vai nu nevarēs aizstāvēties pret jūsu flotes uzbrukumiem, vai arī atsauks savus kuģus kā no jums tā no mums. Neviens lai nedomā, ka svešas zemes dēļ viņa paša dzimtenei varētu briesmas draudēt. Jo kam Lesba šķiet par tālu, tas tuvumā redzēs viņu tam labumu atnesam. Nevis Atikā izšķirsies karš, kā dažs labs domā, bet

gan tai zemē, no kuŗas Atikai ceļās labumi. Naudas ieņēmumi tai nāk no sabiedrotiem un tie būs vēl lielāki, ja atēnieši mūs pārvarēs, jo neviens cits tad vairs neatkritīs, bet klāt nāks mūsu maksājamās nodevas, un mums gan klāsies vēl grūtāki nekā tiem, kas jau agrāk atradās zem viņu varas. Bet ja jūs mūs nopietni atbalstīsiet, tad nevien iegūsiet pilsētu ar ievērojamu floti, kāda jums visvairāk vajadzīga, — jūs vieglāki pārspēsiet arī atēniešus, atņemdami tiem sabiedrotos (jo ikviens cits pievienosies tad jums ar jo lielāku uzticību); bez tam jūs izbēgsiet pārmetumiem, ka nepalīdzat atkritējiem, bet ja izrādīsies, ka jūs nesat brīvību, tad uzvara karā būs jums toties vairāk nodrošināta.

14. „Tad nu dziļā godbijībā atceraties gan hellēņu uz jums liktās cerības, gan Olimpa¹¹⁾ Zevu, kuŗa svētnīcā mēs atrodamies līdzīgi aizsardzības lūdzējiem, un palīdziet mitilēniešiem, uzņemdami viņus savā sabiedrībā. Neatstājiet mūs, kas mēs paši savas dzīvības liekam uz spēli, kamēr labumus no laimīga iznākuma baudīs visi kopīgi; vēl lielākā mērā kopīgs būs tomēr zaudējums, ja jūs mūsu lūgumam nepaklausīsiet un mēs tiksīm pārspēti. Esiet tad nu tiešām tādi, par kādiem hellēņi jūs uzskata un arī mēs savās bailēs vēlamies.“

15. Tā runāja mitilēnieši. Lacedaimoņi un to sabiedrotie noklausījās viņu runā, pieņēma priekšlikumu, uzņēma lesbiešus savā savienībā un gatavojās uz iebrukumu Atikā. Lacedaimoņi pavēlēja klātesošiem sabiedrotiem steidzīgi doties uz zemesšaurumu ar divi trešdaļām kuŗaspēka, pie kam arī paši nonāca tur kā pirmie. Lai izdarītu uzbrukumu reizē ar floti un cietzemes spēkiem, viņi uz zemesšauruma pagatavoja rīkus kuŗu pārvilkšanai no Korintas līdz Atikas ūdeņiem. Tā viņi rīkojās sparīgi, kamēr pārejie sabiedrotie, nodarbināti ar ražas ievākšanu un labprāt negribēdami kuŗagājienā piedalīties, pulcējās tikai lēnām.

16. Atēnieši saprata, ka peloponēsiešu bruņošanās pamatojās uz pārliecības par viņu nespēku, tādēļ viņi gribēja pierādīt, ka šī pārliecība ir nevietā, — ka viņi ir spējīgi, neatsaucot savu floti no Lesbas, itin viegli atsist peloponēsiešu flotes uzbrukumu. Tā tad viņi sagatavoja komandas 100 kuŗiem, sastāvošas gan no viņu pašu pilsoņiem (izņemot bruņinieku un lielgruntnieku šķiras), gan no ārīniekiem, nobrauca līdz ze-

mēsšaurumam, rādīja savas flotes varenumu un pēc patikas izcēla desantus Peloponēsā. Lacedaimoņi savukārt, redzot sevi stipri vilušos, noturēja lesbiešu aizrādījumus par nepatiesiem un grūtā stāvokļa dēļ atgriezās mājās, jo nevien nepienāca sabiedrotie, bet pēc saņemtām ziņām arī 30 atēniešu kuģi, kas atradās Peloponēsas ūdeņos, postīja viņu zemes novadus. Vēlāk viņi rikoja floti nosūtīšanai uz Lesbu, pavēlējami attiecīgām valstīm sagādāt 40 kuģus un par flotes vadoni ieceldami admirālī Alcīdu. Redzējami, ka peloponēsieši aizgājuši, aizbrauca mājās arī atēnieši ar saviem 100 kuģiem.

17. Šīni laikā, kad flote apbraukāja jūru, viņiem bija vislielākais skaits aktīvam dienestam derīgu kuģu; apmēram tik pat daudz un varbūt vēl vairāk viņiem bija kara sākumā. Jo Atīku, Eīboju un Salamīnu sargāja 100 kuģu un Peloponēsas ūdeņos braukāja otrs simts, bez tam vēl kuģi stāvēja pie Poteidajas un citās vietās, tā kā vienā vasarā to bija pavisam 250. Flotes uzturēšana un Poteidajas aplenkšanu prasīja arī ļoti lielus naudas izdevumus. Jo hoplīti, kas aplenca Poteidaju, saņēma kā algu divi drachmas¹⁹ dienā (vienu pats hoplīts, otru viņa palīgs), pie kam no paša sākuma te atradās 3000 vīru, kas pilnā skaitā palika līdz aplenkšanas beigām, kamēr Formiōna ricībā bija vēl 1600, kas aizgāja agrāki. Tādu pašu algu maksāja arī visai flotei. Šādi nu bija naudas izdevumi pirmā laikā un šāds bija vislielākais ar komandām apgādāto kuģu skaits.

18. Lacedaimoņiem vēl uz zemesšauruma esot, mitilēnieši ar saviem palīga spēkiem devās pa zemesceļu uz Mētīnu, cerējami to ar nodevēju palīdzību ieņemt. Viņi gan uzbruka pilsētai, bet kad uzbrukums tā neizdevās, kā viņi bija sagaidījuši, tad aizgāja uz Antisu, Pirru un Eresu, ieveda šajās pilsētās savai drošībai vairāk piemērotu iekārtu, nostiprināja vaļņus un tad steidzīgi atgriezās mājās. Pēc viņu aiziešanas mētīmieši savukārt devās ar karaspēku pret Antisu, bet tika te kādā kaujā ārpus pilsētas no antisiešiem un to palīga spēkiem sakauti, pie kam daudzi krita, bet pārējie steigšus aizgāja. Kad atēnieši dabūja zināt, ka mitilēnieši pārvalda salu un viņu pašu karaspēks nav pietiekoši stiprs, lai ieslēgtu tos pilsētā, viņi vēlām rudenim sākoties sūta uz turieni 1000 hoplītus no savu pašu pilsoņu vidus, stratēga Pachēta Epikūra dēla

vadībā. Braucot hoplīti izpilda uz kuģiem arī airētāju dienestu¹⁴) un nonākuši Mitilēnē ieslēdz to ar vienkāršu valni, tikai dažās jau no dabas stiprās vietās iebūvējot fortus. Tā Mitilēne tika tagad gan no cietzemes gan no jūras puses cieši aplenkta, — un tanī pašā laikā sākās arī ziema.

19. Kad atēniešiem bija lielāki naudas līdzekļi vajadzīgi aplenkšanas izdevumu segšanai, viņi paši uzlika sev, pirmo reizi šinī karā, ārkārtīgu mantas nodokli 200 talantu lielumā, un bez tam nosūtīja pie sabiedrotiem 12 kuģus nodevu piedzišanai, stratēģa Līsikļa un četru viņa amata biedru vadībā. Parādus piedzenot, Līsiklis apbraukāja vairāk vietas un no Miūntas Kārijā aizgāja arī pa Maiandras līdzenumu līdz Sandija kalnam, bet tad viņam uzbruka kārieši un anajieši, pie kam viņš pats kā arī daudzi no pārejā karaspēka gāja bojā.

20. Kad platajiešiem, ko vēl arvienu aplenca peloponēsieši un boiōtieši, pārtikas trūkuma dēļ bija lielas grūtības jācieš un bez tam no atēniešiem nekāda palīdzība nebija gaidama, nebij arī nekādas citas izredzes izglābties, tad tanī pašā ziemā kā viņi tā arī līdzienktie atēnieši nolemj vispirms, ka visi viņi izies no pilsētas un ja vien iespējams, pārkāps par ienaidnieku valni. (Šādu padomu viņiem bija devuši zīlnieks Teainets Tolmīda dēls un viņu karavadonis Eipompīds Daimacha dēls). Bet pēc tam puse no viņiem no riskantā pasākuma kaut kā izvairījās, draudošās briesmas uzskatīdami par pārāk lieļām; apmēram 250 vīri tomēr palika pie sava lēmuma un brīvprātīgi atstāja pilsētu, izdarīdami to šādā veidā. Viņi pagatavoja trepes ienaidnieku vaļņa augstumā, aprēķinot augstumu pēc ķieģeļu kārtas tādā vietā, kur pret viņiem vērstā vaļņa puse nebija nolīdzināta. Ķieģeļu kārtas skaitīja reizē daudz cilvēku, jo tā varēja sagaidīt, ka dažiem kļūdoties lielākais vāirums tomēr atradis pareizo skaitu, sevišķi tamdēļ, ka skaitīšanu izdarīja vairāk reizes, pie tam no neliela attāluma, tā kā vaļņa attiecīgā vieta bija viegli saredzama. Pēc tam tad aprēķināja trepju augstumu, par mērogu ņemot ķieģeļa biezumu.

21. Peloponēsiešu valnis bija nu sekošā veidā celts. Tas sastāvēja no diviem riņķa vaļņiem, no kuriem viens bija pret Plataju vērsts, bet otrs nodomāts gadījumam, ja varbūt no ārienes, t. i. no Atēnu puses, tiktu kāds uzbrukums izdarīts;

attālums starp abiem vaļņiem bij apmēram 16 pēdas. Šī starptelpa bij atsevišķām sargu būdām apbūvēta, kuŗas atradās tuvu cita pie citas, tā kā viss izskatījās kā viens vienīgs biezs valnis, ar uzrobjiem vienā kā otrā pusē. Ik pa desmit uzrobjiem bija vienādā platumā ar visu valni augsti torņi celti, kas sniedzās līdz viņa ārejai un iekšējai fasādei¹³); tā tad gar torņiem nekāda ceļa nebija, bet ejas veda tiem cauri. Tad nu naktīs, kad iestājās vētra un lietus, sargi atstāja uzrobjus un izpildīja dienestu torņos stāvēdami, kas cits no cita neatradās tālu un no augšas bija segti. Tāds bija valnis, ar ko platajieši tika aplenkti.

22. Visu sagatavojuši, pēdejie nogaidīja lietainu un vējainu nakti, kad nebij arī mēness gaismas, un tad izgāja no pilsētas šī mēģinājuma ierosinātāju vadībā. Vispirms viņi pārgāja par viņus ieslēdzošo grāvi, pēc tam, sargiem nemanot, nonāca līdz ienaidnieku valnim, jo sargi nevarēja viņus tumsā redzēt, bet viņu gaitas sacelto trosni, ko pāršalca vējš, tie nedzirdēja; bez tam platajieši turējās lielā attālumā viens no otra, lai ieroči nepiesistos cits pie cita un viņus nenodotu. Viņiem bij arī tikai vieglie ieroči, un apavuši viņi bija vienīgi kreiso kāju, lai pa dubļiem varētu droši iet. Pēc tam viņi mēģināja pietikt pie uzrobjiem kādā starptelpā starp diviem torņiem, zinādami, ka tie netiek apsargāti. Vispirms trepju nesēji pieslēja tās pie vaļņa, un pa tām tad uzkāpa 12 vīri, viegli bruņoti dunčiem un krūšu bruņām; viņu vadonis bij Ammejs Koroiba dēls, kas arī kā pirmais uzkāpa augšā. Tam sekojošie devās pret abiem torņiem, pa seši vīri pret katru; pēc tam nāca citi, viegli bruņoti īsiem šķēpiem, kamēr viņu valrogus, lai varētu vieglāk uzkāpt, nesa pavadoni, kam vajadzēja tos atdot ienaidnieku tuvumā. Kad augšā atradās jau lielāks skaits, viņus pamanīja sargi torņos, jo kāds no platajiešiem, pie uzrobjiem pieķerdamies, bija kādu ķieģeli norāvis, kas kritot sacēla troksni. Sargi tad tūlīņ sāka kliegt un peloponēsiešu garnizons skrēja uz valni, lai gan nezināja, kāds iemesls ir trauksmei nakts tumsā un vētrā; tanī pašā laikā iznāca no pilsētas tur palikušie platajieši un devās uz peloponēsiešu valni taisni pretī tai vietai, kur viņu piederīgie gāja tam pāri: viņi vēlējās, lai ienaidnieki pēdejiem piegriestu jo mazāk vērības. Uztraukumā peloponēsieši arī palika uz vietas un neviens neuzdroši-

nājās no sava posteņa iet citiem palīgā, jo nezināja, ko viss tas nozīmē. Tad viņu no 300 vīriem sastāvošā nodaļa, kurai bij uzdots vajadzīgos gadījumos steigties palīgā, sekodama sargu kliegzieniem, izgāja ārpus valņa, bez tam uz Tēbām tika par ienaidnieku uzbrukumu uguns signāli doti, bet līdzās tiem arī pilsētā palikušie platajieši pacēla no sava valņa daudz uguns signālu, kurus jau iepriekš bija taisni šim nolūkam pagatavojuši, t. i. lai signālu zīmes nebūtu ienaidniekiem skaidras¹⁶⁾ un tie, patieso notikumu neizprazdami, nenāktu palīgā, pirms viņu (platajiesu) no pilsētas ejošie piederīgie nebūtu aizbēguši un nonākuši drošā vietā.

23. Pa to laiku platajieši gāja pār valni. Pirmie no viņiem, uzkāpuši uz valņa, bija nogalinājuši abu torņu sargus, ieņēmuši torņus un paši nostājušies to ejās, uzmanīdamies, ka neviens netiktu tiem cauri; citi tad pieslēja no valņa augšas trepes pie šiem torņiem, uz kuriem lika uzkāpt vairāk vīriem. Tad nu viena daļa atgānāja klāt nākošos ienaidniekus, apšaudot tos no torņa augšas un apakšas, kamēr lielākais vairums, pieslējis daudz trepes un nojaucis uzrobjus, gāja valnim pāri pa starptelpu starp abiem torņiem. Ikviens, kas laimīgi tika (ārejam) grāvim pāri, nostājās tā malā un šāva tad ar lokiem un meta ar šķēpiem, ja kāds gar valņa malu tuvodamies gribēja aizkavēt platajiesu pāriešanu par grāvi. Kad visi bija pārgājuši, tad pie torņiem palikušie nokāpa ar lielām grūtībām kā pēdejie un devās uz grāvi, bet šinī brīdī tiem uzbruka minētie trīs simti, degošas lāpas rokās turēdami. Uz grāvja malas stāvošie platajieši varēja viņus no tumsas diezgan labi redzēt, kālab šāva ar bultām un meta ar šķēpiem uz viņu meizsargātām miesas daļām, kamēr paši, tumsā būdami, bij ar lāpu palīdzību mazāk saredzami; tā tad arī pēdejiem platajiesiem izdodās pāriet par grāvi, lai gan ar lielām grūtībām un briesmām, jo tanī bij uzsalis ledus, kas tomēr nebija tik stiprs, ka pa to varētu iet, drīzāk ūdenains, kāds austruma vējam pūšot allaž mēdz būt; bez tam, šādam vējam pastāvot, naktī bija sācis drusku snigt, kamdēļ grāvī bija saradies tik daudz ūdens, ka pāri ejot tas sniedzās līdz pat galvai. Tomēr arī pati bēgšana izdevās platajiesiem galvenokārt šāda vētraina laika dēļ.

24. No grāvja viņi visi kopā devās uz priekšu pa ceļu, kas ved uz Tēbām, atstājot pa labai rokai hēroja Androkrata¹⁷⁾

tempļi, pārliecināti, ka peloponēsieši vismazāk nāks uz domām, ka viņi ies pa šo uz ienaidnieku zemi vedošo ceļu; tad pat viņi redzēja, ka peloponēsieši ar lāpām rokās steidzās viņus vajāt pa ceļu, kas ved uz Citaironu un Drioscefalām (Ozolgalvām)¹⁸), t. i. Atēnu virzienā. Nogājuši pa augšminēto uz Tēbām vedošo ceļu sešas vai septiņas stādijas, platajieši no tā nogriezās un gāja pa ceļu, kas kalnu virzienā ved uz Eritrām un Hisijām; sasnieguši kalnus, viņi pēc tam nonāk Atēnās, pavisam 212 vīru, lai gan sākumā viņu skaits bija lielāks, — jo daži no viņiem, valnim pāri neiedami, atgriezās pilsētā, bet viens strēlnieks tika pie ārejā grāvja sagūstīts, Peloponēsieši, izbeiguši vajāšanu, atgriezās savās vietās, bet kas attiecās uz pilsētā palikušiem platajiešiem, tad tie par notikumiem neko nezināja, jo atpakaļ atnākušie bija viņiem stāstījuši, ka neviens nav dzīvs palicies; tādēļ dienai austot viņi nosūtīja pie peloponēsiešiem hēroldu un lūdza atļauju uzlasīt savus kritušos, bet dabūjuši patiesību zināt, sarunas izbeidza. Tādā kārtā notika platajiešu pāriešana pār valni un viņu izglābšanās.

25. Tās pašas ziemas beigās lacedaimoni nosūta ar triēru uz Mitilēni savu pilsoni Salaitu. Tas nonāk Pirrā, iet no šejienes kājām līdz Mitilēnei un nepamanīts ieiet pilsētā pa kādu gravu, kur bij iespējams pārkāpt par atēniešu valni. Viņš tad paskaidroja pilsētas priekšstāvjiem, ka notiks iebrukums Atikā un pienāks arī 40 kuģi, kas nolemti mitilēniešu atbrīvošanai; šis pats esot jau iepriekš šurpu sūtīts gan šīs lietas dēļ, gan arī tamdēļ, lai rūpētos par citām vajadzībām. Mitilēnieši tad mātīja jaunu drosmi un mazāk domāja par padošanos atēniešiem. Ziema tad arī gāja uz beigām un līdz ar to beidzās ceturtais gads šim Tūcidīda aprakstītam karām.

26. Nākošā vasarā peloponēsieši nosūtīja uz Mitilēni 42⁴²⁷ kuģus ar admirāli Alcīdu priekšgalā, pēc kam paši kopā ar sabiedrotiem iebruka Atikā, lai atēnieši, apdraudēti no cietzemes un no jūras puses, jo mazāk varētu domāt par uzbrukumu viņu uz Mitilēni braucošai flotei. Šo iebrukumu vadīja nepilngadīgā ķēniņa Pausanija, Pleistoanakta dēla, vietā viņa tēva brālis Kleomens¹⁹). Viņi tad postīja Atikā gan agrāk nopostītās vietas, ja tur kaut kas bij uzaudzis, gan iepriekšējos iebrukumos neaiztiktos apgabalus, un tā šis iebrukums bij atēniešiem, pēc otrā, vissāpīgāki sajūtams. Jo peloponēsieši, būdami pārlieci-

nāti, ka viņu flote jau nonākusi Lesbā, pastāvīgi gaidīja no turienes kaut kādas ziņas par viņas darbību un pa to laiku postīdami gāja caur zemes lielāko daļu. Bet kad viņu cerība nepiepildījās un bez tam vēl iestājās pārtikas trūkums, tad viņi aizgāja un izklīda pa savām valstīm.

27. Pa to laiku mitilēnieši, kam no Peloponēsas nepienāca apsolītie kuģi, kuri bij aizkavējušies, bez tam aptrūka arī pārtikas līdzekļi, bija spiesti padoties atēniešiem, pie tam sekoša iemesla dēļ. Salaučs, arī pats vairs necerēdams uz flotes pienākšanu, gribēja izdarīt uzbrukumu atēniešiem un apbruņoja smagajiem ieročiem tautas partijas piederīgos, kas iepriekš bija tikai viegli bruņoti, bet tie, saņēmuši ieročus, neklausījās vairs uz saviem pavēlniekiem, noturēja sapulces un pieprasīja, lai turīgie izdod pārtiku un izdala to starp visiem, citādi šie paši vienošoties ar atēniešiem un atdošot tiem pilsētu.

28. Kad pilsētas augstākie amata viri redzēja, ka viņi nespēj to novērst un viņiem pašiem draud briesmas, ja līgumā nepiedalīsies, tad viņi kopā ar tautas partiju padodās Pachētam un tā karaspēkam ar nosacījumu, ka atēniešiem ir tiesība lemt par mitilēniešiem pēc saviem ieskatiem, bet mitilēnieši uzņem pilsētā karaspēku un sūta savā labā uz Atēnām sūtņus; iekām tie nav atgriezušies, Pachēts nedrīkst nevienu mitilēnieti turēt apcietinātu, pārdot verdzībā vai nogalināt. Tā skanēja noslēgtais līgums, tomēr karaspēkam pilsētā ienākot galvenie lacedaimonu piekritēji bija lielās bailēs un nezināja ko iesākt; tālab viņi nosēzās pie altāriem kā aizsardzības lūdzēji. Tad Pachēts ierunā tiem piecelties, apsolīdams pāri nedarīt, pēc kam aizved tos drošā vietā — uz Tenedu, līdz atēnieši pieņems par viņiem kaut kādu lēmumu. Viņš nosūtīja karakuģus arī uz Antisu un piespieda to padoties, un vispāri rikojās ar floti pēc saviem ieskatiem.

29. Peloponēsieši ar saviem 40 kuģiem, kuriem steidzīgi vajadzēja ierasties, ceļā būdami nevien kavējās Peloponēsas ūdeņos, bet arī vispāri brauca lēnām. Atēniešu karaspēks (kas atradās uz agrāk minētiem 100 kuģiem) viņus nepamanīja, līdz tie piestājās pie Dēlas. Kad no šejienes aizbraucot viņi nonāca Ikarā un Mikonē, tad pirmo reiz izdzirdēja, ka Mitilēne ieņemta. Gribēdami dabūt noteiktas ziņas, viņi devās uz Embatu Eritru novadā, kur nonāca apmēram septītā dienā pēc Mi-

tilēnes ieņemšanas. Dabūjuši patiesību zināt, viņi apspriedās par pašreizējo stāvokli, pie kam ēlejetis Teitiaplis runāja uz viņiem apmēram šādus vārdus:

30. „Alcid un visi citi peloponēsiešu karavadoni, es lieku priekšā tūlī, kā mēs te stāvam, doties uz Mitilēni, pirms mūsu atbraukšana nāk zinama. Pie cilvēkiem, kas patlaban ieņemuši pilsētu, mēs saprotams atradīsim lielu nolaidību, it īpaši uz jūras, kur viņi nekādu uzbrukumu nesagaida, kamēr patiesībā mēs šinī ziņā esam šoreiz ļoti spēcīgi; jādomā arī, ka viņu cietzemes spēki ir pēc uzvaras diezgan neuzmanīgā kārtā izkliđuši pa namiem. Ja nu mēs izdarītu uzbrukumu, tad es ceru, ka ar iedzīvotāju palīdzību — ja varbūt kādi no mūsu labvēļiem ir vēl pāri palikuši — mēs varētu pilsētu ieņemt. Tā tad nebaidīsimies un neizvairīsimies no cīņas, bet ticēsim, ka taisni aprādītais stāvoklis atnes karā pārsteigumus, un ja kāds vadonis savā karaspēkā to nepieļautu, bet pie ienaidniekiem to novērodams izdarītu uzbrukumu, tad viņš sasniegtu vislabākos panākumus.“

31. Ar šādu runu viņš tomēr Alcīdu nepārliecināja. Tad lesbiešu sūtņi un daži no Jōnijas emigrantiem, kas Alcīdam bija līdzī braukuši, uzaicināja to, ja jau viņš baidās no minētā pasākuma, tad ieņemt vismaz kādu no Jōnijas pilsētām, vai arī Cīmu Aiolidā, lai būtu kāds atbalsta punkts, no kurā varētu Jōniju uz atkrišanu pamudināt. Šāda cerība esot, jo nevienam viņu (lacedaimoņu) atbraukšana neesot nepatīkama, un ja atēniešiem atņemtu šo viņu vislielāko ienākumu avotu un turklāt viņus bloķētu, tad šiem (lacedaimoņiem un to sabiedrotiem) rastos naudas līdzekļi; pēc viņu domām, viņi varētu arī Pitūtņim ierunāt piedalīties karā. Bet Alcīds nepieņēma arī šo priekšlikumu, jo nokavējis Mitilēnes atbrīvošanu viņš neko tā nevēlējās, kā jo ātrāki braukt atpakaļ uz Peloponēsu.

32. Atstājis Embatu, viņš brauca gar piekrasti, un nonācis teoģešu pilsētā Mionēsā, lika nogalināt lielāko daļu gūstekņu, kurus ceļā būdams bija saņēmis²⁰). Kad pēc tam, uz Efesu braucot, viņš kādā vietā apstājās, pie viņa nonāca samiešu sūtņi no Anajas²¹) un sacīja, ka Helladu viņš atbrīvo neglītā veidā, nogalinādams cilvēkus, kas ne rokas nav pret viņu pacēlušī un nav arī naidīgi, bet ir tikai piespiesti būt par atēniešu sabiedrotiem, un ja viņš nemitēsies, tad tikai nedaudzus iegūs

no ienaidniekiem par draugiem, bet jo lielāku skaitu padarīs no draugiem par ienaidniekiem. Alcids tad arī paklausīja un atlaida brīvā kā citus tā arī visus vēl pāri palikušos ehijiešus. Šos kuģus proti ieraugot, cilvēki nebēga, drīzāk nāca tiem klāt, noturēdami tos par atēniešu kuģiem, jo viņiem neienāca ne prātā, ka atēniešiem jūru pārvaldot peloponēsiešu flote varētu reiz uz Jōniju atbraukt.

33. No Efesas steidzīgi aizbraukdams, Alcids bēga, jo Salamīnija un Parala²⁹), kas nāca no Atēnām, bija viņu pamariņģušas, kad viņš ar savu floti vēl stāvēja pie Klaras miesta. Tā tad no vajāšanas baidīdamies viņš brauca jūrai pāri, nevēlēdamies bez vajadzības nekur citur apstāties kā vienīgi Peloponēsā. Pachētam un atēniešiem bija par peloponēsiešu flotes ierašanos jau no Eritru³²) novada ziņots, un vēstis pienāca arī no citām pusēm, jo tā kā Jōnija nebija nocietināta, tad valdīja lielas bailes, ka peloponēsieši, kas taču gan nedomāja te palikt, neuzbrūk un nenopostī pilsētas; bez tam arī Parala un Salamīnija, kas Alcīdu bij uz reidas pie Klaras miesta redzējušas, pašas atveda noteiktas ziņas. Pachēts tad ar visu sparū uzsāka vajāšanu un turpināja to līdz Patmas salai, bet kad redzēja, ka nevarēs vairs panākt, tad atgriezās atpakaļ. Ienaidnieku floti uz atklātas jūras nepanācis, viņš tagad uzskatīja par ieguvumu, ka nebija to nekur piekrastes tuvumā sastapis, jo šādā gadījumā tā būtu bijusi piespiesta ierīkot nometni un viņam pašam būtu vajadzējis to apsargāt un bloķēt.

34. Izbeidzis vajāšanu, viņš brauca gar piekrasti atpakaļ un apstājās arī kolofōniešu pilsētā Notijā. Kolofōnieši bija to nodibinājuši pēc tam, kad viņu vairāk zemes vidienē esošo pilsētu bij ieņēmuši Itamans un barbari, kurus viena partija pati bija sev palīgā saukusi (ieņemta viņa tika apmēram tanī laikā, kad peloponēsieši otru lāgu iebruka Atikā). Tomēr uz Notiju aizbēgušo un te apmetušos kolofōniešu starpā atkal izcēlās partiju cīņa, pie kam puse izlūdžās no Pītūtņa palīga spēkus, sastāvošus no arkadiešiem un barbariem, kopā ar kuņiem tad uzturējās pilsētas nocietinātā daļā. Pēdejiem bija līdzī nākuši un dzīvoja turpat arī mēdiešu piekritēji no kolofōniešu vairāk zemes vidienē esošās pilsētas; otra puse turpretī bija no tiem aizbēgusi, un šie emigranti sauca tagad Pachētu palīgā. Tas nu uzaicina uz sarunām Hipiju — arkadiešu pavēlnieku cietoksni,

apsolidams, ja šā priekšlikumi nebūtu pieņemami, viņu sveiku un veselu pārvest atkal atpakaļ. Hipijs arī iznāk pie viņa, bet Pachēts liek to apsargāt un pats tad piepeši un arkadiešiem negaidot uzbrūk cietoksnim un to arī ieņem, nogalinādams pie tam arkadiešus un visus tur esošos barbarus. Vēlāk, saskaņā ar savu solījumu, viņš ieved cietoksnī Hipiju, bet kad tas tur jau atradās, tad liek to saņemt un nošaut. Notīju viņš atdod kolofoniešiem, izņemot mēdiešu piekritējus. Vēlāk atēnieši sapulcināja šeit arī visus tos kolofoniešus, kas bij izklīduši pa citām pilsētām, atsūtīja pārvaldes iekārtotājus un ieveda Notijā valdību pēc saviem likumiem.

35. Atgriezies Mitilēnē, Pachēts ieņēma Pirru un Eresu, dabūja savās rokās arī lacedaimoni Salaitu, kas pilsētā bija noslēpies, un nosūtīja to uz Atēnām kopā ar tiem mitilēniešiem, kurus bija licis uz Tenedu aizvest, tāpat arī visiem citiem, kurus uzskatīja par atkrišanas ierosinātājiem. Kaņaspēka lielāko daļu viņš atlaida, bet ar pārejo palika Mitilēnē un deva nevien tai, bet arī visai Lesbai rīkojumus pēc saviem ieskatiem.

36. Kad mitilēnieši kopā ar Salaitu nonāca Atēnās, tad Salaitu atēnieši tūlī nogalināja, lai gan tas deva dažus solījumus, starp citiem arī to, ka izgādāšot peloponēsiešu aiziešanu no Platajas, kas vēl arvienu tika aplenkta. Par mitilēniešiem turpretim atēnieši vēl apspriedās, pie kam savās dusmās nolēma nogalināt gan atvestos gan visus citus spēka gados esošos vīriešus, bet sievas un bērnus pārdot verdzībā. Viņi nevien vispārī pārmeta tiem, ka tie sacēlušies, nebūdami pavalstnieki, kā citi²⁴) — viņu sašutumumu izsauca galvenokārt tas apstāklis, ka peloponēsiešu flote bij uzdrošinājusies doties riskantā braucienā uz Iōniju²⁵), lai sniegtu tiem palīdzību; no tam nu vārēja vērot, ka tie nebija vispiepeši un uz ātru roku sacēlušies. Tā tad atēnieši sūta pie Pachēta triēru ar paziņojumu par savu lēmumu, pavēlējami padarīt mitilēniešiem drīz vien galu. Bet tūlī otrā dienā viņiem cēlās zinamas žēlabas un radās pārdomas, ka viņi pieņēmuši nežēlīgu un nedzirdētu lēmumu, ar ko drīzāk vesela pilsēta tiek iznīcināta nekā vienīgi vainīgie sodīti. Kad pilsētā esošie mitilēniešu sūtņi un tiem draudzīgie atēnieši to nomainīja, viņi mēģināja ierunāt attiecīgiem amata vīriem likt par šo jautājumu no jauna nobalsot. Tas viņiem izdevās jo vieglāki tamdēļ, ka arī amata vīri skaudri redzēja, ka pilsoņu lielākais

vairums vēlās šo jautājumu no jauna apspriest. Kad nu bez kavēšanās bija sasaukta tautas sapulce, tad citu starpā, kas izsacīja savas domas, uzstājās arī Kleōns Kleaineta dēls, kura iepriekšējo priekšlikumu par nāves sodu sapulce bija pieņēmusi. Viņš vispāri bija patvarīgākais no pilsoņiem (un baudīja tanī laikā pie tautas vislielāko uzticību)²⁶). Viņš tad uzstājās no jauna ar apmēram šāda satura runu²⁷):

37. „Jau daudz reizes citos gadījumos man ir bijusi izdevība novērot, ka demokrātiska valsts nav spējīga par citiem valdīt, un it īpaši es to redzu tagad, kad jūsu uzskati par mitlēniešiem ir grozījušies. Savstarpīgā satiksmē allaž būdami bez bailēm un ļaunām domām pret citiem, jūs izturaties tāpat pret sabiedrotiem, un ja uz viņu ieteikšanu izdarat kādu kļūdu vai arī padodaties žēlsirdībai, tad jūs neiedomājaties, ka jūsu mīkstsirdībā slēpjas briesmas priekš jums pašiem, un arī sabiedroto pateicību jūs ar to neiemantosiet. Jūs neievērojat, ka jūsu valdībai ir tiranijas raksturs, ka jūsu sabiedrotiem ir ļauni nodomi un viņi ne labprāt padodās jūsu varai. Viņi paklausa nevis labvēlības dēļ, kādu jūs viņiem parādat, paši zaudējumus ciezdami, — nē, viņi klausā jūsu pārsvara dēļ, kādu jūs ieguvuši drīzāk ar spēku nekā ar labvēlību pret viņiem. Visļauņākais tomēr būs tas, ja mūsu likumi nebūs nodrošināti²⁸) un mēs nenāksim arī pie atziņas, ka valsts ar samērā sliktākiem bet stingri ievērojamiem likumiem ir spēcīgāka par valsti ar skaistiem likumiem, kuriem nepiegrīez vērību; ka vienkāršība, vienota ar saprātību, atnes lielāku labumu nekā izveicība kopā ar nevaldamu vieglprātību; ka samērā vienkāršie cilvēki parasti labāk pārvalda savas valstis nekā gudrie. Jo šie grib gudrāki būt par likumiem un pārāki par valsts labā allaž izsacītiem uzskatiem, it kā nebūtu citu, vairāk piemērotu gadījumu, kur viņi savu gudrību varētu rādīt; ar šādu savu izturēšanos viņi nu pa laikam noved valsti postā. Vienkāršie cilvēki turpretī, neuzticēdamies pašu asprātībai, negrib par likumiem gudrāki būt, nevēlās arī būt spējīgi nokritizēt cilvēka runu, kurš izteicis pareizas domas, un tā kā viņi ir drīzāk bezparteiģīgi tiesneši nekā sāncenši, tad pa lielākai daļai atrod arī pareizo ceļu. Tā nu jādara arī mums, jo mēs nedrīkstam, aizraudamies no savām runas spējām un sacenzdamies asprātībā, ieteikt kaut ko, kas nesaskan ar jūsu sapulcē pieņemtiem likumiem.

38. „Es nu palieku pie savām iepriekšējām domām un varu tikai brīnīties par tiem, kas mitilēniešu lietu cēluši no jauna priekšā, izsaukdami novilcināšanos, kuŗa visdrīzāki nāk par labu pārestības darītājiem. Jo cietušam ir tad, pret vainīgo uzstājoties, dusmas pa daļai jau pārgājušas, bet ja atmaksā visātrākā laikā pēc ļaunuma nodarišanas, tad vainīgais visdrīzāk saņem pelnīto sodu. Brīnidamies es jautāju arī, kuŗš gan būs tas, kas manas domas sāks apstrīdēt un gribēs pierādīt, ka mitilēniešu pārestības nāk mums par labu un mūsu nelaime atnes sabiedrotiem zaudējumus. Uzticēdamies savai runas mākslai, viņš acimredzot pūlēsies pierādīt, ka vispāri atzītais uzskats nav ticis pieņemts, vai arī, pašlabuma mudināts²⁹), būs skaistu runu izstrādājis un mēģinās mūs uz neceļiem pavest. Bet šādu sacikstu iznākums ir tas, ka godalgas pilsēta atdod citiem, pati saņemdama briesmas. Vainīgi pie tam esat jūs kā slikti sacikstu rikotāji, jo esat paraduši būt par runu skatītājiem un notikumu klausītājiem, par nākotnes notikumu iespējamību spriezdami pēc runātāju skaistiem vārdiem, bet par jau notikušām lietām pārļiecinādamies ne tik daudz pašu acim cik ausīm, vērojot viņas no runātāju veikli izsacītās kritikas. Ar ja un u runu jūs ļoti viegli esat pievilami, bet pārbaudītu padomu negribat pieņemt, kā jau visa savādā paklausīgi kalpi, bet visa parastā nicinātāji. Vismīlāk ikviens no jums grib pats būt spējīgs kaut ko sacīt, bet pretejā gadījumā — lai neizliktos, ka jūs ar savu gudrību paliekat citiem iepakaļ — jūs sacenšaties ar tiem, kas runā aprādītā neparastā veidā. Bet ja kāds ko asprātīgu saka, tad jūs lielā steigā izrādat viņa vārdiem savu piekrišanu, it kā jau paši būtu tā domājuši; turpretī, kādas sekas būs viņa padomam, to jūs apsverat tikai lēnām. Jūs meklējat, tā sakot, pavisam citu pasauli, kamēr patiesībā jums nav pareiza ieskata pat par to, kas ir jūsu acu priekšā. Jūs esat, ar vienu vārdu, dzirdes kāres pārņemti un līdzināties drīzāk tiem, kas uz soliēm sēdēdami apbrīno sofist³⁰), nekā valsts vadītājiem, kas spriež par viņas labklājību.

39. „Es nu mēģināšu šīs jūsu vainas labot un saku, ka mitilēnieši ir jūsu priekšā noziegušies kā neviena cita valsts. Arī es esmu pacietīgs pret tiem, kas atkrituši vai nu nespēdami jūsu virsvadību panest, vai arī nenaidnieku spiesti, bet kas apdzīvo šālu, turklāt vēl nocietinātu; kam vienīgi no jūras puses

būtu bijis jābaidās no mūsu ienaidnieku uzbrukumiem, pret kuriem viņi ar savu karafloti nebij arī neaizsargāti; kas baudīja neatkarību un no mums augsti tika cienīti, — vai tiem nu saceloties nav ļauni nodomi bijuši un vai viņi nav drīzāk uz mums uzkrituši nekā no mums atkrituši? (Atkrit taču tie, kas cieš kaut kādus spaidus.) Vai viņi nav gribējuši mūs pazudināt, apvienojoties ar mūsu niknākiem ienaidniekiem? Tas taču ir briesmīgāki, nekā kad viņi vieni paši, tikai ar saviem spēkiem, būtu pret mums karu sākuši. Citu nelaime, kuŗu sacelšanos mēs jau esam ieročiem rokā apspieduši, nenoderēja viņiem par brīdinošu piemēru, un arī viņu tagadējā labklājība nepiespieda tos apdomāties un neskrīet briesmās: ar lielu pārdrošību viņi izaicināja nākotni un izvēlējās karu, pilni cerības, kas nevien pārsniedza viņu spēkus, bet arī nesasniedza viņu vēlēšanos; viņi nekautrējās stādīt varu augstāki par taisnību, jo nekādas pārestības nepiedzīvodami uzbruka mums — tādos apstākļos, kad bij izredze mūs pārspēt. Ir jau arī zināma lieta, ka valstis, kas visisākā laikā piedzīvo necerēti lielu labklājību, top pārgalvīgas, kamēr laime, kas cilvēkiem nāk dabīgā lietu gaitā, pa parastam ir drošāka, nekā necerētā; var arī sacīt, ka no nelaimes cilvēki drīzāk atsvabinās nekā nosargā laimi. Mums jau no sākta gala nevajadzēja mitilēniešiem visu citu priekšā tādu godu parādīt, tad viņi arī nebūtu līdz šādai pārgalvībai nonākuši; jo vispāri cilvēku dabā ir — nicināt, kas ar glaimiem meklē viņu labvēlību, bet viņi cieni, kas izturās stingri un noteikti. Mitilēnieši tagad lai nu saņem pelnīto sodu, un jūs nedrīkstat arī vienīgi mazākumu³¹⁾ par vainīgu atzīt, attaisnodami pašu tautu. Viņi taču visi vienlīdz ir mums uzbrukuši, lai gan bij iespējams pārnākt mūsu pusē un tagad mierīgi dzīvot savā valstī; bet tai vietā viņi ir mazākuma riskanto pasākumu par drošāku uzskatījuši un līdzī atkrituši. Ja nu jūs tiem sabiedrotiem, kas labprātīgi atkrituši, piespriedisiet tādu pašu sodu kā tiem, kas to darījuši ienaidnieku spiesti, tad pielūkojiet, kuŗš gan pēc jūsu domām neatkritīs pat niecīga iemesla dēļ, ja laimīgā gadījumā viņam smaida brīvība, bet neveiksmi ciešot nekāds liels ļaunums nav gaidams? Tad jau ikviena pilsēta tūlīņ apdraudēs mūsu dzīvības un mantu. Un ja vislabākā gadījumā jūs viņu atkal ieņemsiet, tad tā būs nopostīta pilsēta, un uz priekšu jūs zaudēsiet ienākumus un no-

devas, uz kuriem pamatojās mūsu vara; bet ja piedzīvosim neveiksmi, tad bez agrākiem pretiniekiem iegūsim vēl jaunus, un kamēr vajadzētu tagadejiem ienaidniekiem pretī stāties, mēs cinīsimies ar saviem pašu sabiedrotiem.

40. „Mēs tā tad nedrīkstam mitilēniešiem nekādu cerību dot — vai nu tā pamatots uz ieteikšanu, vai arī būtu ar naudu pirktā — ka viņiem piedos aiz tā iemesla, ka „maldīties ir cilvēcīgi“. Jo zaudējumus viņi nodarīja mums no brīvas gribas, un ar nodomu viņi gribēja mūs nelaimē grūst, — bet piedošanu pelnī tikai tas, kas nodarījis kaut ko bez ļauna nodoma. Kā jau pirmo reiz, tā arī tagad es aizstāvu to pašu uzskatu un saku, ka jūs nedrīkstat pieņemto lēmumu grozīt, nedrīkstat nodarīt kļūdu aiz trim valdīšanai visnederīgākiem motīviem — žēlsirdības, runu kāres un lēnprātības. Jo žēlsirdība jāparāda sev līdzīgiem un nevis tiem, kas paši žēlsirdīgi nebūdami paliks neizbēgami uz visiem laikiem ienaidnieki; rētori, kas ar savām runām grib jums baudu sagādāt, varēs savu mākslu arī mazāk svarīgos gadījumos rādīt, bet nevis tur, kur pilsoņu īsa prieka dēļ valsts cietīs lielus zaudējumus, kamēr viņi paši savu skaisto runu dēļ saņems vērtīgas balvas; lēnprātība, beidzot, ir vairāk vietā attiecībā uz tiem, par kuriem var cerēt, ka viņi arī nākotnē būs padevīgi, bet nevis tiem, kas paliks tādi paši un ne mazāk naidīgi. Ar vienu vārdu, ja jūs klausīsiet man, tad jūsu lēmums būs nevien tainsnīgs pret mitilēniešiem, bet arī lietderīgs jums pašiem; ja nolemsiet citādi, tad nevien neiegūsiet viņu pateicību, bet drīzāk nosodīsiet paši sevi. Jo ja viņi atkrizdami darīja pareizi, tad jums gan nevajadzētu vairš par viņiem valdīt, bet ja jūs tomēr to gribat darīt, lai gan tas nenāktos, tad jums jāievēro pašu labums un jāsoda šie, kaut arī netaisnā kārtā; pretejā gadījumā jāatsakās no valdības, lai tad pilnā mierā un drošībā spēlētu godavīru lomu. Nolemiet tad nu atmaksāt viņiem ar to pašu sodu, kādu viņi jums bija nodomājuši, un no briesmām izbēguši neizrādāties mazāk jūtīgi pret pārestību nekā tie, kas jums gribēja ļaunu nodarīt; ievērojiet taču, ko jūs no viņiem varējāt sagaidīt, ja viņi būtu virsroku paturējuši, sevišķi, kad viņi bija pārestības sācēji. Kas bez iemesla otram dara ļaunu, tie arī visvairāk cenšās viņu galīgi pazudināt, redzēdami briesmas, kādas draud, ja ienaidnieks paliek pie dzīvības; jo kas bez pietiekoša iemesla

pārestību cietis, ir pēc savas izglābšanās vairāk saniknots nekā pie naida līdzvainīgs ienaidnieks. Netopiet tad nu paši par saviem nodevējiem, iedomājaties jo dzīvāki, kas jums būtu bijis jācieš, un ka uzvaru par viņiem jūs būtu augstāki stādījuši nekā visu citu; tā tad atmaksājiet viņiem tagad, netopiet viņu pašreizejā stāvokļa dēļ mīkstsirdīgi, neaizmirstiet arī briesmas, kas reizi karājās pār jūsu pašu galvām. Sodiet viņus pēc nopelna un rādiet visiem citiem sabiedrotiem piemēru, ka ikviens, kas atkritis, tiks uz nāvi notiesāts. Ja tie to zinās, tad jums nebūs tik daudz ar saviem pašu sabiedrotiem jācinās un nebūs ienaidnieki jāatstāj bez ievēribas.“

41. Tā runāja Kleōns. Pēc viņa uzstājās Diodots Eikrata dēls, kas arī iepriekšējā sapulcē bija visvairāk pretojies mitilēniešu sodīšanai ar nāvi. Tas nu runāja apmēram šādā kārtā³²):

42. „Nei es gribu tos vainot, kas par mitilēniešiem likuši no jauna lemt, nei uzteikt tos, kas ūr nemierā, ka par tik svarīgiem jautājumiem tiek vairāk reizes spriests. Bet es gan domāju, ka gudram lēmumam visvairāk stāv ceļā divas lietas: steiga un kaislīgas dusmas, no kurām pirmajai parasti ir par cēloni neprātība, bet otrām neizglītība un īsredzība. Kas tad nu vēl iestājās par to, ka runa lai nebūtu darba skolotāja, tas ir vai nu negudrs vai arī personiski ieinteresēts: negudrs, ja iedomājās, ka to, kas vēl nav skaidri saredzams, var arī kaut kādā citā ceļā noskaidrot; personiski ieinteresēts, ja gribēdams kaut kādu kauna pilnu pasākumu ieteikt pats sev neuzticās, ka par neglīto lietu spēs glīti runāt, bet domā, ka labi sadodot un apmelojot varēs iebaidēt nevien savus pretiniekus uz runātāju tribīnes, bet arī klausītājus. Visbīstamākie tomēr ir tie, kas visam tam vēl pievieno apvainojumu, it kā citi, par naudu uzpirkti, saka spīdošas runas. Ja viņi pārņemtu vienīgi nezināšanu, tad runātājs, kas savu nolūku nesasniedz, iegūtu gan neprātīga bet ne negodīga cilvēka slavu; bet ja pārņemt negodību, tad runātājs, savu nolūku sasniegdams, sacel pret sevi aizdomas, bet nesasniedzams izrādās nevien par neprātīgu, bet arī par negodīgu. Valstij no tam ceļās tikai ļaunums, jo viņa zaudē padoma devējus, kas tiek iebaidēti. Viņai nāktu vislielākā mērā par labu, ja tamlīdzīgiem nomelnotājiem, kas atrodās viņas pilsoņu starpā, atņemtu iespēju atklāti runāt, jo

pilsoņi tad vismazāk tiktu uz neceļiem pavesti. Tā nu krietnam pilsonim nevajaga savus pretiniekus iebaidēt, bet gan līdzīgiem apstākļiem valdot rādīt, ka viņa padoms ir vislabākais; arī valstij ar saprātīgu iekārtu gan nevajaga tam, kas visvairāk dod labus padomus, sevišķu godu parādīt, bet viņa nedrīkst arī tam jau piemītošo godu mazināt; tāpat to, kā priekšlikums nav ticis pieņemts, nebūt nedrīkst nicināt, ne tik vēl sodīt. Šādos apstākļos runātājs, kam ir panākumi, vismazāk, man domāt, runās kaut ko pret savu pārliecību un vismazāk glaimos, lai sasniegtu vēl lielāku godu; un tāpat tas, kam panākumu nav, necentīsies ar minēto līdzekli, t. i. glaimiem, iegūt tautas piekrišanu.

43. „Mēs nu darām taisni otrādi, un vēl vairāk — ja par kādu domājam, ka viņa padoms ir gan vislabākais, bet viņš runā pašlabuma dēļ, tad mēs apskaužam šo uz nedrošu aizdomu pamata pieņemto ieguvumu un zaudējam neapšaubamu labumu pilsētai. Tā jau nu ir: labi priekšlikumi, skaidri un gaiši izsacīti, ir tāpat aizdomām padoti kā nederīgie, un sekas ir tās, ka nevien vislaunākam padoma devējam ar viltu jāiegūst tautas piekrišana, bet arī tam, kas dod labu padomu, ar meliem jāmeklē viņas uzticība. Mūsu pilsēta ir gan vienīgā, kam pilsoņu pārgudrības dēļ nav iespējams atklāti, t. i. bez mānīšanas, labu darīt, jo kas atklāti grib to darīt, tam atmaksā ar aizdomām, ka slepenībā tam ir izredzes uz kaut kādu ieguvumu. Ievērojot tagadejo tik svarīgo jautājumu un nopietno brīdi, jums gan vajadzētu pieņemt, ka mums, kas mēs te runājam, ir drusku tālāks skats nekā jums, kas spriežat uz ātru roku; mēs taču esam atbildīgi par saviem padomiem, kamēr jūs kā klausītāji nevienam neesat atbildīgi. Ja nevien ieteicējam, bet arī piekritējam būtu vienlīdz no soda jābaidās, tad jūs savos spriedumos gan būtu apdomīgāki; bet tagad jūs pie pirmās neveiksmes un kaut kādā nejaušā dusmu uzliesmojumā nosodat vienīgi ieteicēja priekšlikumu un nevis savas pašu balsis, kas lielā skaitā būdamas tomēr līdzī klūdijušās.

44. „Šeit uzstādamies es negribu mitilēniešus nedz aizstāvēt nedz apsūdzēt. Jo runa mums te iet — ja esam gudru prātu — ne par viņu nodarīto netaisnību, bet par parcīza lēmuma pieņemšanu no mūsu puses. Ja es pat pierādītu, ka viņi visnotaļ vainīgi, tad es tamdēļ vēl neieteiktu viņus arī no-

tiesāt, ja tas nebūtu mums izdevīgi; un no otras puses, ja viņi kaut kādā ziņā pelnī piedošanu, tad tamdēļ vien es neuzaicinātu jūs atstāt viņus bez soda, ja tas pilsētai neizrādītos derīgi⁹⁹). Es domāju, ka lēmumu pieņemot mums drīzāk jāievēro nākotne nekā tagadne, un ja Kleōns savā runā visvairāk uzsver to, ka nāves sodu piespriežot mums nākamībā ceļoties labums, tādēļ ka sabiedrotie mazāk atkritīšot, tad es no savas puses aizstāvu viņa domām preteju uzskatu par to, kas nākamībai ir derīgs. Es nevēlētos, ka jūs viņa priekšlikuma šķietamās pareizības dēļ atsacītos no lietderības viedokļa, ko ievēro mans priekšlikums. Jo viņa runa, saskanējama ar jūsu pašreizējām dusmām pret mitilēniešiem, atbilst vairāk stingram tiesību viedoklim un kā tāda varētu jūs viegli sev līdzī aizraut. Bet mēs jau nevedam ar viņiem prāvu, tā kā mums būtu pie tiesību viedokļa jāturās, — mēs spriežam par viņiem, lūkodamies uz to, lai nākotnē viņi būtu mums noderīgi.

45. „Atsevišķo valstu likumu nosaka par daudziem noziegumiem nāves sodu—ari par mazākiem un nevien tādiem, kā tas, par ko mēs tagad spriežam; tomēr cilvēki, cerības mudināti, daudz ko iedrošinās, un neviens vēl nav kaut kādu bailīgu pasākumu iesācis, ja ir atzinis, ka viņa plāns neizdosies. Tāpat tas ir ar pilsētu atkrišanu: vai ir kāda mēģinājusi to darīt, ja savus brunotos spēkus, vai nu savus pašas vai arī savu sabiedroto, uzskatīja par nepietiekošiem? Visu cilvēku dabā ir, ka viņi noziedzās gan privātā gan atklātā dzīvē, un nav tāda likuma, kas viņus varētu no tam atturēt. Jo cilvēki ir jau visus sodus izmēģinājuši, tos arvienu pastiprinādami, lai kā nekā mazinātu ļaunumu, ko nodara noziedznieki. Agrāk par vissmagākajiem noziegumiem laikam bija mīkstāki soda mēri noteikti, bet kad tie nelīdzēja, tad ar laiku tos pa lielākai daļai kāpināja līdz pat nāves sodam, bet attiecīgie likumi tomēr tiek pārkāpti. Tā tad jāatrod vai nu kāds vēl stiprāks atbaidēšanas līdzeklis vai arī jāatzīst, ka pat nāves sods no noziegumiem neattur. Un tā tas arī ir, jo pie bīstamiem pasākumiem noved drīz nabadzība, kas trūkuma dēļ modina drosmi, drīz bagātība, kas kopā ar pārgalvību un augstprātību izsauc mantas kāri, tāpat arī citi kaislības iedvēstī cilvēku noskaņojumi, no kuriem ikviens ir padots kādai nesavaldamai, pārāk spēcī-

gai dziņai. Tā nu vispāri cerība un kaislīgā iekāre nodara vislielākos kaitējumus: iekāre iet pa priekšu, cerība seko; iekāre izgudro plānu, cerība liek laimes labvēlībai ticēt, un lai gan neredzamas, viņas tomēr ir stiprākas par briesmānu, ko acim var saredzēt. Te klāt nāk vēl laime, kas līdzī darbodamās mudina ne mazāk, jo dažreiz negaidot uzsmaidīdama viņa pavedina vienu otru stāties pie riskanta pasākuma pat ar nepietiekošiem spēkiem; vēl vairāk to var teikt par valstīm, kur runa iet par vissvarīgākām lietām — brīvību vai arī valdību par citiem, un kur ikviens, visiem citiem līdzī skriedams, nepareizi aprēķina savus spēkus, novērtēdams tos labu tiesu par augstu. Ja nu kāds domā, ka ar likuma varu vai arī citu kādu atbaidēšanas līdzekli var cilvēkus no kāda darba atturēt, pēc kā viņu pašu daba kaislīgi tiecās, tad tas vienkārši nav iespējams un liecina par lielu vientiesību³⁴).

46. „Mēs tā tad nedrīkstam aiz nepareizas paļāvības, ka nāves sods dod drošības garantiju, nederīgu lēmumu pieņemt, nedrīkstam arī atkritušiem sabiedrotiem katru cerību ņemt, ka ir vēl iespējams nožēlot un visdrīzākā laikā savu kļūdu izlabot. Ņemiet taču vērā, ka līdzšīnejai rīcībai pastāvot kaut kuŗa pilsēta, pēc atkrišanas redzēdama savu sagaidāmo neveiksmi, labprāt gribēs padoties, kamēr ir vēl spējīga samaksāt mums kuŗa izdevumus un uz priekšu maksāt nodevas; bet ja ievedīsim jaunu kārtību, kuŗa pilsēta tad pēc jūsu domām nebrūposies vēl vairāk nekā līdz šim un neļausies ar aplenkšanu galīgi novājināties, ja jau viņai ir vienalga — padoties agrāki vai vēlāki? Un arī mums tas nenāk par labu — nest aplenkšanas izdevumus tamdēļ vien, ka atsakamies no izlīguma, un ja kādu pilsētu ieņemam, tad redzēt to nopostītu, zaudējot uz priekšu arī ieņēmumus no viņas. Bet taisni ieņēmumus pastāv mūsu spēks ienaidniekiem pretī. Lai tad nu paši neciestu zaudējumus, mēs nedrīkstam pārāk stingri tiesāt tos, kas mūsu priekšā noziegušies; mums drīzāk jāskatās uz to, ka mums padotās pilsētas mēreno sodu dēļ arī uz priekšu paliktu maksāt spējīgas, un par savu drošību mums jā rūpējās nevis ar likumu bardzību, bet ar uzmanību darbos. Mēs tomēr darām tagad taisni otrādi, jo domājam, ka pēc iegūtās uzvaras mums smagi jā soda valsts, kas vārda pēc brīva, bet patiesībā svešas varas pārvaldīta gluži dabīgi ir atkritusi, lai iegūtu neatkarību. Cil-

vēkus, kas pēc brīvības cenšdamies atkrituši, nevajaga bargi sodīt, bet gan jau pirms atkrišanas stingri uzraudzīt un gādāt, ka viņi pat uz šādām domām nenāk; bet ja esam viņus cīņā pārspējuši, tad viņu vainu liksim tiem iespējami mazāk manīt.

47. „Pielūkojiet vēl, cik lielu kļūdu jūs nodarītu arī šādā ziņā, paklausīdami Kleōnam. Tagad vēl visās pilsētās tautas partija izturās pret jums labvēlīgi un vai nu neatkrit kopā ar aristokrātisko mazākumu, vai arī, ja tiek pie tam piespiesta, ieņem pret atkritējiem atklāti naidīgu stāvokli, un kad jūs pret sacēlušos pilsētu uzsākat karu, tad viņas iedzīvotāju vairākums nostājās jūsu pusē. Bet ja jūs pazudināsiet uz nāvi mitilēniešu tautu, kas nevien nepiedalījās atkrišanā, bet vēl labprātīgi, tikko saņēmusi ieročus, atdeva pilsētu jums, — tad jūs noziegsities pirmkārt, nogalinādami savus labdarus, un otrkārt izpildīsiet aristokrātu viskarstāko vēlēšanos; jo ja tie gribēs pilsētas uz atkrišanu pamudināt, tauta tūlīt nostāsies viņu pusē, pēc tam kad jūs pierādījuši, ka vienu un to pašu sodu piemērojat kā taisniem tā netaisniem. Un ja tauta arī patiesi būtu noziegusies, tad jūs neliekaties to nemaz zinot, lai vienīgais jums vēl atlikušais sabiedrotais nepaliktu par mūsu ienaidnieku. Vispārī mūsu valdības pastāvēšanas labā ir pēc manām domām daudz izdevīgāki — drīzāk paciest kaut kādu pārestību, nekā stingras likumības vārdā pazudināt tos, ko pazudināt nedrīkstam. Bet kas attiecās uz Kleōna ieteikto soda mēru, tad tas acimredzot nevar sevi apvienot no vienas puses stingru likumību, no otras lietderību.

48. „Esiet tad nu pārliecināti, ka mans uzskats ir pareizāks; pārāk nepadoties ne žēlsirdībai ne lēnprātībai (jo arī es neieteicu padoties šo īpašību iespaidam), bet ievērojiet manis pievestos motīvus un klausiet man: mierīgā prātā tiesājiet tos mitilēniešus, ko Pachēts kā noziedzniekus šurp atsūtījis, bet pārējiem ļaujiet dzīvot viņu pilsētā. Tas nevien nodrošina mūsu intereses nākotnē, bet arī jau tagad apdraud mūsu ienaidniekus; jo kam ir gudrs padoms, tas ir ienaidniekiem pretī stiprāks, nekā kas ar lielu spēku un sparū, bet tomēr neapdomīgi tiem uzbrūk.“

49. Tā runāja Diodots no savas puses. Pēc šiem vislielākā mērā pretejiem priekšlikumiem atēniešiem tomēr³⁵) iznāca sacensība lēmumu pieņemot, un nobalsošanā abas partijas iz-

rādījās gandrīz vienādi stipras, pārsvarā tomēr bija Diodota piekritēji. Tad viņi tūlīņ steidzīgi nosūtīja citu kuģi, lai pirmais nenonāktu iepriekš un viņi neatrastu pilsētu jau nopostītu; tas nu bija gandrīz par vienas dienas un nakts braucienu priekšā. Tā kā mitilēniešu sūtņi bija kuģi ar vīnu un maizi apgādājuši un kuģa ļaudim lielas dāvanas solījuši, ja tie nonāktu pirmie, tad tie arī brauca tik steidzīgi, ka pat maltīti — vīnā un eļļā mērcētu maizi — baudīja airējot, un kamēr viena daļa airēja, otra atdusējās. Laimīgā kārtā nebija nekāda preteja vēja, un tā kā pirmais kuģis ar savu nedzirdētu uzdevumu nebūt nesteidzās, otrs turpretī brauca ātri, tad pirmais gan nonāca agrāk un Pachēts paspēja arī tautas lēmumu izlasīt un gribēja stāties pie tā izpildīšanas, bet lūlīņ pēc tam pienācā otrs kuģis un novērtā pilsētas nopostīšanu. Tā Mitilēne izglabās no tik lielām briesmām.

50. Pārejos mitilēniešus, ko Pachēts³⁶) bij uz Atēnām at-sūtījis kā galvenos atkrišanas vaininiekus, atēnieši sodīja pēc Kleōna priekšlikuma ar nāvi; to bija drusku vairāk par vienu tūkstoti. Atēnieši nojauca arī mitilēniešu valni un paņēma viņu floti. Vēlāk viņi gan neuzlika lesbiem nodevas, bet sadalīja viņu zemi, izņemot Mētimnas novadu, 3000 gruntsgabalos, no kuriem 300 veltīja dieviem kā svētas vietas, bet uz pārējiem nosūtīja kolonistus (klērūchus) no savu pilsoņu vidus; šiem nu lesbieši, kas paši apstrādāja minēto zemi, bija spiesti maksāt gada nomu divu mīnu lielumā par katru gruntsgabalu³⁷). Ari mazās pilsētīņas uz cietzemes, kurās piederēja mitilēniešiem, atēnieši pārņēma savā ziņā un vēlāk tās bij atēniešu pavalstnieces. Tā norisinājās notikumi Lesbā.

51. Tanī pašā vasarā, pēc Lesbās ieņemšanas, atēnieši devās Nīcija Nicērata dēla vadībā uz Mīnōjas salu, kas atrodās Megaru priekšā. Megarieši bija te torni uzcēlušī un sala noderēja viņiem kā cietoksnis. Nīcijs gribēja šeit ierīkot atēniešu sargposteni, kas būtu tiem tuvāk nekā Būdors un Salamīna, lai peloponēsieši nevarētu, kā tas agrāk bija noticis, nepamanīti izbraukt no Nīsajas ar saviem kara vai laupītāju kuģiem, un lai pārtrauktu katru jūrassatiksmi ar megariešiem. Tā tad viņš nojauca vispirms divus uz priekšu izvīzītus torņus Nīsajas pusē, uzbrūdamns tiem no jūras ar vaļņu grāvējiem, un kad tā bij atbrīvojis ieeju līcī (starp salu un Nīsaju), tad uz-

cēla apcietinājumu, ar ko noslēdza ar cietzemi sakarā stāvošo punktu, kur pa tiltu, kas veda pār sēkliem, varēja netālu no cietzemes esošai salai palīdzību sniegt. Visu to izdarījis nedaudz dienās, viņš pēc tam ar savu kaņaspēku aizbrauca, atstādams uz salas uzceltā nocietinājumā garnizonu.

52. Ap to pašu laiku šinī vasarā platajieši, nevarēdami pārtikas trūkuma dēļ ilgāk izturēt aplenkšanu, padevās peloponēsiešiem, proti sekošā kārtā. Kad peloponēsieši uzbruka viņu valnim, viņi nespēja aizstāvēties, un lai gan lacedaimoņu virspavēlnieks redzēja viņu nespēku, tas tomēr negribēja pilsētu ar varu ieņemt, jo no Lacedaimonas viņam bija pavēle dota rīkoties tā, ka miera noslēgšanas gadījumā ar atēniešiem, ar nosacījumu, ka abām pusēm jāatdod iekārotās pilsētas, — Plataja nebūtu jāatdod aiz tā iemēsla, ka tā padevusies labprātīgi. Viņš tā tad nosūta pie platajiešiem hēroldu un liek paziņot: ja tie ir ar mieru labprātīgi atdot pilsētu lacedaimoņiem un atzīt viņus par tiesnešiem, tad viņš sodīs tikai vainīgos, bet pret tiesu un taisnību nevienu. Hērolds tā arī ziņoja, un platajieši, galīgi novājināti, atdeva pilsētu. Tad peloponēsieši apgādāja viņus dažas dienas ar pārtiku, līdz no Lacedaimonas pienāca pieci cilvēki kā tiesneši. Kad tie bij ieradušies, nekāda formāla apsūdzība netika celta, tikai atsauca platajiešus un jautāja vienīgi, vai tie ir šinī karā lacedaimoņiem un viņu sabiedrotiem kaut ko labu darījuši. Platatieši pieprasīja atļauju dot garāku paskaidrojumu un izvēlēja no sava vidus par aizstāvjiem Astimachu Asopolāva dēlu un Lakonu Aeimēsta d., kas bija lacedaimoņu godakonsuls. Tie tad uzstājās ar apmēram šādu runu:

53. „Savu pilsētu, cienījamie lacedaimoņi, mēs esam atdevuši, pilnīgi jums uzticēdamies, jo nedomājām, ka mums būs jāstājas šādas tiesas priekšā, bet ka tā būs drusku likumīgāka; mēs ticējām, ka par tiesnešiem būsiet vienīgi jūs (kā tas patiesībā arī ir) un spriedums būs pilnīgi taisns un bezpartejīgs. Bet tagad mums jābaidās, vai neesam vienā kā otrā ziņā vilušies, jo mums ar pilnu tiesību jāpieņem, ka lieta tē grozās ap visbriesmīgāko sodu un jūs neizrādīsities par bezpartejīgiem tiesnešiem. To mēs vērojam no tam, ka pret mums nekāda iepriekšēja apsūdzība nav celta, uz kuŗu būtu jāatbild, jo tagad mēs paši esam vārdu izlūgušies; bez tam jūsu uzstādītais jau-

tājums ir pārāk īss, tā kā patiesīga atbilde nāk mums par ļaunu, bet nepatiesību var viegli atspēkot. Tā nu mēs nekur neredzam izeju un esam spiesti aizstāvēties ar runu, un tas, mums domāt, ir arī drošākais līdzeklis, jo ja cilvēks šādā stāvoklī neko nesaka, tad viņam viegli var pārnest, ka runa būtu viņu izglābusi. Neatkarīgi no citām grūtībām, mums nebūs arī viegli jūs pārliecināt. Jo ja mēs viens otru nepazītu, mēs varētu sev par labu liecības pievest, kas jums būtu svešas, un tā mēs varbūt izglābtos; bet tagad viss, ko mēs sacīsim, būs jums jau zināms, un mēs baidāmies ne tik daudz par to, ka jūs neuzskatītu mūsu nopelnus par mazākiem nekā savejos un nepierakstītu mums to par noziegumu, — mūsu rūpes modina drīzāk tas, vai mēs neesam citiem par patīkšanu jau gatava lēmuma priekšā nostādīti.

54. „Mēs tomēr aprādīsim mūsu naida iemeslus ar tēbiešiem un atgādināsim, ko mēs jums un visiem pārējiem hellēņiem esam laba darījuši; tā mēs mēģināsim jūs pārliecināt. Uz jūsu īso jautājumu, vai tagadējā karā mums ir kādi nopelni lacedaimoņu un viņu sabiedroto labā, mēs atbildam: Ja jūs jautājat mūs kā ienaidniekus, tad jums ar to nekāda netaisnība nav nodarīta, ja no mums nekādu labumu neesat redzējuši; bet ja jūs atzīstat mūs par saviem draugiem, tad jūs paši esat lielāku netaisnību nodarījuši, uzsākdami ar mums karu. Gan miera laikā, gan karā ar mēdiešiem mēs esam kā krietni vīri izturējušies, jo tagad mēs neesam mieru kā pirmie laužuši, un toreiz mēs kā vienīgie no boiōtiešiem⁸⁸⁾ piedalījāmies cīņā par Helladas brīvību. Lai gan cietzemes apdzīvotāji, mēs tomēr cīnijāmies uz jūras pie Artemīsija, un kad mūsu pašu zemē notika pazīstamā kauja, mēs stāvējām jums un Pausanijam līdzās; tāpat visās citās vietās, kur vien tik hellēņiem draudēja kādas briesmas tanī laikā, mēs esam pāri saviem spēkiem līdzī piedalījušies. Sevišķi jums, cienījamie lacedaimoņi, mēs esam laba darījuši, jo kad Spartai draudēja vislielākās briesmas no heilōtiem, kas pēc zemestrīces bija sacēlušies un Itōmi ieņēmuši, — mēs sūtījām jums trešo daļu no savu pašu pilsoņu spēkiem palīgā⁸⁶⁾. To gan nevajaga piemirst.

55. „Tā nu lielajos pagātnes notikumos mēs esam tik teicami izturējušies, bet par ienaidniekiem mēs patīkām vēlāk, un vainīgi pie tam esat jūs; jo kad tēbieši mēģināja mūs ad-

spiest un mēs griežamies pie jums pēc palīdzības, jūs atraidījāt mūs un vēlējāt iet pie atēniešiem, kas esot mūsu tuvumā, kamēr jūs dzīvojot tālu. Tomēr šini karā jums nekādi sevišķi kaitējumi no mūsu puses nav nodarīti un tādi jums vispāri ūebija sagaidami. Bet ja mēs pret jūsu pavēli negribējām no atēniešiem atkrist, tad ar to mēs nekādu netaisnību neesam nodarījuši, jo arī viņi nāca mums pret tēbiešiem palīgā, kad jūs bijāt mūs atraidījuši. Viņus atstāt nebūtu pareizi bijis, it īpaši, kad viņi mums ir tikai labu darījuši un mēs paši esam viņus sev par sabiedrotiem izlūgušies un pa daļai viņu pilsoņu tiesības ieguvuši⁴⁰). Mūsu pienākums tā tad bija — labprātīgi paklausīt viņu pavēlēm. Bet ja jūs — lacedaimoni un atēnieši — kā abu savienību vadoni rakstat saviem sabiedrotiem kaut ko priekšā, tad vainīgi nav pavēļu izpildītāji, ja notikusi kāda nepareizība, bet vainīgi ir tie, kas pa nepareiziem ceļiem ved.

56. „Tēbieši ir mums daudz pārestību nodarījuši, to starpā arī pēdejo, ko jūs paši zināt un kas mūs novedusi tagadejā nelaimē. Jo viņi ir miera laikā un pie tam vēl svētku dienā mūsu pilsētā iebrukuši, un mums bija pilna tiesība viņus par to sodīt, saskaņā ar vispārīgo uzskatu, ka pret ienaidnieku uzbrukumu drīkst aizstāvēties. Nebūtu pareizi, ja mums tagad viņu vainas dēļ būtu jācieš, — jo ja taisnību jūs meklēsiet naidīgu prātu un skatīdamies uz savu un viņu acumirkliġo labumu, tad jūs izrādīsities nevis par patiesiem tiesnešiem, bet par pašlabuma kalpiem. Ja nu jūs arī domājat, ka tēbieši ir jums tagad derīgi, tad tomēr daudz derīgāki bijām mēs un citi hellēņi toreiz, kad jums draudēja vēl lielākas briesmas. Tagad jūs apdraudāt savus pretiniekus, bet toreiz barbari nesa kalpību visiem hellēņiem, — un šie bija kopā ar viņu. Tad nu taisnība prasa, ja mēs arī būtu kļūdījušies, ka jūs šo mūsu tagadejo kļūdu salīdzināt ar mūsu toreizejo centību, un tad jūs atradīsiet, ka pēdejā nevien pārsver pirmo, bet mēs to parādījām tādā brīdī, kad bija reta lieta, ja kāds no hellēņiem savu drosmi stādīja pretī Kserksa varai. Tad arī uzslavu mantoja nevis tie, kas ienaidniekam tuvojoties paši sev izgādāja priekšrocības un drošību, bet gan uzteica tos, kas uz briesmām neskatīdamies gribēja savas dārgākās mantas uz spēli likt. Pie pēdejiem piederējām arī mēs un tikām augsti cildināti, bet tagad mums ar tādu pašu izturēšanos jābaidās, ka netiekam uz nāvi pazu-

dināti, tādēļ ka taisnības labā esam drīzāk gribējuši nostāties atēniešu pusē nekā pašlabuma dēļ jūsu pusē. Tomēr par vienu un to pašu lietu vajag arī vienādi spriest, un par patiesi liederīgu atzīt to, ja acumirkliġo priekšrocību, ko dod gadījums, jūs varat apvienot ar neizdzēšamu pateicību krietniem un nopelniem bagātiem sabiedrotiem⁽¹⁾).

57. „Nemiet arī vērā, ka hellēņu lielākai daļai jūs esat tagad krietnības paraugs, bet ja nolemsiet par mums kaut ko nepieklājīgu, — jūsu lēmums gan nevarēs palikt apslēpts, jo par jums iet laba slava un arī mēs tiekam godam minēti, — tad pielūkojiet, ka jums neceļās pārmetumi, ka par krietniem vīriem, paši vēl krietnāki būdami, esat kaut ko nepieklājīgu nolēmuši, un ka kopīgās svētnīcās tiek uzstādīti mums, Hēladas labdariem, nopemtie ieroči. To uzskatīs par briesmu lietu, ka lacedaimoņi nopostījuši Plataju; ka jūsu tēvi ir gan šīs pilsētas vārdu viņas drosmē par godu uz trijkāja Delfos uzrakstījuši, bet jūs esat viņu līdz ar visiem iedzīvotājiem, tēbiešu dēļ, no hellēņu zemes pilnīgi izdzēsuši. Tiešām, tik lielā mērā ir nelaieme pār mums nākusi, ka nevien mēdieši, mūsu zemi ieņēmuši, mūs nopostīja, bet arī tagad mēs kritām caur jums, kas agrāk bijāt mums tik labvēlīgi, tēbiešiem par upuri. Un divi reizes mēs piedzīvojam vissmagākos pārbaudījumus: pirms dažām dienām mums draudēja bada nāve, ja neatdevām pilsētu, bet tagad mūs tiesā uz dzīvību vai nāvi. No kopīgās saimes mēs esam izstumti, — mēs platajieši, kas pāri saviem spēkiem par hellēņiem iestājušies, esam tagad vientuļi un bez aizstāvības. Jo neviens no toreizejiem sabiedrotiem mums nepalīdz, un mēs baidāmies, ka arī jūs, lacedaimoņi, kas esat mūsu vienīgā cerība, neizrādaties mums neuzticīgi.

58. „Mēs tomēr lūdzam jūs to dievu dēļ, kas reizi bija mūsu sabiedrībaszvēresta liecinieki, tāpat arī mūsu nopelnu dēļ hellēņu labā: mīkstīniet savas sirdis un groziet savu lēmumu, ja varbūt esat jau tēbiešiem kādu solījumu devuši. Prasiet no viņiem, lai arī viņi no savas puses dara jums patikšanu un nepazudina cilvēkus, ko pazudināt jums nepieklājās; iegūstiet pateicību, kas godam pastāv, un nevis tādu, kas kaumu nes. Nedariet citiem prieku, paši negodu mantodami; mūsu dzīvības iznīcināt ir gan viegla lieta, bet likt aizmirst neslavu, kas no tam ceļās, ir grūts uzdevums. Jūs taču nesodīsiet ienaidnie-

kus — tas būtu saprotams — bet savus labvēļus, kas nepieciešamības spiesti ķērušies pie ieročiem. Jūs tad nu tiesātu pēc labākās apziņas, ja garantētu mums personisku drošību un apdomātu, ka mēs esam jums labprātīgi padevušies un savas rokas pacēlušī (pie hellēņiem ir likums šādus cilvēkus ar nāvi nesodīt), esam turklāt visnotaļ jūsu labdari bijuši. Skataties uz šiem kapiem mūsu zemē, kur apglabāti jūsu tēvi, kas krituši cīņā ar mēdiešiem: mēs gadu no gada esam viņus atklāti godinājuši gan ar svētku drānām⁴²), gan citādi pēc pieņemta paraduma, un kādus angļus vien mūsu zeme izdeva, no visiem mēs nesām viņiem pirmos ziedus, kā uz cilvēkiem no draudzīgas zemes turēdami uz viņiem labu prātu un kā cīņas biedri saistīti ar viņiem ieroču brālībā. Jūs nu darītu taisni otrādi, ja pieņemtu nepareizu lēmumu. Apdomājiet taču: Pausanijs viņus te apglabāja, pārliecināts, ka gulda tos draudzīgā zemē un blakus draudzīgiem cilvēkiem; bet ja jūs pazudināsiet mūs uz nāvi un platajiešu zemi padarīsiet par tēbiešu īpašumu, vai tad jūs gan neatstāsiet savus tēvus un radniekus naidīgā zemē un pie viņu pašu bendēm, — bez goda balīvām, kādas viņi tagad saņem? Bez tam jūs nodosiet kalpībā arī zemi, kurā hellēņiem uzausa brīvības gaisma; padarīsiet tukšas to dievu svētnicas, kurus pielūdzot viņi uzvarēja mēdiešus; atrausiet templiem un sen parastajiem upuru svētkiem viņu cēlējus un dibinātājus.

59. „Tas, godātie lacedaimoņi, nesaskan ar jūsu labo slavu, ka jūs tā noziedzaties pret hellēņu kopīgiem svētumiem un saviem senčiem; ka mūs, savus labdarus, pazudināt uz nāvi sveša ienaidā dēļ, kamēr paši pārestību neesat cietuši. Jums gan vajadzētu mūs saudzēt un savas sirdis mīkstināt, ar saprātīgu žēlsirdību apsverot mūsu stāvokli un apdomājot to, kāds briesmīgs liktenis mūs sagaida, tāpat arī, kas par cilvēkiem mēs esam un cik neapreķināmā kārtā nelaime var uzbrukt ikvienam, pat tam, kas to nav pelnījis. Tad nu mēs, kā mums tas pienākās un nepieciešamība prasa, piesaucam hellēņu kopīgos un pie kopīgiem altāriem godātos dievus un lūdzam tos, lai mums būtu dots jūs pārliecināt: neaizmirstiet savu tēvu dotos zvērestus, kurus mēs jums atgādinām; pie jūsu tēvu kapiem mēs lūdzam aizsardzību un piesaucam aizgājējus, ka mēs, viņu labākie draugi, nenāktu tēbiešu rokās un netīktu nodoti mūsu nīknākiem ienaidniekiem; mēs atgādinām to dienu, kad kopā

ar viņiem pastrādājām visspožākos darbus, kamēr tagad, šini dienā, mums draud visbriesmīgākais liktenis. Mūsu runa mums nu reizī neizbēgami jābeidz, lai gan cilvēkiem šādā stāvoklī tas nākās visgrūtāki, tādēļ ka līdz ar to tuvojās arī nāves briesmas. Mēs tad vēl beidzot atgādinām, ka ne tēbiešiem mēs esam pilsētu atdevuši, jo drīzāk mēs būtu visšausmīgākā nāvē, t. i. badā, miruši; mēs esam pilnā uzticībā jūms padevušies. Tādēļ taisnība prasa, ja mēs nevaram jūs pārliecināt, ka jūs nostādat mūs iepriekšējā stāvoklī un atļaujat mums pašiem izvēlēties kaut kuņas beigas. Līdz ar to mēs lūdzam, ka mēs, platajieši, kas vislielākā mērā esam hellēņu labā uzpurējušies un tagad stāvam jūsu priekšā kā aizsardzības lūdzēji, netiktu no jūsu rokām un jūsu godaprāta tēbiešiem, mūsu niknākiem ienaidniekiem, izdoti; esiet turpretī mūsu glābēji un citiem hellēņiem brīvību nezdami nepazudiniet mūs.“

60. Tā runāja platajieši. Tēbieši tad baidījās, ka lacedaimoņi viņu runas dēļ kaut kādā ziņā nepieņems; tādēļ viņi pieņāca pie tiesnešiem un sacīja, ka arī šie gribot runu turēt, ja jau platajiešiem necerētā kārtā esot dota iespēja runāt ilgāki nekā vajadzīgs, lai atbildētu uz uzstādīto jautājumu. Saņēmuši atļauju, viņi runāja apmēram šādā veidā:

61. „Atļauju uzstāties šeit ar runu mēs nebūtu prasījuši, ja viņi no savas puses būtu tikai īsi uz uzstādīto jautājumu atbildējuši, ja nebūtu pret mums apsūdzību cēlušī un no lietas novirzīdamies lielu aizstāvības un uzslavas runu sacījuši, — kur viņi nemaz nav apsūdzēti un neviens nekādu pārmētumu nav izteicis. Tagad nu mums uz viņu apsūdzību jāatbild un viņu pašuzslava jāatspēko, lai nei mūsu „launprātība“ nei viņu lielā „slava“ nenāktu viņiem par labu, bet lai jūs dzirdētu patiesību kā par vieniem tā par otriem un tad pieņemtu lēmumu. Naids ar viņiem mums cēlās vispirms šādā kārtā. Kad mēs bijām jau visu pārejo Boiōtiju kolonizējuši, tad nodibinājām arī Plataju un reizē vēl citas vietas, kādas bijām ieņēmuši, izdzēnojam no dažādām tautībām sastāvošos iedzīvotājus. Platajieši tad nu negribēja mūsu virsvadībai padoties, kā tas no sākta gala bija nolemts; preteji visiem citiem boiōtiešiem viņi atkāpās no sentēvu paraduma, un kad pret viņiem sāka spaidu līdzekļus lietot, viņi pārgāja pie atēniešiem un kopā ar tiem nodarīja mums daudz zaudējumus, par ko arī paši dabūja ciest.

62. „Kad pēc tam barbaru ķēniņš nāca uz Helladu, tad viņi vienīgie no boiōtiešiem, kā viņi saka, neesot mēdiešu draugi bijuši, un ar to visvairāk nevien paši dižojās, bet ceļ arī mums neslavu. Uz to mēs atbildam, ka viņi gan nebija mēdiešu draugi, bet tikai tamdēļ, ka arī atēnieši tādi nebija; un kad vēlāk pēdejie tādā pašā kārtā (kā agrāk mēdieši) sāka apdraudēt hellēņus, tad viņi atkal kā vienīgie no boiōtiešiem stāvēja atēniešu pusē. Pielūkojiet tomēr, kādā stāvoklī atradās kā mūsu tā viņu valsts, kad vieni kā otri mēs darījām tā, kā patlaban minēts. Mūsu valstī nebija toreiz nei oligarchiskas valdības ar līdzīgām tiesībām⁴³⁾, nei demokrātiskas iekārtas, bet visa vara atradās nedaudzu cilvēku rokās, kāda patvaļas valdība stāv ļoti tālu tiesiskai un saprātīgai valsts formai, ļoti tuvu turpretī tiranijai. Šie cilvēki tad nu cerēja savu personisko varu vēl vairāk nodrošināt, ja mēdietis gūtu uzvaru, un tā viņi aicināja to pie sevis, savaldīdami tautu ar stingru roku. Tā tad to ir darījusi valsts, kas nebija pati par sevi noteicēja, kādēļ arī nenākās viņai pārmetumus izsacīt, kur viņa kļūdījusies, būdama bez likumīgas iekārtas. Vismaz kad mēdietis bij aizgājis un viņa dabūja atkal likumīgu valdību, ko mēs tad redzam? Kad vēlāk sākās atēniešu uzbrukumi un viņi mēģināja padot savai varai gan pārejo Helladu, gan mūsu zemi un mūsu ķildu dēļ bij arī tās lielāko daļu jau ieņēmuši⁴⁴⁾, vai mēs tad necīnījāmies pret viņiem pie Korōnejas, neuzvarējām viņus un neatbrīvojām Boiōtiju⁴⁵⁾? Un vai arī tagad mēs ar lielu centību nepalīdzam visus citus atbrīvot, dodami jātniekus un bruņotus spēkus vairāk nekā pārejie sabiedrotie? Tā nu mēs esam sevi aizstāvējuši, zīmējoties uz draudzību ar mēdiešiem.

63. „Bet tagad mēs mēģināsim pierādīt, ka jūs, platajieši, esat hellēņiem daudz lielāku pārestību nodarījuši un esat drīzāk bargu sodu pelnījuši. Jūs sakat, ka par atēniešu sabiedrotiem un pilsoņiem palikāt tamdēļ, lai varētu pret mums aizstāvēties. Bet tad jau jūs drīkstējāt viņus vienīgi pret mums sev palīgā saukt un nevis kopā ar viņiem uzbrukt citiem; no tam jūs varējāt izvairīties arī tad, ja atēnieši ar varu gribēja jūs piespiest, jo toreiz taču pastāvēja lacedaimoņu militārā savienība cīņai ar mēdiešiem, uz kuŗu jūs paši savā runā visvairāk atsaucaties. Tā gan bija pietiekoši stipra, lai aizsargātu jūs pret mūsu uzbrukumu, un galvenais, lai dotu jums iespēju bez bailēm ap-

spriesties un pieņemt vajadzīgo lēmumu. Bet jūs labprātīgi un nevis piespiesti nostājāties drīzāk atēniešu pusē. Vēl jūs sakat — esot kauna lieta nodot savus labdarus, bet daudz lielāks kauns un lielāka netaisnība bija — nodot visus tos hellēņus, ar kuriem jūs saistīja svīnīgs līgums, nekā vienīgi atēniešus, kas Helladu grib savā labā kalpināt, kamēr pirmajie vēlās to atbrīvot. Bez tam jūsu pateicība nesaskan ar viņu parādīto labdarību un nav arī no kauna brīva, jo jūs saucāt viņus palīgā, kā sakat, pārestību ciezdami, bet viņiem jūs palīdzējāt, kad viņi citiem pārestību darīja. Ja ir kauns neatmaksāt labdarību ar pienācīgu pateicību, tad tomēr mazāks kauns ir — neatmaksāt tādu labdarību, kas gan saņemta taisnības labā, bet jāatmaksā netaisnības nodarīšanai.

64. „Tā nu jūs esat pierādījuši, ka arī toreiz jūs kā vienīgi no boiōtiešiem nenostājāties mēdiešu pusē nevis hellēņu bet atēniešu dēļ, vēlēdamies to pašu darīt, ko viņi, ne to, ko boiōtieši. Bet tagad jūs pieprasat sev algu par to, ka citu dēļ esat drošsirdīgi bijuši. Tomēr tā nedrīkst būt: kā jūs atēniešus esat izvēlējušies, tā dalaties ar viņiem arī briesmās un neatsaucaties uz agrāko sabiedrības līgumu, kurš tagad lai izglābjot jūs no soda. Jūs taču esat to atmetuši un no tā atkāpušies, esat drīzāk palīdzējuši aigīniešus un dažus citus zvēresta dalībniekus kalpināt nekā mēģinājuši to novērst, un visu to esat darījuši no brīvas gribas, tai pašai tiesiskai iekārtai pastāvot, kāda jums vēl tagad ir, tā kā neviens jūs nespieda, kā tas notika ar mums. Jūs atraidījāt arī beidzamo uzaicinājumu pirms aplenkšanas — izturēties mierīgi un nepalīdzēt ne vienai ne otrai pusei. Kas tad nu gan būtu ar lielāku tiesību no visiem hellēņiem ienīsts nekā jūs, kas savu drosmi esat rādījuši, lai nodarītu viņiem ļaunu? Un ja jūs reiz esat krietni vīri bijuši, kā paši sakat⁴⁶⁾, tad tagad esat pierādījuši, ka tā nebija jūsu patiesā rakstura īpašība; pēc kā jūsu istā daba allaž centusies, tas tagad ir dienas gaismā nācis, jo jūs esat kopā ar atēniešiem netaisnības ceļus staigājuši. Tā nu mēs esam noskaidrojuši, kāda nozīme bija mūsu negribētai draudzībai ar mēdiešiem un jūsu labprātīgai ar atēniešiem.

65. „Bet ko jūs sakat par pēdejo it kā jums nodarīto pārestību, — mēs lūk esot netaisnā kārtā, miera laikā un pie tam vēl svētku dienā, jūsu pilsētai uzbrukuši, — tad arī šeit mēs

neesam pēc mūsu domām vairāk vainīgi nekā jūs paši. Ja mēs uz savu galvu būtu ar kaŗu pret jūsu pilsētu nākuši un kā ienaidnieki jūsu zemi postījuši, tad mēs būtu vainīgi; bet ja jūsu pašu pilsoņi — pirmie savas bagātības un augstā dzimuma pēc — gribēdami izbeigt jūsu sabiedrību ar ārvalsti un atgriest jūs pie senās visbojotiešu savienības, ir mūs no brīva prāta šurpu saukuši, — kur tad ir pārestība no mūsu puses? Drižāk vainīgi ir taču vedēji nekā tie, kas tikai seko. Patiesībā tomēr pēc mūsu domām ne viņi ne mēs neesam nozlegušies; jo viņi, kas bija tāpat pilsoņi kā jūs un kam bija vairāk ko riskēt nekā jums, paši atvēra savus vārtus un ievēda mūs savā pilsētā — kā draugus un nevis kā ienaidniekus, nevēlēdamies, ka neprātīgie jūsu starpā top vēl neprātīgāki, bet lai saprātīgie ieņem viņiem pienācīgo vietu. Viņi gribēja jūs pie labākas atziņas vest un nevis pilsētai tās iedzīvotājus atņemt¹⁷); viņu nolūks bija — atjaunot pilsētas saites ar radniecīgo cilti; ne ar vienu viņi negribēja jūs sanaidot, bet ar visiem nodibināt vienlīdzīgu mieru un draudzību.

66. „Ka mēs neesam kā ienaidnieki uzstājušies, to pierāda sekošais: mēs nevienam nekādu ļaunumu nenodarījām, bet tik uzaicinājām, lai nāk pie mums ikviens, kas vēlas valsts iekārtu, kāda pastāv pie visiem bojotiešiem no tēvu tēvu laikiem. Jūs šo uzaicinājumu arī labprāt pieņēmt, vienojāties ar mums un sākumā palīkāt mierā; bet pēc tam jūs nomanījāt, ka mūsu skaits nav liels, un neatbildējāt mums ar līdzīgu izturēšanos, ja mēs varbūt arī esam drusku nepareizi darijuši, ienākdami pilsētā bez jūsu tautas ziņas: jūs neuzaicinājāt mūs atstāt pilsētu, bet iesākāt naidīgu rīcību; neievērojot notikušo vienošanos, jūs uzbrukāt mums un cīņā daudzus nogalinājāt. Par tiem nu mēs ne tik daudz skumstam, jo zināmā ziņā viņi saņēma likumīgu atmaksu; bet ja citi pacēla savas rokas un jūs tos arī saņēmt dzīvus, pēc tam apsotījāt mums viņus nogaļināt un vēlāk tomēr preti tiesai un taisnībai nonāvējāt, — kā tad jūs neesat bezdievīgu darbu nodarījuši? Tā nu jūs esat isā laikā trīskārtīgi noziegušies: esat laužuši līgumu, vēlāk nonāvējuši gūstekņus un pievīluši mūs ar savu solījumu viņus nenonāvēt, ja mēs nemodaram jums zaudējumus pie jūsu lauku īpašumiem. Un tomēr jūs sakāt, ka mēs esot vainīgi, bet paši gribat no katra soda brīvi būt. Nē, tā nebūs, ja tik lacedaimoņi

spriedīs taisnu tiesu: par visiem saviem noziegumiem jūs saņemsiet sodu.

67. „Par visām šīm lietām, cienījamie lacedaimoņi, mēs esam šādā nolūkā un gan jūsu gan savā labā runājuši: jūs lai zinātu, ka ar pilnu tiesību viņus notiesāsi, bet mēs, ka ar vēl lielāku tiesību esam viņiem atmaksājuši. Neieželojaties tad nu, dzirdēdami par viņu teicamām īpašībām senos laikos, ja tādas tiešām ir bijušas; tās lai nāk tiem par labu, kas pārestību cieš, bet kas ko neglītu dara, tiem lai atnes divkārtīgu sodu, tādēļ ka tie noziedzās pret savu dabu. Viņi nedrīkst arī ar raudāšanu un žēlošanos kaut ko sasniegt, kad viņi sauc un kliec par jūsu tēvu kapiem un savas pilsētas nopostīšanu. Arī mēs aizrādām uz mūsu jaunātni, kas no viņiem ir vēl daudz briesmīgāki cietusi un tikusi nomaitāta⁴⁸). Šīs jaunātnes tēvi pa daļai krituši pie Koronejas, atgūdami jums Boiōtiju; pa daļai viņi kā sirmgalvjū palikuši vieni tukšos namos un ar daudz lielāku tiesību sauc un lūdz jūs — sodīt šos. Žēlsirdības cienīgi ir vairāk tie, kas cieš nepelnītā kārtā; bet ja kāds saņem taisnu sodu, kā piem. šie teit, tad par to ir drīzāk jāpriecājas. Arī par savu tagadejo vientulību viņiem ir tikai pašiem sev jāpateicās, jo savus labākos sabiedrotos viņi ir paši aizraidījuši. Tā tad viņi ir noziedzīgi rīkojušies, lai gan no mūsu puses nekādu pārestību nepieredzēja; viņi ir drīzāk no naida jūtām nekā no taisnības likušies vadīties un tagad saņaidamais sods vēl neatsvērs viņu nozieguma smagumu. Viņi tiešām saņems taisnu sodu, jo viņi nav vis, kā paši saka, uz cīņas lauka savas rokas pacēlušī, bet uz vienošanās pamata sevi tiesai nodevuši. Esiet tad nu, cienījamie lacedaimoņi, hellēņu likuma sargi, kuŗu viņi ir pārkāpuši, un parādiēt arī mums, kas netaisnību cietuši, pienācīgu pateicību par mūsu uzcītību. Nepielaidiēt, ka viņi ar savām runām noliek mūs novārtā jūsu priekšā, bet pierādiēt hellēņiem, ka jūs nerikosiēt vis runu sacensības, bet vēlatiēt darbus. Un ja tie ir labi, tad pietiek ar īsu paziņojumu; frāzēm puškotas runas turpretim ir tikai aizsegs klūdaiņiem darbiem. Ja nu jūs kā savienības vadoņi spriedisiēt īsu tiesu, uzstādiēt, kā tagad, tikai galvenos jautājumus, tad tas noderiēs visiem par bridīnošu piemēru, un nāktiņē neviens tikdaudz nemekliēs pēc skaistiem vārdiēm, ko puškot netaisnus darbus.“

68. Tā runāja tēbieši. Tiesneši bija tais domās, ka viņu jautājums, vai tie ir šinī karā lacedaimoņiem un viņu sabiedrotiem kaut ko labu darījuši, ir pamatots, tādēļ ka jau pirms šī kara lacedaimoņi bija tos uzaicinājuši izturēties mierīgi, ievērojot seno līgumu, ko Pausanijs pēc uzvaras par mēdiešiem bij ar tiem slēdzis; un vēlāk, pirms aplenkšanas, tie bij atraidījuši viņu priekšlikumu—saskaņā ar minēto līgumu ievērot neitralitāti. Tādēļ lacedaimoņi pieņēma, ka viņu taisno prasību nepildīdami tie ir līgumu laužuši un viņiem pārestību nodarījuši. Tā tad viņi lika ikvienu atsevišķi sev priekšā vest un jautāja atkal tāpat, vai tie ir šinī karā lacedaimoņiem un viņu sabiedrotiem kaut ko labu darījuši, un kad tie atbildēja ar nē, tad lika tos aizvest un nogalināt, ne ar vienu nedarīdami izņēmumu. Tā viņi nomaitāja no pašiem platajiešiem ne mazāk par 200 cilvēkiem, bet no atēniešiem 25, kas bija līdzīgi ielenkti; sievietes turpretī pārdeva verdzībā. Kas attiecās uz pilsētu, tad kādu gadu lacedaimoņi atļāva te dzīvot partiju cīņu dēļ emigrējušiem megariešiem un pie dzīvības palikušiem platajiešiem — saviem piekritējiem, bet vēlāk to itin visu līdz pat pamatiem nopostīja un tad uzcēla blakus Hēras templim viesnīcu 200 pēdu visapkārt, ar istabām augš- un apakšstāvā, izlietodami šim nolūkam platajiešu juntus un durvis⁴⁹). No pārejās pilsētā atrastās kustīnāmās mantas — vara un dzelzs lietām — viņi pagatavoja gultas un veltīja tās Hērai⁵⁰), kurai uzcēla arī akmens svētnīcu 100 pēdu visapkārt. Zemi viņi izsludināja par valsts īpašumu un izdeva to uz desmit gadiem nomā, pie kam to saņēma savā lietošanā tēbieši. Tik nelabvēlīgi pret platajiešiem izturējās lacedaimoņi gandrīz visnotaļ tēbiešu dēļ, pārlicināti, ka patlaban uzliesmojošā karā tie būs viņiem noderīgi. Tā Platataja gāja bojā 93. gadā pēc tam, kad bija par atēniešu sabiedroto palikusi⁵¹).

69. Augstāk minētos 40 peloponēsiešu kuģus, kas lesbiešiem bija palīgā nākuši un pēc tam, atēniešu vajāti, bēga pār jūru, pārsteidza Krētas tuvumā vētra, kas tos izklīdināja un aizdzina uz Peloponēsu. Te viņi sastop pie Cillēnes 13 leikadiešu un amprakiešu kuģus līdz ar Brasīdu Tellīda dēlu, kas bija sūtīts kā Alcīda padomnieks. Jo lacedaimoņi, savu nodomu Lesbā nesasnīguši, gribēja pēc savu jūrasspēku papildināšanas doties uz Cercīru, kur valdīja iekšēji nemieri. Tā kā atēnie-

šiem bija pie Naupaktas tikai 12 kuģi, tad viņi vēlējās nonākt Cercīrā, pirms no Atēnām pienāk lielāki jūrasspēki, un tā Brāsids un Alcids gatavojās uz šo ekspedīciju.

70. Nemieri Cercīrā bija sākušies pēc gūstekņu pārnākšanas, kurus korintieši bija saņēmuši Epidamnas dēļ notikušajās jūraskaujās un tad atlaidūši brīvā aiz tā iemesla, it kā cercīriešu konsuli būtu garantējuši 800 talantu lielu izpirkšanas summu, kamēr patiesībā viņi bija tiem ierunājuši gādāt par Cercīras pievienošanos Korīntai. Šādā ziņā tie tad arī rīkojās, griezdamies pie pilsoņiem, pie katra atsevišķi, lai ierunātu tiem atkrist no Atēnām. Kad pēc tam pienāca gan atēniešu gan korintiešu kuģis līdz ar sūtņiem un sākās sarunas, tad cercīrieši nolēma, ka saskaņā ar pastāvošo līgumu paliks sabiedrībā ar atēniešiem, bet ar peloponēsiešiem uzturēs, tāpat kā līdz šim, draudzīgas attiecības. Tad augstāk minētie cilvēki apsūdz tiesā atēniešu konsulu un tautas partijas vadoni Peitiju, apgalvodami, ka tas gribot Cercīru nodot atēniešu kalpībā. Tiesā attaisnots, viņš savukārt apsūdz piecus visbagātākos no viņu vidus, aizrādīdams, ka Zeva un Alcinava svētajā birzē tie cērtot mietus saviem vīnakokiem, par ko bija noteikts sods statēra⁵²⁾ lielumā par katru mietu. Par vainīgiem atzīti, viņi lielās soda naudas dēļ nosēžās kā aizsardzības lūdzēji svētnīcās, vēlēdami maksāt zinamos termiņos; bet Peitijs, kas bij arī padomes loceklis, ierunā pēdējai turēties pie likuma. Kad nu pēc likuma burtu viņiem to nevarēja atlaut un turklāt viņi dabūja zināt, ka Peitijs, kamēr ir vēl padomes loceklis, grib ieteikt tautai noslēgt ar atēniešiem aizsardzības un uzbrukuma līgumu⁵³⁾, — tad viņi sazvērējās, apbruņojās dunčiem un piepeši ielauzās padomes sēdē, kur nogalināja nevien Peitiju bet arī citus padomes locekļus un privātpersonas, kopā līdz 60 cilvēku, pie kam tikai nedaudzi Peitija piekritēji paspēja aizbēgt uz atēniešu kuģi, kas vēl atradās Cercīrā.

71. Nodarījuši šādu nedarbu, viņi sasauca cercīriešus uz sapulci un paskaidroja, ka tagadejais stāvoklis esot vislabākais un tā vismazāk nonākšot atēniešu kalpībā, pie kam uz priekšu lai nepieņemot ne vienu ne otru no abām kara vedējām partijām, izņemot gadījumu, ja tie pienāk tikai ar vienu kuģi un miermīlīgā nolūkā, bet kas nāk ar lielākiem spēkiem, to lai uzskata par ienaidnieku. Pēc šādas runas viņi piespieda sapulci

minēto priekšlikumu arī pieņemt. Joprojām, lai novērstu sodu no atēniešu puses, viņi bez kavēšanās nosūta uz Atēnām sūtņus, kas lai notikumus apgaismotu viņiem labvēlīgā garā un ieteiktu arī turp aizbēgušajiem cercīriešiem neuzsākt nekādu naidīgu rīcību.

72. Kad sūtņi nonāca Atēnās, atēnieši lika tos kā politiskus intrigantus apcietināt un novest uz Aigīnu, tāpat arī visus tos, ko tiem bij izdevies dabūt savā pusē. Pa to laiku cercīriešu varasvīri, izlietodami korintiešu karakuģa un lacedaimoņu sūtņu pienākšanu, uzbrūk tautas partijai un ciņā to arī pārvar. Naktij iestājoties tautas partijas piederīgie aizbēg uz pili un pilsētas augstākām vietām, kur pēc sapulcēšanās nostiprinājās, pārvaldīdami arī Hillava ostu; pretejā partija savukārt ieņem pilsētas laukumu, kur pa lielākai daļai dzīvoja viņas piekritēji, tāpat arī tuvumā esošo ostu, pretī cietzemei.

73. Nākošā dienā notika neliela apšaudīšanās un abas puses nosūtīja uz laukiem cilvēkus, lai sauktu sev palīgā vergus, apsolot tiem brīvību. Vairums vergu tad arī pievienojās kā ciņas biedri tautas partijai, kamēr pretejai pusei pienāca palīgā 800 vīru no cietzemes.

74. Viena diena pagāja mierīgi, bet tad ciņa sākās no jauna, un uzvaru guva tautas partija, gan stiprāko pozīciju gan sava pārsvara dēļ. Arī sievietes, rādīdamas lielu drosmi, nāca palīgā, no namiem sviezdamas ar ķieģeļiem un preteji savai daļai panezdamas kara troksni. Kad vēlā pēcpusdienā aristokrāti bija piespiesti atkāpties, tie baidījās, ka tauta ar joni neieņem kuģu būvētavu un viņus pašus nenogalina; tādēļ viņi, gribēdami atturēt tautu, aizdedzina namus un īres mājas⁶⁴) visapkārt pilsētas laukumam, nesaudzēdami ne paši savus ne svešus īpašumus, tā kā arī tirgotājiem sadega lieli mantas krājumi un visa pilsēta būtu tikusi nopostīta, ja būtu sacēlies vējš, kas liesmas nēstu uz viņas pusi. Izbeiguši ciņu, pretinieki aprīma un pārlaida nakti, modrēdamies par savu drošību. Tautas partijai uzvarot, korintiešu kuģis bija nevienam nemanot aizbraucis, un arī lielākā daļa palīga spēku klusumā pārcēlās uz cietzemi.

75. Nākošā dienā pienāk no Naupaktas atēniešu stratēģis Nikostrats Dietrefa dēls ar 12 kuģiem un 500 mesēniešu hoplītiem. Viņš rūpējās par izlīgšanu un ierumā abām pusēm vienojies tādā ziņā, ka 10 visvairāk vainīgie pilsoņi, kas turklāt jau

bij aizbēguši, tiktu nodoti tiesai, bet pārejie dzīvotu kopā, noslēgdami savā starpā mieru un ar atēniešiem aizstāvības un uzbrukuma līgumu. Kad nu viņš, savu nolūku sasniedzis, gatavojās aizbraukt, tautas priekšstāvji sāka tam ieteikt atstāt pie viņiem piecus no saviem kuģiem, lai pretinieki izturētos jo mierīgāki; pie tam viņi apsolinjās tik pat daudz kuģus apgādāt ar pašu laudim un sūtīt tos viņam līdzī. Viņš arī paklausīja, bet tie gribēja kuģu komandās ieskaitīt savus pretiniekus. Pēdejie nu baidījās, ka viņus nesūta uz Atēnām; tādēļ tie nosēdās Dioskūru⁶⁶) templī kā aizsardzības lūdzēji. Nikostrats tad mēģināja viņiem ieteikt, lai pieceļās un tura drošu prātu. Kad tas viņam neizdevās, tautas partijas piederīgie apbruņojās, uzdodot par iemeslu, ka minētiem cilvēkiem ar savu neuzticību un līgšanos braukt līdzī nekas labs neesot padomā; bez tam viņi paņēma savu pretinieku ieročus no to namiem un dažus no tiem, ko sastapa, būtu arī nogalinājuši, ja Nikostrats nebūtu to novērtis. Pārejie oligarchi, redzēdami kas notiek, nosēdās kā aizsardzības lūdzēji Hēras templī, kur sanāca ne mazāk par 400 cilvēkiem. Tautas partija tagad baidījās, ka tie nenodara kādu jaunu darbu, kālab ierunā tiem piecelties un tad aizved tos uz salu Hēras tempļa priekšā, kurp sūta viņiem arī pārtikas līdzekļus.

76. Pilsoņu karam šādā stāvoklī esot, ceturta vai piektā dienā pēc minēto 400 vīru pārvešanas uz salu, pienāk peloponēsiešu flote no Cillēnes, kur tā, pārbraukusi no Jōnijas, bij izmetusi enkurus. No 53 kuģiem sastāvošās flotes pavēlnieks bija, kā jau iepriekš, tas pats Alcids, bet viņam brauca līdzī Brāsids kā padomnieks. Piestājušies Sibotu ostā pie cietzemes, viņi gaismai austot devās uz Cercīru.

77. Šeit visi bija lielā uztraukumā, baidīdamies gan no saviem pretiniekiem pilsētā gan no flotes uzbrukuma; viņi tomēr mēģināja savest kaujas gatavībā 60 kuģus, kurus sūtīja pret ienaidniekiem, tiklīdz kāds bij ar komandu apgādāts, lai gan atēnieši ieteica ļaut šiem papriekšu izbraukt un pašiem tad pievienoties vēlāk ar visu savu flotī. Kad nu viņu kuģi atsevišķi tuvojās ienaidniekiem, divi tūliņ pārgāja pie šiem, bet uz citiem kuģu ļaudis stridējās savā starpā un viņu rīcībā nebija nekādas kārtības. To redzot, peloponēsieši nostājās ar 20 ku-

giem pret cercīriešiem, bet ar pārejiem vērtās pret 12 atēniešu kuģiem, kuŗu starpā bij arī Salamīnija un Parala.

78. Tad cercīrieši, ar nelielām kuģu nodaļām neveikli uzbrūkot, nonāca savā pusē spaidu stāvoklī; atēnieši atkal, kas baidījās no pretinieku pārspēka un ieslēgšanas, neuzbruka visai viņiem pretī stāvošai flotei nedz arī tās centram, bet tikai vienam spārnam, nogremdēdami šeit vienu kuģi. Peloponēsiešiem pēc tam nostājoties riņķī, viņi brauca tam visapkārt un mēģināja to izjaukt. Cercīriešiem pretī stāvošie peloponēsieši to pamanija un baidījās, ka nenotiek tas pats, kas pie Naupaktas; tādēļ viņi steidzās palīgā un kad visi kuģi bija kopā, tad ar visiem reizē uzbruka atēniešiem. Pēdejie, kuģus neapgriežot, airēja tagad atpakaļ; viņi vēlējās, lai cercīriešu flote jo ātrāk aizbrauktu, kamēr viņi paši atkāpjas lēnām un ienaidnieki stāv tikai viņiem pretī. Ar šādu rezultātu izbeidzās jūraskauja, kad saule jau laidās zemē.

79. Cercīrieši nu baidījās, ka ienaidnieki kā uzvarētāji nepiebrauc pie pilsētas un neuzņem pie sevis uz salu aizvestos, vai arī neuzsāk kaut ko citu; tādēļ viņi pārveda minētos cilvēkus no salas atpakaļ uz Hēras templi un bija nomodā par pilsētu. Bet peloponēsieši, lai gan jūraskaujā uzvarējuši, tomēr neiedrošinājās pilsētai tuvoties; kopā ar 13 cercīriešu kuģiem viņi atgriezās uz cietzemi (Sibotām), no kurienes bij atbraukuši. Arī nākošā dienā viņi tikpat maz uzdrošinājās doties pret pilsētu, lai gan iedzīvotāju uztraukums un bailes bija lielas un arī Brasids, kā stāsta, ieteicis to darīt; viņam tomēr nebija tādas pašas lēmēja tiesības kā Alcīdam⁵⁶). Tai vietā peloponēsieši izcēla desantu uz Leicimmes un postīja laukus.

80. Pa to laiku cercīriešu tautas partijas piederīgie bija lielās bailēs, ka pretinieku flote nenāk uzbrukumā; lai nu glābtu pilsētu, viņi stājās sarunās gan ar aizsardzības lūdzējiem gan ar pārejiem aristokrātiem, un tiešām, dažus no tiem viņiem arī izdevās pārrunāt iestāties kuģu komandās, jo 30 kuģus viņi tomēr⁵⁷) bij ar laudim apgādājuši. Peloponēsieši savukārt postīja līdz pusdienai laukus un tad aizbrauca, bet naktī saņēma ar ugunssignāliem ziņu, ka no Leikadas tuvojas 60 atēniešu kuģi, kuŗus atēnieši, izdzirdējuši par pilsoņu kaŗu kā arī par Alcīda flotes nodomu doties uz Cercīru, bija šurpu sūtījuši stratēģa Eirīmedona Tūkļa dēla vadībā.

81. Peloponēsieši tad tūlīn tai pašā naktī steigšus devās uz mājām; pie tam, gar piekrasti braucot, viņi savus kuģus par Leikadas zemesšaurumu pārvilka⁶⁸), lai apkārt braucot viņus nepamanītu, un tā viņiem izdevās laimīgi aizbēgt. Cercīrieši, izdzirdējuši par atēniešu kuģu tuvošanos un ienaidnieku flotes aizbraukšanu, ieveda pilsētā mesēniešus, kas iepriekš atradās ārpusē, un lika saviem ar komandām apgādātiem kuģiem braukt uz Hillava ostu⁶⁹), bet kamēr flote brauca, nogalināja savus pretiniekus, kādus dabūja rokā. Bez tam viņi nonāvēja visus tos, kuģiem bij ierunājuši iestāties kuģu komandās un kuģus tagad no kuģiem noņēma; viņi iegāja arī Hēras templī un ieteica apmēram piecdesmit aizsardzības lūdzējiem padoties tiesas lēmumam, bet tad visiem piesprieda nāves sodu. Kad aizsardzības lūdzēju vairākums, kas nebija licies ierunāties, redzēja kas notiek, viņi turpat svētnīcā cits citu nogalināja, daži pakārās arī pie kokiem, citi darīja sev galu, kā kuŗš varēja. Tā septiņu dienu laikā, kuŗas Eirimedons ar saviem 60 kuģiem te pavadīja, cercīrieši nogalināja no pilsoņu vidus tos, ko uzskatīja par saviem ienaidniekiem; atklātībā viņi gan apzīmēja par vainīgiem tikai demokrātijas pretiniekus (aristokrātus), daži tomēr gāja bojā arī personiska ienaida dēļ, citi caur saviem parādniekiem, ja šie viņus dabūja rokā. Iestājās katrs nāves veids, un kas tamlidzīgās apstākļos mēdz atgadīties, viss tas un vēl vairāk notika arī šeit. Jo tēvs nonāvēja dēlu, cilvēkus aizvilka no svētnīcām prom un nogalināja to tuvumā, dažus pat iemūrēja Dionīsa templī, kur tie atrada galu.

82. Tik nežēlīgu raksturu pieņēma partiju cīņa, un tas krita jo vairāk acīs tamdēļ, ka tā bija viena no pirmajām, kamēr vēlāk, tā sacīt, visa Hellada pārdzīvoja satricinājumus, jo visur tad valdīja naidis, pie kam tautas partijas priekšstāvji aicināja sev palīgā atēniešus, bet aristokrāti lacedaimoņus. Ja mieram valdot viņiem nebūtu bijis iemesla un viņi arī nebūtu gribējuši tos pie sevis aicināt, tad tagad, kara laikā, apvērsuma meklētājiem vienā kā otrā pusē bij arī viegli iespējams pieaicināt palīgus, lai apspiestu pretejo partiju un paši tiktu pie varas. Šim cīņām pastāvot nāca pār pilsētām daudz ciešanu, kādas pieredz nevien tagad, bet pieredzēs arvienu, kamēr cilvēku tieksmes būs tādas pašas⁶⁹); šie pārbaudījumi ir drīz grūtāki, drīz vieglāki un pieņem dažādus veidus, ikreiz atkarībā no mainīgiem apstā-

kļiem. Jo mieram un labklājībai valdot gan valstis gan atsevišķi cilvēki, nenonākdami neatvairamos spaidos, ir labprātīgāki noskaņoti: karš turpretim, atņemdamas parasto ērtumu, ir cietirdīgs skolotājs un pieskaņo ļaužu vairuma domas un jūtas pašreizejiem dzīves apstākļiem.

Tā nu pilsētās valdīja iekšēji nemiēri, un kur tie izcēlās vēlāk, tur vēstis par citurienes notikumiem ierosināja jaunus, arvienu pārmērīgākus plānus zīmējoties uz uzbrukuma viltību un atriebības šausmīgumu. Pie tam pēc patikas pārgrozīja darbu novērtēšanai pieņemto vārdu parasto nozīmi. Jo traku pārdrošību uzskatīja par draugu labā parādītu drošsirdību, ļabi pārdomātu vilcināšanos par skaisti izpuškotu glēvību; apdomīgā mērenībā saskatīja mazdūšības masku; kas visur gribēja saprātīgi rīkoties, to visnotaļ noturēja par kūtru; ārprātīgu steigu atzina par vīrišķības pazīmi, uzmanīgu pārdomu par skaisti skanošu atkāpšanās iemeslu. Kas savām dusmām ļāva vārdos izplūst, bij arvien uzticams draugs; kas runāja pretī, krita aizdomās. Kam kāds viltus plāns izdevās, bija gudrs, vēl izmanīgāks tomēr bija tas, kas to jau iepriekš nomanīja; bet kas sevi jau no sākta gala nostādīja tā, ka tamlīdzīgas lietas viņam nebija vajadzīgas, to uzskatīja par partijas ļaucēju, kas baidās no pretiniekiem. Ar vienu vārdu, cildināts tika ikviens, kas aizsteidzās otram priekšā, kurš viņam gribēja kādu ļaunumu nodarīt; tāpat tika uzteikts katrs, kas mudināja to, kam ļaunu nodomu nebija. Politiskiem klubiem (piederībai pie partijas) bija lielāka nozīme nekā radniecības saitēm, jo tie bez vārda runas bija drīzāk gatavi uz pārdrošiem darbiem; tamlīdzīgas sabiedrības jau arī nenodibinājās, lai saskaņā ar pastāvošiem likumiem panāktu kādus labumus⁶¹), bet lai pretī likumiem sasniegtu kādas priekšrocības. Tad arī savstarpīgu uzticību garantēja ne tik daudz dievīšķīgais likums⁶²), cik kopīgi izdarītu noziegumu apziņa. Kad pretiniekiem bija kādas priekšrocības, tad viņu priekšlikumus par izlīgšanu pieņēma ne aiz cēlas uzticības, bet rūpējoties par savu aizsardzību. Tomēr vēlāko atriebību stādīja augstāki par nodrošināšanos pret nelaimi, un ja kaut kur notika izlīgums, tad zvērestus pildīja tikai pagaidām, jo viena kā otra puse deva tos tikai spaidu apstākļos, kad nebij izredzes kaut kā citādi atgūt spēkus. Bet kas pirmais atkal matīja drosmi un redzēja pretinieku bez aizsardzības, tas

izdevīgā gadījumā atriebās tam ar jo lielāku prieku, drīzāk slēpdamies aiz noslēgtā līguma nekā uzbrūkot atklāti; tas bija pēc viņa domām nevien drošs aprēķins, bet viņš cerēja arī, ka ar viltu panāktā uzvara atnesīs viņam kā godalgu gudra cilvēka slavu. Cilvēku lielajam vairumam taču patik labāki, ja tur, kur viņi patiesībā ir šķelmji, viņus sauc par gudriem; ne labprāt viņi dzird, ja tur, kur tie ir labi un krietni, viņus uzskata par vientiesīgiem⁶³): par pēdejo nosaukumu viņi kaunās, bet ar pirmo lepojās. Vainīga pie visa tā bija mant- un godkārību ierosinošā valdības forma un sakarā ar to kaislīgais partijas gars pie tiem, kas priekšrocību dēļ cīnījās savā starpā. Jo vienas kā otras partijas piederīgiem, kas izvēlēdamies skaidri skanošus nosaukumus stāvēja valstu priekšgalā kā tautas pilsonisko tiesību aizstāvji un saprātīgas aristokrātiskas valdības piekritēji, — tiem vispārības labums bija tikai vārda pēc viņu cīņu mērķis, kamēr patiesībā viņi visādi centās vieni otru pārspēt, izlietodami savā pārdrošībā nedzirdētus līdzekļus un piesprieddami vieni otriem aizvien smagākus sodus, noteikdami tos ne pēc taisnības un saskaņā ar valsts labumu, bet pēc vienas vai otras partijas patikas un prieka, un tā viņi vienmēr bija gatavi vai nu likt pretinieku notiesāt ar netaisnu nobalsošanu, vai arī pārspēt viņu ieročiem rokā, lai tad apmierinātu savu acumirkliģo godkārību. Tā nu pie dievbijības neturējās vairs ne vieni ne otri, bet jo labāka slava bija tiem, kam aiz pieklājīga iemesla izdevās kaut ko nedzirdētu sasniegt. Bezpartejīgos pilsoņus turpretī vajāja un iznīcināja kā viena tā otra partija, vai nu tamdēļ, ka tie cīņā nepedalījās, vai arī aiz skaudības, ka tie paliks sveiki veseli.

83. Tā partiju cīņu dēļ ieviesās hellēņu tautā visādi netikumi; sirds vientiesība, kas tik lielā mērā saistīta ar dvēseles cēlumu, tika apsmieta un izzuda, pārsvaru turpretī ņēma savstarpīgais naidis un neuzticība, jo samierināt nespēja nedz uzticams solījums nedz briesmīgs zvērests. Ar aprēķinu visi bija vairāk nodrošināti pret pārsteigumiem nekā ar uzticību, tādēļ viņi vairāk rūpējās par savu aizsardzību nekā turēja par iespējamu uzticēties. Cilvēki ar mazākām gara dāvanām parasti palika uzvarētāji, jo tie ar lielu drosmi ķērās pie darbiem, savas mazākās saprātības un pretinieku gudrā prāta dēļ baidīdamies, ka savos aprēķinos neizrādās vājāki par viņiem un nekrit

par upuri viņu izveicībai un viltībai. Bet kas savā augstprātībā domāja, ka visu iepriekš nomanis un darbi tiem nebūt nav vajadzīgi, ja savu nolūku var ar viltu sasniegt, — tie palika bez aizsardzības un gāja jo drīzāk bojā.

84. Šī nodaļa nav Tūcidida rakstīta un netiek tādēļ pār-cēlumā sniegta.

85. Tas nu bija pirmais kašlīga naida uzliesmojums starp Cercīras pilsoņiem. Pēc tam Eirimedons ar atēniešu floti aizbrauca. Vēlāk cercīriešu emigranti — kādi 500 cilvēki proti bij izglābušies — ieņēma dažas nocietinātas vietas uz cietzemes un pārvaldīja te viņu dzimtenei piederošus un tai pretim esošus novadus; no šejienes viņi izdarīja laupīšanas gājienus uz salu un nodarīja lielus zaudējumus, tā kā pilsētā izcēlās stiprs bads. Viņi sūtīja arī sūtņus uz Lacedaimonu un Korintu un lūdza pārvest viņus atkal dzimtenē, bet kad neko nēsasniedza, tad kādu laiku vēlāk, apgādājušies kuģiem un palīga spēkiem, pārcēlās uz salu, pavisam ap 600 vīru, sadedzinot pēc tam savus kuģus, lai nebūtu nekādu citu domu kā vienīgi par zemes ieņemšanu. Uz kāpuši Istones kalnā, viņi te nostiprinājās un nodarīja tad kaitējumus pilsētas iedzīvotājiem, pārvaldīdami arī zemi.

86. Tās pašas vasaras beigās atēnieši nosūtīja uz Sicīliju 20 kuģus, Lachēta Melanōpa dēla un Charoiada Eifilēta d. vadībā. Sirakūzieši, proti, karōja ar leontīniešiem, pie kam ar sirakūziešiem bija sabiedrotas dōriešu pilsētas (izņemot Kamarīnu) — tās pašas, kas jau sākumā, kad izcēlās tagadejais karš, bija pievienojušās lacedaimoņu savienībai, kara darbībā tomēr nepiedaloties; leontīniešiem turpretī palīdzēja chalcīdiešu pilsētas⁶⁴) un Kamarīna. Itālijā lokrieši stāvēja sirakūziešu pusē, bet rēģijieši cilts radniecības dēļ turējās pie leontīniešiem. Leontīnieši ar saviem sabiedrotiem tad nu sūta uz Atēnām sūtņus⁶⁵) un atsaukdami uz seno sabiedrību⁶⁶) un cilts radniecību (viņi bija jōnieši) ierunā atēniešiem nākt viņiem ar floti palīgā, jo sirakūzieši bija viņus kā no cietzemes tā no jūras noslēguši. Atēnieši tad arī nosūtīja minētos kuģus, uzdodami par iemeslu radniecību, kamēr patiesībā viņi vēlējās nevien aizkavēt labības ievēšanu Peloponēsā, bet arī izmēģināt, vai nevarētu Sicīliju savā varā dabūt. Nostiprinājušies Itālijas pil-

sētā Rēģijā, viņi piedalījās karā kopā ar saviem sabiedrotiem. Līdz ar to beidzās vasara.

87. Nākošā ziemā slimība otru lāgu piemeklēja atēniešus, jo lai gan viņa nekad nebija pilnīgi mitējusies, zinams atslābums tomēr bij iestājies. Šoreiz viņa plosījās ne mazāk par gadu, iepriekš pat divi gadus, tā kā neviena cita nelaime nenovājina tik lielā mērā atēniešu spēkus. Jo no karaspēka nodaļām apmīra ne mazāk par 4400 hoplītiem un 300 jātniekiem, bet no pārējā iedzīvotāju skaita neizzinams daudzums. Šinī laikā notika arī daudzās zemestrīces, gan Atēnās gan Eībojā un Boiōtijā, galvenokārt tomēr boiōtiešu Orchomenā.

88. Sicīlijā esošie atēnieši nobrauca tanī pašā ziemā, kopā ar reģijiešiem, ar 30 kuģiem uz tā sauc. Aiola salām, jo vasaras laikā seklā ūdens dēļ nebij iespējams pie tām pietikt. Viņas atrodās lipariešu lietošanā, kas ir knīdiešu⁸⁷⁾ kolonisti. Tie nu dzīvo tikai uz vienas nelielas salas, ko sauc par Liparu, kāmēr pārējās — Didimi, Strongili un Hieru — viņi apstrādā no šejienes. Vietejie iedzīvotāji tic, ka Hierā atrodās Hēfaīsta kalnve, tādēļ ka nakti te redz paceļamies lielu blāzmu un dienu dūmus. Šīs salas atrodās preti siķēliešu un mesēniešu zemei⁸⁸⁾, bet sabiedrotas viņas bij ar sirakūziešiem. Atēnieši tad nu postīja laukus, bet kad iedzīvotāji nepadevās, tad aizbrauca atpakaļ uz Rēģiju. Ziema tagad gāja uz beigām un līdz ar to beidzās arī piektais gads šim Tūcidīda aprakstītam karam.

89. Nākošā vasarā lacedaimoņi un viņu sabiedrotie no- 526
nāca līdz zemes šaurumam, gribēdami lacedaimoņu ķēniņa Āģīda Archidāma dēla vadībā iebrukt Atikā, bet kad atgadījās daudzās zemestrīces, tad atgriezās atpakaļ un iebrukums nenotika. Ap to pašu laiku, kad notika zemestrīces, jūra pie Orobijām Eībojā atkāpās no tās vietas, kur toreiz bija zeme, sāka augstus viļņus mest un pārsteidza tad vienu pilsētas daļu, radīdama pa daļai plūdus, pa daļai aiziedāma atpakaļ, un tagad vienā vietā ir jūra, kur agrāk bija zeme. Pie tam gāja bojā arī cilvēki, kas nepaspēja laikā izglābties uz augstākām vietām. Ari uz Atalantes salas, kas atrodās Opuntas lokriešu tuvumā, notika līdzīgi plūdi, nopostīdami kādu daļu no atēniešu cietokšņa un sadragādami vienu no diviem uz krasta uzvilktiem kuģiem. Tāpat pie Peparētas⁸⁹⁾ jūra zīmāmā mērā atkāpās atpakaļ, plūdu tomēr nebija, bet to tiesu zemestrīce sagāza daļu no pilsētas vaļņa,

valdības namu un dažas citas ēkas. Minētās parādības cēlonis ir pēc manām domām tas, ka tur, kur notiek ļoti stipra zemes-
trīce, jūras ūdens tiek aizspiests prom, un kad tas piepeši ar jo
lielāku sparū drāžās atpakaļ, tad rada plūdu briesmas; bez
zemestrīces, man domāt, nekas tamlīdzīgs nevarētu notikt.

90. Sicīlijā dzīvojošie hellēni tai pašā vasarā savstarpīgi
apkaņojās, gan vieni paši gan atēniešiem piedaloties, kas palī-
dzēja saviem sabiedrotiem. Viņi nu izpildīja vairāk pasāku-
mus, kā kuņam gadījās; bet es atzīmēšu tikai vairāk ievērojā-
mos, ko veica vai nu atēnieši ar saviem sabiedrotiem, vai arī
pret atēniešiem viņu pretinieki. Tā kā atēniešu stratēģis Cha-
roiads bija jau kaujā ar sirakūziešiem kritis, tad visa vara par
floti atradās Lachēta rokās, kuŗš kopā ar sabiedrotiem devās
pret mesēniešu pilsētu Milām. To sargāja divas mesēniešu no-
daļas, kuŗas sagatavoja izceltajam desantam kaut kādus slazdus.
Bet atēnieši ar saviem sabiedrotiem nevien padzen paslēptuvē
novietotos un daudzus no tiem nogalina, -- viņi uzbrūk arī val-
nim un piespiež iedzīvotājus padoties, ar nosacījumu, ka tie
atdos pilsētas nocietināto daļu un piedalīsies arī gājienā pret
Mesēni. Kad pēc tam atēnieši ar saviem sabiedrotiem uzbruka
šai pilsētai, tad padevās arī mesēnieši, dodami ķīlniekus un citas
drošības garantijas.

91. Tanī pašā vasarā atēnieši nosūtīja uz Peloponēsu 30
kuģus stratēģu Dēmostena Alcistena dēla un Prokla Teodōra
dēla vadībā; bez tam uz Mēlu 60 kuģus ar 2000 hoplītiem, kuŗu
pavēlnieks bija stratēģis Nīcijs Nicērata dēls. Mēliešus, kas
apdzīvoja salu, atēnieši gribēja savai varai padot, jo tie nevē-
lējās nei viņiem paklausīt nei viņu savienībai pievienoties. Bet
tā kā mēlieši, lai gan viņu zeme tika postīta, tomēr nepadevās,
tad atēnieši atstāja salu un aizbrauca uz Orōpu Grajas novadā.
Te viņi pietājās naktī, un hoplīti, atstājuši kuģus, gāja tūlīn kā-
jām uz Tanagru Boiōtijā. Pēc norunāta signāla arī viss pilsētā
palikušais atēniešu karaspēks, stratēģu Hiponīka Kallija dēla un
Eirimedona Tūkļa d. vadībā, devās pa zemesceļu uz to pašu
vietu. Šo dienu viņi apmetās nometnē Tanagras rajonā un po-
stīja zemi, pavadīdami te arī naktī; nākošā dienā viņi sakāva
no pilsētas iznākušos tanagriešus un dažus palīgā pienākušus
tēbiešus, noņēma kritušiem ieročus, uzcēla uzvaras zīmi un tad
aizgāja — vieni uz Atēnām, otri uz saviem kuģiem. Nīcijs ar

saviem 60 kuģiem braukāja tad pa Lokridas⁷⁰⁾ ūdeņiem un postīja jūrmali, pēc kam atgriezās mājās.

92. Ap to pašu laiku lacedaimoņi dibināja trachīniešu novadā Hēraklejas koloniju, proti šādā nolūkā. Mēliješi visumā sastāv no trim ciltīm — paraliešiem, hieriešiem un trachīniešiem. Pēdejos gandrīz iznīcināja viņu kaimiņi oitieši ar saviem uzbrukumiem, tādēļ viņi gribēja vispirms pie atēniešiem meklēt aizsardzību, bet sāka tad par viņu uzticību šaubīties un sūtīja uz Lacedaimonu par sūtni izvēlēto Tisamenu. Kopā ar viņiem gāja arī dōriešu sūtņi no lacedaimoņu (spartiešu) pirmdzimtenes, jo oitieši postīja arī Dōridu. Sūtņos noklausījušies, lacedaimoņi nolēma dibināt tur koloniju, lai sniegtu palīdzību trachīniešiem un dōriešiem. Bez tam viņiem likās arī, ka kara ziņā ar atēniešiem ir ļoti parocīgi nodibināt tur pilsētu, jo tad varēja sarīkot floti un visīsākā laikā pārcelties uz Eiboju; turklāt arī ceļš uz Trāķiju bija nodrošināts. Vārdu sakot, lacedaimoņi vēlējās dibināt tur koloniju. Tā tad viņi griezās vispirms pēc padoma pie dieva Delfos, un kad tas deva savu piekrišanu, tad nosūtīja kolonistus gan no pašu vidus gan no perioikiem, uzaicinādami piedalīties arī citus hellēņus, kas vien vēlējās, izņemot jōniešus, achajiešus un dažas citas cilts. Kolonistu priekšgalā stāvēja trīs lacedaimoņi kā pilsētas dibinātāji — Leōns, Alcids un Dāmagons. Ieņēmuši noteiktu vietu, viņi cēla jaunu pilsētu, ko tagad sauc par Hērakleju un kas atrodās no Termopīlām ap 40 stādijas tālu, bet no jūras 20 stādijas. Viņi ierīkoja arī kuģu būvētavas un labi nodrošinādamies noslēdza pieeju no Termopīlu puses pašā šaurākā vietā.

93. Atēnieši šīs pilsētas dibināšanas laikā vispirms baidījās, pārliecināti, ka to ceļ galvenokārt Eibojas dēļ, jo līdz Cēnajam⁷¹⁾ Eibojā ir tikai īss brauciens. Bet pēc tam izrādījās, ka viņu bailēm nav pamata, jo nekādas briesmas no jaunās pilsētas nedraudēja. Tam par iemeslu bija no vienas puses tas, ka tesaļi, kuriem piederēja apkārtejie novadi un pret kuriem zemi minētais pasākums bija vērsts, postīja šos savus kaimiņus, baidīdamies, ka tie neiegūst lielu spēku un varu; tādēļ viņi visu laiku karaļa ar jaunajiem iedzīvotājiem, līdz beidzot tos gandrīz pilnīgi iznīcināja, lai gan sākumā to bija ļoti daudz (jo tā kā dibinātāji bija lacedaimoņi, tad ikviens piedalījās ar lielu uzticību, uzskatīdams pilsētas pastāvēšanu par nodrošinātu).

Vēl vairāk tomēr visu pasākumu sabojāja un iedzīvotāju skaitu pamazināja pašu lacedaīmonu sūtītie priekšnieki, kas ar savu apgrūtinošo valdīšanu un dažreiz nepareiziem rīkojumiem iebaidēja tautu, tā kā kaimiņiem bija jau vieglāki dabūt virsroku.

94. Tai pašā vasarā un ap to pašu laiku, kad atēnieši uzturējās Mēlā, citi atēnieši, kas ar 30 kuģiem braukāja pa Peloponēsas ūdeņiem, iznīcināja vispirms pie Ellomenes Leikadā kādu sargnodaļu, uzbrūkdami tai no paslēptuves, bet pēc tam devās uz Leikadu ar lielākiem spēkiem, sastāvošiem no visām akarnāņu ciltīm (izņemot oiniadus), kuŗas sekoja ar visu savu kuŗaspēku, — bez tam no zacintiešiem, cefallēniešiem un cercīriešiem, kuŗi piedalījās ar 50 kuģiem. Leikadiešu zeme tad nu tika postīta gan viņpus gan šaipus zemes šauruma, uz kuŗa atrodās Leikadas pilsēta ar Apollōna templi; bet leikadieši, pārspēka nomākti, izturējās mierīgi. Tad akarnāņi lūdza atēniešu strātēģi Dēmostenu aplenkt tos ar valni, pieņemdami, ka tādā kārtā tos viegli varēs piespiest padoties un viņi atsvabināsies no pilsētas, kas pret viņiem vienmēr bija naidīgi izturējusies. Bet tanī pašā laikā mesēnieši⁷²⁾ mēģina pārliecināt Dēmostenu, ka pēc tik liela kuŗaspēka sapulcēšanās viņam pienākoties uzbrukt aitoliem, kuŗi Naupaktai esot naidīgi, un ja viņš tos pārspēšot, tad nebūšot grūti pievienot atēniešiem arī pārejos cietzemes novadus tanī apvidū. Aitoli gan esot liela un kareivīga tauta, bet tie dzīvojot nenocietinātās sādžās, kas turklāt atrodas tālu cita no citas, un tā kā tie lietojot tikai vieglos ieročus, tad pēc šo domām neesot grūti viņus iekarot, pirms tie paspēj sapulcēties. Pie tam viņi ieteica uzbrukt vispirms apodōtiem, pēc tam ofiōniešiem un beigās eiritāņiem, kas ir aitolu vislielākā daļa (tie runā pavisam nesaprotamu valodu, un kā stāsta — ēd zaļu gaļu). Ja nu tie būšot pārspēti, tad ar visiem citiem viņš viegli tikšot galā.

95. Iztapdams mesēniešiem, Dēmostens arī paklausa, galvenokārt tomēr viņš cerēja, ka varēs bez atēniešu spēkiem, vienīgi ar cietzemes sabiedrotiem un aitoliem, doties pa zemesceļu pret boiōtiešiem, ejot caur ozoļu lokriešu novadu, Parnasu atstājot pa labai rokai, uz dōriešu Citiniju, līdz nonāktu fōkiešu zemē, kuŗi jau no seniem laikiem bij atēniešiem draudzīgi un tādēļ, domājams, labprātīgi piedalīsies gājienā, vai arī tiks ar varu piespiesti; bet fōkiešu zemei blakus atrodās jau

Boiōtija. Tā tad Dēmostens ar visu savu karaspēku atstāj pret akarnāņu gribu Leikadu un nobrauc ar kuģiem uz Solliju. Te viņš atklāj akarnāņiem savu nodomu, bet kad tie nebij ar to mierā, tādēļ ka viņš neaplenca Leikadu, tad ar pārejo karaspēku — cefallēniešiem, mesēniešiem, zacintiešiem un 300 jūraskareivjiem no pašu atēniešu kuģiem (15 cercīriešu kuģi bija jau aizbraukuši) — viņš uzsāka gājienu pret aitoljiem. Gājiens sākās no Oineōnas Lokridā. Šie ozoļu lokrieši bij atēniešu sabiedrotie un viņiem vajadzēja vairāk zemes vidienē pievienoties atēniešiem ar visiem saviem spēkiem. Jo tā kā viņi bij aitolu kaimiņi un lietoja tādus pašus ieročus, tad no viņu piedalīšanās gājienā cerēja lielus labumus, ņemot vērā, ka viņi labi pazina pretinieku cīņas veidu un zemes apstākļus.

96. Nakti Dēmostens pavadīja ar savu karaspēku Nemejas Zeva svētajā iecirknī, kur, kā stāsta, dzejnieks Hēsiods ticis no vietejiem iedzīvotājiem nonāvēts, pēc tam kad orākuls viņam sludinājis, ka Nemejā tā ar viņu notikšot⁷³). Gaismai austot Dēmostens devās tālāk un iegāja Aitolijā. Jau pirmajā dienā viņš ieņem Potidāniju, otrā Krocileju un trešajā Teichiju; te viņš apstājās un nosūtīja kara laupījumu uz Eipaliju Lokridā. Viņš bija nodomājis pēc pārejo novadu ieņemšanas atgriesties uz Naupaktu, lai tad vēlāk dotos pret ofiōniešiem, ja tie labprātīgi nepadotos. Bet aitolji bija viņa rīcību jau tad nomanījuši, kad viņš vēl gatavojās uz iebrukumu, un kad viņa karaspēks bija viņu zemē ienācis, tie visi steigās viņam ar lieliem spēkiem pretī, tā kā pienāca pat vistālāk dzīvojošie ofiōnieši — bōmieši un kallieši, kuŗu zeme sniedzās līdz mēlijiešu jūraslicim⁷⁴).

97. Mesēnieši deva tagad Dēmostenam to pašu padomu kā jau iepriekš: viņi aizrādīja, cik viegli esot aitolus iekarot, — lai tik viņš ejot, cik ātri vien spēdams, uz sādžām un nenogaidot, kamēr tie visi vienotiem spēkiem stājās viņam pretī; lai mēģinot ieņemt katru apdzīvotu vietu, kas ceļā gadās. Viņš arī paklausa šādam padomam, paļaujās uz laimi, ka nekas viņam ceļā nestājās, un nenogaida pat lokriešus pienākam, lai gan viegli bruņotie šķēpneši viņam bija visvairāk vajadzīgi: viņš dodās pret Aigītiju un ieņem to ar joni. Iedzīvotāji aizbēga, apmezdamies uz pilsētu pārvaldošiem kalniem, jo tā atrodās

kalnainā apvidū, ap 80 stādijas no jūras. Bet aitoļi, kas bija jau pie Aigītijas sanākuši, uzbruka atēniešiem un to sabiedrotiem: te vienā te otrā vietā noskriedami no kalniem lejā, viņi meta ar šķēpiem, un kad atēniešu karaspēks gāja viņiem pretī, tad atkāpās, bet kad tas gāja atpakaļ, tad uzbruka no jauna. Tā ilgu laiku turpinājās cīņa, vajājot un atkāpjoties, pie kam vienā kā otrā gadījumā atēnieši izrādījās vājāki par saviem pretiniekiem.

98. Kamēr loku strēlniekiem bija bultas un tie bija spējīgi tās lietot, atēnieši ar saviem sabiedrotiem vēl noturējās uz vietas, jo bultām apšaudīti, viegli bruņotie aitoļi bija spiesti atkāpties; bet kad strēlnieku vadonis bija kritis un strēlnieki izklida, pie tam arī atēnieši no viena un tā paša ilgu laiku ilgstošā darba bija noguruši, turklāt aitoļi šķēpus mezdami bruka virsū, tad galu galā Dēmostena karaspēks sāka bēgt, bet nokļuva gravās, kur nebij izejas, un apvidos, kurus nepazina. Tā viņi cieta lielus zaudējumus, jo kritis bij arī viņu ceļvedis, mesēnietis Chromons. Daudzus no viņiem aitoļi, šķēpus mezdami, nonāvēja turpat pa bēgšanas laiku, jo kā viegli bruņoti un veikli cilvēki tie sekoja viņiem uz pēdām; bet lielāko daļu, kas nevarēja ceļus atrast un bija mežā nomaldījušies, no kurienes nebij izeju, tie nomaitāja ar uguni, mežu visapkārt aizdedzinot. Tā atēniešu karaspēks bēga un gāja bojā visādā veidā, un pie dzīvības palikušie tikai ar mokām aizbēga līdz jūrai un Oineōnai Lokridā, no kurienes bija kara gājienu sākuši. Krituši bija ne vien daudzi no sabiedrotiem, bet arī kādi 120 no pašu atēniešu hoplītiem. Tik lielā skaitā un turklāt vislabākos gados bija šie viskrietnākie atēniešu pilsoņi šinī karā bojā gājuši; kritis bij arī otrs stratēģis Proklis. Pārejie atēnieši uz vienošanās pamata ar aitoļiem uzslasīja un apglabāja savus kritušos un tad atgriezās Naupaktā, vēlāk aizbraukdami ar kuģiem uz Atēnām. Dēmostens turpretī, notikušās nelaimes dēļ baidīdamies no atēniešiem, palika Naupaktas apkārtnē.

99. Ap to pašu laiku atēnieši, kas atradās Sicīlijā, nobrauca uz Lokridu (Itālijā), izkāpa te malā, uzvarēja piesteigušos lokriešus un ieņēma cietoksni pie Halēkas upes.

100. Tani pašā vasarā aitoļi nosūtīja uz Korintu un Lacedaimonu sūtņus — ofiōnieti Tolofu, eiritāni Boriadu un apodōtu Teisandru, un rūpējās par to, ka viņiem sūtītu palīga spēkus,

lai varētu apkarot Naupaktu, tādēļ ka tā bij atēniešus ataicinājusi. Vēlā rudenī lacedaimoņi arī nosūtīja 3000 hoplītus no sabiedroto spēkiem, kuru starpā bij arī 500 no Hēraklejas, toreiz nodibinātās pilsētas trachiniešu zemē. Karaspēka pavēlnieks bija spartietis Eirilochs, kam sūtīja līdzī spartiešus Makariju un Menedāju⁷⁵).

101. Kad šis karaspēks bija Delfos sapulcējies, Eirilochs stājās sarunās ar ozoļu lokriešiem, jo caur viņu novadu veda ceļš uz Naupaktu; bez tam viņš vēlējās arī ierunāt tiem atkrist no Atēnām. No lokriešiem viņam bija pie tam visvairāk palīdzīgi amfisieši, kas sava naida dēļ ar fōkiešiem baidījās no atēniešiem⁷⁶); tie nu vispirms paši deva ķilniekus un pamudināja arī citus, kas baidījās no pienākušā karaspēka, darīt tāpat — vispirms savus kaimiņus mioniešus (jo šinī vietā ir visgrūtāk ieiet Lokridā), pēc tam arī ipniešus, mesapiešus, tritejiešus, chalajiešus, tolofōņus, hēsiešus un oiantiešus. Visi tie piedalījās arī kara gājienā. Olpieši turpretī ķilniekus gan deva, bet gājienā nepiedalījās; hiajieši nedeva pat ķilniekus, iekām viņu miests, ko sauca par pilsētu, netika ieņemts.

102. Kad viss bija sagatavots un ķilnieki aizvesti uz Citiņiju dōriešu zemē, Eirilochs devās ar savu karaspēku caur lokriešu novadu uz Naupaktu, pa ceļam ieņemdam viņu pilsētas Oineōnu un Eipaliju, kas negribēja viņam labprātīgi padoties. Nonākuši Naupaktas tuvumā un apvienojušies ar aitoljiem, viņi postīja zemi un ieņēma priekšpilsētu, kas nebija valņiem aizsargāta. Viņi nonāca arī līdz korintiešu kolonijai Molikrejai, kas tagad bij atēniešu pavalstniece, un ieņēma arī to. Pa šo laiku atēnietis Dēmostenis, kas pēc notikumiem Aitolijā vēl arvienu atradās Naupaktas apkārtnē, izdzirdējis par minēto karaspēku un baidīdamies par pilsētu, nonāk pie akarnāņiem un ierunā tiem sniegt Naupaktai palīdzību, lai gan viņa aiziešanas dēļ no Leikadas tas nenācās viņam viegli. Akarnāņi arī sūta viņam ar kuģiem līdzī 1000 bruņotus vīrus, kas pilsētā iedami to izglābj, jo tiešām bija jābaidās, vai tā spēš aizstāvēties, tādēļ ka valņi bija gari, bet aizstāvētāju maz. Kad Eirilochs ar savejiem redzēja, ka minētie palīga spēki iegājuši pilsētā un ar varu tā nav ieņemama, viņš no šejienes aizgāja, tomēr ne uz Peloponēsu, bet uz tagadejo Aiolidu, t. i. Kalidonu un Pleironu, uz apkārtejiem novadiem un Proschiju Aitolijā. Pie

viņa lūk bija nonākuši amprakieši, lai ieteiktu tam kopā ar šiem iebrukt kā Amfilocha Argosā un pārejā Amfilochijā, tā arī Akarnānijā, apgalvodami, ja šie novadi būšot ieņemti, tad visa cietzeme pievienošoties lacedaimoņu savienībai. Eirilochs arī paklausīja, atlaida aitoļus un palika ar savu karaspēku augstāk minētās vietās, mierīgi nogaidīdams, līdz vajadzēs doties uz Argosu amprakiešiem palīgā, kad tie būs kara gaitas sākuši. Līdz ar to beidzās vasara.

103. Sicīlijā esošie atēnieši uzsāka nākošā ziemā karagājienu pret sikēliešu pilsētiņu Inesu kopā ar saviem sabiedrotiem — gan hellēņiem gan visiem tiem sikēliešiem, kas sirakūziešu iekaroti bija no viņu sabiedrības atkrituši un tagad karoja pret tiem. Viņi uzbruka minētai pilsētai, kuŗas nocietinātā daļā atradās sirakūziešu garnizons, bet nevarēdami to ieņemt devās atkal atpakaļ. Viņiem atkāpjoties, iznāk no cietokšņa sirakūzieši, uzbrūk atēniešu sabiedrotiem, kas atkāpās kā pēdejie, piespiež kādu viņu nodaļu bēgt un nonāvē diezgan daudzus. Pēc tam atēnieši Lachēta vadībā aizbrauca ar floti uz Lokridu⁷⁷⁾, izkāpa te dažās vietās malā, sakāva pie Kaicīnas upes ap 300 lokriešu, kas Proksena Kapatona dēla vadībā bija piesteigušies savejiem palīgā, noņēma kritušajiem ieročus un atgriezās tad atpakaļ.

104. Tanī pašā ziemā atēnieši, izpildot kādu orākula pavēli, šķīstīja Dēlu. To gan bija jau agrāk arī tirans Pejisistrats šķīstījis, tomēr ne visu, bet tikai tik daudz, cik no tempļa var pārredzēt; tagad turpretī to šķīstīja itin visu, proti šādā kārtā. Izraka un aizveda prom visus miroņu šķirstus Dēlā, pie kam izdeva rīkojumu, ka uz priekšu salā nedrīkst ne mirt ne dzemdēt, bet šādos gadījumos attiecīgās personas jāpārved uz Rēneju. Cik tuvu Dēlai atrodās Rēneja, pierāda sekošais gadījums: kad samiešu tirans Polikrats, ar savu floti iegūdams reiz lielu varu, bija starp citām salām iekarojis arī Rēneju, viņš veltīja to Dēlas Apollōnam un saistīja ar ķēdi pie Dēlas. Tanī laikā, pirmo reizi pēc salas šķīstīšanas, atēnieši sarīkoja arī pazīstamos ik pa pieci gadi svinamos svētkus. Jau senos laikos Dēlā sanāca lielā skaitā gan jōnieši gan apkārtejo salu apdzīvotāji, pulcēdamies uz svētkiem ar sievām un bērniem, tāpat kā tagad jōnieši sanāk uz svētkiem Efesā⁷⁸⁾. Pie tam notika arī sacensības kā vingrošanā tā mūzu mākslās, un pilsētas uz-

veda koŗu dejas. Ka tamlīdzīgas svinības notikuŗas, par to liecina visgaiŗaki Homērs, proti ŗados pantos, kas ŗemti no slavas dziesmas Apollōnam:

Dēlā visvairāk, Foib, tev sirds un prāts tapa līgsmi;
Iōnieŗi gaŗajos tērpos ŗurp uz svētkiem tev sanāk
Līdz ar sievām un bērniem, uz cēlo svētnicu tavu;
Sākot rotaļas, tie atminās tevi un ielīgsmo sirdi
Dejām un skaistajām dziesmām un dūŗu veiklajām cīņām.

Ka sacensības notīka arī mūzu mākslās un dalībnieku netrūka, to Homērs pierāda vēl sekoŗos pantos, kas ŗemti no tās paŗas slavas dziesmas. Uzteicis Dēlas sievieŗu kori, viņŗ nobeidz savu suminājumu ŗādiem vārdiem, kuros ieminās arī par sevi:

ŗelīgi mums esiet, Apollōn, Artemīda!
Sveikas tagad visas jūs. Ari turpmāk mani
Turiet atmiņā, ja kāds no ceļiniekiem
Reiz jūs jautās, ŗurpu nācis grūtā gaitā:
„Meitas jaunās, kurŗ no dziesminiekiem ir ŗeit
Mīlāks jums par citiem un jūs līgsmas dara?“
Jūs tad visas atbildiet kā vienā balsī:
„Aklais dziesminieks, kas Chijā klinŗainā dzīvo.“

ŗādiem vārdiem Homērs liecina, ka jau senos laikos Dēlā pulcējuŗies daudz ļauŗu uz svētkiem. Vēlāk atēnieŗi un salu apdzīvotāji gan sūtīja koŗus līdz ar upuŗa ziediem, bet sacensības un vispāri lielākā daļa izrikojumu izbeidzās, kā tas nelabvēlīgos apstākļos labi saprotams, līdz atēnieŗi minētā laikā sacensības atkal atjaunoja, ievezdami arī zirgu skrieŗanos, kas agrāk nebija.

105. Tanī paŗā ziemā ampraķieŗi uzsāka ar 3000 bruŗotiem vīriem kaŗagājienu pret Amfilocha Argosu, izpildīdami savu solījumu, ar ko bija panākuŗi, ka Eirilochs ar savu kaŗaspēku palīka Aiolidā. Iebrukuŗi Argosas novadā, viņi ieņēma Olpas, stipru cietoksni uz kalnāja jūŗas piekrastē; to bij agrākos laikos akarnāņi cēluŗi un te atradās viņu kopīgā tiesa⁷⁹). Līdz argosieŗu galvas pilsētai, kurā arī atrodās pie jūŗas, ir no ŗejienes apmēram 25 stādījas. Kas attiecās uz akarnāņiem, tad viena viņu daļa steidzās palīgā uz Argosu, kamēr citi apmetās no-

metnē tanī vietā Amfilochijā, ko sauc par Krēnām (Avotiem), lai uzmanītos, ka Eirilochs ar peloponēsiešiem, nevienam nemānot, neizlaužās cauri un neapvienojās ar amprakiešiem. Akarnāni sūta arī pie Dēmostena, kas bija vadījis atēniešu gājienu uz Aitoliju, un lūdza to uzņemties viņu vadību, sūta bez tam vēl pie 20 atēniešu kuģiem, kuģi atradās Peloponēsas ūdeņos un kuģus vadīja Aristotels Tīmokrata dēls un Hierofōns Antimnēsta d. Olpas ieņēmušie amprakieši no savas puses sūta vēstnesi uz savu dzimtspilsētu un lūdza nākt viņiem ar visiem spēkiem palīgā; viņi lūk baidījās, ka Eirilochs ar savu karaspēku varbūt nevarēs caur Akarnāniju izlausties un viņiem tad būs vai nu vieniem pašiem jācinās, vai arī atkāpšanās nebūs nodrošināta, ja gribētu to uzsākt.

106. Kad peloponēsieši ar Eirilochu priekšgalā izdzirdēja, ka amprakieši nonākuši Olpās, viņi atstāja Proschiju un steidzās tiem palīgā. Pārcēlušies par Achelōju, viņi gāja caur Akarnāniju, kas nebija aizsargāta, jo karaspēks bija uz Argosu aizgājis; pa labai rokai viņiem palika stratiešu pilsēta ar tās sargiem, pa kreisi pārejā Akarnānija. Izgājuši caur stratiešu novadu, viņi gāja caur Fitiju, tad atkal gar Medeōnas robežām, pēc tam caur Limnaju, līdz nonāca agrajiešu zemē, kura nepiederēja vairs pie Akarnānijas, bet bija viņiem draudzīga. Sasnieguši Tiama kalnāju agrajiešu zemē, viņi gāja tam pāri un naktij iestājoties nonāca Argosas novadā. Šeit viņi nepamanīti izgāja pa starptelpu starp argosiešu pilsētu un akarnāņu nometni pie Krēnām, pēc kam nonāca pie amprakiešiem Olpās.

107. Ar tiem apvienojušies, viņi gaismai austot apmetās pie tā sauc. Mētopoles, ierīkodami te nometni. Mazliet vēlāk pienāk Amprakijas jūraslīcī atēnieši ar saviem 20 kuģiem, lai sniegtu argosiešiem palīdzību, pienāk arī Dēmostens ar 200 mesēniešu hoplītiem un 60 atēniešu strēlniekiem. Tad kuģi izmeta enkurus, no jūras puses ieslēgdami Olpas, t. i. minēto kalnu, bet akarnāni un neliels skaits amfilochiešu (viņu lielāko daļu aizturēja amprakieši) sapulcējās Argosā un gatavojās uz kauju ar pretiniekiem, blakus saviem vadoņiem par visa karaspēka virspavēlnieku ieceldami Dēmostenu. Tas nu pienāca tuvu pie Olpām un apmetās te nometnē, pie kam abas pretejas puses šķīra liela grava. Piecas dienas viņi stāvēja mierā, bet

sestajā vieni kā otri sāka ieņemt kaujas līniju. Tā kā peloponēsiešu karaspēks bija lielāks un ieņēma garāku līniju, tad Dēmostens, baidīdamies no ielenkšanas, novieto kādā krūmiem apaugušā aizā hoplitus un viegli bruņotos, pavisam līdz 400 vīru, lai tie pa pašas sadursmes laiku iznāktu laukā un uzbruktu no muguras pretinieka līnijas pārākai daļai. Abām pusēm kaujas gatavībā esot, notika sadursme, pie kam Dēmostens ar mesēniešiem un nelielu skaitu atēniešu atradās labajā spārnā, bet pārejo līniju ieņēma pēc atsevišķiem novadiem sakārtotie akarnāņi un klātesošie amfilochiešu šķēpnieši. Otrā pusē kaujas līniju ieņēma peloponēsieši kopā ar amprakiešiem, tikai mantinieši, kas atradās vairāk kreisajā spārnā, tomēr ne pašā spārna galā, bija vienkopus nostādīti; kreisā spārna galu, pretī mesēniešiem un Dēmostenam, ieņēma Eirilochs ar saviem pulkiem.

108. Sadursmei sākoties, kad peloponēsieši ar sava spārna pārāko daļu gribēja ielenkt pretinieku labo spārnu, paslēptuvē novietotie akarnāņi uzbruka viņiem no muguras un piespieda tos bēgt, tā kā tie nevien paši nepretojās, bet ar savām izbailēm pamudināja uz bēgšanu arī karaspēka vairākumu, jo kad tas redzēja, ka tiek sakauta Eirilocha nodaļa, kas bija vistiprākā, tas baidījās vēl daudz vairāk. Tad mesēnieši, kas kopā ar Dēmostenu atradās šīnī vietā, veica cīņas galveno daļu. Otrā pusē amprakieši un peloponēsiešu labais spārns uzvarēja savus pretiniekus un vajāja tos Argosas virzienā (amprakieši ir arī tiešām daudz kareivīgāki nekā citi vietejie iedzīvotāji). Bet kad viņi atgriezās atpakaļ un redzēja karaspēka lielāko daļu sakautu, bez tam pārejie akarnāņi bruka viņiem virsū, tad viņi ar lielām grūtībām aizbēga uz Olpām, pazaudēdami pie tam daudz ļaudis, tādēļ ka tuvojās pēdejām izklaidus un lielā nekārtībā; no visa karaspēka tikai mantinieši atkāpās vislabākā kārtībā. Tā kauja izbeidzās, kad bija jau vēlu vakarā.

109. Tā kā Eirilochs un Makarijs bija krituši, tad virspavēlniecību uzņēmās Menedājs. Pēc tik lielas neveiksmes un ieslēgts kā no cietzemes tā no jūras puses (šīnī vietā viņu ieslēdza atēniešu flote), viņš bija nezināšanā, kā lai iztur aplenkšanu, ja gribētu Olpās palikt, vai arī kā lai izlauzās cauri, ja vēlētos aiziet; tādēļ viņš iesāk nākošā dienā ar Dēmostenu

un akarnāņu vadoņiem sarunas par vienošanos un aiziešanu, tāpat par kritušo izdošanu. Tie nu gan izdeva kritušos, uzcēla pašī uzvaras zīmi un apglabāja savus kritušos, kopā ap 300 vīru, bet kas attiecās uz aiziešanu, tad atklāti to nevienam neatļāva, tomēr slepeni Dēmostens atļauj, saziņā ar akarnāņu vadoņiem, steidzīgi aiziet mantiniešiem un Menedājam, tāpat arī pārejiem peloponēsiešu pavēlniekiem un visiem citiem vairāk ievērojamiem vīriem. Ar to viņš gribēja vājināt amprakiešus un peloponēsiešu algotos ārzemnieku spēkus, galvenokārt tomēr vēlējās nostādīt lacedaimoņus un peloponēsiešus vietejo hellēņu acīs kā nodevējus, kas ievērojuši tikai savu labumu. Peloponēsieši ar saviem sabiedrotiem tad uzlasiņa kritušos un tos apglabāja, cik labi tas ātrumā bij iespējams, pēc kam tie, kam atļauja bija dota, slepeni gatavojās aiziet.

110. Dēmostenam un akarnāņiem pienāk tagad vēstis, ka savā dzimtspilsētā palikušie amprakieši, saņēmuši pirmo ziņojumu no Olpām, nāk ar visiem saviem spēkiem caur amfilochiešu novadu, gribēdami ar Olpās esošām nodaļām savienoties, jo no pēdejiem notikumiem viņi neko vēl nezināja. Dēmostens tad tūlīt nosūta kādu karaspēka nodaļu, lai tā jau iepriekš novietotos paslēptuvēs uz ceļiem un ieņemtu no dabas stipras vietas, bet pats viņš ar pārejo karaspēku gatavojās doties amprakiešiem pretī.

111. Pa to laiku mantinieši un visi citi, kam bij atļauja dota, atstāja pilsētu, uzdodami par iemeslu, ka gribot dārzaugus un sausus zarus salasīt. Maziem pulciņiem viņi arvienu vairāk un vairāk attālinājās un arī tiešām lasīja, ko par savas aiziešanas iemeslu bij uzdevuši; bet kad bija no Olpām jau labu gabalu aizgājuši, tad paātrināja savus soļus. Amprakieši un visi citi, kas tādā kārtā bija vieni palikuši, sapulcējās visi kopā, un redzēdami pirmajos aizejam, devās arī paši projām, gribēdami tos skriešus panākt. Akarnāņi sākumā domāja, ka visi vienlīdz aiziet bez atļaujas, kālab sāka peloponēsiešus vajāt, pie kam pat atgadījās, ka viens otrs no viņiem meta ar šķēpiem uz saviem pavēlniekiem, kas mēģināja no vajāšanas atturēt, sacīdami, ka ir atļauja dota; viņi proti bija pārliecināti, ka te notiek nodevība. Vēlāk tomēr mantiniešiem un peloponēsiešiem ļāva aiziet, bet amprakiešus nogalināja. Pie tam daudzkārt stridējās un nezināja, vai kāds ir amprakietis vai peloponēsietis. Tā no

ampraķiešiem tīka nogalināti ap 200 vīru, kamēr pārejie aizbēga uz tuvumā esošo agrājiešu zemi, kur tos uzņēma viņiem draudzīgais agrājiešu ķēniņš Salintis.

112. No savas dzimtspilsētas iznākušie ampraķieši bija mōnākuši līdz Idomenei. Tie ir divi augsti pakaltni, lielāko no kuriem, naktij iestājoties, nevienam nemanot ieņēma Dēmostena atsūtītā nodaļa, kamēr uz mazāko jau iepriekš bij uzkāpuši ampraķieši, lai pavadītu te nakti. Dēmostens ar pārejo kara spēku devās pēc vakara maltītes ceļā, tiklīdz sākās vakars, pie kam viņš pats ar pusi kara spēka gāja uz aizu, bet pārejā daļa pār Amfilochijas kalniem. Pret rītu viņš uzbruka ampraķiešiem, kad tie vēl atradās savās guļasvietās un neko nezināja, kas notiek, drīzāk domāja, ka uzbrucēji ir pašu ļaudis, jo Dēmostens bij ar nodomu mesēniešus priekšgalā nostādījis un pavēlējis dōriešu dialektā sveicināt⁸⁹⁾, tādā kārtā iedvešot sargiem uzticību; bez tam, vēl tumsai esot, viņus nevarēja arī saredzēt. Tiklīdz nu Dēmostens ampraķiešiem uzbruka, tie sāka bēgt, pie kam lielākā daļa dabūja galu turpat uz vietas, kamēr pārejie mēģināja iebēgt kalnos. Bet tā kā ceļi bija jau iepriekš ieņemti, bez tam amfilochieši pazina savas zemes apstākļus un bija viegli bruņoti, viņiem turpretim bija smagie ieroči, viņi nepazina arī zemi un nezināja, uz kuru pusi doties, tad viņi gāja bojā, iekļūdami gan gravās, gan pretinieku ieņemtajās paslēptuvēs. Mēģinādami bēgt kā vien spēdami, daži devās pat uz netālās jūras pusi un ieraudzīdami atēniešu kuģus, kas taisni pa šīs bēgšanas laiku brauca gar piekrasti, peldēja tiem klāt, pašreizējās izbailēs uzskatīdami par labāku — iet bojā, ja tam nevar izbēgt, drīzāk caur kuģu komandām nekā caur barbariem amfilochiešiem, saviem mīkņākiem ienaidniekiem. Tā nu ampraķieši bija sakauti un tikai nedaudzi no viņu lielā skaita pārnāca dzīvi savā pilsētā; bet akarnāņi noņēma kritušiem ieročus, uzcēla uzvaras zīmi un tad atgriezās uz Argosu.

113. Otrā dienā pie viņiem atnāca hērolds no tiem ampraķiešiem, kas no Olpām bij iebēguši agrājiešu zemē. Tas lūdza atļauju uzlasīt ampraķiešus, kas bija krituši pēc pirmās kaujas, t. i. tad, kad viņi bez atļaujas mēģināja aiziet kopā ar mantiniešiem un citiem, kam atļauja bija dota. No savas dzimtspilsētas nākušo ampraķiešu ieročus redzēdams, hērolds brīnījās par viņu lielo skaitu, jo nezināja notikušo nelaimi, bet domāja, ka

tie pieder viņa ļaudim. Tad kāds viņu jautāja, kādēļ viņš brīnās un cik liels ir viņu kritušo skaits? Jautātājs savukārt bija tais domās, ka hērolds nāk no idomeniešiem. Tas atbildēja, ka ap divi simti. Tad jautātājs tūlīn aizrādīja: „Šie ieroči acimredzot nenāk no divi simt, bet vairāk kā no tūkstoš vīriem.“ Pirmais sacīja: „Tad jau tie nenāk no tiem, kas cīnījās kopā ar mums?“ Otrs atbildēja: „Nāk gan, ja tik jūs esat vakar pie Idomenes cīnījušies.“ „Nē, vakar mēs ne ar vienu neesam cīnījušies, bet gan aizvakar, atkāpjoties.“ „Bet ar šiem mēs cīnījāties vakar, kad tie nāca no amprakiešu pilsētas.“ Kad hērolds to dzirdēja un saprata, ka bojā gājuši no dzimtenes iznākušie palīga spēki, viņš smagi nopūtās, un satriekts no pašreizejās nelaimes lielā apmēra, tūlīn aizgāja, meko neizdarījis, jo nelūdza vairs atļauju uzlasīt kritušos. Un tiešām, tā bija vislielākā nelaime pa šī kara laiku, kādu neviena cita hellēņu pilsēta tik maz dienās nav piedzīvojusi. Kritušo skaitu es neesmu atzīmējis, jo vispāri min tādu daudzumu, ka tas, salīdzinot ar šīs valsts lielumu, izrādās neticams. Tomēr es zinu, ja akarnāņi un amfilochieši būtu gribējuši atēniešiem un Dēmostenam paklausīt un iekarot Amprakiju, tad to viegli būtu panākuši; bet patiesībā viņi baidījās, vai tik atēnieši, iegūdami Amprakiju, nebūs viņiem vēl neērtāki kaimiņi.

114. Trešo daļu no atņemtajiem ieročiem viņi pēc tam piešķīra atēniešiem, pārejos sadalīdami savā starpā pēc atsevišķām pilsētām. Atēniešu daļa tika tiem uz jūras atņemta, bet kas vēl tagad ir redzams Atikas svētnīcās, tad tie ir Dēmostenam piešķirtie 300 ieroču kompleksi, ko viņš pats atveda uz Atēnām. Ievērojot pēdejos panākumus, viņam pēc Aitolijā piedzīvotās nelaimes nebija arī vairs tik daudz jābaidās no atgriešanās dzimtenē. — Atēnieši ar saviem 20 kuģiem aizbrauca tagad uz Naupaktu, un kad nu viņi kā arī Dēmostens bija projām, akarnāņi un amfilochieši atļāva amprakiešiem un peloponēsiešiem, kas sākumā bija pie Salinta un agrajiešiem aizbēguši, netraucēti aiziet no oiniadu zemes, kur tie no Salinta bija pārgājuši. Nākotnei akarnāņi un amfilochieši noslēdza ar amprakiešiem simtgadīgu miera un sabiedrības līgumu, ar nosacījumu, ka nedz amprakieši ar akarnāņiem drīkst pret peloponēsiešiem karā iet, nedz akarnāņi ar amprakiešiem pret atēniešiem, bet ja sava pašu zeme tiek apdraudēta, tad jāsniedz sav-

starpīga palīdzība⁸¹); bez tam amprakieši atdod visus amfilochiešu novadus un tāpat ķilniekus, kādi viņu rokās atrodās, apņemdamies arī nesniegt palīdzību Anaktorijas pilsētai, kas akarnājiem bija naidīga. Noslēguši šādu līgumu, viņi izbeidza karu. Pēc tam korintieši nosūtīja uz Amprakiju garnizonu, sastāvošu no apmēram 300 pašu hoplītiem, Ksenokleida Eitīkļa dēla vadībā; tie nonāca tur pa zemesceļu, pārciezdami lielas grūtības. Tādi bija ar Amprakiju sakarā stāvošie notikumi.

115. Sicīlijā atēnieši izcēla tani pašā ziemā desantu Himeras novadā, un reizē arī sīkelieši no zemes vidienes iebruka šī novada robežjoslā; ar savu floti atēnieši apdraudēja arī Aiola salas. Atgriezušies Rēģijā, viņi atrod te atēniešu stratēģi Pītodōru Isolocha dēlu kā flotes pavēlnieku Lachēta vietā. Jo sabiedrotie Sicīlijā bij uz Atēnām sūtījus sūtījuši un atēniešiem ierunājuši nākt viņiem ar lielāku floti palīgā; viņu novadi proti atradās sirakūziešu rokās, kuŗi noslēdza viņiem arī jūru ar nedaudz kuģiem. To viņi negribēja vairs ilgāki ciest un mēģināja sadabūt floti. Atēnieši arī apgādāja ar komandām 40 kuģus nosūtīšanai uz Sicīliju; viņi cerēja tur ātrāk izbeigt karu un vēlējās arī apmācīt savu floti. Vienu no stratēģiem, t. i. Pītodōru, viņi nosūtīja jau iepriekš ar nedaudz kuģiem, kamēr Sofokli Sōstratida dēlu un Eirimedonu Tūkļa d. gribēja sūtīt vēlāk ar kuģu lielāko daļu. Saņēmis virspavēlniecību par Lachēta eskadru, Pītodōrs nobrauca ziemas beigās uz lokriešu cietoksni, ko jau agrāk bij ieņēmis Lachēts, bet kad lokrieši viņu kaujā uzvarēja, tad atgriezās atpakaļ.

116. Pret pašu pavasari notika ugunīgās lavas izverdums no Etnas kalna, tāpat kā iepriekšējo reizi. Tas nopostīja kādu daļu kataniešu novada, kuŗi dzīvo šī Sicīlijas lielākā kalna tuvumā. Stāsta, ka šis izverdums noticis 50. gadā pēc iepriekšējā⁸²), bet sākot no tā laika, kamēr hellēņi dzīvo Sicīlijā⁸³), izverdums esot pavisam trīs reizes atgadījies. Tādi nu bija šis ziemas notikumi, un līdz ar to beidzās arī sestais gads šim Tūcidida aprakstītam karam.

Ceturrtā grāmata

425 Nākošā vasarā, labībai stiebros augot¹), desmit sirakūziešu un tikpat daudz lokriešu kuģu devās uz Mesēni Sicīlijā, ko arī ieņēma, jo paši iedzīvotāji bija viņus aicinājuši, un tā Mesēne atkrita no Atēnām. Šī pasākuma galvenie iemesli bija šādi: sirakūzieši redzēja, ka minētā pilsēta ir izdevīga vieta uzbrukumam Sicīlijai, kālab baidījās, ka atēnieši to kādreiz neizlieto kā bāzi kara operācijām ar lielākiem bruņotiem spēkiem; lokrieši turpretī, kas bija naidā ar rēģijiešiem, gribēja šos gan no cietzemes gan no jūras puses sparīgi apkarot. Lokrieši bij arī tanī pašā laikā ar visiem saviem spēkiem iebrukuši rēģijiešu novadā, lai pēdejie nevarētu mesēniešiem palīgā nākt; bez tam arī rēģijiešu emigranti, kas pie viņiem atradās, bija viņus uz šo pasākumu pamudinājuši. Rēģijā proti jau ilgu laiku valdīja partiju cīņas, un šādos apstākļos nebij iespējams pret lokriešiem aizstāvēties, kālab šie jo vairāk mēcās virsū. Nopostījuši laukus, lokrieši ar cietzemes spēkiem atkal aizgāja, bet minētie kuģi palika Mesēnes priekšā un sargāja to; bez tam arī vēl citiem kuģiem, ko patlaban apgādāja ar komandām, vajadzēja te pienākt un noenkurēties, lai tad no šejienes uzsāktu kara operācijas.

2. Ap to pašu laiku pavasarī, labībai vēl pilnos ziedos nesot, peloponēsieši ar saviem sabiedrotiem iegāja Atikā, lacedaimoņu ķēniņa Āgīda, Archidāma dēla, vadībā; te viņi apmetās nometnē un postīja zemi. Atēnieši savukārt nosūtīja uz Sicīliju jau sagatavotos 40 kuģus stratēģu Eirimedona un Sofokļa vadībā, kuģi atradās vēl pilsētā, kamēr trešais stratēģis, Pītodōrs, bija jau agrāk Sicīlijā nonācis. Tiem viņi uzdeva, garām braucot sniegt palīdzību cercīriešiem, kuģi dzīvoja savā pilsētā un kuņus postīja un aplaupīja kalnāju ieņēmušie emigranti²). Bez tam tur bija nonākuši arī 60 kuģi no Peloponēsas, lai palīdzētu pēdejiem, un tā kā pilsētā valdīja stiprs bads, tad peloponēsieši cerēja to viegli ieņemt. Dēmostenam, kas no

Akarnānijas atgriezies nekādu amatu neieņēma, atēnieši uz viņa lūgumu atvēlēja izlietot minētos kuģus, ja viņš vēlās, kaut kādam pasākumam Peloponēsas ūdeņos.

3. Kad viņi nu brauca gar Lacedaimonas piekrasti un dabūja zināt, ka peloponēsiešu kuģi ir jau Cercirā, tad Eirimedons un Sofoklis gribēja jo ātrāki doties turpu, bet Dēmostens uzaicināja viņus piestāties vispirms pie Pilas³⁾, izpildīt šeit kādu vajadzīgu pasākumu un tad turpināt braucienu. Tie gan pretojās, bet nejauši iestājusies vētra aizdzina kuģus uz Pīlu. Dēmostens tagad prasīja, lai šo vietu tūliņ nostiprina, jo taisni tamdēļ šis esot līdzī braucis: viņš aizrādīja arī, ka te ir liela koku un akmeņu bagātība un šī vieta ir jau no dabas stipra, bez tam kā viņa, tā arī plaša apkārtnē nav apdzīvota. Jo Pīla atrodās ap 40 stādijas no Spartas — tādā novadā, kas pieder pie agrākās Mesēnijas, un lacedaimoņi sauc šo vietu par Korifāsiju. Stratēģi atbildēja, ka Peloponēsā ir daudz neapdzīvotu zemesragu, kurus var ieņemt, ja viņš vēlās pilsētai sagādāt liekus izdevumus. Dēmostenam tomēr šī vieta likās pārākā par kaut kuņu citu, jo te bij osta, un bez tam mesēnieši, kas no seniem laikiem bij ar vietejiem apstākļiem pazīstami un runāja to pašu valodu kā lacedaimoņi, varēja pēdejiem — tā viņam šķūta — nodarīt no šejienes ļoti daudz zaudējumus; turklāt bij arī sagaidams, ka viņi šim punktam būs droši sargi⁴⁾.

4. Kad viņš nevarēja ne stratēģus ne kaņavīrus pārliecināt — jo vēlāk viņš bij arī augstākiem virsniekiem savu nodomu atklājis — tad rāmā laika dēļ flote palika mierīgi uz reidas, līdz pašiem kaņavīriem, kam nebija ko darīt, īpatikās šo vietu visapkārt nostiprināt. Viņi tad stājās pie darba, un tā kā trūka dzelzs riku akmeņu aptēšanai, tad nesa izlasītuš akmeņus un krāva tos kopā, kā kuņais pieklāvās, un ja kādā vietā bija māli vajadzīgi, tad grozu trūkuma dēļ nesa tos uz muguras, paši saliekdamies, lai māli nenokristu, un rokas saņemdami atpakaļ, lai tie nenoslīdētu zemē. Tā viņi visnotaļ steidzās, iekām pienāktu lacedaimoņi, nostiprināt vājākos punktus; šīs vietas lielākā daļa turpretī bija jau no dabas stipra un nocietinājumi nebija te vajadzīgi.

5. Lacedaimoņi pa to laiku svinēja kādus svētkus, un kad izdzirdēja par minētiem notikumiem, tad nepiegrieza tiem vēribu, pārliecināti, ka viņiem tuvojoties atēnieši pretī neturēsies,

vai arī viņi ar joni viegli ieņems Pīlu. Bez tam viņus gan aizkavēja arī tas apstāklis, ka viņu karaspēks atradās vēl Atikā. Kad nu atēnieši sešu dienu laikā bij ar valni nostiprinājuši pret cietzemi vērsto Pīlas puši un arī citas vietas, kur tas visvairāk bija vajadzīgs, viņi atstāja te šī punkta apsardzībai Dēmostenu līdz ar pieciem kuģiem, bet ar flotes lielāko daļu steidzīgi turpināja ceļu uz Cercīru un Sicīliju.

6. Atikā esošie peloponēsieši, izdzirdējuši par Pīlas ieņemšanu, ar skubu atgriezās mājās, jo lacedaimoņi un viņu kēniņš Agīds bija tais domās, ka notikumi pie Pīlas ir viņiem ļoti svarīgi. Bez tam karaspēka vairumam trūka arī pārtikas līdzekļu, jo viņi bija ļoti agri iebrukuši un labība nebija vēl nogatavojusies; arī lietus un vētra, kas vasaras laikā negaidot bij uznākuši, nodarīja karaspēkam lielas grūtības. Tā tad aiz daudz iemesliem peloponēsieši aizgāja ātrāk, un šis iebrukums bija visisākais, jo Atikā viņi bija palikuši tikai 15 dienas.

7. Tanī pašā laikā atēniešu stratēģis Simonīds ieņēma ienaidniekiem piederošo Ēonu^{b)}, mendiešu^{c)} koloniju Trāķijas piekrastē. To viņš izdarīja, sapulcinādams nelielu skaitu atēniešu no vietejiem garnizoniem un lielu daudzumu apkārtejo sabiedroto, pie kam arī nodevībai piekrita zināma loma. Bet tūlīt te piesteidzās chalcidieši un botieši un izdzina viņu, tā kā viņš pazaudēja daudzus no saviem karavīriem.

8. Pēc peloponēsiešu atgriešanās no Atikas, spartieši un tuvākie perioīki tūlīt devās uz Pīlu, kamēr pārējie lacedaimoņi, patlaban pārnākuši no cita karagājiena, pienāca ne visai steidzīgi. Spartieši uzaicināja arī citus peloponēsiešus nākt jo ātrāk uz Pīlu, un sūtīja viņu saviem 60 kuģiem, kas atradās Cercīras ūdeņos. Tos tad pārvilka par Leikadas zemesšaurumu un tie nonāca Pīlā atēniešu flotei nemanot, kuŗa stāvēja pie Zacintas; arī cietzemes spēki bija jau pie Pīlas ieradušies. Peloponēsiešu flotei vēl tuvojoties, Dēmostens savukārt paspēj, nevienam nemanot, nosūtīt divus kuģus ar uzaicinājumu Eīrimedonam un atēniešiem, kas ar floti atradās pie Zacintas, lai nāk palīgā, jo cietoksnis esot apdraudēts; abi šie kuģi tad arī brauca cik ātri spēdami, kā Dēmostens bija pavēlējis. Lacedaimoņi tagad gatavojās uzbrukt cietoksnim gan no cietzemes gan no jūras puses, cerēdami viegli ieņemt uz ātru roku uzcelto nocietinājumu, kuŗā turklāt bija tikai neliels garnizons. Bet

tā kā viņi sagaidīja, ka atēniešu flote no Zacintas nāks palīgā, tad bija nodomājuši — ja viņi Pīlu jau iepriekš neieņemtu — aizsprostīt ieeju ostā, lai atēniešiem nebūtu iespējams tanī iebraukt. Jo par Sfaktēriju sauktā sala, nelielā attālumā stiepdamās gar piekrasti, nodrošina nevien ostu, bet padara arī ieejas tik šauras, ka caur vienu no tām, t. i. pie atēniešu cietskņņa un Pīlas, var reizē iebraukt tikai divi kuģi, bet caur otru, pretī pārejai cietzemei, astoņi līdz deviņi. Sala nebij apdzīvota, kālab viscaur bij apaugusi ar mežu, un tur trūka arī ceļu; viņa bij ap 15 stādijas gara. Ieejas lacedaimoņi nu gribēja ar saviem kuģiem cieši noslēgt, novietojot tos ar priekšgaliem pret jūru, un tā kā baidījās, ka atēnieši neizlieto šo salu kā bāzi savām operācijām pret viņiem, tad pārveda uz turieni hoplītus, kamēr citus nostādīja uz cietzemes gar piekrasti. Tā viņi nu cerēja, ka nevien sala būs atēniešiem naidīga, bet arī cietzeme, kur izkāpt malā nebūs iespējams, jo Pīlas piekrastei ārpus ieejām, pretī jūrai, trūka ostas, — tā tad nebūs neviena punkta, kas varētu atēniešiem noderēt kā atbalsta vieta, lai sniegtu savejiem palīdzību; viņi paši turpretī varēs pēc visas varbūtības ieņemt cietoksni bez jūraskaujas un kaut kāda riska — vienīgi ar aplenkšanu, tādēļ ka tur nebija pārtikas līdzekļu un to apsargāja tikai nelieli bruņoti spēki. Kā nolēmuši, tā viņi arī darīja, pārceldami uz salu hoplītus, kurus izvēlēja ar lozi no visām nodaļām. Sākumā pārcēlās uz turieni pārmijus arī citi, bet pēdejie, kas tur arī tika ieslēgti, bija 420 vīri līdz ar attiecīgu skaitu heilōtu⁷⁾; viņu pavēlnieks bija Molobra dēls Epitads.

9. Redzēdams, ka lacedaimoņi taisās uzbrukt reizē ar floti un cietzemes spēkiem, gatavojās arī Dēmostens no savas puses: no te atstātiem kuģiem viņam vēl pāri palikušos viņš lika uzvilkt uz krasta blakus nocietinājumam un ieslēgt tos ar pāļu žogu, komandas no kuģiem noņēma un apbruņoja tās vairogiem, kas pa lielākam daļai bija no kārkliem pīti un ne visai derīgi, jo neapdzīvotā apvidū nebij iespējams ieročus iegādāties, un arī minētos viņš bija dabūjis no mesēniešu laupītāju kuģa, trīsdesmitairinieka⁸⁾, kas neilgi atpakaļ bija pienācis. Šo mesēniešu starpā bij apmēram četrdesmit hoplītu, ar kuriem Dēmostens rikojās tāpat kā ar pārejiem. Lielāko daļu savu smagi un viegli bruņoto spēku viņš nostādīja gan visvairāk nocieti-

nātās, gan jau no dabas stiprās vietās cietzemes pusē, pavēlēdams atsist kājnieku uzbrukumus; bet pats viņš izvēlējās no visa karaspēka 60 hoplītus un nelielu skaitu strēlnieku, atstāja ar tiem cietoksni un gāja uz jūras pusi — uz vienu vietu, kur pretinieki, kā varēja sagaidīt, vispirms mēģinās izkāpt malā. Jūras krasts šinī vietā bija gan stāvs un klinšains, bet tā kā cietoksnis bija te vismazāk nostiprināts, tad pēc viņa domām tie tomēr vēlēšies šeit izdarīt uzbrukumu. Šo punktu atēnieši nebija sevišķi nostiprinājuši, neticēdami, ka uz jūras varētu reizi neveiksmīgi ciest, bet tagad viņi redzēja, ka cietoksni var ieņemt, ja tikai pretinieki izcīnā sev iespēju izkāpt malā. Lai to pēc iespējas novērstu, Dēmostens nonāca līdz pašai jūrai, nostādīja hoplītus kaujas kārtībā un uzmodināja tos apmēram sekošiem vārdiem:

10. „Kaŗa vīri, kas gribat ar manim šinī cīņā dalīties! Neviens no jums lai nedomā, ka šādā grūtā brīdī viņš dara gudri, aprēķinādams visas mums no visām pusēm draudošās briesmas; labāk ikviens lai dodās pret ienaidniekiem, apkārt neskatīdamies un pilnā pašāvībā, ka arī no šīm briesmām viņš izies kā uzvarētājs. Jo ja reiz nonāk šādās grūtībās kā tagad, tad pārdoma nav vairs vietā, bet jo drīzāk ir vajadzīga cīņa. Es tomēr redzu, ka apstākļi ir mums pa lielākai daļai labvēlīgi, ja tikai mēs, nebaidīdamies ienaidnieku lielā skaita, gribēsim tiem pretī stāties un nepametīsim savas priekšrocības. Grūtā piestāšanās šinī vietā, man šķiet, nāk mums par labu, un tas atvieglina mums cīņu, ja tik esam izturīgi. Bet ja mēs atkāpsimies, tad neskatoties uz grūtībām viņiem tomēr būs diezgan viegli izkāpt malā, jo neviens viņus netraucēs; un ja mēs tad arī gribētu ienaidniekus atkal atsviest atpakaļ, tad cīņa būs jo niknāka, tādēļ ka atkāpšanās viņiem nebūs vairs viegla. Kamēr viņi vēl atrodās uz kuģiem, nav grūti viņus atsist; bet ja viņi būs uz cietzemes, tad mūsu un viņu stāvoklis ir jau līdzīgs. Nevajag arī pārāk baidīties no viņu lielā skaita, jo neskatoties uz savu daudzumu viņi stāsies cīņā tikai mazām daļām, tādēļ ka izkāpt malā viņiem būs grūti; un mūsu priekšā nav jau arī cietzemes spēki, kuŗi citādi līdzīgos apstākļos būtu pārsvarā, — viņi taču atrodās uz kuģiem, kam uz jūras ir vajadzīgi daudz labvēlīgi nosacījumi. Tā pēc manas pārlicības grūtības viņu pusē nodibina līdzsvaru mūsu ma-

zajam skaitam par labu. Jūs kā atēnieši zināt arī no pašu piedzi-
vojumiem, ka kuģu pietāšanās pie krasta uzbrukuma nolūkā
nekad nav panākama, ja tik turās pretim un neaizbēg, baidoties
no jūras šalkoņa un kuģu pienākšanas draudošā skata. Tamdēļ
es sagaidu, ka arī jūs tagad būsiet izturīgi un aizstāvēsities pie
paša jūras krasta, lai izglābtu kā sevi tā arī šo vietu."

11. Pēc šāda Dēmostenes uzraudzinājuma atēnieši matija lie-
lāku drosmi, un viņi nonāca lejā un nostājās gar pašu jūru. Tad
stājās pie darba arī lacedaimoņi, uzbrūkdami cietoksniem gan
ar cietzemes spēkiem gan ar floti, sastāvošu no 43 kuģiem,
kuģu komandēja viņu admirālis, spartietis Trasimēlids Kratē-
sikļa dēls. Viņš uzbruka taisni tanī vietā, kur gaidīja Dēmo-
stens. Atēnieši tad nu aizstāvējās abās vietās, gan pret ciet-
zemes gan pret jūras pusi; lacedaimoņi atkal sadalīja savu floti
mazās eskadrās, jo ar lielāku skaitu kuģu nebija iespējams pie
krasta pietāties, un pēc kārtas atpūšoties mēģināja piebraukt,
rādīdami vislielāko uzcītību un cits citu pamudinādami, vai
nevarētu kaut kā padzīt pretiniekus un ieņemt cietoksni. Pā-
rāks par visiem izrādījās Brasīds. Viņš bija kuģa virsnieks un
redzēja, ka grūtās pieejas dēļ pārejīe kuģu virsnieki un stūr-
maņi, baidīdamies sadragāt savus kuģus, neuzdrošinājās pie-
stāties arī tur, kur tas likās iespējams; viņš nu uzsauca tiem,
ka „nebūtu pareizi saudzēt kokus un tamdēļ atstāt mierā ienaid-
niekus, kas mūsu zemē cēlušī cietoksni“; viņš uzaicināja tos
izcīnīt pietāšanos, nebaidoties sadragāt kuģus, un sabiedrotie
lai neatsakās, aiz pateicības par viņiem parādīto lielo labvē-
lību, šinīs draudošos apstākļos ziedot lacedaimoņu labā savus
kuģus, — lai ļaujot tiem uzskriet uz sēkļa un katrā ziņā izcī-
not izkāpšanu malā, lai padzenot ienaidniekus un ieņemot cie-
toksni.

12. Šādiem vārdiem viņš nevien mudināja citus, bet pie-
spieda arī pats savu stūrmani laist kuģi uz sēkļa un gāja tad
uz laipu, bet kad mēģināja izkāpt malā, atēnieši atdzina viņu
atpakaļ. Stipri ievainots, viņš zaudēja samaņu, un kad krita
kuģa sānu telpā, viņa vairogs ieslīdēja jūrā, bet viņiem to iz-
metot malā, atēnieši to pacēla un vēlāk pievienoja uzvaras zī-
mei, ko uzcēla šai sadursmei par piemiņu. Arī pārejīe lace-
daimoņi visādi nopūlējās, tomēr nespēja izkāpt malā, nevien
grūtās pieejas dēļ šinī vietā, bet arī tamdēļ, ka atēnieši turējās

pretim un ne soli neatkāpās. Tad nu tādā mērā bija grozījušies vispārīgie apstākļi, ka atēnieši aizstāvējās uz cietzemes, pie tam vēl lacedaimoņu novadā, pret ienaidniekiem, kas nāca no jūras; bet lacedaimoņi mēģināja izcelt flotes desantu pret atēniešiem, pie tam vēl pašu zemē, ko ieņēmuši ienaidnieki. Jo vieni no viņiem bija tānī laikā slaveni galvenokārt kā spēcīgākās cietzemesvalsts piederīgie un labākie kājnieku karotāji, otri atkal kā jūrnieki, kas ar savu floti pārspēj visus citus.

13. Tā nu šīnī dienā un pa daļai arī nākošā lacedaimoņi nopūlējās izkāpt malā, bet tad aprīma. Trešajā dienā viņi nosūtīja dažus kuģus uz Azinu⁹) pēc kokiem, no kā pagatavot vaļņu grāvējus, cerēdami, ka no ostas puses, kur valnis ir gan augsts, bet visdrīzāk ir iespējams izkāpt malā, varēs cietoksni ieņemt ar grāvēju palīdzību. Pa to laiku pienāk atēniešu flote no Zacintas, pavisam 50 kuģu, jo tai bija pievienojušies daži sargu kuģi no Naupaktas un četri chijieši. Piebraukušie atēnieši redzēja, ka nevien cietzeme, bet arī sala ir pilna hoplitu, ka pretinieku kuģi atrodās ostā un uz kauju pretim neizbrauc; tādēļ nezinādami, kur noenkurēties, viņi pagaidām aizbrauca uz Prōti, netālu esošu neapdzīvotu salu, un pavadīja te nakti, bet nākošā dienā, sagatavojušies uz kauju, izbrauca atklātā jūrā, sagaidādami, vai ienaidnieki neizbrauks viņiem pretī; ja tas nenotiktu, tad viņi paši gribēja iebrukt ostā un tiem uzbrukt. Lacedaimoņi viņiem pretī neizbrauca, bet nebij arī ieceļas aizsprostījuši, kā bija nodomājuši; gluži mierīgi paliekot cietzemes tuvumā, viņi novietoja komandas uz kuģiem un gatavojās uz cīņu, lai uzsāktu to ostā (kas nav maza¹⁰), ja ienaidnieki tānī iebruktu.

14. To novērojuši, atēnieši iebruca pa abām ieejām ostā un devās pret lacedaimoņiem, un tā kā pēdejo flotes lielākā daļa atradās jau ostas vidū un kaujas gatavībā, ar kuģu priekšgaliem pret atēniešiem, tad viņi tiem uzbruka un piespieda tos bēgt; vajājot viņi daudzus sabojāja, kā tas pie neliela attāluma bija sagaidāms, bet piecus sagūstīja, to starpā vīenu ar visu komandu. Pārejiem kuģiem, kas bija pie krasta piebēguši, viņi uzbruka šeit; dažus, uz kuŗiem vēl novietojās komandas, viņi sadragāja, pirms tie paspēja izbrukt jūrā; citus, kuŗu ļaudis bij aizbēguši, vilka tukšus projām. Kad lacedaimoņi to redzēja, viņus pārņēma asas sāpes par notikušo nelaimi, jo viņu biedri

uz salas bija tagad ieslēgti; viņi piesteidzās klāt, iebrida ar visām bruņām jūrā un ķērās pie kuģiem, vilkdami tos atpakaļ pie krasta: pie tam ikvienam šķita, ka tur, kur viņš pats ar savām rokām nav klāt, lieta neveiksies. Tā nu troksnis ap kuģiem bija liels, un abu pretinieku cīņas veids bij atkal pārmainījies, jo lacedaimoņi savā izmisuma pilnā dedzībā cīnījās jūraskaujā taisni kā uz cietzemes, bet atēnieši, kas pēc uzvaras gribēja savu laimi iespējami vairāk izmantot, cīnījās uz kuģiem līdzīgi kājnietu karavīriem. Tā viņi savstarpīgi sagādāja sev lielas pūles un arī ievainojumus un tad izšķīrās, pie kam lacedaimoņi izgāba tukšos kuģus, izņemot tos, ko atēnieši bija pašā sākumā sagūstījuši. Abas puses ieņēma savas nometnes, un atēnieši uzcēla uzvaras zīrnī, izdeva kritušos un uzlasīja kuģu drupas; viņi sāka arī tūlī apbraukāt un apsargāt salu, kur bij ieslēgti augšā minētie karavīri. Peloponēsieši atkal, kuriem bija jau pievienojušies palīga spēki no visiem sabiedrotiem, palika uz cietzemes savā nometnē pie Pilas.

15. Kad par notikumiem pie Pilas ziņoja uz Spartu, te nolēma, kā jau lielā nelaimes gadījumā, ka augstākiem amata vīriem (eforjiem) jādodās pie karaspēka, jāpārlicinās par apstākļiem un tad uz vietas jāpieņem lēmums pēc labākās atziņas. Kad tie nu redzēja, ka ieslēgtajiem pilsoņiem nevar palīdzību sniegt, bet no otras puses arī nēvēlējās ļaut viņiem vai nu badā mirt, vai caur pārspēku iet bojā vai arī tikt sagūstītiem, tad tie nolēma noslēgt ar atēniešu stratēģiem, ja šie tam piekristu, pamiera līgumu zīmējoties uz Pīlu, un tad sūtīt uz Atēnām sūtņus, lai noslēgtu mieru un izlietotu visus līdzekļus ielenkto ātrākai atbrīvošanai.

16. Stratēģiem priekšlikumu pieņemot, noslēdza pamiera ar sekošiem nosacījumiem: lacedaimoņi atdod atēniešiem kuģus, ar kuriem piedalījās jūraskaujā, tāpat arī visus citus Lakonijā esošos karakuģus, kas jāatved uz Pīlu; viņi neuzbrūk arī cietoksnim ne no cietzemes ne no jūras puses. Atēnieši atkal atļauj lacedaimoņiem piesūtīt no cietzemes saviem karavīriem uz salas noteiktu daudzumu pārtikas vielu — katram maīzi, pagatavotu no diviem atiešu mēriem miltu, divi mēriņi¹¹⁾ vīna un porciju gaļas, bet apkalpotājam pusi no visa tā; šo pārtiku viņi ievad atēniešiem redzot, un neviens kuģis nedrīkst tur piebraukt bez pēdejo ziņas. Atēnieši tomēr joprojām apsargā

salu, tikai neizkāpjot malā; viņi nedrīkst uzbrukt peloponēsiešu karaspēkam ne uz cietzemes ne uz jūras. Ja viena vai otra puse kaut vismazākā mērā pārkāpj kādu no šiem nosacījumiem, pamiers uzskatams par laustu; citādi tas paliek spēkā, līdz lacedaimoņu sūtņi būs no Atēnām atgriezušies, uz kuriem tos aizved un atved atēnieši ar kādu no saviem kuģiem. Pēc sūtņu atgriešanās līgums uzskatams par izbeigtu un atēnieši atdod kuģus tādā pašā stāvoklī, kādā tos saņēmuši. Ar šādiem nosacījumiem tika noslēgts pamiers, atēniešiem tika atdoti ap 60 kuģu, un sūtņi aizceļoja. Nonākuši Atēnās, viņi uzstājās ar apmēram šāda satura runu:

17. „Lacedaimoņi ir mūs šurpu sūtījuši, lai iesāktu ar jums, cienījamie atēnieši, sarunas salā ieslēgto vīru dēļ, un lai mēs vienotos par to, kas jums var lietī derēt un arī mums mūsu nelaīmē var godu atnest, ciktāl tas tagadejos apstākļos iespējams. Mūsu runa būs samērā gaļa, kas tomēr nerunā preti mūsu paradumam, jo mēs gan nemēdzam daudz vārdu tērēt, kur pietiek ar īsu runu, bet neatsakamies arī no gaļakas, ja apstākļi dod cerību sasniegt mērķi, plašāki noskaidrojot to, kas ir lietderīgi. Neuzņemiet tad nu mūsu runu naidīgi, it kā mēs gribētu jūs kā kādus neprašas pamācīt, bet uzskatiet to kā atgādinājumu saprātīgiem cilvēkiem — pieņemt cēlu lēmumu. Jums tad nu ir iespējams savu pašreizējo labo stāvokli skaisti nodrošināt, paturot savus piederumus un iegūstot vēl godu un slavu; nedariet tā, kā tie cilvēki, kam atgadījusies kāda neparasta laime un kas labas cerības pārņēmti cenšās arvienu pēc lielākām lietām, tādēļ ka arī viņu acumirkliņā laime nākusi tiem negaidot. Bet kas jau piedzīvojuši ļoti daudz laimes maiņu gan uz labo gan uz ļauno pusi, tie jo mazāk drīkst paļauties uz laimīgām nejaušībām. Jūsu pilsētā šādam uzskatam jāvalda piedzīvojumu dēļ, un pie mums tas ir gan pats par sevi saprotams.

18. „Par sacīto jūs varat pārliecināties, apdomājot mūsu tagadejo nelaimi. Jo mēs, kas starp hellēņiem baudam vislielāko cieņu un godu, nākam tagad pie jums, lai gan iepriekš domājām, ka drīzāk paši esam spējīgi dot to, ko tagad šeit no jums izlūdzamies. Un tomēr mums tas nācis ne aiz spēku trūkuma nei tamdēļ, ka tiem pieaugot mēs būtu pārgalvīgi kļuvuši; nē, mūsu spēkiem nemainoties mēs esam vienkārši savos

aprēķinos vilušies, un tas var ikvienam tāpat gadīties. Tad nu nebūtu pareizi, ja jūs palautos uz savu tagadejo varu, ko jums dod gan pašu valsts gan ienākumi no sabiedrotiem, un tamdēļ gribētu domāt, ka arī laimes labvēlība vienmēr būs jūsu pusē. Apdomīgi ir tie cilvēki, kas ar lielu uzmanību uzskata pašreizejo labo stāvokli par kaut ko nedrošu (arī nelaiemes gadījumiem tie stāsies pretim ar lielāku saprātību); kas nedomā, ka karš būs tam paklausīgs, kurš pēc sava prāta gribēs viņa ceļa garumu noteikt, bet atzīst, ka viņi atrodās laimes maiņu varā. Un jo mazāk šādi cilvēki piedzīvo neveiksmi, — tādēļ ka kara laimei neuzticēdamies netop neapdomīgi, — jo drīzāk viņi arī laimei smaidot ir gatavi noslēgt mieru. Būtu skaisti, cienījamie atēnieši, ja jūs tagad tā izturētos pret mums; bet ja jūs mums nepaklausīsiet un vēlāk varbūt piedzīvosiet kādu nelaimi, kas daudzējādā ziņā iespējams, — tad pielūkojiet, ka cilvēki nesāk domāt, ka par pašreizejiem panākumiem jums jāpateicās vienīgi laimes labvēlībai, kamēr tagad jums bez kaut kāda riska ir iespējams uzglabāt nākamībai ticību jūsu varai un saprātībai.

19. „Lacedaimoņi tad nu uzaicina jūs noslēgt mieru un izbeigt karu, piesolot no savas puses mieru un sabiedrību, ciešu draudzību un uzticību savstarpīgā satiksmē. Par to viņi prasa tikai, lai jūs izdodat salā ieslēgtos karavīrus, un viņi tic, ka abām pusēm ir izdevīgāki nepieļaut, ka tie vai nu ar varu izglābjās, izlietodami kaut kādu izdevīgu gadījumu, vai arī, no jums pārspēti, pilnīgi krīt jūsu rokās. Mēs ticam arī, ka lielu naidu visdrošāk var izbeigt nevis tad, ja pēc ienaidnieka atsišanas un pārspēšanas piespiež to ar varu — noslēgt un apzvērēt mieru ar netaisniem nosacījumiem, bet gan tad, ja to noslēdz ar lēnprātību, ja pretinieku pārspēj arī ar dvēseles cēlumu un viņam pašam necerot izlīgst ar viņu, pieņemot pieklājīgus noteikumus. Jo pretinieks tad nejūtās spiests atriebties par nodarīto pārestību, bet uzskata par savu pienākumu atbildēt ar tādu pašu augstsirdību, kālab aiz godjūtības ir jo drīzāk ar mieru palīkt pie noslēgtā līguma. Un tā cilvēki mēdz drīzāk nopietnos naida gadījumos darīt¹²⁾ nekā niecīgās kildās, un viņu dabā ir — ar prieku piekāpties pret tiem, kas labprātīgi nāk viņiem pretī, kamēr pret spītīgu augstprātību, neskatoties uz savu labāko atziņu, viņi uzsāk cīņu.

20. „Tagad visdrīzāk var mūsu starpā notikt goda pilns izlīgums, kamēr vēl nav iestājies kāds notikums ar kļūmīgām sekām¹³⁾); jo šādā gadījumā mums neizbēgami celtos pret jums, neatkarīgi no atklātā naida, vēl neizdzēšams personisks ienaidis¹⁴⁾), bet jūs zaudēto to, ko mēs tagad piesolam. Izlīgsim tā tad, kamēr izšķirošais notikums vēl nav iestājies, un tā jūs iegūsiet slavu un mūsu draudzību, bet mēs izbēgsim kaunam un ar pieklājīgiem nosacījumiem likvidēsīm nelaimīgo atgadījumu. Izvēlēsimies paši mieru kara vietā un sagādāsim arī pārējiem hellēņiem atpūtu no grūtībām. Galveno nopelnu pie tam viņi piešķirs arī šini gadījumā¹⁵⁾) jums; jo viņi ir kara ierauti, skaidri nezinādami, kurš no mums ir kara vaininieks, bet ja iestāsies miers, kas tagad vairāk atkarājās no jums, tad par to viņi būs jums pateicīgi. Ja nu jūs esat mierā ar mūsu priekšlikumu, tad jums ir iespējams — drīzāk ar labu nekā ar varu — nodrošināt sev lacedaimoņu draudzību, kuŗi paši jums to piesola. Ievērojiet arī, kādi labumi neapšaubami no tam celsies, jo ja mūsu un jūsu starpā valda vienprātība, tad ziniet, ka visi pārējie hellēņi būs vājāki par mums un parādīs mums vislielāko godu.“

21. Tā runāja lacedaimoņi, pārliecināti, ka atēnieši jau sen ilgojušies pēc miera, nevarēdami tomēr to sasniegt šo nepiekāpības dēļ; bet ja mieru viņiem piesola, tad tie ar prieku to pieņems un izdos uz salas ieslēgtos cilvēkus. Bet atēnieši domāja, ka tagad, kad ielenktie karavīri ir viņu varā, miers ir viņiem katrā laikā, kad vien vēlās, viegli sasniedzams, un tā viņi centās pēc lielākiem ieguvumiem. Šādā ziņā viņus sevišķi iespaidoja Kleōns Kleaineta dēls, kas tanī laikā bija tautas vadonis (un visvairāk baudīja tautas uzticību¹⁶⁾). Tas nu ieteica dot atbildi, ka vispirms jāatved uz Atēnām salā ieslēgtie, kuŗi lai padodās un izdod ieročus; un kad tie būs atvesti, tad lacedaimoņi lai atdod Nišaju, Pēgas, Troizēnu un Achaju, kādus novadus tie ieguvuši nevis ciņā, bet uz iepriekšējas vienošanās pamata, kad atēnieši nelabvēlīgu apstākļu dēļ bija spiesti piekāpties¹⁷⁾), tādēļ ka miers viņiem toreiz bija vairāk vajadzīgs; tikai pēc tam lacedaimoņiem var tikt izdoti viņu pilsoņi un miers var tikt noslēgts uz tik ilgu laiku, cik abas puses atzīs to par derīgu.

22. Uz šādu atbildi sūtīti neko nesacīja, tikai pieprasīja, lai atēnieši izvēl pilnvarotos, ar kuŗiem varētu katru punktu

apspriest un mierīgi vienoties, ciktāl vieni otru spēs pārliecināt. Tam nu Kleōns pretojās visiem spēkiem, aizrādīdams, ka šis jau iepriekš zinājis, ka lacedaimoņiem nekāda laba nolūka nav, un tagad tas esot skaidri redzams, kad tie tautai neko negribot teikt, bet vēloties vienīgi ar nedaudz pilnvarotiem apspriesties; „ja viņiem ir kāds patiens nolūks, viņš sacīja, tad lai ceļ to visiem priekšā.“ Ja lacedaimoņi varbūt arī turēja par vajadzīgu piekāpties, ievērojot savu grūto stāvokli, tad tomēr viņi redzēja, ka tautas priekšā tiem nav iespējams runāt, lai sabiedrotie viņus neizsmietu, ja viņi ar savām runām neko nepanāktu; un tā kā bez tam viņi saprata, ka atēnieši nepieņems viņu priekšlikumu ar taisnīgiem nosacījumiem, tad viņi atstāja Atēnas bez kaut kāda rezultāta.

23. Kad sūtņi bij atgriezušies Pilā, noslēgtais līgums tika tūlīt atcelts un lacedaimoņi pieprasīja savus kuģus, kā bija norunāts. Bet atēnieši cēla iebildumus kāda uzbrukuma dēļ cietoksnim, izdarīta pretī līgumam, tāpat citu iemeslu dēļ, kurus varēja uzskatīt par nenozīmīgiem, un tā viņi kuģus neizdeva, aizrādot uz to, ka pēc pieņemtā nosacījuma līgums uzskatams par laustu, ja kaut mazākais punkts ir pārkāpts. Lacedaimoņi tam pretojās un nosauca atēniešu izturēšanos kuģu jautājumā par netaisnu; pēc tam viņi aizgāja un atjaunoja kara darbību. Tagad karu ap Pīlu abas puses sparīgi turpināja. Atēnieši dienas laikā pastāvīgi apbraukāja salu ar diviem kuģiem, kas brauca viens otram pretī, bet pa naktīm pat visa viņu flote bija noenkūrējusies visapkārt salai, izņemot pret atklāto jūru vērsto pusi, kas vētraiņā laikā palika neapsargāta. Uzraudzības pastiprināšanai viņiem bija no Atēnām pienākuši vēl 20 kuģi, tā kā to skaits līdzinājās 70. Peloponēsieši atkal palika savā nometnē uz cietzemes, izdarīja uzbrukumus cietoksnim un vēroja, vai neradīsies kāda izdevība izglābt savus pilsoņus.

24. Sicīlijā pa šo notikumu laiku sirakūzieši un viņu sabiedrotie pievienoja pie Mesēnes stāvošiem kuģiem savu pārejo kaujas gatavībā savesto floti un turpināja tad kara darbību, izlietodami Mesēni kā bāzi. Visvairāk uz karu mudināja lokrieši — aiz naida pret rēģijiešiem, pie kam arī paši bij ar visiem saviem spēkiem pēdejo novadā iebrukuši. Viņi nu vēlējās mēroties ar atēniešiem jūraskaujā, redzēdami to rīcībā tikai ne-

daudz kuģus, kamēr ar kādu lielāku eskadru, kurai, kā bija dzirdams, vajadzēja vēl pienākt, tie aplenca salu (Sfaktēriju). Ja uz jūras gūtu uzvaru, tad viņi cerēja viegli ieņemt Rēģiju, uzbrūkot gan ar cietzemes gan ar jūras spēkiem, un pēc tam viņu stāvoklis būtu drošs un izdevīgs, jo tā kā Rēģijs (zemesrags Itālijā) un Mesēne (Sicīlijā) atrodās gluži tuvu, tad atēniešiem nebūtu vairs iespējams tur noenkurēties un ar savu floti pārvaldīt jūrasšaurumu. Šis šaurums ir tā pati jūra starp Rēģiju un Mesēni, kur Sicīlija atrodās vistuvāki cietzemei, un tā ir tā sauc. Charibda, kur Odiseis esot cauri braucis. Tā kā šī vieta ir šaura un no divām lielām, t. i. Tirsēnijas un Sicīlijas jūrām, te satek ūdeņi un rada stipru plūdumu, tad ar pilnu tiesību kuģošānu uzskatīja šeit par nedrošu lietu.

25. Tad nu šim šaurajā vietā sirakūzieši un viņu sabiedrotie bija spiesti jau vēlā dienas laikā uzsākt cīņu kāda cauri braucoša preču kuģa dēļ; ar mazliet vairāk par 30 kuģiem viņi devās pret 16 atēniešu un 8 rēģijiešu kuģiem. Atēnieši viņus uzvarēja un viņi steidzīgi, kā kuģais spēja, aizbrauca uz savām nometnēm, pazaudēdami vienu kuģi; vajāšanu tomēr pārtrauca nakts.

Pēc tam lokrieši atstāja rēģijiešu novadu, bet sirakūzieši un viņu sabiedroto flote sapulcējās un izmeta enkurus pie Peloridas¹⁸⁾ mesēniešu piekrastē, kur atradās arī viņu cietzemes spēki. Kad piebrauca atēnieši ar rēģijiešiem un redzēja, ka komandas nav uz kuģiem, viņi tiem uzbruka, bet pazaudēja paši vienu kuģi, uz kuģa tilka uzmetas pievelkamās dzelzu ķepas; kuģa ļaudiis tomēr izglābās peldus. Kad pēc tam sirakūzieši sakāpa savos kuģos un gar piekrasti brauca uz Mesēni, likdami kuģus ar tauvām vilkt, atēnieši uzbruka no jauna, bet pazaudēja otru kuģi, jo sirakūzieši nogriezās sānis un tad kā pirmie uzskrēja virsū atēniešu kuģiem. Tā gar piekrasti braucot un minētā jūraskaujā paturējuši virsroku, sirakūzieši laimīgi nonāca Mesēnes ostā.

Atēnieši pēc tam aizbrauca uz Kamarīnu, jo bija saņēmuši vēstis, ka Archijs ar saviem piekritējiem grib to nodot sirakūziešiem; mesēnieši atkal devās tanī pašā laikā ar visiem saviem cietzemes spēkiem un ar floti pret savu kaimiņu pilsētu Naksu, chalcidiešu koloniju. Pirmajā dienā viņi piespieda nakšiešus ieslēgties pilsētā un postīja viņu novadu, otrā apbrauca

ar kuģiem ap zemesragu, kas iesniedzās jūrā, un postīja laukus pie Acesīnas upes, bet ar kājniekiem uzbruka pilsētai. Pa to laiku nāca no kalniem ļeļā liels skaits siķeļiešu, lai uzbruktu mesēniešiem. Kad naksieši to redzēja, viņi tapa drošāki, uz-mudināja cits citu ar to, it kā leontīnieši un citi sabiedrotie hellēņi¹⁰) nāk viņiem palīgā, iznāca piepeši no pilsētas un uzbruka mesēniešiem. Tos viņi piespieda bēgt un nogalināja pāri par 1000 cilvēkiem, kamēr pārejie tikai ar lielām grūtībām atgriezās mājās, jo arī barbari uzbruka tiem uz ceļiem un nonāvēja lielāko daļu. Pēc tam arī kuģi nonāca Mesēnē un tad izšķīrās, aizbraukdami katrs uz savu pilsētu. Kad Mesēne bija šādu nelaيمي piedzīvojusi, leontīnieši un viņu sabiedrotie kopā ar atēniešiem devās tūliņ turpu, pie kam atēnieši ar floti uzbruka ostai, bet kājnieku spēki pilsētai. Tad mesēnieši un daži lokrieši, Dēmotela vadībā, kuri pēc piedzīvotās nelaimes bija te kā sargi atstāti, iznāca no pilsētas un pēkšņi uzbrūkot padzina leontīniešu karaspēka galveno daļu, daudzus pie tam nogalinādami. To redzot, atēnieši izkāpa malā un steidās palīgā, uzbruka izklaidā esošiem mesēniešiem un iedzina tos atkal pilsētā; pēc tam, uzcēlušī uzvaras zīmi, viņi atgriezās Rēģijā. Pēc šiem notikumiem hellēņi Sicīlijā apkaņojās vienīgi cietzemes spēkiem, atēniešiem nepiedaloties.

26. Pie Pīlas atēnieši joprojām aplenca uz salas ieslēgtos lacedaimoņus, un arī peloponēsiešu karaspēks vēl arvienu palika savā nometnē uz cietzemes. Bet blokāde nodarīja atēniešiem lielas grūtības pārtikas līdzekļu un ūdens trūkuma dēļ; tur lūk nebij avotu, izņemot vienu vienīgu pašas Pīlas augšienē, un tas pats nebija bagātīgs, kālab lielākā daļa atēniešu raka bedres jūrmalas olainā gruntē un dzēra ūdeni, kāds tur bija sagaidams. Viņu nometnei, kas atradās uz neliela laukuma, bija par maz telpas; kuģiem trūka reidas un viena viņu daļa pēc kārtas pieveda pārtikas līdzekļus no cietzemes, kamēr pārejie bij izmetuši enkurus uz atklātas jūras. Vislielākās nepatīkšanas tomēr sagādāja negaidītā blokādes ieilgšana, jo atēnieši bija cerējuši, ka nedaudz dienās piespiedīs padoties cilvēkus, ieslēgtus uz neapdzīvotas salas, kuriem bez tam, kā viņi domāja, bija tikai sālš jūras ūdens ko dzert. Ieilgšanai par iemeslu bija lacedaimoņu uzaicinājums, lai ikviens, kas vēlas, iaved salā miltus, vīnu, sieru un kaut kurās citas ēdamas vie-

las, kādas ielenktiem cilvēkiem varēja būt noderīgas; kā atalgojumu viņi noteica lielu summu naudas, bet ja no heilōtiem kāds ko ievestu, tam apsoliya brīvību. Tad nu daudzi to arī uzdrošinājās un kaut ko ievēda, pirmā kārtā heilōti, kas izbrauca no kaut kurās vietas Peloponēsā un jau priekš dienas gaismas izkāpa salā, atklātās jūras pusē. Visvairāk viņi nogaidīja izdevīgu vēju, jo tam no jūras puses pūšot blokādes kuģiem bija grūtāk viņus pamanīt, tādēļ ka nebij iespējams visapkārt noenkurēties. Viņi tad piebrauca pie salas, savus kuģus nesaudzēdami: viņi ļāva tiem uzskriet uz sēkļa, jo to vērtība bija naudā noteikta, un hoplīti gaidīja jau pie salas piestātnes vietām. Turpretim tie, kas uzdrošinājās braukt rāmā laikā, tika noķerti. Bet arī no ostas puses piepeldēja ūdenslidēji, virvēm vilkdami sev līdzī ādas šļūtenes, kuģās atveda ar medu sajauktas magones un sagraustas linsēklas. Sākumā viņus nepamanīja, bet vēlāk tika noorganizēta uzraudzība pār tiem. Tā nu viena kā otra puse izgudroja visādus lidezklus, vieni — lai pievestu pārtiku, otri — lai nevarētu viņus maldināt.

27. Kad Atēnās pienāca vēstis par karaspēka grūtībām un pārtikas vielu piegādāšanu salā ieslēgtiem lacedaimoņiem, atēnieši nezināja ko iesākt un baidījās, ka blokādei turpinoties neuznāk ziema; viņi zināja, ka tad nebūs iespējams, apbraucot ap Peloponēsu, piegādāt uz furieni, kā jau uz neapdzīvotu apvidu, visu vajadzīgo, — jo pat vasaras laikā viņi nespēja nosūtīt pārtikas līdzekļus pietiekošā daudzumā; ostu trūkuma dēļ viņiem nebūs arī noderīgas vietas kuģu noenkurēšanai, un ja nu blokādi sparīgi neturpinās, tad salā ieslēgtie vai nu pārcietīs aplenkšanu, vai arī nogaidīs vējainu laiku un aizbrauks ar laivām, kuģās tiem pieveda pārtiku. Visvairāk tomēr viņi baidījās lacedaimoņu dēļ, par kuģiem domāja, ka tiem ir kāda droša izredze, tādēļ ka tie vairs neturpināja sarunas, — un tā viņi tagad nožēloja, ka bij atsacījušies ar tiem izlīgt. Kad Kleōns nomanīja, ka atēnieši ar neuzticību raugās uz viņu, tādēļ ka viņš bij aizkavējis miera noslēgšanu, — viņš sacīja, ka tie, kas atnesuši minētās ziņas, nerunā patiesību. No Pilas pārnākušie tad uzaicināja, ja jau viņiem netic, lai tad sūta kādus cilvēkus pārliecināties par lietas stāvokli, pēc kam atēnieši izvēlēja par tādiem Kleōnu un Teāģenu. Tagad Kleōns redzēja, ka būs piespiests pievienoties tiem, kuģus pats bija nomelnojis, vai arī

izrādīšies par melkuli, ja paliks pie sava iepriekšējā apgalvojuma, un tā kā bez tam viņš zināja, ka atēnieši vairāk vēlās karagājienu, tad viņš uzaicināja tos, lai lietas izmeklēšanai nevienu nesūta, lai nezaudē laiku un nepalaiž garām izdevīgu brīdi, bet ja jau uzticās atvestām ziņām, tad lai sūta floti pret salā ieslēgtajiem. Zīmēdamies uz stratēģi Niciju Nicērata dēlu, kuŗa ienaidnieks viņš bija un kuŗam gribēja neslavu celt, viņš vēl sacīja, ja stratēģi būtu derīgi cilvēki, tad būtu viegla lieta nobraukt uz turieni ar pietiekošiem spēkiem un sagūstīt uz salas ieslēgtos lacedaimoņus; vismaz šis pats to darītu, ja būtu virspavēlnieks.

28. Atēnieši tad uzsauca Kleōnam, kamdēļ viņš nedodās tūlīņ ceļā, ja šī lieta rādās viņam tik viegla, un kad Nicijs to dzirdēja un saprata, ka Kleōna nicinošie vārdi attiecās uz viņu, viņš uzaicināja to ņemt karaspēku, cik lielu vēlās, un izmēģināt laimī, — šie (stratēģi) tam pretī nebūšot. Sākumā Kleōns bij ar mieru, jo domāja, ka īstenībā Nicijs nemaz nevēlās no amata atkāpties, bet kad redzēja, ka tas patiesi grib atdot virspavēlniecību, tad mēģināja izvairīties un sacīja, ka ne šis, bet viņš esot stratēģis; tagad tas sāka jau baidīties un nedomāja arī, ka Nicijs gribēs viņa priekšā piekāpties. Tad Nicijs atkārtoja savu priekšlikumu, atkāpās no virspavēlniecības pie Pilas un piesauca atēniešus par lieciniekiem. Jo vairāk Kleōns mēģināja no brauciena izvairīties un no sava solījuma atkāpties, jo vairāk atēnieši — kā jau lielais vairums mēdz darīt — uzmodināja Niciju atdot Kleōnam savu varu un uzsauca pēdejam, lai uzsāk ekspedīciju, tā kā tas, nezinādams vairs kā no saviem vārdiem atkāpties, uzņēmās ekspedīcijas vadību. Viņš tad uzstājās ar runu un sacīja, ka no lacedaimoņiem nebaidoties un uzsāksot braucienu, no pilsoņiem nevienu līdzī neņemot, jo ņemšot tikai pilsētā esošos lēmniešus un imbriešus un no Ainas pienākušos šķēpnešus, tāpat arī 400 strēlniekus, kas nākuši no citām vietām; ar šiem un ar Pilā esošiem spēkiem šis 20 dienu laikā vai nu atvedīšot lacedaimoņus dzīvus, vai arī nobeigšot tos uz vietas. Atēnieši gan smējās par viņa vieglprātīgo liecību, tomēr saprātīgākiem viņu starpā šī lieta bija gluži pa prātam, iedomājoties, ka no divi labumiem sasniegs vienu. — vai nu atsvabināsies no Kleōna, ko vairāk cerēja, vai arī, šini cerībā viņoties, dabūs lacedaimoņus savā varā.

29. Kad Kleōns bija tautas sapulcē visu nokārtojis un atēnieši bija viņam ar nobalsošanu uzticējuši ekspedīcijas vadību, viņš izvēlējās sev par biedri Dēmostenu — vienu no Pilas stratēģiem, un devās tad ar skubu ceļā. Dēmostenu viņš izvēlējās tamdēļ, ka tas pēc saņemtajām ziņām bija nodomājis izcelt uz salas desantu, jo viņa kaņavīri, kas cieta no apkārtnes nelabvēlīgiem apstākļiem un drīzāk līdzinājās aplenktiem nekā aplencējiem, vēlējās izšķīrošu cīņu, un arī viņš pats ņemās drosmi no tam, ka sala bija cietusi no ugunsgrēka. Agrāki, kad tā pa lielākai daļai bija pārklāta ar mežu un tur trūka arī ceļu, tādēļ ka tā nekad nebija tikusi apdzīvota, — viņš baidījās un domāja, ka viss tas nāk drīzāk par labu ienaidniekiem, jo no apslēptas vietas uzbrūkot tie var lielam desantam nodarīt ievērojamus zaudējumus. Viņiem pašiem lūk pretinieku kļūdas un bruņotie spēki nebūs meža dēļ labi saredzami, kamēr pašu kaņaspēka kļūdas būs visas redzamas, kālab ienaidnieki varēs negaidot uzbrukt, kur vien vēlās, jo ofensīve būs viņu rokās. Bet ja viņš tomēr tos piespiestu ielaisties vispārīgā cīņā šādā ar mežu apaugušā vietā, tad pēc viņa domām mazākais skaits, vietu labi pazīdams, būs pārsvarā par lielākiem spēkiem, kas apstākļus nepazīst; tā tad pašu kaņaspēks, neskatoties uz savu lielo skaitu, tiktu nemanot iznīcināts, jo nebūtu redzams, kādā vietā jāsniedz palīdzība.

30. Uz šādām pārdomām viņš bija nācis galvenokārt Aitolijā piedzīvotās nelaimes dēļ, kurās cēlonis pa lielai daļai bija mežs. Bet kad viņa kaņavīri telpas trūkuma dēļ bija piespiesti izkāpt malā uz salas nogalēm, lai nostādītu posteņu apsardzībā pagatavotu sev maltīti²¹), tad kāds kareivis nevilus aizdedzināja kādu meža stūri, un tā kā pēc tam sacēlās vēl vējš, tad negaidot nodega meža lielākā daļa. Tagad Dēmostens varēja drīzāk novērot, ka lacedaimoņu ir lielāks skaits, kamēr agrāk viņš domāja, ka pārtikas līdzekļus pieved mazākiem spēkiem, un tā kā bez tam viņš redzēja, ka izcelt uz salas desantu nav tik grūti, tad gatavojās uz uzbrukumu, pārliecināts, ka šis pasākums ir atēniešiem lielāku pūļu vērts. Viņš nu pulcināja ap sevi kaņaspēku no tuvākiem sabiedrotiem un arī citādi saveda visu gatavībā.

Pa to laiku Kleōns, par savu ierašanos viņam iepriekš paziņodams, nonāk Pilā ar kaņaspēku, ko no atēniešiem bija pie-

prasijis. Apvienojuši savus spēkus, viņi nosūta vispirms hēroldu lacedaimoņu nometnē uz cietzemes, uzaicinādami, vai tie varbūt nevēlās savam uz salas ieslēgtam karaspēkam pavēlēt padoties viņiem bez tālākas cīņas, atdodot arī ieročus; sagūstītos šie turēšot pieklājīgā apsardzībā, līdz par lietas tālāko gaitu tiek panākta kaut kāda vienošanās.

31. Lacedaimoņiem priekšlikumu nepieņemot, viņi nogaidīja vienu dienu, bet nākošā, vēl naktij esot, novietoja uz nedaudz kuģiem visus savus smagi bruņotos spēkus, izbrauca jūrā un īsi pirms rīta blāzmas izkāpa malā salas abās pusēs, t. i. no jūras un no ostas puses. Šie spēki sastāvēja no apmēram 800 hoplītiem, kas ātriem soļiem devās pret pirmo sargposteni uz salas. Lacedaimoņi proti bija šādā kārtā sadalījušies: Šīni pirmajā postenī atradās ap 30 hoplitu; salas vidējā un vislīdzeknākā daļā, kur bij arī ūdens, stāvēja viņu lielākais vairums Epitada vadībā, kamēr kāda neliela nodaļa sargāja salas vistālāko punktu pretī Pilai, kur pret jūru pacelās stāvs krasts un arī no zemes puses uzbrukums bija grūti iespējams. Te atradās arī kāds vecs, no izlasītiem akmeņiem celts nocietinājums, ko karavīri uzskatīja sev par noderīgu, ja ienaidnieki varbūt mēģinātu viņus ar varu no šejienes padzīt. Tā bija lacedaimoņi sadalījušies.

32. Pirmā postena sargus, kuņiem atēnieši uzbruka, viņi tūlīt nogalināja, kad tie vēl atradās savās guļavietās un patlaban ķērās pie ieročiem; desanta izcelšanu tie nebija pamatinījuši, nodomādami, ka kuģi, kā jau pa laikam, nakts laikā nāk uz blokādi. Gaismai austot izcēlās malā arī pārejais karaspēks — no drusku vairāk par 70 kuģiem visas ieroču šķiras (izņemot apakšējā sola airētājus), t. i. 800 strēlnieku, ne mazāk šķēpnešu, mesēniešu palīga spēki un visi citi, kas stāvēja pie Pilas, izņemot valņa sargus. Pēc Dēmostena rīkojuma viņi sadalījās nodaļās ik pa 200 vīru un vairāk, dažā arī mazāk, un ieņēma tad augstākos punktus, lai ienaidnieki, no visām pusēm ieslēgti, nonāktu bezizejas stāvoklī un nezinātu, pret kuņu pusi nostāties kaujas kārtībā, jo karaspēks varētu tos vienmēr no divām pusēm apšaudīt: ja tie uzbruktu sev priekšā stāvošiem, tos apšaudītu no muguras, bet ja viņi vērstos pret sānos nostādītiem, tos atkal apšaudītu gan no priekšas gan no muguras. Lai viņi vērstos pret ko vērzdamies, vienmēr viņiem aiz muguras

vajadzēja atrasties viegli bruņotiem ienaidniekiem, ar kuriem neko nevarēja iesākt, tādēļ ka tie cīnījās no attāluma, raidīdami virsū bultas, šķēpus, akmeņus un lingu lodes, un pat uzbrukt tiem nebij iespējams; jo kad tie bēga, tos nevarēja panākt, bet kad uzbrucējs atkāpās, tad uzbruka tie. Šādu ekspedīcijas plānu Dēmostenis bija jau iepriekš izdomājis un to viņš arī izpildīja.

33. Kad Epitads ar saviem spēkiem, kuri sastādīja vislielāko nodāju uz salas, redzēja pirmo sargposteni iznīcinātu un atēniešu karaspēku gatavojamies uzbrukt viņiem, viņi nostājās kaujas kārtībā un gāja pret atēniešu hoplītiem, gribēdami ar tiem uzsākt cīņu, jo tie stāvēja viņiem taisni pretī, kamēr sānos un aiz muguras atradās viegli bruņotie. Pie hoplītiem viņi tomēr nevarēja pietikt un savu mākslu rādīt, jo no tam alturēja viegli bruņotie, apšaudot viņus no abām pusēm, bez tam arī hoplīti, pretī nenākdami, palika mierīgi uz vietas. Viegli bruņotos, kur tie vistuvāki pieskrēja klāt un nodarīja vislielākās grūtības, viņi gan padzina, bet tie izglābās bēgdami kā jau cilvēki, kas viegli bruņoti un bēgot ātri aizsteidzās prom, kamēr lacedaimoņi ar savām smagajām bruņām nevarēja tiem sekot, ievērojot vēl grūti pieejamo, līdz šim neapdzīvoto (nekultivēto) un tamdēļ nelīdzeno apkārtni.

34. Tā viņi kādu laiku apšaudījās, līdz lacedaimoņi nebija vairs spējīgi ātri izskriet pretī, kur tiem uzbruka. Viegli bruņotie tad nomainīja, ka ienaidnieki atgaiņājoties ir jau lēnāki palikuši, bet paši viņi matīja vislielāko drosmi, redzēdami, ka viņiem ir daudzkārtīgs pārsvars; bez tam viņi bij arī jau vairāk apraduši ar domām, ka ienaidnieki nav viņiem nemaz tik bīstami. Jau pašā sākumā viņi nebija neko tam līdzīgu piedzīvojuši, ko bija sagaidījuši, jo uz salas uznākot viņi jutās nopiesti, zinādami, ka iet pret lacedaimoņiem; tagad turpretī viņi tos nīcināja un bruka visi tiem virsū ar lielu kliegumu, šaudami bultām, mezdami akmeņiem, šķēpiem un kas kuram gadījās pie rokas. Izceļoties kliegumam un reizē sākoties uzbrukumam, cilvēkus, kas pie šāda cīņas veida nebija pieraduši, pārņēma izbailes, un pie tam vēl pēc nesenās meža degšanas kāpa uz augsņu pelnu mākoņi, tā kā aiz bultām un akmeņiem, ko meta liels daudzums pretinieku, tāpat arī putekļiem, kuri kāpa gaisā, nebij iespējams redzēt, kas notiek acu priekšā. Tad nu laced-

daimoņiem nāca grūti brīži, jo bultas gāja tūbas bruņām cauri, un ja ķēra šķēpi, tad tie tur nolūza; nespēdami saredzēt, kas notiek viņu priekšā, aiz ienaidnieku skalās kliegšanas nevarēdami arī sadzirdēt savejo komandas saucienus, viņi nezināja, kā līdzēties. No visām pusēm viņiem draudēja briesmas un nebija nekādas izredzes, kā aizstāvēties un izglābties.

35. Beidzot, kad pastāvīgi uz vienas un tās pašas vietas grozoties daudzi bija jau ievainoti, viņi cieši apvienojās un devās tad uz nocietinājumu salas malā, kurš nebija tālu un kur atradās viņu sargpostenis. Bet kad viņi sāka atkāpties, viegli bruņotie palika vēl drošāki un bruka tiem virsū, vēl stiprāki kliegdami. Visi tie lacedaimoņi, kas atkāpjoties tika sagūstīti, krita no ienaidnieku rokām, lielākais vairums tomēr iebēga cietskāni un lai aizstāvētos, tad kopā ar tur esošiem sargiem nostājās visapkārt tanīs vietās, kur varēja sagaidīt uzbrukumu. Atēnieši sekoja viņiem uz pēdām, bet grūtās pieejas dēļ nevarēja tiem apiet apkārt un tos ieslēgt, tādēļ mēģināja izdzīt viņus no turienes ar frontes uzbrukumiem. Tā ilgu laiku un dienas lielāko daļu abi pretinieki, ciezdami lielas grūtības no kaujas, slāpēm un saules karstuma, turējās viens otram pretī, nopūlēdamies no vienas puses — padzīt ienaidnieku no kalna, no otras — nekustēties ne no vietas; lacedaimoņi tomēr varēja vieglāk aizstāvēties nekā iepriekš, jo no sāniem viņi nebija ielenkti.

36. Kad nekas nebija panākams, tad mesēniešu vadonis pienāca pie Kleōna un Dēmostena un sacīja, ka viņu pūles ir veltīgas; bet ja viņi gribētu šim dot kādu daļu strēlnieku un šķēpnešu, lai pa ceļu, kādu šis pats atrastu, aizietu lacedaimoņiem aiz muguras, tad pēc šā domām šis varētu uzeju izcīnīt. Saņēmis, ko prasīja, viņš devās ceļā no lacedaimoņiem nesaredzamas vietas, gāja uz priekšu ikreiz tur, kur salas klinšainā daba to atļāva un kur lacedaimoņi, palaudamies uz jau no dabas stipro vietu, nebija sargus nostādījuši. Tā viņš ar lielām pūlēm un grūtībām, neviena nepamanīts, apgāja apkārt un piepeši parādījās uz kalna augstuma lacedaimoņiem aiz muguras. Tā kā pēdejie nebija to sagaidījuši, tad viņš lielā mērā tos uztrauca, bet atēniešiem, kas savas cerības redzēja piepildamies, iedvēsa jo lielāku palāvību. Lacedaimoņi tika tagad no abām pusēm apšaudīti un atradās, ja gribam mazu notikumu ar lielu

salīdzināt, tādā pašā stāvoklī kā pie Termopīlām; jo tur sargi gāja bojā, kad persieši pa kalna celiņu apgāja tiem apkārt, un tā tas notika arī šeit. No divām pusēm apšaudīti, lacedaimoņi iespēja vairs pretī turēties: ar savu mazo skaitu pret pārspēku cīmoties un pārtikas trūkuma dēļ novājināti, viņi atkāpās, un atēnieši ieņēma pieejas.

37. Kad Kleōns un Dēmostens redzēja, ka tie ies caur atēniešu karaspēku bojā, ja tik soli vēl atkāpsies, — viņi izbeidza kauju un apturēja savejos, gribēdami lacedaimoņus dzīvus novest uz Atēnām. Viņi sagaidīja, vai tie, hērolda balsi dzirdot, varbūt neapdomāsies un neatzīs sevi tagadējā briesmīgā stāvoklī par pārspētiem; tādēļ viņi pieprasīja ar hēroldu, vai tie varbūt nevēlās atdot ieročus un padoties atēniešu žēlastībai.

38. To dzirdot, lacedaimoņi pa lielākai daļai nolaida vairogus un pacēla rokas uz augšu, ar to rādināmi, ka pieņem priekšlikumu. Kad ieroču troksnis pēc tam aprīma, sanāca kopā un uzsāka sarunas no vienas puses Kleōns un Dēmostens, bet no otras Stifōns Faraka dēls, jo no iepriekšējiem vadoniem pirmais, Epitads, bija kritis, bet par viņa vietnieku ievēlētais Hipagrēts gulēja starp kritušajiem kā miris, lai gan bija vēl dzīvs; viņš atkal — Stifōns — bija pēc likuma kā trešais par vadoni ievēlēts, ja ar pirmajiem kaut kas notiktu. Tad nu Stifōns līdz ar savejiem sacīja, ka gribot ar hēroldu pieprasīt lacedaimoņiem uz cietzemes, kas šiem darams. Atēnieši tomēr nevienu no viņiem uz turieni nelaida, bet paši lika no cietzemes saukt šurpu hēroldus, un kad divas vai trīs reizes bija notikuši pieprasījumi, tad cilvēks, kas pēdejo reizi pārnāca no cietzemes lacedaimoņiem, pasludināja sekošu atbildi: „Lacedaimoņi atļauj jums pašiem par sevi lemt, nepielaižot nekādu neglītu lietu.“ Viņi tad apspriedās savā starpā un padevās ar visiem ieročiem. Šo dienu un nakti atēnieši viņus apsargāja, bet nākošā dienā uzcēla uzvaras zīmi uz salas, sagatavojās uz aizbraukšanu un nodeva gūstekņus kuģu virsmieku ziņā; lacedaimoņi atkal nosūtīja hēroldu un pārveda pie sevīm savus kritušos. Uz salas kritušo un sagūstīto skaits bija nu šāds: visu hoplītu skaits, kuņģi uz turieni pārcēlās, bija 420 vīru; no tiem aizveda dzīvus 292, bet pārējie bija krituši. Dzīvajo starpā bij apmēram 120 spartiešu. No atēniešiem turpretī tikai nedaudzi bija gājuši bojā, jo kauja nenotika vīrs pret vīru.

39. Uz salas lacedaimoņi bij ielenkti pavisam 72 dienas, t. i. sākot no jūraskaujas līdz kaujai uz salas. Apmēram 20 dienu laikā, kamēr sūtņi bij aizceļojuši pamiera dēļ, viņi saņēma uz-turu, pārejo laiku iztikdami no slepeni ievestiem pārtikas li-dzekļiem. Uz salas bija vēl maize un tur atrada arī citas ēda-mas lietas, jo Epitads, ielenkto pavēlnieks, izdalīja tās ikvie-nam skopāki nekā bija vajadzīgs. — Pēc tam kā atēnieši tā peloponēsieši atgriezās, katrs ar savu kašaspēku, no Pillas mā-jās, un Kleōna solījums, lai tas bija vai cik ārprātīgs, tomēr piepildījās, jo 20 dienu laikā viņš atveda lacedaimoņus, kā bij apņēmies.

40. No kara notikumiem visvairāk šis atgadījums nāca hellēņiem negaidīts: viņi negribēja ticēt, ka lacedaimoņi būtu vai nu bada vai citas kādas grūtības spiesti savus ieročus at-devuši, jo pieņēma, ka tie mirst ar tiem, cīnoties cik spēdami. Viņi šaubījās, vai tie, kas padevās, ir tikpat krietni bijuši kā kritušie, bet kad vēlāk kāds no atēniešu sabiedrotiem, gribē-dams izsacīt apvainojumu, jautāja vienu no salā sagūstītiem, vai viņu kritušie ir krietni un teicami vīri bijuši, tad tas atbil-dēja, ka niedra — ar to viņš domāja bultu — būtu ļoti cienī-jama bijusi, ja būtu pratusi izšķirt krietnos vīrus; ar to viņš gribēja teikt, ka krituši ir tie, ko nejauši ķēra akmeņi un bultas.

41. Kad gūstekņi bij atvesti, atēnieši nolēma turēt tos ap-cietinājumā, līdz būs noslēgts kāds līgums; bet ja peloponē-sieši jau iepriekš iebruktu Atikā, tad izvest gūstekņus no cie-tuma un nogalināt. Pilā viņi atstāja garnizonu, un Naupaktā nometinātie mesēnieši nosūtīja uz šo savu tēviju — jo Pila pie-der pie agrākās mesēniešu zemes — derīgākos vīrus no sava vidus, kuri postīja Lakōniju un nodarija ļoti lielus zaudējumus, kas tiem bija jo vairāk tamdēļ iespējams, ka tie runāja to pašu valodu kā vietejie iedzīvotāji. Lacedaimoņi agrāk nebija pie-dzīvojuši tādu laupīšanu un zemes nopostīšanu, un tā kā bez tam vēl heilōti pārbēga pie mesēniešiem un viņiem bija jābaidās, ka viņu zemē neizceļās vēl lielākas jukas, tad viņi nevarēja visu to viegli panest, un lai gan negribēja atēniešiem likt to manīt, tad tomēr sūtīja pie tiem sūtņus un mēīgnāja atdabūt Pīlu un savus pilsoņus. Bet atēnieši centās pēc lielākām lie-tām, un lai sūtņi nāca cik nākdami, viņi atlaida tos bez panā-kumiem. Tādi bija notikumi pie Pillas.

42. Tanī pašā vasarā, tūlīņ pēc šiem notikumiem, atēnieši devās karagājienā pret korintiešu zemi ar 80 kuģiem un 2000 pašu hoplītiem, bez tam vēl 200 jātniekiem uz zirgu transporta kuģiem; no sabiedrotiem piedalījās gājienā milētieši, andrieši un karistieši²²). Par vadoņiem bija stratēģi Nicījs Nicērata dēls līdz ar diviem amata biedriem. Piebraukuši pie korintiešu zemes, viņi gaismai austot izkāpa malā starp Chersonēsu un Reitu²³) — tanī piekrastē, kur paceļās Soliģeja kalns, ko senos laikos bij ieņēmuši un tur nostiprinājušies dōrieši, karodami ar aoliešu cilts korintiešiem. Tagad tur atrodās Soliģejas sādža. No piekrastes, kur pietājās flote, līdz sādžai ir 12 stādijas, līdz Korintas pilsētai 60 un zemesšaurumam 20 stādijas. Korintieši bija jau iepriekš no Argosas saņēmuši ziņu, ka nāks atēniešu karaspēks, un tā viņi jau kopš ilgāka laika bij ar visiem saviem spēkiem aizgājuši tam pretī uz zemes šaurumu, izņemot tos, kas atradās ārpus tā, jo Amprakijā un Leikadā viņiem stāvēja 500 vīru liels garnizons; visi pārejie turpretī gaidīja, kur pietāsies atēnieši. Bet tā kā pēdejie, nevienam nemanot, bija nakts laikā piebraukuši un korintiešiem tika uguns signāli doti, tad tie steidzīgi aizgāja atēniešiem pretī, atstādami pusi no saviem spēkiem Cenkrejā, — gadījumam, ja atēnieši varbūt ietu uz Krommiōnu.

43. Bats, viens no korintiešu vadoņiem — jo kaujā piedalījās divi — aizgāja ar vienu nodaļu uz nenocietināto Soliģejas sādžu, lai sargātu to; bet Likofrōns ar pārejiem spēkiem uzsāka kauju. Vispirms korintieši uzbruka atēniešu labajam spārnam, kas patlaban bij izkāpis malā pretī Chersonēsai, pēc tam arī pārejam karaspēkam. Kauja bija nikna un notika viscaur vīrs pret vīru. Atēniešu labais spārns kopā ar karistiešiem, kas atradās pašā spārna galā, turējās korintiešiem pretī, un lai gan ar lielām grūtībām, tomēr tos atsita. Šie atkāpās līdz kādam valnim un svieda no augšienes ar akmeņiem, jo visa šī vieta ir stāva; pie tam viņi uzsāka paiānu dziedāt un uzbruka no jauna, un atēniešiem viņus sagaidot kauja sākās atkal vīrs pret vīru. Tad kāda korintiešu nodaļa piesteidzās palīgā savam kreisajam spārnam, piespieda atēniešu labo spārnu bēgt un vajāja to līdz jūrai; bet no kuģiem atēnieši un karistieši griezās atkal atpakaļ. Pārejamais karaspēks vienā kā otrā pusē cīnījās bez pārtraukuma, pie kam korintiešu labais spārns,

kur atradās Likofrōns, visneatlaidīgāki mēģināja aizstāvēties pret atēniešu kreiso spārnu, pieņemdam, ka tas grib izlausties uz Soliģejas sādžu.

44. Tā viņi ilgu laiku turējās viens otram pretim un neviena puse negribēja piekāpties; beidzot tomēr korintieši sāka bēgt, jo atēniešu jātnieki izrādījās par derīgiem cīņas biedriem, kamēr pretejai pusei kavalērijas nebija. Korintieši atkāpās uz kalnu, kur apstājās un lejā vairs nenāca, paliekot mierīgi gaidam. Labajam spārnam bēgot viņi bija vislielākos zaudējumus cietuši un citu starpā bija kritis arī viņu vadonis Likofrōns; pārējo kaŗaspēku turpretim atēnieši stipri nevajāja un tas arī steidzīgi nebēga, — pārspēts tas atkāpās uz kalnu un ieņēma te stāvokli. Kad korintieši uz kauju vairs pretī nenāca, atēnieši noņēma viņu kritušajiem ieročus un uzlasīja savus kritušos, pēc kam tūlīņ uzcēla uzvaras zīmi. Korintiešu kaŗaspēka otrai daļai, kas apsardzības nolūkā bija palikusi Cenkrejā, lai atēnieši neuzbruku Krommiōnam, Aneja kalna dēļ kauja nebija redzama, bet kad viņi ieraudzīja putekļus un uzminēja, kas notiek, tad tūlīņ steidzās palīgā. Pienāca arī, par kauju dabūjuši zināt, vecākie korintieši no pilsētas. Kad atēnieši visus šos spēkus redzēja tuvojamies, viņi nodomāja, ka uzbrūk palīga spēki no tuvākām peloponēsiešu pilsētām, kālab steidzīgi atkāpās uz kuģiem, līdzīgi ņemdami nolaupītos ieročus un savus kritušos, izņemot divus, kurus atstāja turpat, nevarēdami tos atrast. Sakāpuši kuģos, viņi pārbrauca uz tuvejām salām, no kurienes nosūtīja hēroldu un uz vienošanās pamata aizveda savus atstātos kritušos. Korintiešu pusē bija kaujā krituši 212 vīru, bet no atēniešiem drusku mazāk par piecdesmit.

45. No salām atēnieši aizbrauca tai pašā dienā uz Krommiōnu korintiešu zemē (ši vieta atrodās 120 stādijas no galvas pilsētas). Izmetuši te enkurus, viņi postīja zemi un pavadīja šeit arī nakti. Nākošā dienā viņi nonāca, gar piekrasti braucot, vispirms Epidauras novadā, kur izcēla desantu; pēc tam nobrauca līdz Metonei, kas atrodās starp Epidauru un Troizēnu. Ieņēmuši pussalas šaurumu, viņi uzcēla te nocietinājumu un novietoja garnizonu, kas vēlāk izdarīja laupīšanas gājienus pa Troizēnas, Haliju un Epidauras novadiem. Pabeiguši celt nocietinājumu, atēnieši ar floti aizbrauca mājās.

46. Ap to pašu laiku, kad norisinājās minētie notikumi, Eirimedons un Sofoklis, kuri ar atēniešu floti bija no Pīlas izbraukuši uz Sicīliju, nonāca Cercīrā un devās tad ar pilsētas iedzīvotājiem pret tiem cercīriešiem, kas pēc pilsoņu kara bija no cietzemes pārcēlušies uz salu un nocietinājušies uz Istones kalna, no kurienes pārvaldīja zemi un nodarīja lielus zaudējumus. Uzbrūkot nocietinājumam, atēnieši un cercīrieši to arī ieņēma, bet visi, kas tur atradās, aizbēga uz kādu augstaini un padevās tad ar nosacījumu, ka izdod savus palīga spēkus un atdod ieročus, bet par viņiem pašiem lems atēniešu tauta. Uz šīs vienošanās pamata stratēģi lika viņus aizvest uz Ptichijas salu un tur apsargāt, līdz tos novedīs uz Atēnām; pie tam stratēģi izdeva šādu rīkojumu: ja kaut vienu piespēs pie bēgšanas mēģinājuma, tad līgums zaudē savu spēku attiecībā uz visiem. Cercīriešu tautas partijas priekšstāvji nu baidījās, ka atēnieši neatstāj atvestos gūstekņus dzīvus; tādēļ viņi izdomā šādu viltus plānu: dažiem uz salas novietotiem viņi ierunā bēgt prom, nosūtidami pie tiem viņu draugus, kuriem it kā aiz labvēlības uzdod ieteikt tiem, ka vislabāki būtu, ja tie pēc iespējas ātrāk aizbēgtu; šādam nolūkam šie paši (t. i. draugi) apgādāšot kādu kuģi, — atēniešu stratēģi lūk gribot tos izdot cercīriešu tautas partijai.

47. Kad tie nu lāvās ierunāties un ar apgādāto kuģi gribēja aizbēgt, viņus pieķēra, bet līdz ar to zaudēja savu spēku līgums, un visus viņus izdeva cercīriešiem. Ka uzdots iemesls likās tik ticams un viltus plāna izgudrotāji jo drošāki varēja stāties pie darba, par to lielā mērā jāpateicās apstāklim, ka atēniešu stratēģi, kam bija jābrauc uz Sicīliju, acimredzot nevēlējās, ka citi aizvestu gūstekņus uz Atēnām un saņemtu pienācīgo godu. — Dabūjuši minētos cilvēkus savās rokās, cercīrieši ieslodzīja tos lielā namā, bet vēlāk izveda no turienes ik pa 20 vīru un veda tad, citu pie cita saistītus, caur divām abās pusēs nostādītām hoplītu rindām, pie kam šie tos sīta un dūra, ja kāds kur ieraudzīja savu ienaidnieku; viņiem sekoja arī šautēji un piespieda ātrāk iet, ja kāds pārāk lēni tuvojās hoplītu rindām.

48. Šādā kārtā cercīrieši izveda un nonāvēja līdz 60 cilvēku, ko namā palikušie nezināja, jo tie domāja, ka viņus tikai pārved uz citu vietu. Bet kad viņi to nomanīja un kāds to arī

pateica, tad viņi piesauca atēniešus un uzaicināja tos, lai tie paši viņus nogalina, ja jau to vēlās; viņi negribēja vairs no nama iziet un sacīja, ka neļaus arī nevienam ienākt, cik tas no viņiem atkarāsies. Cercīrieši arī nevēlējās pa durvīm ielauzties, bet uzkāpa uz nama jumta, nojauca velvi un svieda tad iekšā ķieģeļiem un šāva ar bultām. Ieslodzītie sargājās cik spēdami, bet pa lielākai daļai paši sevi nomaitāja, pārdurdami rīkles ar bultām, ar kuņām šāva uzbrucēji, vai arī pakārdamies ar dažu namā esošu gultu siksnām, tāpat drānu sloksnēm, kuņas pagatavoja no saviem mēteļiem. Tā nu ģandrīz visu augu naktī — jo šim briesmīgajam skatam norisinoties bija pienākusi nakts — viņi visādā veidā gāja bojā, gan paši sev galu darīdami, gan no jumta apšaudīti. Kad uzausa diena, cercīrieši uzsvieda tos gubām²⁴) uz vairāk ratiem un aizveda ārpus pilsētas. Sievietes, ko viņi bija saņēmuši augstāk minētajā nociecinātā vietā, viņi pārdeva verdzībā. Tā tautas partija iznīcināja uz kalna saņemtos cercīriešus, un līdz ar to izbeidzās — vismaz pa šī kara laiku — tik plašus apmērus pieņēmusi partiju cīņa, jo no aristokrātu partijas nekas vairs nebija pāri palicis, kas būtu bijis runas vērts. Kas attiecās uz atēniešiem, tad tie aizbrauca uz Sicīliju, kas jau no sākuma bija viņu ceļa mērķis, un piedalījās tur karā kopā ar saviem sabiedrotiem.

49. Vasarai uz beigām ejot, Naupaktā esošie atēnieši uzsāka kopā ar akarnāņiem karagājienu un ieņēma, pateicoties nodevībai, korintiešu pilsētu Anaktoriju, kas atrodās pie ieejas Amprakijas jūraslīcī. Korintiešus viņi izraidīja un pēc tam šo vietu ieņēma akarnāņi, atsūtīdami kolonistus no visām savām pilsētām. Līdz ar to beidzās vasara.

50. Nākošā ziemā Aristeids Archipa dēls, viens no atēniešu stratēģiem, kuri ar kuģiem apbraukāja sabiedrotos un piedzina nodevas, sagūstīja Eonā pie Strīmonas persieti Artafernu, kas dižkēniņa uzdevumā ceļoja uz Lacedaimonu. Kad viņu atveda uz Atēnām, atēnieši izlasīja dižkēniņa rakstu, likdami to pārceļt no asīriešu valodas. Starp daudz citām lietām, ko viņš rakstīja lacedaimoniem, svarīgākā bija tā, ka viņš neizprotot, ko tie īsti grib, jo daudzo sūtņu runas, kādi pie viņa nonākuši, nesaskatot savā starpā; ja viņi nu vēloties skaidri un gaiši kaut ko sacīt, tad lai sūtīt pie viņa cilvēkus kopā ar šo persieti. Artafernu atēnieši vēlāk aizved ar karakuģi, savu sūtņu pava-

dībā, uz Efesu; bet kad pēdejie dabūja te zināt, ka dižkēniņš Artakserksis, Kserksa dēls, nesēn miris — tas arī tiešām bij ap to laiku savas dzīves gaitas beidzis — tad atgriezās mājās.

51. Tai pašā ziemā chiļieši nojauca uz atēniešu pavēli savu jauno valni, jo atēniešiem bija cēlušās aizdomas, ka tie no viņiem neatkrīt. Chiļieši tomēr noslēdza ar viņiem jaunu līgumu, ar kuru mēģināja pēc iespējas nodrošināties, ka atēnieši negrozīs pastāvošās abpusīgās attiecības. Ziema tad gāja uz beigām un līdz ar to beidzās arī septītais gads šim Tucidīda aprakstītam karām.

424 52. Nākošai vasarai patlaban sākoties, pie tam jaunā mēnesī, notika daļveidīga saules aptumšošanās²⁵), un tā paša mēneša pirmajā trešdaļā arī zemestrīce. — Bēgli no Mitilēnes un pārējās Lesbās, kuŗi pa lielākaī daļai bij apmetušies uz cietzemes un sadabūjuši arī palīga spēkus, salīgdami tos par maksu Peloponēsā un salasīdami arī savā apkārtnē, — ieņēma Rōiteju²⁷), bet atdeva to atkal atpakaļ, nekādu ļaunumu nenodarīdami, kad viņiem samaksāja 2000 fōkajiešu statērus²⁸). Pēc tam viņi devās uz Antandru un ieņēma šo pilsētu pateicoties nodevībai. Viņu nolūks bija — atbrīvot tā sauc. Piekrastes pilsētas²⁹), kuŗas agrāk piederēja mitilēniešiem, bet tagad atēniešiem; pirmā kārtā tomēr viņi gribēja iegūt Antandru un pārvērst to par cietoksni, jo te nebija grūti būvēt kuģus un sagādāt arī pārējo kuŗa materiālu, tādēļ ka koku netrūka un arī Idas kalns nebija tālu. Tā nu viņi cerēja, ka no šejienes nevien viegli varēs apdraudēt tuvumā esošo Lesbu, bet iekarot arī Aiolidas pilsētīņas, kuŗas atradās uz cietzemes. Viņi tā tad gatavojās uz šādu rīcību.

53. Tanī pašā vasarā atēnieši devās ar 60 kuģiem uz Cītērām, līdzī vezdami 2000 hoplītus un nelielu skaitu jātnieku, bet no sabiedrotieņ milētiešus un dažus citus; par stratēģiem viņiem bija Nicījs Nicērata dēls, Nikostrats Dieitrefa d. un Antiklis Tolmaja d. Cītēras ir sala Lakōnijas tuvumā pretī Malejai, un viņas iedzīvotāji ir lacedaimoņi no perioiku kārtas, pie kuŗiem gadu no gada atnāca no Spartas augstāks ierēdnis („Cītēru tiesnesis“); spartieši pastāvīgi turēja te arī no hoplītiem sastāvošu garnizonu un vispāri bija nomodā par sallu, jo šeit piestājās preču kuģi, kas nāca no Ēģiptes un Libijas. Bez tam Cītēras vairāk aizsargāja Lakōniju pret laupītāju iebrukumiem no jūras

pusēs, no kurienes vienīgi varēja zemei piekļūt un zaudējumus nodarīt, — sala, proti, sniedzās pret Sicīlijas un Krētas jūrām.

54. Izcēlušī desantu, atēnieši ieņē ar 10 kuģiem un 200 milētiešu hoplītiem jūrmalas pilsētu Skandeju, bet ar pārejo karaspēku viņi izkāpa malā salas piekrastē pretī Malejai un devās tad pret Citēru pilsētu, pie kam citēriešus drīz vien sastapa, jo tie bij ar visiem saviem spēkiem apmetušies nometnē. Kaujai sākoties, citērieši kādu laiku gan turējās pretī, bet tad atkāpās un iebēga pilsētā, kas atrodās vairāk zemes vidienē. Vēlāk viņi vienojās ar Nīciju un tā amata biedriem tādā ziņā, ka atļauj atēniešiem par sevi lemt; pēdejie nedrīkstēja tikai nāves sodu piespriest. Starp Nīciju un dažiem Citēru iedzīvotājiem bija jau iepriekš notikušas kaut kādas sarunas, kālab citēriešiem tagad izdevās diezgan ātri noslēgt līgumu, ko pēc tam atēnieši pildīja viņiem labvēlīgā garā; citādi tie gan būtu citēriešus, kas bija lacedaimoni, izraidījuši, ievērojot vēl to, ka sala atradās tik tuvu Lakōnijai. Kad līgums bija noslēgts, atēnieši pārņēma savā ziņā ostas pilsētīņu Skandeju, novietoja Citēras garnizonu un aizbrauca tad uz Azīnu, Helosu un daudzām citām vietām piekrastes joslā, izkāpa te malā, pavadīja naktis, kur bija parocīgi, un postīja zemi apmēram septiņu dienu laikā.

55. Redzēdami Citēras atēniešu rokās, lacedaimoni sagaidīja, ka tamlīdzīgus desantus tie izcels arī viņu zemē. Ar visiem saviem bruņotiem spēkiem viņi nu gan nekur vienā vietā tiem pretī nestājās, bet izsūtīja pa savu zemi, kur kurā vietā bija vajadzīgs, sargu nodaļas — lielu skaitu hoplītu, un vispār stipri uzmanījās, baidīdamies, ka pastāvošā iekārta netiktu satricināta, ievērojot uz salas notikušo lielo un negaidīto nelaimi, Pīlas un Citēru ieņemšanu un no visām pusēm viņiem draudošo, ātro un neatvairamo karu. Aiz šiem iemesliem viņi noorganizēja, preteji savam paradumam, no 400 jātniekiem sastāvošu eskadronu un arī strēlnieku pulku, bet kara darbībā bija vēl atturīgāki nekā jebkad iepriekš, tādēļ ka pretī savu bruņoto spēku raksturam bij ierauti jūras cīņā, pie tam vēl ar atēniešiem, kas katru neizdevušos pasākumu uzskatīja par cerēto panākumu nesasniegšanu. Bez tam viņus vislielākā mērā uztrauca daudzie isā laikā uznākušie negaidītie likteņa sitieni; viņi baidījās, ka viņus nepiemeklē atkal tāda nelaime kā uz salas. Tādēļ drosme, ar kādu viņi parasti gāja kaujās, bija

mazinājusies un vispāri viņiem šķita, ka neviens pasākums neizdosies, jo viņu gars, agrāk pie nelaimes nepieradis, bija zaudējis veiksmes ķīlu — savu pašvēību.

56. Kad nu atēnieši toreiz postīja viņu piekrasti un izcēla desantus viņu sargposteņu rajonos, viņi pa lielākai daļai izturējās mierīgi, jo atsevišķās nodaļas — sēvišķi aprādītā noskaņojuma dēļ — uzskatīja sevi skaita ziņā par vājām. Tikai viena nodaļa, kas sargāja Kotirtu un Afroditiiju⁸⁰), uzbruka izklaidā esošam viegļi bruņoto pulkam un padzina to, bet kad atēniešu hoplīti stājās pretī, tā atkal atkāpās, pie kam neliels skaits krita un kritušo ieroči tika atņemti. Atēnieši, uzcēlušī uzvaras zīmi, aizbrauca pēc tam uz Citērām. No šejienes viņi nobrauca uz Limēras Epidauru⁸¹), nopostīja te kādu novadu un nonāca tad līdz Tirejai, kas pieder pie tā sauc. Cinūrijas un atrodās uz robežām starp Argosu un Lakōniju. Lacedaimoņi kā viņas īpašnieki bija to ierādījuši par dzīves vietu padzītajiem aiģiniešiem, tādēļ ka šie pa zemestrīces un heilōtu sacelšanās laiku bija tiem savu labvēlību parādījuši un lai gan atēniešu pavalstnieki, tomēr bij allaž viņu pusē stāvējuši.

57. Atēniešu flotei vēl tuvojoties, aiģinieši atstāj nocietinājumu, ko patlaban cēla jūras tuvumā, un aiziet uz vairāk zemes vidienē esošo pilsētu, kurā tie dzīvoja un kurā no jūras bij apmēram 10 stādījas tālu. Viena no lacedaimoņu nodaļām šīnī apvidū, kurā arī palīdzēja nocietinājumu celt, nevēlējās pilsētā ieiet, lai gan aiģinieši viņu lūdza, — jo lacedaimoņiem likās nedroši ieslēgties pilsētā; viņi tā tad atkāpās uz kalnāju un izturējās mierīgi, neturēdami sevi par pietiekoši stipriem, lai ielaiestos cīņā. Pa to laiku atēnieši izkāpa malā un devās tūlīn ar visiem saviem spēkiem uz Tireju, ko arī ieņēma. Pilsētu viņi nodedzināja un visu, kas tur atradās, nolaupīja, bet tos aiģiniešus, kas cīņā nebija krituši, aizveda uz Atēnām, tāpat arī lacedaimoņu pavēlnieku — Tantalū Patrokļa dēlu, kas atradās pilsētā un ko viņi bij ievainotu sagūstījuši. Viņi atveda arī dažus citēriešus, kurus drošības labad bij atzinuši par derīgu pārvietot uz citurieni. Pēdejos atēnieši nolēma nometināt uz salām, bet pārējiem citēriešiem atļāva dzīvot viņu zemē, uzliekot tiem četrus talantus lielu nodokli; visus sagūstītos aiģiniešus turpretī viņi pazudināja uz nāvi, agrākā sensenā ienaida dēļ, —

izmanto savā labā dabisko naidu (starp Sicīlijas jōniešiem un dōriešiem). Tiešām, ja mēs cits citu apkaŗojam un aicinam viņus palīgā, kas jau tā iet arī tur, kur neviens viņus nesauc; ja mēs paši ar saviem spēkiem daram sev pāri un lidzinam ceļu viņu virsvaldībai, — vai tad nav sagaidāms, ka reizi vēlāk, redzēdami mūs novājinātus, viņi nāk šurp ar stiprāku floti un mēģina visu mūsu zemi savai varai padot?

61. „Un tomēr, ja esam gudri, mums nevajaga tamdēļ sabiedrotos palīgā saukt un kara briesmas uzņemties, lai postītu savus piederumus, bet drīzāk, lai iegūtu vēl jaunus īpašumus tādos apgabalos, kas mums nepieder. Mums vajag atzīt, ka pilsoņu karš visdrošāki noved pōstā mūsu valstis un lidz ar to Sicīliju, kuŗas iedzīvotāji mēs esam, kas visi vienlidz esam apdraudēti un tomēr kā atsevišķas valstis stāvam sev naidīgi pretī. To mums vajadzētu saprast un pilsonim ar pilsoni, valstij ar valsti izlīgt un tā mēģināt kopīgiem spēkiem izglābt visu Sicīliju. Neviens lai nedomā, ka atēnieši apkaŗo tikai dōriešus mūsu starpā, bet chalcidieši³⁶) atrodās drošībā savas ciltsradniecības dēļ ar jōniešiem. Jo nevis tamdēļ, ka Sicīlija pēc tautībām dabiski sadalījusies divās daļās, atēnieši aiz naida pret vienu izdara savus uzbrukumus, — nē, viņi kaŗo, cenzdamies pēc Sicīlijas bagātībām, kuŗas ir mūsu kopīgs īpašums. To viņi tagad ir pierādījuši, kad chalcidiešu cilts aicināja viņus sev palīgā, jo pilsētām, kas viņiem nekad nebija palīga spēkus sūtījušas, kādi paredzēti sabiedrības līgumā, viņi no savas puses labprāt sniedza pienācīgo palīdzību, pie tam lielākā mērā, nekā tas pēc līguma bija vajadzīgs. Ka atēnieši šādā kārtā cenšās pēc varas un rūpējās par savām interesēm, to viņiem nebūt nevar ļaunā ņemt, un es arī neizsaku pārmetumus tiem, kas grib valdīt, bet gan tādiem, kas vairāk ir ar mieru citu virsvaldībai padoties. Jo visnotaļ cilvēku dabā ir — censties pēc valdības par to, kas piekāpjas, bet arī sargāties pret uzbrukumiem. Ja nu mēs visi to gan zinām, bet neizlietojam vajadzīgos drošības līdzekļus, un ja kāds ir šurpu nācis, neuzskatīdams par vissvarīgāko uzdevumu, kopīgās briesmas kopīgiem spēkiem novērst, — tad mēs nodaram lielu kļūdu. Briesmas nu varētu visātrāki novērst, ja mēs savā starpā izlīgtu, jo atēniešiem par viņu operāciju bāzi noder ne viņu pašu zeme, bet to valstu piederumi, kuŗas viņus aicina palīgā. Tādā kārtā varētu viegli

izbeigt nevis karu ar karu, bet ķildas ar mieru, un šurp aicinātie svešinieki, kas nākuši aiz skaisti skanoša iemesla, bet netaisnā nolūkā⁶⁰), aizietu no šejienes — kā pelnījuši — tukšām rokām.

62. „Tik liels ir nu labums, kāds mums ceļās no saprātīga lēmuma zīmējoties uz atēniešiem; bet kamdēļ arī mūsu pašu starpā nenoslēgt mieru, ko visi cilvēki atzīst par vislielāko labumu? Vai jūs varbūt nedomājat — ja vienam ir kāda priekšrocība un otram iztrūkums, ka tad drīzāk miers nekā karš var novērst to, kas abiem nederīgs, un palīdzēt uzturēt, kas noderīgs? Vai miers nedod drošāku slavu un spožu stāvokli un visu citu, ko vienīgi garā runā varētu attēlot — tāpat kā kara grūtības? Apdomājiet to labi un neatmetiet mani vārdiem ar roku, drīzāk sagaidiet no tiem savu glābību. Bet ja kāds palaujās vai nu uz savu taisnu lietu vai stipru roku un tamdēļ ir pārliecināts, ka droši vien sasniegs savu nolūku, tas lai pielūko, ka notikumu necerētās gaitas dēļ nepiedzīvo rūgtu vilšanos; lai apdomā, ka jau ļoti daudzi, kas atriebības nolūkā gribēja saviem pretiniekiem atmaksāt, nevien nespēja atriebties, bet vēl paši gāja bojā, — tāpat citi, kas ar savu pārspēku cerēja uz ieguvumiem, to vietā pazaudēja vēl savu mantojumu. Jo ja atriebība izdodās, tad nevis taisnības dēļ, proti tādēļ, ka atriebības meklētājam notikusi pārestība; un arī spēks nav tamdēļ drošības ķīla, ka tas modina cerību uz panākumiem. Noteicēja vārds pieder galvenokārt nākotnes neapprēķinamai gaitai, un lai gan tā visvairāk sagādā vilšanos, viņa tomēr izrādās par ļoti noderīgu, jo tā kā mums visiem vienlīdz jābaidās, tad cīņas savā starpā mēs uzsākam ar jo lielāku apdomību.

63. „Baidīsimies tad nu kā no tumšās un nenoteiktās nākotnes, tā no atēniešiem, kas ar savu klātbūtni jau tagad mūs apdraud; ticēsim, ka šie iemesli pietiekošā mērā attaisno mūsu bijušo cerību un nodomu nepiepildīšanos, un izraidīsim no savas zemes uz mums glūnošos ienaidniekus. Paši savā starpā noslēgsim mieru vislabāk uz mūžīgiem laikiem, bet ja ne tā, tad vienosimies uz iespējami ilgāku laiku, atlikdami personiskās ķildas uz citu reizi. Ar vienu vārdu, būsīm pārliecināti, ka man paklausot ikvienam no mums būs sava brīva tēvija, par kuru mēs paši valdīsim un laba vai ļauna darītājam atmaksāsim ar to pašu, rādīdami vai nu savu augstirdību vai arī drosmi. Bet ja jūs man neticēsiet un mēs paklausīsim citiem, tad nebūs vairs

jārūnā par to, kā atmaksāsim kādam pretiniekam; vislabākā gadījumā mums būs jāizlīgst ar mūsu nīknākiem ienaidniekiem, un neizbēgami mēs paliksīm par naidniekiem tiem, ar kuriem naidoties nenākās.

64. „Tā nu es, kas esmu — kā jau sākumā teicu — ļoti lielas pilsētas priekšstāvis, kuŗa drīzāk varētu uzbrukt nekā vienīgi aizstāvēties, vēroju ar rūpēm attēlotos apstākļus un esmu ar mieru izlīgt un vienoties. Es nedomāju, ka saviem pretiniekiem vajadzētu tik daudz ļauna nodarīt, ka pašam ceļās vislielākie zaudējumi; es neesmu tik negudrs un ietiepīgs, lai ticētu, ka par likteni, par ko es nevaldu, es varētu tāpat noteikt kā par savu paša gribu, — nē, es vēlos piekāpties, ciktāl tas iespējams. Un arī visus citus es uzaicinu darīt tāpat — drīzāk piekāpties savā starpā nekā padoties ienaidniekiem. Nav jau nekāds negods, ja radi savā starpā piekāpjas, vai nu dōrietis pret dōrietī, vai chalcidietis pret saviem ciltsbrāllem. Mēs taču esam kaimiņi, apdzīvojam vienu un to pašu jūras apskalotu zemi un vienā vārdā mūs visus sauc par sicīliešiem. Nākotnē mēs varbūt arī kaŗosim, ja būs iemesls, un atkal izlīgsim, savā starpā kopīgi apspriedzami; bet pret svešinieku uzbrukumiem, ja esam gudri, vienmēr aizstāvēsimies vienotiem spēkiem, jo arī zaudējumi, ja tos arī cieš tikai atsevišķas pilsētas, tomēr nāk mums visiem par ļaunu. Nekad vairs uz priekšu neaicināsim svešus sabiedrotos, vai mūsu savstarpīgo ķildu izlīdzinātājus. Ar šādu izturēšanos mēs šimbrīžam sagādāsim Sicīlijai divus labumus — atbrīvosim to kā no atēniešiem tā no iekšējā kaŗa, bet nākotnē apdzīvosim to paši kā brīvu un no citiem mazāk apdraudētu tēviju.“

65. Sicīlieši paklausīja Hermokrata padomam un vienojās izbeigt kaŗu, ar nosacījumu, ka ikviens valsts patur to, kas viņas rokās atrodās; tikai kamarīnieši iegūst Morgantīnu, samaksājot sirakūziešiem noteiktu summu naudas. Atēniešu sabiedrotie sasauca tad viņu virspavēlniekus un paziņoja tiem par savu nodomu izlīgt, un ka miera līgums attieksies arī uz atēniešiem. Kad virspavēlnieki tam nepretojās, sicīlieši noslēdza mieru, un atēniešu kuģi aizbrauca no Sicīlijas. Kad tie nonāca dzimtenē, atēnieši sodīja stratēģus Pītodōru un Sofokli ar trimdu, bet trešajam, t. i. Eirīmedonam, piesprieda naudas sodu, tādēļ ka tiem esot bijis iespējams Sicīliju iekarot, bet tie ļāvu-

šies uzpirkties un atgriezušies mājās. Tā viņi labvēlīgiem apstākļiem valdot tapa augstprātīgi un iedomājās, ka nekas nedrīkst viņiem ceļā stāties, ka gan iespējamo gan grūtāki sasniedzamo viņiem vajaga vienlīdz iegūt — ar lieliem vai arī vājākiem spēkiem. Tam par iemeslu bija negaidītās sekmes, kādas viņi pa lielākai daļai savos pasākumos sasniedza, jo tās ierosināja viņiem lielas cerības.

66. Tai pašā vasarā megariešiem bija grūti jācieš gan no kara ar atēniešiem, kuŗi ikgadus divi reizes iebruka ar visiem saviem spēkiem viņu zemē, gan no pašu bēgļiem Pēgās, kuŗus iekšējo nemieru laikā tautas partija bij izdzinusi un kuŗi tagad nodarīja grūtības ar saviem laupīšanas gājieniem. Tādēļ megarieši sāka savā starpā apspriesties, ka izdzītos vajadzētu atkal uzņemt pilsētā, lai pēdeļā, no divām pusēm apspiesta, neietu bojā. Emigrantu draugi, par šīm runām dzirdēdami, atbalstīja šo nodomu jau vairāk atklāti arī no savas puses. Tautas partijas priekšstāvji nu redzēja, ka tauta, grūtību nomākta, nespēs vairs kopā ar viņiem ilgāk izturēt, un tā viņi savās bailēs iesāka sarunas ar atēniešu stratēģiem Hipokratu, Arifrōna dēlu, un Dēmostenu Alcistena d., lai atdotu pilsētu to rokās; viņi lūk domāja, ka šādā gadījumā viņiem draud mazākas briesmas nekā atgriežoties emigrantiem. Tā tad tika norunāts, ka atēnieši ieņems vispirms garos vaļņus, kas apmēram astoņu stādiju garumā stiepās no pilsētas līdz megariešu ostai Nisajai: tie jāieņem tamdēļ, lai peloponēsieši nevarētu no Nisajas palīdzību sniegt, kur Megaru drošākas apsardzības dēļ stāvēja vienīgi viņu pašu (peloponēsiešu) sargnodala; pēc tam jāmēģina nodot arī pati pilsēta; jo pēc vaļņu ieņemšanas bija sagaidams, ka tā padosies jau vieglāki.

67. Kad abas puses bija tā norunājušas un izpildījušas arī vajadzīgos priekšdarbus, atēnieši nobrauca nakts laikā ar 600 hoplītiem. Hipokrata vadībā, līdz megariešu salai Minōjai un apmetās tad (uz cietzemes) kādā grāvī, no kuŗa bija mālī ņemtī vaļņa ķieģeļiem un kuŗš nebija tālu⁶⁷⁾; savukārt otrs stratēģis, Dēmostens, ar platajiešu viegli bruņotiem un citiem viegļiem spēkiem paslēpās Aresa svētnīcas tuvumā, kuŗa atrodās vēl tuvāki valnim. To nu neviens šinī naktī nezināja, izņemot tos, kam tas bija jāzin. Iekām tad nu ausa diena, šie nodevēji megariešu starpā rīkojās šādi. Jau labu laiku atpakaļ viņi bija

parūpējušies par vaļņa vārtu atvēršanu — tādā ziņā, ka ar peloponēsiešu garnizona priekšnieka atļauju katru nakti pārveda ar ratiem pār grāvi dubultairu laivu, noveda to līdz jūrai un tad izbrauca it kā laupīšanas nolūkā; bet pirms ausa gaisma, viņi atveda to uz ratiem atkal atpakaļ un ieveda pa vārtiem vaļņu starptelpā; par iemeslu viņi uzdeva to, lai atēnieši uz Mīnōjas nezinātu, ko lai uzmana, kad ostā nekāds kuģis nav redzams. Tā nu arī tagad rati bija jau pie vārtiem, un kad šos kā jau pa laikam atvēra, lai ielaistu laivu, un atēnieši to redzēja, viņi iznāca no paslēptuves un saskaņā ar norunu skriešus skrēja uz vārtiem, gribēdami tur nonākt, pirms tos atkal slēdza un kamēr tanīs vēl atradās rati, kas neļāva tos aiztaisīt; bet tanī pašā laikā megarieši, norunas dalībnieki, nonāvē vārtu sargus. Vispirms tad ielauzās Dēmostens ar platajiešiem un vieglajiem spēkiem tanī vietā, kur tagad atrodās uzvaras zīme, pie kam arī tūliņ vārtos norisinājās cīņa, jo tuvāk stāvošie peloponēsieši bija pamanījuši, kas notiek; cīņā platajieši uzvarēja piesteigušos peloponēsiešus, un kad pienāca atēniešu hoplīti, ieeja tiem bija jau nodrošināta.

68. Pēc tam arī atēnieši cits pēc cita iegāja pa vārtiem un uzbruka valnim. Neliela daļa peloponēsiešu garnizona sākumā turējās pretim un aizstāvējās, pie kam daži arī krita; vairums tomēr bēga, izbijies no ienaidnieku uzbrukuma nakts laikā; turklāt viņi redzēja, ka ar viņiem cīnās nodevēji megarieši, kālab domāja, ka viņus nodevuši visi megarieši. Pie tam vēl atgadījās, ka atēniešu hērolds uz paša ierosmi sauca, lai ikviens megarietis, kas vēlas, nāk un ar ieročiem rokās pievienojās atēniešiem. To dzirdot, peloponēsieši vairs preti neturējās, bet aizbēga uz Nisaju, cieši pārliecināti, ka viņiem uzbrūk nevien atēnieši, bet arī megarieši. Kad gaismai austot vaļņi bija jau iepemti un megarieši pilsētā bija lielā uztraukumā, atēniešu piekritēji un arī daudzi citi, kas pēdejiem juta līdzī, sacīja, ka vajagot vārtus atvērt un iziet uz kauju. Patiesībā viņiem bija norunāts, ka pēc vārtu atvēršanas atēniešiem jāielauzās pilsētā, pie kam viņi paši būs viegli izšķīrāmi, jo būs ar ellu svaidīti, lai neciestu no uzbrukumiem. Atvērt vārtus tagad bij arī drošāki, jo pēc norunas bija nakts gājienā no Eleisīnas pienākuši 4000 atēniešu hoplīti un 600 jātnieki. Kad nu megarieši, ar ellu svaidīti, atradās jau pie vārtiem, kāds nodevības

dalībnieks atklāj pretejas partijas piederīgiem viltus plānu. Šie tad visi sapulcējās, pienāk klāt un saka, ka uzbrukuma nolūkā nedrīkst no pilsētas iziet, jo pat iepriekš, kad bija lielāki spēki, viņi to nav uzdrošinājušies; nedrīkst arī pilsētu acimredzamām briesmām padot, bet ja šiem neklausīšot, tad uz vietas notikšot cīņa. Pie tam viņi nekādi nelika manīt, ka zin par nodevību, bet uzstājās tikai kā cilvēki, kam vislabākais nodoms; viņi palika arī pie vārtiem un sargāja tos, tā kā nodevējiem neizdevās savu plānu izpildīt.

69. Redzēdami, ka atgadījies kāds šķērslis un pilsētu nevarēs ar joni ieņemt, atēniešu stratēģi stājās tūlī pie Nisajas aplenkšanas ar vaļņiem, pārlicināti, ka arī Megaras drīzāk padosies, ja viņi ieņems Nisaju, pirms ierodās kādi palīga spēki. Akmeņkaļi, dzelzs rīki un viss cits, kas vajadzīgs, viņiem drīz vien pienāca no Atēnām. Viņi tad iesāka no ieņemtajiem vaļņiem un lika to starptelpā, uz Megaru pusi, iebūvēt šķērssienu, bet no šīs vietas karaspēks, sadalījies divi daļās, raka grāvī un cēla vaļņus Nisajai gar abām pusēm, līdz pat jūrai. Akmeņus un ķieģeļus viņi ņēma no priekšpilsētas, cirta gan atsevišķus kokus gan mežu, un kur bija vajadzīgs, cēla palisādes. Uz priekšpilsētas namiem viņi ierīkoja uzrobjus un nami noderēja tagad kā nocietinājumi. Tā viņi strādāja visu šo dienu, bet nākošajā pret vakaru bija vaļņi gandrīz jau gatavi. Nisajas sargi sāka tad pārtikas dēļ baidīties, jo to viņi dabūja ikreizes, tikai uz vienu dienu no zemes vidienē esošās pilsētas (Megarām), un tā kā bez tam viņi arī nedomāja, ka peloponēsiešu palīga spēki tik drīz pienāks, bet megariešus uzskatīja par saviem ienaidniekiem, tad viņi padevās atēniešiem ar nosacījumu, ka atdod savus ieročus, bet pēc tam ikviens no viņiem tiek atlaists brīvā pret noteiktas summas samaksu; ar lacedaimoniem turpretī, t. i. ar pavēlnieku un visiem citiem, kas atrodās pilsētā, atēnieši var darīt ko grib. Noslēguši šādu līgumu, viņi atstāja pilsētu, bet atēnieši nojauca garos vaļņus Megaru riņķa vaļņa tuvumā, pārņēma Nisaju savā ziņā un stājās tad pie citu jautājumu nokārtošanas.

70. Taisni šini laikā Siciōnes un Korintas apkārtnē atradās lacedaimonis Brasids, Tellida dēls, gatavodamies uz karagājieni pret Trākijas piekrasti. Izdzirdējis par vaļņu ieņemšanu un baidīdamies gan par peloponēsiešiem Nisajā, gan par Megarām,

viņš sūta pie boiōtiešiem un aicina tos steidzīgi nākt viņam ar karaspēku pretim uz Tripodisku — tā sauc kādu sādžu megāriešu novadā Geranejas kalna pakājē — un arī pats viņš dodās turp ar 2700 korintiešu, 400 flāsiešu un 600 siciōniešu hoplītiem un visiem citiem spēkiem, kādus bija jau ap sevi sapulcinājis. Viņš cerēja atrast Nisaju vēl neieņemtu; bet kad izdzirdēja, ka tā jau ieņemta, tad izlasīja 300 vīrus no sava karaspēka un nonāca ar tiem, nevienam nemanot, pie megāriešu pilsētas (jo gājieni uz Tripodisku viņš bij uzsācis nakts laikā); viņu nepamanīja arī atēnieši, kas atradās jūras piekrastē. Viņš nevien teica, bet arī patiesi gribēja, ja vien iespējams, no jauna ieņemt Nisaju; pirmā kārtā tomēr vēlējās iet Megarās, lai nodrošinātu tās pret atēniešiem. Viņš tā tad pieprasīja, lai viņu ielaiž pilsētā, apgalvodams, ka šim esot cerība atdabūt Nisaju atpakaļ.

71. Megārieši tomēr viņu neielaida, jo vienas partijas piederīgie baidījās, ka viņš neieved izdzītoš un viņus pašus neizdzen, bet otrs piekritēji — kā tauta, taisni tamdēļ norūpējusies, viņiem neuzbrūk un pa savstarpīgās cīņas laiku pilsētu neieņem atēnieši, kas noslēpušies tuvumā. Tā vieniem kā otriem šķita labāki mierīgi nogaidīt, kas notiks; viņi ticēja, ka starp atēniešiem un patlaban pienākušajiem spēkiem notiks kauja, un tad būs drošāki pievienoties tiem, kuriem kāds dievs savā labvēlībā piešķirs uzvaru. Kad nu Brasidam neizdevās megāriešus pārliecināt, viņš atgriezās atpakaļ pie pārejā karaspēka.

72. Līdz ar rīta blāzmu pienāca arī boiōtieši, kas jau pirms Brasida aicinājuma bija nodomājuši steigties Megarām palīgā, pieņemdami, ka briesmas draud arī viņiem. Tā tad viņi ar visiem saviem spēkiem atradās jau pie Platajas, bet kad pienāca Brasida sūtnis, viņiem radās daudz lielāka palāvība, tā kā tie nosūtīja tikai 2200 hoplītus un 600 jātniekus, ar karaspēka lielāko daļu atgriezdamiem mājās. Kad bija sapulcējies viss karaspēks ar ne mazāk par 6000 hoplītiem, tad pa to laiku, kad atēniešu smagi bruņotie spēki atradās noteiktās vietās pie Nisajas un pie jūras, bet viegli bruņotie bij izklīduši pa līdzenumu, — boiōtiešu jātnieki uzbruka viegli bruņotiem un aizdzina tos līdz jūrai (uzbrukumu šie nebija gaidījuši, jo līdz šim nekādi palīga spēki megāriešiem ne no kādas puses vēl nebija

pienākuši). Bet pēc tam pret boiōtiešu jātniekiem izjāja atēnieši, un tā notika jātnieku sadursme, kuŗa turpinājās ilgu laiku un par kuŗu viena kā otra puse apgalvo, ka viņa palikusi uzvarētāja. Jo boiōtiešu jātnieku virsnieku un dažus citus — tomēr ne daudzus — kas bija piejājuši pie pašas Nisajis, atēnieši bija nogalinājuši un nonēmuši tiem ieročus; šos kritušos, kas atradās viņu rokās, viņi tad izdeva uz vienošanās pamata un uzcēla arī uzvaras zīmi, tomēr visumā ne viena ne otra puse nepanāca noteiktu uzvaru, un boiōtieši aizjāja pie savejiem, bet atēnieši uz Nisāju.

73. Pēc tam Brasids ar savu karaspēku nonāca tuvāk pie jūras un megariešu pilsētas, ieņēma te izdevīgu pozīciju, nostājās kaujas kārtībā un palika tad mierīgi gaidot, pārliecināts, ka atēnieši viņam uzbruks; bez tam viņš zināja arī, ka megarieši grib nogaidīt, kuŗā pusē būs uzvara. Šāda izturēšanās bija pēc viņa domām dīvejādā ziņā izdevīga: vispirms, viņš neuzsāka cīņu kā pirmais un negāja no savas puses briesmām pretī, tomēr atklāti rādīja, ka ir gatavs aizstāvēties, un tā ar pilnu tiesību uzvara tīktu viņam pierakstīta, lai gan viņš nekušinātu ne rokas; tai pašā laikā viss tas iznāca labi arī zīmējoties uz megariešiem. Ja viņš ar savu karaspēku nebūtu tiem nemaz rādījis, tad viņam nebūtu nekādas izredzes izkaut kādu panākumu, jo it kā sakauts viņš bez šaubām būtu pilsētu tūlīn zaudējis; tagad turpretī varēja notikt, ka arī atēnieši labprāt negrib cīņu sākt, un tad viņš bez kaujas varēs sasniegt to, kādēļ bija nācis. Patiesībā tā arī notika. Jo atēnieši gan iznāca no Nisajas un nostājās kaujas gatavībā garo valņu priekšā, bet kad peloponēsieši neuzbruka, tad arī viņi izturējās mierīgi: arī viņu stratēģi apsvēra, ka risks viņiem ir pārāk liels — pēc ievērojamiem panākumiem uzsākt cīņu pret pārspēku un tad vai nu uzvaras gadījumā ieņemt Megaras, vai arī neveiksmi ciešot pazaudēt hoplītu labāko daļu, kamēr pretejā pusē apvienoto un klātesošo spēku katra atsevišķa daļa, saprotams, ir ar mieru uzņemties riskanto cīņu³⁸). Tā nu abi pretinieki kādu laiku gaidīja, bet kad ne viena ne otra puse neko neuzsāka, tad vispirms aizgāja atēnieši, ieējot Nisajā, bet pēc tam atkāpās arī peloponēsieši, aizejot uz savu izejas punktu. Emigrantiem draudzīgā megariešu partija palika tagad drošāka un atvēra pilsētas vārtus nevien pašam Brasidam, bet

ari atsevišķo palīgspēku pavēlniekiem, it kā tie būtu uzvarētāji un atēnieši negribētu vairs cīnīties. Tā tad viņi (oligarchi) tos uzņem un stājās ar tiem sarunās, bet atēniešu piekritēji bija jau visu palāvību zaudējuši.

74. Kad sabiedrotie bij uz savām pilsētām aizgājuši, atgriezās uz Korintu ari Brasids, lai rīkotu savu kaŗagājienu pret Trāķijas piekrasti, uz kuriem viņš jau no sākuma gribēja iet. Aizejot ari atēniešiem, tie megarieši, kas ar viņiem bija visciešākā sakarā stājušies, nevienam nemanot tūlī visi aizbēga, jo zināja ļoti labi, ka ir piespēti; pārejie atkal vienojās ar emigrantu partiju un sauca šos no Pēgām atpakaļ, saistīdami viņus ar svinīgu zvērestu, ka tie nekādā ziņā neatrīsies, bet cik labi spēdami rūpēsies par pilsētu. Šie tomēr, ieņēmuši valsts amatus, izdarīja kaŗaspēka apskati, atšķīra atsevišķās nodaļas cītu no citas un izlasīja ap simtu vīru — gan no saviem ienaidniekiem gan no tiem, par kuriem pastāvēja aizdomas, ka tie visvairāk saistījušies ar atēniešiem; pēc tam piespieda tautu atklāti par tiem nobalsot³⁹), un kad tos atzina par vainīgiem, tad lika viņus nogalināt. Pilsētā viņi ieveda gandrīz oligarchisku iekārtu, un ļoti ilgi te pastāvēja šī valsts forma, partiju cīņu laikā necīga skaita nodibināta.

75. Tanī pašā vasarā ap to laiku, kad mitilēniešu emigranti bija nodomājuši pārvērst Antandru par cietoksni, Hellesponta apkārtnē atradās ar nodevu piedzinēju kuģiem atēniešu stratēģi Dēmodoks un Aristeids (trešais stratēģis, Lamachs, bij ar 10 kuģiem iebraucis Melnajā jūrā). Izdzirdējuši par mīnētās vietas nostiprināšanu, viņi baidījās, kā tā nespēlē (pret Lesbu) tādu pašu lomu, kādu Anajas pret Samu⁴⁰), kuŗas bij ieņēmuši samiešu emigranti, kas izdarīja pēc tam nevien pakalpojums peloponēsiešiem, sūtīdami to flotei stūrmaņus, bet traucēja ari pilsētā palikušos samiešus un pieņēma, kas no turienes aizbēga. Stratēģi tā tad sapulcina kaŗaspēku no sabiedrotiem, nobrauc līdz Antandrai, kaujā uzvar viņiem pretīm iznākušos mitilēniešu emigrantus un ieņem no jauna šo vietu. Neilgi pēc tam Lamachs, kas bij iebraucis Melnajā jūrā un izmetis enkurus Hēraklejas apvidū Kalēkas upes grīvā, pazaudē savu floti no lietus gāziena un upes piepešas pārplūšanas. Viņš pats gāja pēc tam ar savu kaŗaspēku pa zemesceļu caur Bitīnijas trā-

kiešu novadu, kuri dzīvo otrā pusē — Āzijā, un nonāca Kalchedonā, megariešu kolonijā pie ieejas Melnajā jūrā.

76. Tai pašā vasarā atēniešu stratēģis Dēmostens, tikko atgriezies no megariešiem, nonāk ar 40 kuģiem Naupaktā, jo ar viņu un Hipokratu stāvēja sarunās par apstākļiem Boiōtijā daži šīs zemes pilsoņi, kuri vēlējās pārgrozīt vietejo iekārtu un ievest tautas valdību, kāda pastāvēja Atēnās. Tad nu galvenokārt uz tēbiešu emigranta Ptoiodōra ierosinājumu tika norunāts sekošais plāns. Zināmiem cilvēkiem vajadzēja nodot Sifas (tā ir jūrmalas pilsētiņa tespijiešu novadā pie Krīsas līča). Kādi citi, no Orchomenas, kuŗu agrāk sauca par minijiešu, bet tagad par boiōtiešu Orchomenu, gribēja nodot pie tās piederošo Chairōneju; tā ir pilsēta pie Boiōtijas robežām preti Fanotīdas novadam fōkiešu zemē, un daži fōkieši bij arī minētā plāna dalībnieki. Visvairāk tomēr visu šo lietu atbalstīja orchomeniešu emigranti, kuri par maksu salīga arī cilvēkus no Peloponēsas. Sakarā ar to, atēniešiem vajadzēja piepeši ieņemt Dēliju — Apollōna svētnici tanagriešu zemē pretim Eībojai, un visam tam vajadzēja notikt reizē, noteiktā dienā, lai boiōtieši nevarētu vienotiem spēkiem iet uz Dēliju, bet atsevišķām pilsētām vajadzētu aizstāvēt apdraudētās vietas pašu novados⁴¹). Ja nu mēģinājums izdotos un arī Dēlijs būtu nostiprināts, tad apvērsuma meklētājiem bija labas izredzes arī tad, ja apvērsums Boiōtijas pilsētās varbūt tūlī nenotiktu, jo ja minētās vietas būtu ieņemtas, ja zeme tiktu ar laupīšanas gājieniem postīta un ikvienam būtu tuvumā patvērums sasniedzams, tad pārgrozījumi bija viegli iespējami, un ar laiku visu varēja nokārtot pēc vēlēšanās, ņemot vērā, ka atēnieši nāktu atkritējiem palīgā, bet pretinieki nevarētu savus spēkus apvienot.

77. Tāds raksturs bija norunātam pasākumam. Hipokrats tad nu gribēja vajadzīgā brīdī pats ieiet Boiōtijā ar atēniešu karaspēku, bet Dēmostenu līdz ar 40 kuģiem viņš jau iepriekš nosūtīja uz Naupaktu, lai tas šinī apvidū sapulcinātu karaspēku no akarnāņiem un citiem sabiedrotiem un dotos tad uz Sifām, kuŗas, kā sagaidāms, tiktu nodotas. Viņiem bij arī diena norunāta, kuŗā vienu kā otru pasākumu vajadzēja izpildīt. Nonācis Naupaktā, Dēmostens atrod, ka akarnāņi kopīgiem spēkiem piespieduši oiniadus pievienoties atēniešu savienībai; viņš pats tad sapulcina karaspēku no visiem vietejiem sabiedrotiem

un dodās vispirms pret Salinti un agrajiešiem, kurus pievieno atēniešiem; pēc tam viņš gatavoja visu vajadzīgo, lai noteiktā laikā branktu uz Sīfām.

78. Ap to pašu laiku šinī vasarā devās Brasids ar 1700 hoplītiem uz Trāķijas piekrasti. Nonācis Hēraklejā trachiniešu zemē, viņš sūtīja uz Farsālu pie spartiešu piekritējiem — oligarhiem un lūdza dot viņam un viņa karaspēkam pavadonius, un kad Aciņas⁴²) pilsētā Melitijā bij ieradušies Panairs, Dōrs, Hipolochīds, Torilāvs un Strofaks, kurš bija chalcidiešu konsuls, — tad turpināja savu ceļojumu. Viņu pavadīja vēl citi tesāļi un to starpā arī Perdika draugs Nikonīds no Lārisas. Jo iziet Tesalijai cauri bez pavadoniem nebija viegli, it īpaši ar bruņotiem spēkiem (tā jau vispāri pie hellēņiem neviens neuzdrošinājās iet bez atļaujas caur svešu zemi); tikai pret atēniešiem pati tesāļu tauta jau no seniem laikiem izturējās labvēlīgi. Ja nu tesāļiem nebūtu pa parastam drīzāk patvaldība nekā demokrātiska iekārta bijusi⁴³), Brasids nekad nebūtu cauri ticis, jo arī tagad cilvēki, kas piederēja pie viņa pavadoniem pretejas partijas, stājās viņam ceļā pie Ēnipejas upes un apturēja viņa gājienu. Tie sacīja, ka viņš dara nepareizi, celodams bez šo kopīgās virsvaldes⁴⁴) atļaujas. Brasīda pavadoni atbildēja, šie nemaz nevēloties to pret viņu gribu cauri izvadīt, bet viņš esot piepeši ieradies un tā šie viņu pavadot, jo esot viņa viesmīļi. Runāja arī pats Brasīds, aizrādīdams, ka šis nākot kā viņu un Tesalijas draugs, un karojot ar saviem ienaidniekiem — atēniešiem, bet nevis ar viņiem; šis nezinot, ka starp tesāļiem un lacedaimoniem pastāvētu kāds ienaidis, tā kā vieni nedrīkstētu otru zemē rādīties; tagad nu gan šis pret viņu gribu tālāk neiešot (to jau arī nevarot), tomēr sagaidot, ka viņi šo neaizturēšot. To dzirdēdami, minētie cilvēki aizgāja, bet Brasīds, paklausīdams savu pavadonu padomam, gāja bez kavēšanās ātriem soļiem tālāk, kamēr vēl nesapulcējās kādi lielāki spēki, kas varēja ceļu aizšķērsīt. Tā viņš šinī dienā, iziedams no Melitijas, nonāca līdz Farsālai, kur apmetās nometnē pie Apīdanas upes; no šejienes nogāja līdz Facijam un tad līdz Peraibijas novadam. Tesāļu pavadoni devās tagad atpakaļ, bet peraibieši, kas ir tesāļu pavalstnieki, noveda viņu līdz Dijai Perdika valstī (Dija ir Macedonijas pilsētiņa Olimpa pakājē pie Tesalijas robežām).

79. Tādā kārtā Brasids ātri izgāja Tesalijai cauri, pirms te kāds paspēja sagatavoties, lai viņu aizturētu, — pēc kam nonāca pie Perdika un Chalcidlkā. Par šī karaspēka pienākšanu no Peloponēsas bija rūpējušies no atēniešiem atkritušie sabiedrotie Trākijas piekrastē⁴⁶) un arī Perdiks: viņi lūk baidījās atēniešu sekmju dēļ, jo chalcidieši domāja, ka atēnieši nāks vispirms pret viņiem (arī neatkritušās kaīniņu pilsētas bija slepeni piedalījušās aicinājumā); bet Perdiks, lai gan neatradās atklātā karastāvoklī ar atēniešiem, baidījās no tiem savu agrāko ķildu dēļ, pirmā kārtā tomēr viņš vēlējās padot savai varai lincēstu ķēniņu Aribaju⁴⁶). Toreizejās lacedaimoņu neveiksmes dēļ viņiem arī jo vieglāk bij iespējams ataicināt karaspēku no Peloponēsas.

80. Tā kā Peloponēasai un visvairāk pašu lacedaimoņu zemei bija jācieš no atēniešu uzbrukumiem, tad lacedaimoņi visdrīzāk cerēja no atēniešiem atsvabināties, ja arī savukārt nodarītu tiem sāpīgus zaudējumus, nosūtot karaspēku pie viņu sabiedrotiem, it īpaši, ja pēdejie ir ar mēru to uzturēt un atkrišanas nolūkā aicina viņus, lacedaimoņus, sev palīgā. Tas bija viņiem arī izdevīgs iemesls izsūtīt kādu daļu heilōtu, lai šie tagadejos apstākļos, kad Pila atradās svešās rokās, neizdarītu kādu apvērsumu. Reiz viņi jau bija pret heilōtiem šādu līdzekli izlietojuši, baidīdamies no viņu apvērsuma kāres un lielā skaita (jo no seniem laikiem lacedaimoņu rīcībai bija pa lielākai daļai nolūks — pēc iespējas vairāk nodrošināties pret heilōtiem): viņi bij izsludinājuši, lai pieteicās ikviens, kas atrod sevi karadienestam visvairāk noderīgu, jo tiem šie dāvināšot brīvību, kamēr patiesībā viņi gribēja tikai heilōtus pārbaudīt, pieņemdami, ka tie, kas tik lielā mērā kāro pēc brīvības, savā augstprātībā visdrīzāk viņiem uzbruks. Kad nu viņi bij izlasījuši līdz 2000 cilvēku, tad šie, pušķojušies vainagiem, gāja pa svētnīcām it kā atbrīvoti, bet neilgi pēc tam lacedaimoņi lika viņiem nozust un neviens nezināja, kā kurais no tiem gājis bojā. Tā nu arī tagad viņi labprāt sūtīja Brasidam līdzī 700 smagiem ieročiem bruņotu heilōtu, kamēr pārejos spēkus tas bija Peloponēsā par maksu salīdzis.

81. Brasidu lacedaimoņi sūtīja uz viņa paša karstāko vēlēšanos, un arī chalcidieši bija par to rūpējušies, jo Spartā viņš bija pazīstams kā visnotaļ enerģīgs cilvēks; un tiešām, aizgājis

svešumā, viņš izdarīja lacedaimoņiem vislielākos pakalpojumus. Šimbrīžam viņš ar savu taisno un labvēlīgo izturēšanos pret pilsētām pamudināja tās pa lielākai daļai uz atkrišanu no Atēnām, dažas ieņemdams arī pateicoties nodevībai, un tā lacedaimoņu rokās, ja tie gribēja mieru slēgt (ko tie arī darīja), atradās apdzīvotas vietas, kuŗas varēja apmainīt pret savejām; bez tam arī kara troksnis attālinājās no Peloponēsas. Bet pa vēlākā kara laiku, t. i. pēc Sicīlijas notikumiem, Brasida cēlais raksturs un saprātība, ko daži pazina no piedzīvojumiem, citi ticēja attiecīgiem nostāstiem, — modināja atēniešu sabiedrotos viskarstāko vēlēšanās pievienoties lacedaimoņiem. Viņš taču bija pirmais (pa šī kara laiku), kas nonāca svešās zemēs, un tā kā visnotaļ izrādījās par krietnu vīru, tad iedvēsa drošu pārliecību, ka arī visi citi lacedaimoņi ir viņam līdzīgi.

82. Kad nu viņš toreiz bija nonācis Trāķijas piekrastē un atēnieši to dabūja zināt, tie nolēma uzskatīt Perdiku par savu ienaidnieku, ticēdami, ka viņš ir šī gājiena ierosinātājs; bez tam viņi pastiprināja arī savu sabiedroto apsardzību minētā apvidū.

83. Perdiks devās tūlī ar Brasida un saviem paša spēkiem pret savu kaimiņu — Lincēstas macedoņu ķēniņu Aribaju, Bromera dēlu, ar kuŗu bij ienaidā, un gribēja to savai varai padot. Bet kad viņš kopā ar Brasidu bija nonācis pie ieejas Linkā, Brasids paskaidroja, ka gribot vispirms ar Aribaju stāties sarunās un ja iespējams, drīzāk iegūt to par lacedaimoņu sabiedroto nekā uzsākt karu. Bija jau arī Aribajs ar hēroldu kaut kādu ziņu devis, ka ir ar mieru uzticēties Brasidam kā šķīrējtiesnesim, un arī klātesošie chalcidiešu sūtņi ieteica Brasidam neizvilkt Perdikam kvēlošas ogles no pelniem, lai tas būtu piekāpīgāks, kad būs runa par viņu pašu interesēm. Bez tam vēl Perdika sūtņi Lacedaimonā bija kaut ko tamlīdzīgu sacījuši, ka viņš gribot pievienot lacedaimoņiem daudz sabiedroto savā apkaimē; tā tad uz šī pamata Brasids vēlējās drīzāk ar sarunām nokārtot attiecības ar Aribaju. Perdiks atbildēja, šis neesot viņu kā tiesnesi aicinājis strīdus jautājumu izšķiršanai, bet gan tamdēļ, lai viņš padarītu par nekaitīgiem ienaidniekus, kuŗus šis pats par tādiem apzīmē; viņam neesot arī tamdēļ tiesības stāties ar Aribaju sarunās, ka šis uzturot pusi viņa karaspēka. Brasids tomēr pret viņa gribu un vēlēšanos satikās ar Aribaju, bij apmierināts ar tā paskaidrojumiem un aizveda

savu karaspēku projām, viņa zemē neiebrukdams. Bet Perdiks ņēma to launā un apgādāja pēc tam ar pārtiku tikai trešo daļu Brasida karaspēka, puses vietā.

84. Drusku vēlāk, tai pašā vasarā, īsi pirms vīnogu ievākšanas, Brasids devās kopā ar chalcidiešu palīgspēkiem pret andriešu koloniju Akantu. Akantieši sanāca savā starpā naidā, vai viņu uzņemt vai nē, t. i. no vienas puses tie, kas kopā ar chalcidiešiem bija viņu aicinājuši, bet no otras — tautas partija. Tomēr tauta, baidīdamās par vēl neievāktu ražu, ļaujās no Brasida ierunāties, ka pieņems tikai viņu vienu un to uzklauzījusies apspriedīsies. Tā viņa to pieņēma, bet viņš uzstājās tautas sapulcē un runāja apmēram šādi (viņam netrūka arī runas dāvanu, cik tās pie lacedaimoniem sastopamas):

85. „Ja lacedaimoni ir mani un manu karaspēku šurpu sūtījuši, tad tas noticis tamdēļ, cienjamie akantieši, lai attaisnotu to iemeslu, uz kuŗu mēs aizrādījām kara sākumā, t. i. ka karosim ar atēniešiem, lai atbrīvotu Helladu. Bet ja mēs nākam tik vēlu, pēc tam kad esam vīlušies savos uzskatos par kuŗu mūsu tuvumā, cerēdami vieni paši, neieraujot jūs kara briesmās, drīzā laikā pilnīgi pārspēt atēniešus, — tad par to neviens lai neļaujot, jo tagad, tiklīdz bij iespējams, mēs esam nākuši un mēģināsim kopā ar jums viņus pazemināt. Es tikai brīnos, ka jūs aizslēdzat man savus vārtus un mana atnākšana nedara jums prieku. Jo mēs, lacedaimoni, cerējām, ka nonāksim pie cilvēkiem, kas jau pirms mūsu ierašanās būs mums vismaz savās domās cīņas biedri, un ka mūsu atnākšana būs patīkama; tādēļ mēs arī nebaidījāmies no tik riskanta pasākuma, kāds ir daudz dienu ilgstošais ceļojums caur svešu zemi, un arī citādi mēs esam pūlējušies cik spēdami. Bet ja jums būtu kaut kas cits prātā, vai arī ja jūs gribētu kā savai tā arī pārejo hellēņu brīvībai ceļā stāties, tad tā būtu ļauna lieta. Jo tad jūs nevien paši stātos man ceļā, — arī dažs labs no tiem, pie kuŗiem es vēl nonākšu, ne tik labprāt man pievienosies, uzskatīdams par nepatīkamu lietu, ka jūs mani neesat uzņēmuši, pie kuŗiem es vispirms esmu nācis un kas esat ievērojamas pilsētas iedzīvotāji un pazīstami kā saprātīgi cilvēki. Es nevarēšu arī sev par labu nekādu motīvu pievest, bet gan izlikšies, ka brīvība, ko es nesu, runā taisnībai preti, vai arī es esmu ar vājiem spēkiem nācis un nespēju jūs pret atēniešu uz-

brukumu aizstāvēt. Un tomēr, kad es ar šo savu kara spēku parādījos Nisajas priekšā, tad atēnieši neuzdrošinājās ar to ielaisties cīņā, lai gan bija pārsvarā⁴⁷); tā tad nav sagaidams, ka viņi sūtitu pret jums, vismaz ar savu floti, tikpat lielu kara spēku, kāds tiem bija pie Nisajas⁴⁸).

86. „Es pats esmu šurpu nācis nevis ļaunā nolūkā, bet lai nestu hellēņiem brīvību; es esmu arī lacedaimoņu valdībai licis saistīties ar vissvinīgāko zvērestu, ka visi tie, ko es iegūšu par sabiedrotiem, paturēs savu patstāvību un neatkarību. Mēs negribam jūs arī ar varu vai viltu mūsu savienībai pievienot, bet gan jums blakus cīnīties, kas esat atēniešu kalpināti. Es tad nu vēlos, ka jūs par mani nešaubītos, kas dodu vislielākās drošības ķīlas, un nedomātu arī, ka esmu vājš aizstāvis, bet pievienotos man ar pilnu palāvību. Bet ja varbūt daži aiz personiskiem iemesliem baidās, ka valdības varu jūsu pilsētā es neatdodu kādai partijai⁴⁹), un tamdēļ nevēlās man pievienoties. — tad tie lai uzticās man bez vārda runas. Jo es neesmu nācis, lai nostātos kādas partijas pusē, un nedomāju arī, ka es nestu patiesu brīvību, ja neievērotu parasto iekārtu un pilsoņu vairākumu nodotu mazākumam, vai arī mazākumu visuma rokās. Tāda brīvība būtu grūtāki panesama nekā sveša vara, un tā mēs, lacedaimoņi, par savām pūlēm mantotu nevis pateicību, bet drīzāk pārmetumus, goda un slavas vietā; to netaisnību, kuŗas dēļ mēs kaŗojam ar atēniešiem, mums tad neapšaubami pārmetu ar vēl lielākām naida jūtām nekā tiem, kas nemaskojās ar godīgumu. Kas bauda vispārīgu cieņu, tiem ir lielāks kaums meklēt savu labumu ar skaisti apsegtu viltību nekā ar atklātu varu, jo pēdējā gadījumā uzbrūk, atsaucoties uz spēku, kas ir likteņa dāvana, bet pirmajā nāk ar netaisna prāta ļaunu nolūku.

87. „Tā nu mēs izturamies ar vislielāko uzmanību pret jūsu vissvarīgākām interesēm, un vislabāko garantiju, neatkarīgi no zvērestiem, jums var dot vienīgi tie, kuŗu darbi, salīdzinot ar viņu vārdiem, modina neatvairamu pārliecību, ka sasniegtais labums saskan ar viņu solījumiem. Bet ja jūs uz šo manu aicinājumu atbildēsiet, ka neredzat nekādu iespēju tam sekot, pie kam savas labvēlības dēļ pieņemsiet, ka drīkstat mani atraidīt, nesāņemot sodu; ja teiksiet, ka brīvība jums šķiet ne bez briesmām, ka pēc taisnības to vajaga nest tiem, kas spēj

to saņemt, bet uzspiest nevienam, — tad es piesaukšu vietejos dievus un hērojus par lieciniekiem, ka es, lai gan labā nolūkā nācis, nevaru jūs pārliecināt, bet jūsu zemi es postīšu un mēģināšu jūs piespiest; un pie tam es vairst nedomāšu, ka nodaru kaut kādu pārestību, bet ka man aiz diviem neatvairāmiem iemesliem ir lielā mērā uz to tiesība: zīmējoties uz lacedaimoniem — lai tie jūsu „labvēlības“ dēļ neciestu zaudējumus pateicoties naudas summām, kādas jūs, mums nepievienodamies, sūtīsiet atēniešiem kā nodevas; bet attiecībā uz hellēņiem — lai jūs viņus neaizkavētu atsvabināties no kalpības. Ja mēs izturētos citādi, tad mēs tiešām nepildītu savu pienākumu kā vajadzīgs, un ja mēs, lacedaimoņi, nenestu brīvību vispārības labā, tad mums arī nenāktos atbrīvot tos, kas to nevēlās. Mēs arī nebūtu necenšamies pēc virsvaldības, drīzāk vēlamies izbeigt svešu varu, un mēs nodarītu pārestību vairākumam, ja visiem nesdami brīvību un neatkarību, atļautu jums stāties mums ceļā. Visu to nu apsveriet labi, un sacenšoties ar citiem hellēņiem pasteidzaties, lai jūs kā pirmie sasniegtu brīvību un iegūtu nemirstamu slavu; tad jūs izsargāsīties nevien no privātiem zaudējumiem, bet puškosiet arī visu pilsētu ar visskaistāko vārdu.“

88. Tā runāja Brasids. Akantieši noklausījās pēc tam daudz runās par un pret viņa priekšlikumu un stājās tad pie atklātas nobalsošanas, un tā kā Brasids bij aizgrābjoši runājis un viņi baidījās arī par savu ražu, tad ar balsu vairākumu nolēma atkrist no Atēnām. Viņi tad saistīja Brasidu ar to pašu zvērestu, ko lacedaimoņu valdība, viņu sūtīdama, bija devusi, t. i., ka visi tie, ko viņš iegūs par sabiedrotiem, paturēs savu brīvību un neatkarību; bet pēc tam viņi ielaida Brasida kara spēku pilsētā. Mazliet vēlāk atkrita arī Stageira, andriešu kolonija. Tādi bija šīs vasaras notikumi.

89. Nākošai ziemai patlaban sākoties, atēniešu stratēģiem Hipokratam un Dēmostenam vajadzēja ieņemt augstāk minētās vietas Boiōtijā, pie kam Dēmostenam bij ar savu floti jāierodās Sifās, bet Hipokratam jāiet uz Dēliju. Viņiem tomēr notika kļūda zīmējoties uz dienu, kurā vienam kā otram vajadzēja kara gaitas sākt. Tad nu vispirms Dēmostens piebrauca ar savu floti pie Sifām, līdzī vezdams akarnāpus un lielu skaitu citu sabiedroto tanī apvidū; viņš tomēr neko nevarēja sasniegt, jo visu šo plānu bija lacedaimoņiem atklājis fōkietis Nikomachs

no Fanoteja, bet tie atkal boiōtiešiem. Tā kā Hipokrats nebija vēl Boiōtijā iebrucis un nekādas grūtības nenodarīja, tad visu boiōtiešu spēki bija varējuši sapulcēties un laikā ieņemt Sifas un Chairōneju. Kad nu savvērestības dalībnieki redzēja notikušo kļūdu, viņi neko vairs attiecīgās pilsētās neiesāka.

90. Savukārt Hipokrats sapulcina visu atēniešu kara spēku, gan pašus pilsoņus gan āriniekus un pilsētā esošos svešiniekus, un nonāk pie Dēlija par vēlu, t. i. pēc tam, kad boiōtieši bija jau no Sifām pārnākuši. Viņš lika tad savam kara spēkam apmesties nometnē un sāka Dēliju sekošā kārtā nostiprināt. Visapkārt svētajam iecirknim un templim viņi raka grāvi, zemi no grāvja uzmezdami kā valni; pēdejam blakus iedzina stabus un tad meta uz tā virsū vīnakokus, kas auga ap svētnīcu un kuņus nocirta, tāpat akmeņus un ķieģeļus, ko ņēma no tuvumā esošo namu drupām. Tā viņi visādā ziņā pūlējās uzcelt valni, un bez tam cēla arī koka torņus, kur tādi bija vajadzīgi un no svētnīcas celtnēm nekas nebija pāri palicis (jo arī pilārtelpa bija sabrukusi). Darbus viņi sāka trešajā dienā pēc iznākšanas no dzimtenes, un tā viņi strādāja kā šini tā arī ceturtajā dienā, bet piektajā līdz brokasta laikam. Kad darbi pa lielākai daļai bija pabeigti, karaspēks atstāja Dēliju un uz mājām dodamies nogāja apmēram 10 stādijas. Tad hoplīti apstājās un atpūtās, bet vairums viegli bruņoto gāja bez kavēšanās tālāk. Hipokrats turpretī vēl palika Dēlijā, lai nokārtotu aizsardzību un dotu rīkojumus, kā veikt vēl nepabeigtos nocietinājuma darbus.

91. Boiōtieši pa tām dienām pulcējās Tanagrā, un kad viņi bija no visām pilsētām sanākuši un dzirdēja, ka atēnieši iet mājās, tad boiōtarchi⁶⁰), kuņu ir vienpadsmit, negribēja kauju uzsākt, tādēļ ka atēnieši neatrodoties vairs Boiōtijā (tie bija apmetušies nometnē apmēram uz Orōpijas robežām⁶¹); tikai Pagōnds, Aiolada dēls, kas kopā ar Ariantīdu Lisimacha dēlu bija no Tēbām ievēlēts apvienotās Boiōtijas valdē, vēlējās kauju, jo viņa rokās atradās virspavēlniecība; bez tam viņš atrada arī par derīgu ļaut runāt ieročiem. Viņš tad sasauca karaspēku — pa atsevišķām nodaļām, lai ieroči nebūtu visiem reizē jāatstāj — un mēģināja boiōtiešiem ierunāt iet un cinīties ar atēniešiem. Viņš nu runāja apmēram šādā kārtā:

92. „Cienījamie boiōtieši, nevienam no mūsu karavadoņiem nevajadzēja ne iedomāties, ka ar atēniešiem mums nenākās cīņu sākt, ja tos vairs nesastopam Boiōtijā. Viņi ir taču no kaimiņu zemes te iebrukusi, uzcēlušī nocietinājumu un griš Boiōtiju nopostīt; tā tad viņi bez šaubām ir mūsu ienaidnieki. lai mēs viņus sastopam kur sastapdami un lai viņi nākuši no kurienes nākdami, uzsākot pret mums naidīgu rīcību. Ja nu kādam arī šķita drošāki — neielasties cīņā, tad tagad tas lai nāk pie citas atziņas. Jo rūpes par tēviju neatļauj mums sveša uzbrukuma gadījumā tādu pašu aprēķinu, kāds ir tam, kas neapmierinās ar saviem paša īpašumiem, bet pēc ieguvumiem cenzdamies no brīva prāta apdraud citus. Bez tam jums ir no tēviem mantots paradums, sveša uzbrucēja karaspēkam stāties pretī nevien savā, bet arī svešā zemē, un visvairāk tā jāizturās pret atēniešiem, kas turklāt ir mūsu kaimiņi. Jo iespēja pretoties saviem kaimiņiem ir visur brīvības garantija, un it īpaši tas attiecās uz atēniešiem, kuŗi mēģina kalpināt nevien tos, kas viņu tuvumā, bet arī kas tālumā, Kā lai nu visiem spēkiem necinīties ar viņiem? Par bridīnošu piemēru mums var noderēt gan mūsu priekšā esošā Eīboja, gan lielākā daļa pārejās Helladas: kā gan tur tagad izskatās? Vajaga saprast, ka ja citās vietās kaimiņi izcīna cīņas robežu dēļ, tad pie mums, ja mēs tiekam pārspēti, viena vienīga neapstrīdama robeža aptvers visu mūsu zemi; jo atēnieši, uzbrukumu sākuši, paņems ar varu visu, kas mums pieder. No šiem kaimiņiem mums draud daudz lielākas briesmas nekā no pārejjiem. Kas paļaudamies uz savu varu uzbrūk citiem, kā tagad atēnieši, tie pa laikam diezgan droši dodās pret to, kas izturās mierīgi un aizstāvās tikai savā zemē, bet kas iet viņiem pretī pāri robežai un izdevīgā bridī pats uzsāk cīņu, tam viņi pretojās jau mazāk sparīgi. Taisni pie atēniešiem mēs to esam jau piedzīvojuši, jo kad viņi mūsu iekšejo ķildu dēļ bij ieņēmuši mūsu zemi, mēs uzvarējām viņus pie Korōnejas un nodrošinājām Boiōtijai mieru līdz pat šo baltu dienu. To vajag atcerēties, un vecākie vīri mūsu starpā lai rāda līdzīgu drosmi kā agrākās cīņās, bet jaunākie — to tēvu dēļ, kas toreiz izrādījās par krietniem vīriem, — lai mēģina nedarīt kaunu savu priekšteču varonībai. Ticēdami, ka mūsu pusē būs tas dievs, kuŗa svētnicu atēnieši pretlikumīgi nopostījuši un tagad rikojās tur kā savās mājās; paļaudamies arī uz

urpu zīmēm, kas sola mums labu laimi, — uzsāksim tad nu cīņu ar pretiniekiem un rādīsim viņiem, lai kāroto iegūst citā vietā, uzbrūkot tādiem, kas neprot aizstāvēties, bet kam ir tēvu tēvu tikums — savas dzimtenes brīvību allaž aizstāvēt ieročiem rokā un svešu zemi netaisnā kārtā nekalpināt, no tiem viņi neaizies, nesastapuši nopietnu pretestību.“

93. Ar šādu uz mudinājumu Pagōdam arī izdevās ierunāt boiōtiešiem iet pret atēniešiem. Viņš tad lika savam karaspēkam doties ceļā un veda to steidzīgi uz priekšu, jo bija jau vēlu dienā. Nonācis atēniešu tuvumā, viņš apstājās kādā vietā, kur pakalnam starpā esot vieni otru nevarēja redzēt. Te viņš nu kārtoja savu karaspēku un gatavojās uz kauju. Kad Hipokrats, vēl Dēlijā būdams, saņēma ziņu par boiōtiešu tuvošanos, viņš nosūta savam karaspēkam pavēli nostāties kaujas gatavībā, un mazliet vēlāk pienāk arī pats, pie Dēlija atstādams kādus 300 jātniekus, lai tie apsargātu šo vietu pret varbūtīgu uzbrukumu un bez tam paši uzbruktu boiōtiešiem izdevīgā brīdī pa kaujas laiku. Gribēdami viņus aizturēt, boiōtieši no savas puses nostādīja pret tiem kādu nodaļu un tad, pienācīgi sagatavojušies, parādījās uz pakalna, kur nostājās noteiktā kaujas kārtībā. Hoplītu viņiem bij ap 7000, viegli bruņoto pāri par 10.000, bez tam 1000 jātnieku un 500 šķēpnešu. Labo spārnu ieņēma tēbieši ar saviem pavalstniekiem, centru haliartieši, korōnejieši, kōpieši un visi citi, kas dzīvo ap ezeru⁹²); bet kreisajā spārnā stāvēja tespījieši, tanagrieši un orchomenieši. Katra spārna galā atradās jātnieki un viegli bruņotie. Tēbiešu hoplīti stāvēja 25 rindās, bet pārējie kā kuņais. Tādi bija boiōtiešu bruņotie spēki un viņu ierinda.

94. Atēniešu pusē visi viņu smagi bruņotie spēki, skaita ziņā līdzīgi pretiniekiem, nostājās 8 rindās, bet katra spārna galā jātnieki. Pēc noteikta plāna ieročiem apgādātu viegli bruņoto pilsētai nebija, un tādi arī toreiz kaujā nepiedalījās. Tie, kas līdz ar pārējo karaspēku bij iegājuši Boiōtījā, skaita ziņā gan daudzkārt pārspēja pretiniekus, bet daudzi no viņiem bija bez ieročiem, tādēļ ka iesaukti tika visi — gan pilsoņi, gan pilsētā esošie svešinieki; un tā kā viņi kā pirmie bija mājās aizgājuši, tad tikai neliels skaits viegli bruņoto ņēma cīņā dalību. Kad nu abas puses bij ieņēmušas kaujas līniju un patlaban gribeja doties viena pret otru, tad atēniešu stratēģis Hipokrats, gar

savu karaspēku iedams, vēl uzmodināja to apmēram šādiem vārdiem:

95. „Atēnieši, mana uzruna gan būs īsa, bet uz krietniem vīriem tā atstās ne mazāku iespaidu; tā ietver sevī drīzāk atgādinājumu nekā uzmodinājumu. Neviena no jums lai neiedomājas, ka mēs te, svešātnē, bez vajadzības uzņemamies tik lielu risku. Jo šo mūsu pretinieku zemē cīņa būs par mūsu pašu tēviju, un ja mēs gūsim uzvaru, peloponēsieši nekad vairs mūsu dzimtenē neiebruks, tādēļ ka viņiem trūks boiōtiešu kavalerijas⁹³), un tā ar vienu vienīgu kauju jūs nevien iegūsiet šo, bet arī drīzāk atsvabināsiet savu zemi⁹⁴). Ejiet tad nu cīņā ar šiem mūsu pretiniekiem un esiet cienīgi savas dzimtās pilsētas, uz kuŗu ikviens no jums ir lepns kā uz pirmo starp visiem hellēņiem, — cienīgi arī savu tēvu, kas Mīrōnida vadībā reiz uzvarēja šos pie Oinofitām⁹⁵) un ieņēma tad Boiōtiju.“

96. Ar šādu uzmodinājumu Hipokrāts apstaigāja savu karaspēku līdz pusei, bet tālāk vairs netika, jo boiōtieši, kuŗus Pagōnds arī te bija steidzīgi uzmodinājis, nāca paīānu dziedādami no pakalna pretī. Tagad arī atēnieši devās pret viņiem, līdz abas puses ar sparū sadūrās kopā. Starp pretejo spārnu galiem sadursme tomēr nenotika, jo tiem gadījās viena un tā pati klizma — tos aizturēja gravas. Starp pārejām daļām turpretī notika asa cīņa un vairogi sitās cits pie cita. Tad nu boiōtiešu kreiso spārnu līdz pat līnijas pusei pārspēja atēnieši, kas šinī vietā nodarīja lielas grūtības galvenokārt tespijiešiem. Jo tā kā šiem blakus nostādītie bija jau atkāpušies, tad tespijieši ņika uz neliela laukuma ieslēgti un daudzi no viņiem krita, aizstāvoties ieročiem rokās; krita arī daži atēnieši, kas pie ielenkšanas bija zaudējuši noteiktu kārtību, nepazīna vairs cits citu un nogalināja savejos. Tā šinī vietā boiōtiešu karaspēks cieta neveiksmi un aizbēga pie tās daļas, kas cīņu turpināja; viņu labais spārns turpretī, kur atradās tēbieši, ņēma pārsvaru par atēniešiem un atspieda tos vispirms soli pa solim atpakaļ. Pagōnds nu bija, kad viņa kreisajam spārnam klājās grūti, atēniešiem nemanot nosūtījis pakalnam apkārt divas jātnieku nodaļas, un kad tās piepeši parādījās, tad atēniešu labais spārns, kas bij uzvaru guvis, iztrūkās, būdams pārliecināts, ka uzbrūk kādi citi spēki, un tā nu sāka bēgt viss atēniešu karaspēks, gan

šeit, minētā atgadījuma dēļ, gan tur, kur tēbieši viņus spieda atpakaļ, gandrīz jau pārraudami viņu līniju. Viņi bēga pa daļai uz Dēliju un jūras pusi, pa daļai uz Orōpu, citi uz Parnēta kalnu, daži atkal, kā kurais cerēja glābiņu atrast. Viņus vajāja un nogalināja galvenokārt boiōtiešu kavalērija, tāpat arī lokrieši, kas neilgi atpakaļ, kad izšķīrās kaujas gaita, bija pienākuši palīgā. Naktij iestājoties, kas pārtrauca vajāšanu, bēdzēju lielajam vairumam bija jau vieglāk atrast glābiņu. Nākošā dienā atēnieši aizbrauca no Orōpas un Dēlija — šī vieta tomēr vēl atradās viņu rokās — pa jūru uz mājām, atstādami Dēlijā garnizonu.

97. Boiōtieši uzcēla uzvaras zīmi, uzlasīja savus kritušos un noņēma ieročus kritušajiem ienaidniekiem. Atstājuši te sargus, viņi aizgāja uz Tanagru un gatavojās uzbrukt Dēlijam. — Atēnieši nosūtīja savu kritušo dēļ hēroldu, kas ceļā būdams sastapa boiōtiešu hēroldu. Pēdejais lika tam griesties atpakaļ, jo tas neko nesasniedzot, iekām šis pats nebūšot pārnācis atpakaļ. Viņš uzstājās pēc tam atēniešu priekšā un sacīja boiōtiešu vārdā, ka viņi, atēnieši, darijuši nepareizi, pārkāpdami hellēņu likumus, jo pie visiem hellēņiem pastāvot princips — savstarpīga kara laikā iebrūkot citu zemē, neaiztikt vietejās svētnicas, atēnieši turpretī nocietinājuši Dēliju un tanī novietojušies, un te nu notiekot viss tas, ko cilvēki pa parastam dara tikai uz neiesvētītas zemes; arī ūdeni, ko šie paši neaiztikuši, izņemot tikai slacināšanai svētās ceremonijās, tie smelot un lietojot kā vienkāršu ūdeni; tad nu dieva un arī pašu labā boiōtieši, piesaukdami kopīgos dievus un Apollōnu, uzaicina atēniešus atstāt svētnīcu un ņemt līdzi visu, kas tiem pieder.

98. Kad hērolds tā bija ziņojis, atēnieši nosūtīja pie boiōtiešiem savu hēroldu un lika sacīt: Pie svētnicas šie nekādā ziņā neesot noziegušies un arī uz priekšu tišā prātā to neaiztiksot; jo šie jau no sākta gala neesot tādā nolūkā tanī iegājuši, bet gan tamdēļ, lai no šīs vietas aizstāvētos pret tiem, kas drīzāk šiem nodara pārestību. Zīmējoties uz hellēņu kopīgo likumu, tad tas nosaka, ka to ziņā, kurū varā atrodās kādas zemes lielāka vai mazāka daļa, allaž pāriet arī svētnicas, kas pieņemtā kārtā un pēc iespējas jāapkopj. Jo arī boiōtiešiem un daudziem citiem, kas ar varu padzinuši agrākos iedzīvotājus un ieņēmuši viņu zemi, tagad pieder svešas svētnicas kā pašu īpašums, lai gan sākumā tie ienākuši kā ienaidnieki⁹⁹). Tāpat

šie paši, ja būtu varējuši vēl vairāk boiōtiešu zemes ieņemt, to arī paturētu; bet tagad šie no tās daļas, kurā atrodās, labprātīgi neaizies, uzskatīdami to par savu piederumu. Ūdeni aiztikt viņus piespiedusi nepieciešamība, un tanī viņi nonākuši ne aiz pārgalvības, bet gan aizstāvoties pret tiem, kas pirmie uzbrukuši viņu zemei; tā šie bijuši spiesti ūdeni lietot. Esot pilnīgi sagaidams, ka arī dievs piedos to, ko karš vai nepieciešama vajadzība kādam uzspiež. Jo arī altāri ir patvērums cilvēkiem, kas negribot nodarījuši pārkāpumus, par noziegumiem turpretī sauc pārkāpumus, nodarītus bez nepieciešamas vajadzības un nevīs tādus, ko kāds nodarījis grūtību spiests. Bet kas kaujā kritušos vēlās apmainīt pret svētnīcām, noziedzās daudz lielākā mērā nekā tie, kas viņiem pienācīgo tiesu⁹⁷) negrib saņemt, atdot svētnīcas. Tā tad viņi, atēnieši, uzaicina boiōtiešus, skaidri un gaiši atļaut viņiem uzlasīt kritušos — pēc tēvu tēvu paraduma — vienīgi uz norunas pamata, neatstājot Boiōtiju; šie jau neesot arī vairs boiōtiešu zemē, bet tādā vietā, ko karā ieņēmuši.“

99. Boiōtieši atbildēja: „Ja atēnieši atrodās Boiōtijā, tad lai aiziet un ņem visu līdzī, kas tiem pieder; bet ja viņi ir savā zemē, tad jau paši zinās, kas tiem darāms.“ Boiōtieši ar to gribēja sacīt, ka orōpiešu novadā, kur atradās kritušie, — jo kauja notika uz robežām, — dzīvo atēniešu pavalstnieki, un tā šis novads pieder atēniešiem, bet ka viņi tomēr bez šo ziņas un gribas kritušos savās rokās nedabūs; šie jau arī nevarot vienoties par zemi, kas piederot atēniešiem. Bet minēto atbildi — „lai aizejot no šo zemes un ņemot līdzī to, ko izlūdzās“ — šie atrodot glītu un pieklājīgu. Noklausījies šādā atbildē, atēniešu hērolds atgriezās mājās, neko nepanācis.

100. Tagad boiōtieši sūtīja tūliņ uz mēlijiešu jūraslīci pēc šķēpnešiem un lindziniekiem, un kad pēc kaujas bija pienākuši arī 2000 korīntiešu hoplīti un peloponēsiešu garnizons no Nisajas līdz ar megariešiem, tad devās uz Dēliju un uzbruka nocietinājumam. Izmēģinājuši citus līdzekļus, viņi pielietoja arī šādu izgudrojumu, ar ko cietoksni arī ieņēma. Pārzagājuši vidū pušu lielu baļķi un izcirtuši visu serdi, viņi šo baļķi atkal rūpīgi savienoja, kā kādu cauruli; pēc tam ar ķēdēm piekāra pie viena gala katlu, bet no baļķa cauruma līdz katlam nolaida plēšu dzelzs cauruli, pie kam arī baļķis bija pa lielākai daļai ar dzelzi

apsists. Šo rīku viņi no liela attāluma pieveda uz ratiem pie vaļņa, proti tur, kur pēdejo ceļot bija visvairāk izlietoti vīnastādi un koki; un katru reizi nu, kad mašīna bija jau pienācīgā tuvumā, viņi savienoja ar balķa galu, kur atradās paši, lielas plēšas un laida tās darbā. Vējš tad gāja pa slēgto telpu līdz pat katlam, kas bija pildīts kvēlošām oglēm, sēru un piķi. Tad izcēlās spēcīga liesma, kas aizdedzināja valni, tā kā nevlens nevarēja vairs uz tā izturēt, bet visi to atstāja un bēga, un tā boiōtieši ieņēma cietoksni. No sargiem daži krita un 200 tika sagūstīti, bet pārējie pa lielākaī daļai sakāpa kuģos un aizbrauca uz mājām.

101. Kad 17. dienā pēc augstāk minētās kaujas Dēlijs bij ieņemts un mazliet vēlāk, par šo notikumu neko nezinādams, atkal atnāca atēniešu hērolds kritušo dēļ, tad boiōtieši tos izdeva un neatbildēja vairs tā, kā iepriekš. Kaujā bija krituši: boiōtiešu pusē drusku mazāk par pieci simti, bet no atēniešiem drusku mazāk par tūkstoti, to starpā arī stratēģis Hipokrats, bez tam vēl liels skaits viegli bruņoto un mantu nesēju.

Tā kā Dēmostenas braucienam uz Sifām, sakarā ar nodevības lietu, nekāda panākuma nebija, viņš drusku vēlāk pēc minētās kaujas nobrauca ar akarnāņu un agrajiešu karaspēku un 400 atēniešu hoplītiem uz Siciōnes novadu un izcēla malā desantu. Bet iekām visi kuģi paspēja pie krasta piestāties, piesteidzās siciōnieši un padzina tos, kas bija jau izkāpuši, vajāja viņus līdz kuģiem un dažus nogalināja, citus saņēma arī gūstā. Pēc tam siciōnieši uzcēla uzvaras zīmi un uz vienošanās pamata izdeva atēniešiem viņu kritušos.

Tanīs pašās dienās, kad norisinājās notikumi pie Dēlija, beidza savu dzīvi odrisiešu ķēniņš Sitalks: viņš bija devies karā pret triballiešiem, bet tie viņu kaujā uzvarēja. Par odrisiešu un pārējās pie valsts piederošās Trākijas ķēniņu palika Seits, Sitalka brāļa Sparadoka dēls.

102. Tai pašā ziemā Brasids ar saviem sabiedrotiem no Trākijas kaīmīņu novadiem devās pret atēniešu koloniju Amfipoli pie Strīmonas upes. Šo vietu, kur tagad atrodās minētā pilsēta, mēģināja vispirms apbūvēt milētietis Aristāgors, kad ar dižķēniņu Dāreju karojot viņš bija spiests atstāt dzimteni; viņu tomēr padzina ēdōnieši⁶⁸). Pēc tam, 32 gadus vēlāk⁶⁹), atēnieši nosūtīja uz turieni 10.000 kolonistus gan no savu pilsoņu vidus

gan citus, kas vien vēlējās, bet trakieši iznīcināja tos pie Drabēskas. Neskatoties uz to, 28 gadus vēlāk⁶⁰) atēnieši nāca no jauna, Hagnona Nīcija dēla vadībā, kurš bija sūtīts kā pilsētas dibinātājs. Viņi padzina ēdōniešus un nodibināja pilsētu tani vietā, ko agrāk sauca par Devīnceļiem. Par bāzi viņiem nodevēja Ēona, viņu pašu ostas pilsētiņa jūras piekrastē pie upes grīvas, 25 stādijās no tagadējās pilsētas, kuŗu Hagnons nosauca par Amfipoli (rinķa pilsētu), nodibinādams to tādā vietā, ko Strīmona ieslēdz no trim pusēm, kamēr ceturto viņš pats noslēdza ar gaŗu valni, kuŗa abi gali sniedzās līdz upei; pilsēta ir arī tālu redzama kā no jūras tā no cietzemes puses⁶¹).

103. Pret šo pilsētu nu devās Brasīds ar savu kaŗaspēku, iziedams no Arnām Chalcīdikā. Pēcpusdienā viņš sasniedza Aulonu un Bromīsku, kur Bolbes ezers iztek jūrā; te viņš lika vakara maltīti turēt un gāja tad nakti tālāk. Laiks bija vētrains un drusku snīga, kālab viņš jo vairāk steidzās, vēlēdamies sasniegt Amfipoli iedzīvotājiem nezinot, izņemot tos, kas gribēja viņam pilsētu nodot. Tur lūk dzīvoja arī argīliešu pilsoņi (argīlieši ir andriešu kolonisti), un arī citi, kas piedalījās nodevībā, pa daļai paklausdami Perdīkam, pa daļai chalcīdiešiem. Visvairāk tomēr par to rūpējās tuvumā dzīvojošie argīlieši, kas jau no seniem laikiem ar neuzticību lūkojās uz atēniešiem un izturējās naidīgi pret Amfipoli. Izdevīgam brīdim pienākot un Brasīdam ierodoties Trakījas piekrastē, viņi vēl vairāk mudināja savus Amfipolē dzīvojošos pilsoņus rūpēties par pilsētas nodošanu. Tagad viņi uzņēma savā pilsētā Brasīdu, atkrita no atēniešiem un tani pašā naktī, pirms vēl ausa gaisma, noveda viņa kaŗaspēku līdz upes tiltam. Patī Amfipoles pilsēta atrodās tālāk no tilta un valni līdz šejieni vēl nesniedzās, kā tagad; te stāvēja tikai kāda neliela sargnodaļa, ko Brasīds viegli pārvarēja, pa daļai tamdēļ, ka arī te notika nodevība, pa daļai pateicoties vētrai un negaidītam uzbrukumam. Pēc tam viņš pārgāja par tiltu un tūliņ ieņēma visas apdzīvotās vietas ārpus pilsētas, jo amfipolieši dzīvoja visā šīnī apvidū.

104. Pāriedams par upi, pilsētas iedzīvotājiem negaidot, viņš daudzus no ārpusē dzīvojošiem sagūstīja, daži tomēr iebeģa pilsētas nocietinātā daļā. Starp amfipoliešiem tad izcēlās liels uztraukums, ievērojot sevišķi, ka tie cits citam neuzticējās. Stāsta, ja Brasīds nebūtu savam kaŗaspēkam ļāvis

nodoties laupīšanai, bet būtu tūlīn uzbrucis pilsētai, tad to laikam arī būtu ieņēmis. Bet tai vietā viņš lika karaspēkam apmesties nometnē un ļāva laupīt apkārtni, un tā kā no saviem piekritējiem pilsētā meko nesagaidīja, ko bija cerējis, tad arī no savas puses palika mierā. Nodevējiem pretejā partija, skaita ziņā pārsvarā, bija panākusi, ka pilsētas vārtus tūlīn neatvēra, un tagad viņa, sazinoties ar atēniešu stratēģi Eikli, kurš te atradās pilsētas apsardzības labad, sūta pēc palīdzības pie otra stratēģa Trāķijas piekrastē — Tūcidida Olorā dēla, kas sarakstījis šo vēsturi un toreiz stāvēja pie Tasas. (Šī sala ir pariešu kolonija, un no tās līdz Amfipolei var nobraukt apmēram vienā cēlienā). Saņēmis uzaicinājumu, Tūcidids steidzīgi devās ceļā ar septiņiem viņam pie rokas esošiem kuģiem, gribēdams katrā ziņā sasniegt Amfipoli, iekām tā padodās, — pretejā gadījumā ieņemt vismaz Eonu.

105. Pa to laiku Brasīds steidzās, ja vien iespējams, jau iepriekš dabūt pilsētu savā varā, lai Tūcidīdam ierodoties iedzīvotāju vairākums neatsacītos padoties — cerēdams, ka Tūcidīds varēs pilsētu izglābt, pievedot palīga spēkus pa jūru un sapulcinot tādus arī Trāķijā. Brasīds nevien baidījās flotes pienākšanas no Tasas, viņš bij arī dabūjis zināt, ka Tūcidīdam pieder šinī Trāķijas apvidū zelta raktuvju izmantošanas tiesības, kālab tam ir liels svars pie visievērojamiem cietzemes apdzīvotājiem. Tā tad viņš uzstādīja mērenus padošanās nosacījumus, likdams hēroldam izsludināt, ka ikviens no iedzīvotājiem, vai nu amfipolietis vai atēnietis, var, ja vēlās, netraucēti palikt pie saviem īpašumiem, baudot pienācīgās tiesības; bet kas to nevēlās, var piecu dienu laikā aiziet, savu kustinamo mantu līdzī nemot.

106. Pēc šāda rīkojuma izdošanas iedzīvotāju vairākuma domas grozījās, it īpaši, kad atēniešu skaits nebija liels, vairākumam sastāvot no dažādām tautībām. Turklāt daudziem bija viņu piederīgie ārpusē sagūstīti, un arī izsludinātos nosacījumus iedzīvotāji uzskatīja, salīdzinot ar savām bailēm, par mēreniem: atēnieši tamdēļ, ka bija priecīgi par iespēju aiziet no pilsētas, jo tie domāja, ka viņiem draud lielākas briesmas nekā citiem, — bez tam viņi necerēja arī ne uz kādu drīzumā sagaidamu palīdzību: pārejaais vairākums atkal bija mierā, ka nece-rētā kārtā nevien izglābās no briesmām, bet nezaudēja arī sa-

vas pilsoņu tiesības. Kad nu Brasida piekritēji redzēja, ka iedzīvotāju vairums grozījās savus uzskatus un neklausās vairs uz atēniešu klātesošo stratēģi, viņi atklāti aizstāvēja domas par padošanos, un tā notika vienošanās un Brasida uzņemšana pilsētā ar nosacījumiem, kādus tas bij izsludinājis. Tā amfipolieši atdeva pilsētu, bet Tūcidids tās pašas dienas vakarā pienāca ar savu floti Ēonā. Amfipoli Brasids patlaban bij ieņēmis, bet naktī būtu ieņēmis arī Ēonu; jo ja flote nebūtu steidzīgi atbraukusi, tad līdz ar dienas gaismu arī šī vieta bija viņa rokās.

107. Pēc tam Tūcidids rūpējās par Ēonas nodrošināšanu nevien šim brīdim, kad bija sagaidams Brasida uzbrukums, bet arī vēlākam laikam; viņš uzņēma arī tos, kas saskaņā ar līgumu vēlējās no Amfipoles pārcelties uz šejieni. Savukārt Brasids, nobraucis ar daudz kuģiem lejup, piepeši parādījās Ēonas priekšā, un lai pārvaldītu ieeju pilsētā, mēģināja ieņemt no vaļņa uz priekšu izvirzīto zemes nogali; tam pašā laikā viņš uzbruka arī no cietzemes, bet abās vietās tika atsists. Pēc tam viņš rūpējās par apstākļu nokārtošanu Amfipolē. Viņam pievienojās arī ēdōniešu pilsēta Mircina, pēc tam kad bija miris ēdōniešu ķēniņš Pitaks, ko bija nonāvējuši Goaksija dēli un tā sieva Braurōja; mazliet vēlāk padevās arī Galēpsa un Oisima, kas ir tasiēšu kolonijas. Visu to viņam palīdzēja sasniegt Perdiks, kas tūlīt pēc Amfipoles ieņemšanas bija te ieradies.

108. Par Amfipoles zaudēšanu atēnieši stipri uztraucās, jo vairāk tamdēļ, ka šī pilsēta bija viņiem ļoti noderīga, jo no tās viņi saņēma nevien nodevas, bet arī kokus kuģu būvei. Bez tam viņus uztrauca sekošais apstāklis: tesaļu pavadīti, lacedaimoni iepriekš gan varēja nonākt pie viņu sabiedrotiem līdz pat Strīmonai, bet ja tilts nebija to rokās, tie tālāk nevarēja tikt, tādēļ ka augšpusē lielu gabalu gar upi atradās ezers⁹²), bet Ēonas virzienā bija novietoti karakuģi; tagad turpretī lacedaimoniem bija viegli iespējams iet arī tālāk. Atēnieši baidījās arī, ka neatkrīt sabiedrotie, jo Brasids nevien vispār izturējās mēreni, bet arī savās runās visur uzsvēra, ka ir sūtīts, lai atbrīvotu Helladu. — Kad nu atēniešiem padotās pilsētas dzirdēja par Amfipoles ieņemšanu, Brasida piesolītiem nosacījumiem un viņa labvēlīgo izturēšanos, tās vislielākā mērā iekāroja atkrist, iesāka ar viņu slepenas sarunas, uzaicināja ierasties un ikviena gribēja kā pirmā atkrist. Iedzīvotājiem tas likās arī

droši iespējams: tik ļoti viņi kļūdījās par atēniešu varu, kuŗa vēlāk izrādījās daudz lielāka. Stāvokli apsverot, viņi sekoja drīzāk savai neskaidrai gribai nekā uzmanīgam un drošam aprēķinam, jo ja cilvēki kaut ko kāro, viņi mēdz padoties aklai cerībai, bet ko nevēlās, to atraida ar suverēni noteicošu prātu. Iedzīvotājiem radās drosme arī no tam, ka atēnieši bija nesen Boiōtijā neveiksmi cietuši un Brasids stāstīja pievilcīgas (kaut gan nepatiesas) lietas, — ka atēnieši neuzdrošinājušies ielasties ar šo kaujā, kad šis vienīgi ar s a v u karaspēku (bez sabiedrotiem) parādījies pie Nisajas. Tā viņi nu ticēja, ka neviens nenāks viņus sodīt. Galvenokārt tomēr viņi bija katrā ziņā gatavi uz riskanto pasākumu tamdēļ, ka šī lieta bij acumirkli patīkama un viņiem pirmo reiz nācās iepazīties ar lacedaimoņu dedzību un uzcītību. Atēnieši, to nomanījuši, nosūtīja uz attiecīgām pilsētām garnizonus, cik tas ātrumā un nelabvēlīgā ziemas laikā bij iespējams; Brasids atkal sūtīja uz Lacedaimonu, pieprasīdams palīga spēkus, un arī pats uzsāka priekšdarbus karakuģu būvei pie Strimonas. Lacedaimoņi tomēr viņam nepaklausīja, pa daļai tamdēļ, ka visvairāk ievērojamās personas viņu apskauda, pa daļai arī — drīzāk vēlēdamies atdabūt savus uz salas sagūstītos pilsoņus un izbeigt karu.

109. Tanī pašā ziemā megarieši no jauna ieņēma savus garos valņus, kas atradās atēniešu rokās, un nojauca tos līdz pamatam. Tai pašā laikā Brasids, ieņēmis Amfipoli, devās ar saviem sabiedrotiem pret tā sauc. Akti (zemes nogali). Tā stiepjās uz dienvidiem no dižkēniņa raktā kanāļa⁶³), un augstais Atona kalns iesniedzās Aigaja jūrā. No vietejām pilsētām Sana, andriešu kolonija, atrodās pie paša kanāļa, uz Eibojas jūras pusi, bet pārejās pilsētas ir Tisa, Kleōnas, Akrotōji, Olofiksa un Dīja. Iedzīvotāju sastāvs ir jaukts, jo tur dzīvo dažādas barbaru ciltis, kuŗas prot divi valodas⁶⁴); ir nedaudz chalcidiešu, bet lielākais vairums sastāv no pelasgiem, piederīgiem pie tīrēņu tautības, kuŗa agrāk apdzīvoja arī Lēmnu un Atēnas; bez tam ir bizaltieši, krēstōnieši un ēdōnieši; visi tie dzīvo pa mazām pilsētiņām. Tās tagad pa lielākai daļai padevās Brasidam, pretojās tikai Sana un Dīja, kālab viņš palika te ar savu karaspēku un postīja šo pilsētiņu zemi.

110. Bet kad tās nepadevās, viņš piepeši vērtās ar savu karaspēku pret chalcidiešu koloniju Toron⁶⁵), kas piederēja

atēniešiem; jo daži iedzīvotāji bija viņu aicinājuši, apsolidamies nodot pilsētu viņa rokās. Viņš pienāca šeit, vēl naktij esot, lai gan rīts nebija vairs tālu, un apstājās ar savu kaŗaspēku pie Dioskūru⁶⁶) svētnīcas, apmēram trīs stādījas no pilsētas. Toronieši vispāri, tāpat kā atēniešu garnizons, neko no tam nemanīja; ka viņš nāks, zināja tikai tie, kas veda ar viņu sarunas. Nedaudzi no šiem, slepeni izgājuši no pilsētas, gaidīja viņu pienākam, un kad bija sāgaidījuši, tad ieved pie sevim septiņus dunčiem apbruņotus vīrus (sākumā gan bij izvēlēti 20, bet no šī skaita vienīgi šie nebaidījās ieiet pilsētā; viņu pavēlnieks bij olintietis Lisistrats). Tie pārlīda par valni uz jūras pusi vērstajā vietā, uzkāpa nevienam nemanot pilsētas visaugstākā daļā (jo pilsēta atrodās kāda pakalna nogāzē) un nogalināja sargus, bet pēc tam atvēra mazos vārtus preti Kanastra zemesragam⁶⁷).

111. Brasids ar savu kaŗaspēku pagāja drusku uz priekšu un tad apstājās, tikai simtu šķēpnešu izvirzīdams vēl tuvāki pilsētai, lai tie kā pirmie tanī ielaustos, ja kādi vārti tiktu atvērti un norunātais signāls dots. Kad viņiem par brīnumu pagāja ilgāks laiks, viņi pamazītiņām nonāca tuvu pie pašas pilsētas. Pa to laiku pilsētā bija rīkojušies zināmie toronieši kopā ar tur iegājušiem viegli bruņotiem: viņi bij atvēruši mazos vārtus un tāpat arī vārtus pie tirgus laukuma, pārcērtot šķērskoku; pēc tam viņi apveda ap valni un ielaida pilsētā pa mazajiem vārtiem vispirms dažus no šķēpnešiem, lai tie piepeši parādītos aizmugurē un saceltu apjukumu pilsētas iedzīvotājos, kuŗi neko nezināja un būtu apdraudēti no divām pusēm; tad viņi deva uguns signālu, kā bija norunāts, un ielaida arī pārejos šķēpnešus pa pilsētas vārtiem pie tirgus laukuma.

112. Brasids, ieraudzījis signālu, lika savam kaŗaspēkam doties uz priekšu. Tas tad visnotaļ sāka kliegt un ātriem soļiem steidzās pret pilsētu, saceldams iedzīvotājos lielu uztraukumu. Viena daļa tūliņ ielauzās pilsētā pa vārtiem, citi iegāja tanī pa četrkanšu baļķiem, pieslietiem pie sabojātām bet atjaunojamām vaļņa daļām (tie bija pieslieti, lai pa tiem varētu uzvilkt akmeņus). Tad nu Brasids, vēlēdamies pilsētu pilnīgi droši savās rokās dabūt, vērtās tūliņ ar kaŗaspēka vairumu pret viņas augstākām vietām, kamēr pārejie izklīda vienlīdz uz visām pusēm.

113. Iebrukumam notiekot, toroniešu lielākais vairums, kas neko tamlīdzīgu nebija sagaidījis, ļoti uztraucās; bet notikuma ierosinātāji un visi citi, kam tas bija pa prātam, tūlīt pievienojās iebrucējiem. Kādi 50 atēniešu hoplīti izpildīja pa nakti sargdienestu uz tirgus laukuma, un kad tie saprata, kas notiek, tad daži no viņiem gan gāja bojā cīnoties ar iebrucējiem, bet pārējiem izdodās izglābties uz Lēcitas cietoksni, kur tie nonāk pa daļai pa zemesceļu, pa daļai ar diviem sargu kuģiem, uz kuģiem tie bij aizbēguši. Šo cietoksni sargāja vienīgi paši atēnieši un tas atradās augstā vietā pie jūras, no pilsētas atdalīts ar šauru zemes strēmeli. Šurp atbēga arī visi atēniešiem draudzīgie toronieši.

114. Gaismai austot, kad Brasidam pilsēta bija jau nodrošināta, viņš nosūtīja hēroldu pie tiem toroniešiem, kas bij aizbēguši pie atēniešiem, un lika sacīt, ka ikviens, kas vēlas, var atgriesties pie saviem īpašumiem un dzīvot bez bailēm. Atēniešus turpretī viņš uzaicināja ar hēroldu — līguma apsardzībā un visu savu mantu līdzīgi ņemot atstāt chalcidiešiem piederošo Lēcitu. Aiziet atēnieši atsacījās, pieprasdami vienas dienas pamieru savu kritušo aizvešanai. Brasids deva viņiem divi dienas laika, pa tam nostiprinādams namus cietokšņa tuvumā, un tāpat darija arī atēnieši savā pusē. Pēc tam viņš sasauca toroniešus uz sapulci un runāja uz viņiem apmēram tāpat kā uz akantiešiem: Būtu netaisni, ja tos, kas pilsētas ieņemšanu darījuši viņam iespējamu, viņi tamdēļ turētu par mazvērtīgiem vai nodevējiem (jo tie to darījuši nevis kalpināšanās dēļ vai par maksu, bet teicamā nolūkā un pilsētas brīvības labā); no otras puses, kas nav līdzīgi piedalījušies, lai nedomā, ka nebaudīs tās pašas tiesības kā citi, jo šis neesot nācis, lai kādu pilsētu vai pilsoni padarītu nelaimīgu. Tamdēļ šis arī darījis savu priekšlikumu tiem zināmu, kas aizbēguši pie atēniešiem, jo nebūt neuzskatot viņus par sliktākiem pilsoņiem viņu draudzības dēļ ar pēdejiem, un ja viņi ar šiem (lacedaimoņiem) iepazīšoties, tad gan izturēšoties pret šiem ne ar mazāku bet vēl daudz lielāku labvēlību nekā pret atēniešiem — šo taisnās rīcības dēļ, kamēr tagad viņi baidoties tikai aiz nezināšanas. Bet visiem — tā viņš prasīja — vajag apņemties būt uzticamiem sabiedrotiem un zināt, ka no šā brīža viņi par katru pārkāpumu būs atbildīgi. Kas reizi bijis, par to šie, lacedaimoņi, nejutoties apvai-

noti; drīzāk viņiem pašiem, toroniešiem, notikusi pārestība no kādas spēcīgākas valsts; tādēļ esot piedodams, ja viņi kaut kādā ziņā izrādījuši pretestību.

115. Šādiem vārdiem iedrošinājis toroniešus, viņš pēc tam, kad pamiers bij izbeidzies, uzbruka Lēcītai. Atēnieši aizstāvējās no sava maz noderīgā vaļņa un namiem, uz kuriem bij ierīkoti uzrobji, un pirmo dienu uzbrukumus arī atsita. Nākošā dienā ienaidnieki gribēja laist darbā kādu rīku, ar ko bija nodomājuši aizdedzināt nocietinājuma koka daļas, un kad viņu kaŗaspēks jau tuvojās, atēnieši uzcēla tanī vietā, kur pēc viņu domām visdrīzāk bija sagaidama mašīnas pielietošana un visvieglāk bij izdarams uzbrukums, uz kādas apakšbūves koka torni, uz kuŗa uznesa daudz spaņņus, mucu ar ūdeni un lielus akmeņus, bez tam sakāpa arī daudz cilvēku. Bet apakšbūve, neizturēdama pārāk lielo smagumu, piepeši un ar lielu troksni sabruka. Uz atēniešiem, kas stāvēja tuvumā un visu varēja redzēt, tas atstāja drīzāk nepatīkamu iespaidu nekā izsauca bailēs; bet kas atradās drusku tālāk, un galvenokārt — kas bija vislielākā attālumā, tie bija pārliecināti, ka šinī vietā cietoksnis ir jau ieņemts, kālab sāka bēgt, vērzdami uz jūras pusi un kuģiem.

116. Redzēdams atēniešus atstājot uzrobjus un saprazdams, kas notiek, Brasids uzbruka tūliņ ar savu kaŗaspēku un ieņēma cietoksni, nogalinādams pie tam visus, ko tur atrada. Tad nu atēnieši, aprādītā kārtā atstājuši cietoksni, aizbrauca ar transporta un kuŗa kuģiem uz Pallēni; bet Brasids ticēja, ka cietokšņa ieņemšana notikusi kaut kādā citā ceļā un ne ar cilvēku spēku, kālab ziedoja 30 sudraba mīnas Atēnas templim par labu, jo Lēcītā atrodās Atēnas svētnica un pirms uzbrukuma viņš bija licis izsludināt, ka dos 30 mīnas tam, kas pirmais uzkāps uz vaļņa. Lēcītu viņš pēc tam nojauca, lika visu šo vietu nopost un pārvērtā to par svētu iecirkni. Vēl atlikušajā ziemas laikā viņš nokārtoja attiecīgos jautājumus ieņemtajās pilsētās un gatavojās uz uzbrukumu pārejām, un kad ziema beidzās, bija pagājis 8. gads šim kaŗam.

117. Nākošā gadā, pavasarim patlaban sākoties, lacedai-⁴²⁸ moņi un atēnieši noslēdza pamieru uz vienu gadu; jo atēnieši domāja, ka Brasidam nebūs tad vairs iespējams viņu pilsētas uz atkrišanu pamudināt, un tā viņi mierīgi varēs pabeigt bruņo-

šanas, bet ja viss būs nokārtots, tad varēs vienoties arī par miera nosacījumiem; lacedaimoņi atkal bija tais domās, ka atēnieši baidās no tā, no kā tie arī patiesi baidījās⁶⁸), un ja tie pēc kara grūtībām un ciešanām būs cik necik baudījuši miera labumus, tad jo drīzāk ilgosies pēc pastāvīga miera un noslēgs līgumu arī uz ilgāku laiku, izdodot sagūstītos karavīrus. Ievērojot Brasida panākumus, lacedaimoņiem bija ļoti svarīgi atdabūt savus pilsoņus, jo ja viņam turpmāk smaidītu vēl lielāka laime un viņš nodibinātu līdzsvaru pret atēniešiem, tad pēc viņu domām varēja sagaidīt, ka viņi zaudē gūstekņus, kamēr pārejšais karaspēks, cīnīdamies vienados apstākļos ar pretiniekiem, var nonākt arī briesmās⁶⁹). Tā nu abas pretejas puses līdz ar saviem sabiedrotiem noslēdza sekošu pamieru⁷⁰):

- 1 118. „Zīmējoties uz Apollōna templi un orākulu Pītōjā⁷¹), mēs liekam priekšā, ka ikviens, kas vēlās, var tos lietot bez viltus un bez bailēm, pēc tēvu tēvu likumiem. Lacedaimoņi un klātesošie sabiedrotie tam piekrīt, apsolīdamies, cik spēdami, ieteikt to pašu arī boiōtiešiem un fōķiešiem, sūtot pie tiem hēroldus. Attiecoties uz tempļa dārgumiem, mēs rūpēsimies, lai atrastu vainīgos, taisni un patiesīgi turēdamies pie tēvu tēvu likumiem, gan jūs gan mēs, gan visi citi, kas to vēlās — pie
- 4 tēvu likumiem turēdamies visi. Lacedaimoņi un viņu sabiedrotie šiem priekšlikumiem piekrīt; bet lacedaimoņi un viņu sabiedrotie liek vēl priekšā: ja atēnieši vēlās noslēgt pamieru, tad viena kā otra puse paliek tanīs robežās, kādas starp mums tagad pastāv. Atēnieši paliek Korifāsijā⁷²) līdz Būfradai un Tomejam, tāpat arī Citērās, nestājoties sakarā ar sabiedrotiem, ne mēs ar jūsejiem, ne jūs ar mūsejiem; tie, kas stāv Nisajā un Mīnōjā, nedrīkst pāriet ceļu, kas no vārtiem pie Nīsa⁷³) tempļa ved uz Poseidona templi un no šejienēs taisnā līnijā uz Mīnōjas dambi (arī megariēši un viņu sabiedrotie nedrīkst šo ceļu pāriet); atēnieši patur arī ieņemto salu⁷⁴), bet ne viena ne otra puse neiejaucās otras piederumos; viņi patur arī visu to, kas viņiem tagad pieder Troizēnas novadā, ar tādiem nosacījumiem, kā troizēnieši ar atēniešiem vienojušies. Izlietojot jūru, kas apskalo viņu un viņu sabiedroto zemi, lacedaimoņi un viņu sabiedrotie nedrīkst braukāt ar kara kuģiem, bet vienīgi ar airinieku preču kuģiem, kas ved
- 6 kravu līdz 500 talantiem⁷⁵) smagumā. Hēroldi un sūtni

līdz ar saviem pavadoņiem, cik to būs vajadzīgs, var brīvi nākt un iet, pa cietzemi un pa jūru, uz Peloponēšu un Atēnām, kara izbeigšanas un tiesību jautājumu nokārtošanas labad. Pārbēdzējus mēs nedrīkstam pa šo laiku pieņemt, ne jūs ne mēs, ne brīvu cilvēku ne vergu. Jūs būsiet mūsu un mēs būsim jūsu 8 priekšā atbildīgi pēc tēvu tēvu paraduma, izšķirot strīdus jautājumus tiesas ceļā, bez kara. Tādi ir lacedaimoņu un viņu 9 sabiedroto priekšlikumi, bet ja jums būtu kāds, kas jums šķiet pareizāks un taisnīgāks par šiem, tad nāciet uz Lacedaimonu un sakiet, jo jūsu taisnīgos aizrādījumus neatraidis ne lacedaimoņi ne viņu sabiedrotie. Sūtīti lai nāk ar pilnvarām, kā 10 arī jūs to prasat no mums. Pamiers tiks slēgts uz vienu gadu. 11

Tautas lēmums. Akamantīdas filai piederēja padomes darbvedība, par rakstvedi bija Fainips, par priekšsēdētāju Niciads. Lachēts cēla priekšā — „atēniešiem lai tas nāk par laimi“ — slēgt pamieru, pamatojoties uz lacedaimoņu un viņu sabiedroto priekšlikumiem, un tauta nolēma, ka pamiers tiek slēgts uz vienu gadu un sākās šinī, t. i. medību mēneša 14. dienā. Pa šo laiku starp abām pusēm nāks un ies sūtīti un hēroldi, lai vestu sarunas, ar kādiem noteikumiem varētu karu izbeigt. Stratēģiem un pritaniem jāsauc tautas sapulce, un atēniešiem vispirms jāapspiežās par mieru, lai arī nosacījumi būtu kādi būdami, ar kuriem sūtīti nākuši kara izbeigšanas dēļ. Sūtītiem, kas tagad šeit atrodās, tūlī jānodod tautas priekšā svinīgs zvērests uzticīgi ieturēt pamieru noteiktā gada laikā.“

119. Tāds bija līgums, ko noslēdza lacedaimoņi un atēnieši kopā ar saviem sabiedrotiem, un lacedaimoņi un viņu sabiedrotie apzvērēja to lacedaimoņu Ģeraista mēneša 12. dienā⁷⁰). Līguma slēgšanā un apzvērēšanā piedalījās no lacedaimoņu puses šādas personas: Taurus Echetimīda dēls, Atēnais Perikleida d. un Filocharids Eriksidāida d.; no korintiešiem Ainejs Ocita d. un Eifamīds Aristonīma d.; no siciōniešiem Dامتōns Naukrata d. un Anasims Megakļa d.; no megariešiem Nikass Cekala d. un Menekrats Amfidōra d.; no epidauriešiem Amfijs Eipaīda d.; no atēniešiem stratēģi Nikostrats Dietrefa d., Nicijs Nicērata d. un Autoklis Tolmaja d. Tāds nu bija noslēgtais pamiers, un tam pastāvot vienmēr tika vestas sarunas galīgā miera dēļ.

120. Šinīs dienās, kad slēdza pamieru, atkrita no atēniešiem Pallēnes pilsēta Sciōne, pievienodamās Brasidam. Sciōnieši stāsta, šie esot pellēnieši⁷⁷⁾ no Peloponēsas, jo kad šo sentēvi braukuši mājās no Trōjas, tad vētra, kas pārsteigusī achajiešus, atdzinusi viņus (pellēniešus) uz šo vietu, kur tie apmetušies uz dzīvi. Kad viņi bij atkrituši, Brasids naktī devās pie viņiem uz Sciōni, pie kam kāds viņa piekritēju kaķakuģis brauca tam papriekšu, bet viņš pats sekoja laivā no neliela attāluma; viņš proti gribēja, lai kaķakuģis šo aizsargātu, ja ceļā sastaptu kādu lielāku kuģi nekā šā laiva; bet ja gadītos kāds cits kaķakuģis vienādu stiprumu, tad tam pēc viņa domām vajadzēja vērsties ne pret mazo laivu, bet pret kuģi, un viņš pa tām starpām varētu izglābties. Nonācis pilsētā, Brasids sasauca sciōniešus uz sapulci un runāja tāpat kā Akantā un Toronē, piemētinādams vēl, ka „viņi ir vislielākās uzslavas cienīgi, jo lai gan Pallēne, atrazdamās uz zemes šauruma, ir atēniešu dēļ, kas pārvalda Poteidaju, no pārejās cietzemes atdalīta un viņi, pallēnieši, ne ar ko neatšķirās no salu apdzīvotājiem, viņi tomēr ir labprātīgi brīvībai pretī nākuši un nav glēvā bezdarbībā gaidījuši, līdz viņus ar varu piespiež pieņemt viņiem neapšaubami piederošo mantojumu. Tas ir pierādījums, ka arī citos apstākļos viņi drošsirdīgi stāsies briesmām pretim, un ja viss nokārtosies pēc vēlēšanās, tad šis patiesi turēšot viņus par lacedaimoņu visuzticamiem draugiem un arī citādi zināšot, kā viņus godināt.“

121. Sciōniešiem šāda glaimu pilna runa ļoti patika un visi viņi vienlīdz — arī tie, kas iepriekš nevēlējās atkrist — matīja drosmi un apņēmās uzcītīgi piedalīties karā. Brasidu viņi nevien vispārī uzņēma ar lielu godu, — viņi puškoja to arī no valsts puses ar zelta vainagu kā Helladas atbrīvotāju, un atsevišķi pilsoņi rotāja viņu lentām un godināja it kā atlētu — uzvarētāju sacīkstēs. Brasids šimbrīžam atstāja pie viņiem kādu sargnodaļu un tad atgriezās atpakaļ, bet drusku vēlāk atveda lielāku kaķaspēku, lai kopā ar sciōniešiem uzbruktu Mendei un Poteidajai; viņš vēlējās arī atēniešiem aizsteigties priekšā, kas pēc viņa domām nāks šurp ar savu kaķaspēku it kā uz kādu salu⁷⁸⁾; ar patlaban minētām pilsētām viņš uzsāka arī kaut kādas sarunas, lai ieņemtu viņas pateicoties nodevībai.

122. Viņš nu pašulaik gribēja šim pilsētām uzbrukt, kad pie viņa atbrauca ar karakuģi pamiera izziņotāji — no atēniešu puses Aristonims, no lacedaimoņiem Atēnajs. Tie paziņoja Brasidam par notikušo vienošanos, un viņa karaspēks atgriezās atpakaļ uz Toroni; līgumam piekrita arī visi lacedaimoņu sabiedrotie Trāķijas piekrastē. Aristonims pret pārejo sabiedroto atkrišanu iebildumus necēla, tikai par sciōniešiem sacīja, ka līgumu uz tiem nevarēs attiecināt, jo aprēķinot dienas šis esot atradis, ka viņi atkrituši vēlāk. Brasids runāja daudz preti, apgalvodams, ka tas noticis jau iepriekš, un negribēja pilsētu atdot. Kad Aristonims par to ziņoja uz Atēnām, atēnieši bija tūlīņ gatavi sūtīt uz Sciōni karaspēku. Lacedaimoņi tad lika ar sūtņiem sacīt, ka atēnieši ar savu rīcību pārkāps līgumu; Brasidam uzticēdamies viņi aizstāvēja savas tiesības uz minēto pilsētu, bija tomēr ar mieru padoties šķirējtiesas lēmumam. Atēnieši atkal negribēja tiesas ceļu iet, bet gan jo ātrāki sūtīt karaspēku; viņi bij ārkārtīgi sašutuši, ka pat salu iedzīvotāji uzdrošinās no viņiem atkrist, uzticēdamies lacedaimoņu cietzemes spēkiem, lai gan tie nevarēja šeit līdzēt. Pie tam gan arī patiesība par atkrišanas laiku bija drīzāk atēniešu pusē, jo sciōnieši bija divi dienas vēlāk atkrituši. Tā tad Kleōna pamudināti, viņi tūlīņ nolēma Sciōni nopostīt un iedzīvotājus nonāvēt. Uz to viņi nu gatavojās, visas citas lietas atlikdami pie malas.

123. Pa to laiku atkrit no viņiem Mende — Pallēnes pilsēta, eretriešu kolonija. Ari tās iedzīvotājus Brasids pieņēma, būdams tais domās, ka pārestību tie nenodara, atklāti viņam pievienojoties pamiera laikā; viņš jau pārmeta arī atēniešiem, ka tie dažā ziņā pārkāpuši līgumu. Mendieši iedrošinājās jo vairāk tamdēļ, ka redzēja Brasida noteikto apņēmību, par kuŗu liecināja arī tas, ka viņš neizdeva Sciōni; bez tam arī šeit bija neliels skaits nodevēju⁷⁹), kas no sava nodoma vairs negribēja atsacīties, bet baidīdamies, ka viņu vaina nenāk gaismā, aizrāva iedzīvotāju vairumu pret viņa gribu sev līdzī. Atēnieši, kas to tūlīņ dabūja zināt, sašuta vēl daudz vairāk un rīkoja karagājieni pret abām minētām pilsētām. Savukārt Brasids, sagaidīdams viņu flotī pienākam, aizved uz chalcidiešu pilsētu Olintu sciōniešu un mendiešu sievas un bērņus, bet pie viņiem pašiem nosūta 500 peloponēsiešu hoplītus un 300 chalcidiešu šķēpnešus, par visu šo spēku pavēlnieku ieceldams Pollidamīdu, un

tie nu, sagaidādami drīzumā atēniešus pienākam, kopīgi ar iedzīvotājiem rūpējās par aizstāvību.

124. Pa to laiku Brasids un Perdiks iet ar apvienotiem spēkiem otru lāgu uz Linku pret Aribaju. Viens veda uz kara lauku to macedoņu spēkus, par kuriem pats valdīja, līdz ar hoplītiem no viņa valstī dzīvojošiem hellēņiem⁸⁰), — otrs viņam vēl palikušos peloponēsiešus līdz ar chalcidiešiem, akantiešiem un pārejiem sabiedrotiem, pēc katra spējām. Hellēņu smagi bruņoto spēku bija pavisam ap 3000 vīru, macedoņu un chalcidiešu jātnieku gandrīz vesels tūkstotis, bez tam vēl liels skaits barbaru. Iebrukuši Aribaja zemē, viņi atrada lincēstus jau pretim iznākušus un apmetušos nometnē, kālab arī paši apmetās tiem pretī. Kājnieku spēki abās pusēs bij ieņemuši pakalnus, starp kuriem atradās ieleja. Šinī nu iejāja abejo pretinieku jātnieki un tā notika vispirms kavalērijas sadursme, bet kad pēc lincēstu jātniekiem nonāca no pakalna lejā viņu smagi bruņotie un bija gatavi uz kauju, tad arī Brasids un Perdiks gāja tiem ar saviem spēkiem pretim un uzsāka cīņu, piespieda lincēstus bēgt un daudzus nonāvēja, pārejie tomēr aizbēga uz kalnāju un izturējās tad mierīgi. Brasids un Perdiks uzcēla uzvaras zīmi un palika divas vai trīs dienas uz vietas, gaidīdami illīriešus, kurus Perdiks bija par maksu salīdzis un kuriem tagad vajadzēja pienākt; pēc tam Perdiks, nevēlēdamies mierā sēdēt, gribēja iet uz priekšu — uz Aribaja sādžām, bet Brasids tam nepiekrita, vēlēdamies drīzāk iet atpakaļ, jo baidījās, ka atēnieši, piepeši uzbrūkot ar floti, neieņem Mendi; bez tam arī illīrieši vēl nenāca.

125. Viņiem vēl strīdoties, pienāca vēsts, ka illīrieši atkrituši no Perdika un pievienojušies Aribajam. Tagad nu abi redzēja, ka jāiet atpakaļ, jo viņi baidījās no illīriešiem, kas ir kareivīga cilts. Viņu nevienprātības dēļ tomēr netika norunāts laiks, kad jāiesāk atkāpšanās, un naktij iestājoties macedoņi un barbaru lielais vairums tūlīn sāka bēgt, dodamies uz mājām; tos bija pārņēmušas piepešas izbailes, kā tas ar lieliem karapulkiem daudzkārt notiek, kas uztraucās bez redzama iemesla; bez tam viņi domāja arī, ka ienaidnieki tuvojās un ir jau tepat klāt ar daudz lielākiem spēkiem nekā tiem patiesībā bija. Perdiks sākumā viņu bēgšanu nepamanīja, bet kad dabūja par to zināt, tad arī viņš bija spiests aiziet, iekām ar Bra-

sidu varēja satikties, jo abejo nometnes atradās ļoti tālu viena no otras. Gaismai austot Brasids redzēja, ka macedoņi jau aizgājuši, bet illīrieši un Aribajs taisās uzbrukt; tādēļ viņš sakārtoja savus hoplītus četrstūra veidā un vidū nostādīja viegli bruņotos, gribēdams šādā kārtībā atkāpties. Visjaunākiem karavīriem viņš uzdeva izskriet no rindas un atsist ienaidniekus, ja tie kaut kādā vietā uzbrukt, bet pats viņš bija nodomājis ar 300 izlasītiem vīriem atkāpties kā pēdeja, atsītot pie tam pretinieku priekšpulku uzbrukumus. Pirms nu ienaidnieki parādījās tuvumā, viņš ātrumā vēl iedrošināja savus karavīrus apinēram šādiem vārdiem:

126. „Ja man, peloponēsiešu vīri, nebūtu jādama, ka jūs esat uztraukti, tādēļ ka esat vieni palikuši un mums gatavojās uzbrukt liels skaits barbaru, — tad es jūs iedrošinādams nedotu arī attiecīgu pamācību; bet tagad, ievērojot mūsu sabiedroto aiziešanu un ienaidnieku lielo daudzumu, es mēģināšu isā atgādinājumā un pamudinājumā aizrādīt jums uz vissvarīgākiem punktiem. Cīņā būt drošsirdīgiem jums pienākās nevis sabiedroto ikreizejas klātbūtnes, bet savas pašu vīrišķības dēļ, un jūs nedrīkstat ne no kāda pretinieku skaita baidīties, kas esat nākuši no valstīm, kurās ne vairums valda par mazāko skaitu, drīzāk gan mazākums par vairākumu; bet tas ir varu ieguvis ne ar ko citu kā ar uzvarām cīņās⁸¹). — Kas attiecās uz barbariem, no kuriem jūs tagad, viņus nepazīdami, baidāties, tad vajag zināt, ka no viņiem jums briesmas nedraud; to jūs zināt no savām iepriekšējām cīņām ar barbaru macedoņiem⁸²), un es to vēroju gan no paša piedzīvojumiem gan no citu nostāstiem. Ja ienaidniekiem īstenībā piemīt kādas vājības, kurās tie grib slēpt aiz spēka šķietamības, tad pamācība par viņu patiesiem apstākļiem jo vairāk iedrošina tos, kam pret viņiem jāiet cīņā; bet ja ienaidnieks patiesi ir drošsirdīgs, tad tādām gan ar lielāku pašāvēību varēs uzbrukt tad, ja to iepriekš nezina. Zīmējoties uz mūsu tagadejiem pretiniekiem, tad tie gan spēj pirms uzbrukuma starp viņu nepazīnējiem sacelt bailes, jo viņu lielais skaits ir acīm briesmīgs, viņu skaļā kliegšana šausmīga, un tukšā ieroču vicināšana rādās ļoti draudoša. Bet kas visu to panes, tiem viņi nevar cīņā līdzināties, jo viņi neievēro noteiktu kaujas kārtību un neuzskata par kaunu, ja viņiem sparīgi uzbrūk, atstāt kaut kurū vietu, un tā kā bēgšana un uzbrukums

stāv pie viņiem vienādā godā, tad savu vīrišķību viņi nepierāda. Šādam kaujas veidam pastāvot, kur katrs rīkojās pēc sava ieskata, ļoti viegli var arī atrast pieklājīgu iemeslu, lai bēgtu un izglābtos. Tāpat viņi atrod par izdevīgāku, no droša attālumā mēģināt mūs iebaidīt nekā uzsākt cīņu tuvumā, jo citādi viņi nedarītu to, ko tagad dara. Tā jūs nu skaidri redzat, ka viņu draudiem, lai gan tie atstāj iespaidu uz acīm un ausīm, patiesībā ir tikai niecīga nozīme, un ja jūs viņu uzbrukumu izturēsiet, istā laikā un noteiktā kārtībā atkal atkāpjoties, tad drīz nonāksiet drošā vietā un uz priekšu zināsiet, ka ja tāda bara pirmajam spiedienam izrāda pretestību, tad tas vairs neuzbrūk, bet tikai no tālienes draud un dižojās ar savu drošsirdību; ja turpretī viņa priekšā piekāpās, tad tas, juzdamies drošībā, ātri seko uz pēdām un patiesi liek savu drosmi redzēt.“

127. Šādiem vārdiem iedrošinājis karaspēku, Brasids uzsāka atkāpšanos. To redzot, barbari mācās virsū ar lielu kliegu un troksni, pārliecināti, ka viņš bēg un viņiem tikai jāuzbrūk, lai to iznīcinātu. Bet kad visur, kur viņi uzbruka, tiem pretim iznāca no ierindas karavīru nodaļas un arī pats Brasids ar saviem izlasītiem vīriem apturēja viņu uzmākšanos; kad viņiem negaidot hellēņi tā izturēja pirmo spiedienu un arī turpmāk pretojās uzbrukumiem un aizstāvējās, bet viņiem mierīgi izturoties atkāpās, — tad barbaru vairums atstāja Brasida hellēņus uz līdzenuma mierā, un te palika tikai kāda viņu nodaļa, kas tiem lai sekotu un tos traucētu, bet pārējie skriešus dzinās pakal bēdzējiem macedoņiem un kuņus panāca, tos nogalināja, pie kam pasteidzās ieņemt arī šauro aizu, kas starp diviem kalniem ved Arībaja zemē: viņi zināja, ka Brasidam nav cita ceļa, pa ko atkāpties. Kad viņš nu tuvojās šai visgrūtākai ceļa daļai, tie iesāka apejas virzību, lai ieslēgtu viņu no visām pusēm.

128. To pamanījis, Brasids pavēlēja saviem 300 izlasītiem vīriem skriešus un cik ātri vien katrs spēja, neievērojot nekādu noteiktu kārtību, doties uz vienu no abiem kalniem, kuņu pēc viņa domām bija visvieglāk ieņemt; viņiem vajadzēja mēģināt padzīt no tā tur jau esošos barbarus, pirms tiem pienāk pilnīgākai ielenkšanai nolemtie palīga spēki. Šie 300 vīri tad arī uzkāpa uz kalna un padzina ienaidniekus, pēc kam hellēņu karaspēka vairums jau vieglāki varēja turpināt gājienu, jo barbari, izbijušies, ka viņu nodaļa padzīta no kalna, tālāk vairs ne-

sekoja, zinādami, ka pretinieki atrodās jau uz robežas un iespējusi izglābties. Tā Brasida ceļojums pēc kalnu sasniegšanas bija vairāk nodrošināts un tanī pašā dienā viņš nonāk vispirms Arnisā, Perdika valstī. Pie tam viņa karavīri, saniknoti par macedoņu priekšlaika aiziešanu, ceļā sastapdami viņu aizjūgus — patvaļīgi izjūdz vēršus un tos nogalināja, tāpat piesavinājās arī mantas, kas nakts laikā un drausmīgā kārtā atkāpjoties gluži dabiski bij izkritušas. Bet šī iemesla dēļ Perdiks uzskatīja Brasidu par savu pretinieku un no tā laika ienīda peloponēsiešus, lai gan tas nepavisam nesaskanēja ar viņa istajiem nodomiem un attiecībām pret atēniešiem, — un tā viņš, pretī savām neatvairāmām interesēm, centās jo ātrāk izlīgt ar pēdejiem un atsvabināties no peloponēsiešiem.

129. No Macedonijas atgriezies Toronē, Brasids atrod, ka atēnieši jau ieņēmuši Mendi, un tā kā viņš neturēja vairs par iespējamu pārcelties uz Pallēni un sniegt palīdzību, tad palika mierīgi uz vietas, sargādams Toroni. Pa to laiku, kad norisinājās notikumi Linkā, atēnieši bija pienācīgi sagatavojušies un devušies pret Mendi un Sciōni ar 50 kuģiem, kuru starpā bij arī 10 chijiešu kuģi. No saviem pašu pilsoņiem viņi veda līdz 1000 hoplītus, bez tam vēl 600 strēlniekus, 1000 par maksu salīgtus trākiešus un arī šķēpnešus no šī apgabala sabiedrotiem; par vadoniem bija Nicijs Nicērata dēls un Nikostrats Dieitrefa dēls. No Poteidajas izbraukuši jūrā, viņi izkāpa malā pie Poseidona svētnīcas un devās tad pret mendiešiem. Pēdejie kopā ar 300 pienākušiem sciōniešiem un peloponēsiešu palīgspēkiem, pavisam 700 hoplītu Polidamīda vadībā, bij apmetušies ārpus pilsētas, ieņemdami uz kāda kalna stipru pozīciju. Nicijs nu mēģināja pietikt pie viņiem pa kādu kalnu ceļiņu ar 120 metoniešu viegli bruņotiem, 60 izlasītiem atēniešu hoplītiem un visiem strēlniekiem, cieta tomēr lielus zaudējumus un nevarēja neko izdarīt. Tāpat Nikostrats, kas ar visu pārejo karaspēku mēģināja pa kādu tālāku ceļu uzkāpt uz grūti pieejamā kalna, piedzīvoja ļoti uztraucošus pārsteigumus un daudz netrūka, ka viss atēniešu karaspēks būtu ticis sakauts. Tā kā mendieši ar saviem sabiedrotiem stingri turējās pretī, tad šinī dienā atēnieši atkāpās, apmezdamies nometnē, un naktij iestājoties aizgāja arī mendieši uz savu pilsētu.

130. Nākošā dienā atēnieši aizbrauca ar floti uz pilsētas dienvidu pusi, pretī Sciōnei, ieņēma priekšpilsētu un augu dienu postīja zemi, jo neviens no pilsētas viņiem pretī neiznāca (tur valdīja kaut kāda nevienprātība); bet sekojošā naktī augstāk minētie 300 sciōnieši aizgāja uz mājām. Nākošā dienā Nīcijs nonāca ar pusi karaspēka, zemi postīdams, līdz sciōniešu robežām; Nikostrats atkal ar pārejiem spēkiem apmetās Mendes tuvumā pretī vārtiem cietzemes pusē, pa kuŗiem iet uz Poteidaju. Taisni pretī — valņu otrā pusē — bij apmetušies mendieši ar saviem palīga spēkiem, un Polidamīds kārtu viņus uz kauju un mudina uz izbrukumu. Te nu kāds no tautas partijas priekšstāvjiem, partijas gara pārņemts, sāk pretī runāt, sacīdams, ka šis izbrukumā līdzī neiešot un šim neesot nekādas vajadzības karot; bet Polidamīds tūlīņ satvēra viņu ar savu roku un sāka kratīt. Tad tautas partijas piederīgie, saniknoti, ķērās tūlīņ pie ieročiem un uzbruka peloponēsiešiem un saviem pretiniekiem, kas stāvēja pēdējo pusē. Viņi piespiež tos bēgt, pa daļai negaidītā uzbrukuma dēļ, pa daļai arī tamdēļ, ka pilsētas vārti tika atēniešiem atvērti; tā nu tos pārņēma izbailes, jo viņi domāja, ka uzbrukums noticis pēc kādas iepriekšējas norumas. Ko nenogalināja uz vietas, tie iebēga pilī, kas jau iepriekš atradās vienīgi viņu rokās, bet viss atēniešu karaspēks — jo arī Nīcijs bij atgriezies uz pilsētu — iegāja Mendē pa vālejiem vārtiem, kuŗi gan nebij uz vienošanās pamata atvērti. Karaspēks izlaupīja pilsētu, it kā to ar joni būtu ieņēmis, un tikai ar pūlēm stratēģiem izdevās novērst cilvēku nomaitāšanu. Pēc tam atēnieši atļāva mendiešiem dzīvot pēc agrākā paraduma un pašiem savā starpā spriest tiesu par tiem, ko uzskata par atkrišanas vaininiekiem; pilī iebēgušos turpretī viņi aplenca, uzceļot gar abejām pils pusēm līdz pat jūrai valni, uz kuŗa nostādīja sargus. Tā ieņēmuši atkal Mendi, viņi devās pret Sciōni.

131. Sciōnieši kopā ar peloponēsiešiem bija no pilsētas iznākuši viņiem pretim un apmetušies tās priekšā uz kāda jau no dabas stipra pakalna, kas nepieciešami bija jāieņem, ja pilsētu gribēja ar valni ieslēgt. Atēnieši uzbruka tam ar joni un cīnoties padzina tur esošos sciōniešus, pēc kam apmetās no metnē, uzcēla uzvaras zīmi un gatavojās pilsētu aplenkt. Mazliet vēlāk, kad viņi bija jau pie darba, pienāk mendiešu bijušie

palīga spēki, kas pēc aplenkšanas Mendes pilī bija nakts laikā pārvarējuši sargus un tad gar piekrasti devušies šurpu; viņiem pa lielākai daļai arī izdodās izlausties caur atēniešu kaŗaspēku un ieiet pilsētā.

132. Sciōnes aplenkšanas darbiem vēl turpinoties, Perdiks stājās sarunās ar atēniešu stratēģiem un izlīga ar atēniešiem — aiz naida pret Brasidu, pēdejā atkāpšanās dēļ no Linkas, pēc kuŗas viņš arī tūliņ bija sarunas sācis. Kad nu ap to laiku lacedaimonis Ischagors gribēja pa zemesceļu pievest Brasidam palīga spēkus, Perdiks sakūdīja pret viņu savus viesmiļus Tesalijā, par kādiem allaž izvēlējās visvairāk ievērojamos vīrus, un tie tad apturēja Ischagora kaŗaspēku ar visiem piederumiem, tā kā tas pat nemēģināja Tesalijā ielausties. Perdiks rikojās tā pa daļai uz Nīcija uzaicinājumu kaut kā pierādīt atēniešiem pēc noslēgtās vienošanās savu uzticību, pa daļai arī viņš pats vairs nevēlējās ielaist peloponēsiešus savā zemē. Tomēr Ischagors, Amelnījs un Aristeis nevien paši nonāca pie Brasida (jo lacedaimoni bija viņus sūtījuši pārliecināties par turienes apstākļiem), — viņi atveda arī no Spartas dažus jaunākus cilvēkus, lai ieceltu tos, pretī pastāvošam likumam⁸³), par pārvaldniekiem ieņemtajās pilsētās, kādas tad nebūtu jāuztic kaut kuŗam. Brasids tad arī ieceļ Klearīdu Kleonīma dēlu Amfipolē, bet Pasitelīdu Hēģēsandra d. Toronē.

133. Tamī pašā vasarā tēbieši nojauca Tespijas vaļņus, pārmezdami tespijiešiem novēršanos uz atēniešu pusi. Viņi gribēja to jau sen darīt, bet tagad tas bija viņiem jo vieglāk iespējams, kad kaujā ar atēniešiem⁸⁴) tespijieši bija zaudējuši savu ziedošo jaunātni. — Tai pašā vasarā nodega Hēras templis Argosā, jo priesteriene Chrišida bija kādu degošu sveci nolikusi lauru vainagu tuvumā un pati pie tam iemigusi, tā kā nevienam nemanot viss aizdegās un krita liesmām par upuri. Baidīdamās no argosiešiem, Chrišida tamī pašā naktī aizbēga uz Fliūntu, bet argosieši iecēla pēc likuma citu priesterieni, vārdā Faeinida. Kad Chrišida bēga, bija no šī kaŗa sākuma pagājuši astoņi un pus gada. — Vasarai uz beigām ejot, Sciōnes aplenkšana bija jau pilnīgi pabeigta un atēnieši, atstājuši te sargnodaļu, ar pārejo kaŗaspēku atgriezās mājās.

134. Sekojošā ziemā, noslēgtā pamiera dēļ, nekādas cīņas starp atēniešiem un lacedaimoniem nenotika, bet starp man-

tiniešiem un teģejiešiem, piedaloties abejo sabiedrotiem, notika kauja pie Laodīcija Orestidas novadā⁸⁵), pie kam uzvara palīka nenoteikta, jo viena kā otra puse piespieda sev pretī stāvošo spārnu bēgt, abas uzcēla arī uzvaras zīmi un nosūtīja kritušiem noņemtos ieročus uz Delfiem. Lai nu gan vieniem kā otriem bija daudz kritušo un kauja palīka neizšķirta, tādēļ ka uznākusi nakts pārtrauca cīņu, teģejieši tomēr pavadīja nakti turpat un tūlīn uzcēla uzvaras zīmi, kamēr mantinieši atkāpās uz Būkoliōnu un uzvaras zīmi uzcēla vēlāk.

135. Tās pašas ziemas beigās un pavasarim jau tuvojoties, Brasīds vēl mēģināja ieņemt Poteidaju. Pienācis te naktī, viņš nevienam nemanot pieslēja trepes pie vaļņa, izdarīdams to bez sarga palikušā vietā un tai brīdī, kad sargs ar zvaniņu bij aizgājis, lai pasniegtu to citam, un nebija vēl atnācis⁸⁶); bet pēc tam viņu tūlīn pamanīja, pirms viņa karavīri paspēja uz vaļņa uzkāpt, un tā viņš steidzīgi, nenogaidot pat dienas gaismu, aizveda savu karaspēku atkal atpakaļ. Ziema tad gāja uz beigām un līdz ar to beidzās arī devītais gads šim Tūcidīda aprakstītam karām.

Piezīmes

Pirmā grāmata

¹⁾ Arkadija kā kalnaina un neauglīga zeme bija pret svešu iekaroātāju uzbrukumiem aizsargāta.

²⁾ Priekš grieķu ienākšanas tagadējā Grieķijā, te dzīvoja neindoeiropiešu ciltis, galvenās no kurām bija pelasgi un lelegi. Neindoeiropiešu ciltis dzīvoja arī uz Aigaja jūras salām un Maz-Āzijā.

³⁾ Ftiotida atradās Tesalijas dienvidu daļā. Var pieņemt, ka Hellēns bijis ienācējs, jo Aristotēls stāsta par kādu Hel-lādu Ēpeirā, Dódones un Achelōjas apkārtnē, kur dzīvojuši tie, kurus „toreiz sauca par graikiem, bet tagad par hellēņiem.“ — Mūsu laikos hellēņus parasti sauc par grieķiem, tādēļ ka romieši, izlietodami senso vārdu graikoi, apzīmēja katru hellēni kā „graiku“ (grāicus, graecus). No tam cēlies franču grec un vācu Grieche, bet no pēdējā vārda atvasināts latviešu „grieķis“.

⁴⁾ Krētā un uz daudz citām salām dzīvoja pie semītu ciltīm piederošie foīnīcieši. Blakus un starp viņiem dzīvoja kārieši, kuri gan nepiederēja pie semītu ciltīm, tomēr bija stipri jaukti ar foīnīciešiem. Kārieši dzīvoja arī Maz-Āzijā un viņu vārdā tika nosaukts Kārijas novads Maz-Āzijas dienvidu piekrastē.

⁵⁾ Tūcidida tēlojumā Mīnavs parādās kā dōriskā hellēnisma priekšstāvis, kas uzvarējis, padzinis vai asimilējis barbarus uz Krētas un citām salām. Patiesībā Mīnavs nav vēsturiska persona un pats šis vārds nav no grieķu valodas atvasināts; tas bez šaubām pieder agrākajiem, t. i. negrieķu iedzīvotājiem. Ar to apzīmēja kādu mītisku būtī, kas tautai devusi augstākas kultūras un sabiedriskas iekārtas sākumus.

⁶⁾ Domātas te ir nenocietinātās sādžas, kādam dzīves veidam pastāvot arī laupīšana bija drīzāk iespējama.

⁷⁾ Vilnas drānas turēja par rupjākām un cietākām nekā līnu; vēlākā laikā līnu drānas nēsāja tikai sievietes.

⁸⁾ T. i. matadatas cikādes veidā.

⁹⁾ Dēlu jau no seniem laikiem uzskatīja par Apollōnam veltītu svētu vietu un pat persieši to neaiztīka, lai gan uz salas esošā pilsēta nebija nocietināta un tur bija sakrājušās lielas bagātības. Tādēļ sākumā arī atēnieši glabāja savienības kasi Apollōna templī uz Dēlas. Salas svētuma dēļ tur nedrīkstēja apglabāt mirušos, bet kādu laiku tas bija piemirsts un apglabāšana bija notikusi. Tādēļ Peisistrats un pēc tam atēnieši lika salu šķīstīt, izrokot un aizvedot projām zārkus ar mirušo trūdiem. Par salas šķīstīšanu un tur svinamiem svētkiem Tūcidids stāsta tuvāki III, 104. nod.

¹⁰⁾ Tūcidids pieņem, ka teiksmainie nostāsti un dzejojumi par Trōjas karu pamatojās uz kāda patiesa hellēņu karagājiena; tagad Trōjas karu atzīst par vienu no daudzajām grieķu teikām, bet vai šis teikas pamatā bijis kāds paties karš, nav nosakams, — to nevar nedz apgalvot nedz noliegt.

¹¹⁾ Teika stāsta, ka Tindareis, paklausīdams Odiseja padomam, licis visiem Helenas preciniekiem zvērēt, ka par vīru izvēlēto viņi aizsargās pret katru pārestību.

¹²⁾ Par hērakliediem (Hērakļa pēcnācējiem) sauca dažas ievērojamas grieķu dzimtas, kuŗas teiksmaino Hērakli uzskatīja par savu pirmtēvu.

¹³⁾ Tūcidida tēlojums īsumā jāpaskaidro ar sekošu nostāstu. Micēnu valdnieks Eiristeis, P e r s e j a dēla dēls, piespiež Trachīnas valdnieku izraidīt pie tā dzīvojošos hēraklidus; šie atrod palīdzību pie atēniešiem, kas Hilla vadībā uzvar un nonāvē Eiristeju Megaru novadā. Eiristeja mātes brālis bij Atreis, P e l o p a dēls, kas kopā ar savu brāli Tiestu bija nonāvējis savu pusbrāli Chrisipu un pēc tam aizbēdzis uz Micēnām pie Eiristeja. Pēc Eiristeja nāves par Micēnu valdnieku paliek Atreis un tā perseīdu (Perseja pēcnācēju) vietā stājās pelopīdi (Pelopa pēcnācēji).

¹⁴⁾ 468. g. argōsieši nopostīja Micēnas, tādēļ Tūcidids saka, ka iepriekš viņas n e b i j ievērojama vieta.

¹⁵⁾ Sparta sastāvēja no piecām apdzīvotām vietām (sādžām).

¹⁶⁾ Jūraslaupītāju kuģi bija mazāki un vieglāki par pārejiem.

¹⁷⁾ Ar vārdu Itālija apzīmēja tagadējās Itālijas dienvidu daļu.

¹⁸⁾ Triēras („trejrindinieki“) bija kuģi ar klājiem un trim airētāju rindām katrā pusē, cita pār citu. Pentekontorām („piecdesmitairiniekiem“) turpretī bija katrā pusē tikai viens sols 25 airētājiem.

¹⁹⁾ Šis zemesšaurums, ko sauca par „Istmu“, savieno Peļoponēsu ar pārejo Helladu.

²⁰⁾ Masalija ir tagadējā Marseļa. Fōkajieši — Iōnijas pilsētas Fōkajas iedzīvotāji — nodibināja Masaliju ap 600. g. pr. Kr.; paši viņi, persiešu apkaŗoti, pārcēlās uz ņeĶieni 542. g.

²¹⁾ Par atēniešu karu ar aigīniešiem Hērodots saka: Šis karš izglāba persiešu uzbrukuma laikā Helladu, piespiezdams atēniešus palikt par jūrniekiem. — Afģina ir maza sala ar neauglīgu zemi. Iedzīvotāji, kas piederēja pie dōriešu cilts, bij attīstījuši ļoti dzīvu tirdzniecību. Ar savu ievērojamo floti viņi piedalģjas arī jūraskauģjā pie Salamģnas. Valsts iekārta bij aristokrātģska; pašu pilsoņu nebija daudz (apmēram 5000), bet ļoti daudz bija vergu. Atēnieši iekaroģja salu 457. g. un ievada te demokrātģsku iekārta.

²²⁾ Chalcida un Eretrģja bija pilsētas Eģģboģjā. Laikam ap 650. g. pr. Kr. starp viņām izcēlģs karš kāda auglģga apģabala dēļ.

²³⁾ Kroiss bija Lģdģjas ķēniņš, kuģa valsti 549. g. pr. Kr. iekaroģja persiešu ķēniņš Cģrs.

²⁴⁾ Halģjas upe ietek Melnajā jūrā.

²⁵⁾ Ari Foinģka (Fenģcija) piederēja pie plašģs persiešu valsts. Salas Dģreģjs iekaroģja 5. gadu simtģņa sģkumģ.

²⁶⁾ Domģti ir Sirakģzu patvaldnieki Ķelons un viņa brģlis un pēcnģcēģjs Hierons. Kad kartģģģieši, sabģdroģuģies ar diģķģniņu Kserksi, gribģja ar lielu floti un karaspģku uzbrukt Sicģlijai, Ķelons uzvarģja viņus pie Hģmeras, — kģ teģka stģsta, tanģ paģģ dienģ, kad notģka vēsturģskģ kauģja pie Salamģnas (480. g.).

²⁷⁾ Tģcidģds atģzģst Spartas iekārta par teģcamu, tģdēļ ka viņš pats piedģģvoja demokrģtģjas pģrmģģģbas, kuģas ar vairģkķģrtģģģiem apvģrsģmģiem apģdraudģja atēniešu valsts pastģvēģšanu.

²⁸⁾ Persiešus Tūcidids parasti sauc par mēdiešiem.

²⁹⁾ Leokōrijs bija sensenais templis Atēnās, veltīts tautu „uzturētājam“ (vai „šķīstītājam“) dievībai.

³⁰⁾ Panatēnaji bija lieli svētki Atēnās, ar upuriem, svētku gājieniem un visāda veida sacensībām (spēlēm). Šos svētkus svinēja ik pa četri gadi reizi Atēnai par godu, bet bez tam svinēja vēl ikgadus mazos panatēnajos.

³¹⁾ Pitane bija viena no apdzīvotām vietām, no kurām sastāvēja Sparta.

³²⁾ Par teiku rakstītājiem Tūcidids sauc logogrāfus, t. i. vēsturniekus, kas bez kritikas atzīmēja gan teikas gan patiesus notikumus.

³³⁾ Tagad atzīst, ka skaidri noteikt vēstures gaitu nākotnē — nav iespējams.

³⁴⁾ Domātas ir kaujas pie Salamīnas un Platajas un divkārsā kauja pie Mikales — uz jūras un uz cietzemes.

³⁵⁾ Tūcidids runā par barbaru nopostītām pilsētām, bet mums ir zinams tikai viens tamlīdzīgs notikums.

³⁶⁾ Trīsdesmitgadīgo miera līgumu ar peloponēšiešiem atēnieši noslēdza 445. g.

³⁷⁾ Epidamna ir tagadējā Duraco pilsēta (Albānijā).

³⁸⁾ Par Iona līci senātnē sauca tagadejo Adrijas jūru.

³⁹⁾ Koloniju Cercērā nodibināja korintieši ap 700. g. pr. Kr. Ja nu Cercēra no savas puses dibināja koloniju, tad viņa izlūdzās no savas tēvu pilsētas izceļotāju vadoni (kolonijas iekārtotāju), un tā korintietis Falijs te ir apzīmēts kā Epidamnas nodibinātājs (627. g. pr. Kr.).

⁴⁰⁾ T. i. lai tam piešķirtos gabalus tas sadedzinātu uz dievu altāriem.

⁴¹⁾ Homēra Odisejā teiksmainie faiāki tiek cildināti kā slaveni kuģinieki, kas dzīvo uz tālās Scherijas salas. Par šo salu tagad gandrīz vispārīgi uzskata Cercēru.

⁴²⁾ Amprakija, Leikada, Apollōnija un Anaktorija bija korintiešu kolonijas Adrijas jūras piekrastē. Apollōnija atradās dienvidos no Epidamnas.

⁴³⁾ Domātas ir vienādas tiesības ar epidammiešiem.

⁴⁴⁾ 50 korintiešu drachmas = Ls 30,88.

⁴⁵⁾ Pale bija korintiešu kolonija Cefallēnijas salā.

⁴⁶⁾ Epidaura, Hermione, Troizēna un Fliūnta bija pilsētas Peloponēšā.

⁴⁷⁾ Ievērojot peloponēsiešu un cercīriešu ciltšradniecību (vieni kā otri bija dōrieši), cercīriešu sūtņi uzskata peloponēsiešus, neskatoties uz paasinātām attiecībām ar korintiešiem, par saviem tagadejiem draugiem; viņu aizrādījums, ka tagadejo draugu vietā viņi var iegūt arī citus (t. i. atēniešus), ietver sevī brīdinājumu peloponēsiešiem.

⁴⁸⁾ Uz vienas triēras parasti novietoja 30, vēlāk 20 hoplītus (šīnī gadījumā apmēram 26).

⁴⁹⁾ Leicimme atrodās salas dienvidu daļā.

⁵⁰⁾ Nonāvētie gūstekņi ir laikam jūraskaujā sagūstītie korintiešu svešie (par algu saligtie) jūrnieki.

⁵¹⁾ T. i. 5—6 mēnešus, no pavasara sākuma līdz vasaras beigām.

⁵²⁾ Cercīriešu īstie sabiedrotie ir viņiem radniecīgie peloponēsieši; agrāk viņi nemeklēja svešu sabiedrību, t. i. ar atēniešiem, lai atēniešu politiskā stāvokļa dēļ netiktu ierauti karā ar viņu pretiniekiem — peloponēsiešiem. Peloponēsiešu savienību cercīriešu sūtņi sauc par savu „t u v ā k o savienību“ (35. nod.).

⁵³⁾ Par „klūdainu“ cercīrieši sauc savu agrāko uzskatu, ka neitralitāte pasargās viņus no katrām briesmām. Neitralitātes politikai pretejs ir viņu tagadejais lūgums pēc sabiedrības.

⁵⁴⁾ Vētras laikā piestājoties Cercīrā, svešiem kuģiniekiem varbūt bija jāmaksā lieli nodokļi.

⁵⁵⁾ Domāts ir 30-gadīgais miera līgumš.

⁵⁶⁾ Samieši atkrita no Atēnām 440. g.

⁵⁷⁾ Sal. 103. un 105. nod.

⁵⁸⁾ Domāta ir laikam Epidamna.

⁵⁹⁾ Sibotu salas atrodās starp Cercīru un cietzemi; par Sibotām sauca arī kādu ostu Tesprōtijā.

⁶⁰⁾ Kuģu līniju pārraujot varēja nevien pretinieka kuģu sānus un aires sabojāt, bet arī uzbrukt no muguras.

⁶¹⁾ Īstenībā neveiksmi cieta šīnī vietā tikai korintiešu sabiedrotie.

⁶²⁾ T. i. tiem, kas kaujā nebija piedalījušies; tādu bij apmēram 10 (sal. 25. un 47. nod.).

⁶⁸⁾ Atpakaļ airējot kuģus neapgrieza, tādēļ ka ar priekšgaliem vislabāki varēja aizstāvēties pret ienaidnieka uzbrukumiem.

⁶⁴⁾ Kara laikā sūtīja pie pretiniekiem sūtņus, viņu drošības labad, tikai ar hērolda zizli, jo hērolda zizlis bija zīme, ka viņi stāv dievu apsardzībā. Ja korintieši sūtīja pie atēniešiem sūtņus bez hērolda zižļa, tad ar to viņi gribēja teikt, ka ar atēniešiem viņiem kara nav. — Ap hērolda zizli vijās divas čūskas, kuņu galvas bija viena pret otru vērstas.

⁶⁵⁾ Šeit minētie 250 cercīrieši bija pilsoņi — flotes kareivji; iepriekš minētie 800 vergi bij airētāji un citi kuģu ļaudis.

⁶⁶⁾ Nojaukt pilsētas valni uz Pallēnes, t. i. uz jūras pusi, atēnieši pavēlēja tamdēļ, lai pilsēta nevarētu pretoties viņu flotes uzbrukumam, ar ko tai būtu ņemta iespēja sacelties pret atēniešu varu.

⁶⁷⁾ Perdiks bija savu brāli Filipu no viņa valsts — Ziemeļun Vidus-Macedonijas — padzinis; Derds bija Perdika un Filipa māsēns.

⁶⁸⁾ Korintieši vēlējās, lai Poteidaja atkrīt no Atēnām, un Perdikam bij iespējams poteidajiešus atbalstīt.

⁶⁹⁾ Migdonija ir novads Macedonijas austrumu daļā.

⁷⁰⁾ Chalcidikaš pussalu līdz ar viņas nogalēm Pallēni, Sitoniju un Akti, kuņas tālu iesniedzās jūrā, tāpat arī piekrastes joslu līdz Amfipolei parasti sauca par „Trākijas piekrasti“. Šo apvidu Tūcidids dažreiz sauca arī vienkārši par Trākiju.

⁷¹⁾ Terma ir tagadejie Saloniki.

⁷²⁾ Beroja un Strepsa piederēja pie Macedonijas, t. i. pie Perdika valsts. Noslēdzis līgumu ar atēniešiem, Perdiks tūlīn no viņiem atkrita; tādēļ atēnieši nobrauca uz minētām pilsētām un gribēja tās ieņemt.

⁷³⁾ Pausanijs bija laikam viens no Derda brāļiem.

⁷⁴⁾ T. i. 40 Kallija un 30 Arcestrata kuģi (sal. 57. nod.).

⁷⁵⁾ Tirgu viņi bij ierīkojuši ārpus pilsētas, lai karavīri neizklīstu, iedami uz pilsētu pēc pārtikas.

⁷⁶⁾ Vārtus Olintas pusē peloponēsieši nedrīkstēja Aristejam atvērt, lai kopā ar viņu neienāktu pilsētā arī atēnieši; tādēļ viņam ar savu karaspēku vajadzēja doties uz pilsētas dienvidu pusi. Viņam bija jāiet gar ostas dambi (kas noderēja kā vilņu-

lauzējs), t. i. pa jūru starp šo dambi un krastu, pie kam pilsētu blokējošā atēniešu flote varēja viņu apšaudīt.

⁷⁷⁾ Skat. paskaidrojumus grāmatas beigās.

⁷⁶⁾ Kaujas sākumā signālus pacēla, aicinot palīga spēkus klāt; kaujai beidzoties signālus nolaida.

⁷⁹⁾ Uz cīņas lauka uzvarētājs parasti uzcēla uzvaras zīmi, veltīdams to dieviem. Tā bija vai nu koka stabs vai arī tikai koka stumbrs, ar piederīgu veltījuma uzrakstu un piekārtiem ieročiem, kurus uzvarētājs bija noņēmis kritušajiem ienaidniekiem. Nebija parasts šādus uzvaras pieminekļus celt no akmens vai metala, lai tie nebūtu ilgu laiku pastāvošas naida zīmes.

⁸⁰⁾ Tā kā uzvarētiem bija cīņas lauks jāatstāj, tad tie bija spiesti lūgt no uzvarētājiem atļauju aizvest savus kritušos, kurus apglabāt bija svēts pienākums.

⁸¹⁾ Poteidaja ieņēma visu zemes šaurumu, tādēļ atēnieši noslēdza ar aplencamo valni tikai viņas ziemeļu daļu, t. i. uz Olin-tas pusi, kamēr dienvidu daļa, pret Pallēni, palika nenoslēgta. Šo pusi vēlāk noslēdza Formiōns, pienākdams no Atēnām ar palīga spēkiem.

⁸²⁾ Kādu līgumu aiģīnieši domājuši, nav skaidri zinams; tā-dēļ nevar arī noteikt, cik pareizs bija viņu apgalvojums, ka lī-gums garantē viņiem neatkarību no Atēnām.

⁸³⁾ P a r a s t ā lacedaimoņu tautas sapulce sastāvēja no vi-siem vairāk kā 30 gadus veciem spartiešiem; m a z ā tautas sa-pulce turpretī laikam tikai no augstākās šķiras piederīgiem, kuri baudīja visas pilsoņu tiesības valsts pārvaldes ziņā.

⁸⁴⁾ Megaras piederēja vissenākos laikos pie Atikas, bet atrazdamās uz zemes šauruma, palika par strīdus objektu starp Peloponēsu un Atēnām. Pēc dōriešu ienākšanas viņas nonāca zem Korintas iespaida, bet vēlāk no tā atsvabinājās atklātā cīņā. Kā patstāvīga dōriešu valsts Megaras nodibināja vairāk vietās kolonijas, to starpā arī Bizantiju. Pēc tam viņas pievie-nojās peloponēsiešu savienībai, tirdzniecības ziņā tomēr palik-damas atkarībā no Atēnām. Atēnieši mēģināja pievienot Mega-ras sev, bet sekas no tam bija korintiešu iebrukumi Atikā. Li-dzīgi Korintai, Megarām bija divi ostas — Nisaja un Pēgas, pirmā pie Aigaja jūras, otra pie Krīsas (tagadējā Korintas) jū-rasliča.

⁸⁵⁾ Atēniešu lēmums par megariešiem bija pēdejiem sāpīgi sajūtams, tādēļ ka savas zemes produktus viņi parasti pārdeva Atikas tirgū. Ne mazāk sāpīgi sajuta vēlāk paši atēnieši dažu produktu iztrūkumu. — Ja megarieši sūdzās, ka atēnieši noslēdz viņiem savas ostas un tirdzniecības punktus pretī līgumam (t. i. 30-gadīgam miera līgumam), tad no otras puses Periklis kādā no savām runām (144. nod.) aizrāda, ka attiecīgais atēniešu tautas sapulces lēmums nerunā pretī līgumam. No tam, tāpat kā no aigīniešu sūdzībām, var vērot, ka līgumos bijusi zinama nenoteiktība, ko katra puse iztulkojusi sev par labu.

⁸⁶⁾ Runātājs vispirms glaimo spartiešiem, lai pēc tam izteiktu viņiem pārmētumus.

⁸⁷⁾ Kalpināti pēc runātāja domām ir aigīnieši, un tāds pats liktenis draud megariešiem, poteidajiešiem u. c.

⁸⁸⁾ Tiranu padzīšanas dēļ spartieši sauca sevi par Helladas atbrīvotājiem.

⁸⁹⁾ Tas zīmējās laikam uz tasiešiem un eibojiešiem (sal. 101. un 114. nod.).

⁹⁰⁾ Šeit un dažās citās vietās Tūcidida darbā redzama zināma vārdu rotaļa, kādu lielā mērā piekopa sofistis Gorgijs, no kuŗa Tūcidids valodas ziņā daudz mācījies; arī antitēzes (pretstatu lietošanu) viņš pārņēmis no Gorgija.

⁹¹⁾ Spartiešu intereses prasīja, lai viņu skaits nemazinātos, ievērojot lielo daudzumu naidīgi noskaņoto perioiku un heilōtu. Tādēļ viņi ne labprāt uzsāka karagājienus uz svešām zemēm, bet ja tādi tiešām bija vajadzīgi, tad apbruņoja arī perioikus un heilōtus. Jo vairāk heilōtu kaujās krita, jo labāki bija spartiešiem.

⁹²⁾ Runātājs te atstāj neievērotus platajiešus, kas arī piedalījās kaujā pie Maratonas.

⁹³⁾ Pēc Hērodota ziņām kaujā pie Salamīnas piedalījās pavisam 378 kuģi, no kuŗiem 200 piederēja atēniešiem.

⁹⁴⁾ Lacedaimoņu (spartiešu) interesēm atbilda oligarchiskā valsts iekārta.

⁹⁵⁾ Šīni teikumā nomanāma atskaņa no dažu sofistu mācības par stiprākā „dabiskām” tiesībām. Šai mācībai pašu sofistu vidū cēlās spēcīga pretstrāva.

⁹⁶⁾ Archidāms valdīja no 469.—427. g.

⁹⁷⁾ Ja cīti runātāji pārmet spartiešiem neizglītību un pārāk stingru disciplīnu, tad Archidāms ar smalku ironiju cildina šīs īpašības kā savas tautas priekšrocības. Par vismazāk piecīšām zināšanām, par kuŗām šīs nod. beigās runā Archidāms, spartieši uzskatīja paklausību likumiem un valdībai, izveicību ieroču lietošanā u. t. t.

⁹⁸⁾ Tautas sapulcē spartieši sēdēja.

⁹⁹⁾ Par archontu Temistoklis bija laikam 494/3. g.

¹⁰⁰⁾ Peirajas pussalā bija trīs dabīgas ostas: Peiraja (šaurākā nozīmē), Zea un Mūnichija.

¹⁰¹⁾ Dzelzs iekavas nostiprināja valni, ielejot svinu.

¹⁰²⁾ Kara dienestam vismazāk noderīgi bija visjaunākie un visvecākie karavīri. Dienestu atēnieši pildīja no 18. līdz 60. dzīves gadam. Par visjaunākiem karavīriem Tūcidids sauc jaunos ļaudis no 18. līdz 20. gadam, kuŗus pirmajā gadā iemācīja lietot ieročus, pasniedzot arī pamatzināšanas taktikā, bet gada beigās stādīja priekšā tautai un apveltīja ar vairogu un šķēpu. Otrā gadā viņiem bija jāgādā par drošību Atikā un jāpilda garnizona dienests pierobežas cietokšņos, pie kam viņi arī praktiski iepazinās ar cīņas papēmieniem uz atklāta lauka. Sākot ar 20. gadu kareivjiem vajadzēja pildīt dienestu arī ārpus dzimtenes.

¹⁰³⁾ T. i. Atēnām.

¹⁰⁴⁾ Jōnieši tapa no dižkēniņa neatkarīgi pēc kaujas pie Mikales (479. g.).

¹⁰⁵⁾ Skat. paskaidrojumus grāmatas beigās.

¹⁰⁶⁾ Sabiedroto padome sapulcējās ikgadus Apollōna templī, pa Dēlas svētku laiku.

¹⁰⁷⁾ No tirdzniecības vietām atēniešiem nāca ienākumi muiņas nodokļu veidā.

¹⁰⁸⁾ Tas bija tā sauc. trešais mesēniešu karš, no 464.—455. g. pr. Kr.

¹⁰⁹⁾ Pītōjā mītošais dievs ir Apollōns. Pītōja ir Delfi, jo Delfus sauca vispirms par Pītōnu, tad par Pītōju (Pythōn, Pythō).

¹¹⁰⁾ Šos vaļņus atēnieši cēla, lai kara gadījumā nodrošinātu sev satiksmi ar Megarām, jo ar kuģiem nobraucot līdz Nīsajai, viņi varēja pa vaļņu starptelpu nonākt Megarās.

¹¹¹⁾ Šo cietoksni sauca par „balto“ tamdēļ, ka tas bija celts ne no ķieģeļiem, bet dabīgiem akmeņiem.

¹¹²⁾ Halijiešu novads atradās Peloponēsā, Argosas piekrastē.

¹¹³⁾ Cekrifalēja ir sala Epidauras tuvumā.

¹¹⁴⁾ No Atēnām līdz Peirajas pussalai un Falēras ostai bija celti pavisam trīs vaļņi: pirmais uz Peirajas ziemeļu pusi, otrs uz Falēru; vēlāk, 440. g., abu šo vaļņu starpā, tomēr diezgan tuvu pirmajam, cēla vēl trešo, kas arī veda līdz minētai pussalai. Ar „garajiem vaļņiem“ parasti apzīmēja abus uz Peiraju vedošos, šīnī vietā tomēr Tūcidids domājis par vaļņiem, kas bija celti uz Peirajas ziemeļu pusi un uz Falēru.

¹¹⁵⁾ Nikomēds bija Pausanija brālis, tā tad Pleistoanakta tēvocis.

¹¹⁶⁾ T. i. ar visiem pilsētā esošiem spēkiem, jo lielākā daļa laikam atradās uz flotes un pie Megarām.

¹¹⁷⁾ Korintiešu kolonija Chalcida atradās Aitolijā.

¹¹⁸⁾ Megabiza rīcībā esot bijuši ap 200—300.000 vīru un 300 kuģu.

¹¹⁹⁾ Fōķiešu zemē atradās Delfi ar Apollōna templi un orākulu. Tempļa un orākula priekšgalā stāvēja oligarhija no priesteru dzimtām, un arī delfieši bij oligarhijas un līdz ar to Spartas piekritēji, pārejie fōķieši turpretī bija demokrātiski noskaņoti un stāvēja vairāk Atēnu pusē. Ievērojot autoritāti, kāda Delfu orākulam bija nevien hellēņu tautā, bet pa daļai arī pie barbariem, gan Sparta gan Atēnas centās dabūt Delfu garīdzniecību sava iespaida sfērā. Sparta tamdēļ arī uzsāka tā sauc. pirmo „svēto karu“, lai atbrīvotu Delfus un templi no fōķiešu varas, bet vēlāk atēnieši atkal atdeva svētnīcu saviem piekritējiem fōķiešiem.

¹²⁰⁾ Hestijas iedzīvotāji aizgāja uz Macedoniju. Atēnieši ieņēma viņu zemi, nosūtot uz turieni kolonistus (klērūchus).

¹²¹⁾ 447. g. atēnieši piedzīvoja neveiksmi Boiōtijā pie Korōnejas, līdz ar to zaudēdami virsvaldību par Vidus-Griekiju; 446. g. no viņiem atkrita Megaras, ar ko ceļš uz Atiku kļuva peloponēšiem brīvs. Lai šādos apstākļos nodrošinātu atēniešiem vismaz Eiboju, Periklis noslēdza ar peloponēšiešiem 30-gadīgo mieru.

¹²²⁾ Priēne bija pilsēta Maz-Āzijā pie Maiandras grīvas.

¹²³) Aristokrātiskās iekārtas vietā viņi vēlējās demokrātisko.

¹²⁴) Uz kuģiem nebija pietiekošas ērtības, lai viss karaspēks varētu tur palikt; tādēļ parasti ierīkoja tā sauc. kuģu noietni, t. i. kuģu lielāko daļu uzvilka uz krasta un pret piepešu uzbrukumu no cietzemes puses aizsargāja ar pāļu žogu. Komandas ierīkojās uz cietzemes, kamēr uz jūras palika tikai daži kuģi, izpildīdami sargu dienestu. Šinī gadījumā atēnieši laikam nebija noietni noslēguši ar pāļu žogu. Samiešu uzbrukumam notiekot, viņi vilka savus kuģus citu pēc cita jūrā, un tā kā tie atsevišķi brauca ienaidniekam pretī, tad arī viegli varēja tikt pārspēti.

¹²⁵) Te minētais Tūcidids nebija pazīstamais vēsturnieks, bet Perikla politiskais pretinieks un aristokrātijas vadonis (Melēsipa dēls).

¹²⁶) Sal. 90. sek. un 114. nod.

¹²⁷) Sal. 101. un sek. nod.

¹²⁸) Tēlojums te pieslienās 87. nod.

¹²⁹) Tempļa un orākula garīdzniecībai bija tuvi sakari ar Spartu, jo Sparta kādu laiku aizsargāja šīs garīdzniecības neatkarību no fōkiešiem (sal. 119. piez.). Ar to arī izskaidrojās orākula labvēlīgā atbilde spartiešiem.

¹³⁰) Šis vārds aizrāda uz 67. un 87. nod.

¹³¹) Piem. svētkos vai arī pēc kādas uzvaras.

¹³²) Piedzīvojumi rāda, ka ar sistemātisku militāru apmācību arī bailīgus cilvēkus var padarīt par drošiem.

¹³³) Sekojošās abpusīgās prasības nebija nopietni domātas, tās bija tikai kara diplomātiskā priekšspēle.

¹³⁴) Domāta ir Atēna.

¹³⁵) Sekojošās epizodes par Cilona apvērsuma mēģinājumu, Pausanija un Temistokļa dzīves beigām tika no seniem laikiem viņu lielās skaidrības dēļ apbrīnotas. Zīmējoties uz šīm vietām, senie rētori teikuši par Tūcididu, ka „lauva te reizī smaidījis“.

¹³⁶) Cilona apvērsuma mēģinājums notika laikam 612. g. pr. Kr.

¹³⁷) Bagātākie iedzīvotāji ziedoja dzīvniekus, bet mazāk turīgie upurā raušus, pagatavotus dzīvnieku veidā.

¹³⁸) T. i. pie altāra Atēnas svētnīcā, akropolē.

¹³⁹⁾ Par „cēlajām dievietēm“ sauca Erinijas (Eimenīdas) — nozieguma atriebējas. Viņu svētnīca atradās pie ceļa no akropole uz areopāgu (Aresa kalnu).

¹⁴⁰⁾ Periklim bija no mātes puses radniecīgas attiecības ar alkmeonīdu dzimtu, kuŗas galva Megaklis bija viens no 126. nod. minētajiem archontiem.

¹⁴¹⁾ Periklim piemītošā vaina ir viņa radniecība ar alkmeonīdu dzimtu.

¹⁴²⁾ Vara templī mītošā dieviete ir Pallada (Atēna). Tempļa sienas bij iekšpusē apsistas vara (bronzas) plāksnēm.

¹⁴³⁾ Pausanijs acimredzot centās pēc patvaldības par visu Helladu, zem persiešu virskundzības.

¹⁴⁴⁾ Sal. 94. nod.

¹⁴⁵⁾ Kserksis atradās toreiz Sardās, Līdijā.

¹⁴⁶⁾ Persiešu ķēniņi („dižķēniņi“) lika ievest sevišķos sarakstos to vārdus un darbus, kas viņu dzimtai vai valstij bija kādu labdarījumu parādījuši.

¹⁴⁷⁾ Efori nosūtīja Pausanijam tā sauc. scitali — „tinamo rakstu“. Kara vadonim, kas devās svešumā, efori deva līdzī gluđu, apaļu spieķi; otru, gluži līdzīgu pirmajam, paturēja viņi paši. Ja nu viņi gribēja kara vadonim sūtīt kādu ziņojumu, tad aptina ap savu spieķi baltu siksnu, uzrakstīja uz tās ziņojumu un nosūtīja tad siksnu; kara vadonis aptina to ap savu spieķi un izlasīja rakstu. Pausanija rokās spieķis atradās vēl no viņa virspavēlniecības laika.

¹⁴⁸⁾ Trijkājis te nozīmē uz trim balstiem (kājām) novietotu trauku. Pēc uzvaras pie Platajas (479. g.) hellēņi lika no persiešiem atņemtajām dārglietām pagatavot zelta trauku (bļodu), ko novietoja Delfos Apollōna templī, altāra tuvumā, uz 5,5 metra augstas pakājas, sastāvošas no trim vara čūskām, kuŗas bija cita ap citu apvījušās un kuŗu atliektie kakli noderēja zelta traukam par balstekli. Hērodots, runādams par persiešu nometnē pie Platajas atrastajām dārglietām, aizrāda, ka desmito daļu hellēņi novēlēja Delfos mītošam dievam, „un no tās tika paša altāra tuvumā uzstatīts zelta trijkājis, kas bija novietots uz trijgalvainās vara čūskas“. Zelta trauku fōkieši kara laikā nolau-pīja un izkausēja, bet vara čūskas ķeizars Konstantīns lika pārvest uz Konstantinōpoli un uzstatīt kā fontānu. Tās atrodās vēl tagad Atmeidana laukumā, tikai viņu kakli ir nolausti.

¹⁴⁹⁾ Pret savas šķiras piederīgiem spartieši izturējās saudzīgi, lai rādītu heilōtiem un perioikiem, ka viņu starpā valda vienprātība.

¹⁵⁰⁾ Argīla bija pilsēta Trāķijas piekrastē, Macedonijas robežu tuvumā.

¹⁵¹⁾ Par Kaiadu sauca kādu dziļu gravu Spartas apkārtnē, kurā meta uz nāvi notiesātos noziedzniekus vai arī viņu liķus.

¹⁵²⁾ Atēniešiem bija paradums pārāk iespaidīgus pilsoņus izraidīt no Atēnām un viņu tuvākās apkārtnes uz 10, vēlāk uz 5 gadiem. Izraidīšana notika ar tautas nobalsošanu, pie kam izraidamā vārdu rakstīja uz gliemēžu vākiem vai mālu šķēpelēm; tādēļ arī šo tautas tiesu sauca par šķēpeļu tiesu (ostracismu). Šādu trimdu neuzskatīja ne par sodu, ne par kaunu, drīzāk pat par godu, kas gan nebij īsti patikams. Ostracismu bij ievēdis Kleistens (510. g.), lai novērstu cīņu starp iespaidīgiem partijū vadonjiem.

¹⁵³⁾ Temistoklis esot rūpējies, lai cercīriešus nesoda viņu nepiedalīšanās dēļ persiešu karos; pēc citām ziņām viņš esot kādu strīdu starp cercīriešiem un korintiešiem izšķīris pirmajiem par labu.

¹⁵⁴⁾ Admēts esot reiz gribējis noslēgt sabiedrību ar atēniešiem, bet Temistoklis tam pretojies.

¹⁵⁵⁾ T. i. pie mollosiem.

¹⁵⁶⁾ Pretejā ir Aigaja jūra.

¹⁵⁷⁾ Pidna atradās Macedonijā.

¹⁵⁸⁾ Te minētā Magnēsija atradās pie Maiandras upes, Lampsaka Hellesponta tuvumā, bet Miūnta bija jōniešu pilsēta Kārijā.

¹⁵⁹⁾ Ši nodaļa pieslienās 126.—135. nod.

¹⁶⁰⁾ Svētais laukums bija veltīts Dēmetrai un Persefonei; nesadalītā zeme bija kāds gabals, par ko nebija panākta vienošanās, kam tas pieder — atēniešiem vai megariešiem.

¹⁶¹⁾ Sekojošie Perikļa aizrādījumi par abpusīgiem kara līdzekļiem ir vērsti pret lacedaimoņu tautas sapulcē izsacītiem korintiešu runātāja apgalvojumiem.

¹⁶²⁾ Šis peloponēsiešu raksturojums ir pārspīlēts, drīzāk tas atbilst Helladas apstākļiem 4. g. s. pr. Kr.

¹⁶³⁾ „Pārbēdzēji“ ir atēniešu vergi.

¹⁶⁴⁾ Algotie jūrnieki bija pa lielākai daļai atēniešu pavalst-

nieki, tā tad pārejot lacedaimoņu pusē viņiem būtu jāatsakās no savas dzimtenes.

¹⁰⁵⁾ Piem. Trāķijā un Maz-Āzijā.

¹⁰⁶⁾ Apmeties Spartā uz pastāvīgu dzīvi, līdzīgi ārmiekiem Atēnās, svešmieki nedrīkstēja; īsāka uzturēšanās viņiem nebija liegta, bet viņus rūpīgi uzraudzīja, un ja efori atrada par derīgu, tad izraidīja.

¹⁰⁷⁾ T. i. 445. g., kad atēnieši noslēdza ar peloponēsiešiem 30-gadīgo mieru.

Otra grāmata

¹⁾ Vārdi „bez pārtraukuma“ attiecās laikam tikai uz kara pirmo posmu, t. i. līdz miera noslēgšanai 421. g.

²⁾ Laika rēķins Helladas valstīs bieži stāvēja sakarā ar kultu un svētkiem. Tādēļ arī daudz valstīs pilsonisko gadu apzīmēja ar priesteru vai citas kādas ar kultu sakarā stāvošas personas vārdu; šādu priesteri vai citu personu sauca tad par vārda devēju. Tā piem. Argosā gadus skaitīja pēc Hēras priesterienes, Siciōnē pēc Apollōna priesteru u. t. t. Spartā vārda devējs bija pirmais no eforiem, Atēnās pirmais no archontiem.

³⁾ Kauja pie Poteidajas notika 432. g. septembrī, iebrukums Platajā marta sākumā 431. g.

⁴⁾ Par boiōtarchiem sauca apvienotās Boiōtijas padomes locekļus, kuŗu bija 11. Boiōtijas pilsētas - valstis bij apvienojušās militāra rakstura savienībā un katra valsts ievēlēja padomē pa vienam priekšstāvim, tikai Tēbas kā stiprākā Boiōtijas pilsēta ievēlēja divus priekšstāvjus; Tēbām piederēja arī savienības augstākā vadība.

⁵⁾ Naukleids un viņa piekritēji piederēja pie aristokrātu partijas.

⁶⁾ Vārtus slēdzot dzelzs bults gāja caur šķērskoku un vārtiem, tā kā šķērskoku nebij iespējams noņemt un vārtus atvērt; bulti varēja izvilkēt tikai ar īpašu šim nolūkam pagatavotu instrumentu. Ja nu platajietis bults vietā izlietoja šķēpa galu, tad ar minēto instrumentu to vairs nevarēja izvilkēt un vārtus bija grūti atvērt.

⁷⁾ 200 kuģus lacedaimoņi sagaidījuši no Itālijas un Sicīlijas, tā tad 300 no sabiedrotiem pašā Hellādā.

⁸⁾ Pie peloponēsiešu savienības piederēja Opuntas lokrieši, pie atēniešu — ozoļu lokrieši.

⁹⁾ Mēla un Tēra bija dōriešu kolonijas.

¹⁰⁾ Pirmo reiz iebrūkot Atikā, lacedaimoņu karaspēks sastāvējis no 60.000 (pēc citām ziņām 100.000) hoplītiem.

¹¹⁾ Propilaju (= priekšējās celtnes) būvi pabeidza 433. g. Propilaji bija lielākā un skaistākā tīra marmora celtnes Atēnu akropoles rietumu pusē; viņa izmaksājusi 2012 talantus = Ls 13.520.640.

¹²⁾ Domāta ir Feidija pagatavotā un partenonā uzstādītā Atēnas statuja. Par partenonu sauca slaveno Atēnas templi akropolē.

¹³⁾ Zelta talants līdzinājās Ls 67.200.

¹⁴⁾ Šos svētkus svinēja jūlija mēnesī.

¹⁵⁾ T. i. nēvien Atēnas templis.

¹⁶⁾ Antestēriōna mēnesī = februārī.

¹⁷⁾ Šo avotu sauca par Deviņavotiem tamdēļ, ka ūdens tecēja caur 9 māklīgi ierīkotām caurulēm.

¹⁸⁾ Par hērojiem sauca zemākas dievības atsevišķās Hella-das zemēs un pilsētās, it īpaši — pēc viņu nāves — pilsētu dibinātājus un citus labdarus vai ievērojamas personas. Viņus uzskatīja par attiecīgās zemes vai pilsētas sargu gariem; viņiem upurēja un uz viņu kapiem lēja zieda dzērienu (pienu un medu, vīnu, arī ūdeni); pirms kaujas viņus piesauca un izlūdzās uzvaru.

¹⁹⁾ Ar „nelaimi“ te laikam domāta slimība (mēris), kas vēlāk piemeklēja Atēnas.

²⁰⁾ Reiti bija dīki ar sāļu ūdeni, pie ceļa no Eleisīnas uz Atēnām.

²¹⁾ Ja atēnieši uzlasīja savus kritušos bez iepriekšējas vienošanās ar ienaidniekiem, tad tas nozīmēja, ka viņi neatzina sevi par uzvarētiem.

²²⁾ Viens bija no oligarchu (aristokrātu), otrs no demokrātu partijas.

²³⁾ Brilēsa kalns ir Pentēliks.

²⁴⁾ Orōpu sauca agrāki par Graju.

²⁶⁾ 404. g. Lisandrs atdeva salu viņas agrākajiem apdzīvotājiem.

²⁶⁾ Šī saules aptumšošanās notika 3. augustā 431. g.

²⁷⁾ Atsevišķās pilsētās atēnieši iecēla no vietejiem iedzīvotājiem savu interešu aizstāvjus — konsulus.

²⁸⁾ Teika stāsta: Prokne un Filomēla, atiešu ķēniņa Pandiōna meitas, atriebdamās Daulidas ķēniņam Tērejam, nonāvē viņa dēlu Itiju, kas ir arī viņa sievas Proknes dēls. Tēreja vajātas, viņas tiek uz pašu lūgumu pārvērstas: Prokne par lakstīgalu, Filomēla par bezdelīgu, Tērejs turpretī par vanagu. No tā laika Prokne – lakstīgala, nemītīgi pogojot, apraud savu dēlu Itiju.

²⁹⁾ Skaisto paradumu karā kritušos svinīgi apglabāt uz valsts rēķina, bija laikam Solōns ievēdis, izdodams sevišķu likumu. Vēlāk ieviesās paraša, ka kāds no ievērojamiem pilsoņiem turēja gadījumam piemērotu kapa runu, cildinādams kritušos karavīrus.

³⁰⁾ Piem. puķes, smaršīgas vielas u. t. t.

³¹⁾ Visskaistākā priekšpilsēta bij ārejs Cerameiks, Atēnu ziemeļrietumu pusē.

³²⁾ Sākot no 491. g.

³³⁾ Perikļa runa pieder pie tā sauc. epideiktiskām runām. Atēnās bij attīstījusies trejāda veida daiļrunība: tiesu runa s, ko turēja prāvnieki tiesas priekšā un kas pa lielākaļ daļai bija runu sacerētāju (logogrāfu, rētoru) izstrādātas; politiskās runas tautas sapulcē un epideiktiskās, t. i. sajūsmas pilnās runas svinīgos gadījumos. Pie pēdejam piederēja arī kapu runas. Perikļa runa ietver sevī dziļi pārdomātu atēniešu dzīves raksturojumu, ar ko tā atšķirās no citām līdz mūsu dienām uzglabātām kapu runām, kuŗas galvenokārt cildina kritušos karavīrus. Lai gan šo runu nevar uzskatīt par Perikļa patiesi sacītās runas burtisku atstāstījumu, tanī tomēr sajūtama viņa cēlā gara vēsma. — Periklis (494—429) pazīstams nevien kā valstsvīrs, bet arī kā ievērojams runātājs. Pateicoties draudzībai ar filosofu Anaksāgoru, viņa skats paceļās augsti pāri ikdienībai, sniedzās plašumā un tūlumā; viņa nodomiem ir paliekama nozīme. Viņš bijis pazīstams arī ar lielo dialektīki, nesalīdzināmo meisteri dispūta mākslā — filosofu Zēnonu; viņš satikās arī ar Prōtagoru, pirmo ievērojamo sofistu. No dabas

bagātīgi apveltīts, filsofiski izglītots, Periklis izceļās ar savu ievērojamo, cēlu domu pilno daiļrunību, ar ko ilgu laiku pārvalda atēniešu tautas sapulci un paliek par faktisko valsts vadītāju. Šī filsofiskā daiļrunība nebija tomēr auksta un vēsa, viņa pamatojās uz Perikļa apgarojumu un iedvēsmi, uz viņa iekšējo spēku, — jo ne par velti viņu sauca par „olimpieti“. Viņš turēja nevien politiskas runas tautas sapulcē, bet arī kapu runas kritušo karavīru piemiņas svētkos. Viņam bija nevien spēks, bet arī grācija: viņa balss bija skaista, vārdi ātri un tekoši, ar runas dzejīgumu viņš valdzināja klausītājus. Viņa daļās runas darījušas iespaidu uz Tūcidīdu un ar Tūcidīdu uz Dēmostenu. Ar Perikli dabīgā, improvizētā daiļrunība bija laikam savu augstāko pakāpi sasniegusi; politiskajā un arī kapu runā viņš bij atēniešiem jaunu skaistuma veidu atklājis. Savas runas viņš tomēr nav uzrakstījis, un nepārīedamas literatūrā, tās nepalika par mantojumu nākamām paaudzēm.

³⁴⁾ „Pastāvošais paradums“ ir karā kritušo svinīga apglabāšana.

³⁵⁾ T. i. ar svinīgu apglabāšanu, bez runas piedevām.

³⁶⁾ Šīnī runā Tūcidīds tēlo starp citām atēniešu īpašībām arī viņu godprātību un veselīgo dzīves uzskatu. Kara laikā pie viņiem tomēr attīstījās nevēlamas īpašības, par kurām Tūcidīds runā citās vietās savā darbā.

³⁷⁾ Šis teikums norāda uz lielo skaitu Atēnās svinamo svētku.

³⁸⁾ Vai šeit izteiktās domas pieder Periklim vai Tūcidīdam, grūti nosakams. Ka Tūcidīds cienījis Homēru, redzams no III grām. 104. nod.

³⁹⁾ T. i. sagaidamo cīņu.

⁴⁰⁾ Līdz 18. dzīves gadam.

⁴¹⁾ Šīnī runā nav minēti kāda cita rakstnieka atstāstītie vārdi, zīmējoties uz kritušajiem karavīriem: „kā gads zaudē savu ziedoni, tā mūsu pilsēta zaudējusi savu jaunātni“.

⁴²⁾ Avotus ierīkoja mākslīgi, uztverot caurulēs dabīgo avotu ūdeni.

⁴³⁾ Par Tūcidīda aprakstīto slimību ir izsacītas dažādas domas. To uzskatīja par austrumzemes mēri, par tīfu etc., tad par vairāk slimību (izsituma tīfa, vēdera tīfa, asinssērgas) komplikāciju, līdz beidzot viņas īsto raksturu noskaidroja prof. Ko-

berts, par tās cēloni aprādīdams iedzīvotāju saģiftēšanos ar maizi, kas ietvērusi sevī „zirgu zobus“ (claviceps purpurea), tā tad saģiftēšanos ar sfacelīnskābi. Kāds grieķu rakstnieks aizrāda, ka labība Atikā bijusi attiecīgā vasarā slapja laika dēļ sabojājusies, tā tad viņa bija bojājusies „zirgu zobu“ dēļ, kas slapjos gados bieži notiek. Tā kā lacedaimoniem maize nebija bojāta, tad pie viņiem gan varēja parādīties bakas, bet no „zirgu zobu“ izsuktās komplikācijas viņi palika aizsargāti.

⁴⁴⁾ Klasiskajā senātnē liķus parasti apglabāja, sadedzināja tos tikai sērgu un kara laikos.

⁴⁵⁾ Mānticīgi cilvēki domāja, ka mēri sūtījis Apollōns, līdzīgi Iliadā paustajai teikai.

⁴⁶⁾ Persiešiem šādi transporta kuģi bija jau agrāk.

⁴⁷⁾ Domāti ir vergi.

⁴⁸⁾ Viņi varēja redzēt dūmus, kas pacēlās no sārziem.

⁴⁹⁾ Kā stratēģim viņam bija tiesība sasaukt ārkārtīgu tautas sapulci.

⁵⁰⁾ T. i., nav nevienas tautas, vai tā būtu monarchiski vai citādi kā pārvaldīta.

⁵¹⁾ No vēlākā tēlojuma redzams, ka atēniešu tautas sapulces lēmums par Sicīlijas ekspedīciju ir bijis nepārdomāts un pārsteigts solis. Ja šinī vietā Tūcidīds it kā piekrit minētam lēmumam, tad tas izskaidrojās laikam ar to, ka viņš nav paspējis savu darbu pēc noteikta plāna revidēt.

⁵²⁾ Pollīds ceļoja privātā kārtā tamdēļ, ka Argosa kā valsts bija neitrāla.

⁵³⁾ Korintas jūrascilci sauca senātnē par Krīsas līci; šaurākā nozīmē tā sauca arī kādu mazāku līci, kuŗa tuvumā atradās Korintas pilsēta.

⁵⁴⁾ Kā Spartā tā Platajā tika sevišķi godināti Zeis un Apollōns.

⁵⁵⁾ Senātnē iedzīvotāji nereti bija piespiesti pārcelties uz citām dzīves vietām.

⁵⁶⁾ Sabiedroto kontingentus vadīja Spartas sūtīti pavēlnieki.

⁵⁷⁾ Jaunā valņa sāni bija slīpi, kālab pie pilsētas valņa tas pieskārs vienīgi ar savu apakšējo daļu; tā tad starp abiem valņiem bija starptelpa.

⁶⁶⁾ Senātnē bij izplatīts uzskats, ka koki berzējoties paši no sevis aizdegās.

⁶⁹⁾ Arktūrs („lāča sargs“) ir zvaigzne Boōta („vēršu dzi-nēja“) zvaigznājā. Ap septembra vidu arktūrs uzlec ritos, bet marta vidū vakarā.

⁶⁰⁾ Anāpa ir Achelōjas pieteka (Akarnānijā).

⁶¹⁾ Ēormiōns gaidīja, līdz korintiešu flote, gar Peloponēsas piekrasti braucot, iznāks no Krīsas līča atklātā jūrā. Viņš savu nolūku arī sasniedza, jo korintiešu flote nonāca Patrū ostā, kas neatradās vairs Krīsas līcī. Kauja tad notika „paša zunda vidū“, t. i. uz jūras starp Patrām (Achajā) un Evēna grīvu (Aitolijā).

⁶²⁾ Pirmo reiz š i n i karā, jo agrāk, piem. pa persiešu kara laiku, lacedaimoni vairāk reizes bija piedalījušies jūraskaujās.

⁶³⁾ T. i., lacedaimoniem uz cietzemes, atēniešiem uz jūras.

⁶⁴⁾ Blakus Rionam (Achajā) atradās kāds mazāks līcis, un ja nu peloponēsieši no tā sāka braukt uz Krīsas līci, tad var teikt, ka viņi brauca „uz savas pašu zemes pusi“.

⁶⁵⁾ Pirms uzbrukuma paiānu dziedāja Aresam, bet pēc kaujas Apollōnam par godu.

⁶⁶⁾ Amints ir Aleksandra Lielā tēva tēvs.

⁶⁷⁾ Senātnē Donavu sauca par Istru.

⁶⁸⁾ Strīmona ir tagadejā Struma.

⁶⁹⁾ Nesta ir tagadejā Mesta, Hebra = Marica.

⁷⁰⁾ Dzili peldošie preču kuģi, ar apaļu rumpi, bija burinieki un brauca dienu un nakti; kařakuģi, sekli peldoši un gaři, tika no airētājiem uz priekšu virzīti un parasti brauca tikai dienas laikā.

⁷¹⁾ Aksijas upe ir tagadejā Vardara.

⁷²⁾ Archelāvs valdīja no 413.—399. g. pr. Kr.

⁷³⁾ Par Oiniadiem sauca oiniadu pilsētu.

⁷⁴⁾ Vergi bija pārdoti.

Trešā grāmata

¹⁾ T. i. maija beigās vai jūnija sākumā.

²⁾ Galvenā Lesbās pilsēta bija Mitilēne, kas pārvaldīja arī salas pārejās pilsētas, izņemot Mētimnu. Šī, ar demokrātisku

iekārtu, palika atēniešiem uzticīga, kamēr pārejās, ar oligarhisku valdību, no Atēnām atkrita.

³⁾ Gan boiōtieši gan mitilēnieši piederēja pie aioliešu (achajiešu) cilts. Boiōtiju uzskatīja par aioliešu kolonistu tēviju.

⁴⁾ Šis nosaukuma atvasinājums nav pietiekoši noskaidrots; šis vārds varbūt stāv sakarā ar Malejas zemesragu Mitilēnes tuvumā, bet var arī būt, ka tas atvasināts no grieķu vārda „mēlon“ (aita), tā tad minētos svētkos Apollōns būtu godināts kā ganu un ganampulku patrons (aizstāvis). Pēc cita uzskata minētais vārds stāv sakarā ar Malejas nogali Lakōnijā, jo šini apvidū bij izplatīts Apollōna kults.

⁵⁾ Nērika bija pilsēta Leikadas pussalā.

⁶⁾ Dōrieis Diagora dēls bija plaši pazīstams uzvarētājs sacīkstēs.

⁷⁾ Tas nozīmē, ka atēnieši nebija atcēlušī viņu autonomiju, t. i. tiesību dzīvot pēc s a v i e m likumiem.

⁸⁾ Līdzīga balsstiesība lesbiešiem bija tikai vārda pēc, patiesībā atēnieši jau sen izšķīra vieni paši jautājumus, kurus agrāk apsprieda kopīgi.

⁹⁾ Pēc vārda „apgrūtinošu“ grieķu tekstā ir vēl teikums: „ievērojot arī to, ka lielākais vairums jau padevās, kamēr vienīgi mēs vēl bijām līdztiesīgi“. Šis teikums atkārtoti jau iepriekš izsacītās domas, kālab jāšaubās, vai tas ir paša Tūcidida rakstīts.

¹⁰⁾ Šinī izteicienā redzama zināma vārdu rotaļa.

¹¹⁾ Ar „Olimpu“ te ir domāta dievu pils debesu augstumos.

¹²⁾ Šī vieta nav gluži skaidra, laikam grieķu teksts ir sabojāts.

¹³⁾ Kara spēka atalgošanu un uzturēšanu bij ievēdis Periklis. Hoplīts saņēma 3 obolus (apmēram Ls 0,54) līdz 2 drachmām (Ls 2,24) dienā, jātnieks trīsreiz tik daudz, jūrnieks 4—6 obolus (Ls 0,72—1,08).

¹⁴⁾ Airētāji, kuri jāizšķir no flotes kareivjiem, parasti bija vai nu zemāko šķiru pilsoņi vai arī vergi un par algu sāļģiti svešinieki.

¹⁵⁾ Valņu iekšējā fasāde ir pret Plataju vērsta.

¹⁶⁾ Kara laikā uguns signālus izlietoja, lai sazinātos ar draugiem un sabiedrotiem. Ienaidniekiem tuvojoties, degošas lāpas kustināja šurpu turpu, tādā veidā saucot draugus un sabie-

drotos palīgā, kamēr palīdzības tuvošanos paziņoja, ļaujot uguns liesmām mierīgi pacelties gaisā. Lai maldinātu tēbiešus, platajieši deva pēdējā veida signālus, kamēr peloponēsieši sauca viņus palīgā ar kustošām uguns liesmām.

¹⁷⁾ Androkrats bija Platajas sarghērojs.

¹⁸⁾ Par „Ozolgalvām“ sauca šauru ceļu (aizu) pār Citairona kalnu Boiōtijā.

¹⁹⁾ Pleistoanakts un Kleomens bija pazīstamā Pausanija dēli. Jaunākā Pausanija tēvs Pleistoanakts atradās trimdā.

⁸⁰⁾ Šis notikums liecina par spartiešu barbarismu, uz kuru Tūcidids aizrādīja jau otras grāmatas 67. nod.

²¹⁾ Anaia bija pilsēta Maz-Āzijas piekrastē. Te bij apmetušies uz dzīvi samiešu emigranti — aristokrātu partijas piekritēji.

²²⁾ Salamīnija un Parala bij ātri braucēji buņu kuģi, kuņus atēnieši izlietoja steidzamu ziņu un naudas sūtīšanai, sūtņu braucieniem u. t. t.

²³⁾ Eritras bija pilsēta Jōnijā.

²⁴⁾ Lesbieši maksāja tikai nodevas, bet citādi bija no Atēnām neatkarīgi.

²⁵⁾ Peloponēsiešu flotes ierašanos Maz-Āzijas piekrastē atēnieši uzskatīja par mājieni, ka viņu jūrasvaldība var tikt nopietni apdraudēta; ar to izskaidrojās viņu lielais uztraukums.

²⁶⁾ Par iekavās ieslēgto izteicienu jāšaubās, vai tas ir Tūcidida rakstīts.

²⁷⁾ Sekojošā runa dzīvi attēlo Kleōna raksturu un politisko darbību, kuŗa lielā mērā kontrastē ar Perikļa cēlajiem uzskatiem.

²⁸⁾ Kleōns runā par likumu atcelšanu, lai gan gadījumā ar mitilēniešiem lieta grozās vienīgi ap speciāla tautas lēmuma revīziju.

²⁹⁾ Šis Kleōna izteiciens vērsts pret viņa politisko pretinieku Diodotu, ko Kleōns apvaino, ka tas licies no mitilēniešiem uzpirkties.

³⁰⁾ Šo teikumu rakstot, Tūcididam varbūt bija prātā sofists Gorgijs, kas 427. g. kā savas dzimtpilsētas Leontīnu sūtnis nonāca Atēnās, kur ar savām spožām runas dāvanām ieguva lielu ievēribu.

³¹⁾ T. i. aristokrātus.

⁸²⁾ Diodots ir mērenās un apdomīgās demokrātijas priekšstāvis. Preteji Kleōnam viņš ieteic atēniešiem ievērot pret sabiedrotiem ne iebaidēšanas, bet samierināšanas politiku. Viņa runu lasot tomēr krit acīs, ka mitilēniešus viņš aizstāv vienīgi no lietderības viedokļa, ne vārdu neminot par humanitātes (cilvēku mīlestības) principu.

⁸³⁾ Šiem vārdiem Diodots aizstāv egoismu politiskajā dzīvē.

⁸⁴⁾ Soda vajadzības motivēšanai jaunlaikos uzstādītas vairāk teorijas, no kurām jāpiemin: 1) atbaidēšanas teorija — vainīgos sodot grib citus atbaidēt no noziegumiem; 2) piedraudēšanas jeb brīdināšanas teorija: ar sodu draudot grib cilvēkus atturēt no noziegumiem; 3) aizkavēšanas (prevencijas) teorija: noziedznieku sodot grib viņam atņemt iespēju nodarīt turpmākus noziegumus; 4) labošanas teorija: ar sodu un pamācību grib labot ļaundarā noziedzīgo gribu.

⁸⁵⁾ T. i., neskatoties uz iepriekšējā lēmuma nožēlošanu.

⁸⁶⁾ Pachētu vēlāk sauca pie atbildības par viņa rīcību virspavēlniecības laikā, apvainojot viņu varmācībā.

⁸⁷⁾ No zemes īpašniekiem lesbieši palika par dzimtsnomniekiem.

⁸⁸⁾ No boiōtiešiem piedalījās cīņā pret persiešiem nevien platajieši, bet arī tespijieši un haliartieši.

⁸⁹⁾ T. i. kopā ar atēniešiem; sal. I, 102. nod.

⁴⁰⁾ Starp Atēnām un Plataju pastāvēja tā sauc. „līdztiesība“ (isopoliteia), pēc kuras katrs, kas no vienas pilsētas pārgāja uz dzīvi otrā, tika te tūlīņ uzņemts pilsoņu kārtā. Uz Atēnām aizbēgušajiem platajiešiem tautas sapulce piešķīra pilsoņu tiesības 427. g. ar īpašu lēmumu.

⁴¹⁾ Beidzamais teikums ietver sevī protestu pret nepateicības kā politiska principa ievēšanu valstu savstarpīgās attiecībās, tomēr šīs domas izteiktas grūti saprotamā veidā.

⁴²⁾ Te laikam domātas svētku drānas, kādās tērpās kapusvētku dalībnieki.

⁴³⁾ „Līdztiesīgai oligarchijai“ pastāvēt, visas dižciltīgās dzimtas baudīja līdzīgas tiesības; „nedaudzo valdība“ nodibinājās, kad valsts vara pārgāja nedaudzu oligarchu rokās.

⁴⁴⁾ Pēc kaujas pie Oinofitām 457. g. (sal. I, 108).

⁴⁵⁾ Sal. I, 113. nod.

⁴⁶⁾ Tēbieši mēģina atspēkot platajiešu aizrādījumus, atsaukdami uz viņu pašu vārdiem, kālab tēbiešu runā atkārtojās izteiciens „kā paši sakat“.

⁴⁷⁾ Notiesājot un izraidot savus pretiniekus.

⁴⁸⁾ Tēbiešiem iebrūkot Platajā.

⁴⁹⁾ Hēras tempļa tuvumā notika pazīstamā kauja 479. g. Te atradās arī kritušo kapi un tādēļ vien jau šis templis tika bieži apmeklēts. Apmeklētāju labā lacedaimoņi uzcēla minēto viesnicu.

⁵⁰⁾ Gultas viņi laikam pagatavoja minētās viesnicas vajadzībām.

⁵¹⁾ Uz Atēnām aizgājušiem platajiešiem atēnieši piešķīra 421. g. zemi Sciōnē, ierīkodami te klēruhiju. Ap 387. g. Plataja tika atjaunota, bet 373. g. otrreiz nopostīta; arī šoreiz Atēnas deva izraidītiem platajiešiem patvērumu un pilsoņu tiesības.

⁵²⁾ Korintiešu sudraba statērs = Ls 2,12; zelta statērs = apm. Ls 25.

⁵³⁾ Līdz tam starp atēniešiem un cercīriešiem pastāvēja tikai aizstāvības līgums.

⁵⁴⁾ Īres mājas bija lieli nami, kurus izīrēja vairākām nabadzīgām dzimtām.

⁵⁵⁾ Par Dioskūriem sauca grieķu mitoloģijā Kastoru un Polideiku.

⁵⁶⁾ Alcids bij atbildīgais admirālis, Brasids tikai padoma devējs.

⁵⁷⁾ T. i. neskatoties uz notikušajām jukām.

⁵⁸⁾ Tagadejā Leikadaš sala bija sākumā pussala, kas pateicoties zemesšaurumam stāvēja sakarā ar cietzemi. Korintieši bija caur šauro vietu kanāli rakuši, bet Tūcidida laikā tas bij aizsērējis; tagad angļi to ir atkal atjaunojuši.

⁵⁹⁾ Cercīras pilsēta atradās uz zemes nogales, kurai katrā pusē bij osta; pie vienas ostas bija kuģu būvētava, un lai kuģi no šejienes varētu nonākt otrā ostā, tiem bija jābrauc pilsētā apkārt.

⁶⁰⁾ Helladas valstīs tīcās pēc varas un cīnījās savā starpā divas viena otrai tuvu stāvošas iedzīvotāju grupas — aristokrāti (dižciltīgās dzimtas) no vienas un demokrāti (pilsoņi) no otras

pusēs, bet cīņās neņēma dalību liela daļa iedzīvotāju, kurai nekādu politisku tiesību nebija, t. i. vergi. Tā tad Tūcidida tēlotās cīņas Helladas pilsētās-valstīs bija partiju cīņas, kurās nevar salīdzināt ar jaunāko laiku šķiru cīņām, kur plašās iedzīvotāju grupas cīnās pēc lielākām tiesībām un savas dzīves nodrošināšanas. Tūcididam taisnība, ja minētās partiju cīņas viņš uzskata par valsti postošām, bet viņa kritiku nevar taisni attiecināt uz jaunāko laiku šķiru cīņām. Tomēr var teikt, ka Tūcidida attēlotās ainas arī tagad vēl var uzskatīt par nopietnu brīdinājumu pret pārmērībām un paasinājumiem itin visās cīņās kaut kurā valstī.

Nav lieki īsumā aizrādīt šeit uz tagadejo šķiru cīņu īsto nozīmi un būtību. Ja viduslaikos sabiedrība bija dalīta kārtās — muižnieku, zemnieku un pilsoņu kārtā, — kur tiesības bij ar likumu noteiktas resp. ierobežotas, pie kam katrs bij ar savu dzimto kārtu cieši saistīts, tad tagad ir izveidojušās atsevišķas šķiras, kas nav ar likumu viena no otras norobežotas; tā tad pāreja no vienas šķiras otrā ir iespējama. Neviena šķira pati par sevi nav „tauta“, bet katra ir tikai visas tautas sastāvdaļa, jo tauta dzīvo ilgāki nekā zināma laikmeta šķiras. Vecā „kārtu“ iekārta tagad nav vairs domājama, bet nav arī iespējama bezšķiru sabiedrība. Ir tīrās iedomas un fantazija, ja kāds cer, ka ar laiku „attīstīsies“ bezšķiru sabiedrība, un tikpat nepamatotas ir domas, ka ar eksperimentiem var šādu sabiedrību radīt. Vēsture nepazīst sabiedrību, kurā nebūtu šķiru. Galvenās šķiras tagadejā sabiedrībā ir uzņēmēju un strādnieku šķira, starp kurām bieži vien norisinās asas cīņas. Pie vidus šķirām pieder a) amatnieki un sīktirgoņi, b) valsts ierēdņi un privātuzņēmumu darbinieki. Katrai jaunai šķirai ir tiesība cīnīties par sava stāvokļa uzlabošanu un nodrošināšanu; šķiru kustības, šķiru rīvēšanās ir sabiedrības dzīvē neizbēgamas parādības. Bet tā kā šķiru iedomība un naids viegli var novest vai nu pie reakcijas vai revolūcijas, ar ko tiek iznīcināta pastāvošo tiesību dabiska tālākizveidošanās (tā sauc. kontinuitāte), tad sociālās politikas uzdevums ir — minēto tiesību lūzienu aizkavēt un laikus piešķirt sabiedrībā notiekošām pārgrozībām tiesisku iekārtu. Jaunizveidojušās šķiras ir jāatzīst, viņām jāierāda sava vieta pastāvošā sabiedrībā, jārada jaunas tiesības. Kā sabiedrības dzīvē nekad neizbeidzās pārgrozības, tā arī val-

stij un tiesībām nemitīgi jāatjaunojās. Apmierinot atsevišķo šķiru pamatotās prasības, pareiza sociāla politika tomēr stāda visas tautas labumu augstāk par šķiru egoisma tieksmēm. (Šeit attēlotos uzskatus izsacījis Dr. G. Kessler's, pazīstamais tautsaimniecības profesors Leipoigas universitātē).

⁶¹⁾ Politiskās sabiedrības centās veicināt savu dalībnieku politisko iesaisti. Notiekot vēlēšanām, nobalsošanai u. t. t., sabiedrības dalībnieki viens otru atbalstīja.

⁶²⁾ „Dievišķīgais likums“ te laikam nozīmē savstarpīgi dotos zvērestus.

⁶³⁾ Šāds vispārīgs cilvēku raksturojums jāatzīst par vienus pusīgu.

⁶⁴⁾ „Chalcidiešu pilsētas“ ir jōniešu pilsētas. Chalcida bij Eībojas galvenā pilsēta, kas nodibināja daudz kolonijas. No viņas vārda cēlies arī Chalcidikas pussalas nosaukums (Trāķijas piekrastē); arī Sicīlijas jōniešus Tūcidids dažreiz sauc par chalcidiešiem (IV, 61).

⁶⁵⁾ Šīs sūtniecības priekšgalā stāvēja sofists Gorgijs.

⁶⁶⁾ Leontīnu sabiedrība ar Atēnām bija noslēgta 433/32. g.

⁶⁷⁾ Knīda bija dōriešu pilsēta Maz-Āzijas piekrastē.

⁶⁸⁾ Sikēlieši bija barbaru tauta, kas dzīvoja Sicīlijas vidienē un ziemeļu daļā; par sicīliešiem turpreti sauca piekrastē nometušos hellēņus, kas nodibināja te vairāk pilsētas. — Ar „mesēniešiem“ šeit ir apzīmēti Mesēnes (tagadējās Mesīnas) iedzīvotāji.

⁶⁹⁾ Peparēta ir sala ziemeļaustrumos no Eībojas.

⁷⁰⁾ Domāta ir Opuntas Lokrida.

⁷¹⁾ Cēnajs ir zemesrags Eībojas ziemeļrietumos.

⁷²⁾ Domāti ir Naupaktā nometinātie mesēnieši (sal. I, 103. nod.).

⁷³⁾ Nemejas bija divas — Peloponēsā un Lokridā. Teika stāsta, ka orākuļš sludinājis Hēsiodam, tas miršot Nemejas Zevas svētajā birzē; Hēsiods tad izvairījies no Nemejas Peloponēsā, bet atradis dzīves beigas Lokridā.

⁷⁴⁾ Mēlijiešu jūrasflote atrodās pretim Eībojas ziemeļrietumu nogalei.

⁷⁵⁾ Makarijs un Menedājs pavadīja Eiriloču kā viņa varbūtīgie pēcnācēji virspavēlniecībā.

⁷⁶⁾ Amfisieši baidījās no atēniešiem, būdami ienaidā ar viņu draugiem fōkiešiem.

⁷⁷⁾ Ši Lokrida atradās Itālijā.

⁷⁸⁾ Efesā svinēja svētkus Artemīdai par godu.

⁷⁹⁾ Tiesa akarnāņiem bija kopīga ar amfilochiešiem.

⁸⁰⁾ Kā peloponēsieši tā mesēnieši runāja dōriešu dialektu.

⁸¹⁾ Cītiem vārdiem, viņi noslēdza ne uzbrukuma, bet tikai aizstāvības līgumu.

⁸²⁾ No tam varētu vērot, ka iepriekšējais izverdums noticis 475. g. pr. Kr., kamēr patiesībā tas gan noticis 479. g. Trešais izverdums, ko piemin Tūcidids, noticis vēl agrāki. 396. g. izverdumu viņš vairs nav piedzīvojis.

⁸³⁾ Pirmā hellēņu pilsēta Sicīlija bija Naksā, nodibināta 735. g. pr. Kr.

Ceturtā grāmata

¹⁾ Labība auga stiebroš aprīļa mēnesī.

²⁾ Pilsētā atradās demokrāti, uz kalna bija nostiprinājušies aristokrāti (sal. III, 85. nod.).

³⁾ Par Pilu sauca Mesēnijas piekrasti (līdz ar nocietinātu punktu) preti Sfaktērijas salai. Viņas apkārtnē nebija apdzīvota, tādēļ ka spartieši bija mesēniešus padzīvuši.

⁴⁾ Dēmostenis bija nodomājis pārvest uz Pilu mesēniešus, kuriem atēnieši bija ierādījuši Naupaktu par dzīves vietu (sal. I, 103. nod.).

⁵⁾ Ši Ēona atradās Pierijas novadā, kamēr otra Ēona bija ostas pilsētiņa pie Strīmonas grīvas.

⁶⁾ Mende bija pilsēta (eretriešu kolonija) uz Pallēnes nogales (Chalcidikā).

⁷⁾ Šeit minētie heilōti bija smagi bruņoto spartiešu („420 vīru“) apkalpotāji.

⁸⁾ „Trīsdesmitairinieks“ bija kuģis ar 30 airētājiem.

⁹⁾ Azina atradās Mesēnijā.

¹⁰⁾ Pillas osta ir viena no vislielākajām Eiropā.

¹¹⁾ Atiešu mērs (choiniks) bija drusku lielāks par litri; mēriņš (kotila) līdzinājās 0,274 litra.

- ¹²⁾ T. i. palikt pie noslēgtā līguma.
- ¹³⁾ Tāds notikums būtu piem., ja atēnieši sagūstītu vai iznīcinātu uz Sfaktērijas ieslēgtos lacedaimoņus.
- ¹⁴⁾ Piederīgo zaudēšanas dēļ.
- ¹⁵⁾ Vārdi „ari šīnī gadījumā“ aizrāda uz to, ka pie kara izcelšanās par vairāk vainīgiem uzskatīja atēniešus.
- ¹⁶⁾ Skat. III, 27. piez.
- ¹⁷⁾ Nelabvēlīgu apstākļu spiesti, atēnieši noslēdza 445. g. 30-gadīgo mieru (sal. I, 121. piez.).
- ¹⁸⁾ Pelorīda ir zemesrags Sicīlijā, tagad capo di Faro.
- ¹⁹⁾ Sīkeliešus viņi uzskatīja par Sicīlijā dzīvojošiem helēņiem.
- ²⁰⁾ Aina bija Lesbas kolonija Trāķijā, pie Hebras grīvas.
- ²¹⁾ Uz cietzemes ieņemdami tikai nelielu laukumu, atēnieši pagatavoja ēdienu uz salas nogales.
- ²²⁾ Andra ir viena no Cikladu salām. Viņa nodibināja Trāķijas piekrastē kolonijas Stageiru un Akantu. — Karista bij Eibojas pilsēta, ko atēnieši iekaroja ap 470. g. (sal. I, 98. nod.).
- ²³⁾ Šī Chersonēsa ir zemesrags Korintas piekrastē; Reita laikam otrs tāds pats zemesrags.
- ²⁴⁾ Arī šādā rīcībā izpaudās cercīriešu naidis pret viņu politiskiem pretiniekiem.
- ²⁵⁾ 21. martā 424. g.
- ²⁶⁾ T. i. „medību mēneša“ sākumā. Medību mēnesis (elafēbóliions) iekrita mūsu marta un aprīļa mēnesī.
- ²⁷⁾ Roiteja atradās pie Hellesponta.
- ²⁸⁾ Fōkajiešu statērs bija zelta māuda un līdzinājās Ls 49.40, tā tad 2000 statēru = Ls 98 800.
- ²⁹⁾ Ar Piekrastes pilsētām te ir domātas Lesbas un Cīmas nodibinātās kolonijas Trōjas novadā pie Idas kalna; pie tām piederēja Antandra, Asa u. c.
- ³⁰⁾ Par Kotirtu un Afrodītiju tuvāki nekas nav zinams.
- ³¹⁾ Epidauras pilsēta atradās Argolidas piekrastē, Līmēras Epidaura turpretī Lakōnijas piekrastē.
- ³²⁾ Kamarīna un Ģela bija dōriešu pilsētas Sicīlijas dienvidrietumos.
- ³³⁾ Hermokrats bija visvairāk ievērojamais sirakūziešu valstsvīrs un karavadonis tanī laikā.

³⁴⁾ Vārdi „pēc iespējas labāki, zinams“ ietver sevī ironiju.

³⁵⁾ Sal. III, 64. piez.

³⁶⁾ Šie vārdi zīmējās uz atēniešiem, kas nākuši „skaisti skanoša iemesla“ dēļ, t. i. lai palīdzētu saviem sabiedrotiem, bet patiesībā „netaisnā nolūkā“ — lai dabūtu visu Sicīliju savā varā.

³⁷⁾ Grāvis nebija tālu no vaļņiem, kuŗi veda no Megarām uz Nisaju.

³⁸⁾ Peloponēsiešu spēki sastāvēja no daudziem mazākiem kontingentiem, kuŗu zaudēšana atsevišķām pilsētām nebūtu tik sāpīgi sajūtama kā atēniešiem viņu hoplītu labākās daļas bojā iešana.

³⁹⁾ Atklātā nobalsošana bija šinī gadījumā iebaidēšanas līdzeklis, lai drošāki panāktu vainīgo notiesāšanu.

⁴⁰⁾ Sal. I, 115. nod. un III, 32. nod.

⁴¹⁾ Pie boiōtiešu savienības piederošām patstāvīgām pilsētām bija padotas dažas mazākas pilsētas kā pavalstnieces.

⁴²⁾ Šī Achaja (novads Ftīotidā, Vidus-Grieķijā) jāizšķir no Achajas Peloponēsā.

⁴³⁾ Tesalijā dzīvoja vairāk tautības, bet visas viņas bija no tesalu muižniekiem apspiestas, kuŗi bija teicami jātnieki un bruņinieki. Viņi bija savā starpā apvienojušies, sapulcējās uz apspriedēm un vajadzības gadījumos izvēlēja karavadoni, kas varēja sapulcināt līdz 6000 jātnieku un 10.000 smagi bruņoto. Ķēniņu šī vārda īstā nozīmē nebija. Visvairāk ievērojamās dzimtas bij Aleiadi un Skopadi, un kur tās bij uz dzīvi nomētas, tur viņu priekšstāvjiem piederēja it kā valdnieku vara.

⁴⁴⁾ Kāda bijusi tesalu kopīgā virsvalde, nav skaidri zinams; faktiski visa vara atradās atsevišķu valdnieku rokās (sal. iepriekšējo piez.).

⁴⁵⁾ Atkrituši bija chalcidieši un botieši.

⁴⁶⁾ Sal. II, 99. nod.

⁴⁷⁾ Šī vieta Brasida runā nesaskan ar patiesību, jo pie Nisajas atēniešu bija mazāk nekā peloponēsiešu, bez tam Brasida karaspēka sastāvs bija nevien cits, bet arī lielāks nekā Trāķijas piekrastē.

⁴⁸⁾ Beidzamais teikums ir neskaidrs un arī daudzās grieķu teksta korrektūras nav varējušas šo vietu labot.

⁴⁹⁾ T. i. oligarchu partijai.

⁵⁰⁾ Sal. II, 4. piez.

⁵¹⁾ Orōpija piederēja tanī laikā atēniešiem.

⁵²⁾ Domāts ir Kōpu ezers Boiōtijā.

⁵³⁾ Boiōtiešu kavalērija bija visstiprākā peloponēsiešu savienībā.

⁵⁴⁾ Atlika nav brīva, tādēļ ka tai ikgadus jācieš no peloponēsiešu iebrukumiem.

⁵⁵⁾ Sal. I, 108. nod.

⁵⁶⁾ Sal. I, 12. nod.

⁵⁷⁾ Atēniešiem pienācīgā tiesa ir viņu tiesība uzlasīt un aizvest savus kritušos, jo pēc sensenā paraduma uzvarētājs nedrīkstēja uzvarētājam liegt aizvest no kaujas lauka savus kritušos.

⁵⁸⁾ Aristāgors atstāja Milētu 499. g., krita kaujā ar ēdoniešiem 497. g. pr. Kr.

⁵⁹⁾ 465. g.

⁶⁰⁾ 436. g.

⁶¹⁾ Pilsēta atradās kāda uzkalna ziemeļu un dienvidu nogāzē, tā tad viņa bija gan no jūras gan no cietzemes tālu redzama. Ap uzkalnu tek pusleņķa veidā Strimona, ieslēgdama pilsētu no ziemeļiem, rietumiem un dienvidiem; austrumu pusē Hagnons noslēdza ar valni.

⁶²⁾ Cercinīta ezers.

⁶³⁾ Gatavodamies uz savu lielo karagājieni pret Helladu, persiešu ķēniņš Kserksis lika te kanāli rakt, lai flotei nebūtu jābrauc ap Atona kalnu, kur 490. g. vētra sadragāja ķēniņa Dāreja floti.

⁶⁴⁾ T. i. savu un grieķu valodu.

⁶⁵⁾ Torone atradās uz Sitionijas nogales.

⁶⁶⁾ Sal. III, 58. piez.

⁶⁷⁾ Kanastra kalns atradās uz Pallēnes nogales, pretī Toronei.

⁶⁸⁾ Atēnieši baidījās, ka Brasids nepamudina uz atkrišanu vēl vairāk sabiedroto pilsētu.

⁶⁹⁾ Attiecīgo grieķu tekstu izprot dažādi, jo viņa nozīme ir vietām neskaidra.

⁷⁰⁾ Sekojošais dokuments sastāv no vairākām atsevišķām daļām. Pētnieki pieņem, ka 1., 3., 5.—8. § un 11. § teikums

„līgums tiek slēgts uz vienu gadu“ sastādīti no atēniešu un spartiešu pilnvarotiem kopīgā apspriedē, pēc kam līguma projekts iesniegts vispirms spartiešiem, kuŗi kopā ar saviem sabiedrotiem pievienojuši tam 2., 4., 9. un 10. §. 11.—14. § norāda uz līguma ratifikāciju (pieņemšanu) atēniešu tautas sapulcē: 4. § nosaka demarkācijas līniju atēniešu karaspēka nodaļām ieņemtajos apgabalos. Atēnieši no savas puses pielaiduši kļūdu, nenosacīdami demarkācijas līniju Brasida karaspēkam Trāķijas piekrastē.

⁷¹⁾ Sal. I, 109. piez.

⁷²⁾ Korifāsijis ir Pila (sal. IV, 3.).

⁷³⁾ Niss bija mītiskais Nisajas dibinātājs.

⁷⁴⁾ Mīnōju.

⁷⁵⁾ Atiešu talants svēra 26,2 kg.

⁷⁶⁾ Tā ir tā pati diena, kas minēta 118. nod. beigās (atēniešu „medību mēneša“ 14. diena; sal. 27. piez.).

⁷⁷⁾ Pellēne bija pilsēta Peloponēsā.

⁷⁸⁾ Salu atkrišana bij atēniešiem sevišķi sāpīga (sal. 122. nod.).

⁷⁹⁾ Spartiešu piekritēji — oligarchi.

⁸⁰⁾ Hellēni dzīvoja piekrastes pilsētās, piem. Termā un Pidnā, kuŗas tie Macedonijā bija nodibinājuši.

⁸¹⁾ Aizrādījums uz Lakōnijas un Mesēnijas iekarošanu no dōriešiem (spartiešiem).

⁸²⁾ Domāti ir lincēsti.

⁸³⁾ Piedalīties tautas sapulcē un ieņemt amatus varēja pēc Spartā pastāvoša likuma tikai pēc 30. dzīves gada sasniegšanas.

⁸⁴⁾ Domāta ir kauja pie Dēlija (sal. IV, 96.).

⁸⁵⁾ Teģeja un Mantineja bija pilsētas Arkadijā. Peloponēsiešu kara laikā Teģeja stāvēja Spartas pusē, bet Mantineja bij apvienojusies ar Spartas senseno pretinieci Argosu, kas nevarēja aizmirst savu agrāko virskundzību par Peloponēsas valstīm un vienmēr loloja cerības to atjaunot. Par savu sabiedroto Argosa bij ieguvusi Mantineju, kuŗai tagad viņas ieņemtā stāvokļa dēļ iznāca sadursmē ar Teģeju.

⁸⁶⁾ Lai uzturētu sevi modrus, sargi pienesa cits citam zvaniņu.

Atēniešu naudas vienība bija sudraba drachma, kuŗas vērtība līdzinājās Ls 1.12. Simts drachmu sastādīja vienu mīnu = Ls 112, bet 6000 drachmas vienu talantu = Ls 6720. Drachma dalījās 6 obolos un obola vērtība līdzinājās apmēram Ls 0,18. Tūcidida darbā minētas šādas summas:

4 talanti = Ls.	26.880	400 talanti = Ls.	2.688.000
25 " = "	168.000	460 " = "	3.091.000
30 " = "	201.600	500 " = "	3.360.000
50 " = "	336.000	600 " = "	4.032.000
60 " = "	403.200	800 " = "	5.376.000
120 " = "	806.400	1000 " = "	6.720.000
200 " = "	1.344.000	2000 " = "	13.440.000
300 " = "	2.016.000	9700 " = "	65.184.000

Atiešu stādīja (stadion) līdzinājās 164 metriem. Tūcidida darbā minēti šādi attālumi:

7 stādijas = 1,15 klm.	35 stādijas = 5,74 klm.
8 " = 1,3 "	40 " = 6,56 "
10 " = 1,64 "	43 " = 7,05 "
12 " = 1,97 "	60 " = 9,84 "
15 " = 2,46 "	70 " = 11,48 "
16 " = 2,62 "	80 " = 13,12 "
20 " = 3,28 "	120 " = 19,68 "
25 " = 4,1 "	400 " = 65,6 "

Rakstība un izruna.

Darbības vārdu videjās kārtas galotne — ās (kā no ā- tā no a-celmiem) apzīmēta ar gaŗuma zīmi; tādās formās, kā „stājās“, „tīcās“ u. c., kuŗas var attiekties gan uz tagadni, gan uz nākotni, tagadnes forma ir rakstīta „stājās“, bet pagātnes „stājās“.

Grieķu īpašvārdu galotne -ons, piem vārdos Cimons, Atons jāizrunā ar pazīstamo latviešu divskani ua; tāpat arī galotne -one, piem. Metones vārdā.

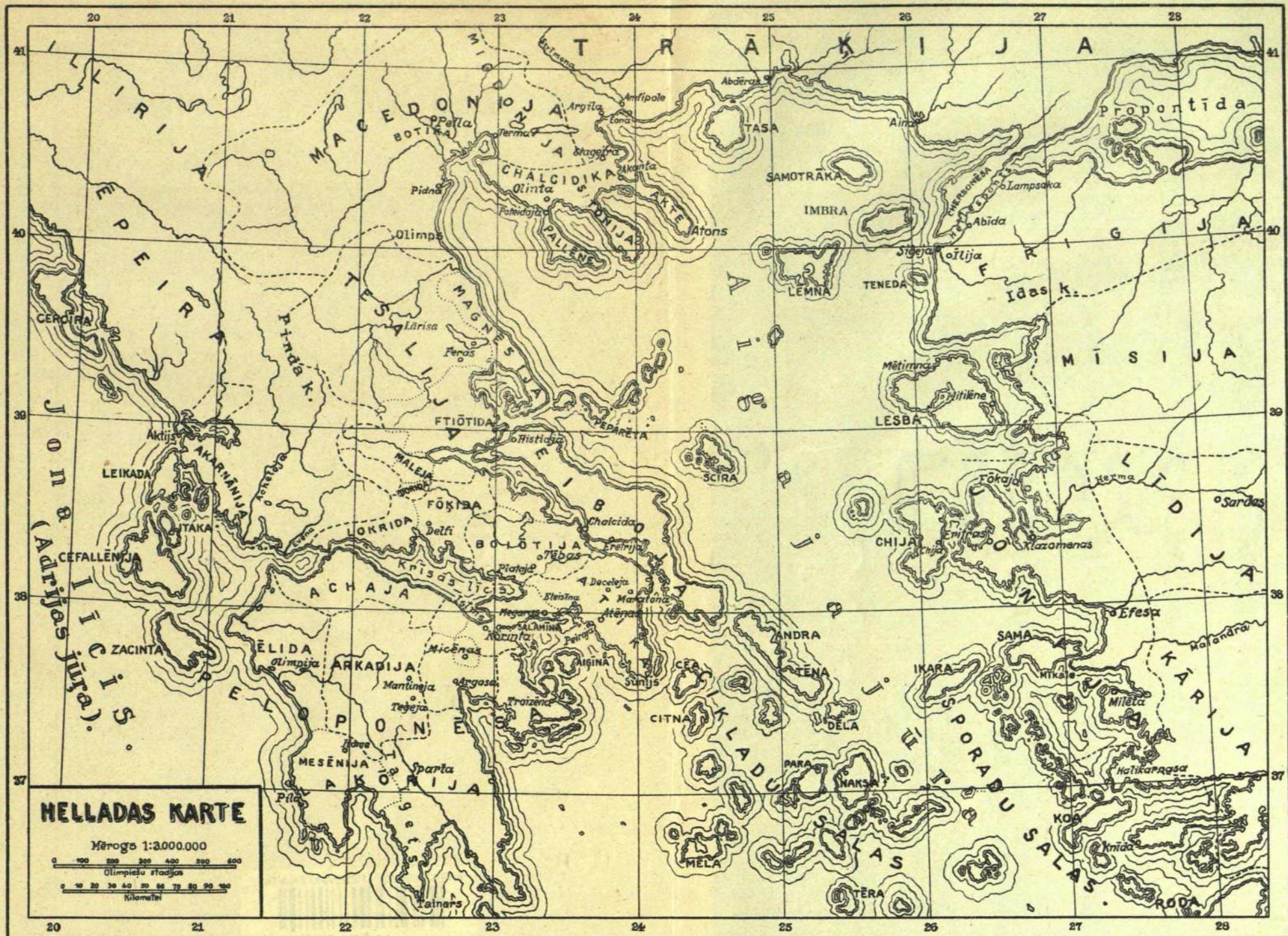
Īpašvārdā Agamemmons jāuzsver trešā zilbe, Ftīotida — otrā zilbe.

Kļūdu izlabojumi.

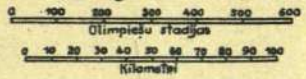
			iespiests	jālasa	
4. lp.	5. rindā	no	augšas	srāstā	stāsta
25. "	4. "	"	apakšas	kāda zeme bija	bija kāda zeme
34. "	1. "	"	augšas	druski	drusku
34. "	5. "	"	"	kad nu	kad
37. "	13. "	"	apakšas	viņi nu	viņi tad
39. "	6. "	"	"	kad nu	kad
43. "	9. "	"	"	šaubām	šaubās
48. "	15. "	"	"	un tad	pēc tam kad bij
49. "	15. "	"	augšas	kad nu	kad
51. "	13. "	"	"	korintieš	korintieši
52. "	3. "	"	"	viņi nu	viņi tad
55. "	8. "	"	apakšas	tad nu	tad
57. "	16. "	"	"	bet kad nu	bet kad
57. "	8. "	"	"	nu	tagad
62. "	8. "	"	augšas	tad lai nu	lai tad
62. "	9. "	"	apakšas	mums	jums
72. "	10. "	"	"	dabiskām	dabīgam
73. "	10. "	"	"	laicedaimoņi	lacedaimoņi
76. "	5. "	"	augšas	periokiem	perioikiem
78. "	7. "	"	"	glēvulību	glēvību
78. "	2. "	"	apakšas	tad nu	tad
82. "	3. "	"	"	kuģus	sargu kuģus
83. "	7. "	"	augšas	39	439
89. "	18. "	"	apakšas	viņš nu	lūk viņš
92. "	3. "	"	augšas	tad nu	tad
97. "	17. un 18. rindā	no	augšas	ir viena ar	otru pārmainīta
102. "	9. rindā	no	augšas	uzbūkot	uzbrūkot
108. "	14. "	"	apakšas	viņi	viņš
108. "	1. "	"	"	valnim	valnis
114. "	14. "	"	"	paaēlnieki	pavēlnieki
119. "	3. "	"	augšas	šoreiz nu	šoreiz
125. "	5. "	"	"	viņa	viņu
126. "	5. "	"	"	ja nu	ja
130. "	5. "	"	apakšas	nu	un
133. "	18. "	"	augšas	ja nu jūs	bet ja jūs
139. "	11. "	"	"	parādu	parādus

				iespiests	jālasa	
142.	"	8.	"	apakšas	tik pat	tikpat
145.	"	16.	"	augšas	palikušajiem	palikušajiem
151.	"	6.	"	"	kadēļ	kadēļ
151.	"	11.	"	apakšas	pretinieka	pretinieku
156.	"	16.	"	"	chaloidiešiem	chalcidiešiem
165.	"	7.	"	augšas	kad nu	kad
166.	"	19.	"	apakšas	kad nu	kad
169.	"	17.	"	augšas	aplenkšanu	aplenkšana
169.	"	17.	"	apakšas	šadi nu	šadi
172.	"	18.	"	augšas	torņa	torņu
178.	"	3.	"	apakšas	tā nu	tā
183.	"	1.	"	augšas	tā nu	tā tad
183.	"	13.	"	"	mēs nu	mēs tomēr
184.	"	18.	"	"	likumu	likumi
212.	"	19.	"	apakšas	nomaldījušies	nomaldijusies
225.	"	15.	"	augšas	nu cerēja	cerēja
232.	"	5.	"	"	zaudēto	zaudētu
243.	"	4.	"	apakšas	mēiņnāja	mēģināja
245.	"	17.	"	augšas	uzbrūku	uzbruktu
255.	"	8.	"	apakšas	hoplītiem.	hoplītiem,
255.	"	2.	"	"	tad nu	tad
259.	"	5.	"	augšas	Nisajis	Nisajas
267.	"	16.	"	"	nesdami	nezdami
272.	"	9.	"	apakšas	jo šie	šie
274.	"	2.	"	"	ēdōnieši	ēdonieši
278.	"	6.	"	"	krēstōnieši	krēstonieši
281.	"	17.	"	"	notiek.	notiek,
286.	"	11.	"	"	tagad nu	tagad
291.	"	17.	"	"	Hēģēsandra	Hēģesandra
299.	"	14.	"	"	šķiras	kārtas
307.	"	19.	"	"	māklīgi	mākslīgi
318.	"	13.	"	augšas	Sicīlija	Sicīlija

HELLADAS KARTE

Mērogs 1:3.000.000

Cena Ls 4.—